

Testamento jaa maa jitoho-yo Jesucristo

San Miguel el Grande Mixtec New Testament

Contents

TU'UN VA'A NI CHAA SAN MATEO	1
TU'UN VA'A NI CHAA SAN MARCOS	43
TU'UN VA'A NI CHAA SAN LUCAS	70
TU'UN VA'A NI CHAA SAN JUAN	115
JA NI KASA'A CHAA APOSTOL	147
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU ROMA	190
YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU CORINTO	208
YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU CORINTO	224
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU GALACIA	235
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU EFESO	241
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU FILIPOS	247
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU COLOSAS	252
YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU TESALONICA	256
YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU ÑAYIVĪ ÑUU TESALONICA	260
YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO	262
YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU TIMOTEO	267
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU TITO	271
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN PABLO APOSTOL NUU FILEMON	274
YA'A KUU CARTA KUA'AN NUU ÑAYIVĪ HEBREO	275
YA'A KUU CARTA SANTIAGO JA NI CHAA-DE NUU TAKA ÑAYIVĪ KAKANDIJA	288
YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN PEDRO APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVĪ KAKANDIJA	293
YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN PEDRO APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVĪ KAKANDIJA	298
YA'A KUU CARTA HN JA NI CHAA SAN JUAN APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVĪ KAKANDIJA	301
YA'A KUU CARTA UU JA NI CHAA SAN JUAN APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVĪ KAKANDIJA	306
YA'A KUU CARTA UNI JA NI CHAA SAN JUAN APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVĪ KAKANDIJA	307
YA'A KUU CARTA JA NI CHAA SAN JUDAS APOSTOL NUU TAKA ÑAYIVĪ KAKANDIJA	308
TU'UN NI JINI NDIJIN SAN JUAN CHAA SKUA'A TU'UN-YA	310

Testamento jaa maa jitoaho-yo Jesucristo

**New Testament in Mixtec, San Miguel el Grande
(MX:mig:Mixtec, San Miguel el Grande)**

Language: Mixtec, San Miguel el Grande
Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 1951 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

6cd46fbc-30ba-5d4b-9a51-478635361e59

ISBN: 978-1-5313-0417-1

EL SANTO EVANGELIO
SEGUN SAN MATEO

TU'UN VA'A NI
CHAA SAN MATEO

Lista ndasa vai tata Jesucristo

1 Ya'á kúu lista ndasa vai tata Jesucristo, se'e David, se'e Abraham. ² Abraham ni sá'a-de Isaac. Te Isaac ni sá'a-de Jacob. Te Jacob ni sá'a-de Judá jín nání-i. ³ Te Judá ni sá'a-de Fares jín Zara ni kaku chii Tamar. Te Fares ni sá'a-de Esrom. Te Esrom ni sá'a-de Aram. ⁴ Te Aram ni sá'a-de Aminadab. Te Aminadab ni sá'a-de Naasón. Te Naasón ni sá'a-de Salmón. ⁵ Te Salmón ni sá'a-de Booz ni kaku chii Rahab. Te Booz ni sá'a-de Obed ni kaku chii Rut. Te Obed ni sá'a-de Isai. ⁶ Te Isai ni sá'a-de rey David. Te rey David ni sá'a-de Salomón ni kaku chii ña'an ní kuu ñasí'í Urías. ⁷ Te Salomón ni sá'a-de Roboam. Te Roboam ni sá'a-de Abías. Te Abías ni sá'a-de Asa. ⁸ Te Asa ni sá'a-de Josafat. Te Josafat ni sá'a-de Joram. Te Joram ni sá'a-de Uzías. ⁹ Te Uzías ni sá'a-de Jotam. Te Jotam ni sá'a-de Acáz. Te Acáz ni sá'a-de Ezequías. ¹⁰ Te Ezequías ni sá'a-de Manasés. Te Manasés ni sá'a-de Amón. Te Amón ni sá'a-de Josías. ¹¹ Te Josías ni sá'a-de Jeconías jín nání-i, ná kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia. ¹² Te ni kuu kivi já kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia, te Jeconías ni sá'a-de Salatiel. Te Salatiel ni sá'a-de Zorobabel. ¹³ Te Zorobabel ni sá'a-de Abiud. Te Abiud ni sá'a-de Eliaquim. Te Eliaquim ni sá'a-de Azor. ¹⁴ Te Azor ni sá'a-de Sadoc. Te Sadoc ni sá'a-de Aquim. Te Aquim ni sá'a-de Eliud. ¹⁵ Te Eliud ni sá'a-de Eleazar. Te Eleazar ni sá'a-de Matán. Te Matán ni sá'a-de Jacob. ¹⁶ Te Jacob ni sá'a-de José, yii María, ña'an-ún ni skáku-ña Jesús, I'a

nání Cristo. ¹⁷ Súan vai taká tata. Ondé Abraham te ondé David ío uxí kuun tata. Te ondé David te ondé kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia ío uxí kuun tata. Te ondé kuangoyo fuerza-i ñuu Babilonia te ondé ni kaku Cristo, suni ío uxí kuun tata.

Kivi ní kaku Jesucristo

¹⁸ Te kivi ní kaku Jesucristo súan ni ío. Náa-ya, María, ja á ni kunda tu'un ja tánda-a-ña jín José, te ondé ná té ketá'an-ga-ña jín-de, te ni juku'un se'e-ña ní sá'a Espiritu Santo. ¹⁹ Te José, yii-ña-ún, iin chaá va'a kúu-de. Te tú ní kuní-de sándiva'a-de jín-ña, chi sua kuní-de xndóo sa'í-de-ña. ²⁰ Te nini súan nákaní ini-de, te ni chaá-ni iin ndajá'a máá Tatá nuu-dé ni ka'an-ya jín-de jín jani: José, se'e David, ma yú'ú-ro kuáka-ró ñasí'í-ro María, chi ja ñú'un chii-ña jián, ondé nuu máá Espiritu Santo vai. ²¹ Te skáku-ña iin se'e yí. Te skúnání-ró-i Jesús. Chi máa-i, nama-i taká ñayivi ká'io kuachi, áchí-ya. ²² Súan ni kuu taká ya'á, náv'a ná skíkuu tu'un ni ka'an máá Tatá jín cháa ni jani tu'un-ya: ²³ Koo iin ña'an jáá. Te juku'un se'e-ña. Te skáku-ña iin se'e yí. Te kunání-i Emmanuel (ja kuní ka'an: Jín máa-yó ndújín Dios). Achí. ²⁴ Te ni nata'u núu José. Te ni ndukoo-de. Te ni sá'a-de natu'un ni tá'ú tíñu ndajá'a máá Tatá nuu-dé. Te ni jaka-de ñasí'í-de. ²⁵ Te tú ní kixí-de jín-ña, ondé ni kaku se'e yí núu-ña. Te ni skúnání-de-i Jesús.

Chaa ndíchi jín tíñuú xíní

2 Te ni kaku Jesús ini ñuu Belén ndañuu Judea. Te kivi-ún tá'ú tíñu rey Herodes. Yúan-na te yakú chaá ndíchi, ni kikoyo-de ichi nú kána ndikandii. Te ni jakoyo-de ñuu Jerusalén. ² Te ni kaka'an-de: Ndénu kándeé rey ñayivi judío ja ní kaku. Chi ni kajini-ri tíñuú xíní-i ja ní kenda ichi núu kána ndikandii. Te vai koyo-ri ja

chíñú'ún-rí-i, áchí-de. ³Te rey Herodes, ni jini tu'un-de tu'un-ún. Te ni yu'ú-de, onde jíin táká ñayivi núu Jerusalén. ⁴Te ni nastútú-de taká sutu ñá'nu jíin táká cháa káchaa tutu iní ñuu. Te ni jiká tu'ún-de cháa-ún nú ndénu kaku Cristo. ⁵Te máá cháa-ún, ni kakachi-de nuu rey: Iní ñuu Belén ndañúu Judea, chi nuu tutú ja ní chíso cháa ni jani tu'un-ya, yóso súan: ⁶Te róo ñuu Belén ndañúu Judá, na tú lúli-ga-ro núu cháa kakuñá'nu ñuu Judá, chi iní-ro kenda ñin I'a tá'ú tñu nuu-yo. Te koto-ya ñáyivi núu-ri Israel, áchí tutu. ⁷Yúan-na te Herodes, ni kana sa'í-de xiní cháa ndíchí-ún. Te ni ni'in vá'a-de tu'un ndé kivi ní kenda tiñúú xíní-ún. ⁸Te ni tájí-de cháa-ún kája'an-de ñuu Belén. Te ni ka'an rey: Kuángoyo-ní yúan, te kaka tu'ún vá'a-ní siki súchí lúli-ún. Te ní ni kajini-ní nuu-í, te kastu'ún-ní nuu-ná náva'a suni ná kichiñú'ún-ná-i, áchí rey. ⁹Te súan ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an rey. Te kája'an-de. Te máá tiñúú xíní já ní kajini-de ichi núu kána ndikandii, yoxnúú-tí nuu-dé onde ni ja-ti núu kátúu súchí lúli-ún. Te yúan ni jukuñi-ti. ¹⁰Te nuu ní kajini-de tiñúú xíní-ún, te ni kakusi xáan iní-de. ¹¹Te ni kivi koyo-de iní ve'e. Te ni kajini-de nuu súchí lúli-ún jíin náa-i María. Te ni kajukuñi jítí-de nuu-í. Te ni kachiñú'ún-de-i. Te ni kajuña-de janu-dé. Te ni kasoko-dé oro, jíin súsia kutú, jíin súsia uá nuu-í. ¹²Te ni kaskóto jani-de. Te ni jini-de ja tú no'on-de nuu Herodes. Yuán ingá ichi káno'on-de ñuu-de. ¹³Te kája'an-de. Yúan-na te ñin ndajá'a máá Tatá, ni skóto-ya José nuu kixí-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ndukoo, te ki'in-ró súchí lúli jían jíin náa-i, te ki'in-ro onde ñuu Egipto. Te kunchaa-ro yúan onde kastu'ún-rí nuu-ro. Chi a yani nandúkú Herodes suchí lúli jían já ká'ni-dé-i. Achí. ¹⁴Te José, ni nata'u núu-dé. Te ni ndukoo-de. Te ni ki'in-de

suchí lúli jíin náa-i kája'an núu-de onde ñuu Egipto. ¹⁵Te ni kandee-de yúan onde ni ji'i Herodes. Te ni skíkuu tu'un ni ka'an máá Tatá jíin cháa ni jani tu'un-ya: Onde ñuu Egipto ni kana-ri Se'e-ri vai-i, áchí.

Ja ní kaja'ni-dé suchí yí lúli

¹⁶Yúan-na te Herodes ja ní jini-de ja súan ni kasákátá cháa ndíchí núu-dé, te ni kití xaan iní-de. Te ni tájí-de soldado kája'an. Te ni kaja'ni táká suchí yí lúli úu kua jíin já lúli-ga ká'io-i iní ñuu Belén jíin táká ndañúu, natu'un ni ni'in vá'a-de tu'un kivi ní ka'an cháa ndíchí-ún jíin-de. ¹⁷Yuán ní skíkuu tu'un ni ka'an Jeremías cháa ni jani tu'un Dios, chi ni ka'an-de: ¹⁸Iní ñuu Ramá ni jini so'o-ri ja kanda'i te kande'e kó'ó. Raquel, ndé'e-ña já sé'e-ña. Te tú kuni-ña ndúsi iní-ña, chi ni ndí'i-i, ni kánaa. Achí. ¹⁹Te vása ní ji'i rey Herodes. Te ñin ndajá'a máá Tatá, ni skóto jani-ya José onde nuu kandee-de ñuu Egipto. ²⁰Te ni ka'an-ya jíin-de: Ndukoo, te ki'in-ró súchí lúli jían jíin náa-i, te no'on-ro núu Israel kunchaa-ro, chi a ni kají'i ja kákuñi ka'ni súchí jían núu. Achí. ²¹Yúan-na te ni ndukoo-de. Te ni ki'in-de suchí lúli-ún jíin náa-i. Te kuano'on-dé ñuu Israel. ²²Te ni ni'in-dé tu'un ja Arquelao tá'ú tñu iní ñuu Judea, ni jukuñi-de nuu táa-de Herodes. Te ni yu'ú José ki'in-de yúan. Te Dios, ni skóto jani-ya José. Yuán kuá'an-de ñin ndañúu Galilea. ²³Te ni ja-de ñin ñuu nání Nazaret. Te yúan ni kanchaa-de. Te ni skíkuu tu'un ni kaka'an cháa ni kajani tu'un Dios: Chaa ñuu Nazaret kunání-ya, áchí.

Juan, cháa skuánducha

3 Te jáka kivi ní cháa Juan cháa skuánducha kándii-de nuu nú'un té'é ndañúu Judea. Te ni jani-de tu'un. ²Te ni ka'an-de: Nakani iní jíná'an-ró, chi a yani koo ñuu natu'un andívi,

áchí-de. ³Chí sikí cháa yá'a nì ka'an Isaiás, cháa nì jani tu'un Dios onde sáa: ñin ndajá'a, kana jaa-de onde nuu ñú'un té'é: Sátú'a-ró íchi máá Jító'o-yo, te sándóo-ró íchi-yá. Achí. ⁴Te sa'ma ní ñu'un Juan, nì kuu ixi camello. Te nì nu'ni ñin sánchijí ñii chí-de. Te ndeyu ní yee-dé nì kuu ndikuáyú jíin ndúxi yoko. ⁵Yúan-na te ñayivi ñúu Jerusalén jíin táká ñayivi ñúu Judea jíin táká ñayivi yúñúu Jordán, nì kenda koyo-i nuu-dé. ⁶Te nì skuánducha-dé-i iní yucha Jordán. Te kánakani ndaa-i kuachi-i yúan. ⁷Te nì jini-de ja vái koyo kua'a cháa fariseo jíin cháa saduceo nuu skuánducha-dé-ún. Te nì ka'an-de jíin: Se'e koo kákuu-ró. Ndéja ní kastá'an nuu-ro já kúnu-ró kóto-ró juicio ja cháa. ⁸Núsáa te sá'a-ró tíñu ja á nì nakani iní-ro-ún. ⁹Te ma káni iní-ro ká'an-ro: Abraham kúu táa-yo. Chí ká'an-ri jíin-ró já kúu-ni sá'a Dios ja táká yuu yá'a nduu se'e Abraham. ¹⁰Te vina a kátúu tú'a hacha ja xítí yúnu onde yo'o. Te taká yunu já tú kúun nde'e vá'a, xití te kivi nuu ñú'un. ¹¹Ko I'a vai ichi yatá-rí, ñá'nu-ga kúu-ya vása rúu. Te tú kúñá'nu-ri kundiso-ri ndijan-yá. Máa-yá skuánducha-yá róo jíin Espíritu Santo jíin ñú'un. ¹²Te ñin-ya pala chíxí'ú trigo. Te xndéché-yá te nastútú-yá trigo ndivi iní yaka-ya. Te ka'mu-ya paja-ún nuu ñú'un ja má ndá'va kuti-gá, achí Juan.

Ja ní janducha Jesús nì sá'a Juan

¹³Yúan-na te nì kenda Jesús iní ñuu Galilea. Te nì cha-ya yúcha Jordán nuu Juan náva'a skuánducha-dé-ya. ¹⁴Ko Juan, tú ní kuní-de, chí nì ka'an-de jíin-yá: Sua kánúú já skuánducha máa-ní náá, naja vái-ní nuu-ná núsáa, achí-de. ¹⁵Ko nì ka'an Jesús jíin-de: Vina te sá'a-ró, chí súan kánúú skíkuu-yó táká tíñu va'a, achí-ya. Yúan-na te vása ní skuánducha-dé-ya. ¹⁶Te nuu ní kuu nì janducha Jesús, te nì nana-ni-ya

iní nducha. Te nì nuña andíví. Te nì jini-ya Espíritu Dios júngava vai nátu'un paloma. Te nì jinu siki-yá. ¹⁷Te nì kenda ñin tu'un ichi ándíví ní ka'an: Yá'a kúu Se'e-ri ja kúndá'ú iní-ri-i, te kúsi iní-ri jíin-i, achí.

Sikí já ní jito nchaa tá'an kui'na jíin-yá

4 Yúan-na te nì jaa Jesús onde nuu ñú'un té'é ní sá'a Espíritu, náva'a koto nchaa tá'an kui'na jíin-yá. ²Te uu xiko ndúú, uu xiko ñúú, nì io ndicha iní-ya. Yúan-na te vása ní jíi-ya sóko. ³Te nì jaa kui'na ní jito nchaa tá'an jíin-yá. Te nì ka'an jíin-yá: Te nú Se'e Dios kúu-ró, te ka'an jíin yúu yá'a ná ndúu staa, achí. ⁴Te nì ka'an-ya jíin: Yóso núu tutú: Nasu máni máá staa kée cháa te kuchaku-de, chí suni kánúú tú'un ká'an Dios, achí-ya. ⁵Yúan-na te kui'na-ún, kua'an jíin-yá máá ñúu ij. Te yúan nì kaa jíin-yá xiní torre ve'e ij. ⁶Te nì ka'an jíin-yá: Nú Se'e Dios kúu-ró, te súnngava-ró máa-ró onde nuu ñú'un, chí yóso núu tutú: Tájí-yá ndajá'a-yá kii sikí-ro, te kunu nchaa-ya róo náva'a tú stují-ro já'a-ro núu yúu, achí. ⁷Te nì ka'an tuku Jesús jíin kui'na-ún: Suni yóso-gá nuu tutú: Ma kóto nchaa-ro máá Tatá-ro Dios, achí-ya. ⁸Te inga jíinu nì jaka kui'na-ún-ya kuá'an jíin-yá xiní ñin yuku súkún xa'an. Te nì stá'an taká ñuu luu ní ñúyivi núu-yá. ⁹Te nì kachí jíin-yá: Taká ñuu yá'a kua'a-ri nuu-ro nú jukuiñí jíití-ró te chiñú'ún-ró rúu, achí. ¹⁰Yúan-na te nì kachí Jesús jíin kui'na-ún: Satanás, kuxio kuá'an, chí yóso núu tutú: Chiñú'ún-ró máá Tatá Dios máa-ró, te nuu máá ñin-ni-ya kuátíñu-ró, achí-ya. ¹¹Yúan-na te nì kuxio kui'na-ún kua'an. Te nì chakoyo ndajá'a ándíví ní kajatíñu nuu-yá. ¹²Te nuu ní jini tu'un Jesús ja kánde Juan vekaa, te kuano'on-ya ñuu Galilea. ¹³Te nì xndóo-ya ñuu Nazaret. Te nì jaa-ya ñúu Capernaum. Te ñuu-ún ncháa yani

yu'u mar ma'ñú ñúu Zabolón jíin ñúu Neftalí. Te ni kanchaa-ya yúan, ¹⁴Náva'a ná skíkuu tu'un ni ka'an Isaías chaa ni jani tu'un Dios: ¹⁵Nuu Zabolón jíin ñúu Neftalí ichi núu mar inga lado yucha Jordán, kúu ñuu Galilea ñayivi síin naciún. ¹⁶Te ñayivi-ún káxiukú-i ñuñáa, te ni kajini-i ñin luz ká'nu. Te ni kundijin nuu ñayivi kákuni naa, áchí-de.

Ndasa ni kejá'a Jesús jáni-ya tú'un

¹⁷Onde sáá ní kejá'a Jesús jáni-ya tú'un: Nakani ini jíná'an-ró, chi a yani koo nuu nátu'un andívi, áchí-ya. ¹⁸Te jíka Jesús yu'u mar Galilea kua'an-ya. Te ni jini-ya núu úu tá'an ñani, ñin Simón ja nání-de Pedro, te inga Andrés ñani-de. Te kásuíta ka'nu-de ñunu-dé ini mar. Chi chaa kátiin tiyáká kákuu-de. ¹⁹Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná násá'a-ri róó chaa tiin ñayivi, áchí-ya. ²⁰Yúan-na te ni kaxndóo-ni-de ñunu-dé. Te ni kandikin-de-ya. ²¹Te ni ja'a-ya yúan kua'an-ya. Te ni jini-ya núu úu-ga tá'an ñani, Jacobo se'e Zebedeo, jíin ñani-de Juan. Te ká'jin-de ini barco jíin táa-de Zebedeo, kánaku'ni-de ñunu-dé. Te ni kana-ya xiní-dé. ²²Te chaa-ún, ni kaxndóo-ni-de barco jíin táa-de. Te ni kandikin-de-ya. ²³Te ni jika kuu Jesús ñí ñúu Galilea, ni stá'an-ya tú'un ini ve'e sinagoga máa-de. Te jáni-ya tú'un ja kóo nuu Dios. Te násáva'a-ya táká ñayivi káku'u jíin táká nuu úu-i. ²⁴Te ni jicha tu'un-ya kuá'an ñí ñúu Siria. Te nuu-ya ni kákinchaka-i taká ñayivi káku'u. Ñayivi káta'an tini nuu ku'é, jíin táká ñayivi káyaji níni, jíin já tá'an tachi káni, jíin já jí'í yí'í, jíin já ndúyúnú, ndí-i-i, ni násáva'a-ya-í. ²⁵Te kua'a ñayivi ñúu Galilea, jíin ñúu Decápolis jíin ñayivi ñúu Jerusalén, jíin ñúu Judea, jíin ñúu inga lado yucha Jordán, ni kandikin-i-ya.

Tu'un ni stá'an-ya onde nuu yúku

5 Te ni jini-ya núu ñayivi kuá'a. Te ni kaa-ya kuá'an-ya yúku. Te ni jungoo-ya. Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni jakoyo-de nuu-ya yúan. ²Te ni stá'an-ya tú'un yá'a nuu-dé:

Tu'un xáan ndatu

³Xáan ndatu ñayivi káta'an ndá'ú ini añú-i, chi kuu kivi-i ini nuu Dios nátu'un andívi. ⁴Xáan ndatu ñayivi kánde'e, chi ndusi iní-i sá'a-ya. ⁵Xáan ndatu ñayivi vítá ini, chi ni'in-í ní ñúyivi kúu ta'u-í. ⁶Xáan ndatu ñayivi kákuu xaan iní-i skíkuu-i taká tiñu ndaa, chi kuu ja kákuni-i. ⁷Xáan ndatu ñayivi kákundá'ú ini tá'an, chi suni ni'in-í tu'un kundá'ú ini. ⁸Xáan ndatu ñayivi ndóo ini añú-i, chi kuni-i nuu Dios. ⁹Xáan ndatu ñayivi kánasamaní tá'an, chi kunání-i se'e Dios. ¹⁰Xáan ndatu ñayivi kájika jínu siki já kásá'a-i tiñu ndaa, chi kuu kivi-i ini nuu Dios nátu'un andívi. ¹¹Xáan ndatu máa-ró jíná'an-ró nú káka'an ndiva'a-i jíin-ró te káchindikín-i róó te kákaji-i róó siki rúu vasa tú kuachi-ró. ¹²Sii xaan kóo ini-ro, chi ká'nu xaan tá'u-ro ío onde andívi. Chi súan ni káchindikín-i chaa ni kajani tu'un Dios ni kikoyo xna'an-ga vásá róó.

Chaa nátu'un ñii, jíin luz

¹³Máa-ró kákuu nátu'un ñii ñuyivi. Ko nú ñii-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a inga jínu. Tuká tiñu kuti, chi sua kacha-ro kí'in te kuañu-i siki. ¹⁴Máa-ró kákuu nátu'un luz ñuyivi. ñin nuu kánde xini yúku, ma kúu kundee sa'í. ¹⁵Ni tú skuikín-ro ñin yiti te chindee-ró kayú chi nundóo, chi sua kundii nuu candelero te stúun nuu já káxiukú iní ve'e. ¹⁶Súan stá'an-ro luz máa-ró núu táká ñayivi, náva'a ná kuni-i tiñu va'a kásá'a-ró, te ná nákana jaa-i máa Táa-ro já kanchaa-ya onde andívi.

Sikí tú'un ley aná'an jíin tú'un Jesús

¹⁷ Ma káni iní-ro jíiná'an-ró já vái-ri xnáa-rí ley jíin cháa nī kajani tu'un Dios. Na tú vai-ri xnáa-rí chí sua skíkuu-ri. ¹⁸ Chi jandáa ká'an-ri jíin-ró: Onde kivi náa ándívi jíin nūyívi, ni iin jota te ni iin punto ma náa kúti nūu tutú ley onde nú tú skíkuu taká tu'un ká'an ley. ¹⁹ Te nú iin cháa tú jándatu-de nuu iin tu'un tá'ú tñu yá'a, vasa tu'un lúli kúu, te nú stá'an-de nuu sáva-ga ñayivi sá'a-i súan, cháa-ún kuu-de nátu'un iin mozo lúli iní nuu Dios nátu'un andívi. Ko nú sua jándatu-de te stá'an-de, yúan-na te kuu-de iin cháa kúná'nu onde iní nuu Dios nátu'un andívi. ²⁰ Chi a ká'an-ri jíin-ró: Nú tú va'a-ga koo tiñu ndaa kásá'a máa-ró vásá tñu kásá'a cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo, te ma kivi kuti-ro iní nuu Dios nátu'un andívi.

Sikí tú'un ísiki ncháa tá'an

²¹ A nī kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya jíin cháa aná'an: Ma ká'ni-ro ndíyi, te nani cháa nú ka'ni-dé ndíyi, te ki'in-de nuu justicia. ²² Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró: Nú iin cháa kití iní-de nuu ñaní-de, ná kí'in-de nuu justicia. Te nú iin cháa ka'an ndiva'a-de nuu ñaní-de, ná kí'in-de nuu junta. Te nú iin cháa ka'an-de: Róo tasi, achí-de, ná kí'in-de juicio infierno. ²³ Ko nú kándá'a-ró já sokó-ro ní cháa-ro jíin núu altar, te nú yúan nī nuku'un iní-ro já jíto u'u ñani-ro róo, ²⁴ Te skéndo-ro já sokó-ro-ún nuu altar yúan, te ki'in-ro te ndumani-ro jíin ñaní-ro xna'an-ga. Yúan-na te vásá cháa-ro te soko-ro. ²⁵ Yachi ndatu'ún vá'a-ró jíin cháa jíto u'u róo nini ká'jin-ró jíin-de ichi. Chi nú túu, te ku'a-de róo nuu juez. Te juez ku'a-de róo nuu policía, te kundee-ró vékaa. ²⁶ Te jandáa ká'an-ri jíin-ró já má kenda kuti-ro yúan, onde nú tú chunáa-ro táka centavo. ²⁷ Ni kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya sáa: Ma

kúsiki ncháa tá'an-ró. ²⁸ Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró, nú ndéé iin cháa nuu iin ña'an já kusú-de jíin-ña kuní-de, yúan-na te a nī ísiki ncháa tá'an-de jíin ñá'an-ún iní añú-de. ²⁹ Te nú nduchi-ro lado vá'a-ró kuní skívi róo nuu ío kuachi, tava te skána-ró ná kí'in. Chi va'a-ga ja náa iin nduchi-ro, nasu já koo ndí'i yiki kúñu-ró kí'in nuu infierno. ³⁰ Te nú nda'a vá'a-ró kuní skívi róo nuu ío kuachi, xiti te skána-ró ná kí'in. Chi va'a-ga ná náa iin nda'a-ro nasu já koo ndí'i yiki kúñu-ró kí'in nuu infierno. ³¹ Te suni onde sáa ní ka'an: nú ndéja kuní xndóo ñasfí, te ná kuá'a tutu ndúsíin nuu-ñá. ³² Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró: nú xndóo iin cháa ñasfí-de, ko nasu já tñi iní-ña, yúan-na te sá'a-de ja ísiki ncháa-ña-dé. Te nú iin cháa, natanda'a-dé jíin ñá'an-ún, te ísiki ncháa-de tá'an-de.

Sikí tú'un káka'an téyíi

³³ Te suni nī jini so'o-ró tú'un nī ka'an-ya jíin cháa aná'an: ma ká'an nī'in-ró chí skíkuu-ró táka tu'un nī kee yu'u-ro núu Dios. ³⁴ Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró: Ma ká'an téyíi kúti-ro, ni sikí ándívi, chí silla Dios kúu. ³⁵ Ni sikí nūyívi, chí teyu nuu kaxndíi ja'a-yá kúu. Ni sikí núu Jerusalén, chí nuu máa Rey ñá'nu kúu. ³⁶ Te suni ma ká'an nī'in-ró sikí xiní-ro, chí ma kúu sá'a kuti-ro já ndúu ku'jín xí ndúu túún iin ixi-ro. ³⁷ Ko ka'an-ro: Vee táa, túu táa, achí-ro, chí nú skáa-ga-ro ká'an-ro, tu'un káñáa kúu. ³⁸ Ni kajini tu'un-ró já ní ka'an-ya jíin cháa aná'an: Nduchi jíin ndúchi, te nu'un jíin nú'un nakunáa, áchí. ³⁹ Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró: Ma kasú-ro núu cháa ñáa. Chi nú ndé cháa kuní-de stují-dé yiki núu-ro lado vá'a, te suni ku'a-ró ingá lado ná stují-dé. ⁴⁰ Te nú ndé cháa kuní kanaa jíin-ró, te kuancháa-de sa'ma-ro, te suni kuu ku'a-ró tákachí-ró núu-dé. ⁴¹ Te nú ndé cháa skáka-de róo iin kilómetro, te kaka-ró úu jíin-de.

⁴² Chaa jikán nuu-ro, nuu-dé ku'a-ró. Te chaa kuní ki'in núu-de nuu-ro, ma sásá'an-ró ku'a-ró núu-dé.

Ndasá kánúú kúmaní-yo jíin cháa kájito u'u yóó

⁴³ Ní kajini tu'un-ró já ní ka'an sáa: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró, te koto u'u-ro cháa jíto u'u róó, áchí. ⁴⁴ Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró: Kundá'ú iní-ro cháa kájito u'u róó. Te ka'an va'a-ró jíin cháa káka'an sikí-ro. Te sá'a va'a-ró jíin cháa kákiti iní nuu-ro. Te kakan ta'u-ro já'a cháa ká'an ndíva'a jíin-ró te káchindikín róó. ⁴⁵ Nává'a ná kúu-ró sé'e máá Táa-ro já kánchaa-ya ándívi, chí máá-ya já'a-ya ndíkandii sikí náyivi náá jíin sikí náyivi vá'a. Te skúun-ya saú sikí náyivi kásá'a tiñu va'a jíin sikí náyivi kásá'a tiñu náá. ⁴⁶ Chí nú maní-ro jíin cháa maní jíin-ró, naún ní'in-ro. Á tú suni súan kásá'a chaa xíní. ⁴⁷ Te nú máni nani-ro ká'an luu-ró jíin, te naún sá'a-ga-ro núsáá. Á tú suni súan kásá'a chaa sñin nación. ⁴⁸ Núsáá te ná síyíja va'a-ró máá-ró jín'an-ró, natu'un ío va'a máá Táa-ro kánchaa-ya ándívi.

Cuenta caridad

6 Koto va'a-ró máá-ró. Ma sá'a ndijin-ro táká tiñu va'a-ró nává'a ndé'é náyivi núu-ro, chí nú súan te tú na ta'u-ro ku'a máá Táa-ro já kánchaa-ya ándívi. ² Te nú sá'a-ró caridad, ma tiví-ro corneta natu'un chaa uu xini káxiukú-de iní ve'e sinagoga jíin nuyá'u. Chí súan kásá'a-de nává'a nakana jaa-i-de. Ko jandáa ká'an-ri jíin-ró já á ni kani'in-dé ta'u-dé. ³ Ko nú sá'a-ró caridad, ma kuní nda'a vése-ró naún sá'a nda'a vá'a-ró, ⁴ Nává'a sá'a sa'í-ro caridad-ún. Chí máá Táa-ro, jini-ya já ní sá'a sa'í-ro. Yúan-na te ma'nú táká náyivi te ku'a-ya tá'u kúu-ró.

Ja jikán ta'u-yo jíin Padre Nuestro

⁵ Te nú jikán ta'u-ro, te ma sá'a-ró natu'un chaa uu xini. Chí máá-de, kákusi iní-de kakan ta'u-dé iní ve'e sinagoga jíin jiki yá'ya nává'a ná kuní náyivi núu-dé. Ko jandáa ká'an-ri jíin-ró ja á ni kani'in-dé ya'u-de. ⁶ Ko róó nú jikán ta'u-ro, ndívi iní ve'e-ro te kasu-ro yúxé'é-ro. Te kakan ta'u-ro núu máá Táa-ro já kánchaa sa'í-ya. Chí máá Táa-ro, jini-ya já súan sá'a sa'í-ro. Yúan-na te ma'nú táká náyivi te ku'a-ya tá'u kúu-ró. ⁷ Te nú jikán ta'u-ro, ma kée xio kuiñi-ro ká'an-ro natu'un kásá'a chaa sñin nación, chí kájani iní-de ja súan ná'an ká'an-de, te vásá jini so'o-ya. ⁸ Núsáá te ma sá'a-ró natu'un kásá'a máá-de. Chí Táa-ro, a jini-ya naún ndatíñu kánandí-i-ró ondé té cha'an-ga kakan-ro núu-ya. ⁹ Núsáá te sua kakan ta'u máá-ró: Táa máá-ná ja kánchaa-ní ondé ándívi, ná nakana jaa-ná ní jíin s'ví-ní. ¹⁰ Te ná kóo nuu nuu tá'u-ní tiñu. Te ná kóo taká tiñu játa'an iní máá-ní, natu'un ío iní ándívi suni súan ná kóo iní nuyivi yá'a. ¹¹ Staá káyee-ná taká kivi, ku'a-ní nuu-ná vina. ¹² Te natu'un kásá'a-ná tuká'nu iní-ná nuu náyivi kásá'a falta nuu-ná, suni súan sá'a-ní tuká'nu iní-ní nuu-ná ja sá'a-ná falta nuu-ní. ¹³ Te ma skívi-ní náá koto nchaa-i náá, chí sua nama-ní náá nuu kini nuu ku'á. Chí máá-ní kúu I'a tá'u tiñu, te tñin-ní fuerza, chí kúñá'nu-ní nfi káni. Súan ná kóo. Amén. Achi-ro. ¹⁴ Chí nú sá'a-ró tuká'nu iní nuu náyivi kásá'a falta jíin-ró, te suni súan máá Táa-ro ondé ándívi sá'a-ya tuká'nu iní nuu falta máá-ró. ¹⁵ Ko nú tú sá'a-ró tuká'nu iní nuu náyivi kásá'a falta jíin-ró, te suni súan máá Táa-ro ondé ándívi ma sá'a-ya tuká'nu iní nuu falta-ro.

Tu'un kondichā inī-yo

¹⁶ Ko nú ká'io ndichā inī-ro, te ma sá'a-ró nátu'un kásá'a cháa uu xini já kájito xíi-de. Chī máá-de kástují-dé nuu-dé náva'a stá'an-de máá-de nuu ñáyivi ja ndichá inī-de. Chī jandáa ká'an-ri jín-ró já á ni kani'in-dé ya'u-de. ¹⁷ Ko máá-ró, nú ndichā inī-ro, te chí'i-ró aceite xini-ro te nakiti nuu-ro, ¹⁸ Ná-va'a tú stá'an-ro máá-ró núu taká cháa ja ndichā inī-ro, chí nuu máá Táa-ro já káncháa sa'i-ya stá'an-ro máá-ró. Te máá Táa-ro já ndé'é sa'i-ya, ku'a-ya ya'u-ró kunj taká ñayivi.

Ndasa kaya yaji

¹⁹ Ma kayá-ro yají-ro iní ñuyivi yá'a, chí cháa tikixin te kana si'in yóo, te tiví. Te suni kuu kivi ñaku'ná te saku'ná kí'in jín. ²⁰ Ko kaya-ro yají-ro ondé andíví, chí yúan ma kúu cháa tikixin te ni ma kúu kana si'in yóo já stíví. Te yúan ni ma kúu kivi ñaku'ná já saku'ná kí'in jín. ²¹ Chī nuu kándeé yaji-ro, yúan kúu nuu kuítú iní-ro jín. ²² Lámpara yiki kúñu kúu nduchi. Te nú nduchi-ro ío va'a, ní-ni yiki kúñu-ró ndíi ncháa. ²³ Ko nú nduchi-ro káñáa, te ní-ni yiki kúñu-ró kándeé ñuñáa. Súan ío te nú luz náva'a-ró kúu ñu'un tuún, ñasaa-ga ñuñáa kóo núsáa. ²⁴ Ni iin mozo ma kúu kuatíñu-de nuu úu jito'o. Chī kití inī-de nuu iin te kumaní-dé jín ingá, xí kuándatu-de nuu iin te saní'in inī-de nuu ingá. Ma kúu kuatíñu-ró núu Dios jín núu tú'un kúká.

Ma nákani inī-yo sikí já kúchaku-yo

²⁵ Núsáa te ká'an-ri jín-ró: Ma nákani inī-ro sikí já kúchaku-ro, nú ndasa kee-ro, xí nú ndasa ko'o-ró, ni sikí yíki kúñu-ró, nú ndasa kundii kunamá-ro. A tú kánúu-gá vida-ro vása já kée-ro, te yiki kúñu-ró vása sá'ma-ro náún. ²⁶ Nde'é-ró tísaa andíví tú jítu-tí, ni tú

nástútú-tí, ni tú náchiva'a-tí iní yaka-tí. Chī máá Táa-ro andíví skée-ya-tí. Á tú kánúu-ga-ro vása kíti-ún. ²⁷ Ko ndé róo ja súan nákani inī-ro te á kuu chíso-ga-ro máá-ró iin yíki náún. ²⁸ Naja kánakani inī-ro sikí sá'ma. Nde'é ndasa ká'anu ita yuku. Tú sátiñu, ni tú táu. ²⁹ Ko ká'an-ri jín-ró, ja rey Salomón kivi ní kuñá'nu xañ-dé, ni tú ní kúu ku'un-de iin sa'ma súan nátu'un ita-ún. ³⁰ Te Dios, nú súan skúnamá-ya ita yuku-ún ja ío vina te yuchaan kayu nuu ñu'un, naga ni kuu ja má skúnamá-ya róo te naja tú kákandíja va'a-ró. ³¹ Núsáa, te ma nándíi inī-ro, ndasa kee-yo, xí ndasa ku'un-yó, achí-ro. ³² Chī ñayivi siin nación kándúkú taká ndatíñu jian. Ko máá Táa-ro ondé andíví, a jini-ya já kánandíi-ró taká ndatíñu yá'a. ³³ Ko kánúu-gá ja ndúkú ndéé-ró kivi-ró iní ñuu nuu tá'u Dios tiñu. Te sá'a-ró tiñu ndaa nátu'un sá'a máa-ya. Yúan-na te ku'a-ga-ya taká ndatíñu-ún nuu-ro. ³⁴ Núsáa te ma nákani inī-ro já kúu yuchaan, chí yuchaan te nakani inī-ro jín túndó'o-ún. Chī vina kúu vina te yuchaan kúu yuchaan.

Ma nákuñdii sikí tá'an

7 Ma nákuñdii-ró sikí ñayivi, náva'a ma nákuñdii-i sikí máá-ró. ² Chī ná-tu'un nákuñdii-ró sikí ñayivi-ún, suni súan nákuñdii-i sikí máá-ró. Chī jín kú'a ja káchiku'a-á-ro, suni nakukua-á-ro. ³ Te naja ndé'é-ró já kándeé m'i'n ndúchi ñaní-ro. A tú nákani inī-ro já iin vitu kándeé nduchi máá-ró. ⁴ Naja ká'an-ro jín ñaní-ro: Kundatu, ná táva-rí m'i'n kándeé nduchi-ro, te tú nákani inī-ro já kándeé iin vitu ndúchi-ro náún. ⁵ Chaa uu xini, xna'an-ga tava-ro vitu kándeé nduchi máá-ró. Yúan-na te kuu ndé'é vá'a-ró te tava-ro m'i'n kándeé nduchi ñaní-ro. ⁶ Ma ku'a-ró ndatíñu ij núu tí'ina jín'an-tí, ni ma skána-ró perla-ro núu kini jín'an-tí. Chī nú súan te

kuañu-ti sikí, te naxíó káva-ti íchi núu-ro te chuxíní-tí róó.

Kakan-yo núu-yá te ni'in-yo

⁷ Kakan, te kua'a-ya núu-ro. Ndúkú, te ni'in-ro. Ka'an, te ná núña ve'e kivi-ró. ⁸ Chi chaá jikán, te kii nuu-dé. Te chaá ndúkú, ní'in-dé. Te chaá ká'an, te núña ve'e kivi-de. ⁹ Ndé iin róó, nú se'e-ró jikán-i iin staa núu-ro, te kua'a-ró iin yuu núu-í náún. ¹⁰ Xí nú jikán-i iin tiyáká te kua'a-ró iin koó núu-í náún. ¹¹ Te nú róó, vaša chaá ñáá kakuu-ró, te kájiní-ro kuá'a-ró ndátíñu va'a nuu sé'e-ró, na-ga máá Táa-ro já kánchaa-ya ándíví, ja má kuá'a-ya ndátíñu va'a nuu cháa jikán nuu-yá núsáá. ¹² Núsáá te taká tiñu ja kuní-ro já sá'a ñayivi jín-ro, suni súan sá'a máá-ró jín-i, chi súan ká'an tutu ley jín cháa ni kajani tu'un Dios.

Siki úu ichi

¹³ Kivi koyo-ró ichi yuxé'é túu, chi jichá yuxé'é te ká'nu ichi já kuá'an nuu náa ñayivi. Te kua'a-í kivi koyo-i kua'an-i ichi-ún. ¹⁴ Chi tuu yuxé'é te lúli-ni ichi já kuá'an nuu ní'in tá'u-í kuchaku-i. Te yaku-ni-i káni'in-í ichi-ún.

Nde'e yunu vá'a jín yunu ñáá

¹⁵ Te koto-ró máá-ró núu cháa kájaní tu'un tú'ún já vái-de nátu'un rií jíto-de, ko ichi íni-de kándeé yi'í kiti xáan. ¹⁶ Jín tíñu kásá'a-de te kuni-ro-dé. Á kuu táxín-ró uva xini nú íñú, xí kúu táxín-ró mérkexe xini íñu kímí. ¹⁷ Súan kúu, ja taká yunu vá'a kúun nde'e vá'a xini, ko yunu ñáá kúun nde'e ñáá xini. ¹⁸ Iin yunu vá'a ma kúu kuun nde'e káñáá xini. Te ni iin yunu káñáá, ma kúu kuun nde'e vá'a xini. ¹⁹ Taká yunu tú kúun nde'e vá'a xini, ná xití, te ná kí'in nuu ñú'ún kayu. ²⁰ Núsáá te súan jín nde'e kúun xini, te kuni-ro naún yunu kúu. ²¹ Nasu ndí'i ñayivi ká'an Táta, Táta, jín-rí, kivi ini nuu nátu'un andíví. Chi máni ñayivi

skíkuu tiñu kuní máá Táa-ri, l'a kánchaa andíví. ²² Kivi-ún, te ka'an kua'a ñáyivi jín-rí: Táta, Táta, nasu ní kajani-ná tu'un jín s'ví-ní, te ni kákiñ'iin-ná tachi káni kája'an ja ní kasá'a-ná kua'a tíñu ñá'nu jín s'ví máá-ní náún. Achi-i. ²³ Yúan-na te ka'an ni'in-ri jín ñáyivi-ún: Tú ní jini kuti-rí róó. Kuxio kí'in-ro, chi chaá kásá'a tíñu chá'an kakuu-ró.

Siki úu ve'e ja sijn sijn iin ja'a

²⁴ Te taká chaá jini so'o tu'un ká'an-ri yá'a te skíkuu-de, te kuu-de nátu'un iin chaá ndíchi. Te chaá-ún, ni jani-de iin ve'e siki iin kava. ²⁵ Te ni kuun sau, te ni jinú nducha ñú'ún, te ni kee tachi xáan, te ni kakaja vé'e-ún. Te tú ní nduá, chi kándii siki káva. ²⁶ Te taká chaá jini so'o tu'un ká'an-ri yá'a, te tú skíkuu-de, te kuu-de nátu'un iin chaá xini ñáá. Te chaá-ún, ni jani-de iin ve'e nuu ñití. ²⁷ Te ni kuun sau, te ni jinú nducha ñú'ún, te ni kee tachi xáan, te ni kakaja vé'e-ún. Te ni ndua-ni, te ni naa íi, áchi-ya jín-i. ²⁸ Te nuu ní jinú ni ka'an Jesús taká tu'un yá'a, te taká ñayivi kuá'a-ún, ni kanaa íni kájiní so'o-i tu'un ni stá'an-ya. ²⁹ Chi ni stá'an-ya núu-í nátu'un chaá ndíso tíñu, nasu nátu'un chaá káchaa tutu.

Ja ní nasáva'a-ya iin chaá té'yu ndi'yi

8 Te ni nuu Jesús vai-ya yúku-ún. Te ni kandikin kua'a ñáyivi-yá. ² Te iin chaá té'yu ndi'yi, ni chaá-de nuu-yá. Te ni chiñú'ún-de-ya, te ni ka'an-de jín-yá: Táta, nú kuní-ní, te kuu nasándoo-ní náá, áchi-de. ³ Te ni skáa Jesús nda'a-yá. Te ni ké'é-yá-de. Te ni ka'an-ya: Kuní-ri, ná ndúndoo-ró, áchi-ya. Te ndi'yi té'yu-de-ún ni ndundoo-ni. ⁴ Yúan-na te ni kachi Jesús jín-de: Ma kachi kuti-ro núu ní iin-i. Ko kuá'an, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te soko-ro núu-dé nátu'un ni tá'u Moisés tíñu, nává'a kuni-de ja ní ndundoo-ró, áchi-ya.

Ja ní nasáva'a-ya mozo iin chaa kúu capitán

⁵ Te ni kivi Jesús nuu Capernaum. Te ni jaa iin chaa kúu capitán nuu-ya ká'an ndá'ú-de jíin-ya: ⁶ Táta, mozo-ná kátúu-í ve'e-ná ni kuyúnu-i te ndó'o xaan-í, áchí-de. ⁷ Te ni kachi Jesús jíin-de: Ki'in máá-rí te nasáva'a-ri-i, áchí-ya. ⁸ Te ni ka'an capitán jíin-ya: Táta, nasu chaa va'a kúu-ná ja kivi-ní iní ve'e-ná, chi ná ká'an-ni-ní, te ná ndúva'a mozo-ná. ⁹ Chi máá-ná, suni chaa ndiso tínu kúu-ná. Te nava'a-ná soldado-ná. Te ká'an-ná jíin iin-de: Kuá'an, te já'an-de. Te jíin ingá-de: Naa'an, te chaa-de. Te jíin mozo-ná: Sá'a ya'á, te sá'a-i. Achí-de. ¹⁰ Te ni jini so'o Jesús tu'un yá'a. Te ni naa iní-ya ndé'é-ya. Te ni kachi-ya jíin náyivi káindikin-ya-ún: Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja ní iní nuu Israel tú ní jini-ri ni iin chaa kándija súan. ¹¹ Te ká'an-ri jíin-ró, ja kíkoyo kua'a náyivi íchi núu kana ndikandii jíin íchi núu kée ndikandii. Te jungoo-i jíin Abraham, jíin Isaac, jíin Jacob onde iní nuu natu'un andívi. ¹² Ko náyivi kákuu máá sé'e nuu nuu tá'ú-ya tínu, kiini'in-ya-í ki'in-i yata ké'e nuu náa. Te yúan nde'e-i te nakaji-í nii yú'u-í, áchí-ya. ¹³ Yúan-na te ni kachi Jesús jíin chaa kúu capitán: Kuá'an. Ná-tu'un ni kandija-ró, te kuni-ro já súan íó, áchí-ya. Te mozo-ún ni nduva'a-ni-i hora-ún.

Ja ní nasáva'a-ya náchiso Pedro

¹⁴ Te ni jaa Jesús ve'e Pedro. Te ni jini-ya náchiso-de kátúu-ná yí'i kiji-ña. ¹⁵ Te ni tiin-ya ndá'a-ña. Te ni kee kiji-ún-ña. Te ni ndukoo-ña. Te ni jatínu-ña núu-ya jíná'an-ya. ¹⁶ Te nuu ní ini, te nuu-ya ni chakoyo ja kándiso náyivi káta'an tachi kini. Te jíin tú'un-ni ká'an-ya, te ni kiini'in-ya tachi-ún kája'an. Te ni nasáva'a-ya táká náyivi káku'u. ¹⁷ Nava'a ná skíkuu tu'un ni

ka'an Isaías chaa ni jani tu'un Dios onde sáa: Máá-ya, ni naki'in-ya kué'e-yo, te ni janchaa-ya já ndó'o-yó, áchí.

Uu chaa ndúkú-de kundikin-de-ya

¹⁸ Te ni jini Jesús ja ní jíkó ndúu kua'a náyivi ká'in-i xiin-ya. Te ni tá'ú-ya tínu ja ná já'a-i ki'in-i inga lado. ¹⁹ Te nuu-ya ni jaa iin chaa chaa tutu. Te ni ka'an-de: Maestro, kundikin-ná ní vasa ndé onde ki'in-ní, áchí-de. ²⁰ Te Jesús ni kachi-ya jíin-de: Taká ñukuui, ká'io yau kava káyí'i-ti, jíin tísaa andívi, ká'io taka-ti. Ko máá Sé'e chaa, túu nuu kusú-ya, áchí-ya. ²¹ Te inga chaa sku'a jíin-ya, ni ka'an-de jíin-ya: Táta, kua'a-ní tu'un ná kichinduji-ná táa-ná xna'an-ga, áchí-de. ²² Te ni kachi Jesús jíin-de: Kundikin ruu ná kí'on. Skéndo taká ndiyi-ún ná chín-duji tá'an ndiyi jíná'an. Achí-ya.

Ja ní jukuini tachi xaan ní sá'a-ya

²³ Te ni kivi-ya iní iin barco. Te chaa káskuá'a jíin-ya, ni kandikin-de-ya kája'an-de jíin-ya. ²⁴ Te nuu mar ni ndonda iin tachi xaan, te su'ma ndúcha-ún, ni jasú siki barco. Ko máá-ya kixí-ni-ya. ²⁵ Te chaa káskuá'a jíin-ya, ni jakoyo-de nuu-ya. Te ni kaxndúko-de-ya. Te káka'an-de: Táta, nama-ní yóó, chi naa-yo, áchí-de. ²⁶ Te ni kachi-ya jíin-de: Naja káyú'ú-ro. Tú káandija va'a-ró náún, áchí-ya. Yúan-na te ni ndukoo-ya. Te ni ka'an-ya núu tachi xaan-ún jíin núu ndúcha mar. Te ná'in yúu-ni ni kuu. ²⁷ Te ni kayu'ú taká-de. Te káka'an-de: Ndé chaa kúu chaa yá'a, ja ondé tachi jíin mar kájangatu nuu-dé, áchí-de.

Chaa káta'an tachi kini onde ndañú Gadara

²⁸ Te ni jaa-ya ingá lado mar ndañú Gadara. Te onde ve'e añú ni kenda uu chaa káta'an tachi kini. Te ni chakoyo-de nuu-ya. Te ja xaan-dé, te tú ni iin náyivi

jika-i ichi-ún. ²⁹Te ni kakana jaa-de: Naún kuní-ní jín-ná Jesús, Se'e Dios. Ni chaá-ní yá'a ja xndó'o-ní náá vasa té jaa-ga kivi náún, áchí-de. ³⁰Te onde jíká jín máá-de ío ñin tikuní kiní kájitutí. ³¹Te tachi káni-ún, ni kaka'an ndá'ú jín-yá: Nú kiñi'in-ní náá, te táji-ní náá ná kivi koyo-ná iní tikuní kiní ká'ín yúan, áchí. ³²Te ni kachi-ya jini jín'an: Kuangoyo núsáá, áchí-ya. Te ni kenda ká'á'an, te kuangoyo nuu tikuní kiní-ún. Te tikuní kiní-ún ni kajungoyo-ti ñin yukáva onde iní mar. Te nuu mar ni kaji'i-ti. ³³Te chaá kándito-ti yúan, ni kajinu-de. Te ni jakoyo-de onde nuu. Te ni kajani-de taká tu'un jín já ní kuu chaá ni kata'an tachi káni-ún. ³⁴Yúan-na te ndivii ñáyivi ñúu-ún, ni kenda koyo-i kuata'an-i Jesús. Te ni kajini-i nuu-yá. Te ni kaka'an ndá'ú-i jín-yá ja ná kúxio-ya kí'in-ya ñúu-i.

Ja ní nduva'a chaá ni kuyúnú

9 Yúan-na te ni kivi-ya iní ñin barco. Te ni najaa-ya kuá'an-ya ingá lado mar. Te ni najaa-ya ñúu-ya. ²Te nuu-yá yúan ni kákinchaka-i ñin chaá ni kuyúnú kátúu-dé nuu ñin jito. Te ni jini Jesús ja kákandíja-de. Te ni ka'an-ya jín cháa ni kuyúnú-ún: 'ijo, sándéé iní-ro. A ío tuká'nu iní nuu taká kuachi-ró, áchí-ya. ³Te yakú chaá káchaa tutu, ni kajani iní-de: Chaá yá'a ká'an ndiva'a-de. ⁴Te ni jini Jesús ja súan kájani iní-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Naja kájani náá iní-ro. ⁵Te ja úu tu'un yá'a, ndéja yí-ga káa. A ka'an-ri: A ío tuká'nu iní nuu taká kuachi-ró. Xí ká'an-ri: Ndukoo, te kaka-ró. ⁶Ko náva'a ná kuní-ro já máá Sé'e chaá ndíso-ya tñnu nuu ñúyivi yá'a ja sá'a-ya tuká'nu iní nuu kuachi, te ná ká'an-ri inga tu'un jín cháa ni kuyúnú yá'a núsáá: Ndukoo, te naki'in-ró jito yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró, áchí-ya jín-de. ⁷Yúan-na te máá cháa-ún, ni ndukoo-ni-de. Te kuano'on-dé ve'e-de.

⁸Te kua'a ñáyivi ká'ín-ún, ni kajini-i ja súan ni sá'a-ya. Te ni kayu'ú-i. Te ni kanakana jaa-i Dios ja súan ni ja'a-ya fuerza nuu ñáyivi.

Ja ní kana-ya xini Mateo

⁹Te Jesús, ni ja'a-ya kuá'an-ya yúan. Te ni jini-ya núu ñin chaá nání Mateo kánchaa-de nuu kútútú xú'ún ñúu. Te ni ka'an-ya jín-de: Kundikin-ro rúu. Te ni ndukuini-de, te ni ndikin-de-ya. ¹⁰Yúan-na te ni yee-yá staa iní ve'e-de. Te suni kua'a cháa xini jín cháa ká'io kuachi, ni jakoyo-de. Te ni kayee-dé staa jín Jesús jín cháa káskuá'a jín-yá. ¹¹Te ni kajini chaá fariseo. Te ni kaka'an-de jín cháa káskuá'a jín-yá: Naja yée Maestro máá-ró jín cháa xini jín cháa ká'io kuachi, áchí. ¹²Yúan-na te ni jini so'o Jesús. Te ni ka'an-ya: Chaá ká'io ndáján, tú kánandi'i-de chaá táná, chi chaá kaku'u kuu ja kajinu ñú'ún yúan. ¹³Kuá'an jín'an-ró núsáá. Te skuá'a-ró naún tu'un kuu: Ná kúndá'ú iní tá'an-i kuní-ri. Nasu já sokó-í nuu-rí, áchí onde sáá. Chi tú vai-ri kana-ri xini cháa ndaa, chi chaá ká'io kuachi kána-ri xini já ná nákaní iní-de. Achí-ya.

Siki já kondicha iní

¹⁴Yúan-na te nuu-yá ni jakoyo chaá káskuá'a jín Juan. Te ni kaka'an-de: Náá jín cháa fariseo, ká'io ndicha iní-ná. Te chaá káskuá'a jín-ní, naja tú ká'io ndicha iní-de, áchí-de. ¹⁵Te ni ka'an Jesús jín-de: Á kuu kondicha iní ñáyivi ká'ín viko tánda'a, te nú nini kánchaa yii jín-i. Ko chaá ñin kivi já kúxio yii-ún nuu-í. Yúan-na te kuu koo ndicha iní-i. ¹⁶Tú ni ñin nachu'un sa'ma jáá núu sú'nu tu'ú. Chi ja ní nuku'un jáá-ún ka'ncha-ga ja tu'ú-ún. Te ja te'ndé-ún, ví'í-gá te'nde. ¹⁷Te tú káchu'un ñáyivi vino jáá iní ñii tú'ú. Chi nú súan, te ndata ñii-ún, te kati vino, te naa ñii-ún. Ko káchu'un-i vino

jaá iní ñii jaá. Yúan-na te kendoḡ va'a ndendúú. Achí-ya.

Ja ní nachaku sēsíf Jairo

¹⁸ Te nini ká'an-ya tú'un yá'a jíin-de, te iin cháa kúná'nu ni jaa-de nuu-yá. Te ni chiñú'ún-de-ya. Te ni ka'an-de: Sēsíf-ná, sáá ní jí'i-i. Ko ki'on te xndée-ní nda'a-ní sikí-í, te ná náchaku-i. Achí-de. ¹⁹ Te ni ndukuini Jesús. Te ni ndikin-ya-dé, jíin cháa káskuá'a jíin-yá kája'an-de jíin-yá.

Ja ní nasáva'a-ya iin ña'an kú'u kue'e niñi

²⁰ Te yúan ni kenda iin ña'an kú'u-ña já ní kuu uxí uu kuia játi niñi-ña. Ni jaa-ña íchi yatá-yá. Te ni ké'é-ña yúsá'ma-yá. ²¹ Chi ni ka'an máá-ña: Nú ná ké'é-rí vasté sá'ma-yá, te kaku-ri, achí-ña. ²² Te ni xío káva Jesús. Te ni jini-ya núu-ña. Te ni ka'an-ya: Sándée iní-ro, 'ija. Ni kandija-ró te yuán ní kaku-ró. Achí-ya. Te máá ñá'an-ún, ni nduva'a-ni-ña hora-ún. ²³ Te ni jaa Jesús ve'e cháa kúná'nu-ún. Te ni jini-ya núu cháa kátivi xkuili jíin ñáyivi kuá'a kákuva'a-i. ²⁴ Te ni kachi-ya jíin-i: Kuxio jíná'an-ró, chi sūchí s'í yá'a tú ní jí'i-i, chí kixí-ni-i, achí-ya. Te ni kasákátá-i nuu-yá. ²⁵ Te ni kiñi'in-ya ñáyivi kuá'a-ún kua'an-i. Te ni kivi-ya iní ve'e. Te ni tiin-ya ndá'a sūchí s'í-ún. Te ni ndukoḡ-ni-i. ²⁶ Te ni jicha tu'un-ún kua'an ní ñúu yúan.

Uu cháa kuáá

²⁷ Te ni ja'a Jesús yúan, kua'an-ya. Te uu tá'an cháa kuáá, ni kandikin-de-ya, kákana kó'ó-de xini-yá: S'e David, kundá'ú iní-ní náá vii, achí-de. ²⁸ Te ni najaa-ya vé'e. Te ni chakoyo cháa kuáá-ún nuu-yá. Te ni ka'an Jesús jíin-de: Á kákandija-ró já kúu sá'a-ri, achí-ya. Kuu Táta, achí-de. ²⁹ Yúan-na te ni xndée-ya ndá'a-yá sikí ndúchi-dé. Te ni ka'an-ya: Nátu'un ni kákandija-ró,

súan ná kúu núsáá, achí-ya. ³⁰ Te nduchi-dé, ni kanaanuña-ni. Te Jesús, ni ka'an ni'in-ya jíin-de: Nde'é vá'a-ró já tú ni iin kuni tu'un, achí-ya. ³¹ Ko máá-de, ni kákenda-de kája'an-de. Te ni kajacha xa'an-dé tu'un-ya ní ñúu yúan.

Iin cháa ñí'ín

³² Te nuu ní kenda-de kája'an-de, te ni chakoyo ñáyivi jíin iin cháa ñí'ín tá'an-de tachí kíni. ³³ Te ni kiñi'in-ya tachí kíni-ún kua'an. Te cháa ñí'ín-ún, ni naka'an-de. Te ñáyivi kuá'a-ún, ni kakee nuu-í kánde'é-i. Te ni kaka'an-i: Ni tú kájiní kuti-yo súan iní ñuu Israel, achí-i. ³⁴ Ko cháa fariseo, ni kaka'an-de: Jíin tachí kíni ñá'nu kiñi'in-de tachí kíni kája'an, achí-de.

Cuenta cháa ka'nu trigo-ya

³⁵ Te ni jika kuu Jesús taká ñuu jíin taká rancho. Te suni iní ve'e sinagoga ni stá'an-ya tú'un nuu-í. Te ni jani-ya tú'un va'a ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te ni nasáva'a-ya ñáyivi kaku'u nani kue'e. ³⁶ Te ni jini-ya núu ñáyivi-ún. Te ni kundá'ú iní-ya-í. Chi ni kajicha nuu-i, te kákuxí iní-i ná-tu'un riñ, kiti tú jito'o-ti. ³⁷ Yúan-na te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Trigo ta'nu, jandáa kúu ja kuá'a ío, ko cháa ka'nu, yaku-ni-de ío. ³⁸ Kakan ta'u-ro núu máá Tatá, I'a xíin trigo núsáá, ná-va'a ná táji-yá cháa ka'nu kikoyo-de nuu trigo-ya. Achí Jesús.

Ja ní kaji-ya uxí uu cháa skuá'a jíin-yá

10 Yúan-na te ni kana-ya xini ndí'uxí uu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ja'a-ya fuerza iní-de ja kúndée-de jíin tachí kíni, náv'a kiñi'in-de ki'in fuera, te nasáva'a-de ñáyivi kaku'u taká nuu kué'e. ² Te ndí'uxí uu cháa apóstol súan káinání-de: Cháa iin kúu Simón (cháa-ún, suni nání-de Pedro) jíin ñaní-de Andrés, te sava-ga-de: Jacobo,

se'e Zebedeo, jíin ñaní-de Juan, ³ Felipe, jíin Bartolomé; Tomás jíin Mateo, chaá xíní; Jacobo se'e Alfeo, jíin Lebeo, chaá ja súni nání-de Tadeo; ⁴ Te suni Simón ñuu Caná, jíin Judas Iscariote, chaá ni nastúu-ya.

Ja ní tájí-yá-de kája'an-de

⁵ Te ni tájí Jesús uxí uu chaá yá'a kája'an-de. Te ni tá'ú-yá tiñu nuu-dé: Ma kíngoyo-ró ichi ñáyivi sfin nación, ni ma kivi koyo-ró iní ñuu Samaria. ⁶ Xna'an-ga ki'in-ro iní ve'e Israel, nuu ríi, kiti ní kanaa. ⁷ Te nú kua'an-ro te kani-ró tú'un: A yani koo ñuu nátu'un andívi, achi-ro. ⁸ Te nasáva'a-ró ñáyivi kaku'u. Te sándoo-ró já káte'yu. Naschakú-ro ndíyi. Kiñi'in-ró tachí káni ki'in. Chi ni ni'in sáni-ró, te suni súan ku'a sáni-ró. ⁹ Ma kúndiso-ró xú'ún iní bolsa-ro, ni oro, ni plata, ni xu'ún kuáchí. ¹⁰ Ni ñunu já kúu ichi, ni uu su'nu já kú'un-ró, ni ndijan-ro, ni vara. Chi chaá sátiñu, yúan ni'in-dé kee-dé. ¹¹ Te nani ñuu xí rancho nú ni kivi koyo-ró, te yúan ndúkú-ró ñin chaá va'a iní-de iní ñuu-ún. Te kendo-ró yúan onde kenda-ró ki'in-ro. ¹² Te nuu kivi-ró vé'e-ún, te ka'an-ro ná sándéé iní ñáyivi-ún. ¹³ Te nú va'a iní ñáyivi-ún, te tu'un ndéé ní ka'an-ro-ún ná jáá siki-í. Ko nú tú va'a iní-i, te tu'un ndéé-ún ná nájaa nuu-ro. ¹⁴ Te nú ío ñáyivi tú játá'ú róo, ni tú jíni ná'ín tú'un ká'an-ro, ná kenda koyo-ró vé'e-ún xí ñuu-ún, te skóyo-ró tkacha iní ja'a-ro. ¹⁵ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja vítá-ga koo kuachi siki ñuu Sodoma jíin ñuu Gomorra kivi kii juicio, vasa siki ñuu-ún.

Tund'o jito chaá jáni tu'un

¹⁶ Kuni so'o chi tájí-rí róo ki'in-ro nátu'un rií ma'ñú y'í. Núsáa te koo ndíchi-ró nátu'un koo, te koo vítá iní-ro nátu'un paloma. ¹⁷ Te koto va'a-ró máa-ró núu ñáyivi chi nastúu-i róo nuu junta. Te iní ve'e sinagoga-i xnd'o-o-i

róo. ¹⁸ Te onde nuu gobernador jíin núu rey kinchaka-i róo ja siki rúu, náva'a kani ndaa-ro tú'un nuu-dé jíin núu cháa sfin nación. ¹⁹ Ko nú ni nastúu-i róo, ma nákani xaan iní-ro ndasa ka'an-ro. Chi suni máa hora-ún te ku'a-a-ya tú'un nuu-ro ndasa ka'an-ro. ²⁰ Chi nasu máa-ró kakuu ja ká'an, chi Espiritu máa Táa-ro kúu ja ká'an jíin yú'u-ro. ²¹ Te ñani jíin ñani nastúu tá'an ja kúu, te táa nastúu se'e. Te se'e-ún ndonda siki táa, te ka'ni tá'an. ²² Te ndivii-í, koto u'u-i róo ja siki rúu. Ko chaá kundii ni'in onde kivi jínu, chaá-ún kaku-de. ²³ Ko nú káchindikín-i róo iní nuu yá'a, te kunu-ró kí'in-ro ingá ñuu. Chi jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja má kúyachi-ro káka kuu-ró táka ñuu Israel, onde jaá máa Sé'e chaá. ²⁴ ñin chaá sku'a'a, nasu ñá'nu-ga kúu-de vasa maestro-de. Ni chaá jatiñu, nasu ñá'nu-ga kúu-de vasa jito'o-de. ²⁵ Chaá sku'a'a, súan-ni koo-de, nátu'un maestro-de, te chaá sátiñu, nátu'un jito'o-de. Chi nú máa cháa kúu táa-ún ni kaskúnáni-i-de Beelzebú, naga ni kuu ja má skúnáni-i se'e ja ío iní ve'e-de núsáa.

Ja ní ka'an-ya tú'un ndéé iní jíin-de

²⁶ Núsáa te ma yú'ú-ro-í, chi tú ni ñin naún yíndi'u, ja má kenda ndijin, ni tú ni ñin ja yísa'í, ja má kuní-ro núu. ²⁷ Ja ní ka'an-ri jíin-ró núñaá, kani ndijin-ro tú'un. Te ja ní jini tu'un-ró, onde xini vé'e kundii-ro te kani-ró tú'un. ²⁸ Te ma yú'ú-ro kóto-ró ñáyivi já'ni yki kúñu-yó, chi ma kúu ka'ni-í añu-yo. Ko sua yu'ú-ro kóto-ró já kúu xnáa ndúu añu-yo jíin yki kúñu-yó núu infierno. ²⁹ Tú kúya'u uu tisaa ja ñin xu'ún náún. Te ni ñin-ti tú júngava-ti núu ñú'un, nú tú jiní máa Táa-ro. ³⁰ Chi a ni ka'u-ya onde taká xini-ro. ³¹ Núsáa te ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chi kánúu-ga-ro vasa ku'a'a tisaa. ³² Ko nú ndé chaá jáni ndaa-de tu'un-ri nuu ñáyivi, suni súan nakani ndaa-ri tu'un-de

nuu máá Táa-ri kánchaa-ya ándíví. ³³Te nú ndé chaa ské'ichí-de ruu nuu ñáyívi, te suni súan ské'ichí-ri-de nuu máá Táa-ri kánchaa-ya ándíví. ³⁴Ma káni iní-ro jíná'an-ró já vái-ri ja kóo ná'in-ni iní ñuyívi yá'a. Tú vai-ri ja kóo súan, chí sua yuchi koo. ³⁵Chi vai-ri ja skuátá'an-ri taká chaa jín táa-de, te sesí'í jín náa-i, te sejanú jín náchisó-ña. ³⁶Te ja kóto u'u chaa kúu ja kóo iní ve'e-de. ³⁷Nú in chaa mani-gá-de jín táa-de xí jín náa-de vása jín-rí, tú va'a chaa kúu-de ja kúndikín-de ruu. Te nú in chaa mani-gá-de jín sé'e yíí-de, xí jín sesí'í-de, tú va'a chaa kúu-de ja kúndikín-de ruu. ³⁸Te chaa tú kánda-de jín túndó'o kii siki-dé, te kundikín-de ruu kii-de, tú va'a chaa kúu-de ja kúndikín-de ruu. ³⁹Te chaa jítú iní-de kaku-de chíi túndó'o kii siki-dé, te naa-dé. Ko nú kuu in chaa ja síkí rúu, te kuchaku-de. ⁴⁰Te ñáyívi kuátá'ú róo jíná'an-ró, ruu kuatá'ú-i. Te ñáyívi kuátá'ú rúu, kuatá'ú-i I'a ni tájí rúu vai-ri. ⁴¹Nú ndé ñáyívi kuátá'ú in chaa jáni tu'un Dios, chí chaa jáni tu'un Dios kúu-de, te máá-i, ni'in-í ya'u chaa jáni tu'un Dios. Te nú ndé ñáyívi kuátá'ú cháa ndaa, chí chaa ndaa kúu-de, te máá-i, ni'in-í ya'u chaa ndaa. ⁴²Te nú ndé chaa kuá'a-de in yajin ndúcha vjín ko'o in suchí yá'a, chí suchí skuá'a kúu-i, jandaa ká'an-ri jín-ró ja má xnáa-dé ya'u-de.

11 Te súan ni jinu ni tá'ú Jesús tiñu nuu uxí uu chaa káskuá'a jín-yá. Te ni kenda-ya yúan kua'an-ya já stá'an-ya, te kani-ya tú'un iní ñuu máá-de jíná'an-de.

Uu chaa ni tájí Juan nuu-ya

²Te kánde Juan iní vekaa. Te ni jini tu'un-de káka'an-i taká tiñu sá'a Jesús. Te ni tájí-de uu tá'an chaa káskuá'a jín-de ja kaká tu'un-de-ya: ³Máá-ní kúu chaa kii-ún, xí kúndatu-yó ingá-de náún,

áchí-de. ⁴Te ni ka'an Jesús. Kuá'an te kastu'un-ró nú Juan taká tu'un kájini so'o-ró jín tiñu kájini-ro. ⁵Chaa kuáá, kádundijin nuu-dé. Te chaa rengo, kánakaka-de. Chaa té'yu ndí'yi, kádundoo-de. Te chaa só'ó, kánakuni so'o-de. Te chaa ni ji'i, kánachaku-de sá'a-ri. Te suni jáni-ri tu'un va'a Dios nuu ñáyívi ndá'ú. ⁶Te xaán ndatu kúu chaa ja tú náyu'ú-de jito-de ruu, áchí-ya jín-de. ⁷Te káno'on chaa-ún. Te ni ke'já Jesús ká'an-ya tú'un Juan nuu ñáyívi-ún: Naja ní kenda-ró ní kaja'an-ro onde nuu ñú'un té'é. Ja ndé'é-ró ichá ja kandá sá'a tachi náún. ⁸Ko naja ní kenda-ró ní kaja'an-ro. Ja ndé'é-ró nú in chaa ñú'un sa'ma ndúchá náún. Nde'é, chaa káñu'un sa'ma ndúchá, máni iní ve'e rey káxiukú-de. ⁹Ko naún ndé'é-ró ní kakenda-ró. In chaa jáni tu'un Dios náún. Suni ká'an-ri jín-ró, kúñá'nu-ga Juan vása in chaa jáni tu'un Dios. ¹⁰Chaa yá'a kúu chaa yóso tú'un-de nuu tutú: Kuni so'o-ró chí tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúu-de jaa-de. Te chaa-ún sátu'a-de ichi-ro vása jáa-ro. Achí. ¹¹Jandaa ká'an-ri jín-ró, ja iní ñuyívi yá'a tú ío ni in chaa jáni tu'un Dios ja kúñá'nu-ga máá-de vása Juan chaa skuánducha. Ko chaa lúlí-ga iní ñuu nátu'un andíví, chaa-ún kúñá'nu-ga-de vása Juan. ¹²Onde kivi ní kenda Juan chaa skuánducha, te onde vina, te chaa ni'in nda'a, fuerza kákuni-de kivi-de iní ñuu nátu'un andíví, te tá'ú máá-de tiñu yúan kákuni-de. ¹³Chí máá ley jín taká chaa ni kajani tu'un Dios, ni kajani-de tu'un yá'a onde kivi ní chaa Juan. ¹⁴Te nú kákuni-ro kuatá'ú-ró tú'un, máá-de kúu Elías chaa kii-ún. ¹⁵Chaa ío so'o kuni ná'in, te ná kúni so'o-de. ¹⁶Naún tu'un yátá skétá'an-ri jín ñáyívi yá'a. Kákuu-i nátu'un suchí lúlí káxiukú núyá'u ja súan kákana kó'ó-i xini tá'an-i. ¹⁷Ni kaxndé'e-ri xkuili nuu-ro, te tú ní kájita já'a-ró. Ni kanda'i-ri nuu-ro te tú ní káduku'á iní-ro, áchí-i.

¹⁸ Chi ni kii Juan tú ní yée-dé tú ní jí'i-de. Te káka'an-ro: Tá'an-de tachí kíni. ¹⁹ Ko máá Sé'e cháa yée-yá jí'i-ya. Te káka'an-ro: Yá'a ío iin cháa yáji téyí te jí'i xaan-dé vino; cháa jiní tá'an jíin cháa xíní jíin cháa ká'io kuachi kúu-de, áchí-ro. Ko iin cháa ndíchí, máni tínu ndíchí sá'a-de, te súan kuni-ro jándáa ndíchí-de. Achí-ya.

Ja ní kana jíin-yá nuu sáva nuu

²⁰ Yúan-na te ni keja'á-yá kana jíin-yá nuu táká nuu nuu ní sá'a-ya ku'áa tínu ná'nu, chí tú ní nákaní iní-i jíná'an-i. Te ni ka'an-ya: ²¹ Naká ndá'ú kuu róó nuu Corazín. Naká ndá'ú kuu róó nuu Bet-saida. Chí nú iní nuu Tiro jíin iní nuu Sidón ni sá'a-ri tínu ná'nu ja ní sá'a-ri nuu máá-ró núú, ingá kivi te a ni kanakani iní ñayivi-ún. Te ku'un-i sa'ma ndái te ku'u-í yaa núu-í núú. ²² Ko ká'an-ri jíin-ró, ja vítá-ga koo kuachi sikí núu Tiro jíin núu Sidón kivi kii juicio vása sikí róó jíná'an-ró. ²³ Te róó nuu Capernaum, a ni kuñá'nu xaan-ro náún. Ko onde infierno najinu-ro, chí nú iní nuu Sodoma ní sá'a-ri tínu ná'nu ja ní sá'a-ri nuu-ro yá'a núú, te a ni kendo nuu yúan onde vina núú. ²⁴ Ko ká'an-ri jíin-ró, ja vítá-ga koo kuachi sikí ñayivi núu Sodoma kivi kii juicio vása sikí-ro. ²⁵ Te suni kivi-ún ni ka'an Jesús: Táa, Jito'ò andívi jíin núyívi kúu máá-ní. Te ná kíta'u-ná nuu-ní ja ní jasú-ní taká tu'un yá'a nuu cháa ndíchí jíin núu cháa kájuku'un iní, te ni stá'an ndijin-ní nuu cháa súchí iní jíná'an-de. ²⁶ Chí súan ni jata'an iní-ní, Táa, áchí-ya. ²⁷ Taká ndatínu ni ja'a Táa-ri nuu-rí. Te tú ni iin-i jiní-i nuu máá Sé'e, chí máni máá Táa jiní-ya. Ni tú jiní ni iin-i nuu máá Táa, chí máá Sé'e jiní-ya, jíin núu cháa ja kuní máá Sé'e te stá'an ndijin-ya núu-dé. ²⁸ Taká róó ja kásatiñu-ró te kándiso-ró já vée, ña'an nuu-rí jíná'an-ró te xndétatú-ri róó. ²⁹ Kundiso-ró yugo-ri jíná'an-ró, te sku'á-a-ró tú'un ká'an-ri

jíin-ró, chí l'a ndá'ú jíin l'a vítá iní añú kúu-ri. Te ni'in-ro nuu ndétatú añú-ro jíná'an-ró. ³⁰ Chí ñama-ni yugo-ri te tú vee carga-ri ja kúndiso-ró, áchí-ya.

Ja ní kakachi-de yoko trigo kivi ndétatú

12 Te iin kivi ndétatú ni ja'a Jesús kua'an-ya iin nuu káa trigo. Te cháa káskuá'a jíin-yá, káji'i-de soko. Te ni kakeja'á-de kákachi-de yoko káyee-dé. ² Te ni kajini cháa fariseo. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Naún kúu jian, chí cháa káskuá'a jíin-ró kásá'a-de súan kivi ndétatú, te tú ío ley, áchí-de. ³ Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Tú ní káka'u-ró tutú ndasa ni sá'a David náún. Chí máá-de jíin cháa ni kaxiukú jíin-de, ni kaji'i-de soko iin kivi. ⁴ Te ni kivi-de iní ve'e Dios. Te ni yee-dé statilá kaxiukú ndijin, ja tú ío ley kee-dé, ni cháa ká'jin jíin-de, chí máá-ni sutu káyee núú. ⁵ Xí té ka'u-ga-ro núu tutú ley ndasa kásá'a sutu iní ve'e ij kivi ndétatú, chí tú kaskíkuu máá-de ley-ún. ⁶ Chí a ká'an-ri jíin-ró já ná'nu-ga kúu iin cháa kándii yá'a vása já kúu máá ve'e ij. ⁷ Ko nú a ni kajuku'un iní-ro tú'un yá'a: Kuní-ga-ri já ná kúndá'ú iní tá'an-ró, nasu já sokó-ro kiti núu-rí, áchí, yúan-na te ma ndóna-ró sikí cháa tú ká'io kuachi núú. ⁸ Núsáá te máá Sé'e cháa, suni Jito'ò kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

Iin cháa ni ichi nda'a-dé

⁹ Te ni kenda-ya yúan. Te ni jaa-ya iní ve'e sinagoga-de jíná'an-de. ¹⁰ Te yúan ni io iin cháa ni ichi kájan iin nda'a-dé. Te ni kajika tu'un-de Jesús ja ndúkú-de kuachi sikí-yá kákuu-de, te ni kaka'an-de: Á kuu sá'a-yó taná kivi ndétatú, xí túu, áchí-de. ¹¹ Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Ndé róó ñáva'a-ró iin rii, te nú kiti-ún jungava-ti iní iin tunchi kivi ndétatú, te tú tiin-ró-tí te natava-ro-tí

naún. ¹²Te xaḡn-gá ya'u ncháá iin cháa vásá iin rií. Núsáá te ío va'a ja vá'a sá'a-yó kivi ndétatú, áchí-ya. ¹³Yúan-na te ni ka'an-ya jíin cháa-ún: Skáá nda'a-ro, áchí-ya. Te ni skáa-de nda'a-dé. Te ni nduva'a ij-ní nátu'un káa inga. ¹⁴Ko cháa fariseo, ni kenda-de kája'an-de. Te ni kandaṭu'ún-de ndasa ka'ni-dé-ya.

Tu'un máa-yá ni ka'an Isaías onde sáá

¹⁵Ko ni jini Jesús ja súan kájani ini-de. Te ni kuxio-ya yúan kua'an-ya. Te kua'a ñáyivi ní kandikin-i-ya. Te ni nasáva'a-ya ndívii-í. ¹⁶Te máa-yá, ni ka'an xaḡn-yá jíin ñáyivi-ún ja ná tú stá'an ndijin-i-ya. ¹⁷Náva'a ná skikuu tu'un ni ka'an Isaías, cháa ni jani tu'un Dios: ¹⁸Yá'a ío mozo-ri ja ní nakaji-ri, áchí Dios, áchí Isaías, te manj-ri jíin-i. Te kúsií ini-ri jíin-i. Te ku'a-ri Espiritu-ri siki-í. Te kastu'ún-i nuu ñáyivi sáin nación ja kí juicio siki máá jín'an. ¹⁹Ma kútíxín sé'e-ri, ni ma nákata-i. Te ni iin ma kúni tu'un ja kána jíin-i ini ichi. ²⁰Ma ká'nu-i iin nukúá ní taxin, ni ma ndá'va-i iin mecha kayú nú'má, chí onde ná kúni'in tu'un ndaa sá'a-i. ²¹Te kuñukuu ini ñáyivi sáin nación tiñu sá'a Sé'e-ri. Achí.

Iin cháa kuáá ñí'ín tá'an tachi káni

²²Yúan-na te nuu-yá ni kákinchaka-i iin cháa tá'an tachi káni, ja kuáá-de te ñí'ín-de. Te ni nasáva'a-ya-dé. Te cháa kuáá ñí'ín-ún, ni naka'an-de te ni nakun-de. ²³Te ni kánaa ini taká ñáyivi-ún kánde'é-i. Te ni kaka'an-i: Á se'e David kúu cháa yá'a náún, áchí-i. ²⁴Ko cháa fariseo, ni kajini so'o-de ja súan ni kaka'an-i. Te ni kaka'an-de: Cháa yá'a, nú tú ndújíin-de jíin Beelzebú, te ma kúu kiñi'in-de tachi káni ki'in núú, chí ja kuñá'nu nuu tachi kúu-ún, áchí-de. ²⁵Ko Jesús, ni jini-ya ja súan kájani ini-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Taká

nación ja sásíin máá te kánakuatá'an máá, naa. Te taká nuu xí vé'e ja sásíin máá, te kánakuatá'an máá, ma kúni'in. ²⁶Te nú Satanás sásíin máá, te kiñi'in máá já'an, ndasa kuni'in nuu nuu tá'ú tiñu máá núsáá. ²⁷Te nú ndújíin Beelzebub jíin-ri ja kiñi'in-ri tachi káni. Núsáá te se'e-ró, ndé jíin kákiñi'in máa-i tachi-ún. Ja yúan, máa-i, ná nákuñndí-i siki-ro. ²⁸Ko nú jíin Espiritu Dios kiñi'in-ri tachi káni kája'an, jandáa kúu ja núu-ro ní cháa nuu nuu tá'ú Dios tiñu núsáá. ²⁹Chí ndasa kuu kivi iin ñáyivi ini ve'e cháa kándáján, te sáku'ná-i ndatíñu-de, te nú tú xna'an-ga ku'ni-i-de. Yúan-na te kuu sáku'ná-i ndatíñu-de. ³⁰Nú ndé cháa tú ndújíin-de jíin-ri, te jíto u'u-de ruu. Te cháa tú nastútú jíin-ri, máni jachá-de.

Tu'un ndiva'a siki Espiritu Santo

³¹Súan ká'an-ri jíin-ró: Siki taká kuachi jíin taká tu'un ndiva'a, sá'a-ya túká'nu ini. Ko tu'un ká'an ndiva'a siki Espiritu Santo, ma sá'a kuti-yá túká'nu ini. ³²Te nú ndé iin cháa ka'an-de siki máá Sé'e cháa, sá'a-ya túká'nu ini nuu-dé. Ko nú ndé iin cháa ka'an-de siki Espiritu Santo, ma sá'a kuti-yá túká'nu ini nuu-dé, ni kuia yá'a, ni kuia cháa. ³³Kuu-ró yúnu vá'a ja vá'a nde'e, xí kúu-ró yúnu káñáá, ja ñáá nde'e. Chí jíin nde'e te jiní-yo naún yunu kúu. ³⁴Se'e ko kákuu-ró. Ndasá kuu ka'an-ro tú'un va'a, te nú ñáyivi ñáá kákuu-ró. Chí tu'un nú'un ini añú cháa, máni tu'un-ún ká'an-de. ³⁵Cháa va'a, sá'a-de tiñu va'a, chí ío va'a ini-de. Te cháa ñáá, sá'a-de tiñu ñáá, chí káñáá ini-de. ³⁶Ko ruu, ká'an-ri jíin-ró, ja taká tu'un sáni káka'an cháa, naku'a-de cuenta tu'un-ún kivi cháa juicio. ³⁷Chí siki tú'un ká'an-ro, te kendo va'a-ró. Te suni siki tú'un ká'an-ro, te ta'nu ndatu-ro, áchí-ya.

Ja ní kajikan-i iin tuni

³⁸ Yúan-na te yaku cháa káchaa tutu jín cháa fariseo, ni kaka'an-de jín-yá: Maestro, kákuni-ná ja sá'a-ní iin tuni nde'é-ná, áchí-de. ³⁹ Te ni ka'an-ya jín-de: Ñayivi náá ja káisiiki ncháa-i Dios, kajikan-i tuni. Ko ma kuá'a-ri nuu-í, chi tuni Jonás, cháa ni jani tu'un Dios, kúu ja kuá'a-ri nuu-í. ⁴⁰ Chi ná-tu'un ni kandee Jonás chi tiyáká ká'nu uní ndúú uní ñúú, suni súan kundee Se'e cháa chi ñu'un uní ndúú uní ñúú. ⁴¹ Taká cháa nuu Nínive, nachaku-de jín ñayivi yá'a kivi kii juicio. Te nakuxndii-de siki-í. Chi máa-de, ni kanakani ini-de kivi ní jani Jonás tu'un nuu-dé. Te vina ví'í-gá kúná'nu I'a kándii yá'a vása Jonás. ⁴² Te reina onde ichi sur, nachaku-ña jín ñayivi yá'a kivi kii juicio. Te nakuxndii-ña siki-í. Chi onde jíká xáan ní kii-ña ní jini so'o-ña tú'un ndichí ní ka'an Salomón. Te vina ví'í-gá kúná'nu I'a kándii yá'a vása Salomón. ⁴³ Nú ni kenda tachi kini ini iin cháa. Te jika kuu nuu ñú'un té'é ndúkú núu júngoo. Te tú ní'in. ⁴⁴ Yúan-na te ká'an tachi-ún: Ná nó'on-ri ve'e nuu ní kenda-ri, áchí. Te nú ni najaa, te jiní ja ñin ve'e sáni kúu. Te ni nduluu ve'e-ún ja ní nastáa ini. ⁴⁵ Yúan-na te ki'in tachi-ún, te kuaka tá'an jín usiá-ga tachi náá-ga vása máa. Te kivi koyo te káxiukú yúan. Núsáá te ví'í-gá tá'an cháa yúan onde sandi'í-na vása ja xnáñúú núú. Te suni súan ta'an ñayivi náá yá'a. Achí-ya.

Náa-ya jín ñaní-ya

⁴⁶ Te nini súan ká'an-ya jín ñayivi-ún, te ni jaá náa-ya jín ñaní-ya ká'jin-ña ichi yatá vé'e, kákuni-ña ká'an-ña jín-yá. ⁴⁷ Te ni kachi iin cháa jín-yá: Yúan nde'é-ní, ni cháa náa-ní jín ñaní-ní ká'jin-ña yatá vé'e, te kákuni-ña ká'an-ña jín-ní, áchí-de. ⁴⁸ Te ni ka'an-ya jín cháa ni ka'an súan jín-yá: Ndéja kúu

náa-ri, te ndéja kákuu ñani-ri. Achí-ya. ⁴⁹ Te ni skáa-ya ndá'a-yá onde nuu káxiukú cháa káskuá'a jín-yá. Te ni ka'an-ya: Yá'a nde'é-ró núu náa-ri jín núu ñaní-ri. ⁵⁰ Chi ñayivi skíkuu tiñu kuni máa Táa-ri káncháa-ya onde andívi, jian kúu kua'a-ri kúu náa-ri. Achí-ya.

Tu'un yatá siki cháa sáka trigo

13 Te kivi-ún ni kenda Jesús ve'e-ún te kua'an-ya. Te ni jaá-ya ní jungoo-ya yúu mar. ² Te ni kataka kua'a xáan ñayivi núu-yá. Te ni kivi-ya iní iin barco. Te ni jungoo-ya. Te taká ñayivi-ún ni kakendoo-i yu'u mar. ³ Te ni ka'an-ya kuá'a tú'un yatá jín-i: Kuni so'o te kuni-ro. ñin cháa sáka trigo, ni kenda-de sáka-dé. ⁴ Te sáka-dé kua'an-de. Te iin nuni-ún, ni jungava yu'ichi. Te ni cháa tisaa te ni kakókó-tí. ⁵ Te inga ni jungava nuu ñú'un yúu núu tú ío kua'a ñú'un. Te ni kana yachi-ni chi tú ío kókon ñu'un. ⁶ Te nuu ní kana ndikandii, te ni kasun-ni. Te ni ichi, chi tú yo'o ní ío. ⁷ Te inga ni jungava ma'ñú ñu. Te ni ja'nu ñu-ún. Te ni jasú nuu. ⁸ Te sava ni kajungava nuu ñú'un vá'a. Te ni kuun nuni, iin ja ñin ciento, inga ja uní xiko, te inga ja okó uxí. ⁹ Cháa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de. Achí-ya. ¹⁰ Yúan-na te ni chakoyo cháa káskuá'a jín-yá. Te ni kaka'an-de jín-yá: Naja ká'an-ní tu'un yatá jín ñayivi yá'a, áchí-de. ¹¹ Te ni ka'an-ya jín-de: Róo, chi a kuajuku'un ini-ro tú'un yisa'í yá'a sá'a Dios, ndasa koo nuu nátu'un andívi. Ko máa ñayivi yá'a, ma júku'un ini-i. ¹² Chi cháa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé sá'a-ya. Te kuñava'a-de kua'a xáan-gá. Ko cháa ja ná tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún, te kuxio ki'in. ¹³ Ja yúan ká'an-ri tu'un yatá jín-i. Chi vasa kánde'é-i, ko tú kájiní-i. Te vasa kájiní so'o-i, ko tú kájiní ná'ín-i ni tú kájuku'un ini-i. ¹⁴ Ñayivi yá'a káskíkuu-i tu'un ni ka'an Isaías:

Vasa kájini ná'ín vá'a-ró, ko ma júku'un iní-ro. Te vasa kánde'é ndí'i-ró, ko ma kuní-ro. ¹⁵ Chi xaan ní kakuni'in iní ñáyivi yá'a. Te xaan ú'u kájini so'o-i. Te kájasu-i nduchi-í náva'a ma kuní-i jíin ndúchi-í, te ma kúni ná'ín-i jíin só'o-i, te ma júku'un iní-i, te ma nájió káva iní-i, te ma násáva'a-ri-i. Achí. ¹⁶ Ko xáán ndatu máá-ró jíná'an-ró, chi kánde'é-ró jíin ndúchi-ro, te kájini ná'ín-ró jíin só'o-ró. ¹⁷ Chi jandáa ká'an-ri jíin-ró já tiní chaa kájani tu'un Dios jíin tiní chaa va'a, ni kakuni-de nde'é-de nuu já kánde'é máá-ró, ko tú ní kajini-de. Te suni ni kakuni-de kuni so'o-de ja kájini so'o máá-ró, ko tú ní kájini so'o-de. Achí-ya. ¹⁸ Kuni ná'ín jíná'an-ró tú'un yátá cháa sáka núsáa. ¹⁹ Nú in chaa jini so'o-de tu'un nuu Dios, te nú tú júku'un iní-de, yúan-na te chaa kui'ña te kuanchaa-ni tu'un ni saka iní añú-de-ún. Chaa yúan kúu nuni ní jungava yu'ichi. ²⁰ Te nuni ní saka núu ñú'un yúu, yúan kúu chaa jini so'o-de tu'un, te kúsi-ní iní-de jíin. ²¹ Ko tú nuu káka yo'o iní-de, te yaku-ni kivi kánda. Te nú ni ndonda tundó'o sikí-dé, xí nú ni sándiva'a-i jíin-de sikí tú'un-ún, te náyu'ú-ni-de. ²² Te nuni ní saka má'ñú ñnu, yúan kúu chaa jini so'o-de tu'un. Ko kutéñu-de jíin ndátñu-de. Te kuní-de kuu kúká-de. Te xndá'ú-de máá-de jíin. Ndí'i ya'á jasú nuu tú'un-ún, te tú kúun nuni. ²³ Ko nuni ní saka núu ñú'un vá'a, yúan kúu chaa jini so'o-de tu'un te júku'un iní-de. Te bueno já'a-de nuni, in-de ciento, inga-de uní xiko, te inga-de oko uxí, súan kája'a-de nuni. Achí-ya.

Tu'un ndikin lazo

²⁴ Ió inga tu'un yátá ní ka'an-ya jíin-de; Ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un in chaa ni chí'i itu va'a nuu ñú'un-dé. ²⁵ Ko nini kixi-de, te ni ja chaa jito u'u tá'an jíin-de. Te ni chí'i tuku ndikin lazo nuu trigo-de, te kua'an. ²⁶ Ko nuu ní kana yuku itu-ún, te kúun nuni, yúan-na

te suni ni kana lazo. ²⁷ Te ni jakoyo mozo máá táa, chaa xiin. Te ni kaka'an-i jíin-de: Táta, á tú ní chí'i-ní nuni vá'a nuu ñú'un-ní yá'a. Te ndénu ní ni'in-ní lazo yá'a núsáa. Achí-i. ²⁸ Te ni ka'an-de jíin mozo-de: in chaa jito u'u ruu ni sá'a ya'á, achí-de. Te ni kaka'an mozo-ún jíin-de: Núsáa te kuní-ní ja ná kítu'un-ná náun, achí-i. ²⁹ Te máá-de ni ka'an-de: Túu, chi náni tú'un-ró lazo-ún te sanaa te tu'un-ró trigo jíin. ³⁰ Ná kuá'nu máá jíná'an on-de kivi tá'nu. Te kivi-ún te tá'ú-rí tiñu nuu cháa ka'nu: Stútú xna'an-ga lazo jan, te sá'a-ró nú'ni náva'a ka'mu-yó. Ko trigo yá'a, nastútú-ró ná kivi iní yaka-ri. Achí-de, achí-ya.

Tu'un ndikin yuá mostaza

³¹ Ió inga tu'un yátá ní ka'an-ya jíin-de: Ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ndikin yuá mostaza, ja ní ki'in in chaa te ni chaa-de nuu ñú'un-dé. ³² Te jandáa in ndikin lúli-ga kúu vasa táka-ga tata. Ko nú ni ja'nu, te kúu ka'nu-ga vasa táka-ga yua. Te kuu in yunu ka'nu. Te chaa tisaá andívi, te vatu-ni sá'a-ti taká-ti chíi nda'a-ún. Achí-ya.

Tu'un yujan ía

³³ Ió inga tu'un yátá ní ka'an-ya jíin-de: Ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un yujan ía já ní ki'in in ña'an. Te ni chisa'í-ña chíi uní tiyii yúchi onde ni ndí'i ni kuu ía ní sá'a. Achí-ya. ³⁴ Taká tu'un yá'a ni ka'an Jesús jíin ñáyivi kuá'a-ún. Te nú túu tu'un yátá te tú ka'an-ya jíin-i, ³⁵ Náva'a ná skíkuu tu'un ni ka'an chaa ni jani tu'un Dios: Ka'an-ri tu'un yátá, te kachi-ri tu'un yisa'í onde kivi ní jungoo ñuyívi, achí.

Ja ní ka'an káji-yá tu'un ndikin lazo

³⁶ Yúan-na te ni nakuatá'ú Jesús nuu ñáyivi-ún. Te ni ndívi-ya iní ve'e. Te ni jakoyo chaa káskuá'a-ún nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Kani káji-ní

tụ'un yátá lazo nuu-ná, áchí-de. ³⁷ Te nì ka'an-ya jíín-de: Jà sáka tatá vạ'a-ún kúu máá Sé'e chạa. ³⁸ Te ñu'un-ún kúu ñuyívi. Te tatá vạ'a-ún kákuu se'e Dios. Te lazo-ún kákuu se'e kui'na. ³⁹ Te chạa u'ụ jà ní chí'i lazo-ún kúu kui'na. Te kivi tá'nu-ún kúu kivi jínu ñuyívi. Te chạa ka'nu-ún kákuu ndajá'ạ Dios. ⁴⁰ Te ná-tụ'un kutútú lazo, te kayu nuu ñú'un, súan kuu kivi jínu ñuyívi. ⁴¹ Te máá Sé'e chạa, tájí-yá ndajá'ạ-yá kí'in. Te nastútú-yá taká ñayivi kásá'a kuachi jíín ñáyivi kásá'a tínu ñáá. ⁴² Te taan-yá-i kayu-i nuu ñú'un. Te yúan nde'e-i te nakaji-í ñii yú'u-í jíná'an-i. ⁴³ Yúan-na te ñayivi vạ'a-ún, ndii nchạa-i nátu'un ndikandii, kuxiukú-i jíín máá Táa-i inì nuu nuu tá'ú-yá tínu. Chạa ío so'o kuni ná'ín, ná kúni so'o-de.

Tụ'un janu xú'ún, jíín tú'un perla, jíín tú'un ñunu

⁴⁴ Ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ìn janu xú'ún já yísá'í chíi ìn ñu'un, te nì ndenda nì sá'a ìn chạa, te jasú tuku-de sikí, te kúsiì inì-de jíín, te kua'an-de, te xíkó ndí'i-de naún ñávạ'a-de, te jáan-de ñu'un-ún. ⁴⁵ Suni ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ìn chạa jáan-de te xíkó-de jà ndúkú-de perla luu. ⁴⁶ Te nì jini-de ìn perla jà xạan yá'u. Te nì kee-de kua'an-de. Te nì xíkó ndí'i-de taká ndatínu-de. Te nì jaan-de perla-ún. ⁴⁷ Suni ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un ìn ñunu já júkuíta ka'nu inì mar. Te tfin tinì nuu tíyáká. ⁴⁸ Te nuu ní chítú ñúnu-ún, te nì kanatava-dé yundúcha. Te nì kajungoo-de. Te nì kakaji-de kiti vạ'a-ún kivi-ti inì jika. Te nì kaskána-de kiti ñáá-ún kua'an. ⁴⁹ Suni súan koo kivi jínu ñuyívi. Chì kenda koyo ndajá'ạ-yá. Te kaji-ya ñayivi ñáá ma'ñú ñáyivi vạ'a. ⁵⁰ Te taan-yá-i kayu-i nuu ñú'un. Te yúan nde'e-i te nakaji-í ñii yú'u-í. Achí-ya. ⁵¹ Te nì kachì Jesús jíín-de: Nì kajuku'un inì-ro taká tụ'un yá'a náún, áchí-ya. Te

nì kaka'an-de jíín-yá: Jaan Táta, áchí-de. ⁵² Te nì kachì-ya jíín-de: Jà yúan ío chạa káchaa tutu jini-de sa'an nuu nátu'un andívi, te máá-de kúu nátu'un ìn chạa xín vé'e, te onde inì yaka-de táva-dé ndatínu jáá jíín ndatínu aná'an, áchí-ya. ⁵³ Te súan nì jinu nì ka'an Jesús tụ'un yátá yá'a. Te nì kenda-ya yúan kua'an-ya.

Jà ní kaské'ichì-i-ya inì ñuu Nazaret

⁵⁴ Te nì najaa-ya ñúu-ya. Te nì stá'an-ya núu-dé inì vé'e sinagoga máá-de jíná'an-de. Te nì kanaan inì-de nì kandé'é-de nuu-yá. Te nì kaka'an-de: Ndénu ní ni'in chạa yá'a tụ'un ndíchí yá'a jíín tínu ñá'nu sá'a-de yá'a. ⁵⁵ Nasu sé'e chạa carpintero kúu ya'á náún. Á nasu María nání náa-de. Te taká ñani-de káinání Jacobo, José, Simón, jíín Judas. ⁵⁶ Te tú ká'ìin kua'a-de jíín-yó yá'a náún. Te ndénu ní ni'in-dé taká tụ'un yá'a núsáa. Achí-de. ⁵⁷ Te súan nì kakujá'ạ inì-i jíín-yá. Te Jesús, nì ka'an-ya jíín-i: Chạa jáni tụ'un Dios, máni ñuu-de jíín inì vé'e-de kúu jà tú kaka'an tụ'un jíín'ún jíín-de, áchí-ya. ⁵⁸ Te tú ní sá'a-ya kuá'ạ tínu ñá'nu yúan, chí tú ní kákandíja-i.

Jà ní jí'ì Juan, chạa skuánducha

14 Te suu kivi-ún te Herodes chạa tá'ú tínu, nì jini tụ'un-de tụ'un Jesús. ² Te nì kachì-de jíín mozo-de: Chạa yá'a kúu Juan jà skuánducha. Nì nachaku-de jà ní jí'ì-de, te jà yúan sá'a-de tínu ñá'nu yá'a. Achí-de. ³ Chì Herodes, nì tfin-de Juan. Te nì ju'ni-de. Te nì chindee-de chạa vekaa jà kuáchi Herodías ñasí'í Felipe ñani máá Herodes. ⁴ Te Juan, a nì kana jíín-de nuu Herodes: Tú ío ley kuaka-ró-ña, áchí-de. ⁵ Te Herodes, nì kuni-de ka'ni-dé Juan. Ko nì yu'ú-de nì jito-de ñayivi, chí kájani nda inì-i jà ìn chạa jáni tụ'un Dios kúu Juan. ⁶ Te ìn kivi ní sá'a Herodes ìn viko kivi ní kaku-de. Te sesí'í Herodías nì jita

já'a-i nuu ñáyivi. Te ni kusii iní Herodes jíin-i. ⁷ Te ni jat'uun téyí-de ja kuá'a-de taká naún kakán-i nuu-dé. ⁸ Te náa-i, a ni jani íchí-ña-í, te ni ka'an-i: Kuá'a-ní xini Juan, chaá skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu ñin ko'o, áchí-i. ⁹ Yúan-na te máá rey-ún, ni kuxíí iní-de. Ko sikí já ní jat'uun téyí-de jíin sikí já ní kajini so'o chaá káyee staa jíin-de-ún, te ni tá'ú-de tiñu ná kuá'a soldado nuu-í. ¹⁰ Te ni tájí-de soldado ni ja'an. Te ni xiti xini Juan iní vekaa. ¹¹ Te ni chaá xini-dé kándeé nuu ñin ko'o. Te ni ja'a soldado nuu súchí sí'í-ún. Te máá-i, ni janchaka-i nuu náa-i. ¹² Yúan-na te ni jakoyo chaá káskuá'a jíin-de. Te ni kandaña-a-de yiki kúñu Juan. Te ni kachinduji-de. Te ni kee-de kaja'an-de. Te ni kakastu'ún-de nuu Jesús.

Ja ní skée-yá u'un mil ñayivi

¹³ Te ni jini tu'un Jesús. Te ni kuxio-ya kuá'an-ya yúan iní ñin barco onde nuu ñu'un té'é kándeé sñin-ya. Te ni kajini tu'un ñayivi jíná'an-i. Te onde taká ñuu ni kandikin-i-ya kájika já'a-i jíin-yá. ¹⁴ Te ni kenda Jesús kua'an-ya. Te ni jini-ya núu ñáyivi kuá'a xaán. Te ni ndukuí'a iní-ya jíin-i. Te ni sá'a-ya taná taká ñayivi káku'u. ¹⁵ Te nuu ní ini te ni chakoyo chaá káskuá'a jíin-yá nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Yá'a chí máá ñu'un té'é kúu, te a ni kee ndikandii. Tájí-ní-i ná kóngoyo-i taká ñuu. Te ná kuáan máá-i staa kée-í, áchí-de jíin-yá. ¹⁶ Te ni kachi Jesús jíin-de: Tú níni kí'in-i jíná'an-i: Kuá'a máá-ró já ná kée-í, áchí-ya. ¹⁷ Te máá-de, ni kaka'an-de jíin-yá: Tú naún káñava'a-ná chí u'un-ni statilá jíin úu-ni tiyáká, áchí-de. ¹⁸ Te máá-yá, ni kachi-ya jíin-de: Kuá'a ná kí nuu-rí yá'a, áchí-ya. ¹⁹ Te ni tá'ú-yá tiñu nuu ñáyivi-ún ni ka-jungoo taká-i nuu ichá. Te ni kí'in-ya ndí'ú'un statilá jíin úu tiyáká-ún. Te ni ndakoto-ya íchi ándívi. Te ni jikan ta'u-yá ja'a statilá. Te ni sakuáchí-yá.

Te ni ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te chaá-ún, ni kajani-de nuu ñáyivi-ún. ²⁰ Te ndivii-í ni kayee. Te ni kanda'a chí-i. Te ni kanastútú-de uxí uu jika staa kuáchí-ún ja ní ndendoso. ²¹ Te jínu u'un mil chaá ni kayee-ún, te sñin-ga kúu ñas'í jíin súchí lúli.

Ja ní jika já'a-yá nuu mar

²² Yúan-na te ni skandá-ni Jesús chaá káskuá'a jíin-yá, ni kivi koyo-de iní ñin barco. Te ná kúxnúu-de kóngoyo-de inga lado yu'u mar sá'a-ya, chí kuéé jachá-ya ñáyivi kuá'a-ún. ²³ Te ni jacha-ya ñáyivi-ún kaja'an-i. Te ni kaa sñin-ya kuá'an-ya yúku, kuákakan ta'u-yá. Te ni ini, te kándeé máá ñin-ni-ya yúan. ²⁴ Te barko-ún, a kándeé ma'nú mar. Te ká'ú xaán ní ndonda su'ma ndúcha sikí-dé, chí sua ni nana nuu tachi. ²⁵ Te tíkuáan-na kúu. Te ni ja Jesús nuu-dé, jika já'a-yá nuu mar. ²⁶ Te chaá káskuá'a-ún, ja ní kajini-de-ya, já jika-ya núu mar, te ni kayu'ú-de. Te kaka'an-de: Añú kúu, áchí-de. Te kákana kó'ó-de ja káyú'ú-de. ²⁷ Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ni-ya jíin-de: Sándéé iní-ro. Máá-rí kúu. Ma yú'ú-ro, áchí-ya. ²⁸ Yúan-na te ni ka'an Pedro jíin-yá: Táta, te nú máá-ní kúu, te tá'ú-ní tiñu ná káka-ná nuu mar yá'a ja-ná nuu-ní, áchí-de. ²⁹ Te ni ka'an-ya: Ña'an, áchí-ya. Te ni nuu Pedro iní barco. Te ni jika-de nuu ndúcha-ún kua'an-de nuu Jesús. ³⁰ Ko nuu ní jini-de ja xaán kée tachi, te ni yu'ú-de. Te ni kejá'a-de sá'u-de chí nducha. Te ni kana kó'ó-de: Táta, nama-ní náá, áchí-de. ³¹ Te ni skáa-ni Jesús nda'a-yá. Te ni tiin-ya-dé. Te ni kachi-ya jíin-de: Chaá tú kándija va'a kúu-ró. Naja jáni sikí iní-ro. Achí-ya. ³² Te ni ndívi-ya iní barko-ún jíin-de. Te ni kuná'n-ni tachi xaán-ún. ³³ Yúan-na te chaá ká'in iní barko-ún, ni chakoyo-de nuu-yá. Te ni kachiñú'ún-de-ya. Te kaka'an-de:

Jandáa ndíja máá-ní kúu Se'e Dios, áchí-de.

Náyivi káku'u iní ñuu Genesaret

³⁴Te nì kaja'a-ya kuá'an-ya ingá lado. Te nì chakoyo-ya ñú'un íchí ñúu Genesaret. ³⁵Te cháa ñuu-ún, nì kanakuni-de-ya. Te nì katájí-de tũ'un níí ñúu-ún. Te nì kakinchaka-de ñayivi káku'u nuu-yá. ³⁶Te nì kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná ké'é-i vasté yús'ma-yá. Te taká ñayivi ní kak'éé sá'ma-yá-ún, nì kanduva'a-i.

Ndasa kuchá'an ñáyivi

15 Yúan-na te yaku cháa fariseo jíin cháa káchaa tutu iní ñuu Jerusalem, nì jakoyo-de nuu-yá. Te nì kaka'an-de jíin-yá: ²Cháa káskuá'a jíin-ró, naja káské'ichí-de tanjnu cháa aná'an. Chì tú kánandá'a-de te káyee-dé staa. Achí-de. ³Te máá-yá, nì ka'an-ya jíin-de: Te máá-ró, suni naja káské'ichí-ro tínu nì tá'ú Dios nuu-ro núsáa, chi ja sikí tánjnu máá-ró. ⁴Chì nì ka'an Dios: Kuandatũ nuu táa-ro núu náa-ro, te ndéja ka'an ndiva'a nuu táa nuu náa, ná kúu nú kuu, áchí. ⁵Ko máá-ró káka'an-ro: Nú ío ndatĩnu ja xíin iin cháa, te a kuu ni'in tínu ja kuní táa-de xí náa-de, te nú xna'an-ga ka'an-de: A nì soko-rí ndatĩnu-ún nuu Dios, achí-de. ⁶Yúan-na te tuká kánúú skíkuu-de kuá'a-de nuu táa-de nuu náa-de, áchí-ro. Te súan kástíví-ró tú'un Dios jíin tánjnu nì kajakin-ro. ⁷Cháa uu xini kákuu-ró. Bueno nì jani Isaías tũ'un sikí-ro súan: ⁸Ñayivi yá'a, jíin yú'u-í káchiñú'ún-i ruu, ko jíin añú-i chí jíká-ni kúu ini-i jíto-i ruu. ⁹Te káchiñú'ún sáni-i ruu, chí kástá'an-i tũ'un jáni iní iin cháa, áchí Isaías. Achí-ya. ¹⁰Te nì kana-ya xini ñáyivi-ún. Te nì ka'an-ya jíin-i: Kuni so'o jíin'an-ró, Te chu'un ini-ro tú'un ká'an-ri. ¹¹Nasu ja kivi iní yu'u cháa kuchá'an-de sá'a,

chi ja kenda iní yu'u-dé, yúan kúu ja kúchú'an-de sá'a, áchí-ya. ¹²Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-yá, nì chakoyo-de nuu-yá. Te nì kaka'an-de: Á jini-ní ja ní kakití iní cháa fariseo ja ní kajini so'o-de tũ'un yá'a, xí túu, áchí-de. ¹³Ko máá-yá, nì ka'an-ya: Taká yunu já tú ní náchu'un máá Táa-ri andívi, te tũ'un-ri kí'in. ¹⁴Síá jíin'an-ró ná kí'in-de. Cháa kuáá kástá'an ichi núu sáva-ga cháa kuáá kákuu-de. Chì nú iin cháa kuáá stá'an-de ichi núu ingá cháa kuáá, te ndendúú-de jungoyo-de iní xa'va. Achí-ya. ¹⁵Te nì ka'an Pedro jíin-yá: Kastú'ún kájí-ní tũ'un yátá yá'a nuu-ná jíin'an-ná, áchí-de. ¹⁶Te nì kachì Jesús: Te suni onde róó tú kájuku'un ini-ro náún. ¹⁷Á tú kájuku'un ini-ro já taká ja kée-í kivi kua'an chíi-i, te ndénda-ni kua'an. ¹⁸Ko ja kenda yu'u-í, chí onde iní añú-i vai, te yúan kúu ja kúchá'an-i sá'a. ¹⁹Chì onde ichi iní añú-i kenda ja jáni náa iní, ja já'ni ndíyi, ja ískí ncháa tá'an, ja kuáxán iní, ja saku'íná, ja ká'an tũ'un tú'ún, ja ká'an ndiva'a. ²⁰Taká tũ'un yá'a kúu ja kúchá'an-i sá'a. Ko nú tú nándá'a-i te kee-í staa, tú kúchá'an-i sá'a. Achí-ya.

Tũ'un sesíí ña'an núu Caná

²¹Te nì kenda Jesús yúan kua'an-ya ichi ndañúu Tiro jíin Sidón. ²²Te iin ña'an núu Caná, nì kenda-ña ndañúu yúan. Te nì kana kó'ó-ña: Táta, Se'e David, kundá'ú ini-ní náa, chí sesíí-ná ká'ú xaan tá'an-i iin tachì kini, áchí-ña jíin-yá. ²³Ko máá-yá, tú ní ká'an kuti-yá jíin-ña. Yúan-na te nì jakoyo cháa káskuá'a jíin-yá. Te nì kaka'an nda'ú-de jíin-yá: Ka'an-ní jíin-ña ná kí'in-ña, chí kana kó'ó-ña vai-ña ichi yatá-yo, áchí-de. ²⁴Te nì ka'an-ya: Máni nuu ríi, kiti ní kanaa, ká'iin se'e Israel, nì tájí-yá ruu vai-ri, áchí-ya. ²⁵Yúan-na te nì cháa-ña núu-yá. Te nì chini'ún-ña-yá. Te nì ka'an-ña: Táta, chindéé chítuu-ní

naá, áchí-ña. ²⁶Te ni ka'an máa-yá: Tú ío va'a ja kuánchaa-yo staa sé'e-yó te skána-yó núu lúsu, áchí-ya. ²⁷Te ni ka'an-ña: Jandáa ká'an-ní, Táta, ko lúsu-ún, ichi chíi mesa náchii-tí staa kuachí kóyo yu'u jito'o-ti yáji-tí, áchí-ña jín-yá. ²⁸Yúan-na te ni ka'an Jesús: Ná-na, xaan va'a ni kandíja-ní, ná sá'a-ná jín-ní nátu'un kuní-ní, áchí-ya. Te máa hora jian ní nduva'a-ni sesfí-ña.

Ja ní nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi kú'u

²⁹Te ni ja'a Jesús kua'an-ya yúan. Te ni jaa-ya yú'u mar ñuu Galilea. Te ni kaa-ya kuá'an-ya yúku-ún. Te yúan ni jungoo-ya. ³⁰Te ni jakoyo kua'a ñáyivi núu-yá jín ñáyivi rengo, ja kuáá, ja ñín, ja tákú'lu, jín sáva-ga-i ja kaku'u. Te ni kajakin-i-ún núu já'a Jesús. Te ni nasáva'a-ya-í jíná'an-i. ³¹Te ni ka-kee nuu ñáyivi-ún kánde'é-i ja súan ni kajini-i náka'an ñáyivi ñín, ndú-va'a ñáyivi tákú'lu, náka'a ñáyivi rengo, ndúndijin nuu ñáyivi kuáá. Te ni kanakana jaa-i Dios ñáyivi Israel.

Ja ní skée-yá kuun mil ñáyivi

³²Te ni kana Jesús xini cháa káskuá'a jín-yá. Te ni ka'an-ya jín-de: Kúndá'ú ini-ri ñáyivi yá'a, chi a ni kuu uni kivi káxiukú-i jín-rí, te tú naún káji-í. Te tú kuní-ri natáji-rí-i no'on ndicha-i, chi nú súan te sava ichi te kuitá ii-í. Achí-ya. ³³Yúan-na te chaa káskuá'a jín-yá ni kaka'an-de jín-yá: Te ndénu ní'on staa kuá'a kée ndá'a chii ñáyivi kuá'a yá'a, chi máni nu'un té'é kuu yá'a, áchí-de. ³⁴Te ni ka'an Jesús jín-de: Nasaa staa kándiso-ró, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Usiá-ni, te yaku tiyáká lúli, áchí-de. ³⁵Yúan-na te ni tá'ú-yá tiñu nuu ñáyivi-ún ni kajungoo-i nuu ñu'un. ³⁶Te ni ki'in-ya ndí'usiá staa jín cháká-ún, te ni jikan ta'u-yá, te ni sakuáchí-yá, te ni ja'a-ya núu cháa káskuá'a jín-yá, te ni kajani-de nuu-í. ³⁷Te ni kayee táká-i. Te

ni kanda'a chii-i. Te ni kanastútú-de ja ní kendo kuáchí-ún, usiá ndo'o chítu ndíi. ³⁸Te ñáyivi ní kayee-ún, jínu onde kuun mil chaa, te sún-ga kuu ñasí'í jín táká suchí lúli. ³⁹Yúan-na te ni jacha-ya ñáyivi-ún kuangoyo-i. Te ni ndívi-ya ini barco. Te ni jaa-ya ndáñuu Magdala.

Ja kájukan-i tuni nuu-yá

16 Te ni jakoyo chaa fariseo jín cháa saduceo nuu-yá, chi koto nchaa-de-ya kákuun-de. Te ni kajikan-de tuni ichi ándívi núu-yá te kuun-de. ²Ko máa-yá ni ka'an-ya jín-de: Nú ni ini, te káka'an-ro: nandii ndáxín, chi ío viko kuá'a ándívi, áchí-ro. ³Te jañá'an káka'an-ro: Vina te kuun sau, chi fin náá viko kuá'a ándívi, áchí-ro. Chaa uu xini kákuu-ró. A kájin-ro naún kuní ka'an viko ándívi, ko tú kájuku'un ini-ro tuni kivi yá'a. ⁴Ñáyivi náá yá'a ja káiski ncháa-i Dios, kájukan-i tuni nuu-rí. Ko ma kuá'a-ri ni in nuu-í, chi máni tuni Jonás, chaa ni jani tu'un Dios, kuu ja kuá'a-ri. Achí-ya. Te ni skéndo-ya-dé jíná'an-de. Te kua'an-ya.

Cuenta yujan ía cháa fariseo

⁵Te ni jakoyo chaa káskuá'a-ún inga lado mar. Te ni kanaa ini-de kundiso-de staa. ⁶Te ni kachi Jesús jín-de: Koto va'a-ró máa-ró núu yujan ía cháa fariseo jín cháa saduceo, áchí-ya. ⁷Te kándatu'ún máa-de: Sikí já tú kándiso-yó staa ká'an-ya núsáá, áchí-de. ⁸Te ni jini Jesús ja súan kándatu'ún-de. Te ni ka'an-ya: Chaa káandíja yaku-ni kákuu-ró. Naún kándatu'ún-ró. Ja tú ní kándiso-ró staa náún. ⁹Onde vina tú kájuku'un ini-ro náún. Á tú kánuku'un ini-ro já ní kuu jín ú'un staa jín ú'un mil chaa, te nasaa jika ní kanastútú-ró-sa. ¹⁰Ni ja ní kuu jín usiá staa-ún jín kúun mil chaa, te nasaa ndo'o ní kanastútú-ró. ¹¹Te naja tú kájuku'un ini-ro, chi tú ní ká'an-ri tu'un statilá jín-ró, chi sua

ja koto va'a-ro máá-ro núu yújan ía cháa fariseo jíin cháa saduceo. Achí-ya jíin-de. ¹² Yúan-na te ni kajuku'un iní-de ja tú ní ká'an-ya jíin-de ja koto-de máá-de nuu yújan ía státilá, chí sua ja má kándija-de sa'an kástá'an cháa fariseo jíin cháa saduceo.

Tu'un ni ka'an ndaa Pedro

¹³ Te ni jaa Jesús ichi ndánuu Cesarea de Filipino. Te ni jika tu'un-ya cháa káskuá'a jíin-yá: Naún cháa kúu máá Sé'e cháa káka'an ñayivi jíná'an-i, áchí-ya. ¹⁴ Te máá-de ni kaka'an-de: Juan, cháa skuánducha, káka'an sava-i. Te sava-ga-i, Elías, te sava-ga-i, Jeremías, xí ñin cháa ni jani tu'un Dios onde sáá, áchí-i. Achí-de. ¹⁵ Te máá-yá ni ka'an-ya jíin-de: Te róó, na cháa kúu-ri káka'an-ro, áchí-ya. ¹⁶ Te ni ka'an Simón Pedro: Máá-ní kúu Cristo, Se'e Dios, I'a chakú, áchí-de. ¹⁷ Yúan-na te ni kachí Jesús: Xáan ndatu-ro, Simón se'e Jonás, chí nasu ñin cháa ní kástu'un tú'un yá'a nuu-ro, chí sua máá Táa-ri I'a kánchaa andívi ní stá'an-ya núu-ro. ¹⁸ Ko ruu, suni ká'an-ri jíin-ró ja máá-ró kúu Pedro, te siki káva yá'a kundii tikuní kándija-i nuu-rí sá'a-ri. Te ja kánde infierno ma kúndéé jíin-i. ¹⁹ Te nuu-ro kuá'a-ri ndakáa máá núu nátu'un andívi. Te taká ja kúní-ro iní ñuyívi yá'a, kunu'ni iní andívi. Te taká ja ndáji-ró iní ñuyívi yá'a, ndaji iní andívi. Achí-ya. ²⁰ Yúan-na te ni ka'an xaan-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá, ja tú ni ñin nuu kachí-de ja máá-yá kúu Jesucristo.

Jíin kivi ní ka'an-ya ja kúu-ya

²¹ Te máá hora jian ní kejá'a Jesús ni kastu'un ndaa-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá ja jínu núún kí'in-ya núu Jerusalem te ndo'o xaan-yá. Te cháa ni kayii jíin táka sutu ná'nu jíin cháa káchaa tutu, ma kuátu'un-de-ya te ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te

nachaku-ya. Achí-ya. ²² Yúan-na te Pedro, ni kiñi'in sñin-de-ya. Te ni kejá'a-de ká'an xaan-dé jíin-yá: Ma kúu Táta, tú kuti na modo ja tá'an-ní tundó'o yá'a, áchí-de. ²³ Yúan-na te ni jíó káva Jesús nuu Pedro. Te ni kachí-ya jíin-de: Satanás, kuxio kí'in-ro, chí cháa sáká núu kúu-ró núu-rí. Chí tú ká'an-ro tú'un Dios, chí sa tu'un cháa ká'an-ro. Achí-ya.

Tu'un ndó'o cháa káandija

²⁴ Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Nani cháa nú kuní-de kii-de yata-rí, ma kúndá'ú iní-de máá-de, te ná kuándéé iní-de jíin tundó'o kii siki-dé, te ná kúndikin-de ruu kii-de. ²⁵ Chí cháa jítú iní-de kaku-de chíi tundó'o kii siki-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu ñin cháa ja siki ruu, ko kuchaku-de. Achí-ya. ²⁶ Chí naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ní'in-dé ní ñuyívi, te nú xnáa-dé añú-de. Xí na jíin chúnáa cháa añú-de. ²⁷ Chí máá Sé'e cháa, ndii-ya jíin táka ndajá'a-yá. Te nduá'nu-ya sá'a Táa-ya. Yúan-na te cha'u-ya ñin ñin ñayivi nú ndasa káa tiñu ni kasá'a máá-i. ²⁸ Jandaa ká'an-ri jíin-ró: Ió sava cháa ká'jin yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuní-de nuu máá Sé'e cháa ndii-ya núu-ya.

Siki ja túku ni nduu-ya

17 Yúan-na te nuu iñú kivi te ni jaka-ya Pedro jíin Jacobo jíin ñaní-de Juan, kua'an sñin-ya jíin-de ñin yuku súkún. ² Te yúan, tuku ni nduu-ya núu-dé. Te ni nandii ncháa nuu-yá ná-tu'un ndikandii. Te sa'ma-yá ni kándukiyi nátu'un ndua luz ja nandii ndáxin. ³ Te yúan ni káandenda Moisés jíin Elías, kádatu'un-de jíin-yá, ni kajini-de. ⁴ Te ni ka'an Pedro: Táta, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a. Nú kuní-ní te sá'a-ná uní ve'e kuii. ñin kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de jíin

Jesús. ⁵Te nini ká'an-de, te n̄i chaḗ iin viko nu'ún. Te n̄i jasú n̄í núu-dé. Te n̄i kenda luz chíi. Te n̄i kenda iin tu'un ja ní ka'an: Yá'á kúu Se'e-ri, ja kúndá'ú in̄i-ri-i. Te kúsi in̄i-ri jíin-i. Ná kúni ná'ín-ró tú'un ká'an-i núsáá. Achí Dios. ⁶Te tu'un yá'a n̄i kajini so'o chaḗ káskuá'a-ún. Te n̄i kandua ndee-ni-de, chí n̄i kayu'ú xaan-dé. ⁷Yúan-na te n̄i jaḗ Jesús. Te n̄i skandá-ya-dé. Te n̄i ka'an-ya: Nduko, ma yú'ú-ro jíin'an-ró, áchí-ya. ⁸Te n̄i kandakoto-de. Te tuká ní iin naún ní kájin̄i-de, chí máá iin-na Jesús. ⁹Te kánuu-de yuku-ún. Te Jesús n̄i ka'an xaan-yá jíin-de: Ma kachí-ro núu ní iin ja súan n̄i kajini-ro, chí onde ná náchaku máá Sé'e chaḗ ma'nú ndíyi, áchí-ya. ¹⁰Yúan-na te chaḗ káskuá'a jíin-yá, n̄i kajika tu'un-de-ya: Te chaḗ káchaa tutu, naja káka'an-de ja kánúú ndíi Elías xna'an-ga, áchí-de. ¹¹Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Jandáa kúu ja ndíi Elías xna'an-ga, te nasájáá-de taká ndatiñu. ¹²Ko ká'an-ri jíin-ró, ja á n̄i ndii Elías, te tú ní kánakuni-i-de. Te n̄i kasá'a-i taká ja ní kakuu in̄i-i jíin-de. Te suni súan xndó'o-i máá Sé'e chaḗ. Achí-ya. ¹³Yúan-na te chaḗ káskuá'a-ún, n̄i ka-juku'un in̄i-de ja tú'un Juan, chaḗ n̄i skuánducha, kúu ja ní ka'an-ya jíin-de.

Siki súchí jíi yíi

¹⁴Te n̄i najakoyo-ya núu ñáyivi kuá'a-ún. Te n̄i chaḗ iin chaḗ nuu Jesús. Te n̄i jukuiñi jíit̄i-de nuu-yá. ¹⁵Te n̄i ka'an-de: Táta, kundá'ú in̄i-ní se'e-ná, chí jíi yíi-i, te ndó'o xaan-í. Te tini jínu nduá-i nuu ñú'un, te tini jínu nduá-i nuu ndúcha. ¹⁶Te n̄i kinchaka-ná-i nuu cháa káskuá'a jíin-ní, te tú kakuu sá'a-de tana-í, áchí-de. ¹⁷Te n̄i ka'an Jesús: Ñáyivi xaan ní'in in̄i kakuu-ró ja tú kákandija-ró. Nasaa-ga kivi kúncha-ri jíin-ró. Te nasaa-ga kivi ndó'o-ri jíin-ró. Kuá'a-i ná kii-i, áchí-ya. ¹⁸Te Jesús,

n̄i ka'an xaan-yá nuu tachí kini-ún, te n̄i kenda kua'an in̄i suchí-ún. Te n̄i nduva'a-ni-i máá hora-ún. ¹⁹Yúan-na te n̄i jakoyo s̄iin chaḗ káskuá'a-ún nuu Jesús, te n̄i kaka'an-de: Naja tú ní kakuu kiñi'in-ná ki'in, áchí-de. ²⁰Te n̄i kachi Jesús jíin-de: Siki ja tú kákandija va'a-ró ní kuu yuán. Chí ká'an ndaa-ri jíin-ró, ja nú kákandija-ró, vasté iin t'li nátu'un iin ndikin yuá mostaza, te kachí-ro kúni yuku yá'a: Kuxio yá'a te kuá'an onde yúan, achí-ro, te ki'in. Te kuu sá'a-ró taká tiñu súan. ²¹Ko iin tá'an yuán ni ma kenda kuti kí'in, te nú tú kakan ta'u-yo te kondicha in̄i-yo. Achí-ya.

Jíin kivi ní ka'an-ya ja kúu-ya

²²Te nini ká'in-ya in̄i nuu Galilea, te n̄i kachi Jesús jíin-de: Máá Sé'e chaḗ natuu-ya núu ndá'a sáva-ga chaḗ. ²³Te ka'ni-dé-ya. Ko nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya. Te máá-de, n̄i kanduku'á xaan in̄i-de.

Siki xú'un poniná

²⁴Te n̄i jakoyo-ya nuu Capernaum. Te chaḗ kájikan poniná, n̄i chakoyo-de nuu Pedro. Te n̄i kaka'an-de: Te Maestro máá-ró, tú kuá'a-de poniná náún, áchí-de. ²⁵Te Pedro: Kuu, áchí-de. Te n̄i ndivi-de in̄i ve'e. Te n̄i ka'an Jesús xna'an-ga jíin-de: Naún kachí-ro. Taká chaḗ rey in̄i ñuyivi yá'a, ndénu kájikan-de poniná. Á nuu sé'e-de xí núu cháa s̄iin ve'e, áchí-ya. ²⁶Te n̄i kachi Pedro jíin-yá: Nuu cháa s̄iin ve'e kájikan-de, áchí-de. Te n̄i kachi Jesús jíin-de: Te se'e-de ká'io libre-i núsáá. ²⁷Ko náva'a tú skiti in̄i-yo-dé, te kuá'an onde yu'u mar, te skivi-ró gancho, te katiin-ró t'yáká kenda xna'an-ga. Te ndika-ro yú'u-tí. Te yúan ní'in-ro iin peso. Te kuá'a-ró núu-dé ja kúu ruu jíin róo. Achí-ya.

**Ndéja kúná'nu-ga iní
ñuu nátu'un andíví**

18 Te suni kivi-ún ni chakoyo chaa kásku'a-ún nuu Jesús. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Ndé chaa kúná'nu-ga iní ñuu nátu'un andíví, áchí-de. ²Te ni kana Jesús xini ñin suchí lúli. Te ni jani-ya-í ma'ñú-de. ³Te ni kachi-ya: Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja nú tú naxíó káva iní-ro te nduu-ró nátu'un ñin suchí lúli, ma kivi kuti-ro iní ñuu nátu'un andíví. ⁴Chí nú ndé chaa sásúchí-de máa-de nátu'un suchí lúli yá'a, chaa-ún kúná'nu-ga iní ñuu nátu'un andíví. ⁵Te chaa ja jíin s'ví-rí játá'ú-de ñin suchí lúli nátu'un suchí yá'a, te ruu játá'ú-de. ⁶Te nú ñin suchí lúli yá'a kándíja-i ruu, te kivi-i kuachi sá'a ñin chaa, te va'a-ga nú ní núñi ñin yosó ká'nu sukun cháa-ún, te kee-de kí'in-de xuu ndúcha mar núú. ⁷Naka ndá'ú ñayivi iní ñuyívi, chí kájito ncha-de-i kásá'a-i kuachi, te jínu ñú'un ja koo kivi-ún. Ko naka ndá'ú chaa ja skívi-de-i iní kuachi. ⁸Núsáa te nú nda'a-ro xí já'a-ro kuní skívi róó nuu ío kuachi, xiti te skána-ró ná kí'in. Va'a-ga ja koo rengo-ro xí koo tiku'lu-ró kúchaku-ro ñí káni, nasu ja koo ndendúú nda'a-ro xí ndendúú ja'a-ro kí'in-ro núu ñú'un ñí káni. ⁹Te nú nduchi-ro kuní skívi róó nuu ío kuachi, tava te skána-ró ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku-ro jíin ñin-ni nduchi-ro, nasu ja koo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro núu ñú'un infierno. ¹⁰Koto-ró máa-ró jíná'an-ró. Ma sá'á iní-ro núu ñin suchí lúli yá'a. Chí a ká'an-ri jíin-ró ja ndájá'a-í ká'io andíví, nene kájiní-ya núu máa Táa-ri ja kánchaa-ya ondé andíví.

Sikí ríi kiti ní sana

¹¹Chí máa Sé'e chaa, ni kii-ya ja náma-ya taká ñayivi ja á ni naa. ¹²Ndasa kájani iní-ro. Nú ñin chaa náva'a-de ñin ciento ríi, te skuíta-de ñin-ti. Á tú

xndóo-de kuun xíko xia'un kuun-gá-ti, te kí'in-de onde yuku kíndúkú-de kiti ní sana-ún. ¹³Te nú ni nani'in-dé-ti, jandaa ká'an-ri jíin-ró ja kúsí-ga iní-de jíin kiti-ún vása jíin kúun xíko xia'un kuun-gá kiti tú ni kásana-ún. ¹⁴Te súan máa Táa-ro I'a kánchaa onde andíví, tú jata'an iní-ya ja náa ní ñin tá'an suchí lúli yá'a.

Ndasa kuu ñani sá'a kuachi

¹⁵Núsáa te nú ñani-ro ní sá'a-de kuachi sikí-ro, te kuá'an, te kastu'un sá'i-ro núu-dé naún kuachi ni sá'a-de. Te nú ni chu'un iní-de tu'un ká'an-ro jíin-de, yúan-na te a ni ndumaní-dé jíin-ró sá'a-ró. ¹⁶Ko nú tú ní chú'un iní-de tu'un ká'an-ro, te kuaka uu xí uní-ga ñayivi kí'in jíin-ró, náva'a jíin tú'un ká'an uu xí uní testigo te kunda taká tu'un. ¹⁷Te nú tú ní chú'un iní-de tu'un ká'an chaa-ún, te kastu'un-ró núu tiku'ni kándíja. Te nú suni tú ní chú'un iní-de tu'un ká'an tiku'ni-ún, te sí'a-ro-dé ná kúu-de nátu'un ñin chaa sñin nación xí ñin chaa xini. ¹⁸Jandaa ká'an-ri jíin-ró, taká ja kú'ni-ro iní ñuyívi yá'a, kunu'ni iní andíví. Te taká ja ndájí-ró iní ñuyívi yá'a, ndaji iní andíví. ¹⁹Ingá tu'un ká'an-ri jíin-ró, ja nú uu tá'an-ro iní ñuyívi yá'a, koo conforme-ro sikí ñin tu'un ja kájikan ta'u-ro, te máa Táa-ri onde andíví skíkuu-ya tú'un-ún jíin-ró. ²⁰Chí nú ni kanataka uu xí uní ñayivi káchiñú'un-i ruu jíin s'ví-rí, te yúan kánchaa-ri ma'ñú-i, áchí-ya.

Sikí tú'un sá'a tuká'nu iní

²¹Yúan-na te ni jaá Pedro nuu-ya. Te ni ka'an-de jíin-yá: Táta, nasaa jínu sá'a-ná tuká'nu iní nuu ñani-ná ja sá'a-de kuachi nuu-ná. Onde usia jínu náún, áchí-de. ²²Te ni kachi Jesús: Tú ká'an-ri jíin-ró ja ondé usia jínu, chí onde kuun ciento kuun xíko uxí jínu. ²³Ja yúan máa núu nátu'un andíví kúu nátu'un ñin

chaa kúu rey, ja ní kuní-de sándaa-de cuenta jíin mozo-de. ²⁴Te ni kejá'a-de násá'a-de cuenta. Te yúan ni jaa iin chaa taú iin millón peso nuu-dé. ²⁵Te tú ní kúu chunáa cháa yúan. Te ni tá'ú tínu jito'o-de ja ná kúya'u-de jíin sé'e-de jíin násí'i-de jíin táká ndatínu ñáva'a-de te nakunáa xú'un taú-de. ²⁶Yúan-na te ni jukuini jíití mozo-ún. Te ni ka'an nda'ú-de jíin rey-ún: Táta, kundatu-ní, te vása ná chúnáa ndí'i-ná xú'un-ní, áchí-de. ²⁷Te máá jíto'o-ún, ni kundá'ú iní-de mozo-de. Te ni sía-de kua'an. Te ni sá'a-de tuká'nu iní ja taú mozo-de-ún. ²⁸Ko mozo-ún nuu ní kenda-de kua'an-de, te ni ketá'an-de jíin iin tá'an mozo-de ja taú uxí peso nuu-dé. Te ni katiin chaa-ún. Te ni kiti-dé sukun cháa-ún. Te ni ka'an-de: Chunáa ndí'i ja taú-ro núu-rí, áchí-de. ²⁹Yúan-na te tá'an mozo-de-ún, ni jukuini jíití núu-dé. Te ni ka'an nda'ú jíin-de: Kundatu te vása ná chúnáa ndí'i-rí xú'un-ró, áchí mozo-ún. ³⁰Ko máa-de, tú ní kuní-de, chi ni chindee-de chaa-ún vekaa onde kiví ní nakunáa ja taú cháa-ún nuu-dé. ³¹Te ni kajini tá'an mozo-de-ún ja ní ta'an-de. Te ni kakuxí xaan iní-de. Te ni chakoyo-de. Te ni kanakani ndí'i-de tu'un nuu jíto'o-de ja ní ta'an chaa-ún. ³²Yúan-na te jito'o-ún, ni kana-de xini mozo ñáá-ún ni jaa. Te ni ka'an-de: Mozo ndiva'a kúu-ró, chi taká ja taú-ro-ún ni sá'a-rí tuká'nu iní nuu-ro, chi ni ka'an nda'ú-ro jíin-rí. ³³Te nátu'un ni kundá'ú iní-rí róó, suni súan ní kundá'ú iní-ro tá'an mozo-ro núu, áchí-de. ³⁴Yúan-na te ni kití iní jito'o-ún nuu-dé. Te ni chí'i-de chaa nda'a justicia, onde ni nachunáa-dé taká ja taú-de. ³⁵Suni súan sá'a máá Táa-rí andívi jíin-ró te nú tú sá'a-ró tuká'nu iní-ro núu taká ñani-ro, onde jíin iní jíin añú-ro nú naún kuachi sá'a-de jíin-ró, áchí-ya jíin-de.

Ja ní kandikin kua'a-i-ya

19 Te ni ndí'i ni ka'an Jesús taká tu'un yá'a. Te ni kenda-ya iní nuu Galilea kua'an-ya. Te ni jaa-ya yúnuu Judea, inga lado yucha Jordán. ²Te kua'a ñayivi, ni kandikin-i-ya kuá'an-i jíin-yá. Te yúan ni nasáva'a-ya-í jíná'an-i.

Siki tú'un tú xndóo tá'an

³Yúan-na te ni jakoyo yaku chaa fariseo nuu-yá, ja kóto nchaa-de-ya káku-de. Te ni kaka'an-de: Vatu-ni kuu xndóo iin chaa násí'i-de ja siki ñani kuachi kúu, xí túu, áchí-de. ⁴Ko máa-yá, ni ka'an-ya: Á tú ní kaka'u-ró tutú ndasa ni sá'a Dios chaa onde xnáñúú, chí ja yí jíin ja sí'i ní sá'a-ya. Achí. ⁵Yúan-na te ni ka'an Dios: Ja yúan xndóo chaa táa-de náa-de, te ketá'an-de jíin násí'i-de. Te iin-ña ñayivi kuu ndendúú-de. Achí Dios. ⁶Súan kúu ja ná tuká kúu uu, chí iin-ña kúu. Núsáa te ma sásin iin chaa ja á ni skétá'an Dios, áchí-ya. ⁷Te ni kakachi-de jíin-yá: Te Moisés, naja ní tá'ú-de tínu ja kúva'a akta ndusín, te ndoo-ña núsáa, áchí-de. ⁸Te ni ka'an-ga-ya jíin-de: Siki ja ní iní añú-ro jíná'an-ró, yúan ní jatú'un Moisés ja xndóo-ró násí'i-ro. Ko onde xnáñúú, tú súan ní kúu. ⁹Ko ruu, ká'an-rí jíin-ró, nú ndé chaa xndóo-de násí'i-de, nasu ja tiní iní-ña, te tanda'a-dé jíin ingá-ña, ísiki ncháa-de násí'i-de. Te chaa tanda'a jíin ñá'an ní ndoo, suni ísiki ncháa-de-ña, áchí-ya. ¹⁰Te ni kaka'an chaa kákuá'a jíin-yá: Nú súan ío tínu taká chaa jíin násí'i-de, va'a-ga ma tanda'a-dé núsáa, áchí-de. ¹¹Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Nasu taká chaa juku'un iní-de tu'un yá'a, chí chaa ni ja'a-rí tu'un nuu-dé, chaa yúan kájuku'un iní-de. ¹²Ío chaa kákuu eunuco onde kiví ní kaku-de chíi náa-de, te ío chaa kákuu eunuco ni sá'a inga chaa jíin-de, te ío chaa kákuu eunuco ni kasá'a máa-de ja siki núu nátu'un andívi. Chaa

ja kúu juku'un iní-de, ná júku'un iní-de núsáá. Achí-ya.

Jesús jíin súchí lúlí

¹³ Yúan-na te nì chakoyo ñayivi jíin súchí lúlí-i, ja ná cháa-ya ndá'a-yá xini-í, te ná kakán ta'u-yá ja'a-í. Te cháa káskuá'a jíin-yá, nì kaka'an xaan-dé jíin ñayivi-ún. ¹⁴ Te nì ka'an Jesús: Síá ná kíkoyo súchí lúlí núu-rí, te ma kasú-ro íchi-í, chí nátu'un súchí yá'a kákuu ja kúu kivi iní ñuu nátu'un andíví, áchí-ya. ¹⁵ Te nì cháa-ya ndá'a-yá xini-í jíná'an-i. Te nì kuxio-ni-ya yúan kua'an-ya.

Chaa kúká

¹⁶ Te yúan nì jaa ñin cháa súchí núu-yá, nì ka'an-de jíin-yá: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Naún tiñu sá'a-ná te ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ní káni. Achí-de. ¹⁷ Te nì kachi-ya jíin-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíin-rí. Tú ni ñin cháa va'a ío, chí máá ñin-ni Dios. Nú kuni-ro kúchaku-ro, te skíkuu-ró tiñu nì tá'ú-yá. Achí-ya. ¹⁸ Te nì kachi-de jíin-yá: Ndéja kúu núsáá, áchí-de. Te Jesús, nì ka'an-ya: Ma ká'ni-ro ndíyi, ma kúsiki ncháa tá'an-ro, ma saku'ná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'ún, ¹⁹ Kuandatú nuu táa-ro nuu náa-ro, te kundá'ú iní-ro tá'an-ró ná-tu'un kundá'ú iní-ro máa-ró, áchí-ya. ²⁰ Te nì kachi cháa súchí jíin-yá: Taká tiñu yá'a, a nì skíkuu-ná onde ná lúlí-ná. Naún sá'a-ga-ná núsáá. Achí-de. ²¹ Te nì kachi Jesús jíin-de: Nú kuni-ro kéndoo va'a-ró, kuá'an, te xikó-ró já ñáva'a-ró, te kua'a-ró núu ñayivi ndá'ú. Te onde andíví koo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró kúndikin-ro rúu ki'on, áchí-ya. ²² Te cháa súchí-ún ja ní jini so'o-de tu'un yá'a, te kua'an-de kúxí iní-de, chí kua'a xaan ndátíñu ñáva'a-de. ²³ Yúan-na te nì kachi Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja xaan úu kivi ñin cháa kúká iní ñuu ná-tu'un andíví. ²⁴ Ko ruu ká'an-ri jíin-ró,

ja yachí-ga ja'a ñin camello yaú yiki tikuí, vasa ñin cháa kúká kivi-de iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁵ Ko cháa káskuá'a jíin-yá, súan nì kajini so'o-de tu'un yá'a, te nì kayu'ú xaan-dé. Te nì kaka'an-de: Ndé cháa kaku núsáá, áchí-de. ²⁶ Te nì ndakoto Jesús nuu-dé. Te nì ka'an-ya jíin-de: Jíin cháa ma kúu kuti, ko taká-ni tiñu ndí'i-ni kúu sá'a Dios, áchí-ya. ²⁷ Yúan-na te nì ka'an Pedro jíin-yá: Náá, nì kaskéndoo-ná taká ndatíñu-ná, te káindikín-ná ní vai-yó. Naún ní'in-ná núsáá, áchí-de. ²⁸ Te nì ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an máá Sé'e cháa jíin-ró jíná'an-ró, ja kivi kúnchaa-ri mesa-ri te nduña'nu-ri iní ñuyivi jáá, kivi-ún te kunchaa-ro núu uxí uu silla. Te sánda-a-ro tiñu ndí'uxí uu tata cháa Israel, chí káindikín-ro rúu. ²⁹ Te cháa skéndoo ve'e-de, xí ñaní-de, xí kuá'a-de, xí táa-de, xí náa-de, xí sé'e-de, xí ñú'un-dé ja sikí rúu, te nani'in-dé ñin ciento vuelta. Te suni ni'in tá'u-dé kuchaku-de ní káni. ³⁰ Te kua'a cháa kúnúu, nduu-de sandí'i-na. Te cháa sandí'i-na, ndunúu-de.

Chaa kásatiñu nuu itú

20 Chí ñuu nátu'un andíví kúu ná-tu'un ñin cháa kúu jito'o ve'e, ja ní kenda-de ñin jañá'an, ndúkú-de cháa sátiñu nuu itú-de. ² Te nì sánda-a-de jíin cháa kásatiñu-ún ja chá'u-de ñin peso ja kivi. Te nì táji-de cháa-ún kuangoyo-de nuu itú-de. ³ Te suni nì kenda-de nátu'un ka'ñin. Te nì jini-de nuu sava-ga cháa ká'ñin sáni-de nuyá'u. ⁴ Te nì kachi-de jíin cháa-ún: Kuangoyo nuu itú-ri, chí cha'u va'a-ri róó, áchí-de. Te máá cháa-ún kuangoyo-de. ⁵ Te nì kenda tuku-de ná-tu'un ka'uxi uu jíin ká'uni. Te suni súan nì sá'a-de. ⁶ Te a yani ka'u'un nì kenda tuku-de. Te nì ketá'an-de jíin yakú-ga cháa ká'ñin sáni. Te nì kachi-de jíin cháa-ún: Naja ká'ñin kúxí-ró yá'a ní ncháka ncháa, áchí-de. ⁷ Te nì kakachi

chaa-ún jíin-de: Kuachi ja tú naún ká'an jíin-ná ja sátiñu-ná. Te ni kachi-de jíin máá chaa-ún: Kuángoyo nuu itu-ri, chi cha'u va'a-ri róó, áchí-de. ⁸Te nuu ní ini kivi-ún, te ni kachi jito'o itu-ún jíin mandador: Kana xiní chaa ká'ii nuu tíñu te cha'u-ró-de, onde chaa ni chaa sandi'f-na te onde chaa ni chaa núú, áchí-de. ⁹Te ni chaa chaa ni jakoyo onde ka'u'un aini-ún. Te ni káki'in-de peso peso ya'u-de ja ñin iin-de. ¹⁰Te ni chaa chaa ni jakoyo núú yúan. Te kájaní ini-de ja ví'f-gá ki'in ya'u-de. Ko suni iin peso ni káki'in iin iin-de jíná'an-de. ¹¹Te ni káki'in-de ya'u-de-ún. Te ni kádonda va-de káka'an-de siki jito'o ve'e-ún. ¹²Chaa sandi'f-na yá'a iin hora-ni ni kasátiñu-de, te iin núú-ni ni cha'u-ni-de jíin-ná ja xáan ní'ni te ni'in ni kasátiñu-ná ncháka ncháa, áchí-de. ¹³Te máá jito'o ni kachi-de jíin ñin-de: Amigo, tú sá'a ndiva'a-ri jíin-ró. Nasu ní sándaay-o ja ñin peso ki'in-ró náún. ¹⁴Ki'in ya'u-ró te no'on-ro, chi ruu kuní-ri cha'u-ri chaa sandi'f-na yá'a ná-tu'un ni cha'u-ri róó. ¹⁵Tú kuu sá'a-ri ja kuní-ri jíin ja xiin máá-ri náún, xí kúkuásún iní-ro ja vá'a ni cha'u-ri-de. ¹⁶Súan kúu ja táká chaa núú, nduu-de sandi'f-na. Te chaa sandi'f-na-ún, nduu núú-de. Chi kána-ya xiní kuá'a ñáyivi, ko yakuni-i káji-ya. Achí-ya.

Jíin kivi ní ka'an Jesús ja kúu-ya

¹⁷Te ni kaa Jesús kua'an-ya íchi ñúu Jerusalén. Te ni jaka sñin-ya nd'uxi uú chaa káskuá'a jíin-yá. Te nini kája'an-ya te ni ka'an-ya jíin-de: ¹⁸Ná kuní-ro, chi kaa-yó kí'in-yo ñúu Jerusalén. Te yúan natuu máá Sé'e chaa nuu táká sutu ñánu jíin núu chaa káchaa tutu, te ka'ni-dé-ya. ¹⁹Te nachí-i-de-ya ndá'a ñáyivi sñin nación, náva'a sákátá-i nuu-yá. Te kuá'a-i ta'u-yá. Te ka'ni-í-ya jiká cruz. Ko nuu uní kivi te nachaku-ya. Achí-ya.

Favor jikán iin náa ja'a sé'e-ña

²⁰Yúan-na te ni ja'a náa sé'e Zebedeo nuu-yá jíin sé'e-ña. Te ni chiñú'ún-ña-yá, jikán-ña ñin favor nuu-yá. ²¹Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-ña: Naún kuní-ro, áchí-ya. Te ni kachi-ña jíin-yá: Kuá'a-ni xiin-ni kuxiukú ndéndúú se'e-ná yá'a jíin-ní, iin-i ichi ndáv'a-a-ní, te inga-i ichi ndávésé-ní, kivi tá'ú-ní tíñu ini ñuu-ní, áchí-ña. ²²Yúan-na te ni ka'an Jesús: Tú kájiní-ro naún kúu ja kájikan-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii siki-rí, xí kúu kuanducha-ro núu ní janducha-rí. Achí-ya. Te máá-de ni kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. ²³Te ni ka'an-ya jíin-de: Jandáa ja ndó'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii siki-rí, te nuu ní janducha-rí, kuanducha-ro. Ko ja kúxiukú-ró íchi ndáv'a-a-ri jíin íchi ndávésé-rí, nasu máá-ri tá'ú tíñu ja kuá'a-ri nuu-ro, chi máá Táa-ri jiní ndé chaa ni'in, chi a ni sátu'a-ya ja kúxiukú chaa-ún. Achí-ya. ²⁴Te uxí-ga chaa-ún, ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kakiti ini-de nuu úu ñani-ún. ²⁵Yúan-na te Jesús, ni kana-ya xiní-dé. Te ni kachi-ya jíin-de: Kájiní-ro ja chaa kákuá'a-nu nuu ñáyivi sñin nación, tá'ú téyí-de tíñu nuu-í. Te ja kákuá'a-nu siki máá-de, suni kátiin ni'in so'o-de. ²⁶Ko siki róó jíná'an-ró, na tú súan koo. Chi nú ndé róó kuní kuá'a-nu nuu tá'an-ró, te róó kúu ja kuátíñu nuu tá'an-ró. ²⁷Te nú ndé róó kuní kunúú, yúan ndúu mozo nuu táká-ro. ²⁸Nátu'un máá Sé'e chaa, chi tú vai-ya ja kuátíñu ñáyivi núu-yá, chi sua játíñu-ya núu ñáyivi, te kataña-ya máá-yá kuu-ya ja nákuuan-ya kuá'a ñáyivi, áchí-ya.

Siki úu chaa kuáa

²⁹Yúan-na te ni kenda koyo-ya iní ñuu Jericó. Te kuá'a xáan ñáyivi, ni kandikin-i Jesús. ³⁰Te yúan káxiukú úu chaa kuáa yú'íchi-ún. Te ni kajini

so'o-de ja ní ja'a Jesús kua'an-ya, te ni kakana kó'ó-de: Táta Se'e David, kundá'ú iní-ní náá, áchí-de. ³¹Te ñayivi-ún, ni kaka'an xaan-í jín-de ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de, ví'í-gá ni kakana jaa-de: Táta Se'e David, kundá'ú iní-ní náá, áchí-de. ³²Te ni jukuiñi Jesús. Te ni kana-ya xini-dé. Te ká'an-ya jín-de: Naún sá'a-ri jín-ró kákuni-ro, áchí-ya. ³³Te ni kaka'an-de jín-yá: Tá-ta, ja ná ndúndijin nduchi-ná kákuni-ná, áchí-de. ³⁴Yúan-na te Jesús ni kundá'ú iní-ya-dé. Te ni ké'é-yá nduchi-dé. Te ni kandundijin-ni nduchi-dé. Te ni kandikin-de-ya kuá'an-de jín-yá.

Ja ní kivi Jesús nuu Jerusalén

21 Te nuu ní kakuyani-ya núu Jerusalén, ni jakoyo-ya núu Betfagé chii yuku Olivos. Yúan-na te ni táji Jesús uu chaá káskuá'a jín-yá kua'an-de. ²Te ká'an-ya jín-de: Kua'an onde nuu kánchaa nuu-ro jián, te ni'in-ro ñin burro nú'ni-ti jín ñin burro ykín jín-tí. Te ndáji-ró-tí, te kunchaka-ró-tí kii-ró jín-tí nuu-rí yá'a. ³Te nú ndé chaá ka'an jín-ró, te kachi-ro kúni-de: máá Jito'o-yo jínu nú'ún-yá-ti, achi-ro. Yúan-na te sí'a-ni-de-ti, áchí-ya. ⁴Te súan ni kuu taká yuán náva'a skíkuu tu'un ni ka'an chaá ni jani tu'un Dios: ⁵Kachi nuu sés'í nuu Sion: Yá'a nde'é-ró chi Rey máá-ró vai-ya núu-ro. Vitá iní-ya. Te yóso-yá ñin burro ykín se'e kiti ndíso, áchí. ⁶Te chaá káskuá'a-ún kája'an-de. Te ni kasá'a-de nátu'un ni tá'ú Jesús tiñu nuu-dé. ⁷Te káinchaka-de burro jín burro ykín-ún ni najaa-de nuu-yá. Te ni kachúkú-de tikachi-de siki-tí. Te ni jukoso-yá-ti. ⁸Te ñayivi kuá'a-ún, ni kajakin-i tikachi-i iní ichi. Te sava-ga-i ni kaja-nu-i nda'a yúnu. Te ni kajakin-i iní ichi-ún. ⁹Te ñayivi kája'an ichi núu-yá jín ñayivi kándikin ichi yatá-yá, ni kaka'an jaa-i: Xáan va'a Se'e David.

Ná nákana jaa-yó-yá, chi ndíso-ya tiñu máá Tatá. Xáan va'a I'a kúu-ya onde andívi. Achí-i. ¹⁰Te ni kivi-ya iní nuu Jerusalem. Te ni kuvaá taká ñayivi núu-ún. Ndé chaá kúu chaá yá'a, áchí-i. ¹¹Te ni kaka'an ñayivi-ún: Chaá yá'a kúu Jesús chaá jani tu'un Dios. Te onde nuu Nazaret nda'nuu Galilea vai-de. Achí-i.

Ja ní sándoo-ya ve'e ij

¹²Te ni kivi Jesús iní ve'e ij Dios. Te ni kiñi'in-ya ñayivi kájaan, káxikó, ñin iní ve'e ij-ún, kája'an. Te ni skuó káni-ya mesa chaá káxndáji xu'ún, jín silla chaá káxikó paloma. ¹³Te ni ka'an-ya jín-i: A yóso núu tutú: Ve'e-ri, chi ve'e nuu kájikán ta'u-í nání, áchí tutu. Ko máá-ró, a ni kanasá'a-ró yaú kava ñaku'í-ná. Achí-ya. ¹⁴Yúan-na te ñayivi kuáá jín ñayivi rengo, ni jakoyo-i nuu-yá iní ve'e ij. Te ni nasáva'a-ya-í. ¹⁵Ko sutu ñá'nu jín cháa káchaa tutu, ni kajini-de taká tiñu ñá'nu sá'a-ya, jín núu súchí lúli kákana jaa-i iní ve'e ij-ún: Xáan va'a Se'e David, áchí-i. Te ni kakiti iní-de. ¹⁶Te ni kaka'an-de jín-yá. Á tú jini so'o-ró já káka'an súchí yá'a, áchí-de. Te ni ka'an Jesús jín-de: Á té ka'u-ga-ro tutú ndasa ká'an: Súchí lúli jín súchí kájaxin, va'a kánakana jaa-i ní, sá'a-ní, áchí. ¹⁷Te ni xndóo-ya-dé. Te ni kenda-ya núu kua'an-ya onde nuu Betania. Te yúan ni kendoo-ya ákuáa-ún.

Tu'un mérkexe

¹⁸Te ja'á'an kivi xian-ún kuano'on-ya onde nuu, te j'i-ya sóko. ¹⁹Te ni jini-ya núu ñin mérkexe kándii yu'íchi-ún. Te ni ja-ya núu mérkexe-ún. Te tú kuti naún ní ni'in-yá, chi máá núma-ní ío. Te ni ka'an-ya jín: Ma kúun kuti-gá nde'e xini-ro, áchí-ya. Te ni ichi kájan-ni mérkexe-ún. ²⁰Te chaá káskuá'a jín-yá, ni kanaa iní-de ja ní kajini-de tiñu yá'a. Te ni kaka'an-de: Ndasá ni sá'a-ya já ní

ichí káján-ni mérxexé-ún, áchí-de. ²¹ Te nī ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jín-ró, nú kákandíja-ró te tú jáni síkí ini-ro, nasu máa ĩn tiñu mérxexé yá'a kuu sá'a-ró, chí suni kuu nú ka'an-ro jín yúku yá'a: Kuxio te jungoo-ró onde nuu mar kundee-ró, te kuu súan. ²² Te taká ja kakán ta'u-ro, te nú kákandíja-ró, te ní'in-ro. Achí-ya.

Sikí tiñu ndíso Jesús

²³ Te nī najaa-ya iní ve'e i. Te nini stá'an-ya tú'un, te sutu ñá'nu jín cháa nī kayii ini ñuu, nī jakoyo-de nuu-ya. Te nī kajika tu'ún-de-ya: Na jín tú'un sá'a-ró tiñu yá'a. Te ndéja ní ka'an jín-ró sá'a-ró súan. Achí-de. ²⁴ Te nī ka'an Jesús: Suni ná kaká tu'ún-rí róo ĩn tu'un. Te nú kuu xndíó káni-ró, yúan-na te kachí-ri nuu-ro ña jín tú'un sá'a-ri tiñu yá'a. ²⁵ Ja ní skuánducha Juan sáa, ndé onde nī kii tu'un-ún. Onda andíví xí onde cháa, áchí-ya jín-de. Yúan-na te nī kandatú'ún máa-de: Nú ka'an-yo já onde andíví, te kachí-de kuni-yó: Naja tú ní kákandíja-ró núu-dé núsáa. ²⁶ Te nú ka'an-yo já onde cháa, te káyú'ú-yo ñáyivi, chí ndivii-í kájani ini-i ja cháa nī jani tu'un Dios nī kuu Juan. Achí-de jín tá'an-de. ²⁷ Te nī kaka'an-de: Tú kájini-ri, áchí-de jín Jesús. Te suni nī ka'an-ya jín-de: Ni ruu, tú kachí-ri nuu-ro ña jín tú'un sá'a-ri taká tiñu yá'a.

Sikí úu se'e yíi

²⁸ Ko ndasa kájani ini-ro. ĩn cháa nī io uu se'e yíi-de, te nī jaq-de nuu ĩn-i. Te nī kachí-de jín-i: Hijo, ku'án te sátiñu-ró núu itú vina, áchí-de. ²⁹ Te nī ka'an-i: Ma kí'in-ná, áchí-i. Ko nī kunúu, te nī nakani ini-i te kua'an-i. ³⁰ Te táa-ún, nī jaq-de nuu ingá-i. Te suni súan nī ka'an-de jín-i. Te nī ka'an-i: Bueno, ná kí'in-ná táta, áchí-i. Ko tú ní já'an-i. ³¹ Ja ndéndúu-i, ndé ĩn-i nī skíkuu tiñu kuní táa-i, áchí-ya. Te nī kaka'an-de:

Suchí ĩn, áchí-de. Te nī ka'an Jesús jín-de: Jandáa ká'an-ri jín-ró ja cháa xíní jín ñá'an téné, xna'an-ga-ún kivi ini ñuu nuu tá'ú Dios tiñu vásá róo jíná'an-ró. ³² Chi nī kii Juan, nī stá'an-de ichi ndáa nuu-ro, te tú ní kákandíja-ró tú'un ká'an-de. Ko cháa xíní jín ñá'an téné, nī kákandíja-ún tú'un nī ka'an-de. Te máa-ró, vasa ndé'é-ró tiñu yá'a, te tú ní kánakani kuti ini-ro ñáva'a kandíja-ró núu-dé.

Sikí cháa kásatiñu nuu itú uva

³³ Kuni so'o inga tu'un yátá jíná'an-ró. Nī io ĩn cháa, táa ini ve'e kúu-de. Te nī nachu'un-de ĩn itú uva. Te nī jasú-de jakú, te nī jacha-de ĩn yau nuu kaxín-de. Te nī ndukani-de ĩn torre, te nī xndóo-de nuu cháa kásatiñu jín. Te nī kee-de kua'an jíká-de. ³⁴ Te nī cháa kivi ndútútú ndé'e uva. Te jito'o itú uva, nī táji-de mozo-de kája'an nuu cháa kásatiñu ja náki'in nde'e uva. ³⁵ Ko cháa kásatiñu, nī kakatiin-ún mozo-de. ĩn-de nī kastují, inga-de nī kaja'ni, te inga-de nī kaja'a yuu xini-dé. ³⁶ Te máa jito'o, nī natáji tuku-de yaku-ga mozo-de kája'an, kua'a-gá vásá já xnáñúu. Te suni súan nī kasá'a-ún jín mozo-de. ³⁷ Te onde sandí'í-na, te nī táji-de se'e yíi-de kua'an. Ná koo ja jínú'ún núu sé'e-ri, áchí-de. ³⁸ Ko ja kásatiñu-ún, ja ní kajini nuu sé'e máa jito'o, te nī kaka'an: Chaa yá'a xín tá'u. Ná chó'o, te ná ká'ni-yo-dé. Te ná ndoo ta'u-dé kuu-yó, áchí. ³⁹ Te nī kakatiin-ún máa sé'e. Te nī kakiñi'in-ún-de yata itú uva. Te nī kaja'ni-ún-de. ⁴⁰ Te nú nī cháa jito'o itú uva. Te ndasa sá'a-de jín cháa kásatiñu-ún, áchí-ya jín-de. ⁴¹ Te nī kaka'an-de jín-ya: Xnáa ĩi-dé cháa ñáa-ún. Te kua'a-de itú uva-de-ún nuu ingá cháa kásatiñu. Te kivi kúun nde'e, te naku'a mozo-de nde'e-ún nuu-dé. Achí-de. ⁴² Te nī ka'an Jesús jín-de: Té ka'u-ga-ro tutú i yá'a náun. Yuu já ní

kaské'ichi cháa káchutá'an, yuán kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. Máá Tata Dios ni sá'a-ya súan. Te kánaa iní-yo ndé'é-yó tínu yá'a. ⁴³Núsáá te ká'an-ri jín-ró, nuu nuu tá'ú Dios tínu kuxio nuu-ro jíná'an-ró. Te kuá'a-ya tá'u-ún nuu ingá ñayivi, náva'a kuá'a-i nde'e vá'a. ⁴⁴Chaa ndua siki yúu-ún, ta'nu-de. Te nú ndé siki júngava máá yúu-ún, te kukuáchí sá'a. Achí-ya. ⁴⁵Te sutu ñá'nu jín cháa fariseo ni kajini so'o-de tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Te ni kajuku'un iní-de ja siki máá-de ni ka'an-ya. ⁴⁶Te ni kandúkú-de modo tiin-de-ya. Ko ni kayu'ú-de ni kajito-de ñayivi, chi kájani iní-i ja ñin cháa jáni tu'un Dios kúu-ya.

Tu'un viko tánda'a

22 Te ni ka'an Jesús inga tu'un yátá jín-de jíná'an-de: ²Nuu nátu'un andívi kúu nátu'un ñin rey ja ní sá'a-de ñin viko tánda'a já kúu se'e-de. ³Te ni tájí-de mozo-de kuakana xini táká ñayivi ní kastu'un-de nuu, ná kii-i. Ko ñayivi-ún, tú ní kákuni-i kii-i. ⁴Te ni tájí tuku-de yaku-ga mozo-de kája'an. Te ni ka'an-de: Kachi nuu ñayivi ní kana-ri xini-ún: A ni sátu'a-ri ja kúxini-yó. Ni ja'ni-rí xndiki-rí jín kítí xá'an, te ndí'i a ío tu'a. Ña'an viko tánda'a jíná'an-ró. Achí-ro. ⁵Ko ñayivi-ún, tú ní kájítú iní-i. Te kája'an-i tínu máá-i, ñin-i ichi rancho-i, te inga-i nuu ndátínu-i. ⁶Te sava-ga-i, ni kakatiin-i mozo-de, te ni kaja'a-i tuka nuu-dé, te ni kaja'ni-í-de. ⁷Te ni jini tu'un rey. Te ni kití iní-de. Te ni tájí-de soldado-de kája'an. Te ni xnáa-dé ñayivi ní kaja'ni ndíyi-ún. Te ni ja'mu-de nuu-i. ⁸Yúan-na te ni ka'an rey jín mozo-de: Jandáa, ja viko tánda'a, a ío tu'a. Ko ñayivi ní kana-ri xini-ún, tú va'a ñayivi kákuu-i. ⁹Núsáá te kuá'an jíná'an-ró ondé nuu náketá'an ichi yátá nuu. Te kana-ró xini nasaa ñayivi ní'in-ro, ná kii-i nuu víko tánda'a yá'a. Achí-de. ¹⁰Te ni kenda koyo mozo-de

kája'an taká-ni ichi. Te ni stútú-de nasaa ñayivi ní kani'in-dé: ñin jínu-ni ñayivi vá'a jín ñayivi ú'u. Te viko tánda'a-ún ni chítú ndíi jín ñayivi. ¹¹Te ni kivi rey iní ve'e ja ndé'é-de nuu ñayivi ní kataka. Te ni jini-de nuu ñin cháa ja tú ñú'un-de sa'ma víko tánda'a. ¹²Te ni kachi-de jín cháa-ún: Amigo, ndasa ni kivi-ró yá'a ja ná tú ñú'un-ró sa'ma víko tánda'a, achí-de. Te máá cháa-ún, tú ní ká'an kuti-dé. ¹³Yúan-na te ni ka'an rey jín cháa kájatínu-ún: Tiin-ró te ku'ni-ro ndá'a-dé ja'a-dé, te kiñi'in-ró-de ná kí'in-de nuu ñaa yata ké'e. Yúan nde'e-de te nakaji-dé ñii yú'u-dé. ¹⁴Chi ni kana-ri xini kuá'a-í, ko yaku-ni-i ni kaji-ri, achí-ya.

Siki xú'un yóo

¹⁵Yúan-na te kája'an cháa fariseo. Te ni kandatú'un máá-de nú ndasa tiin yátá-de-ya jín tú'un ká'an-ya. ¹⁶Te ni katájí-de cháa kásku'a jín máá-de jín cháa herodiano kája'an nuu-yá. Te ni kaka'an-de jín-yá: Maestro, kájiní-ná ja ká'an ndaa-ní te stá'an ndaa-ní ichi Dios. Te tú yú'u-ní jíto-ní ni ñin cháa, chi tú ndé'é-ní ndasa jíto taká cháa. ¹⁷Núsáá te kachi-ní nuu-ná jíná'an-ná: Ndasá kachi-ní, á kuu kuá'a-yó xú'un yóo nuu César xí túu, achí-de. ¹⁸Ko Jesús, ni juku'un iní-ya já xndá'ú-de-ya kákuni-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Chaa uu xini kákuu-ró. Naja kájito nchaa-ro rúu. ¹⁹Stá'an xu'un yóo jián ná ndé'é-rí. Achí-ya jín-de. Te ni kastá'an-de ñin peso máá-de nuu-yá. ²⁰Yúan-na te ni kachi-ya jín-de: Ndé cháa kúu cháa ncháa nuu yá'a, jín tú'un yóso yá'a, achí-ya. ²¹Te ni kaka'an-de jín-yá: César kúu, achí-de. Yúan-na te ni ka'an-ya jín-de: Kuá'a ja xiin César nuu César, te ja xiin Dios nuu Dios núsáa, achí-ya. ²²Te nuu ní kajini so'o-de tu'un yá'a, te ni kanaa iní-de, te ni kaxndóo-de-ya, te kája'an-de.

Sikì já náchaku ndiyi

²³ Te suni kivi-ún ni jakoyo chaa saduceo nuu-yá. Chaa-ún káka'an-de ja tú nachaku kuti ndíyi. Te ni kajika tu'un-de-ya: ²⁴ Maestro, Moisés ni ka'an-de: Nú iin chaa kuu-de, te nú tú se'e-de ní íó. Te nani-de, ná ná-tanda'a jín násíí-de, te ndukani-de tata nani-de. ²⁵ Te jín-ná ni ka'io usia nani. Te chaa nú ni tanda'a-dé. Te ni ji'i-de. Te tú se'e-de ní íó. Te ni xndóo-de násíí-de nuu nani-de. ²⁶ Te suni súan ni ta'an chaa uu, te suni súan chaa uni, onde ndí'usiá-de. ²⁷ Te nuu ní kají'i ndí'usiá-de, te suni ni ji'i máá ná'an-ún. ²⁸ Núsáá te kivi náchaku taká ndiyi, te ja ndí'usiá-de ndé iin-de kuu-ña násíí-de. Chi ndí'i-de ni kanchaka-de-ña, áchí-de jín-yá. ²⁹ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Mání kástíví-ró tú'un, chi tú kájuku'un ini-ro jín tutú ij, ni jín fuerza Dios. ³⁰ Chi kivi náchaku-de ma'nú ndíyi, ni chaa tú tanda'a-dé jín násíí, ni ña'an tú koo yii-ña. Chi nduu-de natu'un ndajá'a Dios andívi. ³¹ Te sikì ndíyi ja náchaku, á tú ní káka'u-ró tutú ja ní ka'an Dios jín-ró: ³² Máá-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya. Ko nasu Dios chaa ni kají'i kúu-ya, chi sua Dios chaa káichaku kúu-ya, áchí Jesús jín-de. ³³ Te ñayivi-ún, ni kanaa iní-i ni kajini so'o-i tu'un stá'an-ya.

Tu'un tá'ú tínu kánúú xáan-gá

³⁴ Yúan-na te chaa fariseo, ni kajini so'o-de ja ní kundéé-yá jín chaa saduceo, te ni kandututú-de. ³⁵ Te iin máá-de, ja kúu-de maestro ley, ni jika tu'un-de-ya náva'a koto nchaq-de-ya kuní-de: ³⁶ Maestro, ndéja kúu tu'un tá'ú tínu kánúú xáan-gá nuu tutú ley, áchí-de. ³⁷ Te ni kachi Jesús jín-de: Kumani-ro jín máá Tatá-ro Dios onde jín iní jín añu-ro, jín nñ núu jini tuní-ro, áchí. ³⁸ Ya'á kúu tu'un tá'ú tínu

kánúú xáan-gá. ³⁹ Te tu'un uu kúu suni natu'un inga-ún: Kundá'ú ini-ro tá'an-ró natu'un kundá'ú ini-ro máá-ró, áchí. ⁴⁰ Te chi ndendúú tu'un yá'a kándeé taká tutu ley, jín taká tutu chaa ni kajani tu'un Dios, áchí-ya.

Sikì Sé'e David

⁴¹ Te nini ká'jin tutú chaa fariseo yúan, te Jesús ni jika tu'un-yá-de: ⁴² Ndasá ká-jani ini-ro já kúu Cristo. Ndé Sé'e kúu-ya, áchí-ya. Te ni kakachi-de jín-yá: Sé'e David kúu-ya, áchí-de. ⁴³ Te ni ka'an-ya jín-de: Te naja ní sá'a Espiritu ja David skúnání-de-ya Jito'o-de núsáá. Chi ni ka'an-de: ⁴⁴ Máá Tatá Dios, ni ka'an-ya jín Jito'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri nini ná chúkú-rí chaa kájito u'u róó kuu-de teyu kuxndí ja'a-ro, áchí. ⁴⁵ Te nú Jito'o ni ka'an David jín-yá, te ndasá kúu máá-yá se'e-de núsáá, áchí-ya. ⁴⁶ Te ni iin-de tú ní kúu xndíó káni kuti-dé tu'un nuu-yá. Te ni tuká ní chundéé iní ni iin-de kaka tu'un-de-ya onde kivi-ún.

Sikì já ní kana jín-yá nuu-í

23 Yúan-na te ni ka'an Jesús jín ñáyivi jín chaa kásku'a'a jín-yá: ² Chaa káchaa tutu jín chaa fariseo, ni kajungoo-de nuu silla Moisés. ³ Núsáá te taká ñaun tá'ú-de tínu nuu-ro, yúan kuándatu-ro te sá'a-ró. Ko ma sá'a-ró ná-tu'un kásá'a máá-de. Chi ká'an-de, ko tú káskikuu-de. ⁴ Chi kaju'ni-de carga vee ja yí kundiso-i, te káchaa-de sikí-í. Ko máá-de jíná'an-de, tú kákuyí-de ké'é-de carga-ún ni jín iin nda'a lúli-de. ⁵ Chi kásá'a-de taká tínu-de náva'a kuni ñayivi núu-dé. Chi kánaskáa-de nuu yóso tú'un tutu-de, te suni súan jín yú'a nuu tkachi-de. ⁶ Te xaan kákusi iní-de jín silla jínú'ún onde xini mesa nuu íó xini, jín silla onde xini mesa ini ve'e sinagoga. ⁷ Suni ja ká'an sa'an-yo jín-de nuyá'u, te ja ká'an ñayivi: Maestro, Maestro, jín-de, kákusi iní-de jín.

⁸ Ko máá-ró jíná'an-ró, ma kúnání-ró Maestro, chi iin máá tú'un-ni kúu Maestro máá-ró, kúu Cristo. Te taká róó, ñani kákuu-ró. ⁹ Te ma ká'an-ro já ní iin chaa ini ñuyivi yá'a kúu Táa-ro. Chi ío iin Táa-ro jíná'an-ró, te kánchaa-ya ondé andívi. ¹⁰ Ni ma kúnání-ró Jító'o. Chi ío iin Jító'o-ro jíná'an-ró, te Cristo kúu-ya. ¹¹ Te chaa kúná'nu-ga nuu-ro, ná ndúu-de mozo nuu-ro jíná'an-ró. ¹² Chi chaa sáná'nu máá-de, ndusúchí-de. Te chaa sásúchí máá-de, nduá'nu-de. ¹³ Naka ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jín chaa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi kájasu-ro ñuu natu'un andívi núu ñayivi. Chi tú kivi koyo máá-ró, ni tú kája'a-ró tú'un ja kivi koyo ñayivi kándúkú kivi. ¹⁴ Naka ndá'ú kuu róó, chaa káchaa tutu jín chaa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi kákókó-ró vé'e ña'an kákendoo ndá'ú. Te kásá'a-ró já túu kuachi-ró, yuán kájikán ta'u ná'an-ró. Ja yuán ví'í-gá ta'nu ndatu-ro. ¹⁵ Naka ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jín chaa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi káxndékava-ró mar jín ñu'un íchí ja skándíja-ró iin chaa. Te nú a ni kandíja-de, te ví'í-gá uu jínu nduu-de iin se'e infierno kásá'a-ró vása máá-ró. ¹⁶ Naka ndá'ú kuu róó chaa kuáá ja káyoxnúu-ró núu ñayivi. Chi káka'an-ro: Nú ndé chaa játu'un téyí-de siki vé'e ii, te tú ní'in tiñu, ko nú iin chaa játu'un téyí-de siki oro ini ve'e ii-ún, yuán te fuerza ná skíkuu-de, áchí-ro. ¹⁷ Chaa ñáá jín chaa kuáá kákuu-ró. Ndéja ñá'nu-ga kúu, oro xí máá vé'e ii ja sándoo oro-ún. ¹⁸ Te: Nú ndé chaa játu'un téyí-de siki altar, tú ní'in tiñu. Ko nú iin chaa játu'un téyí-de siki ndátíñu ni kachúkú-i nuu altar, yuán te fuerza ná skíkuu-de. Achí-ro. ¹⁹ Chaa xini ñáá jín chaa kuáá kákuu-ró. Ndéja ñá'nu-ga kúu, ndatíñu ni soko-í, xí máá altar ja sándoo ndatíñu-ún. ²⁰ Núsáá te chaa játu'un téyí siki altar, siki máá altar já-

tú'un téyí-de jín siki taká ndatíñu káxi-ukú núu-ún. ²¹ Te chaa játu'un téyí siki vé'e ii, siki máá vé'e ii-ún játu'un téyí-de jín siki I'a ncháá ini-ún. ²² Te chaa játu'un téyí siki andívi, játu'un téyí-de siki silla nuu tá'ú Dios tiñu jín siki I'a kánchaa nuu-ún. ²³ Naka ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jín chaa fariseo, chaa uu xini kákuu-ró. Chi kája'a-ró iin siki uxí décimo ita minú jín ita xín jín comino nuu Dios, te káxndóo-ró tú'un kánúú xáan-gá nuu ley, ndasa kii juicio, jín ndasa kundá'ú ini-ya yóó, jín ndasa kándíja-yó. Taká ya'á kánúú sá'a-ró núú, te suni ma xndóo-ró ingá-ún núú. ²⁴ Chaa kuáá kákuu-ró já káyoxnúu-ró núu ñayivi. Chi máni kátava-ro tífúkún te kákókón-ró camello. ²⁵ Naka ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jín chaa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró. Chi kánakacha-ró íchi yatá vaso jín íchi yatá kó'o. Ko ichi iní ñu'un chítú tú'un ku'ná jín tú'un kánáá. ²⁶ Chaa kuáá kákuu-ró, fariseo. Nakacha xna'an-ga ichi iní vaso jín ichi iní ko'o, náva'a suni súan ná ndúndoo ichi yatá-ún. ²⁷ Naka ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jín chaa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi nátu'un ve'e añú ja kándayaa kándaa-ró. Te jandaa ja lúu kaa ichi yatá, ko ichi iní ñu'un chítú yíki añú jín taká ja te'yú. ²⁸ Suni súan máá-ró jíná'an-ró, chi ichi fuera, jandaa kásá'a-ró já chaa ndaa kákuu-ró núu ñayivi. Ko ichi iní-ro ñu'un chítú-ró tú'un yóso yú'u jín tú'un kánáá. ²⁹ Naka ndá'ú kuu róó chaa káchaa tutu jín chaa fariseo. Chaa uu xini kákuu-ró, chi káskuá'nu-ró vé'e añú chaa ni kajani tú'un Dios. Te kásá'a luu-ró vé'e añú taká chaa ndaa. ³⁰ Te káka'an-ro: Nú ní ká'io-yó kivi ní ka'io ndiyi táa-yo, te ma kivi nduu-yo jín-de ja ká'ni-yo chaa ni kajani tú'un Dios núú, áchí-ro. ³¹ Te súan kájani ndaa-ro tú'un siki máá-ró, chi táa-ro ni kaja'ni-dé chaa ni kajani tú'un-ya.

Te máá-ró kákuu ndija se'e-de. ³²Núsáá te ná náskútú-ró kú'a ndiyi táa-ro. ³³Koo jíin sé'e koo kákuu-ró. Ndasá káku-ró já tá'nu ndatu-ro núu infierno núsáá. ³⁴Ja yúan tájí-rí cháa kani tu'un Dios nuu-ro jíin cháa ndíchí jíin cháa cháa tutu. Te sava-de, ka'ni-ro-dé, te kata kaa-ró-de jiká cruz. Te sava-ga-de, kua'a-ró yúnu xíi-de iní ve'e sinagoga máá-ró, te chindikín-ro-dé ndíta'an nuu. ³⁵Náva'a koo kuachi sikí ná ní jati niñi ñáyivi ndáa nuu ñú'un yá'a, onde niñi cháa ndaa Abel, te onde niñi Zacarías, se'e Berequías, chi ni kaja'ni-ro-dé sava ma'ñú altar jíin vé'e i. ³⁶Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Taká tundó'o yá'a kii sikí ñáyivi yá'a. ³⁷Jerusalén, Jerusalén, ni kaja'ni-ro cháa kájani tu'un Dios. Te ni kaja'a-ró yúu cháa ni tájí-yá vai nuu-ro. Ió kua'a vuelta ni kuni-ri nastútú-rí se'e-ró nátu'un chukí ja nastútú-tí tirí-tí chíi ndijin-tí, ko tú ní kákuu-ro. ³⁸Vina te ni kendoo víchí vé'e-ró núsáá. ³⁹Chi ká'an-ri jíin-ró ja má kuni kuti-gá-ro núu-rí jíná'an-ró, onde ja iin kivi ká'an-ro: Ná nákana jaa-yó-yá, chi ndíso-ya tínu máa Tatá, achi-ro. Achí-ya.

Tuni nuu kúyani ncha Jesús

24 Te ni kenda Jesús iní ve'e i kua'an-ya. Te cháa káskuá'a jíin-yá-ún, ni jakoyo-de nuu-yá ja stá'an-de taká ve'e ja ncháa tá'an jíin vé'e i-ún nuu-yá. ²Te ni ka'an-ya: Á kánde'é-ró núu vé'e yá'a. Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja má kútá'an-ga ni iin yuu. Chi iin kivi te ndíi stúncáa-i. Achí-ya jíin-de. ³Te ni jungoo-ya onde yuku Olivos. Te ni jakoyo cháa káskuá'a-ún nuu-yá. Te ni kajika tu'un sáin-de-ya: Kastú'ún-ní nuu-ná. Ndé kivi kóo taká tundó'o yá'a. Te naún tuni koo nuu kúyani ncha-ní jíin kivi jínu ñuyívi, achí-de. ⁴Te ni ka'an Jesús: Koto-ró máá-ró jíná'an-ró, náva'a tú xndá'u ni

iin-de róo. ⁵Chi kikoyo kua'a cháa ki'in núu s'ví-rí. Te ka'an-de: Máá-rí kúu Cristo, achi-de, te xndá'u-de kua'a xaán ñáyivi. ⁶Te kuni tu'un-ró káka'an ja ío guerra, jíin já kóo guerra. Ko ma yú'u-ro, chi níni kóo súan. Ko té jinu-ga kivi. ⁷Chi ndonda nación sikí nación, te nuu sikí núu. Te koo kue'e xaán jíin tamá. Te yá'a yúan taan. ⁸Te taká yuán kákuu tundó'o kéj'á núu.

Tu'un ndasa ndo'o ñáyivi kákandja

⁹Yúan-na te nastúu-de róo jíná'an-ró, ja koto-ró tundó'o. Te ka'ni-dé róo. Te taká ñáyivi, koto u'u-i róo ja sikí rúu. ¹⁰Yúan-na te nayú'u kua'a-í, te nastúu tá'an-i, te koto u'u tá'an-i. ¹¹Te jukuini kua'a cháa kani tu'un tú'ún. Te xndá'u-de kua'a ñáyivi. ¹²Te ndea tínu náá, te yuán kuá'a-í ma kóo mani-gá-i. ¹³Ko cháa kúndii ni'in onde kivi jínu, cháa-ún kaku. ¹⁴Te tu'un va'a yá'a cuenta nuu nuu tá'u-yá tínu, kuicha iní ní ñuyívi náva'a kuni ndaa taká ñáyivi, yúan-na te jinu. ¹⁵Núsáá te nú ni kajini-ro ja káchá'an te ni tucha taká ndatínu iní lugar i nátu'un ni ka'an Daniel, cháa ni jani tu'un Dios onde sáa, (cháa ká'u, ná júku'un iní-de), ¹⁶Yúan-na te ñáyivi káxiukú iní nuu Judea, kunu-i kinyoyo-i onde yuku. ¹⁷Te cháa kándeé xini vé'e, ma núu-de kiñi'in-de ndatínu iní ve'e-de. ¹⁸Te cháa kándeé onde rancho, ma náxío káva yátá-de naki'in-de tikachí-de. ¹⁹Ko kivi-ún naka ndá'u kuu ña'an kánu'un se'e, jíin ña'an káskáxin. ²⁰Núsáá, te kakan ta'u-ro náva'a tú kunu-ró víko víjin ni kivi ndetátú ki'in-ro. ²¹Chi kivi-ún koo tundó'o xaán, ja ná té koo-ga onde kivi ní jungoo ñuyívi, te onde vina, te ni ma koo-ga. ²²Te nú tú ní ndúkútí kivi-ún núu, te ni iin ñáyivi má káku kuti-í núu. Ko ja sikí ñáyivi ní nakaji-ya-ún, yuán ndúkútí kivi-ún sá'a-ya.

Tuni máá kivi sándí'i-na

²³ Núsáá te nú ndé cháa ká'an jíin-ró: Yá'a ndé'é-ró kánchaa Cristo, xí yúan ndé'é-ró kánchaa-ya, ma kándíja-ró já ká'an-de. ²⁴ Chí kenda Cristo xndá'ú jíin cháa kani tu'un tú'ún. Te sá'a-de tuni jíin tínu ná'nu, náv'a xndá'ú-de onde ñayivi ní nakaji-ya nú ná kúu sá'a-de. ²⁵ Vina a ni kastu'ún-rí nuu-ro onde jíin kivi. ²⁶ Núsáá te nú ka'an ñayivi jíin-ró: Yúan ndé'é-ró, onde nuu nú'un téé kánchaa-ya, achi-i, te ma kéndá-ró. Xí: Jían ndé'é-ró, ichi iní ve'e kánchaa-ya, achi-i, te ma kándíja-ró jíná'an-ró. ²⁷ Chí nátu'un ndú ncháa ja nándeyu ichi núu kána ndikandii te jáa onde ichi núu kée ndikandii, suni súan kii máá Sé'e cháa. ²⁸ Chí nú ndénu kútúu ndíyi, yúan taká tijii. ²⁹ Yúan-na te nú ni ndí'i taká tundó'o kivi-ún, te kutúun-ni ndikandii, te tuká nandii yóo. Te jungoyo tínuú xíní ichi ándívi. Te taká fuerza andívi ndí'i ka'ya. ³⁰ Yúan-na te ichi ándívi kéndá tuni máá Sé'e cháa. Te nde'e taká ñayivi ío iní ñuyívi yá'a. Te kuni-i nuu máá Sé'e cháa kii-ya jíin vikó ío andívi, jíin kuá'a fuerza ja ndúná'nu-ya. ³¹ Te táji-yá ndajá'a-yá kingoyo. Te nde'e jaa clarín. Te nastútú-yá ñayivi ní nakaji-ya ndíkuun lado ñuyívi, onde iin lado andívi te onde inga lado. ³² Vina te skuá'a-ró ndasa sá'a mérxexe. Nú a ni nduyúcha núma, te ni najaa nda'a, te a kájiní-ro já á ni kuyani viko sáú. ³³ Suni súan róó, nú a ni kájiní-ro taká tínu yá'a, te kuni-ro já á yani jaa kivi-ún. ³⁴ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja má náa ñayivi yá'a, onde ná skíkuu taká tínu yá'a. ³⁵ Andívi jíin ñuyívi chí naa, ko tu'un ká'an-ri chi ma náa. ³⁶ Ko kivi kóo-ún, jíin hora, tú ni iin cháa jiní, ni ndajá'a ká'io andívi, tú ni iin naún jiní, ni máá Sé'e-ya. Chí máá iin-ni máá Táa-ri jiní-ya. ³⁷ Chí nátu'un ni io kivi ní kii Noé, suni súan koo kivi kii máá Sé'e cháa. ³⁸ Chí kivi-ún ja ná té

chá'an-ga kuun sau xáan, káyee-í, káji'i-i, kátanda'a cháa, te kátanda'a ñá'an. Te ni jaa kivi já ní kivi Noé iní barco ká'nu. ³⁹ Te tú ní kájiní kuti-í onde ni cháa sau xáan, te ni xnáa ndí'i-cha-í. Te suni súan kii máá Sé'e cháa. ⁴⁰ Kivi-ún te kuiñi uu cháa onde rancho. Te iin-de naki'in-ya, te inga-de ndoo. ⁴¹ Te uu ñasfí ndiko-ña iin-ni yosó. Te iin-ña náki'in-ya, te inga-ña ndoo.

Sikí já kúndito-yó

⁴² Núsáá te kundito-ró, chí tú kájiní-ro na kivi ncháa Jito'o-ro. ⁴³ Ko ná júku'un iní-ro tú'un yá'a. Táa iní ve'e, nú ní jiní-de na hora kuu ja kii ñaku'ná, te kundito-de núú. Te ma kuá'a-de tu'un ja saku'ná vé'e-de núú. ⁴⁴ Núsáá te suni koo tu'a máá-ró chí máá kivi já tú naún kájaní iní-ro, te ncháa-ni máá Sé'e cháa. ⁴⁵ Ndéja kúu iin mozo ndíhí já játínu va'a. Chí máá jito'o, kani-de mozo-ún ná koto-i se'e-de, náv'a skée-í suchí-ún hora ja ío va'a. ⁴⁶ Xáan ndatu kuu mozo-ún. Te nú ni ncháa jito'o-i, te nani'in-dé mozo-ún sá'a-i súan. ⁴⁷ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja káni-de mozo-ún ja koto-i taká ndatínu-de. ⁴⁸ Ko nú mozo kánáa kúu-i te jáni iní-i: Kúkuéé-ga te ncháa jito'o-ri, achi-i. ⁴⁹ Te nú kejá'a-i stují-í tá'an mozo-i. Te kee-í ko'o-i jíin cháa kánajini. ⁵⁰ Yúan-na te ncháa jito'o mozo-ún kivi já tú ndatu-i jíin hora ja tú jiní-i. ⁵¹ Te xiti sáva-de-i. Te skétá'an-de-i jíin cháa uu xini jíná'an. Te yúan kundee-i nde'e-i te nakaji-í ñii yú'u-í.

Sikí uxí ña'an jáá

25 Yúan-na te ñuu nátu'un andívi kúu nátu'un uxí ña'an jáá, ja ní káki'in-ña linterna káindá'a-ña. Te ni kenda koyo-ña kuáta'an-ña iin yii víko tánda'a. ² Te u'un-ña ká'io ndito xini-ñá, te u'un-ña kánáa xini-ñá. ³ Te ña'an kánáa xini-ún, kándá'a-ña linterna-ña.

Ko tú káindá'á-ña petróleo ku'un ini. ⁴Ko ña'an ndító xini-ún, káindá'á-ña botella ñu'un petróleo ñin ká'nu-ni jíin taká linterna-ña. ⁵Te nini ni kukuéé yii-ún ja cháa-de, te ni kakixi-ni-ña. ⁶Te nuu ní kuu sava ñúú, te ni kajini so'o-ña ñin tu'un kána jaa: Yá'a nde'é-ró, a vai yii. Kenda koyo kita'an-ró-dé, áchí. ⁷Yúan-na te taká ña'an jáá-ún, ni kandukoo-ña. Te ni kasátu'a-ña linterna-ña. ⁸Te ña'an káñáá xini-ún, ni kaka'an-ña jíin ñá'an ká'io ndito xini-ún: Kua'a ñin tá'ú petróleo nuu-rí, chi kuanda'va linterna-ri, áchí-ña. ⁹Ko ña'an ká'io ndito xini-ún, ni kaka'an-ña: Ma kúu, chi sanaa te ma kánda ja kúu-ri jíin já kúu-ró. Va'a-ga ki'in-ro núu cháa xíkó te kuaan-ró já kúu máá-ró. Achí-ña. ¹⁰Te nini kája'an-ña kájakuaan-ña, te ni chaq-ni yii-ún. Te ña'an ká'io tu'a-ún, ni kivi koyo-ña jíin-de ini ve'e viko tánda'a. Te ni nakasu-de yuxé'é. ¹¹Yúan-na te ni kunúu. Te ni chakoyo tuku sava-ga ña'an jáá-ún. Te ni kaka'an-ña: Táta, Táta, kuña-ní ve'e, ná kivi koyo-ná, áchí-ña. ¹²Ko máá-de ni ka'an-de: Jandáa, ká'an-ri jíin-ró, tú jini-ri róó, áchí-de. ¹³Kundito núsáá, chi tú kájiní-ro na kivi, ni na hora nchaa máá Sé'e chaq.

Chaq ni teta'an ndatíñu

¹⁴Chi ñuu nátu'un andívi kúu ná-tu'un ñin chaq ja kenda jíká-de inga ñuu ki'in-de. Te ni kana-de xini mozo-de. Te ni teta'an-de ndatíñu-de nuu mozo-de-ún jíiná'an. ¹⁵Te nuu ñin-i, ni ja'a-de u'un mil peso. Te nuu ingá-i, u'u mil peso. Te nuu ingá-i, ñin-ni mil peso. Súan ni teta'an-de nuu ñin ñin mozo-de ndasa xini máá-i jíiná'an-i. Te ni kee-ni-de kua'an jíká-de. ¹⁶Te mozo ni ki'in u'un mil peso-ún, ni kee-i kua'an-i jíin. Te ni sátiñu-i jíin. Te ni ni'in-í u'un-ga mil peso siki. ¹⁷Suni súan ni sá'a mozo ja ní ki'in u'u mil peso-ún. Te ni ni'in túku-i u'u-ga mil peso

siki. ¹⁸Ko mozo ja ní ki'in ñin mil peso, ni kee-i kua'an-i. Te ni jacha-i chi ñu'un. Te ni chisa'í-i xu'un jito'o-i. ¹⁹Te ni kuu kua'a kivi. Te ni nchaa jito'o mozo-ún. Te ni nasánda-de cuenta jíin-i. ²⁰Te ni jaa mozo ja ní ki'in u'un mil peso-ún, ni jastá'an-i u'un-ga mil peso. Te ni ka'an-i: Táta, ni ja'a-ní u'un mil peso nuu-ná. Te yá'a nde'é-ní, u'un-ga mil peso ni ni'in-ná siki. Achí-i. ²¹Te jito'o-i, ni ka'an-de jíin-i: Ió va'a. Mozo skíkuu va'a kúu-ró. Ni skíkuu va'a-ró jíin yakú-ni ndatíñu. Ná cháa-ri kua'a tíñu siki-ro. Ná júngoo-yó, chi kúsi iní jito'o-ro jíin-ró. Achí-de. ²²Te ni jaa tuku mozo ja ni ki'in u'u mil peso-ún. Te ni ka'an-i: Táta, ni ja'a-ní u'u mil peso nuu-ná. Te yá'a nde'é-ní, u'u-ga mil peso ni ni'in-ná siki. Achí-i. ²³Te jito'o-i, ni ka'an-de jíin-i: Ió va'a. Mozo skíkuu va'a kúu-ró. Ni skíkuu va'a-ró jíin yakú-ni ndatíñu. Ná cháa-ri kua'a tíñu siki-ro. Ná júngoo-yó, chi kúsi iní jito'o-ro jíin-ró. Achí-de. ²⁴Yúan-na te ni jaa mozo ja ní ki'in ñin mil peso-ún, te ni ka'an-i: Táta, a jini-ná ní ja cháa xaan iní kúu-ní. Te jánu-ní nuu tú jachá-ní, te nástútú-ní nuu tú sáka-ní. ²⁵Te ni yu'u-ná. Te ni ja'an-ná. Ni chisa'í-ná xu'un-ní chi ñu'un. Te vina ná náku'a-ná xu'un-ní nuu-ní. Achí-i. ²⁶Te jito'o-i, ni ka'an-de jíin-i: Mozo ñáá, mozo kúxi kúu-ró. Ni jini-ro ja jánu-ri nuu tú jachá-ri, te nástútú-rí nuu tú sáka-rí. ²⁷Ní ja'a-ró xu'un-rí nuu banco núu. Te nuu ncháa-ri, te naki'in-ri xu'un-rí onde jíin sé'e xu'un núu. Achí-de jíin-i. ²⁸Yúan-na te ni kachi-de jíin ingá mozo-de: Núsáá te kuanchaa-ro mil peso jian núu-í. Te kua'a-ró núu mozo ja ñáva'a uxí mil peso-ún. ²⁹Chi ñayivi ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-í, te ví'í-gá kuñava'a-i. Ko ñayivi ja ná tú ñáva'a, va'a ja á ñáva'a-i-ún, te kuxio ki'in. ³⁰Te mozo ja tú jatiñu va'a-ún, kiñi'in-i ná kúndee-i ñuñáa yatá ve'e. Te yúan nde'e-i, te nakaji-í ñii yú'u-í. Achí-de.

Siki já koo juicio taká naciön

³¹ Te kivi kii máá Sé'e chaa ja ndúñá'nu-ya, te kikoyo ndi'ndajá'a ndóo-ya jíin-yá. Yúan-na te jungoo-ya ñin nuu silla tá'ú tíñu, chi ñá'nu kuu-ya kúnchaa-ya. ³² Te ndutútú taká ñayivi núu-yá. Te sásíin-ya-í ná ñin ná ñin-í jíin-í, nátu'un ndusfin riñ jíin ndíxí'ú sá'a chaa ndító-ti. ³³ Te kani-ya rí-ún ichi ndává'a-ya, te ndíxí'ú-ún ichi ndávésé-yá. ³⁴ Yúan-na te máá Rey, kachi-ya kúni ñayivi ká'jin ichi ndává'a-ya: Ichi yá'a kikoyo-ró, chi kúsiñ iní Táa-ri jíin-ró. Kivi koyo-ró ñúu nuu tá'ú-ró tíñu, chi a ni sátu'a-ya ondé kivi ní jungoo ñuyívi. ³⁵ Chi ni jíi-ri soko, te ni kaja'a-ró já ní yee-rí. Ni jichi-ri nducha, te ni kaja'a-ró já ní jíi-ri. Ni jika tatú-ri, te ni kaja'a-ró vé'e-ró ní kanchaa núu-ri. ³⁶ Víchí líi-rí, te ni kanachisúkun-ro rúu. Ni ku'u-ri, te ni kajandé'é-ró rúu. Ni kandee-ri vekaa, te ni jakoyo-ró núu-rí. Achi-ya. ³⁷ Yúan-na te ka'an ñayivi vá'a-ún jíin-yá: Táta, ndé kivi ní kajini-ná ní ja ní jíi-ní soko, te ni kaja'a-ná ja ní yee-ní, xí já ní jichi-ní, te ni kaja'a-ná ja ní jíi-ní vii. ³⁸ Te ndé kivi ní kajini-ná ní ja ní jika tatú-ní, te ni kaja'a núu-ná vé'e-ná nuu-ní, xí já víchí líi-ní, te ni kanachisúkun-ná ní. ³⁹ Te ndé kivi ní kajini-ná ní ja ní ku'u-ní, xí já ní kandee-ní vekaa, te ni kajandé'é-ná ní, achi-i. ⁴⁰ Yúan-na te kachi máá Rey-ún kuni-i: Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja ná ni kasá'a-ró súan jíin ñin ñani lúli-rí yá'a, te nuu rúu ni kasá'a-ró. ⁴¹ Yúan-na te suni kachi-ya kúni ñayivi ká'jin ichi ndávésé-yá-ún: Ñayivi tá'nu ndatu kákuu-ró. Kuxio kingoyo-ró núu kayu-ro ní káni, nuu ío tu'a ja kúndee kui'ña jíin taká ndajá'a máá. ⁴² Chi ni jíi-ri soko te tú ní kaja'a-ró já kée-rí. Ni jichi-ri nducha te tú ní kaja'a-ró já kó'o-ri. ⁴³ Ni jika tatú-ri te tú ní kaja'a-ró vé'e-ró kúnchaa núu-ri.

Víchí líi-rí, te tú ní kanachisúkun-ro rúu. Ni ku'u-ri, ni kandee-ri vekaa, te tú ní kajandé'é-ró rúu. Achi-ya. ⁴⁴ Yúan-na te máá ñayivi-ún, suni ka'an-í jíin-yá: Táta, ndé kivi ní kajini-ná ní ja ní jíi-ní soko, xí já ní jichi-ní nducha, xí já ní jika tatú-ní, xí já ní kandee-ní vekaa, te tú ní kajatíñu-ná nuu-ní vii. Achi-i. ⁴⁵ Yúan-na te kachi máá Rey jíin-i: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja tú ní kasá'a-ró súan jíin ñin ñani lúli-rí yá'a, te ni nuu rúu tú ní kasá'a-ró, achi-ya. ⁴⁶ Te kingoyo ñayivi yá'a nuu ndó'o-i ní káni. Ko ñayivi ndáa-ún, kivi koyo-i nuu kúchaku-i ní káni, achi-de. Achi Jesús.

Ja ní kanatiin tu'un tá'an siki Jesús

26 Te nuu ní ndi'ni ni ka'an Jesús taká tu'un yá'a, yúan-na te ni ka'an-ya jíin chaa káskuá'a jíin-yá: ² A kajini-ro já úu-ña kivi te koo viko Pascua, te máá Sé'e chaa natuu-ya já kúu-ya jiká cruz, áchí-ya. ³ Yúan-na te sutu ñá'nu jíin chaa káchaa tutu jíin chaa ni kayii ini nuu, ni kandutútú-de yu'u palacio máá sutú ñá'nu-ga ja nání Caifás. ⁴ Te ni kandatú'ún-de ndasa xndá'ú-de Jesús, te katiin-de-ya, te ka'ni-dé-ya. ⁵ Te ni kaka'an-de: Ma kúu sá'a-yó máá kivi víko, chi nú súan te ndonda vañ ñayivi, áchí-de.

Jesús jíin ñá'an ndíso perfume ini ñuu Betania

⁶ Te kánde Jesús ñuu Betania kánchaa-ya iní ve'e Simón chaa té'yu ndi'yi. ⁷ Te ni chaa ñin ñá'an núu-yá kándá'a-ña ñin tiya'a nú'un perfume ja yá'u xaan ncháa. Te ni chi'i-ña xini-yá nini yée-yá staa. ⁸ Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kajini-de yuán. Te ni kakiti ini-de. Te ni kaka'an-de: Naja náa sáni perfume jian. ⁹ Chi jian kúu kuya'u ya'u xaan, te kua'a-yó núu ñayivi ndá'ú núu. Achi-de. ¹⁰ Te ni jini-ni Jesús ja súan ío.

Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kástá'an-ro ná'an yá'a. ĩn tiñu va'a sá'a-ña jíin-rí.
¹¹ Chi nene káxiukú ñáyivi ndá'ú jíin-ró, ko ruu, na tú nene kánchaa-ri jíin-ró.
¹² Chi ni chí'i-ña perfume yá'a yiki kúñu-ri, náv'a sátu'a-ña rúu ja yúji-ri.
¹³ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ní ñúyívi nú ná kuichá tu'un va'a yá'a, te tiñu ni sá'a-ña vına, suni koo tu'un náv'a ná núku'un iní-i-ña, áchí-ya.
¹⁴ Yúan-na te ĩn tá'an ja uxí uu-de, nání-de Judas Iscariote, ni ja'an-de nuu sutú ñá'nu jíná'an.
¹⁵ Te ni ka'an-de jíin: Naún kua'a-ní nuu-ná, te ná nastúu-ná-de nuu-ní, áchí-de. Te ni kaja'a oko uxí peso nuu-dé.
¹⁶ Yúan-na te onde kivi-ún, ni kejá'a-de ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya núu sutú-ún.

Viko lélú Pascua

¹⁷ Te máá kivi kejá'a viko koo statilá tú yí'i yujan ía jíin, ni jakoyo chaa káskuá'a-ún nuu Jesús. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kuní-ní ná kísátu'a-ná nuu kée-ní lélú Pascua, áchí-de.
¹⁸ Te ni ka'an-ya: Kuá'an onde nuu, nuu ĩn chaa yúan. Te kachi-ro kúni-de: Achí máá Maestro, a ni kuyani kivi-rí. Vına te kee-rí lélú Pascua iní ve'e-ró jíin chaa káskuá'a jíin-rí. Achí-ya. Achí-ro.
¹⁹ Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni skíkuu-de tiñu ni tá'ú Jesús nuu-dé. Te ni kasátu'a-de viko Pascua.
²⁰ Te nuu ní ini, te káyee-yá staa jíin uxí uu chaa káskuá'a jíin-yá.
²¹ Te nini káyee-yá staa jíin-de te ni ka'an-ya: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ĩn róo nastúu ruu vına, áchí-ya.
²² Te ni kakuku'á xaan iní-de. Te ná ĩn ná ĩn-de ni kaka'an-de jíin-yá: Táta, náá kúu náún, áchí-de.
²³ Yúan-na te ni ka'an-ya: Chaa ja chíxí'ú núu kó'o jíin-rí, chaa-ún nastúu-de ruu.
²⁴ Chi jandáa máá Sé'e chaa ki'in-ya nátu'un yóso tú'un-ya núu tutú. Ko naka ndá'ú kuu chaa nastúu máá Sé'e chaa. Va'a-ga nú tú ní kaku chaa-ún núu, áchí-ya.
²⁵ Yúan-na te ni

ka'an Judas ja ní nastúu-ya-ún: Maestro, náá kúu náún, áchí-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya.
²⁶ Te nini káyee-dé, te ni ki'in Jesús staa, te ni jikan ta'u-yá. Te ni ja'ncha sava-ya. Te ni ja'a-ya núu chaa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya: Ki'in te kee-ro, chi ya'á kúu yiki kúñu-ri, áchí-ya.
²⁷ Te suni ni ki'in-ya ĩn taza. Te ni jikan ta'u-yá. Te ni ja'a-ya núu-dé jíná'an-de. Te ni ka'an-ya: Ko'o taká-ro jíná'an-ró.
²⁸ Chi ya'á kúu niñi-rí ja sá'a contrato jáa. Te játi ja sikí kúa'a ñáyivi náv'a koo tuká'nu iní nuu táka kuachi-i.
²⁹ Te ká'an-ri jíin-ró, ja onde vına ma kó'o-ga-ri nducha ndé'e uva yá'a onde kivi náko'o-ri ja jáa jíin-ró iní nuu nuu tá'ú Táa-ri tiñu. Achí-ya.
³⁰ Te ni kajita-ya ĩn yaa ii. Te ni kenda-ya kaja'an-ya onde yuku Olivos.
³¹ Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Ndivii-ro náyu'ú-ro ja sikí rúu akuáa vına. Chi a yóso núu tutú: Stují-rí chaa ndíto ri, te tiku'ni ri-ún, kuicha-ti, áchí.
³² Ko nuu náchaku-ri, te xna'an-ga ruu ki'in-ri nuu Galilea vásá róo, áchí-ya.
³³ Te ni ka'an Pedro: Vasa ndi'i-de ná náyu'ú-de, ko náá, chi ma náyu'ú kuti-ná, áchí-de jíin-yá.
³⁴ Te ni ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ákuáa vına, onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya.
³⁵ Te ni ka'an Pedro jíin-yá: Vasa ná kúu-ná jíin-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu ní, áchí-de. Te suni súan ni kaka'an sava-ga chaa káskuá'a jíin-yá.

Jesús iní Jardín Getsemaní

³⁶ Yúan-na te ni ja Jesús jíin-de ndañúu nání Getsemaní. Te ni ka'an-ya jíin chaa káskuá'a-ún: Yá'a-ni jungoo-ró nini ná ki'in-ri onde yúan kakan ta'u-rí, áchí-ya.
³⁷ Te ni jaka-ya Pedro jíin ndéndúu se'e Zebedeo kua'an-de jíin-yá. Te ni kejá'a-yá kúxí iní-ya, te ndúku'á xaan iní-ya.
³⁸ Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Xaan ndúku'á iní-ri, chi nátu'un

a jí'i-ri, yá'a kundatu-ró te kundito-ró jíin-rí. ³⁹Te nì kanduu-ya ñin tí'lí-na. Te nì jukuini jíí-tí-yá. Te nì jikan ta'u-yá: Táa máá-ná, nú kuu te chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in, ko nasu já kuní máá-ná kúu, chi ja kuní máá-ní, áchí-ya. ⁴⁰Te nì nchaa-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te nì jini-ya já kákixi-de. Te nì ka'an-ya jíin Pedro: Tú kánda-ró kundito-ró jíin-rí vasté ñin hora náún. ⁴¹Kundito, te kakan ta'u-ro, náva'a ma kóto nchaa-ún róó. Chì kuní ndija añú-ro, ko yiki kúñu-ró chì túu, áchí-ya. ⁴²Te nì ja'an tuku-ya vuelta uu, te nì jikan ta'u-yá: Táa máá-ná, te nú ma kúu kuxio tundó'o-ná yá'a, ja má kúndéé-ná jíin, te ná kúu ja kuní máá-ní núsáá, áchí-ya. ⁴³Te nì nchaa-ya ingá jínu. Te nì jini-ya já kákixi tuku-de, chì xaan káji'i-de numá'ná. ⁴⁴Te nì xndóo-ya-dé jíná'an-de. Te nì kee tuku-ya kuá'an-ya. Te nì jikan ta'u-yá ja vuelta uni. Te suni ñin-ni tu'un nì ka'an-ya. ⁴⁵Yúan-na te nì nchaa tuku-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te nì ka'an-ya jíin-de: Kusú te ndetatú-ro-ná. Vina te nì ja hora ja máá Sé'e chaa natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi. ⁴⁶Ndukoo ná chó'o, chi chaa nastúu ruu, a nì kuyani-de vai-de, áchí-ya.

Ja ní kakatiin-de Jesús

⁴⁷Te nini sá súan ka'an-ya, te nì chaa Judas, ñin tá'an ja uxí uu-ún. Te jíin-de nì jakoyo kua'a xaan ñáyivi jíin machete jíin yúnu. Chì sutu ñá'nu jíin cháa nì kayii iní ñuu-ún, nì katáji ñáyivi-ún. ⁴⁸Te chaa nì nastúu-ya-ún, nì ja'a-de ñin tuni. Te nì ka'an-de: Chaa tiyú'ú-rí-ún, yúan kúu. Katiin jíná'an-ró. Achí-de. ⁴⁹Te nì chaa-ni-de nuu Jesús. Te nì ka'an-de jíin-yá: Tarsíoo, Maestro, áchí-de. Te nì tiyú'ú-de-ya. ⁵⁰Te nì ka'an Jesús jíin-de: Amigo, na siki vái-ró, áchí-ya. Yúan-na te nì jakoyo ñáyivi-ún. Te nì kakatiin-ni-i Jesús, kája'an-i jíin-yá. ⁵¹Te ñin chaa kándii

yúan jíin Jesús, nì skáa-de nda'a-dé. Te nì tava-dé machete-de. Te nì stují-dé ñin mozo sutu ñá'nu-ún, nì kachi-ni-de so'o. ⁵²Yúan-na te nì ka'an Jesús jíin-de: Nachindee machete-ro, chi taká ja staa machete, jíin machete kuu. ⁵³Xí jáni iní-ro já má kúu kakan ta'u-rí nuu Táa-ri vina, te máá-yá táji-yá v'í-gá uxí uu mil ndajá'a ándívi kíkoyo nuu-rí náún. ⁵⁴Ko nú súan, te ndasa skíkuu tu'un ka'an tu-tu ii já kánúu kóo súan, áchí-ya. ⁵⁵Te suni hora-ún nì ka'an Jesús jíin ñáyivi kuá'a-ún: Natu'un siki ñin chaa ku'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu katiin-ró rúu náún. Ndita'an kivi ní kanchaa-ri jíin-ró ní stá'an-ri tu'un nuu-ro iní ve'e ii, te tú ní kákatiin-ró rúu. ⁵⁶Te súan kásá'a-ró náva'a skíkuu tutu ii cháa nì kajaní tu'un Dios, áchí-ya. Yúan-na te taká chaa káskuá'a jíin-yá, nì kaxndóo-de-ya. Te nì kajinu-de kája'an-de.

Ja ní kándii Jesús nuu sutú ñá'nu-ga

⁵⁷Te chaa nì kakatiin Jesús, nì jaka-de-ya kuá'an-de jíin-yá onde ve'e Caifás, chaa kúu sutu ñá'nu. Te yúan ká'jin tútu cháa káchaa tutu jíin taká chaa nì kayii. ⁵⁸Ko Pedro, jíká-ni ndikín-de-ya ondé nì ja-de yuxé'é sutú ñá'nu-ún. Te nì kivi-de ichi iní nì jungoo-de jíin cháa kájatínu yúan, náva'a kuni-de ndasa koo. ⁵⁹Te taká sutu ñá'nu jíin taká chaa nì kayii jíin taká chaa junta, nì kandúkú-de tu'un tú'ún siki Jesús náva'a ka'ni-dé-ya. ⁶⁰Ko tú ní káni'in-dé modo, vasa nì chakoyo kua'a testigo falso. Ko onde sandí'í-na nì chakoyo uu-ga, ⁶¹Te nì kaka'an: Chaa yá'a nì ka'an-de: Kuu stúncáa-ri ve'e ii Dios, te nuu uní-ni kivi te nachutá'an-ri, áchí. ⁶²Te nì ndukuini máá sutú ñá'nu. Te nì jika tu'un-de-ya: Tú ka'an kuti-ro náún. Ndasa káka'an chaa yá'a siki-ro. Achí. ⁶³Ko tú ní ká'an kuti Jesús. Te nì ka'an máá sutú ñá'nu: Onde jíin Dios I'a chakú, ká'an ni'in-ri jíin-ró. Kastu'un

te nú máá-ró kúu Cristo, Se'e Dios xí túu, áchí jíin-yá. ⁶⁴Te nì ka'an Jesús jíin-de: Ká'an ndaa-ro. Te ná kástu'un-rí nuu-ro, ja ingá kivi te kuni-ro núu máá Sé'e chaa kunchaa-ya íchi ndává'a l'a ndiso fuerza. Te ndii-ya jíin vikó andívi. Achí-ya. ⁶⁵Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga, nì ndátá-de sa'ma-dé. Te nì ka'an-de: Aaj, ká'an ndiva'a-de. Naún nini kúni so'o-yó ká'an inga testigo násáá. Vina a nì kajini so'o-ró já ká'an ndiva'a-de. ⁶⁶Ndasa kájani ini-ro, áchí-de. Te nì kaka'an sava-ga: Ió va'a ja kúu-de, áchí. ⁶⁷Yúan-na te nì kativi si'vi-de nuu-yá. Te nì kaja'a-de jiki núu-yá. Te sava-de, nì kakatu-dé yiki núu-yá. ⁶⁸Te nì kaka'an-de: Róo Cristo, kastu'un ndé chaa nì stují róo, áchí-de.

Ja tú ní játu'un Pedro

⁶⁹Te kánchaa Pedro yata vé'e-ún. Te ñin ña'an játíñu, nì jaa-ña núu-dé. Te nì ka'an-ña: Te róo, jíin Jesús nuu Galilea jilka-ró vii, áchí-ña. ⁷⁰Ko máá-de, tú ní játu'un-de jíto nuu táka ñayivi: Tú jiní-ná naún tu'un ká'an-ní, áchí-de. ⁷¹Te nì kenda-de yuxé'é-ún kua'an-de. Te nì jiní inga-ña núu-dé. Te nì ka'an-ña jíin ñayivi ká'jin yúan: Chaa yá'a suni jilka kuu-de jíin Jesús nuu Nazaret, áchí-ña. ⁷²Te inga jínu tú ní játu'un-de. Sa máá-de nì ndun'in yu'u-dé: Tú jiní-ri chaa jian, áchí-de. ⁷³Te nì kunúu. Te ñayivi ká'jin yúan nì jakoyo-i nuu-dé. Te nì kaka'an-i jíin Pedro: Jandáa ja sáni tá'an-de kúu-ró, chi tu'un ká'an-ro nástúu róo, áchí-i. ⁷⁴Yúan-na te nì kej'á ní'in ká'an ndiva'a-de: Tú jiní-ri chaa jian, áchí-de. Te nì kana-ni lí'li. ⁷⁵Te nì nuku'un ini Pedro tu'un Jesús, ja ní ka'an-ya jíin-de: Onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu. Te nì kenda-de kua'an-de. Te nì nde'e xaan-dé.

Ja kuá'an Jesús nuu Pilato

27 Yúan-na te nì kundijin. Te taká sutu ñá'nu jíin chaa nì kayii, nì kaskétá'an-de tu'un ja ká'ni-dé Jesús. ²Te nì kaju'ni-de-ya. Te kua'an-de jíin-yá nuu Poncio Pilato, chaa kúu gobernador. ³Yúan-na te Judas, chaa nì nastúu-ya-ún, nì jini-de ja nì kuni'in siki-yá. Te nì nakani ini-de. Te náku'a-de oko uxí peso-ún nuu sutú ñá'nu jíin núu chaa nì kayii-ún núu. ⁴Te nì ka'an-de: Nì sá'a-ná kuachi. Nì nastúu-ná ñin chaa ja tú ío ni ñin kuachi siki-dé, áchí-de. Ko máá sutú-ún nì kaka'an-de: Naún jítu ini-ri. Siki máá-ró kúu. Achí-de. ⁵Te nì súnogoyo Judas oko uxí peso-ún ini ve'e ij. Te nì kee-de kua'an-de. Te nì skuá'ñá-de máá-de. ⁶Te sutu ñá'nu-ún, nì kanastútú-de xu'un-ún. Te nì kaka'an-de: Ma kúu chú'un-yó xú'un yá'a ini janu núu kásoko-í, chi xu'un yá'u niñi kúu, áchí-de. ⁷Ko nì kandatú'un-de. Te nì kajaan-de ñin ndu'a nu'un kixín jíin xú'un-ún, nává'a yúan yuji taká ñayivi jilka. ⁸Ja yúan nání nú'un-ún onde vina: Nu'un niñí. ⁹Yúan-na te nì skíkuu tu'un nì ka'an Jeremías chaa nì jani tu'un Dios: Nì ká'ni-in-i ndí'okó uxí peso-ún, ya'u l'a nì kundaa ya'u-ya, chi yaku chaa Israel, nì kasánda-de ja kúya'u-ya, ¹⁰Te nì kaja'a-i xu'un-ún ja siki ñin ndu'a nu'un kixín, natu'un nì tá'ú máá Tatá Dios tiñu nuu-rí, áchí. ¹¹Te Jesús, kándichi-ya núu gobernador. Te gobernador-ún nì jiká tu'un-de-ya: Máá-ró kúu rey chaa judío náún, áchí-de. Te nì ka'an Jesús jíin-de: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya. ¹²Te taká sutu ñá'nu, nì kajikan-de kuachi siki-yá. Ko tú ní xndió káni-ya ní ñin tu'un. ¹³Yúan-na te nì ka'an Pilato jíin-yá: Te tú jini so'o-ró nasaa kuachi ká'jin chaa yá'a siki-ro náún, áchí-de. ¹⁴Te tú ní ká'an kuti-yá ni ñin tu'un jíin-de. Te nì naa ini gobernador

ndé'é-de nuu-yá. ¹⁵Te ío costumbre gobernador ja kivi víko yúan sía-de iin preso, nú ndéja kájata'an ini máá ñáyivi núu-ún sía-de. ¹⁶Te suu kivi-ún ío iin cháa kándeé preso nání-de Barrabás, te ni jicha tu'un-de. ¹⁷Te ni kandutútú ñáyivi te ni ka'an Pilato jíin-i: Ndé cháa kákuni-ro já sía-ri vina, á Barrabás xí Jesús, cháa ja nání Cristo, áchí-de. ¹⁸Chí a ni juku'un ini-de ja ní kákuuásún ini sutu ñá'nu, te yúan ní kanastúu-de Jesús. ¹⁹Te nini kánchaa Pilato ini ve'e tínu, te ni táji ñásfí-de tu'un nuu-dé: Ma sá'a-ró cuenta ja kúu sikí cháa va'a jian, chí kuni, xaan ní siyú'ú jani ruu ja sikí-dé, áchí-ña. ²⁰Ko sutu ñá'nu jíin cháa ni kayii-ún, ni kaská'an-de ñáyivi já ná kakán-i Barrabás kaku-de, te Jesús ná kúu-ya. ²¹Te gobernador, ni jika tu'un-de-i: Ja úu tá'an-de, te ndé iin-de kuní-ro sía-ri, áchí-de. Te ni kaka'an-i: Sía-ní Barrabás, áchí-i. ²²Te ni ka'an Pilato jíin-de: Núsáa te ndasa sá'a-ri jíin Jesús, cháa nání Cristo, áchí-de. Te ni kaka'an ndí-i-i: Ná kúu-de jika cruz, áchí-i. ²³Te gobernador, ni ka'an-de jíin-i: Naún kuachi ni sá'a-de núsáa, áchí-de. Ko máá ñáyivi-ún, vífí-gá ni kaka'an jaa-i: Ná kúu-de jika cruz, áchí-i. ²⁴Te ni jini Pilato ja tú kúndéé-de jíin ñáyivi, chí sasua kádonda vaa-ga-i. Te ni ki'in-de nducha. Te ni nandáá-de jito nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te ni ka'an-de: Tú na kuachi máá-rí ío ja kúnchaa niñi cháa va'a yá'a sikí-rí. Sikí máá-ró ná kúu. Achí-de. ²⁵Te ni kaka'an taká ñáyivi: Ma yú'ú-ní, chí sikí máá-ná jíin sikí sé'e-ná ná kúnchaa kuachi niñi-dé, áchí-i. ²⁶Yúan-na te ni sía-de Barrabás kua'an. Te ni xndó'o-de Jesús. Te ni nakua'a-de-ya já kúu-ya jiká cruz.

Ja ní kasákátá soldado nuu-yá

²⁷Te soldado gobernador, ni kajaka-de Jesús kua'an-de jíin-yá ini

ve'e palacio. Te ni kakana-de xini tá'an-de ni kandutútú-de. ²⁸Te ni kasávichí-de-ya. Te ni kachu'un-de-ya iin sa'ma kuá'a tándíí. ²⁹Te ni katiin-de iin corona iinu. Te ni kachu'un-de xini-yá. Te ni kachi'i-de yunu ndáv'a-a-ya. Te ni kajukuiñi jíit-de nuu-yá, ni kasákátá-de nuu-yá: Rey judío, taá ndii, áchí-de. ³⁰Te ni kativi sí'ví-de nuu-yá. Te ni kakiñi'in-de yunu-ún nda'a-yá. Te ni kastují-dé xini-yá jíin. ³¹Te nuu ní ndí'i ni kasákátá-de nuu-yá, te ni kanakuanchaa-de sa'ma nú'un-ya-ún. Te ni kanachu'un-de-ya sá'ma máa-yá. Te ni kakeñi'in-de-ya kuíta kaa-ya jiká cruz.

Ja ní kajata kaa-de-ya

³²Te nuu ní kakenda-de, te ni kaketa'an-de jíin iin cháa nuu Cirene nání-de Simón. Te ni katetiñu-de cháa-ún ki'in-de jíin-yá, kundiso-de cruz-ya. ³³Te ni jakoyo-de iin tinduu nání Gólgota, ja kuní ka'an: Yiki xini. ³⁴Te ni kaja'a-de vino jíin súsia ua ja kó'o-ya. Ko nuu ní jito nchaa-ya, te tú ní kuní-ya kó'o-ya. ³⁵Te nuu ní ndí'i ni kajata kaa-de-ya jiká cruz, te ni kasaka-dé sa'ma-yá nuu tá'an-de, te ni kasá'a-de iin apuesto sikí. Te ni skíkuu tu'un ká'an cháa ni jani tu'un Dios: Ni kandatá-i sa'ma-rí, te sikí súnu-rí ni kasá'a-i iin apuesto, áchí. ³⁶Yúan-na te ni kajungoo-de yúan, ni kande'é-de nuu-yá. ³⁷Te ni kachaa-de iin tu'un xini cruz-ya já kúu kuachi-ya: Yá'a kúu Jesús Rey ñáyivi judío, áchí. ³⁸Te ni kajata kaa-de uu ñaku'i'ná jíin-yá. In ichi ndáv'a-a-ya, te inga ichi ndávésé-yá. ³⁹Te ñáyivi kája'a yúan, ni kaskuikó-i xini-í. Te ni kaka'an ndiva'a-i jíin-yá. ⁴⁰Róo ká'an-ro já stúnchaa-ro ve'e ii te nuu uní kivi te ndukani-ró núú, nú Se'e Dios kúu-ró, núsáa te nama-ró máá-ró, te nuu-ró jiká cruz vii, áchí-i. ⁴¹Te sutu

ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo jíin cháa ni kayii, suni súan ni kasákátá-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de: ⁴²Sava ñayivi, ni nama-de-i, ko ma kúu nama-de máá-de. Nú rey ñayivi Israel kúu-de, te ná núu-de jiká cruz vina. Yúan-na te ná kándíja-yó-de. ⁴³Kándíja-de nuu Dios, te ná nama máá-yá-de vina te nú kuni máá-yá, chi ní ka'an-de: Máá-rí kúu Se'e Dios, áchí-de. Achí. ⁴⁴Te ñaku'ná kándíta kaa jíin-yá jiká cruz, suni ñin-ni tu'un ni kaka'an ndiv'a'a jíin-yá. ⁴⁵Te nuu ní kuu ka'uxi uu te ni kuxki'vi níf núu ñú'un onde ka'unj. ⁴⁶Te a yani ka'unj aini, ni ka'an jaa Jesús: Elí, Elí, lama sabactani, áchí-ya. Yá'á kuni ka'an: Dios máá-ná, Dios máá-ná, najá ní xndóo-ní náá. ⁴⁷Te sava ñayivi ká'jin yúan, ni kajini so'o-i tu'un-ún. Te ni kaka'an-i: Kána cháa yá'a xini Elías, áchí-i. ⁴⁸Te jínu ñin cháa ni jaa-de. Te ni ki'in-de kachi, ni chindaji-de nuu vinagre. Te ni chaa-de xini ñin yunu. Te ni ja'a-de nuu-yá ja kó'o-ya. ⁴⁹Te ni kaka'an sava-ga-i: Síá, nándéó nú cháa Elías nama-de cháa xí túu, áchí-i. ⁵⁰Ko máá Jesús, ni ka'an jaa-ya ingá jínu. Te ni ji'i-ni-ya. ⁵¹Yúan-na te sa'ma ndíta kaa onde ñi ve'e ñi, ni te'nde uu onde nuu xini, te onde nuu já'a. Te ni taan ñuyívi. Te toto, ni kandata. ⁵²Te suni ni kanaanuña ve'e añú. Te kua'a ndíyi cháa ndoo, ja á ni kaji'i-de, ni kanachaku-de. ⁵³Te nuu á ni nachaku-ya, te ni kandenda koyo-de ñi ve'e añú. Te ni ndívi koyo-de ñi nuu ñi. Te ni kandenda ndijin-de nuu kuá'a ñayivi. ⁵⁴Te cháa capitán, jíin cháa kándito Jesús jíin-de, ni kajini-de ja ní taan, jíin táká tínu ni kuu. Te ni kayu'ú téyí-de. Te ni kaka'an-de: Jandáa ja Sé'e Dios kúu cháa yá'a núu, áchí-de. ⁵⁵Te ká'jin kua'a ñásí yúan kánde'é jíká-ni-ña. Te suu ñá'an-ún, ni kandikin-ña Jesús onde nuu Galilea vai-ña kájatínu-ña núu-yá.

⁵⁶Te jíin ñá'an yúan ká'jin María nuu Magdala, jíin María náa Jacobo jíin José, jíin náa se'e Zebedeo.

Ja ní kachiyuji-de-ya

⁵⁷Te ni ini kivi-ún. Te ni jaa ñin cháa kúká núu Arimatea, nání-de José, chi suni ñin cháa ni skuá'a jíin Jesús kúu-de. ⁵⁸Chaa yá'a, ni jaa-de nuu Pilato. Te ni jikan-de yiki kúnu Jesús. Te ni tá'ú tínu Pilato ja ná kuá'a-i yiki kúnu Jesús nuu-dé. ⁵⁹Te ni ki'in José ndíyi-ún. Te ni chisúkun-dé-ya jíin ñin sa'ma kuítá ndóo. ⁶⁰Te ni chindee-de-ya ñi ve'e añú jáá ñáva'a-de, ja ní jacha jiká ñin kava. Te ni stúu-dé ñin yuu ká'nu, ni jasú-de yux'é añú-ún. Te kua'an-de. ⁶¹Te María nuu Magdala jíin ingá María, káxiukú-ña yúan ñi nuu vé'e añú-ún. ⁶²Te ni kuu kivi xian. Te iku-ún ni kuu kivi ní kasátu'a-i máá-i. Te taká sutu ñá'nu jíin cháa fariseo, ni kandutútú-de nuu Pilato. ⁶³Te ni kaka'an-de: Táta, kánuku'un ñi-ná ja cháa xndá'ú ñá'an-ún, onde ná chakú-ga-de núu, te ni ka'an-de: Nuu ñi kivi te nachaku-ri, ⁶⁴Núsáa, te tá'ú tínu-ní ná kúkútu yuyaú-ún onde jinu nuu ñi kivi. Chi nú túu te sanaa kii cháa ni kasuá'a jíin-de-ún akuáa, te nasáku'ná-de ndíyi-ún ki'in-de jíin. Yúan-na te kachi-de kuni ñayivi: Ni nachaku-ya ja ní ji'i-ya, achí-de. Te ká'ú-ga kuu tu'un xndá'ú yúan vásá ja xnánuú, áchí-de. ⁶⁵Te ni ka'an Pilato jíin-de: Yá'a ká'io soldado. Kuá'an jíin-de, te sákútu máá-ró yuyaú-ún nú ndasa kájin-ro. Achí-de. ⁶⁶Te ká'ja'an-de. Te ni kasákútu-dé ve'e añú. Te jíin sello ni kajasu va'a-de sikí yúu ja ndí'u yuyaú-ún. Te ká'jin soldado jíin-de.

Ja ní nachaku Jesús

28 Te ni ja'a kivi ndétatú-ún. Te ni kundijin kivi ñin semana. Te

María nuu Magdala jíin ingá María-un, ni kajande'é-ña vé'e añú-ya. ²Te iin ndajá'a máá Tatá Dios, ni kuun-ya íchi ándíví ní chaq-ya. Chi ni taan xaan ní sá'a-ya. Te ni stúu-yá yuu-ún kua'an. Te ni jungoo-ya sikí. ³Te ndíi ncháa núu-yá. Te su'nu nú'un-ya káa nátu'un yu'a volcán. ⁴Te soldado kándito yúan, ni kayu'ú-de, te kákisi-i-de ni sá'a-ya. Te ni kakundi'yí-de. ⁵Te ni ka'an ndajá'a jíin ñá'an-ún: Ma yú'ú-ro, chí a jiní-ri ja kánandúkú-ró Jesús, I'a ni jíi jiká cruz. ⁶Túu-ya yá'a, chí a ni nachaku-ya nátu'un ni ka'an-ya. Ña'an te nde'é-ró núu ní katúu máá Jító'o-ro. ⁷Kuángoyo yachi te kachi-ro núu cháa ni kaskuá'a jíin-yá, ja á ni nachaku-ya má'nú ndíyi. Te jandáa xna'an-ga ki'in-ya núu Galilea vásá kí'in-ro. Te yúan kuni-ro núu-yá. Achi-ro kúni-de. Kástu'ún ndíja-ri nuu-ro, áchí-ya. ⁸Te máá-ña káyú'ú-ña te kákusi iní-ña. Te ni kandenda-ña iní vé'e añú-ún. Te ni kajinu-ña kuákastu'ún-ña núu cháa kaskuá'a jíin-yá. Te nini kája'an-ña núu-dé, ⁹Te ni kenda-ni Jesús ni ketá'an-ya jíin-ña. Te ni ka'an-ya jíin-ña: Taá ndii, áchí-ya. Te ni kanuu-ña sukún já'a-yá, te ni kachinú'ún-ña-yá. ¹⁰Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-ña: Ma yú'ú-ro jíná'an-ró. Kuá'an te kastu'ún-ró núu ñaní-ri ja ná kíngoyo-de onde nuu Galilea. Te yúan kuni-de nuu-ri. Achí-ya. ¹¹Te nini kája'an-ña, te sava

soldado kándito ve'e añú-ún, káno'on-de onde nuu. Te ni kakastu'ún-de nuu sutú ñá'nu taká tínu ja súan ni io. ¹²Te ni ndutútú-de jíin cháa ni kayii. Te ni kandatu'ún-de. Te ni kaja'a-de kua'a xú'ún núu soldado jíná'an. ¹³Te ni kaka'an-de: Súan ka'an-ro jíná'an-ró: Chaá kaskuá'a jíin máá-de, ni kikoyo akuáa, te ni kanasaku'ná ndíyi-ún nini kákixi-ná, achi-ro. ¹⁴Te nú tu'un yá'a ná kúni so'o gobernador, te máá-rí, kiská'an-ri-de, náv'a ma kóo kuachi sikí máá-ró. Achí-de. ¹⁵Te soldado, ni kaki'in-de xu'ún. Te ni kasá'a-de nátu'un ni ta'u tínu nuu-dé. Te tu'un yá'a ni jichá kua'an ní núu ñayivi judío onde vina.

Ja ní nastá'an-ya máá-yá nuu-í

¹⁶Te ndí'uxí iin chaá kaskuá'a-ún, ni kee-de kája'an-de onde nuu Galilea, onde yuku núu ní tá'ú tínu Jesús nuu-dé ja kí'in-de. ¹⁷Te ni kajini-de nuu-ya, te ni kachinú'ún-de-ya. Ko sava-de tú ní kákandíja-de. ¹⁸Te ni chaá Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Sikí-rí, a ni chaá Dios taká fuerza ja ío inj andíví jíin iní ñuyívi. ¹⁹Núsáa te kuá'an jíná'an-ró. Te stá'an-ro tú'un nuu táká ñayivi, ná chú'un iní-i. Te skuánducha-ro-í onde jíin s'ví máá Táa-yo jíin s'ví máá Sé'e, jíin s'ví máá Espíritu Santo. ²⁰Te stá'an-ro núu-í ná kuándatu-i taká tínu ni tá'ú-rí nuu-ro. Te máá-rí kaka ndíja-ri jíin-ró ní káni onde kivi ndíi ñuyívi. Achí-ya. Amén.

*EL SANTO EVANGELIO
SEGUN SAN MARCOS*

**TU'UN VA'A NI CHAA
SAN MARCOS**

Juan, chaa skuánducha

1 Yá'a kéj'á'á tú'un va'a máá Jesucristo, Se'e Dios. ²Te súan ni chaa Isaías tutu, chi chaa jáni tu'un Dios ni kuu-de sáá: Kuni so'o-ró, chi tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúu-de jaa-de sátu'a-de ichi-ro. ³Te ndajá'a-ún, kana jaa-de onde nuu nú'un té'é: Sátu'a-ró ichi máá Jíto'o-yo te sándóo-ró ichi-yá, achí-de, áchí Isaías. ⁴Te Juan, ni skuánducha-dé onde nuu nú'un té'é. Te ni jani-de tu'un jánducha jíin tú'un nakani ini, náva'a sá'a Dios tuká'nu ini nuu kuáchi. ⁵Te ni chakoyo taká ñayivi ndañúu Judea, jíin taká ñayivi núu Jerusalén. Te ni skuánducha-dé-i ini yucha Jordán. Te kánakani ndaa-i kuáchi-i yúan. ⁶Te sa'ma ní nuu'un Juan ni kuu ixi camello, jíin ñin sánchii ñii nú'ni chíi-de. Te ni yee-dé ndikuáyú jíin ndúxi yoko yuku. ⁷Te ni jani-de tu'un: Ichi yatá-rí vai ñin I'a kúná'nu-ga vása rúu, ja tú kúná'nu-ri jukuíta ndee-ri te ndájí-rí ñii y'i ndijan-yá, áchí-de. ⁸Te ruu, chi jíin ndúcha skuánducha-rí róó jíiná'an-ró, ko I'a-ún, chi jíin Espíritu Santo skuánducha-yá róó, áchí Juan.

Ja ní janducha Jesús ni sá'a Juan

⁹Te ni kuu kivi. Te Jesús, ni kenda-ya núu Nazaret ndañúu Galilea. Te ni janducha-yá ni sá'a Juan ini yucha Jordán. ¹⁰Te ni nana-ni-ya ini nducha-ún. Te ni jini-ya já ní nuña andívi. Te Espíritu ni jungava siki-yá nátu'un paloma. ¹¹Te ichi andívi ní kenda ñin tu'un ni ka'an: Máá-ró kúu

Se'e-ri, te kúndá'ú ini-ri róó. Te kúsi ini-ri jíin-ró. Achí.

**Siki já ní jito nchaa
tá'an Satanás jíin-ya**

¹²Yúan-na te máá Espíritu, ni chundá'a-ni-ya kuá'an-ya onde nu'un té'é. ¹³Te ni kanchaa-ya núu nú'un té'é yúan uu xiko kivi, te vása ní jito nchaa tá'an Satanás jíin-ya. Te ni kandee-ya jíin kfi xáan. Te máni ndajá'a andívi ní kajatínu nuu-yá.

Ndasa ni kejá'á Jesús jáni-ya tú'un

¹⁴Yúan-na te onde ni kivi Juan vekaa, te ni jaa Jesús ndañúu Galilea, jáni-ya tú'un va'a Dios. ¹⁵Te ni kachi-ya: A ni jinu kivi, te a yani koo nuu nuu tá'ú Dios tínu. Nakani ini jíiná'an-ró, te kandíja-ró tú'un va'a-ya.

Ja ní kana-ya xiní kúun tá'an chaa

¹⁶Te ni ja'a-ya xín mar Galilea kua'an-ya. Te ni jini-ya núu Simón jíin ñaní-de Andrés, káskuíta ka'nu-de ñunu-dé ini mar, chi chaa kátiin tiyáká kákuu-de. ¹⁷Te ni ka'an Jesús jíin-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná násá'a-ri róó chaa tiin ñayivi. Achí-ya. ¹⁸Yúan-na te ni kaxndóo-ni-de ñunu-dé. Te ni kandikin-de-ya. ¹⁹Te ni jika-ya ñin tílí-ga. Te ni jini-ya núu Jacobo jíin ñaní-de Juan. Se'e Zebedeo kákuu chaa-ún. Suni ká'ín chaa-ún ini barco, kánaku'ni-de ñunu-dé. ²⁰Te ni kana-ni-ya xiní-dé. Te ni kaskéndoo-de táa-de Zebedeo ini barco-ún jíin mozo-de, te kuangoyo-de yata-yá.

Ja ní keñi'in-ya tachí kíni

²¹Te ni kivi koyo-de ini nuu Capernaum. Te taká kivi ndetatú ni kivi-ni Jesús ini ve'e sinagoga, te ni stá'an-ya tú'un. ²²Te ni kanaa ini-i kájiní so'o-i tu'un stá'an-ya, chi ni stá'an-ya nátu'un chaa ndíso tínu, na-

su nátu'un chaa káchaa tutu. ²³ Te ini ve'e sinagoga-ún kándeé ñin chaa tá'an tachi káni. Te chaa-ún, ni kana kó'ó-de: ²⁴ Naún kuní-ní jíin-ná jíná'an-ná, Jesús ñuu Nazaret. Vai-ní xnáa-ní náá náún. A jini-ná na ní kúu, chaa ío ndoo nuu Dios, áhí. ²⁵ Te Jesús, ni ka'an xa'an-yá jíin: Kasu yu'u-ro, te kenda-ró-de, áhí-ya. ²⁶ Te máá tachi káni-ún, xa'an ní ja'ni yí'í cháa-ún. Te ni kana jí'kó'ó. Te ni kenda kua'an ini-de. ²⁷ Te ndivii-í ni ka-naa iní-i kánde'é-i. Te kándatu'ún máa-i: Naún kúu ya'á. Tu'un jáá kúu náún, chi tá'ú ní'in-de tiñu nuu tachi káni, te káandatu nuu-dé, áhí-i. ²⁸ Te ni jichá nuu-ni tu'un-ya kuá'an ní táká ndañúu ja ní jí'kó ndúu yuñúu Galilea. ²⁹ Te ni káandenda-ni-ya iní ve'e sinagoga. Te ni chakoyo-ya jíin Jacobo jíin Juan onde ve'e Simón jíin Andrés. ³⁰ Te náchisó Simón, kátúu-ñá yí'í kiji-ña. Te ni kaka'an-ni-de jíin-yá ndasa kuu máa-ña. ³¹ Yúan-na te ni ja-ya. Te ni tiin-ya ndá'a-ñá. Te ni ndukani-ya-ñá. Te ni kee-ni kiji-ún-ña. Te ni jatíñu-ña núu-yá jíná'an-ya.

Ja ní nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi káku'u

³² Te nuu ní ini, ni kee ndikandii, te ni chakoyo chaa kándiso ñáyivi káku'u, jíin ñáyivi tá'an tachi káni. ³³ Te taká ñáyivi ñúu-ún, ni kakutútú-i yux'éé yúan. ³⁴ Te ni nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi káku'u tini nuu ku'é. Te ni kiñi'in-ya kuá'a tachi káni kája'an. Te tú ní ja'a-ya tú'un ka'an tachi káni-ún, chi a kájiní-ún-yá.

Ja ní jikan ta'u-yá nuu ñú'un té'é

³⁵ Te ña'an xa'an ní ndukoo-ya, onde ná ñnaa-gá. Te ni kenda-ya te kua'an-ya ñin lugar ñu'un té'é. Te yúan ni jikan ta'u-yá. ³⁶ Te Simón jíin cháa káxi-ukú jíin-de, ni kandikin-de-ya. ³⁷ Te ni kanani'in-dé-ya. Te kaka'an-de jíin-yá: Taká ñáyivi, kánandúkú-i ní, áhí-de. ³⁸ Te ni kachi-ya jíin-de: Ná kí'on sáva-ga

ñuu káxiukú yáni, náv'a kani-ri tu'un yúan, chi ja yúan ní chaa-ri. Achí-ya. ³⁹ Te kua'an-ya. Te ni jani-ya tú'un ini taká ve'e sinagoga ní ndañúu Galilea. Te ni kiñi'in-ya tachi káni kája'an.

Ja ní nasáva'a-ya ñin chaa té'yu ndi'yi

⁴⁰ Te ñin chaa té'yu ndi'yi, ni chaa-de nuu-yá. Te ni jukuiñi jí'ti-de nuu-yá, ká'an ndá'ú-de jíin-yá: Nú kuní-ní, te kuu nasándoo-ní náá, áhí-de. ⁴¹ Te Jesús, ni kundá'ú ini-ya-dé. Te ni skáa-ya ndá'a-yá. Te ni ké'é-yá-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kuní-ri. Ná ndúndoo-ró. Achí-ya. ⁴² Te máá súan-ni ni ka'an-ya, te ndi'yi té'yu chaa-ún, kua'an-ni. Te ni ndundoo-ni-de. ⁴³ Yúan-na te ni ka'an xa'an-yá jíin-de. Te táji-ni-ya-dé ki'in-de. ⁴⁴ Te ká'an-ya jíin-de: Koto-ró, ma ká'an kuti-ro jíin ní ñin-i, chi kuá'an, te stá'an-ro máa-ró núu sutú. Te kundá'a-ró ndátíñu stá'an-ro núu-dé, náv'a kuni-de ja ní ndundoo-ró, nátu'un ni tá'ú Moisés tiñu sáá, áhí-ya. ⁴⁵ Ko máa-de, ni kenda-de kua'an-de. Te ni keja'a-de ni jacha xa'an-dé tu'un. Te ni kachi-de ná ni ta'an-de. Te tuká-ni ní kúu kivi ndijin Jesús onde ini ñuu, ko ni kanchaa sñin-ya ñin lugar ñu'un té'é. Te yúan ni kikoyo ñáyivi taká lado nuu-yá.

Chaa ni kuyúnú

2 Te ni kuu yaku kivi. Te ni kivi tuku-ya ñuu Capernaum. Te ni kenda tu'un ja vé'e kánchaa-ya. ² Te ni kakutútú kuá'a xa'an ñáyivi núu-yá. Te tuká ní kánda kuti yux'éé kuñi-i. Te ni jani-ya tú'un nuu-í. ³ Yúan-na te ni chaa yaku chaa nuu-yá jíin ñin chaa ni kuyúnú, ja kúun tá'an-de kándiso-de chaa-ún. ⁴ Te ja kuá'a ñáyivi-ún, te tú ní kúu kivi-de nuu-yá jíin cháa-ún. Te ni kajuña-de xini vé'e nuu kándeé-ya-ún. Te nuu ní kakaan-de ya-ún, ni kaskúun-de jito yuu núu kátúu cháa ni kuyúnú-ún. ⁵ Te ni jini Jesús ja

kákandíja máá-de. Te ni ka'an-ya jíin cháa xíní kuyúnú-ún: Hijo, a ío tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró, áchí-ya. ⁶Te yúan káxiukú yakú cháa káchaa tutu. Te yúan, ni kajani iní: ⁷Naja ká'an cháa yá'a súan. Núsáá te tu'un ndiva'a ká'an-de. Ndéja kúu sá'a tuká'nu iní nuu kuáchi, chí iin-ni máá Dios, áchí. ⁸Te ni juku'un-ni iní Jesús ja súan kájani iní. Te ni ka'an-ya jíin: Naja kájani iní-ro súan. ⁹Te ja úu tu'un yá'a, ndéja yíi-ga káa. Á ka'an-ri jíin cháa ni kuyúnú yá'a: A ío tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró; xí ká'an-ri jíin-de: Nduko, te naki'in-ró jíto yuu-ro, te ki'in-ro jíin, achi-ri náún. ¹⁰Ko náva'a ná kuní-ro ja máá Sé'e cháa, ndíso-ya tínu iní ñuyívi yá'a ja sá'a-ya tuká'nu iní nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíin cháa ni kuyúnú yá'a núsáá: ¹¹Jíin-ró ká'an-ri: Nduko, te naki'in-ró jíto yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró, áchí-ya jíin-de. ¹²Te máá cháa-ún, ni nduko-ni-de. Te ni naki'in-de jíto yuu-dé. Te ni ndenda-de kua'an-de nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te ndivii-í, ni kakee nuu-í kánde'é-i. Te ni kanakana jaa-i Dios: Na tú kájiní kuti-yo súan nátu'un ya'á, áchí-i.

Ja ní kana-ya xíní Leví

¹³Te ni kenda tuku Jesús kua'an-ya ondé yu'u mar. Te taká ñayivi, ni jakoyo-i nuu-yá. Te ni stá'an-ya tú'un nuu-í. ¹⁴Te ni ja'a-ya kuá'an-ya. Te ni jini-ya núu Leví, se'e Alfeo, kánchaa-de nuu kútutú xú'ún núu. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikin-ro rúu, áchí-ya. Te ni ndukuiñi-de. Te ni ndikin-de-ya. ¹⁵Te Jesús, ni yee-yá staa iní ve'e-de. Te suni kua'a cháa xíní jíin cháa ká'io kuachi, káyee-dé staa jíin Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, chí ío kua'a-dé kándikin-de-ya. ¹⁶Te cháa káchaa tutu, jíin cháa fariseo, kánde'é-de ja yée-yá staa jíin cháa xíní jíin cháa ká'io kuachi. Te ni kaka'an-de jíin cháa káskuá'a

jíin-yá: Naja yée-yá jíi-ya jíin cháa xíní jíin cháa ká'io kuachi, áchí-de. ¹⁷Yúan-na te ni jini so'o Jesús. Te ni ka'an-ya jíin-de: Chaa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de cháa táná, chí cháa kaku'u kúu ja kájinu ñú'ún. Na tú vai-ri kana-ri xini cháa ndaa, chí cháa ká'io kuachi kána-ri xini, áchí-ya.

Siki já kóndicha iní

¹⁸Te cháa káskuá'a jíin Juan, jíin ja káskuá'a jíin cháa fariseo, ká'io ndicha iní-de. Te ni chakoyo chaa-ún. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Chaa káskuá'a jíin Juan jíin ja káskuá'a jíin cháa fariseo, naja ká'io ndicha iní-de, te cháa káskuá'a jíin-ní, tú ká'io ndicha iní-de, áchí-de. ¹⁹Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Á kuu kondicha iní ñayivi ká'íin viko tánda'a, te nú kánchaa yii jíin-i. Chí nú nini kánchaa yii jíin-i, ma kúu kondicha iní-i. ²⁰Ko chaa iin kivi já yíi-ún, kuxio-de nuu-í. Te kivi-ún, kuu kondicha iní-i. ²¹Tú ni iin nachu'un sa'ma jáá núu sú'nu tu'ú. Chí nú súan, te suni máá ja ní nuku'un jáá-ún ka'ncha-ga ja tu'ú-ún, te ja te'ndé-ún ví'i-gá te'nde. ²²Te tú ni iin chu'un vino jáá iní ñii tú'ú. Chí nú súan, te máá vino jáá-ún ndátá ñii-ún, te kati vino-ún, te ñii-ún naa-ní. Ko ñii jáá jíin vino jáá, kúu ja kúu ku'un, áchí-ya.

Ja ní kakachi-de yoko trigo kivi ndétatú

²³Te iin kivi ndétatú ni ja'a Jesús kua'an-ya iin nuu káa trigo. Te cháa káskuá'a jíin-yá, kájika-de kua'an-de. Te kákachi-de yoko. ²⁴Yúan-na te cháa fariseo, ni kaka'an-de jíin-yá: Naún kúu jian. Naja kásá'a-de súan kivi ndétatú, chí tú ío ley. Achí-de. ²⁵Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Á tú ní káka'u kuti-ro tutú naún ní sá'a David, kivi ní kii tundó'o nuu-dé. Te ni jíi-de soko, on-de jíin cháa ni kaxiukú jíin-de. ²⁶Te ni kivi-de iní ve'e Dios. Te Abiatar ni kuu

maá sutú nã'nu-ga. Te ni yee-dé statilá ii káxiukú ndijín, ja tú ío ley kee ní ñin chaa, chí máni sutu káyee núú. Te suni ni ja'a-de nuu cháa káxiukú jíin-de, áchí-ya. ²⁷Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Kiví ndétatú ni jungoo ja sikí cháa; nasu cháa ja sikí kiví ndétatú. ²⁸Núsáa te maá Sé'e cháa, suni Jito'o kiví ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

Ñin cháa ni ichi nda'a

3 Te inga jínu ni ndívi Jesús iní ve'e sinagoga. Te yúan ni io ñin cháa ni ichi káján ñin nda'a-dé. ²Te kánde'é-de nú nasáva'a-ya-dé kiví ndétatú, náva'a kakan-de kuachi sikí-ya. ³Yúan-na te ni ka'an-ya jíin cháa kátí'ichi nda'a-ún: Ichi má'ñú yá'a jukuiñi-ro, áchí-ya. ⁴Te ni ka'an-ya jíin-de jíná'an-de: Ndé ley ío sikí kiví ndétatú. Á sá'a va'a-yó, xí sá'a nãá-yo. Á nama-yó ñin cháa a yani kuu, xí ká'ni-yo ñin ndívi, áchí-ya. Te maá-de, tú ní káka'an kuti-dé. ⁵Te ndé'é-ya nuu-dé ja ká'jin-de xiin-ya. Te ni kití iní-ya. Te ni kuku'á iní-ya ja ndáva iní añú-de jíná'an-de. Te ni ka'an-ya jíin cháa-ún: Skáa nda'a-ro, áchí-ya. Te ni skáa-de nda'a-dé. Te nda'a-dé-ún, ni nduv'a'a ii-ní. ⁶Yúan-na te ni kenda koyo cháa fariseo. Te ni kanda'tu'ún-ni-de jíin cháa herodiano sikí-ya, ndasa ka'ni-dé-ya.

Kua'a ñáyivi ní kandikin-i-ya

⁷Te Jesús, ni kusín-ni-ya kuá'an-ya ondé yu'u mar jíin cháa káskuá'a jíin-ya. Te ñáyivi kuá'a xaán ndáñú Galilea jíin ndáñú Judea, ni kandikin-i-ya. ⁸Te suni onde ñuu Jerusalén jíin Idumea, jíin ingá lado yucha Jordán, jíin ndáñú Tiro jíin Sidón. Kua'a xaán ñáyivi, ni kajini tu'un-i ná nã'nu tiñu ni sá'a-ya. Te ni chakoyo-i nuu-ya. ⁹Te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-ya ja ná kótu'a ñin barco lúlí kivi-ya, náva'a tú kaxin-i-ya. Chí kua'a xaán ñáyivi-ún ío. ¹⁰Chi ni

nasáva'a-ya ñáyivi kuá'a. Te taká ñáyivi káku'u kue'e, ni káandita-i nuu-ya, ja ké'é-i-ya kákuñi-i. ¹¹Te tachi kíni nú ni kajini nuu-ya, te kájukuñi jítí núu-ya. Te kákana kó'ó: Máa-ní kúu Se'e Dios, áchí jíná'an. ¹²Ko maá-ya, ni ka'an xaan-ya jíin ja ná tú stá'an ndijin-ún-ya.

Ja ní kaji-ya uxí uu cháa skuá'a jíin-ya

¹³Te ni kaa-ya kuá'an-ya ondé yuku. Te ni kana-ya xiní ndé cháa játa'an iní maá-ya. Te ni jakoyo-de nuu-ya. ¹⁴Te ni jani-ya uxí uu tá'an cháa, kuiñi-de jíin-ya. Te táji-ya-de kingoyo-de kani-de tu'un. ¹⁵Te kundiso-de tiñu ja násáva'a-de ñáyivi kú'u. Te kiñi'in-de tachi kíni kingoyo. ¹⁶Te Simón, ni naskúnáni-ya-de Pedro. ¹⁷Te Jacobo, se'e Zebedeo, jíin Juan ñani Jacobo, ni naskúnáni-ya ndendúu-de Boanerges, ja kuní ka'an: Chaa nátu'un taja. ¹⁸Te sava-ga-de nání-de Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo se'e Alfeo, Tadeo, Simón ñuu Caná, ¹⁹onde jíin Judas Iscariote, ja ní nastúu-de-ya. Yúan-na te ni kivi koyo-de ñin ve'e jíin-ya. ²⁰Te ni ndutútu tuku kua'a ñáyivi. Te ni tuká ní kúu kee-ya staa jíin-de. ²¹Te ni kajini tu'un tá'an-ya. Te ni kákenda-de vai-de ja tiin-de-ya. Chi ni kaka'an-de: Káku'u-de, áchí-de.

Tu'un ndiva'a sikí Espiritu Santo

²²Te ja káchaa tutu, ni kikoyo onde ñuu Jerusalén, ni kaka'an: Yí'i-de Beelzebú. Te jíin tachi kíni nã'nu kiñi'in-de tachi kíni kája'an, áchí. ²³Te ni kana-ya xiní jíná'an. Te ni ka'an-ya tú'un yátá jíin: Ndasa kuu kiñi'in Satanás-ún Satanás kí'in, áchí-ya. ²⁴Te nú ñin ñuu sásin maá te kánakuatá'an maá, te ñuu yúan ma kúni'in. ²⁵Te nú ñin ve'e sásin maá te kánakuatá'an maá, te ve'e yúan ma kúni'in. ²⁶Te nú Satanás kánakuatá'an maá te sásin maá, ma kúni'in, chí sasua naa, áchí-ya. ²⁷Tú

ni iin chaꝥ kuu kivi-de iní ve'e chaꝥ kándáján te sáku'ná-de ndatíñu, te nú tú xna'an-ga ku'ni-de chaꝥ ndáján-ún. Yúan-na te kuu sáku'ná-de ndatíñu chaꝥ-ún. ²⁸ Jandáa ká'an-ri jín-ró já kóo tuká'nu iní nuu táka kuachi kásá'a chaꝥ, te suni nuu tú'un ndiva'a nú ñani ka'an-de jíná'an-de. ²⁹ Ko nú iin chaꝥ ká'an-de tu'un ndiva'a siki Espiritu Santo, ma kóo kuti tóká'nu iní-ya núu-dé, chí sua kundiso-de kuachi níí káni, áchí-ya. ³⁰ Chi ní kaka'an-de: Tá'an-de tachí káni, áchí-de.

Náa-ya jín ñaní-ya

³¹ Te ní chaꝥ náa-ya jín ñaní-ya, te ká'jin-ña yatá ké'e. Te ní katáji-ña tú'un kua'an kákana-ña xiní-yá. ³² Te ñayivi kuá'a káxiukú níí núu-yá-ún, ní kaka'an-i jín-yá: Kuándé'é-ní, chí ní chaꝥ náa-ní jín ñaní-ní ká'jin-ña yatá ké'e kánandúkú-ña níí, áchí-i. ³³ Te máa-yá, ní ka'an-ya: Ndéja kúu náa-ri te ndéja kákuu ñani-ri, áchí-ya. ³⁴ Te ndé'é-yá nuu ñayivi káxiukú níí núu-yá-ún, te ní ka'an-ya jín-i: Kuni so'o-ró, chí ya'á kúu náa-ri jín ñaní-ri. ³⁵ Chi ñayivi skíkuu tiñu kuní Dios, jian kúu ñani-ri, kúu ku'a-ri, kúu náa-ri, áchí-ya.

Tu'un yatá siki cháa sáka trigo

4 Te yu'u mar ní kejá'a tuku-ya ní stá'an-ya tú'un. Te ní kandututú kuá'a xáan ñayivi núu-yá. Te ja yúan ní kivi-ya ní jungoo-ya iní iin barco nuu mar. Te taká ñayivi-ún, ní kakendoo-i káxiukú-i nuu ñú'un. ² Te ní stá'an-ya kuá'a tú'un yatá núu-í. Te ní ka'an-ya jín-i: ³ Kuni so'o te kuni-ro: Ñin chaꝥ sáka trigo, ní kenda-de sáka-dé. ⁴ Te ní kuu ja ní kenda-de sáka-dé, te iin nuni-ún, ní jungava yu'ichi. Te ní chaꝥ tisaꝥ. Te ní kakókó-tí. ⁵ Te inga, ní jungava nuu ñú'un yúu, nuu tú ío kua'a ñú'un. Te ní kana yachi-ni, chí tú ío kókon ñu'un. ⁶ Te

nuu ní kana ndikandii, te ní kasun-ni. Te ní ichi, chí tú yo'o ní ío. ⁷ Te inga, ní jungava ma'ñú ínu. Te ní ja'nu ínu-ún. Te ní jasú nuu. Te tú ní kúun nuni. ⁸ Te sava, ní kajungava nuu ñú'un vá'a. Te ní kaja'nu. Te ní nakoko. Te ní kuun nuni. Ñin ja okó uxi, inga ja uní xiko, te inga ja ñin ciento, áchí-ya. ⁹ Yúan-na te ní ka'an-ya jín-de: Chaꝥ ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de. ¹⁰ Te nuu ní ndoo máa-na-ya, te chaꝥ ká'jin yani nuu-yá jín nd'uxí uú chaꝥ káskuá'a jín-yá, ní kajika tu'un-de-ya siki tú'un yatá-ún. ¹¹ Te ní ka'an-ya jín-de: A kua-juku'un iní-ro tú'un yisa'í yá'a, ndasa koo ñuu nuu tá'u Dios tiñu. Ko jín já ñin siki ká'jin, chí máni jín tú'un yatá ká'an-ri taká tu'un. ¹² Náva'a vasa kándé'é, ná ndé'é ko ma chú'un iní. Te vasa ká'jini so'o, ná kúni so'o ko ma júku'un iní. Náva'a ma ná jó káva iní, te koo tuká'nu iní nuu táka kuachi, áchí-ya. ¹³ Te ní ka'an-ya jín-de: Tú ká'juku'un iní-ro tú'un yatá yá'a náún. Ndasa júku'un iní-ro sáva-ga tu'un yatá núsáa. ¹⁴ Chaꝥ sáka trigo kúu chaꝥ sáka tú'un. ¹⁵ Te nuni ní kajungava yu'ichi kákuu chaꝥ ní saká tú'un iní-de. Ko nú ní ká'jini so'o-de, te cháa-ni Satanás te jánchaꝥ-ni tu'un ní saká iní añú-de-ún kua'an-ni jín. ¹⁶ Te nuni ní saká núu ñú'un yúu, kákuu chaꝥ ká'jini so'o tu'un, te kúsiñ iní-de jín. ¹⁷ Ko túu nuu káka yo'o iní-de. Te yaku-ni kivi kánda. Te nú ní ndonda tundó'o siki-dé, xí nú ní sándiva'a-i jín-de siki tú'un-ún, te kánayu'ú-ni-de. ¹⁸ Te nuni ní saká má'ñú ínu kákuu chaꝥ ká'jini so'o tu'un. ¹⁹ Ko ká'kutéñu-de jín ndátíñu-de. Te ká'kuni-de kukúká-de, te ká'ndá'ú-de máa-de jín. Te ká'kutóo iní-de siki sáva-ga ndatíñu. Ndi'i ya'á sátéñu-de te jasú nuu tú'un-ún, te tú kúun nuni. ²⁰ Te nuni ní saká núu ñú'un vá'a kákuu chaꝥ ká'jini so'o tu'un. Te ká'jatá'ú-de te ká'ja'a-de nuni. Ñin-de oko

uxi, inga-de unī xiko, te inga-de iin ciento, áchí-ya.

Tu'un yiti

²¹ Te suni nī ka'an-ya jíin-de: Á júkuiñi yiti já kúndii sa'í chii nundóó, xí chíi jito. Á tú kundii nuu candelero. ²² Chī tú íó ni iin tiñu yísa'í sáni, chi taká-ni stá'an ndijin-ya. Ni tú íó ni iin tu'un yísa'í sáni, chi taká-ni vai ndijin sá'a-ya. ²³ Chaa íó so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ²⁴ Te suni nī ka'an-ya jíin-de: Ná kúni so'o va'a-ró. Chī jíin kú'a ja káchikuá'a-ro, suni nakúkuá'a-ro. Te ndaa-ga sikí máá-ró já kájini so'o-ró. ²⁵ Chi chaa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé. Te chaa ja ná tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún te kuxio ki'in, áchí-ya.

Tu'un tata nī ja'nu

²⁶ Te nī ka'an-ga-ya: Ñuu nuu tá'ú Dios tiñu kúu nátu'un iin chaa nī chí'i-de tata nuu ñú'un. ²⁷ Te kixí-de ñúú te ndúko-de ndúú. Te tata-ún a kána te já'nu. Te máá-de, tú jiní-de ndasa sá'a. ²⁸ Chī máá ñú'un kúu ja já'a nuni. Xna'an-ga viú, te vásá kána yoko. Yúan-na te nuni ndóo chíi yoko-ún. ²⁹ Te nú nī kuaan nuni-ún, te skívi-ni-de jóso, chí a nī jaá kivi tá'nu, áchí-ya.

Tu'un ndikin yuá mostaza

³⁰ Te nī ka'an-ya: Na jíin ká'an-yo já ndása kuni koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Xí na tu'un yátá skétá'an-yo jíin. ³¹ Kúu nátu'un ndikin yuá mostaza ja nú nī jicha nuu ñú'un, te yuán kúu iin tata lúli-ga vásá taká tata íó nuu ñú'un-ún yá'a. ³² Ko nú a nī jicha. Te kana, te já'nu xaan-gá vásá taká-ga yua. Te kúná'nu nda'a. Te tisaá íó andívi vatu-ni sá'a-tí taká-tí chíi kati-ún, áchí-ya. ³³ Te kua'a tú'un yátá súan nī ka'an-ya jíin ñáyivi, ndasa nī kakanda máá-i kuni so'o-i. ³⁴ Te nú tú tu'un yátá te tú ká'an-ya jíin-i. Chī

máni máá-ni nuu cháa káskuá'a jíin-ya nī kachī kají-ya taká tu'un.

Ja ní jukuiñi tachi xaan ní sá'a-ya

³⁵ Te nī ini kivi-ún. Te nī ka'an-ya jíin-de: Ná kija'a-yó íchi lado-ún, áchí-ya. ³⁶ Te nī kaxndóo-de ñáyivi kuá'a-ún. Te súan-ni nī kajaka-de-ya iní iin barco. Te suni kua'an yaku-ga barco lúli jíin-ya. ³⁷ Te nī ndonda iin tachi xaan. Te suni nī ndonda su'ma mar, nī kivi iní barco-ún. Te barco-ún kuni chítú ndúcha iní núú. ³⁸ Te máá-ya, kánde-ya ondé yata barco-ún, kixí-ya sikí iin sa'ma yí'í xini. Te nī kaxndúko-de-ya. Te káka'an-de jíin-ya: Maestro, á tú nákaní iní-ní ja náa-yo, áchí-de. ³⁹ Te nī nduko-ya. Te nī ka'an xaan-ya nuu tachi-ún. Te nī ka'an-ya jíin mar-ún: Ná'ín-ni koo-ró, jukuiñi, áchí-ya. Te nī jukuiñi tachi-ún, te ná'ín yúú í-ní nī kuu. ⁴⁰ Te nī ka'an-ya jíin-de: Naja káyu'ú-ro. Naja tú kákandija-ró, áchí-ya. ⁴¹ Te nī kayu'ú xaan-dé. Te nī kaka'an-de: Ndé chaa kúu chaa yá'a núsáa, ja ondé tachi jíin mar kájandatú nuu-dé, áchí-de.

Chaa tá'an tachi kini ndañú Gadara

5 Te nī jakoyo-ya ingá lado mar ndañú Gadara. ² Te nī kenda-ya iní barco-ún. Te onde ve'e añú nī kenda iin chaa tá'an tachi kini, te nī ketá'an-ni-de jíin-ya. ³ Te ncháa-de ma'ñú vé'e añú. Te tú ni iin kúndéé kú'ni-de jíin cadena. ⁴ Chī kua'a xaan jínu nī nu'ni-de jíin manea jíin cadena. Ko cadena-ún, ndí'i-ni nī ja'nu sava-de. Te manea-ún, ndí'i-ni nī kukuáchí ní sá'a-de. Te tú ni iin kúndéé jíin-de ka'nu-de. ⁵ Te taká kivi ndúú ñúú-ni jika-de yuku jíin má'ñú vé'e añú. Te kána jíin-de, te stují-dé máá-de jíin yúú. ⁶ Te nī jini-de ja á jíká-ga vai Jesús. Te nī chaa-de corre kua'an-de nuu-ya. Te nī jukuiñi jíití-de nuu-ya. ⁷ Te nī kana kó'o-de: Naún sá'a-ní jíin-ná

Jesús, Sê'e Dios, I'ã kúná'nu xaan. Ká'an ndá'ú-ná jíin-ní onde jíin Dios, ma xndó'o-ní náá, áchí-de. ⁸ Chi nì ka'an-ya: Tachì kìnì, kenda ki'in-ro iní chaa yá'a, áchí-ya. ⁹ Te nì jikã tu'ún-yá-de: Naún nání-ró. Te máá-de, nì ka'an-de: Chaa kua'a xáan nání-ná, chí kua'a-ná íó, áchí-de. ¹⁰ Te nì ka'an ndá'ú-de jíin-yá ja má kfi'nì-in-ya-dé ñuu-ún ki'in-de. ¹¹ Te yani yuku yúan íó ñin tikun'ni ká'nu kinì kájitu-tì. ¹² Te tachì kìnì-ún, nì kaka'an ndá'ú jíin-yá: Tájí-ní náá ná kóngoyo-ná kivi-ná inì kinì yúan, áchí. ¹³ Te Jesús, nì ja'a-ya tú'un. Te nì kenda tachì kìnì-ún kája'an. Te nì kivi koyo inì kinì. Te tikun'ni kinì-ún, nì kajungoyo-tì ñin yukáva onde inì mar. Te kinì-ún íó nátu'un uu mil-tì. Te nuu mar nì kají'i-tì. ¹⁴ Te chaa kándito-tì yúan, nì kajinu-de. Te nì kakastu'ún-de nuu ñuu jíin núu rancho. Te nì chakoyo ñáyivi-ún kándé'é-i naún ní kuu. ¹⁵ Te nì chakoyo-i nuu Jesús. Te nì kajini-i nuu cháa nì ndo'o jíin tachì kìnì-ún. Te kánchaa-de, ñú'un-de sa'ma, te a nì nduva'a xinì-dé. Te nì kayu'ú-i. ¹⁶ Te chaa nì kajini-ún, nì kakastu'ún-de nuu ñáyivi vái koyo ndasa nì ta'an chaa nì yi'i tachì kìnì-ún, te ndasa nì kuu jíin kiní-ún. ¹⁷ Te nì kakejá'a-de nì kaka'an-de jíin-yá ja ná kenda-ya ñuu-de ki'in-ya. ¹⁸ Te nì kivi-ya iní barco. Te chaa nì ta'an tachì kìnì-ún ká'an ndá'ú-de jíin-yá, ja kúndee-de jíin-yá kuní-de. ¹⁹ Ko Jesús, tú ní ja'a-ya tú'un, chí nì ka'an-ya jíin-de: Kuáno'on vé'e-ró núu tá'an-ró. Te kani-ró tú'un ná ñá'nu xaan tínu nì sá'a máá Jító'o-ro jíin-ró, te ndasa nì kundá'ú inì-ya róó, áchí-ya. ²⁰ Te nì kee-de kua'an-de. Te nì kejá'a-de nì jachã-de tu'ún inì ñuu Decápolis ná ñá'nu xaan tínu nì sá'a Jesús jíin-de. Te ndivii ñáyivi yúan, nì kãana iní-i kájinì tu'un-i.

Tu'un sesfí Jairo

²¹ Te nì ja'a tuku Jesús kua'an-ya jíin barco ingã lado. Te nì kandutútú kuá'a xáan ñáyivi núu-yá. Te máá-yá, kándij-ya yú'u mar. ²² Te nì chaa ñin chaa nání-de Jairo kúná'nu-de inì ve'e sinagoga. Te nì jini-de nuu-yá. Te nì jukuiñi jítí-de nuu-yá. ²³ Te nì ka'an ndá'ú téyí-de jíin-yá: Sesfí-ná a yani kuu-i. Ki'in-yo te xndéé-ní nda'a-ní sikí-i náva'a ná kaku-i, te nachaku-i, áchí-de. ²⁴ Te nì kee-ya kuá'an-ya jíin-de. Te nì kandikin kua'a ñáyivi kája'an-i jíin-yá. Te nì kajaxin-i-ya.

Ja ní nasáva'a-ya ñin ña'an kú'u kue'e niñi

²⁵ Te yúan íó ñin ña'an ní kuu uxí uu kuia ndó'o-ña kue'e játi niñi-ñá. ²⁶ Te xaan ní ndo'o-ña jíin ñátaná. Te nì janu-ña táká ja ñáva'a-ña jíin. Te tú kuti ní kúu tana, chí sasua víí-gá nì sá'a. ²⁷ Te nì jini tu'un-ña tú'un Jesús. Te nì jaa-ña íchi yatá-yá ma'ñú ñáyivi kuá'a-ún. Te nì ké'é-ña sá'ma-yá. ²⁸ Chi nì ka'an-ña: Nú ná ké'é-rí vasté sá'ma-yá, te kaku-ri. Achí-ña. ²⁹ Te onde nuu kána niñi-ñá-ún, nì ichi-ni. Te nì jini-ña já onde inì yiki kúñu-ña ní nduva'a tundó'o tá'an-ña-ún. ³⁰ Te Jesús, nì jini-ni inì máá-yá ja ní kenda fuerza-ya kuá'an. Te nì jíó káva-ya núu ñáyivi kuá'a. Te nì ka'an-ya: Ndéja ní ké'é sá'ma-rí, áchí-ya. ³¹ Te chaa káskuá'a jíin-yá, nì kaka'an-de: Ndé'é-ní ja ñáyivi kuá'a yá'a kájaxin-i ní, te áchí-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de. ³² Te máá-yá, yá'a yúan ndé'é-yá náva'a kunì-ya ndéja ní sá'a. ³³ Yúan-na te ña'an-ún, yú'ú-ña te kisi-i-ña, chí a jini-ña ndasa nì ta'an-ña. Te nì chaa-ña. Te nì jukuiñi jítí-ña núu-yá. Te nì kachi ndaa-ña táká tu'un. ³⁴ Te máá-yá, nì ka'an-ya jíin-ña: Hija, nì kandíja-ró te yúan ní kaku-ró. Ma yú'ú-ro, chí nì nduva'a-ró tundó'o tá'an-ro, áchí-ya.

Ja ní nachaku sesí Jairo

³⁵ Te sá súan ká'an-ya, te ni chakoyo ñayivi ká'in ve'e chaa kúná'nu iní ve'e sinagoga, te ni kaka'an-i jíin-de: A ni jí'í sesí'í-ní. Naja stá'an-ga-ní Maestro, áchí-i. ³⁶ Te Jesús, ni jini so'o-ya tú'un yá'a ja súan ni kaka'an-i jíin chaa kúná'nu iní ve'e sinagoga. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ma yú'ú-ro. Kandíja te ni kuu-ni, áchí-ya. ³⁷ Te tú ní já'a-ya tú'un kundikín ni iin yata-yá, chí máá-ni Pedro jíin Jacobo jíin ñaní-de Juan. ³⁸ Te ni chakoyo-ya ve'e chaa kúná'nu iní ve'e sinagoga. Te ni jini-ya já kú-vaa, kánde'e, kákana jík'ó'ó xáan kákuu. ³⁹ Te ni kivi-ya. Te ni ka'an-ya: Naja kákuvaa-ro kánde'e-ro. Te suchí s'í'í yá'a, tú ní jí'í-i, chí kixí-ni-i, áchí-ya. ⁴⁰ Te ni kasákátá ñáyivi-ún nuu-yá. Ko máá-yá, ni kiñi'in ndí'i-ya-í kája'an-i yata ké'e. Te ni ki'in-ya máá-ni táa náa suchí s'í'í-ún, jíin chaa ká'in jíin-yá, te ni kivi-ya núu kátúu suchí s'í'í-ún kua'an-ya. ⁴¹ Te ni tiin-ya ndá'a suchí s'í'í-ún. Te ni ka'an-ya jíin-i: Talita cumi, ja kuní ka'an: Súchi, jíin-ró ká'an-ri, ndukoo, áchí-ya. ⁴² Te ni ndukoo-ni suchí s'í'í-ún. Te ni jika-i, chí a ío-i uxí uu kua. Te ni kanaa iní-de kánde'é-de, te xaan káyu'ú-de. ⁴³ Te Jesús, ni ka'an xaan-yá jíin-de ja tú ni iin kuni tu'un. Te ni ka'an-ya jíin-de ja ná kua'a-de ja kéé-í.

Ja ní kaské'ichí-i-ya núu Nazaret

6 Te ni kenda-ya yúan. Te ni najaa-ya núu-ya. Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kandikín-de-ya kája'an-de. ² Te máá kivi ndétatú ni stá'an-ya tú'un iní ve'e sinagoga. Te kua'a ñáyivi, ni kanaa iní-i ká'jini ná'n-i. Te káka'an-i: Ndé ni ni'in chaa yá'a tu'un yá'a. Te ñaún kuní ka'an tu'un ndíchí ní ni'in-dé-ún. Te ñaún sikí kúu tiñu ñá'nu ja sá'a-de jíin ndá'a-dé-ún. ³ Nasu yá'a kúu chaa tújí yúnu. Te nasu sé'e María, ñani Jacobo jíin José

jíin Judas jíin Simón kúu-de náún. Á tú ká'in kua'a-de jíin-yó yá'a, áchí-i. Te súan ni kakujá'a iní-i jíin-yá. ⁴ Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-i: Chaa jáni tu'un Dios, máni nuu-de jíin tá'an-de jíin iní ve'e-de kúu ja tú káka'an tu'un jíin'ún jíin-de, áchí-ya. ⁵ Te tú ní kúu sá'a-ya ní iin tiñu ñá'nu yúan. Chí yaku-ni ñayivi káku'u ni nasáva'a-ya, já ní xndée-ya ndá'a-yá sikí-í. ⁶ Te náa iní-ya ndé'é-ya ja tú kákandíja máá-i. Te ni jík'ó'ó nuu-ya ní núu yani. Te ni stá'an-ya tú'un.

Ja ní táji-yá ndí'uxí uu-de kája'an-de

⁷ Te ni kana-ya xiní uxí uu chaa káskuá'a jíin-yá. Te táji-yá ndí'uu ndí'uu-de kingoyo-de. Te ni ja'a-ya fuerza iní-de ja kúndéé-de jíin tachí káni. ⁸ Te ni tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú kuti ñaún kúndiso-de kuu-de ichi. Ni ñunu, ni statilá, ni xu'ún kúnu'ni sánchii-de. Chí máá vara-ni kundá'a-de. ⁹ Ko ki'vi-de ndijan. Te tú ku'un-de uu su'nu, áchí-ya. ¹⁰ Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Ñani ve'e kúu nú ni kivi-ró, te kendo-ro iní ve'e-ún onde nú ni kenda-ró yúan kua'an-ro. ¹¹ Te taká nuu tú kájata'ú róo yúan, ni tú káchu'un iní tu'un ká'an-ro, onde nú ni kenda-ró yúan te skóyo-ró tkacha iní ja'a-ro, te súan kani ndaa-ro tú'un nuu-í. Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja vítá-ga koo kuachi sikí núu Sodoma jíin núu Gomorra kivi kí juicio, vásá sikí núu-ún, áchí-ya. ¹² Te ni kenda koyo-de. Te ni kajani-de tu'un ja taká ñayivi ná nákani iní-i. ¹³ Te suni kua'a tachí káni ni kákiñi'in-de kája'an. Te jíin aceite ni kachi'i-de ñayivi káku'u, te ni kanasáva'a-de-i.

Ja ní jí'í Juan, chaa skuánducha

¹⁴ Te rey Herodes, ni jini tu'un-de tu'un Jesús, chí s'v'í-yá ni jicha nuu ndijan kua'an. Te ni ka'an-de: Jan jaan, Juan ja ní skuánducha-ún, ni nachaku ma'nú ndíyi. Ja yúan sátiñu tiñu ñá'nu xaan iní

núsáá, áchí-de. ¹⁵ Ko sava-i ni kaka'an-i: Elías kúu-de. Te sava-ga-i ni kaka'an tuku-i: Iin cháa jáni tu'un Dios kúu-de, nátu'un cháa ni kajani tu'un-ya ondé sáá, áchí-i. ¹⁶ Te ni jini tu'un Herodes. Te ni ka'an-de: Yuán kúu Juan ja ní janchaa-ri xini, te ni nachaku núsáá, áchí-de. ¹⁷ Chi suni máá Herodes, a ni tájí-de cháa ni jatiin Juan. Te ni ju'ni-de cháa. Te ni chindee-de cháa vekaa ja kuáchi Herodías, ñasí Felipe ñani máá Herodes. Chi ni janchaa-de-ña kúu tuku-ña ñasí-de. ¹⁸ Te Juan, a ni kana jíin-de nuu Herodes: Tú ío ley kuaka-ró ñasí ñani-ro, áchí-de. ¹⁹ Ko ñan, Herodías-ún, ni jito yu'u-ña Juan, chi ka'ni-ña-de kuní-ña núú. Ko tú ní kúu sá'a-ña. ²⁰ Chi Herodes, ni yu'ú-de ni jito-de Juan, chi jini Herodes ja cháa ndaa cháa ndoo kúu Juan. Te ni ndito va'a-de cháa. Te jini náin-de ja ka'an Juan, te náa iní-de ndé-de. Te ni io iní ni io añú-de ni jini náin-de tu'un ka'an Juan. ²¹ Te iin kivi ní kusii iní Herodes. Te ni sá'a-de iin viko kivi ní kaku-de. Te ni sá'a-de iin ja kúxini cháa kakuá'nu jíin-de, jíin cháa kakuu general, jíin cháa kakuá'nu nuu Galilea. ²² Te ni kivi sesí máá Herodías jita já'a-i. Te Herodes jíin táká cháa káyee staa jíin-de, ni kakusii iní-de ni sá'a-i. Te rey-ún, ni ka'an-de jíin súchí síf-ún: Kakan naún kuní-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, áchí-de. ²³ Te ni jatu'un téyí-de: Taká naún kuní-ro kakán-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, vasa onde sava nuu ja tiiin-ri, áchí-de. ²⁴ Te ni kenda-i kua'an-i. Te ni ka'an-i jíin náa-i: Naún kakán-ná nuu-dé, áchí-i. Te ni ka'an-ña jíin-i: Xini Juan ja skuánducha-ún kakan-ro, áchí-ña. ²⁵ Yuán-na te máá-i, ni ndivi-ni-i nuu rey. Te ni jikan-i: Vina ncha te kuní-ná kuá'a-ní xini Juan ja skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu iin ko'o, áchí-i jíin-de. ²⁶ Te rey-ún, ni kuxí xaan iní-de. Ko siki já ní jatu'un téyí-de, jíin siki

já ní kajini so'o cháa káyee staa jíin-de, te tú ní kuní-de sásá'an-de kuá'a-de nuu-í. ²⁷ Te rey-ún, ni tájí-ni-de iin soldado ndito yuxé-é-ún kua'an kuaki'in xini Juan. ²⁸ Te soldado-ún, ni ja'an. Te ni janchaa xini Juan iní vekaa. Te ni cháa jíin xini-ún kánde nuu iin ko'o. Te ni ja'a nuu súchí síf-ún. Te súchí-ún, ni ja'a-i nuu náa-i. ²⁹ Te ni kajini tu'un cháa káskuá'a jíin Juan. Te ni jakoyo-de, ni kandaña-de yiki kúu-ún. Te ni kachindee-de iní ve'e añú.

Ja ní kandutútú cháa apóstol nuu-ya

³⁰ Te cháa apóstol, ni kandutútú-de nuu Jesús. Te ni kanakani-de tu'un taká tiinu ni kasá'a-de, jíin tu'un ni kastá'an-de. ³¹ Te máa-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Ñan sijn iin lugar nu'un téé, te ndetatú-ro iin tílí, áchí-ya. Chi kua'an vai kua'a ñayivi kakuu-i. Te ni tú ní kánuña-ya já kée-ya staa. ³² Te kaja'an-ya iní iin barco onde nuu ío sijn nu'un téé. ³³ Te ni kajini ñayivi já kaja'an-ya. Te ni kanakuni-i-ya. Te onde taká nuu ni kajinu-i ni kakutútú-i yúan. Te ni jakoyo-i xna'an-ga vasa máa-yá. Te ni kakutútú-i nuu-yá. ³⁴ Te ni kenda Jesús. Te ni jini-ya ñayivi kuá'a xaan-ún. Te ni kundá'ú iní-ya-í, chi nátu'un rií tú jito'o súan kájin-i. Te ni stá'an-ya kuá'a tú'un nuu-í.

Ja ní skée-ya u'un mil ñayivi

³⁵ Te sáa chi a ku'ini, te cháa káskuá'a jíin-yá, ni ja-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Yá'a chi máá nú'un téé kúu, te a ku'ini. ³⁶ Núsáá te tájí-ní-i ná kingoyo-i taká rancho jíin táká nuu yani yá'a, te ná kuáan máa-i staa kée-í, chi tú naún kée-í, áchí-de. ³⁷ Te máa-yá, ni ka'an-ya: Kuá'a máa-ró já kée-í, áchí-ya jíin-de. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Kingoyo-ná te kuaan-ná uu ciento peso staa te kuá'a-ná kee-í náún, áchí-de. ³⁸ Te ni ka'an-ya jíin-de: Nasaa staa

kándiso-ró. Kuánde'é, áchí-ya. Te nuu ní kajini-de, te nì kaka'an-de: U'un statilá te uu tìyáká íó, áchí-de. ³⁹Yúan-na te nì tá'ú-yá tìnu nuu ñáyivi-ún ja ná jún-oo sñin iin nuu ñin nuu-í siki ichá kuí. ⁴⁰Te nì kajungoo yukun-i, iin ciento, iin ciento-i, jín ún xiko uxí, uu xiko uxí-i. ⁴¹Te nì ki'in-ya ndí'ún statilá-ún jín ún tìyáká-ún. Te nì ndakoto-ya íchi ándívi. Te nì jikan ta'u-yá ja'a státilá. Te nì sákuáchí-yá statilá-ún. Te nì ja'a-ya núu cháa káskuá'a jín-yá nì kajani-de nuu-í. Te nì saka-yá ndí'ún tìyáká-ún nuu táká-i. ⁴²Te ndivii ñáyivi-ún, nì kayee-í. Te nì kanda'a chji-i. ⁴³Te nì kanastútú-de ja ní kendoo kuáchí, onde uxí uu jika chítú ndí kúu, onde jín tìyáká. ⁴⁴Te cháa nì kayee-ún jínu onde u'un mil-de.

Ja ní jika já'a-ya nuu mar

⁴⁵Yúan-na te nì skandá-ni Jesús cháa káskuá'a jín-yá, nì kivi koyo-de ini barco. Te ná kúxnúu-de nuu-yá kingoyo-de inga lado yu'u mar nuu núu Betsaida. Chì kuéé jachá-ya ñáyivi kuá'a-ún. ⁴⁶Te nì nakuatá'ú-yá nuu ñáyivi-ún kuangoyo-i. Te nì kee-ya kuá'an-ya onde yuku kuákakan ta'u-yá. ⁴⁷Te nì ini, te barco-ún a kándeé onde ma'nú mar. Te máa ñin-na-ya ní ndoo-ya núu ñú'íchí. ⁴⁸Te nì jini-ya já ní kakuítá-de káskáka-de barco-ún, chì sua nì nana nuu tachì. Te tíkuáan-na kúu, te nì cháa-ya núu-dé jika já'a-ya nuu mar. Te a ja'a-ya núu-dé ki'in-ya núu. ⁴⁹Te nì kajini-de-ya já jika-ya núu mar. Te nì kajani ini-de ja ańú kúu. Te nì kakana kó'ó-de. ⁵⁰Chì ndí'i-de, nì kajini-de nuu-yá. Te nì kayu'ú-de. Yúan-na te nì ka'an-ni-ya jín-de: Ndéé sá'a-ró ini-ro. Máa-rí kúu. Ma yú'ú-ro, áchí-ya. ⁵¹Te nì kaa-ya ní kivi-ya jín-de ini barco-ún. Te nì jukuiñi tachì. Te máa-de, nì kanaa xáan ini-de kánde'é-de nuu-yá. ⁵²Chì ní tú ní kájuku'un ini-de ja ní kuu jín státilá-ún, chì ndava ini ańú-de.

Ñáyivi káku'u nuu Genesaret

⁵³Te nì kaja'a-ya vái-ya ingá lado. Te nì chakoyo-ya ñú'íchí núu Genesaret. Te yundúcha-ún nì kajukuñi-ya. ⁵⁴Te nuu ní kenda koyo-ya ini barco, te ñáyivi yúan, nì kanakuni-ni-i Jesús. ⁵⁵Te nì kajicha nuu-i taká ndańúu yúan. Te nì kakejá'a-i nì kaskuándiso-i ñáyivi káku'u jín jito yuu, onde nuu ní kajini tu'un-i kándeé-ya. ⁵⁶Te ndéni nì kuu nú nì kivi-ya, á nuu lúlí, á nuu kánu, á rancho, te kájani-i ñáyivi káku'u-ún ini ichi. Te káka'an nda'ú-i jín-yá vasté yúsá'ma-yá ná ké'é-i. Te taká ñáyivi ní kaké'é sá'ma-yá-ún, nì kanduva'a-i.

Siki ndása kuchá'an ñáyivi

7 Te cháa fariseo jín yakú cháa káchaa tutu, nì kikoyo-de ichi núu Jerusalén. Te nì kakutútú-de nuu Jesús. ²Te cháa-ún, nì kajini-de ja sáva cháa káskuá'a jín-yá káyee-dé staa jín ndá'a chá'an-de, kuachi ja tú ní kanandá'a-de. Te nì kandonda siki-dé. ³(Chì cháa fariseo jín táká cháa judío, nú tú nandá'a ná'an-de, tú káyee-dé staa. Chì kánavá'a-de taninu aná'an. ⁴Te nú nì kanajío káva-de ja ní kaja'an-de nuyá'u, te nú tú nasándoo-de máa-de, tú káyee-dé. Te ío kua'a-gá taninu kánavá'a-de te káchiñú'ún-de, nátu'un ndúndoo vaso, tindo'o, ko'o káa, jín jito.) ⁵te cháa fariseo jín cháa káchaa tutu, nì kajika tu'un-de-ya. Te cháa káskuá'a jín-ró, naja tú káchiñú'ún-de taninu cháa aná'an. Naja káyee-dé staa jín ndá'a chá'an-de, áchí-de. ⁶Te nì ka'an-ya jín-de: Chaa uu xini kákuu-ró. Bueno nì jani Isaías tu'un siki-ro, chì súan nì chaa máa-de tu'un sáa: Ñáyivi yá'a jín yú'u-í káchiñú'ún-i ruu, ko jín ańú-i chì jíká-ni kákuu ini-i jito-i ruu. ⁷Te káchiñú'ún sáni-i ruu, chì kástá'an-i tu'un jáni ini iin cháa, áchí Isaías. ⁸Chì nì kasía-ro tñnu nì tá'ú Dios nuu-ro, te káchiñú'ún-ró táninu nì ka-

jakin chaa, ja ndúndoo tindo'o jíín vaso. Te káñavá'a-ró kuá'a-gá taninu súan, áchí-ya. ⁹Te suni ni ka'an-ya: Bueno-ni káství-ró tú'un tá'ú tíñu Dios nává'a chiñú'ún-ró táninu ni kajakin máá-ró. ¹⁰Chi Moisés, ni ka'an-de: Kuandatu-ro núu táa-ro núu náa-ro. Chi nú ndéja ká'an ndiva'a jíín táa jíín náa, ná kúu nú kuu. Achí-de. ¹¹Ko máá-ró káka'an-ro: Nú ío ndatíñu ja xíin íin chaa. Te a kuu ni'in tíñu ja kuní táa-de xí náa-de, ko nú xna'an-ga ka'an-de ja Corbán kúu (ja kuní ka'an, a ni soko-rí nuu Dios), ¹²yúan-na te tuká jínu n'ú'ún kúti sá'a-de ja kuní táa-de xí ja kuní náa-de, áchí-ro. ¹³Te súan káství-ró tú'un Dios jíín táninu ni kajakin-ro. Te kua'a-gá tíñu súan kásá'a-ró, áchí-ya. ¹⁴Te ni kana tuku-ya xiní ñáyivi kuá'a-ún. Te ni ka'an-ya jíín-i: Ndi'i-ró ná kúni so'o-ró tú'un ká'an-ri, te chu'un iní-ro. ¹⁵Taká ndatíñu ío ichi fuera chaa, nú ni kivi iní yu'u-dé, ma kúchá'an-de sá'a. Chi ja kenda iní yu'u-dé, yuán kúu ja kúchá'an-de sá'a. ¹⁶Chaa ío so'o kuni ná'in, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ¹⁷Te nuu ní kusíin-ya núu ñáyivi kuá'a-ún, te ni ndivi-ya iní ve'e. Te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajika tu'ún-de-ya sikí tú'un yátá-ún. ¹⁸Te ni ka'an-ya jíín-de: Suni tú káju'ku'un iní máá-ró náún. Á tú kájiní-ro ja táka ja kivi iní chaa, ma kúu kuchá'an-de sá'a, ¹⁹chi tú kivi iní añú-de, chi toko-dé kivi, te ndénda-ni kua'an, áchí-ya. Súan ni stá'an-ya ja ío ndoo taká ndeyu. ²⁰Te ni ka'an-ga-ya: Ja kenda ichi iní ñáyivi, yuán kúu ja kúchá'an-i sá'a. ²¹Chi onde ichi iní añú kenda ja jáni ñáá iní, ja ísiki ncháa tá'an, ja kuáxán iní, ja já'ni ndíyi, ²²ja saku'f'ná, ja too iní, ja ñáá, ja xndá'ú ñá'an, ja tuká kúka nuu, ja ndákoto xaan, ja ká'an sikí tá'an, ja sávixi máá, ja xiní ñáá. ²³Taká tu'un ñáá yá'a, máni ichi iní añú kenda te kúchá'an-i sá'a, áchí-ya. ²⁴Te ni ndukuini-ya yúan. Te kua'an-ya ondé raya nuu Tiro jíín núu

Sidón. Te ni kivi-ya íin ve'e. Te kuní-ya ja tú ni íin kuni tu'un. Ko tú ní kúu kundee sá'f-ya yúan.

Ña'an sirofencia

²⁵Chi íin ña'an ío íin ses'f-ña tá'an-i tachí káni. Te ni jini tu'un-ña tú'un-ya. Te ni chaa-ni-ña. Te ni jukuini jíitf-ña núu-yá. ²⁶Te ña'an-ún, ña'an griega kúu-ña. Te onde nuu Sirofencia vai tata-ña. Te ni ka'an nda'ú-ña jíín-yá ja ná kiñi'in-ya tachí káni tá'an ses'f-ña-ún ki'in. ²⁷Te Jesús, ni ka'an-ya jíín-ña: Sía, ná ndá'a xna'an-ga chii taká suchí yá'a, chi tú ío va'a ja kuánchaa-yo stáa-í te skána-yó núu lúsu, áchí-ya. ²⁸Te ni ka'an-ña: Jandaa ká'an-ní Tá-ta, ko lúsu-ún ichi chíi mesa náchii-tí staa kuachí kóyo yu'u-í yáji-tí, áchí-ña. ²⁹Yúan-na te ni ka'an-ya jíín-ña: Kuá'an núsáá, chi tu'un va'a kúu ja ní ka'an-ro yá'a. Te tachí káni-ún, a ni kenda kua'an iní ses'f-ro, áchí-ya. ³⁰Te ni kee-ña kuáno'on-ña ve'e-ña. Te ni jini-ña ja kátuu ses'f-ña núu jíto. Te a ni kenda tachí káni-ún kua'an.

Chaa só'ó kásteté

³¹Te ni kenda tuku-ya ondé raya nuu Tiro, ni kii-ya ichi Sidón. Te ni jaa-ya mar Galilea. Te ni ja'ncha sava-ya raya nuu Decápolis vai-ya. ³²Te ni kákinchaka-i íin chaa só'ó kásteté núu-yá. Te ni kaka'an nda'ú-i jíín-yá ja ná xndée-ya ndá'a-yá sikí-dé. ³³Te ni kiñi'in sín-ya-dé nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te ni chindee-ya ndá'a-yá so'o-de. Te ni tiví si'ví-yá. Te ni ké'é-yá yáa-dé. ³⁴Te ni ndakoto-ya íchi ándívi. Te ni jaka nuu iní-ya. Te ni ka'an-ya jíín-de: Efata, áchí-ya. Ja kuní ka'an: Nanuña. ³⁵Te ni nanuña so'o-de. Te ni nduvitá yáa-dé. Te ni kuu-ni ni naka'an káji-de. ³⁶Te ni ka'an xaan-yá jíín ñáyivi-ún ja tú ni íin nuu kachí-i. Te vasa ni'in ni ka'an xaan-yá jíín-i, ko ví'f-gá ni

kajachā-i tu'un-ya. ³⁷Te ni kanaa xāan iní-i kándé'é-i. Te ni kaka'an-i: Bueno sá'a-ya táká tiñu; chi chaa só'ó nákuni so'o-de, te chaa nín náka'an-de sá'a-ya, áchí-i.

Ja ní skée-yá kuun mil ñayivi

8 Te kivi-ún, ni jo kua'a xāan ñayivi, te tú naún káji-í. Te ni kana Jesús xini cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: ²Kúndá'ú iní-ri ñayivi kuá'a yá'a, chi a ni kuu uní kivi káxiukú-i jíin-rí, te tú naún káji-í. ³Te nú natáji-rí-i no'on ndicha-i ve'e-i, te sava ichi te kujáa íi-í, chi ío sava-i jíká vái koyo-i, áchí-ya. ⁴Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kaka'an-de jíin-yá: Te ndéchi kíi staa kée ndá'a chíi ñayivi yá'a, chi máni ñu'un té'é kúu yá'a. Achí-de. ⁵Te ni jiká tu'un-yá-de: Nasaa staa kándiso-ró. Achí-ya. Te ni kaka'an-de: Usiá-ni statilá, áchí-de. ⁶Yúan-na te ni tá'ú-yá tiñu nuu ñayivi kuá'a-ún ja ná júngoo-i nuu ñu'un. Te ni ki'in-ya ndí'usiá statilá-ún. Te ni jikan ta'u-yá. Te ni sakuáchí-yá. Te ni ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá, ja ná káni-de nuu ñayivi kuá'a-ún. Te ni kajani-de nuu-í. ⁷Te suni kándiso-de yakú tiyáká lúfí. Te ni jikan ta'u-yá ja'a-tí. Te ni tá'ú-yá tiñu ja súní ná káni-de nuu-í. ⁸Te ni kayee-í. Te ni kanda'a chíi-i. Te ni kendoo-ga. Te ni kanastútú-de usiá ndo'o já ní kendoo kuáchí. ⁹Te ñayivi ní kayee-ún ío nátu'un kuun mil-i. Te ni jacha-ya-í kua'an-i. ¹⁰Yúan-na te ni kivi-ni-ya iní barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni chaa-ya ndáñúu Dalmanuta.

Tu'un yujan ía cháa fariseo

¹¹Te yúan ni chakoyo chaa fariseo. Te ni kakejá'a-de káxndichí-de-ya kájikan-de tuni ichi ándfí núu-yá chí koto nchaa-de-ya kákuñi-de. ¹²Te ni jaka nuu iní-ya. Te ni ka'an-ya: Naja kájikan ñayivi yá'a tuni nuu-rí. Jandáa

ká'an-ri jíin-ró ma kuá'a-ri ni iin tuni nuu ñayivi yá'a. ¹³Te ni skéndoo-ya-dé jíiná'an-de. Te ni ndívi tuku-ya iní barco, te kua'an-ya ingá lado. ¹⁴Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kanaa iní-de kundiso-de staa. Chi iin-ni statilá kándiso-de iní barco. ¹⁵Te ni ka'an xaan-yá jíin-de: Koto va'a-ró máa-ró núu yújan ía cháa fariseo jíin núu yújan ía Herodes, áchí-ya. ¹⁶Te kándatu'ún máa-de: Sikí já tú kándiso-yó staa núsáa, áchí-de. ¹⁷Te ni jini Jesús. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kándatu'ún-ró. Ja tú kándiso-ró staa náún. Á tú kájiní-ro. Á cha'an-ga juku'un iní-ro. Sáni ndava iní añú-ro náún. ¹⁸Ká'io so'o-ró, te á tú kájiní so'o-ró. Ká'io nduchi-ro, te á tú kándé'é-ró, te á tú kánuku'un iní-ro. ¹⁹Te nasaa jika chítú ndíi státilá ni kendoo kuáchí ní kanastútú-ró kivi ní sakuáchí-rí u'un statilá ni kayee ú'un mil chaa, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Uxi uu-ni, áchí-de. ²⁰Te ni ka'an tuku-ya: Te nasaa ndo'o chítú ndíi státilá ni kendoo kuáchí ní kanastútú-ró kivi ní sakuáchí-rí usiá statilá ni kayee kúun mil ñayivi, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Usiá-ni, áchí-de. ²¹Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Te onde vina tú kájuku'un iní-ro náún, áchí-ya.

Ja ní nasáva'a-ya cháa kuáa núu Betsaida

²²Te ni jaa-ya núu Betsaida. Te ni kakinchaka-i iin chaa kuáa núu-yá. Te ni kaka'an ndá'ú-i jíin-yá ja ná ké'é-yá-de. ²³Yúan-na te ni tiin-ya ndá'a cháa kuáa-ún. Te ni kiñi'in-ya-dé ñuu-ún. Te ni tiví sí'ví-yá nduchi-dé. Te ni xndée-ya ndá'a-yá sikí-dé. Te ni jiká tu'un-yá-de: Á jiní-ro yakú, áchí-ya. ²⁴Te máa-de, ni ndakoto-de. Te ni ka'an-de: Jiní-ná taká chaa. Ko nátu'un yunu jiní-ná-de kájika-de, áchí-de. ²⁵Yúan-na te ni chaa tuku-ya ndá'a-yá sikí ndúchi-dé. Te ni ndakoto va'a-de. Te ni nduva'a íi-dé. Te

onde jíká te nì jìní kájì-de ndivii. ²⁶ Te nì natájì-yá-de kuano'on-dé ve'e-de. Te nì ka'an-ya: Mā kivi-ró iní ñuu. Te ni ñin nuu cháa ñuu-ún mā kachí-ro, áchí-ya.

Tu'un nì ka'an ndaa Pedro

²⁷ Te nì kenda Jesús jín cháa káskuá'a jín-yá kua'an-ya jín-de ichi táká ñuu ndañúu Cesarea de Filipino. Te ichi-ún nì jìkà tu'un-yá-de: Te ruu, na cháa kúu-ri káka'an ñayivi, áchí-ya jín cháa káskuá'a jín-yá. ²⁸ Te nì kakastu'un-de nuu-yá: Juan ja skuánducha, káka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: ñin cháa nì jani tu'un Dios onde sáa, áchí-de. ²⁹ Yúan-na te nì ka'an-ya jín-de: Te róo, na cháa kúu-ri káka'an máá-ró, áchí-ya. Te nì ka'an Pedro: Máá-ní kúu Cristo, áchí-de jín-yá. ³⁰ Te nì ka'an xaan-yá jín-de jíná'an-de ja tú ni ñin nuu kachí-de tu'un-ya.

Jín kivi ní ka'an-ya já kúu-ya

³¹ Te nì kejá'á-yá nì stá'an-ya núu-dé ja jínu ñú'ún ndó'o xaan máá Sé'e cháa. Te cháa nì kayii jín táká sutu ñá'nu jín cháa káchaa tutu mā kuátu'un-de-ya, chì ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya. ³² Te kájì ní ka'an-ya tú'un yá'a. Yúan-na te Pedro, nì tiin-de-ya. Te nì kejá'á-de ka'an xaan-dé nuu-yá. ³³ Te máá-yá, nì jíó káva-ya. Te nì ndakoto-ya núu cháa káskuá'a jín-yá. Te nì ka'an xaan-yá nuu Pedro: Satanás, kuxio ki'in-ro, chì tú júku'un ini-ro tú'un Dios, chì sa tu'un cháa júku'un ini-ro, áchí-ya. ³⁴ Te nì kana-ya xiní ñayivi kuá'a-ún jín cháa káskuá'a jín-yá. Te nì ka'an-ya jín-de: Nani cháa nú kuni-de kii-de yata-rí, te mā chíñú'ún-de máá-de, te ná kuándéé iní-de jín túndó'o kii sikì-dé, te ná kúndikín-de ruu kii-de. ³⁵ Chi cháa jítú iní-de kaku-de chijí túndó'o kii sikì-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu ñin cháa ja sikí rúu jín sikí tú'un va'a-ri, ko kaku-de.

³⁶ Chi naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ní'in-dé ní ñúyivi, te nú xnáa-dé añú-de.

³⁷ Xí naún chúnáa cháa añú-de. ³⁸ Chi nú ndé cháa kúka nuu iní-de nuu-rí jín núu tú'un ka'an-ri mā'nú ñayivi yá'a ja káiski ncháa-i Dios jín má'nú cháa kásá'a kuachi, te suni súan kuka nuu iní máá Sé'e cháa nuu-dé, kivi ndí-ya jín táká ndajá'a ndóo-ya. Te kivi-ún ndúñá'nu-ya sá'a Táa-ya, áchí-ya.

9 Te suni nì ka'an-ya jín-de jíná'an-de: Jandáa ka'an-ri jín-ró: Ió sava cháa ká'jin yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuni-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, ndasa kii jín fuerza, áchí-ya.

Sikì já túku nì nduu-ya

² Yúan-na te nuu iní kivi te nì jaka Jesús Pedro jín Jacobo jín Juan, te máni máá-ni-de nì kiñi'in sñin-ya-dé kua'an-ya jín-de ñin yuku súkún. Te yúan, tuku nì nduu-ya núu-dé. ³ Te sa'ma-yá nì kanandii ncháa, kiyi xaan, natu'un yu'a volcán. Te tú ío ni ñin ja súan kuu nakacha kiyi iní ñuyivi yá'a. ⁴ Te nì kandenda Elías jín Moisés nì kajini-de. Te nì kandatú'ún cháa-ún jín Jesús. ⁵ Yúan-na te nì ka'an Pedro: Maestro, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a, te sá'a-ná uní ve'e kii. ñin kuu máá-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de jín Jesús. ⁶ Chi tú ní jini-de ndasa ka'an-de, chì káyú'ú xáan-dé. ⁷ Te nì cháa ñin viko nu'ún. Te nì jasú ní núu-dé. Te nuu vikó nu'ún-ún nì kenda ñin tu'un ja ní ka'an: Ya'á kúu Se'e-ri ja kúndá'ú ini-ri, te kuni ná'in-ró tú'un ka'an-ya. Achí. ⁸ Te nì kandakoto-ni-de. Te tuká ni ñin naún ní kájini-de, chì máá ñin-na Jesús. ⁹ Te kánuu-de yuku-ún, te nì ka'an xaan-yá jín-de ja tú ni ñin nuu kachí-de ja súan nì kajini-de-ún, chì onde ná náchaku máá Sé'e cháa mā'nú ndíyi. Achí-ya. ¹⁰ Te nì kañu'un iní máá-de tu'un-ún. Te kájika tu'un tá'an-de naún tu'un kúu: Ja náchaku mā'nú ndíyi. ¹¹ Te nì kajika

tụ'ún-de-ya: Te chaa káchaa tutụ naja káka'an-de ja kánúú ndii Elías xna'an-ga, áchí-de. ¹² Te ni ka'an-ya jíín-de: Jandáa kúu ja ndii Elías xna'an-ga, te nasájáá-de taká ndatíñu. Te suni yóso tú'un nuu tutú ja ndó'o xaan máá Sé'e chaa te sájá'a iní-i nuu-yá. ¹³ A ká'an-ri jíín-ró ja Elías, a ni kii-de. Te ni kasá'a-i taká ja ní kakuu iní-i jíín-de, nátụ'un yóso tú'un-de nuu tutú, áchí-ya.

Suchí ñí'ín

¹⁴ Te ni nchaa-ya núu sáva-ga chaa káskuá'a jíín-yá. Te ni jini-ya ñáyivi kuá'a xaan, ni kajikó ndúu-i ní núu-dé. Te chaa káchaa tutụ kástátá'an jíín-de. ¹⁵ Yúan-na te taká ñáyivi-ún, ni kajini-ni-i nuu-yá. Te ni kanaa iní-i kándé'é-i nuu-yá. Te ni katau-i kua'an-i nuu-yá. Te ni kaka'an-i jíín-yá. ¹⁶ Te ni jiká tụ'ún-yá-i: Na sikí kástátá'an-ró jíín-de jíná'an-de, áchí-ya. ¹⁷ Yúan-na te ni ka'an in chaa ma'nú ñáyivi kuá'a-ún: Maestro, vai nchaka-ná se'e-ná nuu-ní, chí tá'an-i in tachí ñí'ín. ¹⁸ Te tachí-ún, ndéni kúu te nú ni tiin-ni-i, te já'ni yí'i-ni-i. Te sjáa-ni ti'íñu yu'u-í. Te skí'ni nu'un-i. Te kuá'ichi-i sá'a. Te ni ka'an-ná jíín cháa káskuá'a jíín-ní ja ná kíñi'in-de kí'in. Te tú ní kakuu sá'a-de, áchí-de. ¹⁹ Te ni ka'an-ya jíín-i: Ñáyivi xaan ní'in iní kakuu-ró. Nasaa-ga kivi kúnchaa-ri jíín-ró. Te nasaa-ga kivi ndó'o-ri jíín-ró. Kuá'a-i ná kí-i nuu-rí núsáá, áchí-ya. ²⁰ Te ni kaja'a-de-i nuu-yá. Te ni jini-i-ya. Te tachí-ún, ni ja'ni yí'í xaan-ní-i. Te ni ndua-i nuu ñú'un. Te ni tuu-í. Te ni jaa ti'íñu yu'u-í. ²¹ Te Jesús, ni jiká tụ'ún-yá táa-i: Nasaa kivi ní kuu tá'an-i tachí yá'a, áchí-ya. Te ni ka'an-de: Ondé lúli-i. ²² Te tondó tini jínu ni kuu chindee-i nuu ñú'un jíín núu ndúcha, ja ká'ni-í kuní. Ko nú kuu sá'a-ní, kundá'ú iní-ní náá. Te chindéé chítuu-ní náá, áchí-de. ²³ Te ni ka'an Jesús jíín-de: Te nú kándíja-ró, chi chaa

kándíja te kuu taká ja kuní-de, áchí-ya. ²⁴ Yúan-na te máá táa suchí-ún, ni ka'an jaa-ni-de: Kándíja-ná, ko chindéé chítuu-ní náá chí tú kándíja va'a va'a-ná, áchí-de. ²⁵ Te ni jini Jesús ja ní katau ñáyivi kuá'a-ún kua'an-i nuu-yá. Te ni ka'an xaan-yá jíín tachí káni-ún: Tachí ñí'ín só'ó, ruu tá'ú-rí tiñu nuu-ro. Kenda-ró iní-i, te ma ndívi-ga-ro iní-i, áchí-ya jíín. ²⁶ Yúan-na te tachí-ún, ni kana kó'ó. Te tini jínu ni ja'ni yí'í xaan-gá-i. Te ni kenda kua'an. Te máá suchí-ún, ni kundiyi-ni-i. Te ni kaka'an tini ñáyivi: A ni jí'i-i, áchí. ²⁷ Te Jesús, ni tiin-ya ndá'a-í, te ni ndukani-ya-í. Te ni ndukuini-i. ²⁸ Te nuu ní kivi Jesús iní ve'e, te chaa káskuá'a jíín-yá, ni kajiká tụ'ún sáin-de-ya: Naja tú ní kakuu kíñi'in-ná tachí-ún kí'in, áchí-de. ²⁹ Te ni ka'an-ya jíín-de: In tá'an yuán, ni ma kenda kuti kí'in, te nú tú kakan ta'u-yo te kondichá iní-yo, áchí-ya.

Ja ní ka'an tuku-ya já kúu-ya

³⁰ Te ni kakenda-ya yúan. Te ni kaja'a-ya kuá'a-ya íchi ndáñúu Galilea. Te tú ní kuní-ya já kúni tu'un ni in. ³¹ Te ni stá'an-ya núu cháa káskuá'a jíín-yá: Ñáyivi yá'a nastúu-i máá Sé'e chaa nuu ndá'a sáva-ga chaa. Te chaa-ún, ka'ni-dé-ya. Ko nú ni jí'i-ya, te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya jíín-de. ³² Te máá-de, tú ní kájuku'un iní-de tu'un yá'a. Te ni kayu'ú-de kaka tu'un-de-ya.

Ja ní kastátá'an-de ndé chaa kúná'nu-ga

³³ Te ni jaa-ya ñúu Capernaum. Te nuu ní kivi-ya iní ve'e, te ni jiká tụ'ún-yá-de: Naún tu'un ni kandatu'ún-ró íchi-ún, áchí-ya. ³⁴ Te máá-de, tú ní kaka'an kuti-dé. Chí ichi-ún ni kastátá'an-de ndé chaa kuu ñá'nu-ga. ³⁵ Yúan-na te ni jungoo-ya. Te ni kana-ya xini ndí'uxí uu-de. Te ni ka'an-ya jíín-de: Nú ndé chaa kuní-de kunúu-de, te

nduu-de sandí'í-ṅa nuu táká tá'an-de. Te kuatíṅu-de nuu tá'an-de. ³⁶Te ni tiin-ya ĩn suhí lúlí. Te ni jani-ya-í ma'ñú-de. Te ni junu nchaa-ya-í. Te ni ka'an-ya jíin-de: ³⁷Chaa ja jíin s'ví-rí kuatá'ú-de ĩn suhí lúlí nátu'un suhí yá'a, te ruu kuatá'ú-de. Te chaa kuatá'ú ruu, nasu ruu, chi l'a ni tájí ruu vai-ri kuatá'ú-de, áhí-ya. ³⁸Te ni ka'an Juan jíin-ya: Maestro, ni kajini-ná ĩn chaa ja jíin s'ví-ní ni kiñi'in-de tachí kñi kája'an. Te tú ndikín-de yóó. Te ni kajasu-ná nuu-dé. Chi tú ndikín-de yóó, áhí-de. ³⁹Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Ma kasú-ro núu-dé, chi ĩn chaa ja jíin s'ví-rí sá'a-de tiñu ñá'nu, ma kúu naka'an-de siki-rí. ⁴⁰Chi chaa tú ká'an siki-yo, ndújíin-de jíin-yó. ⁴¹Te nú ndé chaa kuá'a-de ĩn ya-jin ndúcha kó'o-ró jíin s'ví-rí, te nú súan ná sá'a-de chi kándujíin-ró jíin Cristo, jandaa ká'an-ri jíin-ró ja má xnáa-dé ya'u-de.

Siki já skívi yóó nuu kuáchi

⁴²Te nú ĩn suhí lúlí yá'a kándija-i ruu te kivi-i kuáchi sá'a ĩn chaa, te va'a-ga nú ní n'ni ĩn yosó ká'nu sukun-dé, te kenda-de ki'in-de nuu ndúcha mar núú. ⁴³Te nú nda'a-ro kuní skívi róó nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku t'kú'lu-ró, nasu já kóo ndendúú nda'a-ro kí'in-ro núu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁴Te yúan, ni t'ndákú-de ma kúu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁵Te nú ja'a-ro kuní skívi róó nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku t'kú'lu-ró, nasu já kóo ndendúú ja'a-ro kí'in-ro núu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁶Te yúan, ni t'ndákú-de ma kúu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁷Te nú nduchi-ro kuní skívi róó nuu ío kuáchi, tava ná kí'in. Va'a-ga kivi-ró ñuu nuu tá'ú Dios tiñu jíin ĩn-ni nduchi-ro, nasu já kóo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro núu infierno. ⁴⁸Te yúan, ni t'ndákú-de ma

kúu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁹Chi taká chaa kuu u'a-de sá'a ñu'un. Te taká kuñu ni soko, kuu u'a sá'a ñii. ⁵⁰Va'a ío ñii. Ko nú ñii-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a sá'a-ró núsáa. Ná kúñava'a-ró ñii iní máa-ró. Te ma kánaa-ro jíin tá'an-ró, áhí-ya jíin-de.

Siki tú'un tú xndóo tá'an

10 Te ni kenda-ya yúan, te ni chaa-ya ondé raya ñuu Judea jíin ingá lado yata yúcha Jordán. Te ni kutútú tuku ñayivi kuá'a núu-ya. Te ni stá'an tuku-ya tú'un nuu-í, ná-tu'un sá'a-ya. ²Te ni jakoyo chaa fariseo nuu-ya ja kóto nchaa-de-ya. Te ni kajika tu'un-de-ya: Á ío ley ja skéndo ĩn chaa ñasí'í-de, xí túu, áhí-de. ³Te máa-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Naún tiñu ni tá'ú Moisés nuu-ro, áhí-ya. ⁴Yúan-na te ni kaka'an-de: Moisés, ni jatú'un-de ja kúva'a acta ndusín, te ndoo-ña, áhí-de. ⁵Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Siki já ní'in iní añú-ro jín'an-ró, yúan súan ni tá'ú-de tiñu yá'a nuu-ro. ⁶Ko onde xnáñúú kivi ní jungoo ñuyívi, chi ja yí jíin já sí'í ní sá'a Dios. ⁷Ja yúan kúu ja skéndo chaa táa-de náa-de, te ketá'an-de jíin ñasí'í-de. ⁸Te ja ní kuu uu tá'an, ĩn-na kúu. Na tuká kúu uu, chi ĩn-na kúu. ⁹Núsáa te ja á ni skétá'an Dios, ma ndúsín kuti sá'a ĩn ñayivi, áhí-ya. ¹⁰Te onde ve'e te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kajika tu'un tuku-de-ya siki tú'un-ún. ¹¹Te ni ka'an-ya jíin-de: Nú ndé chaa skéndo-de ñasí'í-de te tanda'a-dé jíin ingá ña'an, te ísiki ncháa-de ñasí'í-de nú súan. ¹²Te nú máa ñasí'í-ún xndóo-ña yí-ñá te tanda'a-ña jíin ingá-de, te tu'un ísiki ncháa sá'a-ña. Achí-ya.

Jesús jíin súhí lúlí

¹³Te ni chakoyo sava ñayivi núu-ya jíin súhí lúlí ja ké'é-yá-i. Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kaka'an xaan-dé nuu

ñáyivi vái koyo jíin-i. ¹⁴Te ni jini Jesús. Te ni kití iní-ya. Te ni ka'an-ya jíin-de: Sía, ná kíkoyo suchí lúlí núu-rí, te ma kasú-ro íchi-í, chí tá'an súan kákuu ja xíin núu nuu tá'ú Dios tiñu. ¹⁵Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú iin chaa tú játú'ún-de nuu nuu tá'ú Dios tiñu nátu'un játú'ún iin suchí lúlí, ma kivi kuti-dé yúan, áchí-ya. ¹⁶Te ni junu ncha-ya-í. Te ni xndée-ya ndá'a-yá xini-í jíná'an-i. Te ni jikan ta'u-yá ja'a-í.

Chaa kúká

¹⁷Yúan-na te ni ki'in-ya íchi kuá'an-ya. Te jínu iin chaa súchí ni chaa-de. Te ni jukuiñi jíití-de nuu-yá. Te ni jiká tu'ún-de-ya: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Ndasa sá'a-ná te ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ní káni, áchí-de. ¹⁸Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíin-rí. Tú ni iin chaa va'a ío chí máa iin-ni Dios. ¹⁹A jini-ro tú'un ni tá'ú tiñu-ya núu-ro: Ma kúski ncháa tá'an-ró, ma ká'ni-ro ndíyi, ma saku'íná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'ún, ma kuánchaa-ro ndátíñu tá'an-ró; kuandatu nuu táa-ro núu náa-ro, áchí-ya. ²⁰Te máa-de, ni ka'an-de jíin-yá: Taká tiñu yá'a a ni skíkuu-ná onde ná lúlí-ná, Maestro, áchí-de. ²¹Yúan-na te ni ndakoto Jesús nuu-dé. Te ni kumaní-yá jíin-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Iin-na tiñu kumaní sá'a-ró núsáa. Kuá'an, te xikó ndí'i-ró já ñáva'a-ró, te kua'a-ró núu ñáyivi ndá'ú. Te onde andívi koo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró, kundikin-ro rúu ki'on, te kuandéé iní-ro jíin túndó'o kii siki-ro, áchí-ya. ²²Te máa cháa súchí-ún, ni kuxí iní-de ja súan ni ka'an-ya. Te ni kee-de kua'an-de. Te ndúku'á iní-de. Chí kua'a xáan ndátíñu ñáva'a-de. ²³Yúan-na te Jesús, ni ndakoto-ya ní xíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Xaan ú'u kivi iin chaa kúká iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁴Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-yá, kánaa iní-de kájin

so'o-de tu'un ni ka'an-ya-ún. Ko ni ka'an tuku Jesús jíin-de: Hijo, chaa ja xáan káchiñú'ún-de xu'ún, xaan ú'u kivi-de nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ²⁵Yachi-ga ja'a iin camello yau yiki tkuí, vasa iin chaa kúká kivi-de nuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁶Te máa-de, ví'f-gá kánaa iní-de, kájani iní-de: Ndé chaa kaku núsáa. ²⁷Yúan-na te Jesús, ni ndakoto-ya núu-dé. Te ni ka'an-ya: Jíin cháa ma kúu kuti, ko tú súan kúu jíin Dios. Chí taká-ni tiñu ndí'i-ni kúu sá'a Dios, áchí-ya. ²⁸Yúan-na te Pedro, ni ka'an-de jíin-yá: Náa, ni kaskéndoo-ná taká ndatíñu-ná. Te ni kandikin-ná ní vai-yó, áchí-de. ²⁹Te ni ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú iin chaa ni skéndoo-de ve'e-de, xí ñani-de, xí kuá'a-de, xí táa-de, xí náa-de, xí ñásí'f-de, xí sé'e-de, xí tá'u-dé, ja siki rúu jíin siki tú'un va'a ká'an-ri, ³⁰te nani'in-dé iin ciento vuelta vina kúu ve'e, kúu ñani, kúu kua'a, kúu náa, kúu se'e, kúu ta'u. Ko chindikín-i-de. Ko onde inga vida chaa, yúan-na te kuchaku-de ní káni. ³¹Te kua'a cháa kúnúu, nduu-de sandí'f-na. Te chaa sandí'f-na, ndunúu-de, áchí-ya.

Ja ní ka'an tuku-ya já kúu-ya

³²Te ká'iin-de ichi ní kaka-de kája'an-de nuu Jerusalén. Te Jesús, yóxnúu-yá nuu-dé. Te ni kánaa iní-de kájiní so'o-de. Te ñáyivi káindikín-ya-ún káyu'ú-i. Yúan-na te ni kana sfin tuku-ya xini ndí'uxí uú chaa-ún. Te ni kastu'ún-yá nuu-dé taká tu'un kii siki-yá: ³³Ná kuni-ro: Kaa-yó kí'in-yo ñúu Jerusalén. Te yúan natuu máa Sé'e chaa nuu taká sutu ñá'nu, jíin núu cháa káchaa tutu. Te ndonda-de siki-yá ku-ya. Te nachí'i-de-ya ndá'a cháa sfin nación. ³⁴Te chaa-ún, sákátá-de nuu-yá. Te kua'a-de ta'u-yá. Te tiví sí'ví-de nuu-yá. Te ka'ni-dé-ya. Ko nuu umí kivi te nachaku-ya, áchí-ya.

Favor jikán Jacobo jíin Juan nuu-yá

³⁵ Yúan-na te Jacobo jíin Juan, se'e Zebedeo, ni jakoyo-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Maestro, kákuni-ná ja sá'a-ní in ja kakán-ná nuu-ní, áchí-de. ³⁶ Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Ndasa kákuni-ro ja sá'a-ri jíin-ró, áchí-ya. ³⁷ Te ni kaka'an-de jíin-yá: Kuá'a-ní xiin-ní kuxiukú-ná jíin-ní, in-ná ichi ndává'a-ní, te inga-ná ichi ndávésé-ní, kivi ndúñá'nu-ní, áchí-de. ³⁸ Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Tú kájin-ro naún kúu ja kájikán-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jíin-ri jíin túndó'o kii sik-ri, xí kúu kuanducha-ro núu ní janducha-ri, áchí-ya. ³⁹ Te máá-de, ni kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Jandáa, ja ndó'o ta'an-ro jíin-ri jíin túndó'o kii sik-ri, te nuu ní janducha-ri, kuanducha-ro, ⁴⁰ ko ja kuxiukú-ró ichi ndává'a-ri jíin ichi ndávésé-ri, nasu máá-ri tá'u tínu ja kuá'a-ri nuu-ro, chi ío tu'a ja kúu in cha, te cha-ún ni'in, áchí-ya. ⁴¹ Te uxí-ga cha-ún, ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kakiti in-de nuu Jacobo jíin núu Juan. ⁴² Te Jesús, ni kana-ya xiní-dé. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kájin-ro ja táká cha kábito-de natu'un cha kákuñá'nu nuu ñáyivi, te kátá'ú téyí-de tínu nuu-í. Te ja kákuñá'nu sikí máá-de, suni kátiin ni'in so'o-de. ⁴³ Ko sikí róo jíná'an-ró, na tú súan koo: Chi nú ndé róo kuni kuñá'nu nuu tá'an-ró, te róo kúu ja kuátínu nuu tá'an-ró. ⁴⁴ Te nú ndé róo kuni kunúu, yuán ndúu mozo nuu táká-ro. ⁴⁵ Chi máá Sé'e cha na tú vai-ya ja kuátínu ñáyivi núu-yá, chi sua játínu-ya núu ñáyivi te kuá'a-ya máá-yá ku-ya ja nákuuan-ya kuá'a ñáyivi, áchí-ya.

Bartimeo, cha kuáa

⁴⁶ Yúan-na te ni jakoyo-ya núu Jericó. Te yúan ni ndenda-ya jíin cháa káskuá'a

jíin-yá jíin ñáyivi kuá'a xaán. Te Bartimeo cha kuáa, se'e Timeo, káncha-de yu'ichi, jikán-de caridad. ⁴⁷ Te ni jini tu'un-de ja Jesús nuu Nazaret kúu-ya. Te ni kejá'a-de kana kó'o-de: Jesús, Se'e David, kundá'ú iní-ní náá, áchí-de. ⁴⁸ Te kua'a-í, ni kaka'an xaán-í nuu-dé, ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de, ví'í-gá ni kana kó'o-de: Táta Se'e David, kundá'ú iní-ní náá vi, áchí-de. ⁴⁹ Yúan-na te Jesús, ni jukuiñi-ya. Te ni ka'an-ya: Kana xiní-dé ná kii-de, áchí-ya. Te ni kakana-i cha kuáa-ún: Ma ndúku'á iní-ro. Nduku'ni ná ch'ó'o, chi kana-ya róo, áchí-i jíin cháa-ún. ⁵⁰ Yúan-na te máá cháa-ún, ni skána-de tikáchi-de. Te ni nduku'ni-de. Te ni ja-de nuu Jesús. ⁵¹ Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Naún sá'a-ri jíin-ró kuni-ro, áchí-ya. Te cha kuáa-ún, ni ka'an-de jíin-yá: Maestro, ja ná ndúndijin nduchi-ná kuni-ná, áchí-de. ⁵² Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Kuá'an núsáa. Ja kándíja-ró ní nama róo, áchí-ya. Te ni ndundijin-ni nduchi-dé. Te ni ndikin-de Jesús kua'an-de ichi-ún jíin-yá.

Ja ní kivi Jesús nuu Jerusalén

11 Te ni kakuyani-ya núu Jerusalén, nuu Betfagé, jíin núu Betania, chi yuku Olivos. Te ni táji-yá uu cha káskuá'a jíin-yá kua'an-de. ² Te ká'an-ya jíin-de: Kuá'an nuu káncha nuu-ro ján. Te nuu kivi-ni-ró yúan, te ni'in-ro in burro nú'ni-ti, ja ní in cha té koso-gá-de-ti. Te ndáji-ró-ti, te kii-ró jíin-ti. ³ Te nú ndé cha ká'an jíin-ró: Naja sá'a-ró súan, achi-de. Te kachi-ro kuni-de: Máa Jíto'o-yo jínu nú'ún-yá-ti, achi-ro. Yúan-na te táji-ni-de-ti kii-ró jíin-ti, áchí-ya jíin-de. ⁴ Te ni kaja'an-de. Te ni kani'in-dé burro-ún nú'ni-ti yuxé'é ichi yata ké'e, nuu náket'an uu ichi. Te ni kándáji-de-ti. ⁵ Te sava ja ká'in yúan, ni kaka'an jíin-de: Naún kásá'a-ró sá burro jian kándáji-ró, áchí. ⁶ Yúan-na

te máá-de, ni kaka'an-de jíin-ún, nátu'un ni tá'ú Jesús tínu nuu-dé. Te vásá ní kasíá-ún-de vai-de. ⁷Te ni chaa-de jíin burro-ún nuu Jesús. Te ni kaxndée-de tikachí-de siki-tí. Te ni jukoso-yá-ti. ⁸Te kua'a-dé, ni kajakin-de tikachí-de ini ichi, te sava-ga-de, ni kaja'nu-de numa yúnu. Te ni kajakin-de ini ichi-ún. ⁹Te ñayivi kája'an ichi núu-yá, jíin ñayivi kándikin ichi yatá-yá, káka'an jaa-i: Xáán va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá, chi ndíso-ya tínu máá Tatá Dios. ¹⁰Te kákusiñ iní-yo, chi táa-yo David, a yani tá'ú-de tínu nuu-yo. Xáán va'a I'a kúu-ya ondé andíví, áchí-i. ¹¹Te ni kivi Jesús ini ñuu Jerusalén, jíin iní ve'e ii. Te ni ndakoto-ya núu táká ndatínu íin ní yúan. Te nuu ní ini, te ni kenda-ya kuá'an-ya ñúu Betania jíin máá uxí uu-de.

Tu'un mérxexe

¹²Te kivi xían-ún, ni kakenda-ya kuá'an-ya iní ñuu Betania. Te ni chaa soko chii-ya. ¹³Te onde jíká ní jini-ya íin mérxexe ja ío numa ndá'a. Te ni kandita-ya kuá'an-ya, jáni ini-ya já ní'in-yá ja kée-yá núú. Te nuu ní jaa-ya núu mérxexe-ún, tú kuti naún ní ní'in-yá, chi máá núma-ní ío. Chi nasu kivi kúun nde'e kúu. ¹⁴Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ya: Ni íin tuká naún kée kúti ndé'e xiní-ro ní káni, áchí-ya jíin mérxexe-ún. Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kajini so'o-de ja súan ni ka'an-ya.

Ja ní sándoo-ya vé'e ii

¹⁵Te ni jakoyo-ya ñuu Jerusalén. Te ni kivi Jesús ini ve'e ii. Te ni kiñi'in-ya ñayivi kájaan káxikó íin-i ini ve'e ii-ún kája'an-i. Te ni skuíó káni-ya mesa chaa káxndái xu'ún, jíin silla chaa káxikó paloma. ¹⁶Te tú ní já'a-ya tú'un ja'a ni íin-i jíin kivi ini ve'e ii-ún. ¹⁷Te ni stá'an-ya tú'un nuu-í: Á tú yóso núu tutú ja vé'e-ri, ve'e nuu kájjikan ta'u táká

ñayivi nání. Ko máá-ró, a ni kanasá'a-ró yaú kava ñakuí'ná, áchí-ya. ¹⁸Te chaa káchaa tutu jíin sutu ñá'nu, ni kajini so'o-de tu'un-ún. Te kándúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. Ko káyu'ú-de-ya, chi taká ñayivi kánaa iní-i kajini so'o-i tu'un stá'an-ya. ¹⁹Te nuu kuá'ini, te ni kenda Jesús ini ñuu-ún, kua'an-ya.

Ja ní ichi mérxexe

²⁰Te jañá'an inga kivi, ni kanaja'a-ya kuá'an-ya. Te ni kajini-ya mérxexe-ún ja á ni ichi onde yo'o. ²¹Yúan-na te ni nuku'un ini Pedro. Te ni ka'an-de jíin-yá: Maestro, nde'é-ní mérxexe-ún ja ní ka'an ndiva'a-ní jíin. Te vina a ni ichi ii, áchí-de. ²²Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Kandíja nuu Dios, ²³chi jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa ka'an-de jíin yúku yá'a: Kuxio, te jungoo-ró onde nuu mar, te nú tú kani siki ini-de, chi sua kándíja-de ja súan kuu ja ní ka'an-de-ún, te ja ní jikan-de-ún, ni'in-dé. ²⁴Ja yúan ká'an-ri jíin-ró: Taká ja jikan-ro, te kakan ta'u-ro jíin, te ná kándíja-ró já ní'in-ro, te ni'in-ro. ²⁵Te nú kájjikan ta'u-ro, te kuña ká'nu ini-ro núu ndé íin chaa jíto u'u róó, náva'a máá Táa-ro kánchaa-ya onde andíví, suni kuña ká'nu ini-ya núu kuáchi-ró. ²⁶Chi nú tú kuña ká'nu ini-ro, suni súan máá Táa-ro kánchaa-ya onde andíví, ma kuña ká'nu ini-ya núu kuáchi-ró, áchí-ya.

Siki tínu ndíso Jesús

²⁷Te ni najakoyo tuku-ya ñuu Jerusalén. Te jika kuu-ya iní ve'e ii. Te sutu ñá'nu, jíin chaa káchaa tutu, jíin chaa ni kayii, ni chakoyo-de nuu-yá. ²⁸Te ni kaka'an-de jíin-yá: Na jíin tú'un sá'a-ró tínu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíin-ró sá'a-ró tínu yá'a, áchí-de. ²⁹Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Ná kaká tu'un-rí róó íin tu'un, te kachi-ro núu-rí. Yúan-na te ná kachi-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tínu yá'a. ³⁰Ja ní skuánducha Juan sáa,

á onde andívi ní kii tu'un, xí cháa ni tá'ú tíñu. Kastu'ún, áchí-ya. ³¹ Yúan-na te ni kandatu'ún máa-de: Nú ka'an-yo: Ja onde andívi. Te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní kákandíja-ró núu-dé núsáá. ³² Te nú ka'an-yo já cháa ni tá'ú tíñu. Te káyu'ú-yo ñáyivi, chí ndivii-í kájani ndaa ini-í ja cháa ni jani tu'un Dios ni kuu Juan, áchí-de jíin tá'an-de. ³³ Ja yúan ní kaka'an-de: Tú kájiní-ri, áchí-de jíin Jesús. Yúan-na te ni ka'an Jesús: Suni ruu, tú kachi-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tíñu yá'a núsáá, áchí-ya jíin-de.

Chaa kásatiñu nuu itú uva

12 Te ni keja'á-yá ni ka'an-ya tú'un yátá jíin-de jíiná'an-de: ñin chaa, ni nachu'un-de ñin itú uva. Te ni jasú-de jakú. Te ni jacha-de ñin yau nuu kaxín-de. Te ni ndukani-de ñin torre. Te ni xndóo-de nuu cháa kásatiñu jíin. Te ni kee-de kua'an jíká-de. ² Te ñin kivi te ni tájí-de ñin mozo-de vai nuu já kásatiñu jíin uva-ún, ja vái naki'in-de nde'e itú uva nuu já ní kásatiñu-ún. ³ Ko máá-ún, ni kakatiin-ún mozo-de. Te ni kastují-dé. Te ni kakiní'in-ún-de. kuano'on sáni-ni-de. ⁴ Te máá jíto'o, ni natájí tuku-de inga mozo-de vai nuu já kásatiñu-ún. Te ni kastují-ún xiní mozo-de. Te ni kasákátá nuu-dé. Te ni kakiní'in-ún-de kuano'on-dé. ⁵ Te máá jíto'o uva, ni natájí tuku-de inga chaa vai. Te ni kaja'ni-ún-de jíin kuá'a-gá-de. Te sava-de ni kastují. Te sava-de ni kaja'ni. ⁶ Ko máá jíto'o, ío ñin se'e-de ja kúndá'ú ini-de. Te onde sandí'í-na ni tájí-de se'e-de vai nuu cháa kásatiñu. Te ni ka'an-de: Ná kóo jíin'ún yúan núu sé'e-ri, áchí-de. ⁷ Ko máá já kásatiñu-ún, ni kandatu'ún: Chaa yá'a xíin tá'u. Ná chó'o, ná ká'ni-yo-dé, te ná ndóo ta'u-dé kuu-yó, áchí. ⁸ Te ni kakatiin-ún sé'e-de. Te ni kaja'ni-ún-i. Te ni kaskána ndiyi-ún yátá itú uva. ⁹ Ndasá sá'a jíto'o itú uva-ún núsáá. Chaa-de, te xnáa-dé ja ní

kásatiñu-ún. Te kuá'a-de itú uva-ún nuu sáva-ga chaa, áchí-ya. ¹⁰ Ni tutu ñi yá'a té ka'u-ga-ro náún. Yuu já ní kaské'ichi chaa káchutá'an, ya'á kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. ¹¹ Máá Tatá Dios, ni sá'a-ya súan. Te kánaa ini-yo ndé'é-yó tíñu yá'a, áchí-ya jíin-de. ¹² Te kándúkú-de modo tíin-de-ya. Chi ni kajuku'un ini-de ja síkí máa-de kúu tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Ko ni kayu'ú-de ni kajito-de ñáyivi. Te ni kaxndóo-de-ya, te kaja'an-de.

Siki xú'ún yóo

¹³ Te ni katájí-de sava chaa fariseo jíin chaa herodiano kaja'an-de nuu-yá, ná-va'a tíin yátá-de-ya jíin yakú tu'un. ¹⁴ Te ni chakoyo-de. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Maestro, kájiní-ná ja ká'an ndaa-ní. Te tú yú'ú-ní jíto-ní ni ñin chaa, chí tú ndé'é-ní ndasa jíto taká chaa, chí sua stá'an ndaa-ní ichi Dios. Á kuu kuá'a-yó xú'ún yóo nuu César, xí túu. Á kuá'a-yó, xí ma kuá'a-yó, áchí-de jíin-yá. ¹⁵ Yúan-na te máá-yá, a ni juku'un ini-ya já xndá'ú-de-ya kákuni-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kájito ncha-ro rúu. Kuá'a xú'ún jíin ná kii ndé'é-ri, áchí-ya. ¹⁶ Te máá-de, ni kaja'a-de xú'ún-ún nuu-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ndé chaa kúu chaa ncháá nuu yá'a, jíin tú'un yóso yá'a, áchí-ya. Te ni kaka'an-de jíin-yá: César kúu, áchí-de. ¹⁷ Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Kuá'a ja xíin César nuu César, te ja xíin Dios nuu Dios, áchí-ya. Te ni kánaa xáan ini-de ni kájiní so'o-de tu'un ni ka'an-ya.

Siki já náchaku ndiyi

¹⁸ Yúan-na te ni chakoyo chaa saduceo nuu-yá. Te chaa-ún, káka'an-de ja tú nachaku kuti ndíyi. Te ni kajika tu'ún-de-ya: ¹⁹ Maestro. Moisés, ni chaa-de tutu ni ndoo jíin-yó, nú ñani ñin chaa kuu-de, te ndoo ñasí'í-de, te nú tú se'e-de ní ío, te ñani-de naki'in ñasí'í-de, te nandakin-de tata ñani-de,

áchí tutu-ún. ²⁰ Te nì ka'io usiã ñani. Te chaa núú, nì tãnda'a-dé. Yúan-na te nì jìí-de. Te tú ní xndóo-de tata-de. ²¹ Te chaa uu, nì naki'in-de-ña. Te nì jìí-de. Te ni chaa-ún, tú ní xndóo-de tata-de. Te chaa uni, suni súan. ²² Te ndí'usiá-de, nì kanchaka-de-ña. Te tú ni iin-de ní xndóo-de tata. Te onde sandí'í-na te nì jìí máá ñá'an-ún. ²³ Núsáá te kivi náchaku taká ndíyi, ja náchaku máá ñani jín'an-de, te ndé iin-de kuu-ña ñásí'í-de, chí ndí'usiá-de, nì kanchaka-de-ña, áchí-de jín-yá. ²⁴ Yúan-na te Jesús, nì ka'an-ya jín-de: Tú kájuku'un iní-ro jín tutú ií, ni jín fuerza Dios. Yúan ní kastíví-ró tú'un. ²⁵ Chí kivi náchaku-de ma'nú ndíyi, ni tuká tanda'a kúti-dé, ni ma nátanda'a máá-ña. Chí nduu-de natu'un ndajá'a ká'io andíví. ²⁶ Te sikí ndíyi ja náchaku, á té ka'u-ga-ro tutú Moisés, ndasa nì ka'an Dios jín-de ma'nú yukú: Máá-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya jín Moisés. ²⁷ Ko nasu Dios chaa nì kaji'í kúu-ya, chí sua Dios chaa káichaku kúu-ya. Xaan kástíví-ró tú'un núsáá, áchí-ya jín-de.

Tu'un tá'ú tínu kánúú xáan-gá

²⁸ Te iin chaa cháa tutu nì jini so'o-de kástátá'an-de, nì jaa-de. Te nì jini-de ja vá'a nì nachísó-yá tu'un nuu-dé. Te nì jika tu'un-de-ya: Ndé tu'un kánúú xáan-gá nuu taká tu'un nì tá'ú-yá tínu sáá, áchí-de. ²⁹ Te nì ka'an Jesús jín-de: Yá'a kúu tu'un kánúú xáan-gá nuu taká-ga: Kuni so'o Israel, máá Tatá-yo Dios, máá iin-ni-ya ío. ³⁰ Núsáá te kumaní-ro jín máá Tatá-ro Dios onde jín iní jín añu-ro, jín ní nùu jini tuní-ro, jín ní fuerza-ro. Yá'a kúu tu'un tá'ú tínu kánúú xáan-gá. ³¹ Te tu'un uu kúu suni natu'un inga-ún: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró natu'un kundá'ú iní-ro máá-ró. Tuká inga tu'un tá'ú tínu kánúú-ga ío, chí ya'a-na, áchí-ya jín-de. ³² Yúan-na

te chaa cháa tutu, nì ka'an-de jín-yá: Jandaa Maestro, va'a ká'an-ní, chí Dios iin-ni-ya ío, te tuká inga Dios ío. ³³ Te kumaní-yo jín-yá onde jín iní jín añu-yo, jín ní nùu jini tuní-yo, jín ní fuerza-yo, te kundá'ú iní-yo tá'an-yó natu'un kundá'ú iní-yo máá-yó, kánúú xáan-gá ya'a vása ja ká'mu-yó kiti jín taká kiti ká'ni-yo núu-yá, áchí-de jín-yá. ³⁴ Yúan-na te nì jini Jesús ja vá'a xaan ní xndíó káni-de tu'un. Te nì ka'an-ya jín-de: A yani kuu kivi-ró nùu nuu tá'ú Dios tínu, áchí-ya. Te ni iin-de, tuká ní chundéé iní-de kaka tu'un-de-ya:

Sikí Se'e David

³⁵ Te nì stá'an Jesús iní ve'e ií. Te nì ka'an-ya: Naja káka'an chaa káchaa tutu ja Cristo kúu Se'e David. ³⁶ Chí suni máá David, nì ka'an-de nì sá'a Espíritu Santo jín-de: Máá Tatá Dios nì ka'an-ya jín Jító'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, te ná chúkú-rí chaa kájito u'u róó, kuu-de teyu kuxndíi ja'a-ro, áchí Dios. Achí David. ³⁷ Chí suni máá David, Jító'o, nì ka'an-de jín-yá. Te ndasa kuu máá-yá se'e-de núsáá, áchí-ya. Te taká ñayivi ndá'ú, nì ka'io iní nì ka'io añu-i nì kajini ná'in-i ja ká'an-ya.

Sikí já ní kana jín-yá nuu-í

³⁸ Te nì stá'an-ya tú'un. Te nì ka'an-ya jín-i: Koto-ró máá-ró núu cháa káchaa tutu. Chí kákuni-de kaka-de jín súnu káni. Te kákuni-de ja ká'an sa'an-yo jín-de nuyá'u. ³⁹ Te silla onde xini mesa iní ve'e sinagoga, jín silla xini mesa nuu ío xini kákuni-de. ⁴⁰ Te chaa yá'a kákókó-de ve'e ña'an kéndoo ndá'ú, te kásá'a-de ja túu kuachi-de, yúan kájikán ta'u ná'an-de. Chaa yá'a ví'í-gá ta'nu ndatu-de, áchí-ya.

Ja ní soko ñá'an viuda xu'un

⁴¹ Te kánchaa Jesús ichi núu janú nuu kásoko-í xu'un. Te ndé'é-yá ndasa

káchu'un kua'a ñáyivi xú'ún iní janu-ún. Te kua'a cháa kúká, ni káchu'un téyí-de. ⁴²Te ni chaá iin ña'an ní kendoo ndá'ú. Te ni chindee-ña úu xú'ún yíkí náa, ja kúu iin centavo. ⁴³Yúan-na te ni kana-ya xini cháa káskuá'a jíin-ya. Te ni ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ña'an ní kendoo ndá'ú yá'a, ni chu'un-ga-ña vása táká ñayivi ní káchu'un iní janu-ún. ⁴⁴Chi taká-i, ni káchu'un-i ja ní ndendoso sikí-í. Ko ña'an yá'a, vasa kúndá'ú-ña, ko ni chu'un ndí'i-ña ja ñáva'a-ña, onde jíin táká ja kúchaku-ña, áchí-ya jíin-de.

Tuni nuu kuyani nchaá Jesús

13 Te ni ndenda-ya iní ve'e ii. Te iin chaá skuá'a jíin-ya, ni ka'an-de jíin-ya: Maestro, ndé'é-ní ná xaan lúu yuu te luu ve'e ío, áchí-de. ²Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Á ndé'é-ró núu táká ve'e ná'nu yá'a. Ma kútá'an-ga ni iin yuu, chi iin kivi te ndí'i ndua, áchí-ya. ³Te ni jungoo-ya onde yuku Olivos, ichi núu vé'e ii. Te Pedro, Jacobo, Juan, jíin Andrés, ni kajika tu'un sñin-de-ya: ⁴Kastu'ún-ní nuu-ná. Ndé kivi koo taká tiñu yá'a. Te naún tuni koo nuu kuyani chaá taká tiñu yá'a, áchí-de. ⁵Te Jesús, ni kejá'a-ya ká'an-ya jíin-de: Koto-ró máá-ró jíná'an-ró, nává'a tú xndá'ú ni iin-de róo. ⁶Chi kikoyo kua'a cháa ki'in núu-de s'ví-rí, te ka'an-de: Máá-rí kúu Cristo, achí-de. Te xndá'ú-de kua'a xaan ñáyivi. ⁷Te nú ni kajini tu'un-ró káka'an ja ío guerra xí ja koo guerra, te ma yú'ú-ro. Chi kánúu koo súan. Ko té jinu-ga kivi. ⁸Chi ndonda nación sikí nación, te nuu sikí ñúu. Te yá'a yúan taan, te ni'in, te koo tama, te ni'in ñayivi. Yá'a kákuu tundó'o kéjá'a núu.

Tu'un ndasa ndo'o ñayivi kákandíja

⁹Te koto-ró máá-ró, chi nastúu-de róo nuu junta. Te iní ve'e sinagoga xndó'o-de róo. Te onde nuu gobernador jíin núu

rey kana-de xini-ro ja sikí rúu. Te kani ndaa-ro tú'un nuu-dé. ¹⁰Te jinu ñú'ún ja xná'an-ga kuicha tu'un va'a-ri nuu táká ñayivi. ¹¹Te nú kinchaka-de róo, ja nastúu-de róo, ma nakani tu'a ini-ro ndasa ka'an-ro jíin-de. Chi ja kuá'a-ya núu-ro hora jian, yuán ká'an-ro. Chi nasu máá-ró ká'an, chi Espiritu Santo ka'an, áchí-ya. ¹²Te ñani jíin ñani nastúu tá'an ja ná kúu. Te taa jíin sé'e, te se'e-ún ndonda sikí taa, te ka'ni tá'an. ¹³Te taká ñayivi, koto u'u-i róo ja sikí rúu. Ko chaá kundij ni'in onde kivi jinu, chaá-ún kaku, áchí-ya. ¹⁴Ko nú ni kajini-ro ja káchá'an te ni tuchá taká ndatiñu nuu má kúu kuti koo súan núu, natu'un ni ka'an Daniel chaá ni jani tu'un Dios (chaá ká'u, ná júku'un ini-de), yúan-na te ñayivi káxiukú iní nuu Judea, ná kúnu-i kingoyo-i onde yuku. ¹⁵Te chaá kándeé xini vé'e, ma núu-de ndivi-de ini ve'e ki'in-de ndatiñu-de. ¹⁶Te chaá kándeé onde rancho, ma náxió káva yátá-de náki'in-de tikachí-de ichi yatá-dé. ¹⁷Ko kivi-ún naka ndá'ú kuu ja kañu'un se'e, jíin ja káskáxin-í. ¹⁸Ná kakán ta'u-ro núsáa, nává'a tú kunu-ró máá víko vjin ki'in-ro. ¹⁹Chi kivi-ún koo tundó'o, ja té tuká koo onde kivi ní sá'a Dios ñuyivi, te onde vina, te ni ma koo-ga. ²⁰Te nú máá Tatá Dios, tú ní náxndíyi-ya kivi-ún núu, ni iin chaá ma kaku kuti-dé núu. Ko ja sikí cháa ni nakaji-ya, yuán ní naixndíyi-ya kivi-ún.

Tuni máá kivi sándí'i-na

²¹Núsáa te nú ndé chaá ká'an jíin-ró: Yá'a ndé'é-ró kánchaá Cristo, xí: Yúan ndé'é-ró kánchaá-ya, ma kándíja-ró ja ká'an-de. ²²Chi kenda Cristo xndá'ú, jíin cháa kani tu'un tú'ún. Te sá'a-de tuni tiñu ñá'nu xaan, nává'a xndá'ú-de onde chaá ni nakaji-ya, te nú ná kúu sá'a-de. ²³Koto-ró máá-ró, chi a ni kachi ndí'i-ri nuu-ro, áchí-ya. ²⁴Te kivi ndí'i koo tundó'o-ún, kutúun ndikandii, te yoo

ma ndíi-gá. ²⁵ Te tiñúú xíní, jungoyo-ti íchi ándívi kii-ti. Te taká fuerza andívi, ndíi ka'ya. ²⁶ Yúan-na te kuni ñayivi núu máá Sé'e chaá kii-ya íchi ándívi núu vikó nu'ún jíin kuá'a fuerza ja ndúñá'nu-ya. ²⁷ Yúan-na te tájí-yá ndajá'a-yá kün-goyo. Te nastútú-yá ñayivi ní nakaji-ya ndíkuún lado ñuyívi, onde nuu ndíi ñu'un, te onde nuu ndíi andívi. ²⁸ Vina te skuá'a-ró ndasa sá'a yunu mérkexe. Nú a ni nduyúcha núma, te ni najaa nda'a, te a kájiní-ro já á ni kuyani viko saú. ²⁹ Suni súan róo, nú a ni kajini-ro kuákuu taká tiñu yá'a, te kuni-ro já á yani jaa kivi-ún. ³⁰ Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja má náa ñayivi yá'a, onde ná skíkuu taká tiñu yá'a. ³¹ Andívi jíin ñuyívi chi naa, ko tu'un ká'an-ri chi ma náa.

Siki já kúndito-i

³² Ko kivi kóo-ún, jíin hora, tú ni iin chaá jiní, ni ndajá'a ká'io andívi, ni máá Sé'e-ya, chi máá iin-ni máá Táa-yo Dios jiní-ya. ³³ Koto-ró máá-ró, te kundito-ró, te kakan ta'u-ro. Chi tú kájiní-ro na kivi kóo. ³⁴ Chi nátu'un iin chaá kua'an jíká-de. Te ni xndóo-de ve'e-de. Te ni ja'a-de tu'un nuu mozo-de, ná tiñu sá'a iin iin-de. Te chaá ndíto yux'é, ni ta'u tíñu nuu-dé, ná kúndito-de. ³⁵ Núsáa te kundito-ró, chi tú kájiní-ro na hora nchaá jito'o ve'e-ún, á aini, á ñúú, á kána lí'li, á jañá'an. ³⁶ Chi sánaa ini-ro te nchaá-ni-ya. Te ni'in-yá róo kákixi-ro. ³⁷ Te taká tu'un ká'an-ri jíin-ró yá'a, suni ká'an-ri jíin ndívi-i jín'an-i. Kundito jín'an-ró, áchí-ya.

Ja ní kanatiin tu'un tá'an siki Jesús

14 Te uu-ga kivi te vásá ní kuu Pascua jíin víko kóo statilá tú yíi yujan ía. Te sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu, ni kandúkú-de modo ndasa xndá'u-de-ya te tiin-de-ya. Te ka'ni-dé-ya kákuni-de. ² Te ni kaka'an-de: Ma kúu

sá'a-yó máá kivi víko, chi nú súan te ndonda vaá ñayivi, áchí-de.

Jesús jíin ná'an ndiso perfume

³ Te kánde-ya núu Betania, káncha-ya núu mesa ve'e Simón chaá téyu ndí'yi. Te ni chaá iin ña'an, kándá'a-ña iin tiya'a núu'un perfume máá nían ita nardo kúu. Te ncháa ya'u téyí. Te ni tá'u-ña tía'a-ún. Te ni chu'un-ña xini-yá. ⁴ Te sava, ni kakiti ini. Te ni kaka'an: Naja náa perfume jian. ⁵ Chi kuu kuya'u ví'i-gá uni ciento peso, te kua'a-yó núu ñayivi ndá'ú núu, áchí. Te ni kaka'an vaá siki-ña. ⁶ Ko Jesús, ni ka'an-ya: Sí-a-ña. Naja kástá'an-ro-ña. Tiñu va'a sá'a-ña jíin-rí, áchí-ya. ⁷ Chi nene káxiukú ñayivi ndá'ú jíin-ró. Te nú kákuni-ro te kuu sá'a va'a-ró jíin-i. Ko ruu, na tú nene káncha-ri jíin-ró. ⁸ Ya'a-ni ni kuu ni sá'a-ña. Chi a ni chi'i tu'a-ña perfume yiki kúñu-ri kivi yúji-ri. ⁹ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ní ñuyívi nú ná kuicha tu'un va'a yá'a, te tiñu ni sá'a-ña yá'a, suni koo tu'un nává'a ná núku'un ini-i-ña, áchí-ya. ¹⁰ Yúan-na te Judas Iscariote, iin ja uxí uu yúan, kua'an-de nuu sutú ñá'nu ja nastúu-de-ya. ¹¹ Te súan ni kajini so'o sutu-ún. Te ni kakusi ini. Te ni kakeyu'u já kuá'a xu'ún núu-dé. Te ná ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya.

Viko lélú Pascua

¹² Te máá kivi kéj'a víko kóo statilá tú yíi yujan ía, suni máá kivi kásoko-dé lélú Pascua, te chaá káskuá'a-ún, ni kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kuni-ni ná kísatu'a-ná nuu kée-ni lélú Pascua, áchí-de. ¹³ Te ni tájí-yá uu chaá káskuá'a jíin-yá kua'an-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kuá'an onde ñuu. Te yúan ketá'an-ró jíin iin chaá ndiso iin kiyi nducha. Te kundikin-ro-dé ki'in-ro jíin-de. ¹⁴ Te nuu ndívi-de, yúan ka'an-ro jíin máá jito'o ve'e-ún: Achí máá Maestro: Ndénu

ío ñin ve'e ku'a núu-ní nuu kée-ná lélú Pascua jíin cháa káskuá'a jíin-ná, achí-ro. ¹⁵ Te máá-de, ná stá'an-de ñin cuarto ká'nu onde xini vé'e nuu-ro, yúan a ío tu'a. Te yúan sátu'a-ró ndasa kuu-yó, áchí-ya jíin-de. ¹⁶ Te kája'an cháa káskuá'a jíin-yá. Te ñi jakoyo-de ñuu-ún. Te ñi kani'in-dé nátu'un ñi ka'an-ya jíin-de. Te ñi kasátu'a-de ndasa kuxíni-de lélú Pascua. ¹⁷ Te ñi ini. Te kua'an-ya jíin máá uxí uu cháa-ún. ¹⁸ Te káxiukú-de nuu mesa káyee-dé staa. Te ñi ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñin róó, ja yée jíin-rí, nastúu-ró rúu, áchí-ya. ¹⁹ Yúan-na te ñi kakuxíí ini-de. Te ñi kajiká tu'ún ná ñin ná ñin-de-ya: Ja náá náún, ja náá náún, ká'an ñin-de, ká'an inga-de. ²⁰ Te ñi ka'an-ya jíin-de: ñin ja uxí uu ja chíxí'ú núu kó'ó jíin-rí kúu, áchí-ya. ²¹ Chi jandáa máá Sé'e cháa ki'in-ya nátu'un yóso tú'un-ya núu tutú. Ko naká ndá'ú kúu cháa nastúu máá Sé'e cháa. Va'a-ga nú tú ní káku cháa-ún núu, áchí-ya. ²² Te káyee-dé. Te ñi kí'in Jesús staa. Te ñi jikan ta'u-yá. Te ñi sakuáchi-yá. Te ñi ja'a-ya núu-dé. Te ñi ka'an-ya: Kee jíná'an-ró. Ya'á kúu yiki kúñu-ri, áchí-ya. ²³ Te ñi ki'in-ya ñin taza. Te ñi jikan ta'u-yá. Te ñi ja'a-ya núu-dé. Te ndi'i-de, ñi kaji'i-de. ²⁴ Te ñi ka'an-ya jíin-de: Ya'á kúu niñi-rí ja sá'a contrato jáá. Te ja sikí ñáyivi kuá'a te ñi jati. ²⁵ Te jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ma kó'o-ga-ri nducha ndé'e uva, onde kivi náko'o-ri ja jáá ini ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁶ Te ñi kajita-ya ñin yaa ii. Te ñi kenda-ya kája'an-ya ondé yuku Olivos. ²⁷ Yúan-na te Jesús, ñi ka'an-ya jíin-de: Ndivii-ro, nayu'ú-ro ja sikí rúu akuáa vína. Chi a yóso núu tutú: Stují-rí cháa ndíto rií, te máá ríí-ún, kuicha-ti, áchí. ²⁸ Ko nuu náchaku-ri, te xna'an-ga ruu ki'in-ri ñuu Galilea vásá róó, áchí-ya. ²⁹ Ko Pedro, ñi ka'an-de jíin-yá: Vasa ndivii-dé ná náyu'ú-de, ko náá chi túu,

áchí-de. ³⁰ Te Jesús, ñi ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, chi róó, akuáa vína, onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya. ³¹ Ko máá-de, téyíí ní ka'an-de: Vasa ná kúu-ná jíin-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu níí, áchí-de. Te suni súan ñi kaka'an ndi'i-de.

Jesús iní Jardín Getsemani

³² Te ñi jakoyo-ya ñin nuu nání Getsemani. Te ñi ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Yá'a-ni jungoo-ró nini ná kakán ta'u-rí, áchí-ya. ³³ Te ñi jaka-ya Pedro jíin Jacobo jíin Juan kája'an-de jíin-yá. Te ñi kejá'a-yá yú'u-ya, te ndúku'á iní-ya. ³⁴ Te ñi ka'an-ya jíin-de: Xaan ndúku'á iní-ri, chi a yani kuu-ri. Yá'a kundatu-ró, te kundito-ró, áchí-ya. ³⁵ Te ñi kanduu-ya ñin tí'lí. Te ñi jukuiñi jíití-yá nuu ñú'un. Te ñi jikan ta'u-yá, te nú kuu kaku-ya hora-ún. ³⁶ Te ñi ka'an-ya: Abba, Táa. Taká tiñu kúu sá'a máá-ní. Chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in. Ko nasu ja kuní máá-ná, chi ja kuní máá-ní ná kúu, áchí-ya. ³⁷ Te ñi nchaa-ya. Te ñi jini-ya ja káxixi-de. Te ñi ka'an-ya jíin Pedro: Simón, kixi-ro náún. Á tú kánda-ró kundito-ró vasté ñin hora. ³⁸ Kundito, te kakan ta'u-ro, nává'a ma kóto nchaa-ún róó. Chi kuní ndija añú-ro, ko yiki kúñu-ró chi túu, áchí-ya. ³⁹ Te kua'an tuku-ya. Te ñi jikan ta'u-yá. Suni ñin-ni tu'un ñi ka'an-ya. ⁴⁰ Te ñi nchaa-ya. Te ñi jini tuku-ya-dé káxixi-de, chi xaan káji'i-de numá'ná. Te tú kútuní ndasa xndíó káni-de tu'un nuu-yá. ⁴¹ Te ñi nchaa-ya vuelta uní. Te ñi ka'an-ya jíin-de: Kusu te ndetatú-ro-ná. A ñi kuu. Vina te ñi ja hora ja máá Sé'e cháa natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi. ⁴² Nduko, ná chó'ó. Chi ja nastúu ruu, a ñi kuyani vai, áchí-ya.

Jā ní kākatiin-de Jesús

⁴³Te súan ká'an-ya, te nì chaa-ni Judas, iin ja uxí uu-ún. Te iin nuu já káchindéé tá'an jíin-de, jíin machete jíin yúnu vái koyo jíin-de. Chì sutu nǎ'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa nì kayii, nì katájí cháa-ún. ⁴⁴Te chaa nì nastúu-ya-ún, nì ja'a-de iin tuni, te nì ka'an-de: Chaa tíyú'ú-rí-ún, yuán kúu. Katiin jíná'an-ró, te kunchaka-ró kí'in-ro jíin, áchí-de. ⁴⁵Yúan-na te nì chaa-de. Te nì kandita-ni-de nuu-yá. Te nì ka'an-de jíin-yá: Maestro, Maestro, áchí-de. Te nì tiyú'ú-de-ya. ⁴⁶Te chaa vai koyo jíin Judas-ún, nì kākatiin-de-ya. ⁴⁷Te iin chaa kándii yúan, nì stáa-de machete-de. Te nì kachi-de so'o mozo máá sutú nǎ'nu-ga. ⁴⁸Te nì ka'an Jesús jíin-de jíná'an-de: Nátu'un siki fin chaa ku'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu katiin-ró rúu náún. ⁴⁹Ndita'an kivi ní kandee-ri jíin-ró iní ve'e ii, nì stá'an-ri tu'un, te tú ní kākatiin-ró rúu. Ko súan kásá'a-ró nává'a ná skikuu tutu ii, áchí-ya. ⁵⁰Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-yá, nì kaskéndo-de-ya. Te nì kajinu ndi'i-de kaja'an-de. ⁵¹Te iin suchí, ndikín-i-ya kuá'an-i jíin-yá. Te ndi-i iin sa'ma kuítá, chí vichí líi-í. Te nì kākatiin-de-i. ⁵²Ko máá-i, nì xndóo-i sa'ma kuítá-ún. Te nì jinu vichí líi-í kua'an-i.

Jā ní kándii Jesús nuu sutú nǎ'nu-ga

⁵³Te nì kakinchaka-de Jesús nuu máá sutú nǎ'nu-ga. Te taká sutu nǎ'nu jíin cháa nì kayii jíin cháa káchaa tutu, nì kandutútú-de. ⁵⁴Te Pedro, jíká ndikín-de-ya ondé iní yuxé'é máá sutú nǎ'nu-ga-ún. Te nì jungoo-de jíin cháa káatíin-ún, ndúvixi-de ñu'un. ⁵⁵Te taká sutu nǎ'nu jíin taká chaa junta, nì kándúkú-de iin tu'un siki Jesús, ja ká'ni-dé-ya kákuñi-de. Ko tú ní káni'in-dé. ⁵⁶Chì

kua'a-dé, nì kasátú'ún-de siki-yá. Ko tu'un nì kaka'an-de-ún, tú ní kétá'an. ⁵⁷Yúan-na te nì kandukuiñi sava-de, nì kasátú'ún-de siki-yá: ⁵⁸Máá-ná, nì kajini-ná ká'an-de: Ruu, stúuncháa-ri ve'e ii yá'a ja ní kasáva'a nda'a. Te nuu uní kivi te ndukani-ri inga ja tú níni jíin ndá'a, áchí-de, áchí jíná'an. ⁵⁹Ko ni súan tú ní kétá'an tu'un nì kaka'an. ⁶⁰Yúan-na te máá sutú nǎ'nu-ga-ún, nì ndukuiñi-de kándii-de ma'ñú. Te nì jiká tu'un-de Jesús: Tú ka'an kuti-ro náún. Ndasá káka'an chaa yá'a siki-ro, áchí-de jíin-yá. ⁶¹Te máá-yá, tú ní ká'an kuti-yá. Te máá sutú nǎ'nu-ga-ún, nì jiká tu'un tuku de-ya: Máá-ró kúu Cristo, Se'e máá I'a ii náún, áchí-de jíin-yá. ⁶²Te Jesús, nì ka'an-ya jíin-de: Máá-rí kúu. Te kuni-ro máá Sé'e chaa kunchaa-ya íchi ndává'a Dios nuu ío fuerza-ya. Te ndii-ya íchi ándívi jíin vikó nu'un, áchí-ya. ⁶³Yúan-na te máá sutú nǎ'nu-ga-ún, nì ndátá-ni-de sa'ma-dé. Te nì ka'an-de: Naún níni kúni so'o-yó ká'an inga-de núsáa. ⁶⁴Nì kajini-ro ná ndiva'a ká'an-de. Ndasá kájani iní-ro. Achí sutu nǎ'nu-ga-ún. Te taká chaa-ún, nì kanakuxndii-de-ya ná kúu-ya. ⁶⁵Te sava-de, nì kativi si'v'i-de nuu-yá. Te nì kajasu-de nuu-yá. Te nì kaja'a-de jikí núu-yá. Te káka'an-de jíin-yá: Kani tu'un, áchí-de. Te chaa káatíin-ún, nì kastují-dé-ya jíin jikí.

Jā tú ní játu'un Pedro

⁶⁶Te ichi chí yuxé'é yúan kándii Pedro. Te iin ña'an játíin nuu máá sutú nǎ'nu-ga-ún, nì chaa-ña. ⁶⁷Te nì jini-ña núu Pedro kándii-de ndúvixi-de. Te nì ndakoto-ña núu-dé. Te nì ka'an-ña: Te róo, jíin Jesús ñuu Nazaret jíká-ró vii, áchí-ña. ⁶⁸Ko máá-de, tú ní játu'un-de. Tú jini-ná, ni tú júku'un ini-ná naún ká'an-ní, áchí-de jíin-ña. Te nì kenda-de yuxé'é yatá ve'e-ún. Te nì kana-ni líli. ⁶⁹Te ña'an játíin-ún, nì jini-ña núu-dé

inga jínu. Te ni ka'an-ña jíin cháa ká'jin yúan. Chaa yá'a suni tá'an-de, áchí-ña. ⁷⁰Ko máá-de, tú ní játu'un tuku-de. Te ni kunúu tuku. Te chaa ká'jin-ún, ni kaka'an tuku-de jíin Pedro: Jandáa ja súni tá'an-de kúu-ró, chi chaa galileo kúu-ró. Te tu'un ká'an-ro súan kumí koo, áchí-de. ⁷¹Ko máá-de, ni'in ni ka'an ndiva'a-de: Tú jini-ri chaa yá'a ja kaka'an-ro tú'un-de, áchí-de. ⁷²Yúan-na te ni kana-ni lí'li vuelta uu. Te Pedro, ni nuku'un ini-de taká tu'un ni ka'an Jesús jíin-de núú: Onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya sáá. Te ni nakani ini-de siki tú'un-ún. Te ni nde'e-de.

Ja kuá'an Jesús nuu Pilato

15 Te jañá'an-ún, te taká sutu ñá'nu, jíin cháa ni kayii, jíin cháa ká'jaa tutu, jíin ndívii cháa junta, ni kaskétá'an-ni-de tu'un. Te ni kaju'ni-de Jesús kua'an-de jíin-yá. Te ni kaja'a-de-ya núu Pilato. ²Te Pilato, ni jiká tu'un-de-ya: Máá-ró kúu Rey chaa judío náún, áchí-de. Te ni ka'an-ya: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya jíin-de. ³Te sutu ñá'nu-ún, ni'in ni kajikan-de kuachi siki-yá. ⁴Te Pilato, ni jiká tu'un tuku-de-ya: Tú ka'an kuti-ro náún. Nde'é, ná kua'a kuáchi ká'jikan-de siki-ro, áchí-de jíin-yá. ⁵Ko Jesús, tuká ní ká'an kuti-yá. Te ni naa iní Pilato ndé'é-de nuu-yá. ⁶Te ío costumbre Pilato ja kivi viko-ún sí'a-de iin chaa yí'i vekaa, nani chaa kákuu ini ñayivi. ⁷Te ni io iin chaa nání-de Barrabás, kánde-de vekaa jíin tá'an-de ja ní kandonda-de, ni kaja'ni-dé ndiyi. ⁸Te ni chakoyo kua'a ñayivi. Te ni kaka'an-i jíin Pilato ná sá'a-de nátu'un ío costumbre-de. ⁹Te ni ka'an Pilato jíin-i: Kákuni-ro ja sí'a-ri Rey chaa judío náún, áchí-de. ¹⁰Chi a ni jini-de ja ní kakukuásún ini sutu ñá'nu-ún, te yúan ní kaja'a-ún-yá nuu-dé. ¹¹Chi

sutu ñá'nu-ún, ni kaská'an-de ñayivi kuá'a-ún ja Pilato va'a-ga ná sí'a-de Barrabás ki'in. ¹²Te ni ka'an tuku Pilato: Ndasá kákuni-ro ja sá'a-ri jíin cháa káskúnání-ró Rey judío núsáá, áchí-de jíin-i. ¹³Te máá-i, ni kakana jaa tuku-i: Kata kaa-ni chaa jian jiká cruz, áchí-i. ¹⁴Ko Pilato, ni ka'an-de jíin-i: Naún kuachi ni sá'a-de, áchí-de. Te máá-i, ví'í-ga ni kakana jaa-i: Kata kaa-ni-de ná kúu-de, áchí-i. ¹⁵Te Pilato, kuni-de ja ná kúsi iní ñayivi-ún. Te ni sí'a-de Barrabás kua'an. Yúan-na te ni xndó'o-de-ya. Te ni ja'a-de-ya kuíta kaa-ya ja ná kúu-ya.

Ja ní kasákátá soldado nuu-ya

¹⁶Yúan-na te soldado, ni ká'ni-in-de-ya kuá'an-de jíin-yá ini ve'e palacio. Te ni kakana xini tá'an-de ni kandutútú-de. ¹⁷Te ni kachu'un-de-ya iin sa'ma kuá'a tindi'í. Te ni katiiin-de iin corona iñu. Te ni kachu'un-de xini-yá. ¹⁸Yúan-na te ni kaka'an-de jíin-yá: Rey judío, taá ndii, áchí-de. ¹⁹Te ni kakuun-de yunu xini-yá. Te ni kativi sí'ví-de nuu-yá. Te ni kajukuiñi jítí-de nuu-yá, te ni kachiñú'un-de-ya. ²⁰Te nuu ní ndí'i ni kasákátá-de nuu-yá, te ni katava-dé sa'ma kuá'a tindi'í nú'un-ya-ún. Te ni kanachu'un-de-ya sa'ma máá-yá, te ni kakeni'in-de-ya káta kaa-de-ya. ²¹Te iin chaa nání-de Simón ñuu Cirene (táa Alejandro jíin Rufo kúu-de), ni ja'a-de vai-de ichi rancho. Te ni katetñu-de chaa-ún ki'in-de jíin-de kundiso-de cruz-ya. ²²Te kaja'an-de jíin-yá onde nuu nání Gólgota, ja kuni ka'an: yiki xini. ²³Te ni kasáká núu-de vino jíin súsia ua. Te ni kaja'a-de nuu-yá ko'o-ya. Ko máá-yá, tú ní játá'ú-yá ko'o-ya.

Ja ní kajata kaa-de-ya

²⁴Te ni kajata kaa-de-ya jiká cruz. Te ni kasaka-dé sa'ma-yá nuu tá'an-de. Te ni kasá'a-de apuesto siki, ndasa ni'in, iin

iin-de. ²⁵ Te ka'iin ni kajata kaa-de-ya. ²⁶ Te nuu tutu kuachi siki-ya yoso: Ya'a kuu Rey cha judío, áchí. ²⁷ Te ni kajata kaa-de uu ñaku'ina jín-ya, iin ichi ndáv'a-ya, te inga ichi ndávésé-ya. ²⁸ Te ni skikuu tu'un ka'an tutu ii: Onde jín cháa kándáá ní kaskétá'an-de-ya, áchí. ²⁹ Te ñayivi kája'a yúan, ni kaskuikó-i xini-í. Te ni kaka'an ndiva'a-i jín-ya: Jan jaan. Róo, ka'an-ro já stúncháa-ro vé'e ii Dios, te nuu uní kivi te ndukani-ró núu. ³⁰ Vina te nama-ró máá-ró, te nuu-ró jiká cruz núsáá vii, áchí-i. ³¹ Te suni súan ni kasákátá sutú ñá'nu-ún nuu-ya. Te kándatu'ún jín cháa káchaa tutu: Sava ñayivi á ni kuu ni nama-de, ko ma kuu nama-de máá-de. ³² Cristo, Rey cha Israel, ná núu-de jiká cruz vina, te ná kuní-yo, te ná kándíja-yó, áchí. Te cha kándita kaa jín-ya-ún, suni súan ni kaka'an ndiva'a-de jín-ya. ³³ Te nuu ní kuu kaxiuu, te ni kuxk'ivi ní núu nú'un onde ka'uni. ³⁴ Te nuu ní kuu ka'uni, te ni ka'an jaa Jesús: Eloi, Eloi, lama sabactani, achí-ya. Já kuní ka'an: Dios máá-ná, Dios máá-ná, naja ní xndóo-ní náá. ³⁵ Te sava cha ka'iin yúan, ni kajini so'o-de. Te ni kaka'an-de: Nde'é, chí kána-de xini Elías, áchí-de. ³⁶ Te jínu iin cha ni ja-de, te ni chindáji-de kachi núu vinagre. Te ni cha-de xini fin yunu. Te ni ja'a-de nuu-ya ja kó'o-ya. Te ni ka'an-de: Ná ndé'ó nú cha Elías xnúu-de cha, áchí-de. ³⁷ Ko máá Jesús, ni ka'an jaa-ya. Te ni ji'i-ya. ³⁸ Yúan-na te sa'ma ndíta kaa iní ve'e ii, ni te'nde uu onde nuu xini te onde nuu já'a. ³⁹ Te iin cha capitán kándii-de nuu-ya. Te ni jini-de ja ní kana jaa-ya ní ji'i-ya. Te ni ka'an-de: Jándáa ja Sé'e Dios kuu cha ya'a núu, áchí-de. ⁴⁰ Te suni ka'iin sava ñasíí kándé'é jiká-ña. Te yúan ka'iin María nuu Magdala, jín Salomé, jín María náa José jín Jacobo súchí. ⁴¹ Chí onde ná kánde-ya nuu Galilea, te ña'an-ún, ni kandikin-ña-ya. Te ni kajatíñu-ña

núu-ya. Te suni ío kua'a-gá-ña, ni kaja'an-ña jín-ya nuu Jerusalén. ⁴² Te ni ini kivi-ún. Te kásatu'a-de, chí yuchaan kuu kivi ndétatú. ⁴³ Te José nuu Arimatea, cha kúná'nu nuu junta kuu-de, te suni núkuu iní-de ja kuu nuu nuu tá'ú Dios tiñu, ni cha-de. Te ni chundéé iní-de ni kivi-de nuu Pilato. Te ni jikan-de yiki kúñu Jesús. ⁴⁴ Te Pilato, tú kándíja-de ja á ni ji'i-ya. Te ni kana-de xini capitán. Te ni jiká tu'ún-de cha-ún nú a ni ji'i-ya. ⁴⁵ Yúan-na te ni kunda iní-de ja ní ka'an capitán-ún jín-de. Te ni ja'a-de yiki kúñu-ya nú José. ⁴⁶ Te José, ni jaan-de iin sa'ma kuitá. Te ni xnúu-de-ya. Te ni chisukun-dé-ya sá'ma-ún. Te ni chindee-de-ya iní ve'e añú ja ní jacha chí iin kava. Te ni stúu-dé iin yuu ní jasu-de yuv'e añú-ún. ⁴⁷ Te María nuu Magdala, jín María náa José, ni kajini-ña nú ní jakin-de-ya.

Já ní nachaku Jesús

16 Te ni ini kivi ndétatú-ún. Te María nuu Magdala, jín María náa Jacobo, jín Salomé, ni kajaan-ña jí'o vixi kich'i-ña-ya. ² Te ja'á'an kivi iin semana, ja á ni kana ndikandii, ni jakoyo-ña nú vé'e añú. ³ Te kaka'an máá-ña: Ndénu ní'in-yo fin cha chaxio yuu yúv'e añú, áchí-ña. ⁴ Te ni kandakoto-ña. Te ni kajini-ña já á ni kuxio yuu-ún kua'an. Te ká'nu xaan. ⁵ Te ni kivi koyo-ña iní ve'e añú-ún. Te ni kajini-ña fin cha súchí, nú'un káni-dé iin sa'ma ku'jín, káncha-de ichi ndáv'a. Te ni kayu'ú-ña. ⁶ Te cha-ún, ni ka'an-de jín-ña: Ma yú'ú-ro. Kánandúkú-ró Jesús nuu Nazaret I'a ni ji'i jiká cruz. Túu-ya ya'a, chí a ni nachaku-ya. Ya'a ndé'é-ró nú ní kajakin-de-ya. ⁷ Kuángoyo núsáá, te kachi-ro nú cháa kaskuá'a jín-ya, jín nú Pedro, ja xná'an-ga-ya kí'in nuu Galilea vásá kí'in-ro. Yúan kun-ro núu-ya, nátu'un ni ka'an-ya jín-ró sáá,

áchí-de jíin-ña. ⁸Te máá-ña, kájinu-ña ní ndenda-ña vé'e añú. Chì káyú'ú-ña, te kákisi-i-ña. Te tú ni ìn nuu ní kákachì-ña, chì káyú'ú-ña. ⁹Te Jesús, a nì nachaku-ya máá jáñá'an kivì ìn semana. Te xnáñúú-gá nì ndenda ndijin-ya núu María ñuu Magdala. Ña'an-ún, nì yì'i usiá tachi kíni-ña. Te nì kiñi'in-ya kuá'an. ¹⁰Te nì kee-ña kuá'an-ña. Te nì kachì-ña núu cháa nì kajika jíin-ya, chì kándukuf'a inì-de te kánde'e-de. ¹¹Te súan nì kajini tu'un-de ja chakú-ya ní jini ña'an-ún nuu-ya. Ko tú ní kákandíja-de tu'un ká'an-ña. ¹²Te nì kuee-ga. Te inga modo nì nastá'an ndijin-ya máá-ya nuu úu-de kájika-de kua'an-de ichi rancho-de. ¹³Te cháa-ún, nì kaja'an-de. Te nì kastu'ún-de nuu sáva-ga. Ko ni tú ní kákandíja ja káka'an-de.

Ja kuáno'on-ya andívi

¹⁴Yúan-na te vásá ní nastá'an ndijin-ya máá-ya nuu máá uxí ìn-de,

káxiukú-de káyee-dé staa. Te nì kana jíin-ya nuu-dé, chì ndava iní añú-de, te tú ní kákandíja-de tu'un nì kaka'an ja ní kajini nuu-ya ja ní nachaku-ya. ¹⁵Te nì ka'an-ya jíin-de: Kuá'an jíná'an-ró ní ñúyivi, te kani-ró tú'un va'a-ri nuu táka ñayivi. ¹⁶Chaa kándíja te kuanducha-dé, kaku-de. Ko chaa tú kándíja, ta'nu ndatu-de. ¹⁷Te chaa kákandíja, sá'a-de tuni yá'a: Jíin sí'ví-rí kiñi'in-de tachi kíni kingoyo. Te ka'an-de inga yu'u jáá. ¹⁸Kuanchaa-de koo, te nú nì jì'i-de veneno, te ma sá'a daño jíin-de. Te xndée-de nda'a-dé siki ñayivi kú'u, te nduva'a-i, áchì-ya jíin-de. ¹⁹Yúan-na te nuu ní ndíi nì ka'an máá Jító'o-yo jíin-de jíná'an-de, te nì ndaa-ya kuáno'on-ya andívi. Te nì nungoo-ya ichi ndává'a Dios. ²⁰Te máá-de, kaja'an-de. Te nì kajani-de tu'un-ya táka lado. Te máá Jító'o-yo, nì chindéé ní chituu-ya-dé. Te jíin tuni nì kasá'a-de-ún nì stá'an-ya já ío ndaa taká tu'un yá'a. Amén.

*EL SANTO EVANGELIO
SEGUN SAN LUCAS*

**TU'UN VA'A NI
CHAA SAN LUCAS**

Siki tú'un ni chaa San Lucas

1 Kua'a cháa ni kachaa-de tu'un ná taká tínu ni sá'a Jesús ni kajini-yo. ²Te cháa ni kajini nuu-yá ná onde kivi ní kejá'a-yá, ni kajani-de tu'un-ya. Te ni kakastu'un-de nuu-yo. ³Te náá, a ni nandúkú víi-ná taká tu'un-ya, ná onde kivi ní kejá'a. Te jáni ini-ná ja súni ío va'a chaa káji-ná tu'un yá'a nuu-ní, Teófilo máni, ⁴náva'a ná kuní-ní ja ío ndaa taká tu'un ni skuá'a-ní.

Ja ní ka'an ndajá'a Dios jíin Zacarías

⁵Te kivi ní kuu Herodes rey ñuu Judea, ni ío ñin sutu nání-de Zacarías ja ní chindéé tá'an-de jíin Abías. Te ñasí'í-de nání-ña Elisabet. Te onde chii Aarón vai tata-ña. ⁶Te cháa ndaa ni kakuu ndendúú-de nuu Dios. Te ñúkúún ní kaskíkuu-de taká tu'un jíin tínu tá'ú-yá nuu-yo. ⁷Te tú se'e-de ní ío, chi Elisabet, ña'an numá kúu-ña, te vina, a ni kayii-de. ⁸Yúan-na te ni jaá kivi ní kateta'an-i nuu Zacarías jiku-de jíin tínu ja kúu-de sutu nuu Dios, ⁹nátu'un ni kasá'a máá sutú. Te ja yúan ni kivi-de ini ve'e ii máá Jito'o-yo. Te ní ja'mu-de susia kutú. ¹⁰Te nini ja'mu-de susia kutú, te ichi yatá ve'e ii, kájikán ta'u ñáyivi kuá'a. ¹¹Te ni kenda ñin ndajá'a máá Jito'o-yo núu-dé, kándii-ya ichi ndáv'a altar nuu ja'mu-de susia kutú. ¹²Te ni jini Zacarías nuu-yá, te ni yu'ú-de, te ni kisi-i-de. ¹³Ko máá ndajá'a-ún, ni ka'an-ya jíin-de: Zacarías, ma yú'ú-ro, chi ja ní jikan ta'u-ro a ni jini so'o Dios. Te ñasí'í-ro Elisabet, skáku-ña ñin se'e yíi, te skúnání-ró-i Juan. ¹⁴Te kusii xáan iní-ro. Te kusii

iní kua'a ñáyivi jíin-i kivi káku-i. ¹⁵Te kuu-i ñin cháa kúná'nu nuu Dios. Te ma kó'o-i vino, ni ndixi. Te kukútú Espíritu Santo ini-i, vasa ñú'un-ga-i chii náa-i. ¹⁶Te kua'a cháa Israel ndíó káva ini-de nuu Dios sá'a-i. ¹⁷Te kuxnúú-i jíin modo jíin fuerza Elías nuu I'a kii. Te taká táa, ndundá'ú ini-de se'e-de, te cháa ni'in ini, nakuandatu-de tu'un ndíchí ká'an cháa ndaa, sá'a-i. Te sátu'a-i ñáyivi kóo tu'a ja cháa máá Jito'o-yo. Achí-ya jíin-de. ¹⁸Te ni ka'an Zacarías jíin ndajá'a-ún: Ndasá kuni-ná te ní jandáa kúu, chi cháa ni yii kúu-ná, te ñasí'í-ná, suni a ni yii-ña, áchí-de. ¹⁹Te ni ka'an ndajá'a-yá: Máá-rí kúu Gabriel, ja kándii-ri nuu Dios. Te ni táji-yá ruu, vai ka'an-ri jíin-ró, te kachí-ri tu'un va'a yá'a nuu-ro. ²⁰Vina te kuñí'ín-ro, te ma kúu ka'an-ro onde kivi skíkuu tu'un yá'a, chi tú ní kándija-ró tú'un ni ka'an-ri, te tu'un skíkuu nání kúu, ná jaá kivi, áchí-ya jíin-de. ²¹Te ñáyivi-ún, káindatu-i Zacarías. Te kájani ini-i ñaún tá'an-de ja ní kuná'án kánde-de ini ve'e ii. ²²Yúan-na te ni ndenda-de, te tuká ní kúu ka'an-de jíin-i. Te ni kajuku'un ini-i ja iní ve'e ii-ún ni jini-de ñin ja Dios ni skóto-ya-dé. Te máá seña-ña ni sá'a-de nuu-í, chi a ni kuñí'ín-de. ²³Te nuu ní jinu tínu ndíso-de, te kuano'on-dé ve'e-de. ²⁴Yúan-na te ni kuu yaku kivi. Te ñasí'í-de Elisabet, ni ni'in se'e-ña. Te ni chisa'í-ña máá-ña ú'un yoo. Te ni ka'an-ña: ²⁵Súan ni sá'a máá Jito'o-yo jíin-ri ja ní jini-ya núu-ri. Te vina tuká kúka nuu-ri nuu taká ñáyivi. Achí-ña.

Ja ní ka'an Gabriel jíin María

²⁶Te nuu iñú yoo, te ni táji Dios ndajá'a Gabriel, ni ja'an-ya ñin ñuu nání Nazaret, ndañú Galilea. ²⁷Ni ja'an-ya núu ñin ña'an jaá, ja á yani tanda'a-ña jíin ñin cháa nání José. Te onde chii David vai tata-de. Te ña'an jaá-ún nání-ña María. ²⁸Te ni jaá ndajá'a-yá nuu

kánchaa-ña yúan. Te ni ka'an-ya jíin-ña: Taá ndii, ta'u-ro kúu, chi máá Jito'o-yo jíika-ya jíin-ró. Te xáán ndatu kéndoo-ró vásá táká ña'an. Achí-ya. ²⁹ Te máá-ña, ni jini-ña núu-yá. Te ni kuñáá ini-ña já súan ni ka'an-ya. Te jáni ini-ña naún tu'un kúu ja ní ka'an-ya-ún. ³⁰ Yúan-na te ni ka'an ndajá'a-yá jíin-ña: María, ma yú'u-ro, chi ni kusii ini Dios jíin-ró. ³¹ Vina te juku'un se'e-ró, te skáku-ró fin se'e yíi. Te skúnáni-ró-i Jesús. ³² Kuñá'nu suchi-ún. Te kunáni-i Se'e I'a kuñá'nu xaan. Te máá Tatá Dios kua'a-ya mesa táa-i David nuu-í. ³³ Te tá'u-i tiñu ini ve'e Jacob ní káni. Te kivi tá'u-i tiñu-ún, ma ndíi kuti. Achí-ya. ³⁴ Yúan-na te ni ka'an María jíin ndajá'a-yá: Ndasa koo Táta, chi tú yii-ná ío, áchí-ña. ³⁵ Te ni kachi ndajá'a-yá jíin-ña: Máá Espíritu Santo kii siki-ro, te fuerza máá I'a kuñá'nu xaan sá'a kati siki-ro. Yúan máá súchí íi káku-ún, kunáni-i Se'e Dios. ³⁶ Te kástu'ún-rí nuu-ro, já tá'an-ró Elisabet, suni a ni ni'in sé'e-ña vina vasa a ni yii-ña. Te vina ío inu yoo já tuká nání-ña ñá'an numá. ³⁷ Chi taká ja kuní Dios, te kuu sá'a-ya, áchí ndajá'a-yá ³⁸ yúan-na te ni ka'an María: Kuu, chi játiñu-ná nuu máá Tatá Dios, te súan ná koo ná-tu'un ni ka'an-ní núsáá, áchí-ña. Te máá ndajá'a-ún, kua'an-ya.

Ja ní jaa María nuu Elisabet

³⁹ Te ni kuu kivi. Te ni ndukuiñi María, ni kaa-ña fin yuku kuá'an-ña, ni jaa-ña fin nuu nání Judá. ⁴⁰ Te ni kivi-ña ini ve'e Zacarías. Te ni ka'an-ña jíin Elisabet. ⁴¹ Te nuu ní jini so'o Elisabet tu'un ni ka'an María jíin-ña, te suchi lúli-ún ni tuñu-ni-i chii-ña. Te ni chítu ndíi Elisabet jíin Espíritu Santo. ⁴² Te ni ka'an jaa-ña: Xáán ndatu kúu-ró núu táká ña'an. Te suni xáán ndatu kúu suchi nú'un chii-ró. ⁴³ Te naún ña'an kúu ruu ja ní chaa náa máá Jito'o-ri nuu-rí. ⁴⁴ Chi ja ní jini so'o-ri tu'un ni

ka'an-ro jíin-rí, te suchi nú'un chii-ri yá'a, ni tuñu-ni-i ja kusii ini-i. ⁴⁵ Xáán ndatu kúu ña'an ní kandíja-ún, chi taká tu'un ni keyu'u máá Tatá Dios, skíkuu náin jíin-ña, áchí Elisabet. ⁴⁶ Yúan-na te ni ka'an María: Kúu ini-ri ja ná ndúñá'nu máá Tatá Dios. ⁴⁷ Te kusii ini-ri jíin Dios ja náma-ya rúu. ⁴⁸ Chi ni jini-ya já kúka nuu ini ña'an játiñu nuu-yá núu. Ko onde vina te ka'an taká ñayivi jíin-rí ja xáán ndatu-ri. ⁴⁹ Chi I'a tiñ ndíi fuerza, ni sá'a-ya tiñu ñá'nu jíin-rí, te sí'ví íi ñáva'a-ya. ⁵⁰ Te ní káni kundá'ú ini-ya táká ñayivi káandatu nuu-yá. ⁵¹ Ni sá'a-ya tiñu ñá'nu jíin ndá'a-yá. Te ni skúnu-ya cháa vixi kája'an-de, onde jíin táká ja kájani sáni ini-de. ⁵² Te ni chaxio-ya cháa kakuñá'nu nuu mesa-de. Ko chaa kákuñá'ú, ni nasáñá'nu-ya-dé. ⁵³ Te nuu cháa káji'i soko, ni ja'a-ya já kée vá'a-de. Ko chaa kúká, ni kiñi'in sáni-ya-dé kája'an-de. ⁵⁴ Te ni chindéé ní chituu-ya mozo-ya ñayivi Israel, chi núku'un ini-ya já ní kundá'ú ini-ya-í. ⁵⁵ Chi ni ka'an-ya jíin ndíyi táa-yo jina'an-de, ja ní káni kundá'ú ini-ya Abraham jíin táká tata-de, áchí María. ⁵⁶ Te ni kanchaa María jíin-ña nátu'un uni yoo. Yúan-na te kuano'on-ña ve'e-ña.

Kivi ní kaku Juan, chaa skuánducha

⁵⁷ Te Elisabet ni jaa kivi skáku-ña sé'e-ña. Te ni skáku-ña fin se'e yíi. ⁵⁸ Te ni kajini tu'un tá'an-ña jíin ñayivi káxiukú yáni, ja Dios xaan ní kundá'ú ini-ya-ña. Te kákusii ini-i jíin-ña. ⁵⁹ Yúan-na te nuu uná kivi, te ni chakoyo-de ja xití ndúu suchi ykín-ún. Te skúnáni-de-i sí'ví táa-i Zacarías núu. ⁶⁰ Ko ni ka'an náa-i: Ma kúu, chi Juan kunáni-i, áchí-ña. ⁶¹ Te ni kaka'an-de jíin-ña: Naja. Te tú ni iin tá'an-ró nání súan, áchí-de. ⁶² Yúan-na te jíin seña kájika tu'un-de táa-i ndasa kuní-de kunáni-i. ⁶³ Te ni jikan máa-de iin tutu. Te yúan ni chaa-de: Juan kunáni-i, áchí.

Te taká ñayivi-ún ni kánaa iní kánde'é-i. ⁶⁴Te ni nanuña-ni yu'u-dé. Te ni nduvitá-ni yáa-dé. Te ni naka'an-ni-de ni nakana jaa-de Dios. ⁶⁵Te taká ñayivi kákuu tá'an-de, ni kayu'ú-i. Te ni jicha taká tu'un yá'a kua'an ní yúku ndánuú Judea. ⁶⁶Te taká ja ní kajini so'o tu'un-ún, ni kañu'un-ni iní máa. Te káka'an: Ndasa koo suchí yá'a núsáa, chi máa Tatá Dios ndíto-ya-í, áchí. ⁶⁷Yúan-na te táa-i Zacarías, ni chítú ndí-dé jíin Espiritu Santo. Te ni jani-de tu'un: ⁶⁸Ná nákana jaa-yó máa Tatá Dios ñayivi Israel, chi ni kinde'é-yá ñayivi-yá. Te ni nama-ya-í. ⁶⁹Te onde iní ve'e mozo-ya David, ni jani-ya in chaa kúná'nu nama yóo. ⁷⁰Nátu'un ni kaka'an chaa ndoo ni kajani tu'un-ya ní kikoyo-de onde xnánuú, ⁷¹ja náma-ya yóo iní nda'a cháa kájito u'u yóo jíin núu já kákiti iní kájito yóo. ⁷²Chi kúndá'ú iní-ya táa-yo. Te núku'un iní-ya tú'un ij ní keyu'u-yá. ⁷³Tu'un-ún ni chísó tú'un téyí-yá nuu Abraham, ja kuá'a-ya núu-yo. ⁷⁴Ja náma-ya yóo nuu cháa kájito u'u yóo. Te ma yú'ú-ga-yo, kuatínu-yó núu-yá. ⁷⁵Jíin tínu ndoo jíin tínu ndaa taká kivi kúchaku-yo. ⁷⁶Te róo suchí lúli, kunání-ró cháa jáni tu'un I'a kúná'nu xaan, chi kuxnúu-ró kí'in-ro íchi núu máa Jito'o-yo náva'a sátu'a-ró íchi-yá. ⁷⁷Te kastu'ún-ró núu ñayivi máa-yá ja náma-ya-í, jíin já koo tuká'nu iní nuu taká kuachi-i. ⁷⁸Chi xaan kúndá'ú iní Dios yóo. Ja yúan kúndijin nuu-yo sá'a I'a ná'nu. ⁷⁹Náva'a kundijin nuu já ká'in ñuñaa jíin núu já kákuñi naa. Yúan-na te kuu kaka-yó íchi vá'a, jíin íchi túu tundó'o, sá'a-ya, áchí-de. ⁸⁰Te suchí lúli-ún, ni ja'nu ndéé-i, te ni yija ini-i. Te ni kanchaa-i onde nuu nú'un téé onde kivi ní stá'an ndijin-i máa-i nuu ñayivi Israel.

Kivi ní kaku Jesucristo

2 Te ni kuu yaku kivi. Te Augusto César, ni jacha-de tu'un ja taká ñayivi ndútútú xiní-í jíná'an-i. ²Yá'a kúu ja ní ndútútú núu xiní-í. Te Cirenio ni kuu-de gobernador nuu Siria. ³Te taká ñayivi-ún, kája'an-i ndíta'an nuu-i ja náku'a-a-i xiní-í. ⁴Te ja yúan ní kenda José iní nuu Nazaret, ndánuú Galilea. Te ni kaa-de kua'an-de nuu Judea. Te ni kivi-de nuu David ja nání Belén. Chi tá'an iní ve'e David kúu-de. ⁵Náva'a naku'a-de xiní-dé jíin násfí-de María, chi a yani tанда'a-ñá jíin-de, te nú'un se'e-ña. ⁶Te nini ká'in-de yúan, te ni jinu kivi skáku-ña-í. ⁷Te ni skáku-ña sé'e yí núu-ña. Te ni chisúkun-ñá-i, te ni jakin-ña-í iní nundóo kíti, chi tuká núña mesón. ⁸Te suni nuu yúan ío chaa kándito núu-de ri-de. ⁹Te yúan ni kii in ndajá'a máa Tatá Dios nuu-dé. Te káyu'ú xaan-dé. ¹⁰Te ni ka'an máa ndájá'a-yá jíin-de: Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chi vai-ri kástu'ún-rí in tu'un va'a nuu-ro, te kusii iní taká ñayivi sá'a. ¹¹Chi vina onde iní nuu David ni kaku in I'a nama róo. Cristo máa Jito'o-yo kúu-ya. ¹²Te kuni-ro já súan ío, chi nani'in-ro súchí ykín-ún yísúkun-í sa'ma te kátúu-í iní in nundóo kíti. Achí-ya. ¹³Te sanaa-ní te ni kenda in tiku'ni andívi, ká'in kua'a-yá jíin ndájá'a-yá-ún, kánakana jaa-ya Dios, te káka'an-ya: ¹⁴Ná nákana jaa-yó Dios onde andívi. Te ná ndúndéé iní taká ñayivi iní ñuyívi yá'a, sá'a Dios ja kúsii iní-ya jíin-i, áchí. ¹⁵Yúan-na te ndajá'a-yá-ún, ni xndóo-ya-dé te káno'on-ya ándívi. Te máa cháa ndíto-ti, káka'an-de: Ná kí'on onde Belén te kuni-yo naún ní kuu. Chi súan ni kastu'ún máa Tatá Dios nuu-yo. Achí-de. ¹⁶Te yachi kája'an-de. Te ni kajini-de nuu María jíin José, jíin núu súchí ykín-ún kátúu-í iní nundóo kíti. ¹⁷Te súan ni kajini-de nuu-í. Te ni

kajachá-de tu'un ndasa ni kajini-de siki súchí yíkin-ún. ¹⁸Te ni kanaa iní taká ñayivi ní kajini so'o-i tu'un káka'an cháa kándito rii. ¹⁹Ko María ni chiva'a-ña taká tu'un yá'a. Te náxnadáa-ña tú'un-ún iní añú-ña. ²⁰Te ni kanaxió káva cháa kándito rii, káno'on-de, kánakana jaa-de Dios. Chi ni kajini-de ja ío ndaa taká tu'un ni kajini so'o-de, nátu'un ni ka'an ndajá'a-yá jíin-de.

Ja ní stá'an-de-i nuu máa Dios iní ve'e ii

²¹Te ni kuu una kivi. Te ni xiti ndúu suchí yíkin-ún. Te ni kaskúnání-de-i Jesús, chi sív'í-ún ni ka'an ndajá'a-yá ná té júku'un-ga-i núú. ²²Yúan-na te ni jinu kivi ndúndoo-ña, nátu'un ká'an ley Moisés. Te ni kajanchaka-de-i nuu Jerusalén náva'a stá'an-de-i nuu máa Tatá Dios. ²³Chi yóso núu tutú máa Tatá Dios: Taká suchí yí káku núú, suchí-ún, ná kúña ii-í nuu máa Tatá Dios, áchí. ²⁴Te suni soko-dé uu lí'vi, xí uu paloma, nátu'un ká'an ley máa Tatá Dios. ²⁵Te yúan ío iin cháa nuu Jerusalén, nání-de Simeón. Te cháa ndaa, cháa ndoo kúu-de, te núkuu iní-de cháa I'a ka'an tu'un ndéé jíin ñayivi Israel. Te Espíritu Santo jika-ya jíin-de. ²⁶Chi a ni kastu'ún Espíritu Santo nuu-dé ja má kúu kuti-dé te nú tú kuni-de nuu Cristo máa Tatá Dios xna'an-ga. ²⁷Te ni cháa-de iní ve'e ii, ni sá'a Espíritu Santo. Yúan-na te táa suchí lúlí Jesús, ni kaskívi-de-i iní ve'e ii, ja sá'a-de jíin-i nátu'un ká'an ley. ²⁸Te Simeón, ni junu ncháa-de-i. Te ni nakana jaa-de Dios. Te ni ka'an-de: ²⁹Ai Táta, síq-ní mozo-ní ná kí'in-de, nátu'un ni ka'an-ní, chi ni kuva'a iní-ná vina. ³⁰Chi ni jini jíin núu-ná ja náma-ní yóó. ³¹Chi yúan ní sátu'a-ní jíto nuu taká ñayivi, ³²náva'a ná kúndijin nuu ñayivi sñin nación, te nduá'nu ñayivi máa-ní Israel, sá'a-ní. Achí-de. ³³Te José jíin náa-i, kanaa iní-de kájiní so'o-de

tu'un-i ndasa ká'an cháa-ún. ³⁴Te ni jikan ta'u Simeón ja'a-dé jíin'an-de. Te ni ka'an-de jíin náa-i María: Suchí yá'a vai-i ja nduá te ndonda kua'a ñayivi Israel sá'a-i. Te státá'an ñayivi já siki-í. ³⁵Náva'a ná kéndá ndijin ndasa kájiní iní kua'a ñayivi. Te iin yuchi kuise iní añú-ro. Achí-de. ³⁶Te suni kándeé Ana yúan, ña'an jáni tu'un Dios kúu-ña, se'e Fanuel tata Aser kúu-ña. Te a ni yii-ña chi onde ná jáa-ña te ni kanchaa-ña jíin yí-ñá usia kua. ³⁷Te ni kendo ndá'ú-ña ondé ni jinu-ña kúun xíko kuun kua-ña. Te tú kúxio-ña iní ve'e ii, chi sua játínu-ña ndúú núú. Te ndicha iní-ña. Te jikan ta'u-ñá. ³⁸Te suni hora-ún ni cháa-ña, ni nakana jaa-ña Dios. Te ni ka'an-ña tú'un suchí yíkin-ún nuu taká ñayivi káñukuu iní-i kenda iin cháa nama-de nuu Jerusalén. ³⁹Te ni kuu ni skíkuu-de taká tiñu ká'an ley máa Tatá Dios. Te káno'on-de nuu-de Nazaret nda'úu Galilea. ⁴⁰Te suchí lúlí-ún, ni ja'nu ndéé-i, te ni yija-i, te ni kundíchi xáan-í, te ni kusii iní Dios jíin-i.

Ja ní kivi ndúu Suchí Jesús iní nuu Jerusalén

⁴¹Te ndita'an kua kája'an táa-i nuu Jerusalén, ja ndé'é-de viko Pascua yúan. ⁴²Te nuu ní kuu uxí uu kua-i, te ni kákaa táa-i kája'an-de nuu Jerusalén, nátu'un kásá'a máa-de kivi víko-ún. ⁴³Te ni jinu kivi víko-ún, te káno'on-de. Te suchí lúlí Jesús ni kendo-i iní nuu Jerusalén, ni tú ní kájiní táa-i náa-i. ⁴⁴Te kájiní iní-de ja ndé kándeé nduu-i ma'ñú ñayivi káno'on ichi-ún. Te ni kajika-de iin kivi ncháka, te vásá ní kanandúkú-de-i ma'ñú taká tá'an-de. ⁴⁵Ko tú ní kánani'in-dé-i, te ni kanaxió káva-de káno'on-de nuu Jerusalén, kuñandúkú-de-i. ⁴⁶Te onde nuu uní kivi te vásá ní kánani'in-dé-i iní ve'e ii, káncháa-i ma'ñú cháa kákuu maestro, jini ná'in-i, te xndichí-i-de. ⁴⁷Te taká ja kájiní so'o tu'un ká'an-i-ún, ni

kanaa iní kándé'é núu-í ja bueno ndito xini-í, te va'a xndió káni-i tu'un. ⁴⁸Te nuu ní kajini-de nuu-í, te ni kanaa iní-de kándé'é-de. Te ni ka'an náa-i jín-i: Hijo, naja sá'a-ró súan jín-rí, chi táa-ro jín rúu, kánandúkú xaan-rí róo te kánduku'a iní-ri, áchí-ña. ⁴⁹Yúan-na te ni kachi-í jín-ña: Naún ní kuu, náa. Naja kánandúkú-ní náá. Tú kájiní-ní ja jínu nú'un kúkuu-ná jín tñu Táa-ná naún. Achí-i. ⁵⁰Ko máá-ña, tú ní kájuku'un iní-ña tú'un ni ka'an-i jín-ña. ⁵¹Te ni nuu-i kuano'on-í jín-de jín'an-de. Te ni najaa-i nuu Nazaret, jándatu-i nuu-dé. Te náa-i ni chiva'a va'a-ña táká tu'un yá'a iní añú-ña. ⁵²Te Jesús, ni ja'nu-ga-i, te ni kundíchi-ga-i. Te Dios jín táká ñayivi, ni kakusi-gá iní jín-i.

Juan, cha skuánducha

3 Te nuu xi'ún kua ja tá'u tñu cha Tiberio César, te Poncio Pilato kúu-de gobernador nuu Judea. Te Herodes tá'u-de tñu nuu Galilea. Te ñani-de Felipe tá'u tñu nuu Iturea ndañuu Traconite. Te Lisanas tá'u tñu-de nuu Abilinia. ²Te sutu ñá'nu kákuu Anás jín Caifás, te ni cha tu'un máá Tatá Dios nuu Juan, se'e Zacarías kanchaa-de nuu nú'un té'é. ³Te ni kii-de ni jkó núu-de ñí núu Jordán. Te jáni-de tu'un jánducha, jín tú'un nakani iní náv'a sá'a Dios tuká'nu iní nuu kuáchi. ⁴Te súan ni cha Isaías tutu, chi cha jáni tu'un Dios ni kuu-de sáá: ñin ndajá'a, kana jaa-de onde nuu nú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máá Jito'o-yo, te sándóo-ró íchi-yá. ⁵Taká y'i'ndí nachítú. Te nuu taká yuku jín tnduu. Te ndundóo íchi yákuá. Te ichi ndái ndulii. ⁶Te taká ñayivi, kuni-i ja Dios nama-ya-í. Achí. ⁷Te ni kenda koyo kua'a ñayivi núu-dé ja skuánducha-dé-i. Te ni ka'an-de jín-i: Se'e ko kákuu-ró. Ndéja ní kastu'un núu-ro ja kúnu-ró kóto-ró juicio cha. ⁸Núsáá te sá'a-ró tñu siki ja á ni nakani

iní-ro-ún. Te ma kéjá'a-ró káni iní-ro: Abraham kúu táa-ri, achí-ro. Chi ka'an-ri jín-ró ja kúu-ni sá'a Dios ja taká yu yá'a nduu se'e Abraham. ⁹Te vina a kátuu tú'a hacha ja xiti yúnu onde yo'o. Te taká yunu ja tú kúun nde'e vá'a xini, xiti te kivi nuu nú'un. Achí-de. ¹⁰Te ñayivi kuá'a-ún, ni kajika tu'un-i-de: Te ndasa sá'a-ná núsáá, áchí-i. ¹¹Te ni ka'an-de: Ja náv'a a u'u su'nu, ná kuá'a nuu ja tú náv'a kuti. Te ja náv'a ja kée, suni súan ná sá'a, áchí-de jín-i. ¹²Te suni ni chakoyo yaku cha xini ja kuánducha-dé. Te ni kaka'an-de jín Juan: Maestro, te náá, naún sá'a-ná, áchí-de. ¹³Te ni ka'an-de jín: Ma skaa-ró kakán-ro ndasa ni ta'u tñu nuu-ro, áchí-de. ¹⁴Te suni yaku soldado, ni kajika tu'un yúan-de: Te náá, ndasa sá'a-ná jín'an-ná, áchí. Te ni ka'an-de jín: Ma kuáncha-ro ndátñu tá'an-ró, ni ma sátu'ún-ró, te koo si-í ní iní-ro jín yá'u-ró. ¹⁵Te kájaní iní taká cha siki Juan ja sánaa te kúu-de Cristo xí túu, chi ñayivi-ún, káindatu-i cha-ya. ¹⁶Te ni ka'an Juan: Ruu, chi jín ndúcha skuánducha ndíja-ri róo. Ko vai ñin I'a kúñá'nu-ga vásá rúu, ja tú kúñá'nu-ri ndájí-rí ñii y'i ndijan-yá. Máa-yá, chi jín Espíritu Santo skuánducha-yá róo jín nú'un. ¹⁷Te tñin-ya pala chíxí'ú trigo. Te nasándoo va'a-ya era-ya. Te nastútú-yá trigo ndivi iní yaka-ya. Te ka'mu-ya paja nuu nú'un ja má ndá'va kuti-gá. ¹⁸Te kua'a-gá tu'un ni ka'an xaan-dé nuu ñayivi-ún. Chi súan ni jani-de tu'un va'a-ya núu-í. ¹⁹Te suni ni ka'an xaan-dé nuu Herodes, cha tá'u tñu-ún. Chi cha-ún, ni jaka-de Herodías, ñasí'í ñani-de Felipe. Te kua'a-gá tñu ñáá súan ni sá'a Herodes. ²⁰Te ja ví'í-gá ni sá'a-de kúu ja ní chindee-de Juan vekaa.

Ja ní janducha Jesús ni sá'a Juan

²¹Te nuu ní ndí'í ni kajanducha ñayivi, te suni ni janducha Jesús. Te nini jikán ta'u-yá, te ni nuña-ni andíví. ²²Te ná-

tụ'un forma paloma nị jungava Espiritu Santo siki-yá. Te ichi ándíví ní kenda ìn tų'un nị ka'an: Maa-ró kúu Se'e-ri te kúndá'ú iní-ri róó. Te kúsi iní-ri jíin-ró. Achí.

Lista ndasa vai tatá Jesucristo

²³ Te ná nị kejá'á Jesús stá'an-ya tú'un, ío-ya okó uxí kuia. Te kájani iní ñayivi já se'e José kúu-ya. Te táa José nị kuu Elí, ²⁴ já kúu se'e Matat, se'e Leví, se'e Melqui, se'e Jana, se'e José, ²⁵ já kúu se'e Matatías, se'e Amós, se'e Nahum, se'e Esli, se'e Nagai, ²⁶ já kúu se'e Maat, se'e Matatías, se'e Semei, se'e José, se'e Judá, ²⁷ já kúu se'e Joana, se'e Resa, se'e Zorobabel, se'e Salatiel, se'e Neri, ²⁸ já kúu se'e Melqui, se'e Adi, se'e Cosam, se'e Elmodam, se'e Er, ²⁹ já kúu se'e Josué, se'e Eliezer, se'e Jorim, se'e Matat, ³⁰ já kúu se'e Leví, se'e Simeón, se'e Judá, se'e José, se'e Jonán, se'e Eliaquim, ³¹ já kúu se'e Melea, se'e Mainán, se'e Matata, se'e Natán, ³² já kúu se'e David, se'e Isaí, se'e Obed, se'e Booz, se'e Salmón, se'e Naasón, ³³ já kúu se'e Aminadab, se'e Aram, se'e Esrom, se'e Fares, se'e Judá, ³⁴ já kúu se'e Jacob, se'e Isaac, se'e Abraham, se'e Taré, se'e Nacor, ³⁵ já kúu se'e Serug, se'e Ragau, se'e Peleg, se'e Heber, se'e Sala, ³⁶ já kúu se'e Cainán, se'e Arfaxad, se'e Sem, se'e Noé, se'e Lamec, ³⁷ já kúu se'e Matusalén, se'e Enoc, se'e Jared, se'e Mahalaleel, se'e Cainán, ³⁸ já kúu se'e Enós, se'e Set, se'e Adán, se'e Dios.

Siki já ní jito nchaá tá'an kui'na jíin-yá

4 Te Jesús, nị chítú ndí-yá jíin Espiritu Santo. Te nị ndenda-ya yúcha Jordán kua'an-ya. Te nị jaa-ya onde nuu ñú'un téé ní sá'a Espiritu Santo. ² Te yúan nị kanchaa-ya úu xiko kivi. Te nị jito nchaá tá'an kui'na jíin-yá. Te taká kivi-ún, tú ní yée kúti-yá, chí onde nị ja'a kivi, te vásá nị ji'i-ya sóko. ³ Yúan-na

te nị kachí kui'na-ún jíin-yá: Nú Se'e Dios kúu-ró, ka'an jíin yúu yá'a ná ndúu staa, áchí. ⁴ Te Jesús nị ka'an-ya jíin: Yóso núu tutú: Nasu máni maa staa kée cháa te kuchaku-de, chí sua jíin tú'un Dios, áchí-ya. ⁵ Te nị jaka kui'na-ún-ya kuá'an jíin-yá xiní ñin yuku súkún. Te ñin núnúu-ni te nị stá'an-ni taká ñuu ní ñúyivi núu-yá. ⁶ Te nị kachí kui'na-ún jíin-yá: Kuá'a-ri taká ñuu luu yá'a nuu-ro te tá'ú tñu-ró núu. Chí maa-rí tñin ndí'i, te ndé nuu kuní-ri, te kuu kuá'a-ri. ⁷ Núsáá te nú chinú'ún-ró rúu, te kuá'a-ri taká ñuu yá'a nuu-ro. Achí. ⁸ Te nị ka'an Jesús: Satanás, kuxio kuá'an, chí yóso núu tutú: Chinú'ún-ró maa Tatá Dios maa-ró, te nuu maa ñin-ni-ya kuátñu-ró, áchí. Achí-ya. ⁹ Te kua'an tuku jíin-yá ñuu Jerusalén. Te yúan nị kaa jíin-yá xiní torre ve'e i. Te nị ka'an jíin-yá: Te nú Se'e Dios kúu-ró, te sún-gava-ró maa-ró yá'a te onde nuu ñú'un, ¹⁰ chí yóso núu tutú: Tájí-yá ndajá'a-yá kii te koto-ya róó. ¹¹ Kunu nchaa-ya róó ná-va'a tú stují-ro já'a-ro núu yúu, áchí. Achí kui'na. ¹² Te nị ka'an Jesús: A yóso núu tutú: Ma kóto nchaa-ro maa Tatá-ro Dios, áchí-ya jíin kui'na-ún. ¹³ Te nị ndí'i nị jito nchaá kui'na-ún-ya. Te nị kuxio núu-ni kua'an.

Ja ní kaské'ichi-i-ya iní ñuu Nazaret

¹⁴ Te jíin fuerza Espiritu kuano'on Jesús ñuu Galilea. Te nị jichá tų'un-ya ní ndáñúu yani yúan. ¹⁵ Te nị stá'an-ya tú'un iní ve'e sinagoga ñayivi yúan. Te nị kanakana jaa ndí-i-ya. ¹⁶ Te nị jaa-ya ñuu Nazaret, nuu ní ja'nu-ya. Te nị kivi-ya iní ve'e sinagoga nātu'un sá'a-ya taká kivi ndétatú. Te nị ndukuiñi-ya ní ka'u-ya ñin tutú. ¹⁷ Te yúan ío tutú Isaías chaá nị jani tų'un Dios onde sáá. Te nị kaja'a-de nuu Jesús. Te nị janu-ya tutú-ún. Te nị jini-ya ñin nuu yóso, te nị ka'u-ya: ¹⁸ Espiritu maa Tatá Dios jáka-ya jíin-rí, chí nị teta'an-ya rúu ná-

va'a kani-ri tu'un va'a nuu ñáyivi ndá'ú. Te ni táji-yá ruu vai-ri náva'a sá'a-ri tana ñáyivi kákuku'a ini, te kastu'un-rí nuu ñáyivi káindasu koo libre-i. Te taká ñáyivi kuáá, ndundijin nuu-í, te nama-ri ñáyivi ní katují. ¹⁹ Te náva'a kani-ri tu'un siki kuía játa'an ini máá Tatá Dios, áchí-ya. ²⁰ Te ni natuu-yá tutu-ún. Te ni naku'a-ya núu cháa játfíu. Te ni nungoo-ya. Te taká cháa ká'in ini ve'e sinagoga, kánde'é vá'a-de nuu-yá. ²¹ Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Vina a ni kajini so'o-ró já ní skíkuu tu'un ká'an tutu ij yá'a, áchí-ya. ²² Te ndivii-dé ni kaka'an va'a-de tu'un-ya. Te kánaa ini-de kánde'é-de nuu-yá ja lúu ká'an-ya. Te ni kaka'an-de: Á nasu sé'e José kúu cháa yá'a. Achí-de. ²³ Te ni ka'an-ya jíin-de: Jáni ini-ri ja sánaa te ka'an-ro tú'un yátá yá'a jíin-rí: Chaa táná, sá'a tana máá-ró, te taká tínu ni kajini tu'un-ri ni sá'a-ró núu Capernaum, suni súan ná sá'a-ró núu-ro yá'a vii, achi-ro. ²⁴ Te ni ka'an-ga-ya: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñáyivi máá núu cháa jáni tu'un Dios, máá-i kúu ja tú ká'atá'ú-i-de. ²⁵ Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ní io kua'a ná'an ní kendoo ndá'ú nuu Israel kivi ní chaku Elías, te kivi-ún ni ndasu andívi uní kuia iñu yoo. Te ni io iin tama xaan ní-ni nuu-ún. ²⁶ Ko tú ní táji-yá Elías kí'in-de nuu ní iin ña'an-ún, chi máá-ni onde nuu Sarepta ndañúu Sidón ni ja'an-de nuu iin ña'an ní kendoo ndá'ú. ²⁷ Te ini nuu Israel, suni ni io kua'a cháa ni kate'yu ndí'yi, kivi ní chaku Eliseo, cháa ni jani tu'un Dios. Ko tú ni iin cháa-ún ní ndúndoo, chi máá-ni Naamán, cháa nuu Siria. Achí-ya. ²⁸ Yúan-na te taká cháa ká'in ini ve'e sinagoga, ni kakiti ini-de ja ní kajini so'o-de tu'un ká'an-ya. ²⁹ Te ni kandonda-de siki-yá ni kákiñ'in-in-de-ya yátá núu-ún, te kua'an-de jíin-yá xini yúku núu kándii nuu-de. Te yúan sùngava-de-ya kákuni-de. ³⁰ Ko máá-yá, ni ja'a-ya má'ñú-de, te kua'an-ya.

Ja ní kiñi'in-ya tachi kini

³¹ Te ni najinu-ya núu Capernaum, ndañúu Galilea. Te ni stá'an-ya tú'un nuu-dé jíiná'an-de ndíta'an kivi ndéatú. ³² Te ni kanaa ini-de káini so'o-de tu'un stá'an-ya, chi ni stá'an-ya natu'un ini cháa ndíso tínu. ³³ Te ini ve'e sinagoga kánde'e iin cháa tá'an tachi kini. Te cháa-ún, ni kana kó'ó-de: ³⁴ Kuxio-ní Táta, chi tú káyitá'an-ná jíin-ní, Jesús nuu Nazaret. Vai-ní xnáa-ní náá náún. A jini-ná na ní kúu, cháa ndoo nuu Dios. Achí. ³⁵ Te Jesús, ni ka'an xaan-yá jíin: Kasu yu'u-ro te kenda-ró-de, áchí-ya. Yúan-na te ni ndua-ni cháa-ún ma'ñú ñáyivi, ni sá'a tachi kini-ún. Te ni kenda kua'an ini-de. Te tú naún ní sá'a jíin-de. ³⁶ Te ndivii-í, ni kayu'ú-i. Te kádatu'ún-i: Naún tu'un kúu ya'á. Chi ndíso tínu-de ja tá'ú ní'in-de tínu nuu tachi kini te kenda koyo, káka'an-i. ³⁷ Te tu'un-ya ní jicha nuu kua'an taká lado ndañúu yúan.

Ja ní nasáva'a-ya náchisó Pedro jíin sáva-ga-i

³⁸ Yuán-na te ni ndukuiñi Jesús, ni kenda-ya ini ve'e sinagoga. Te ni kivi-ya ve'e Simón. Te náchisó Simón, yí'i xaan kiji-ña. Te ni kaka'an nda'ú-de jíin-yá ndasa kuu-ña. ³⁹ Te ni kandita-ya núu-ñá, te ni ka'an xaan-yá nuu kiji-ún. Te ni kee-ni kiji-ún-ña. Te ni nduko-ni-ña. Te ni jatfíu-ña núu-yá jíiná'an-ya. ⁴⁰ Te kuakee ndikandii, te taká ja káñava'a ñáyivi kaku'u tini nuu ku'é'e, ni kákinchaka-i nuu-yá. Te ni xndée-ya ndá'a-yá siki iin iin-i te ni nasáva'a-ya-í. ⁴¹ Te suni ini kua'a ñáyivi ní kákenda tachi kini. Te ni kákana kó'ó: Máá-ní kúu Sé'e Dios, áchí. Ko ni ka'an xaan-yá jíin. Te tú ní já'a-ya tú'un ka'an. Chi a káini ja máá-yá kúu Cristo. ⁴² Te ni kundijin. Te ni kenda-ya kuá'an-ya iin nuu nú'un té'é. Te ñáyivi

kánandúkú-i-ya, ni jakoyo-i nuu-yá. Te kásténdatu-i-ya nává'a tú kuxio-ya núu-í núu. ⁴³Ko máá-yá ni ka'an-ya jíin-i: Jínu nū'ún já súni nuu sáva-ga nuu kani-ri tu'un va'a nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Chi yúan ní tájí-yá ruu vai-ri. Achí-ya. ⁴⁴Te jáni-ya tú'un iní ve'e sinagoga nuu Galilea.

Ja ní kana-ya xiní cháa tñin tiyáká

5 Te ni kuu ja kándeé Jesús yu'u mar Genesaret. Te ñayivi, ni kajaxin-i-ya já ndúkú-i kuni so'o-i tu'un Dios. ²Te ni jini-ya úu barco ká'jin yani yu'u mar. Te cháa kátiin tiyáká, a ni kakenda-de iní barco. Te kánakacha-de ñunu-dé. ³Te ni kivi-ya iní barco Simón. Te ni ka'an-ya jíin-de ja ná skáka-de iin tí'li kuxio nuu nū'un. Te ni jungoo-ya. Te onde iní barco ni stá'an-ya tú'un nuu ñáyivi. ⁴Te nuu ní jinu ni ka'an-ya, te ni kachi-ya jíin Simón: Ná chó'o núu kúnú ndúcha, te skuíta ka'nu-ró ñunu-ro, te tiin-ró tiyáká, áchí-ya. ⁵Te ni ka'an Simón: Maestro, ní niñú ni kasátiñu-ná, ko tú ni iin ní kátiin kuti-ná. Ko ja ká'an máá-ní kúu, te ná skuíta ka'nu-ná ñunu-ná, áchí-de. ⁶Te ni sá'a-de súan. Te ni jasú-de tiyáká kuá'a xáan iní ñunu-dé. Te ñunu-dé ndúkú té'nde núu. ⁷Te ni kasá'a-de seña nuu tá'an-de, ká'jin iní inga barco, ná kí chindéé tá'an jíin-de. Te ni chakoyo-de. Te ni kaschítú ndí-dé-ti iní ndendúú barco ja kuni kee barco-ún chi nducha núu. ⁸Te Simón Pedro, ni jini-de ja súan ni kuu. Te ni jukuiñi jíití-de nuu Jesús, te ni ka'an-de: Kuxio-ní Táta, chi cháa ío kuachi kúu-ná, áchí-de. ⁹Chi máá-de jíin táká ja ní kachindéé tá'an jíin-de-ún, ni kánaa iní-de kánde'é-de ja ní katiin-de tiyáká-ún, ¹⁰te suni súan Jacobo jíin Juan, ndendúú se'e Zebedeo, chi cháa kachindéé tá'an jíin Simón kakuu-de. Te ni kachi Jesús jíin Simón: Ma yú'ú-ro. Onde vina te tiin-ró cháa. Achí-ya. ¹¹Yúan-na te nuu ní kándeé barco

nuu nū'un íchí, te ni kaxndóo ndí'i-de ndatíñu-de. Te ni kandikin-de-ya.

Ja ní nasáva'a-ya iin cháa té'yu ndí'yi

¹²Te Jesús, kándeé-ya iin nuu. Te ni ja iin cháa nuu-yá, té'yu ndí'yi-de. Te cháa-ún, ni jini-de nuu Jesús. Te ni jukuiñi jíití-de. Te ni ka'an nda'ú-de jíin-yá: Táta, nú kuni-ní te kuu nasándoo-ní náá, áchí-de. ¹³Yúan-na te ni skáa-ya ndá'a-yá. Te ni ké'é-yá-de. Te ni ka'an-ya: Kuni-ri, ná ndúndoo-ró, áchí-ya. Te ndí'yi té'yu-ún, ni kuxio-ni kua'an. ¹⁴Te ni ka'an xa'an-yá jíin-de: Ma kachí kuti-ro núu ní iin. Chi kuá'an, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te kundá'a-ró ndatíñu stá'an-ro núu-dé, nává'a kuni-de ja ní ndundoo-ró, nátu'un ni tá'ú Moisés tiñu sáa. Achí-ya. ¹⁵Ko tu'un-ya-ún, ni jicha-ga kua'an. Te ni kataka kua'a xáan ñáyivi já kúni ná'ín-i, te nduva'a-i taká kue'e káta'an-i kákuñi-i. ¹⁶Te máá-yá, ni kusíin-ya kuá'an-ya onde ñu'un té'é. Te yúan ni jikan ta'u-yá.

Cháa ni kuyúnú

¹⁷Te iin kivi kándeé Jesús stá'an-ya tú'un. Te cháa fariseo jíin maestro ley, káxiukú-de yúan. Te cháa-ún, ni kikoyo-de ichi táká nuu Galilea ndañúu Judea jíin nuu Jerusalén. Te fuerza máá Táta Dios kándeé jíin-yá nává'a nasáva'a-ya ñáyivi kúu. ¹⁸Te ni cháa yakú cháa, te nuu iin jito yuu kándiso-de iin cháa ni kuyúnú. Te kándúkú-de skívi-de cháa-ún nuu kándeé-ya, te kani-de cháa-ún nuu-yá. ¹⁹Te ja kuá'a ñáyivi, te tú ní káni'in-dé ndénu skívi-de cháa-ún. Yúan-na te ni kákaa-de xiní vé'e. Te yúan ni kaxndón-da-de teja, te ni kaskúun-de cháa-ún nuu Jesús sava ma'nú jíin jito yuu. ²⁰Te ni jini-ya já káandíja cháa-ún. Te ni ka'an-ya jíin cháa ni kuyúnú-ún: Súchi, a ío tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró, áchí-ya.

²¹ Yúan-na te cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo, ni kejá'a-de kájani iní-de: Ndé cháa kúu ya'a ja ká'an tu'un ndiv'a. Ndéja kúu sá'a tuká'nu iní nuu kuáchi, chí in-ni máa Dios, áchí-de. ²² Yúan-na te Jesús, a ni jiní-ya ja súan kájani iní-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naún kájani iní-ro. ²³ Ja úu tu'un yá'a ndéja yí-ga káa. Á ka'an-ri: A ío tuká'nu iní nuu táka kuáchi-ró, xí ká'an-ri: Ndukoo, te kaka-ró. ²⁴ Ko náva'a ná kuní-ro ja máa Sé'e cháa ndíso-ya tínu nuu nuyivi yá'a ja sá'a-ya tuká'nu iní nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíin cháa ni kuyúnú yá'a núsáa: Jíin-ró ká'an-ri, ndukoo, te naki'in-ró jíto yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró. Achí-ya. ²⁵ Te ni ndukoo-ni cháa-ún jíto nuu náyivi-ún. Te ni naki'in-de jíto nuu ní katúu-dé-ún. Te kuano'on-dé ve'e-de, nákana jaa-de Dios. ²⁶ Te taká náyivi-ún, ni kanaa iní-i kánde'é-i. Te ni kayu'ú xaan-í. Te ni kanakana jaa-i Dios: Vina te ni kajini-yo tínu ná'nu xaan yá'a, áchí-i.

Ja ní kana-ya xiní Leví

²⁷ Yuán-na, te ni kenda Jesús kua'an-ya. Te ni jiní-ya núu in cháa xiní, nání-de Leví, kánchaa-de nuu kútútú xú'ún núu. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikin-ro rúu, áchí-ya. ²⁸ Te ni xndóo-de taká ndatínu-de. Te ni ndukuiñi-de. Te ni ndikin-de-ya. ²⁹ Te ni sá'a Leví in gasto ká'nu iní ve'e-de, te ni io kua'a tá'an-de, cháa xiní jíin sáva-ga-de. Te cháa-ún, káyee-dé staa jíin-yá. ³⁰ Te cháa káchaa tutu jíin cháa fariseo, ni kaka'an-de sikí cháa káskuá'a jíin-yá: Naja káyee-ro káji'i-ró jíin cháa xiní jíin cháa ká'io kuáchi, áchí-de. ³¹ Te ni ka'an Jesús, cháa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de cháa táná, chí cháa kaku'u kúu ja kájinu nú'ún. ³² Na tú vai-ri kana-ri xiní cháa ndaa. Chí cháa ká'io kuáchi, kána-ri xiní ná nákaní iní-de, áchí-ya jíin-de.

Sikí tú'un kondichá iní

³³ Yúan-na te ni kaka'an-de jíin-yá: Cháa káskuá'a jíin Juan, tiní jínu ká'io ndichá iní-de te kájikán ta'u-dé. Te suni súan kásá'a cháa káskuá'a jíin cháa fariseo. Ko cháa káskuá'a jíin máa-ní, naja máni káyee-dé káji'i-de. Achí-de. ³⁴ Te ni ka'an-ya jíin-de: Á kuu sá'a-ró ja kóndichá iní náyivi ká'íin viko tánda'a, te nú kánchaa yii jíin-i. ³⁵ Ko cháa in kivi ja kuxio yii núu-í. Te kivi-ún, kuu kondichá iní-i. Achí-ya. ³⁶ Te ni ka'an-ya in tu'un yátá jíin-de: Tú ni in náchu'un sa'ma jáa núu sú'nu tu'ú. Te nú súan, suni máa ja jáa-ún ka'ncha-ga, chí nuu sú'nu tu'ú ma kúu nuku'un sa'ma jáa. ³⁷ Te tú ni in chu'un vino jáa iní nii tú'ú, chí nú súan, te máa vino jáa-ún ndátá nfi-ún, te vino-ún kati, te nfi-ún naa. ³⁸ Ko vino jáa jíin nfi jáa, kúu ja kúu ku'un iní. Te kendo va'a ndendúu. ³⁹ Te tú ni in-i ío, ja á ni ji'i-ja tu'ú, te kuní tuku-i ko'o-i ja jáa, chí: Ja ni kutú'ú kúu ja vá'a-ga, áchí-i. Achí-ya.

Ja ní kakachi-de yoko trigo kivi ndétatú

6 Te kivi ndétatú nuu semana uni, te ni ja'a Jesús kua'an-ya in nuu káa trigo. Te cháa káskuá'a jíin-yá ni kakachi-de yoko trigo, ni kákiin-dé iní nda'a-dé, te káyee-dé. ² Te sava cháa fariseo ni kaka'an-de jíin-yá: Naja kásá'a-ró jián, chí tú ío ley sá'a-ró súan kivi ndétatú, áchí-de. ³ Te ni ka'an Jesús: Á tú ní kaka'u kuti-ro tutú naún ní sá'a David. Chí máa-de jíin cháa ni kaxiukú jíin-de, ni kaji'i-de soko in kivi. ⁴ Te ni kivi-de iní ve'e Dios, te ni ki'in-de statilá kaxiukú ndijín, ni yee-dé. Te suni ni ja'a-de nuu cháa kaxiukú jíin-de-ún ni kayee. Te tú ío ley kee ní in cháa statilá-ún, chí máni sutu káyee núu. Achí-ya jíin-de. ⁵ Te ni ka'an-ga-ya

jíin-de: Máá Sé'e cháa, suni Jito'o kivi ndétatú kúu-ya, áchí-ya.

Ín cháa ni ichi nda'a vá'a

⁶Te inga kivi ndétatú, suni ni kivi-ya iní ve'e sinagoga, te ni stá'an-ya tú'un. Te yúan kándee íin cháa ni ichi káján ndá'a vá'a-de. ⁷Te cháa fariseo jíin cháa káchaa tutu, kájito yu'u-dé Jesús nú sá'a-ya taná kivi ndétatú, ná-va'a kakan-de kuachi siki-yá kuní-de. ⁸Ko máá-yá, a ni jini-ya tú'un kájani iní-de. Te ni ka'an-ya jíin cháa kát'íchi nda'a-ún: Ndukuíni, te ichi má'nú yá'a kundij-ro, áchí-ya. Te máá cháa-ún, ni ndukuíni-de, te ni jukuíni-de. ⁹Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de jíná'an-de: Ná kaká tu'un-rí róo íin tu'un. Ndé ley ío siki kivi ndétatú. Á sá'a va'a-yó, xí sá'a náá-yo. Á nama-yó íin cháa ndúkú kúu, xí ká'ni-yo íin ndíyi. Achí-ya. ¹⁰Te ndé'é-yá nuu ták ja kaxiukú xíin-yá-ún. Te ni ka'an-ya jíin cháa kú'u: Skáa nda'a-ro, áchí-ya. Te ni sá'a-de súan. Te nda'a-dé-ún, ni nduva'a íi-ní. ¹¹Te máá-ún, ni kakiti xaan iní, te kádatu'ún ndasa sá'a jíin Jesús. ¹²Te ni kuu kivi. Te ni kenda Jesús kuakakan ta'u-yá onde yuku. Te ní niñ ni jikan ta'u-yá nuu Dios.

Ja ní kaji-ya uxí uu cháa skuá'a jíin-yá

¹³Te nuu ní kundijin, te ni kana-ya xiní cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni nakaji-ya uxí uu tá'an-de. Te cháa-ún, ni skúnání-yá-de apóstol. ¹⁴Te Simón, ni naskúnání-yá-de Pedro, jíin ñaní-de, Andrés, Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé. ¹⁵Mateo jíin Tomás, Jacobo se'e Alfeo, jíin Simón cháa nání Zelote, ¹⁶Judas ñani Jacobo, jíin Judas Iscariote ja ní nastúu-de Jesús.

Tu'un ni stá'an-ya núu-í

¹⁷Te ni nuu-ya jíin-de jíná'an-de. Te ni jukuíni-ya íin ndu'a. Te kua'a xaan

cháa káskuá'a jíin-yá jíin kuá'a ñáyivi núu Judea jíin ñáyivi núu Jerusalén, jíin ñáyivi yú'u mar nuu Tiro jíin núu Sidón, ni kikoyo-i ja kúni ná'ín-i tu'un ka'an-ya, te suni ja ná ndúva'a-i kue'e káta'an-i kuní-i. ¹⁸Te taká ñáyivi kándo'o jíin tachí káni, ni kanduva'a ndí-i-i ni sá'a-ya. ¹⁹Te ndivii ñáyivi kuá'a-ún, ni kándúkú ndéé-i ké'é-i-ya. Chí ío fuerza ini-ya. Te ni nasáva'a-ya taká-i. ²⁰Te ni ndakoto-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya: Xáan ndatu róo, cháa káta'an ndá'ú, chí kuu kivi-ró núu nuu tá'ú Dios tínu. ²¹Xáan ndatu róo ja káji-ro sóko vina, chí nda'a chíi-ró. Xáan ndatu róo ja kánde'e-ro vina, chí kuaku-ro. ²²Xáan ndatu róo jíná'an-ró nú kákiti ini cháa kájito-de róo, jíin nú kákuxio-de nuu-ro kí'in-de, jíin nú káka'an tásí-de siki-ro, jíin nú káské'ichí-de róo nátu'un cháa náá, ja siki máá Sé'e cháa. ²³Sií ná kóo ini-ro kivi-ún, te kusii xaan iní-ro, chí ká'nu xaan kóo ta'u-ro onde andívi. Chí súan ni kasá'a táa-de jíin cháa ni kaji-ya tu'un Dios onde sáa. ²⁴Ko naka ndá'ú kúu róo, cháa kúká, chí vina-ni ká'jo sií iní-ro. ²⁵Naka ndá'ú kúu róo ja ká'jin tii chíi-ró vina, chí kuu-ro sóko. Naka ndá'ú kúu róo ja vina kájaku-ro, chí nduku'á ini-ro te nde'e-ro. ²⁶Naka ndá'ú kúu róo nú vina ká'an jímú'ún ták cháa jíin-ró. Chí súan ni kasá'a táa-de jíin cháa ni kaji-ya tu'un xndá'ú onde sáa. ²⁷Ko ká'an-ri jíin róo ja kájini so'o: Kundá'ú ini-ro cháa kájito u'u róo, te sá'a va'a-ró jíin cháa kákiti ini nuu-ro. ²⁸Te ka'an va'a-ró jíin cháa káka'an ndiva'a jíin-ró. Te kakan ta'u-ro já'a cháa kásá'a tu'un tú'un siki-ro. ²⁹Te nú ndé cháa stují íin yiki núu-ro, suni kuá'a-ró tú'un ná stují-dé inga. Te nú ndé cháa jáncha-de tikáchí-ró, ni su'nu-ro ma sásá'an-ró ná kí'in-de jíin. ³⁰Nani cháa jikan nuu-ro, te kuá'a-ró núu-dé. Te cháa kí'in ndatínu-ró, ma nándakan-ro. ³¹Te nátu'un kuní-ro sá'a ñáyivi jíin-ró,

suní súan sá'a máá-ró jíin-i. ³²Chí nú maní-ro jíin cháa maní jíin máá-ró, ndé cháa nakuatá'ú núu-ro núsáá. Chí cháa ká'io kuachi, suni maní-dé jíin cháa maní jíin máá-de. ³³Te nú sá'a va'a-ró jíin cháa kásá'a va'a jíin máá-ró, ndé cháa nakuatá'ú núu-ro, chí cháa ká'io kuachi, suni súan kásá'a-de. ³⁴Chí nú ku'a núu-ró núu cháa ja núkuu iní-ro kuá'a-de nuu-ro, ndé cháa nakuatá'ú núu-ro, chí cháa ká'io kuachi, suni já'a núu-de nuu sáva-ga cháa ká'io kuachi, náva'a nani'in-gá-de. ³⁵Núsáá te kundá'ú iní-ro cháa kájito u'u róó, te sá'a va'a-ró jíin-de. Te ku'a núu-ró núu-dé. Te ma kúnukuu iní-ro naun kuá'a-de nuu-ro. Te ká'nu koo ta'u-ro, te kuu-ró sé'e Dios andívi. Chí máá-yá, va'a iní-ya jíin cháa já'a iní jíin cháa ndíva'a. ³⁶Núsáá te kundá'ú iní-ro náyivi ná-tu'un máá Táa-ro já súni kundá'ú iní-ya-í. ³⁷Ma ndóna-ró sikí náyivi, náva'a ma ndóna-i sikí máá-ró. Ma náku'ndíi-ró sikí-í, náva'a ma náku'ndíi-i sikí máá-ró. Sá'a tuká'nu iní-ro núu-í, náva'a ná sá'a-i tuká'nu iní-i nuu máá-ró. ³⁸Ku'a nuu-í te suni súan ku'a-i nuu-ro. Chiku'á va'a-i, sání'in-i, kaja-í, te onde jichá chu'un-i ku'a-i nuu-ro. Chí suni jíin kú'a ní chiku'á-ro-ún, suni naku'ku'á-ro. Achí-ya. ³⁹Te ní ka'an-ya iní tu'un yátá jíin-i: Cháa kuáá á kuu stá'an-de ichi núu ingá cháa kuáá. Á tú jungava ndendúú-de iní xa'va. ⁴⁰In cháa sku'á, nasu ná'nu-ga kúu-de vása maestro-de. Ko taká cháa kásku'á, nú a ní kutu'a va'a-de, te koo-de nátu'un maestro-de. ⁴¹Naja ndé'é-ró já kándeé mí'in ndúchi nání-ro, te tú nákaní iní-ro já iní vitu kándeé nduchi máá-ró náún. ⁴²Naja ká'an-ro jíin nání-ro: Nání, kundatu ná táva-rí mí'in kándeé nduchi-ro, te tú nákaní iní-ro já kándeé iní vitu ndúchi-ro náún. Cháa uu xini, xna'an-ga tava-ro vitú kándeé nduchi máá-ró. Yúan-na te kuu ndé'e vá'a-ró já táva-ro

mí'in kándeé nduchi nání-ro. ⁴³Chí xini yúnu vá'a tú kúun nde'e káñáá. Te ní xini yúnu káñáá tú kúun nde'e vá'a. ⁴⁴Chí ndita'an yunu, jíin ndé'e te jini-yo naun yunu kúu, chí tú táxín-yó mékexé xini nú inú, ní tú táxín-yó uva xini zarza. ⁴⁵Cháa va'a, sá'a-de tínu va'a, chí ló va'a iní-de. Te cháa nání, sá'a-de tínu nání, chí káñáá iní-de. Chí tu'un nú'un iní anú cháa, tu'un-ún ká'an-de. ⁴⁶Naja káka'an-ro jíin-rí: Táta, Táta, te tú káskíkuu-ró tínu ká'an-rí jíin-ró núsáá. ⁴⁷Taká náyivi vái nuu-rí, te jini so'o tu'un ká'an-rí, te skíkuu, ná stá'an-rí nuu-ro na jíin kétá'an. ⁴⁸Kúu nátu'un iní cháa ja jáni-de ve'e-de, te ní jacha kúnú-de. Te ní jani-de ja'a sikí káva. Te nuu ní cháa iní nducha nú'un xáan, te yucha-ún ní kuní stúcháa ve'e-ún núú. Ko tú ní kandá kuti, chí sikí káva kandí. ⁴⁹Ko náyivi jini so'o, te tú skíkuu, yúan kúu nátu'un iní cháa ní jani-de ve'e-de nuu nú'un, te tú yínduji ja'a. Te iní nducha nú'un ní kani ve'e-ún, te ní stúcháa-ni. Te ní naa í-ní ve'e-ún. Achí-ya.

Ja ní nasáva'a-ya mozo capitán

7 Te ní jinu ní ka'an-ya ní kajini ná'in náyivi-ún. Yúan-na te ní kivi-ya kuá'an-ya núu Capernaum. ²Te iní cháa kúu capitán, ló iní mozo-de ja maní-dé jíin. Te mozo-ún, kú'u-i te a yani kuu-i. ³Te cháa capitán yúan, ní jini-de tu'un Jesús. Te ní tájí-de yaku cháa judío ná'nu, kua'an nuu-yá, ka'an ndá'ú jíin-yá ja ná kii-ya te nama-ya mozo-de. ⁴Te ní jakoyo cháa-ún nuu Jesús. Te ní kaka'an ndá'ú-de jíin-yá: Kánúú sá'a-ní ja ká'an-de, ⁵chí maní-dé jíin núu-ná. Te ní jani-de iní ve'e sinagoga kuu-ná jíná'an-ná. Achí-de. ⁶Te kua'an Jesús jíin-de. Te nuu ní kakuyani-ya ve'e-ún, te ní tájí capitán yaku amigo-de, kua'an nuu-yá. Te ní ka'an-de jíin-yá: Táta, tú kuní-ná sáténu-ná ní ja kivi-ní iní

ve'e-ná. ⁷Ja yúan tú ní kuní-ná kii-ná nuu-ní núú, ko máni ka'an-ní, te ná ndúva'a mozo-ná. ⁸Chí máá-ná, suni chaá ndíso tínu kúu-ná. Te tá'ú-ná tínu nuu soldado-ná. Te ká'an-ná jíin íin-de: Kuá'an, te já'an-de. Te jíin ingá-de: Ña'an, te cháa-de. Te jíin mozo-ná: Sá'a ya'á, te sá'a-i. Achí-de. ⁹Tu'un yá'a ní jini so'o Jesús. Te ní naa iní-ya ní nde'é-ya nuu-dé. Te ní xíó káva-ya. Te ní ka'an-ya jíin ñáyivi kuá'a kándikin yata-ya: Ndaa ká'an-ri jíin-ró, ja ní iní ñuu Israel tú súan ní jiní-ri chaá kándíja, áchí-ya. ¹⁰Te chaá ní tájí-de nuu-yá núú, ní najakoyo-de ve'e. Te ní jini-de ja á ní nduva'a mozo-ún.

Ja ní nachaku se'e yíi ña'an viuda

¹¹Yúan-na te ní kuu kivi. Te ní kivi Jesús kua'an-ya ñúu Naín. Te kua'a cháa skuá'a jíin-yá, jíin ñáyivi kuá'a, kája'an-i jíin-yá. ¹²Te ní kuyani-ya yúñú-ún. Te kákiñi'in ñáyivi-ún iin suchí yíi ní jíi-i, ja máá íin-i nuu náa-i núú. Te ña'an viuda kúu-ña. Te suni kua'a ñáyivi ñúu-ún ká'jin jíin-ña. ¹³Te ní jini máá Jito'o-yo núu-ña. Te ní kundá'ú iní-ya-ña. Te ní kachí-ya jíin-ña: Ma ndé'e-ro, áchí-ya. ¹⁴Te ní kandita-ya. Te ní tiin-ya camilla ndiyi-ún. Te ní kajukuiñi chaá kándiso-ún. Te ní ka'an-ya: Súchi, jíin-ró ká'an-ri, ndukoo, áchí-ya. ¹⁵Yúan-na te ní ndukoo suchí ja á ní jíi-ún. Te ní kejá'a-i náka'an-i. Te Jesús, ní naku'a-ya-í nuu náa-i. ¹⁶Te ndivii ñáyivi, ní kayu'ú-i. Te ká-nakana jaa-i Dios. Te sava-i káka'an-i: Ní chaá iin chaá jáni tu'un Dios nuu-yo, te kúñá'nu-de. Te sava-ga-i káka'an-i: Máá Dios, ní chaá-ya núu-yo. Achí-i. ¹⁷Te tu'un-ya-ún ní jichá kua'an ní ñúu Judea jíin ní ñúu yani yúan.

Uu chaá ní tájí Juan nuu-ya

¹⁸Te chaá káskuá'a jíin Juan, ní kaka-s-tu'ún núu-dé ndasa ío taká tínu. Yúan-na

te ní kana Juan xiní úu chaá káskuá'a jíin-de. ¹⁹Te ní tájí-de kua'an nuu Jesús, náva'a kaka tu'un-de-ya: Máá-ní kúu chaá kii-ún, xí kúndatu-yó ingá-de náún, achí-de. ²⁰Te ní jakoyo chaá-ún nuu-yá. Te ní kaka'an-de jíin-yá: Juan, chaá skuánducha, ní tájí-de náa vai koyo-ná nuu-ní vai kaka tu'un-ná ní: Á máá-ní kúu chaá kii-ún xí kúndatu-yó ingá-de náún, áchí-de. ²¹Te suni máá hora-ún ní nasáva'a-ya kuá'a ñáyivi káku'u, jíin ja káte'yu, jíin ja káta'an tachí kini. Te suni kua'a cháa kuáa, ní ndundiñi nuu-dé ní sá'a-ya. ²²Te ní ka'an Jesús: Kuá'an, te kastu'ún-ró núu Juan náún ní kajini-ro, jíin tu'un ní kajini so'o-ró. Chaá kuáa, kándundi-ñi nuu-dé. Te chaá rengo kánakaka-de. Te chaá té'yu ndí'yi kándundoo-de. Te chaá só'ó kánakuni so'o-de. Te chaá ní jíi kánachaku-de sá'a-ri. Te suni jáni-ri tu'un va'a Dios nuu ñáyivi ndá'ú. ²³Te xáán ndatu koo chaá ja má náyu'ú-de koto-de ruu. Achí-ro. ²⁴Te chaá ní tájí Juan ní kenda-de káno'on-de. Te Jesús, ní kejá'a-yá ká'an-ya tu'un Juan jíin ñáyivi: Naja ní kenda-ró kája'an-ro ondé ñu'un té'é. Ja ndé'é-ró íin icha ja kandá sá'a tachí náún. ²⁵Ko naja ní kenda-ró kája'an-ro. Ja ndé'é-ró núu íin chaá ñú'un sa'ma ndúchá náún. Ko ná kástu'ún-rí, chaá káñu'un sa'ma lúu te ncháa va'a-de ja kákusii iní-de, máni iní ve'e rey káxiukú-de. ²⁶Ko naja ní kenda-ró kája'an-ro. Ja ndé'é-ró núu íin chaá jáni tu'un Dios náún. Te suni ká'an-ri jíin-ró: Kúñá'nu xa'an-gá-de vása íin chaá jáni tu'un Dios. ²⁷Chaá yá'a kúu chaá yóso tu'un-de nuu tutú: Kuni so'o-ró chí tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúu-de jaa-de, te chaá-ún sátu'a-de ichi-ro vása jaa-ro, áchí. ²⁸Chí a ká'an-ri jíin-ró ja iní ñuyívi yá'a tú ío ni iin chaá jáni tu'un Dios ja kúñá'nu-ga máá-de vása Juan chaá skuánducha. Ko máá cháa lúli-ga iní ñuu ñátu'un andívi, chaá-ún

kúñá'nu-ga-de vása Juan. Achí-ya. ²⁹ Te chaa xíní jíin táká ñayivi-ún, kájini so'o tu'un ká'an-ya, te nì kajatá'ú-i tu'un Dios. Te nì kajanducha-í nuu Juan. ³⁰ Ko chaa fariseo jíin cháa maestro ley, nì kaské'ichi-de tu'un kuní Dios ja sá'a-de, kuachi ja tú ní kájanducha-dé nuu Juan. ³¹ Te nì kachi máá Jító'o-yo: Naún tu'un yátá skétá'an-ri jíin ñáyivi yá'a núsáá, te naún ní kandaku-i. ³² Kákuu-i nátu'un suchí lúlí káxiukú nuyá'u, ja kákana kó'ó-i xini tá'an-i: Nì kaxndé'e-ri xkuili nuu-ro, te tú ní kájita já'a-ró: Nì kanda'i-ri nuu-ro, te tú ní kánde'e-ro, áchí-i. ³³ Chi nì kii Juan chaa skuánducha. Tú ní yéé-dé staa, tú ní jí'i-de vino, te káka'an-ro: Tá'an-de tachi kíni. ³⁴ Ko máá Sé'e chaa yéé-yá, jí'i-ya. Te káka'an-ro: Yá'a ío ñin chaa yáji téyíí, te jí'i xaan-dé vino, chaa jiní tá'an jíin cháa xíní jíin cháa ká'io kuachi kúu-de. Achí-ro. ³⁵ Ko ñin chaa ndíchí, máni tiñu ndíchí sá'a-de. Te súan kuni-ro jándáa ndíchí-de. Achí-ya.

Jesús jíin ñá'an ndiso perfume

³⁶ Te ñin chaa fariseo, nì ka'an nda'ú-de jíin Jesús kee-yá staa jíin-de. Te nì kivi-ya iní ve'e-de, te nì jungoo-ya já kée-yá. ³⁷ Te ñin ña'an ío kuachi, kánchaa-ña ñúu yúan. Te nì jini-ña já kánchaa Jesús ve'e ñin chaa fariseo. Te nì chaa-ña jíin ñin tiya'a perfume. ³⁸ Te kánchaa-ña nuu já'a-yá ichi yatá-yá. Te ndé'e-ña, te nì xndáji-ña já'a-yá jíin ndúcha núu-ñá. Te nì nasí'ichí-ña já'a-yá jíin íxi xini-ñá. Te nì tityú'ú-ña já'a-yá, te nì jí'i-ñá perfume ja'a-yá. ³⁹ Te fariseo, chaa nì kana xini-yá-ún, súan nì jini-de, te nì jani iní máá-de: Nú chaa jáni tu'un Dios kúu chaa yá'a, te kuni-de ndé ña'an kúu ña'an yá'a núu. Chi ña'an yá'a, ja ké'é-ña-dé, ña'an ío kuachi kúu-ña, áchí-de. ⁴⁰ Yúan-na te nì ka'an Jesús: Simón, ka'an-ri ñin tu'un jíin-ró kuni-ri, áchí-ya jíin-de. Te máá-de, nì ka'an-de:

Ka'an-ní, Maestro, áchí-de. ⁴¹ Te nì ka'an Jesús: ñin chaa já'a núu xu'ún, nì io uu chaa taú nuu-dé. ñin chaa, nì taú u'un ciento peso. Te inga chaa nì taú uu xiko uxí peso nuu-dé. ⁴² Te tú na jíin kánava'a chaa-ún ja nákuúna. Te nì sá'a-de tuká'nu iní nuu ndéndúu chaa-ún. Ka'an, ndé ñin chaa-ún kúmani-gá jíin-de núsáá. Achí-ya. ⁴³ Te nì ka'an Simón: Jáni iní-ná ja cháa nì sá'a-ga-de tuká'nu iní nuu-ún, áchí-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-ro, áchí-ya. ⁴⁴ Te nì xío koto-ya ichi núu ñá'an-ún. Te nì ka'an-ya jíin Simón: Jiní-ro ñá'an yá'a náun. Nì kivi-ri iní ve'e-ró, te tú ní já'a-ró ndúcha já ndúndoo ja'a-rí. Ko ña'an yá'a, nì xndáji-ña já'a-rí jíin ndúcha núu-ñá. Te nì nasí'ichí-ña jíin íxi xini-ñá. ⁴⁵ Tú ní tityú'ú-ró rúu. Ko ña'an yá'a, onde nì kivi-ri iní ve'e-ró, tú júkuini-ña já tityú'ú-ña já'a-rí. ⁴⁶ Tú ní jí'i-ro aceite xini-rí. Ko ña'an yá'a nì jí'i-ñá perfume ja'a-rí. ⁴⁷ Núsáá te ká'an-ri jíin-ró, ja á nì sá'a-ri tuká'nu iní nuu táká kuachi-ña vasa ío kua'a, chi nì kumani xaan-ñá jíin-rí. Ko nú sá'a-ri tuká'nu iní nuu ñin chaa ío yaku-ni kuachi-de, te yaku-ni kumani-dé jíin-rí, áchí-ya. ⁴⁸ Te nì ka'an-ya jíin-ña: A nì sá'a-ri tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró, áchí-ya. ⁴⁹ Te chaa káyee staa jíin-yá, nì kakejá'a-de kájani iní máá-de: Ndé chaa kúu chaa yá'a, ja sá'a-de tuká'nu iní nuu kuachi, áchí-de. ⁵⁰ Te nì ka'an-ya jíin ñá'an-ún: Nì kandíja-ró, te yúan ní nama-ri róo. Kuá'an, te ma yú'ú-ga-ro, áchí-ya.

Tu'un ña'an ní kajatiñu nuu-ya

8 Yúan-na te kúkuéé-ga, te nì jika kuu-ya táká ñuu jíin rancho. Te jáni-ya tú'un va'a te kástu'ún-yá ndasa koo máá ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te máá uxí uu apóstol, kája'an-de jíin-yá. ² Te suni ío yaku ña'an já á nì kata'an-ña tachi kíni jíin ku'é, ja á nì nasáva'a-ya-ñá. Te ña'an-ún, suni

kája'an-ña jíin-yá. Te iin-ña kúu María nuu Magdala. Te iní ña'an yúan ni kiñi'in-ya usiá tachi kíni kája'an onde sáa. ³Te sava-ga-ña káináni-ña Juana, ñasfí chaa nání Chuza, chaa ndiso tiñu Herodes, jíin Susana, jíin kuá'a-gá ña'an. Te kájatíñu-ña núu-yá jíiná'an-ya.

Tu'un yátá sikí cháa sáka trigo

⁴Te ni kákutútú kuá'a xáan ñáyivi. Te ñáyivi káxiukú táka nuu-ún, ni jakoyo-i nuu-yá. Te ni ka'an-ya íin tu'un yátá jíin-i: ⁵Íin chaa sáka trigo, ni kenda-de sáka-dé trigo-de. Te jachá-de, te iin nuni ní jungava yu'íchi te ni jañu-i sikí. Te tisaa andívi ní kákokó-tí. ⁶Te inga ni jungava sikí yúu. Te ni kana. Ko ni ichi, chi tú kajin. ⁷Te inga ni jungava ma'ñú íñu. Te iin núu-ni ni kákana íñu jíin. Te ni kajasu nuu. ⁸Te sava ni kájungava nuu ñú'un vá'a. Te nuu ní kákana, te ja íin, te ni ja'a ciento nuni. Achí-ya. Yúan-na te ká'an jaa-ya: Chaa ío so'o, kuni ná'in-de, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ⁹Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni ká-jika tu'un-de-ya naún kuni ka'an tu'un yátá-ún. ¹⁰Te ni ka'an-ya: Róo, chi a kuajuku'un iní-ro tú'un yísa'í yá'a sá'a Dios, ndasa koo nuu nuu tá'u Dios tiñu. Ko ká'an-ri tu'un yátá jíin sáva-ga-i náva'a vasa ndé'é-i, ko ma kuni-i, te vasa jíni so'o-i, ko ma júku'un iní-i. ¹¹Tu'un yátá yá'a kuni ka'an: Tata-ún kúu tu'un Dios. ¹²Tata ni kájungava yu'íchi-ún kákuu chaa kájiní so'o tu'un. Te cháa-ni kui'na te jáncha tu'un-ún iní añú-de náva'a tú kandíja-de te kaku-de. ¹³Te ja ní kájungava sikí yúu-ún kákuu chaa kájiní so'o-de tu'un. Te kúsi iní-de jíin. Ko túu nuu káka yo'o iní-de. Te yaku-ni kivi káandíja-de. Te nú ndóna tundó'o sikí-dé te kána-yu'ú-de. ¹⁴Te ja ní kájungava ma'ñú íñu kákuu chaa kájiní so'o-de. Ko nú kua'an-de, te kácutéñu-de jíin ndátíñu-de, chi kákuni-de kukúka-de náva'a koo sií iní-de. Yúan náa tú'un

iní-de. Te tú yíja va'a nuni-dé. ¹⁵Ko ja ní kájungava nuu ñú'un vá'a kákuu chaa kánde añú va'a añú ndaa iní-de. Te tu'un ni kájiní so'o-de-ún, ñú'un ni iní iní-de. Te kája'a-de nuni táka kivi.

Tu'un yiti

¹⁶Tú ni iin ñáyivi chí-i ñu'un xini yiti te jasú-i kisi sikí, ni tú jáni-i chí jito. Chi sua kundí nuu íin candelero, náva'a tuun ndua ñú'un nuu ñáyivi kivi koyo. ¹⁷Chi tú ío ni iin tiñu yísa'í sáni, chi stá'an ndijin-ya táka-ni. Ni tú ío ni iin tu'un yísa'í sáni, chi vai ndijin taká-ni sá'a-ya, te kuni-yo núu. ¹⁸Núsáa te ná kúni so'o va'a-ró, chi chaa náva'a, te kii-ga nuu-dé, te chaa tú náva'a, vasa jáni iní-de ja á náva'a-de te kuxio kí'in, áchí-ya.

Náa-ya jíin ñaní-ya

¹⁹Yúan-na te ni jaa náa-ya jíin ñaní-ya núu-yá. Te tú ní kúu kivi koyo-ña núu-yá sikí ja kuá'a ñáyivi. ²⁰Te ni káastu'ún ñáyivi-ún nuu-yá: Náa-ní jíin ñaní-ní kájin-ña yátá vé'e, te ka'an-ña jíin-ní kákuni-ña, áchí-i. ²¹Yúan-na te ni ka'an-ya: Náa-ri jíin ñaní-ri kákuu ñáyivi kájiní so'o tu'un Dios, te káskíkuu-i, áchí-ya jíin-i.

Ja ní jukuiñi tachi xáan ní sá'a-ya

²²Te iin kivi, ni kivi-ya iní iin barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ná kija'a-yó ingá lado mar. Te ni káskáka-ya barco kája'an-ya. ²³Ko nini káskáka-de barco, te ni kixi-ya. Te ni ndonda iin tachi xáan núu mar. Te ndúkú chítú ndúcha iní barco, te a yani koo tundó'o núu. ²⁴Te ni jakoyo-de nuu-yá. Te ni kaxndúko-de-ya. Maestro, Maestro, vina te naa-yo, áchí-de. Te ni nata'u núu-yá. Te ni ka'an xa'an-yá nuu tachí-ún jíin núu mar. Te ni kuná'in-ni. Te ná'in yúu íi-ní ni kuu. ²⁵Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja tú káandíja-ró. Te

káyu'ú-de, te kánaa iní-de kándé'é-de. Te káka'an jíin tá'an máa-de: Ndé cháa kúu cháa yá'a, ja ondé nuu tachí jíin núu ndúcha tá'ú-de tiñu te kájandatu nuu-dé, áchí-de.

Chaa tá'an tachí káni ondé ndañú Gadara

²⁶ Te ni jakoyo-de nuu Gadara, ja kán-chaa ichi núu núu Galilea. ²⁷ Te nuu ní jaa-ya núu nú'un íchí, te iin cháa nuu-ún ni kita'an-de-ya. Te tá'an-de kua'a tachí káni. Te ni kuu kua'a kuia ja tú nú'un kuti-dé sa'ma, ni tú ncháá-de iin ve'e, chi ma'nú vé'e añú ncháá-de. ²⁸ Te cháa-ún, ni jini-de nuu Jesús. Te ni jukuini jítí-de nuu-yá. Te ni kana jaa-de: Naún sá'a-ní jíin-ná Jesús, Se'e Dios, I'a kúná'nu xaan. Ká'an nda'ú-ná jíin-ní ma xndó'o-ní náá, áchí-de. ²⁹ Te ni tá'ú-yá tiñu nuu tachí káni-ún ná kenda ki'in iní cháa-ún, chi ni kuu kua'a kuia xndó'o cháa-ún. Te ni kaju'ni-i cháa-ún jíin cadena jíin manea kaa. Ko ndí'i ni kukuáchi sá'a-de. Te kenda-de já'an-ni-de onde nu'un té'é sá'a tachí káni-ún. ³⁰ Te Jesús, ni jika tu'ún-yá-de: Naún nání-ró, áchí-ya. Te ni ka'an-de jíin-yá: Ja kuá'a xaan nání-ná, áchí, chi yí'i kua'a xaan tachí káni iní-de. ³¹ Te ni kaka'an nda'ú tachí-ún jíin-yá ja ná tú táji-yá ki'in iní tunchi kúnú. ³² Te yuku yúan ío iin tikuní kiní kájitu-tí. Te yúan ni kaka'an nda'ú jíin-yá ja ná kuá'a-ya tú'un kivi koyo iní-tí. Te ni ja'a-ya tú'un kája'an. ³³ Te ni kenda tachí káni-ún iní cháa-ún kája'an. Te ni kivi koyo iní kiní. Te tikuní káni-ún ni kajúngoyo-tí yúkava-ún on-de iní mar. Te nuu mar ni kaji'i-tí. ³⁴ Te cháa kándito-tí, ni kajini-de ja súan ni kuu. Te ni kajinu-de kája'an-de. Te ni kakastu'ún-de nuu ñayivi núu-ún jíin táká rancho. ³⁵ Te ni kenda koyo ñayivi-ún ja ndé'é-i naún ní kuu. Te ni jakoyo-i nuu Jesús. Te ni kajini-i nuu cháa ni kenda tachí káni-ún, káncha-de

nuu já'a Jesús, nú'un-de sa'ma, te a ni nduva'a xini-dé. Te ni kayu'ú-i. ³⁶ Te cháa ni kajini, ni kajani-de tu'un nuu ñayivi-ún, ndasa ni nduva'a cháa ni ta'an tachí káni. ³⁷ Yúan-na te taká ñayivi núu Gadara, ni kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná kúxio-ya kí'in-ya, chi xaan káyu'ú-i. Te máa-yá, ni ndivi-ya iní barco. Te ni naxió káva-ya kuá'an-ya. ³⁸ Te cháa ni kak-enda tachí-ún, ni ka'an nda'ú-de ja kuéni kí'in-de jíin-yá. Ko Jesús, ni táji-yá-de kua'an-de: ³⁹ Kuáno'on vé'e-ró, te kani-ró tú'un ná ñá'nu xaan tíñu ni sá'a Dios jíin-ró, áchí-ya jíin-de. Te máa cháa-ún ni kee-de kua'an-de. Te ni jani-de tu'un ní núu yúan ná ñá'nu xaan tíñu ni sá'a Jesús jíin-de. ⁴⁰ Yúan-na te ni najaa-ya. Te ñayivi-ún ni kaka'an va'a-i jíin-yá, chi ndivii-i káindatu-i-ya.

Tu'un sesí Jairo

⁴¹ Te iin cháa kúná'nu iní ve'e sinagoga nání-de Jairo, ni cháa-de. Te ni jukuini jítí-de nuu já'a Jesús. Te ni ka'an nda'ú-de jíin-yá ja ná kivi-ya iní ve'e-de. ⁴² Chi ío iin sesí-de ja máa iin-i nuu-dé, natu'un uxí uu kuia-i. Te suchí-ún ndúkú-i kuu-i. Te ni kee Jesús kua'an-ya. Te kua'a ñayivi ní kajaxin-i-ya.

Ja ní nasáva'a-ya iin ña'an kú'u kue'e niñi

⁴³ Te iin ñasí ni kuu uxí uu kuia játi niñi-ña. Te ña'an-ún ni janu-ña táká ndatíñu-ña ní kuu cháa táná. Te tú ní nduva'a-ña sá'a ni iin-de. ⁴⁴ Te ni jaa-ña ichi yata-yá. Te ni ké'é-ña yú'u sá'ma-yá. Te ni ichi-ni nuu játi niñi-ña-ún. ⁴⁵ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-ya. Te ndivii-dé tú ní kája'a-de tu'un. Te Pedro jíin cháa kájin jíin-de yúan, ni kaka'an-de: Maestro, ñayivi kuá'a yá'a kájaxin-i níí, te a ká'an-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de. ⁴⁶ Ko ni ka'an Jesús: Ndaa ja iin ñayivi ní ké'é rúu, chi ni jini-ri ja ní kenda fuerza

inĩ-ri, áchĩ-ya. ⁴⁷ Yúan-na te ña'an-ún, nĩ jini-ña já tú ní kúu chisa'í-ña máá-ña, te nĩ chaa-ña kisi-i-ña. Te nĩ jukuini jítĩ-ña nuu Jesús, te jito nuu táká ñayivi, nĩ jani ndaa-ña tú'un naja ní ké'é-ña-yá, te ndasa nĩ nduva'a-ni-ña ní sá'a-ya. ⁴⁸ Te máá-yá nĩ ka'an-ya jíin-ña: Nĩ kandija-ró, te yuán ní kaku-ró. Kuá'an, te ma yú'ú-ro. Achĩ-ya.

Jā ní nachaku sesí'í Jairo

⁴⁹ Te nini ká'an-ya súan, te nĩ chaa ĩin mozo chaa kúná'nu inĩ ve'e sinagoga-ún, nĩ kachi nuu-dé: A nĩ j'i'í sesí'í-ro. Ma sáténu-ga-ro Maestro, áchĩ. ⁵⁰ Te nĩ jini so'o Jesús ja ní ka'an mozo-ún. Te nĩ kachi-ya jíin cháa-ún: Ma yú'ú-ro: Kandija-ni, te ná kaku sesí'í-ro. ⁵¹ Te nĩ kivi-ya inĩ ve'e. Te tú ní já'a-ya tú'un kivi ni ĩin jíin-yá, chĩ máá-ni Pedro jíin Jacobo, jíin Juan, jíin táa náa suchí sí'í-ún. ⁵² Te kánde'e ndivii ñayivi te kánduku'á inĩ-i. Te nĩ kachi-ya: Ma ndé'e-ro jíiná'an-ró. Tú ní jí'i-i, chĩ kixi-ni-i, áchĩ-ya. ⁵³ Te nĩ kasákátá-i nuu-yá, chĩ nĩ kajini-i ja á nĩ j'i'í suchí-ún. ⁵⁴ Ko máá-yá, nĩ tiin-ya ndá'a-í. Te nĩ ka'an jaa-ya: Súchi, ndukoo, áchĩ-ya. ⁵⁵ Yúan-na te nĩ nachaku-i. Te nĩ ndukoo-ni-i. Te nĩ tá'ú-yá tiñu ja ná kuá'a-de staa kée-í. ⁵⁶ Te táa-i náa-i, nĩ kakee nuu-dé kánde'e-de. Ko nĩ tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú ni ĩin nuu kachĩ-de ja súan nĩ kuu.

Jā ní tájí Jesús uxĩ uu-de kája'an-de

9 Te nĩ nastútú-yá nd'uxĩ uu chaa-ún. Te nĩ ja'a-ya fuerza inĩ-de ja kúndé-de jíin táká tachi kini jíin já kuánchaa-de táká kue'e. ² Te nĩ tájí-yá-de kája'an-de ja ná káni-de tu'un ndasa koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu, te ná násava'a-de ñayivi kaku'u. ³ Te nĩ ka'an-ya jíin-de: Ma kúndiso kuti-ro já kúu ichi, ni vara, ni ñunu, ni staa, ni xu'ún, ni ma kúndiso-ró uu su'nu. ⁴ Te ñani ve'e kúu nú nĩ kivi-ró, te kendo-ró

yúan. Te yúan kenda-ró kí'in-ro. ⁵ Te nú ndé nuu tú kákuni-kuatá'ú-i róó, te nú nĩ kenda-ró ñuu yúan, te skóyo-ró tákacha inĩ ja'a-ro. Te súan kani ndaa-ro tú'un nuu-í jíiná'an-i, áchĩ-ya. ⁶ Te nĩ kenda-de kája'an-de, nĩ kajikó ndúu-de táká ñuu, nĩ kajani-de tu'un. Te táká lado nĩ kanasáva'a-de ñayivi kaku'u.

Jā ní kuñáá inĩ Herodes

⁷ Te Herodes, chaa tá'ú tiñu, nĩ jini tu'un-de táká tiñu nĩ sá'a-ya, te kúnáá inĩ-de, chĩ káka'an sava-i: Juan, chaa nĩ j'i'í, nĩ nachaku-de. ⁸ Te sava tuku-i: Nĩ ndenda Elías. Te sava-ga tuku-i: ĩin chaa nĩ jani tu'un Dios onde sáa a nĩ nachaku-de. Achĩ-i. ⁹ Te nĩ kachi Herodes: Nĩ janchaa-ri xini Juan. Te ndé chaa kúu chaa yá'a núsáá, chĩ jini tu'un-ri ja sá'a-de tiñu yá'a, áchĩ-de. Te nĩ kuni-de ndé'e-de nuu Jesús.

Jā ní skée-yá u'un mil ñayivi

¹⁰ Te nĩ nchaa chaa káskuá'a-ún. Te nĩ kanakani-de tu'un nuu-yá táká tiñu nĩ kasá'a-de. Te nĩ ki'in-ya-dé, te kua'an sijn-ya jíin-de ĩin nuu nú'un té'é, nuu nání Betsaida. ¹¹ Te nĩ kajini ñayivi-ún. Te nĩ kandikin-i-ya, kája'an-i jíin-yá. Te nĩ jata'ú-yá-i, te nĩ jani-ya tú'un ndasa koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te nĩ nasáva'a-ya táká ñayivi kaku'u. ¹² Te a ku'ini. Te nĩ nchakoyo nd'uxĩ uu-de nuu-yá. Te nĩ kaka'an-de jíin-yá: Tájí-ni ñayivi ku'á yá'a ná kinglyo-i táká nuu jíin táká rancho yani yá'a, te ndúkú-i ndénu ndoo-i te ni'in-í staa kée-í, chĩ yá'a nuu nú'un té'é ká'jin-yó, áchĩ-de. ¹³ Te nĩ kachi-ya jíin-de: Ku'a máá-ró já ná kée-í, áchĩ-ya. Te nĩ kaka'an-de: Tú ñaún káñava'a-ná, chĩ u'un-ni statilá jíin uu-ni tiyáká. Te nú túu kikuqaan-ná staa kée táká ñayivi yá'a, te ma kánda, áchĩ-de. ¹⁴ Chĩ ío nátu'un u'un mil chaa. Yúan-na te nĩ ka'an-ya jíin cháa káskuá'a-ún: Ka'an jíin ñayivi ná júngoo ĩin nuu ĩin

nuu-í nátu'un uu xiko uxí, uu xiko uxí ja ñin ñin, áchí-ya. ¹⁵ Te súan nì kasá'a-de, nì kasúngo ndí-i-de-i. ¹⁶ Te nì kí'in-ya ndí'ú'un statilá jíin úu tiyáká-ún. Te nì ndakoto-ya íchi ándívi te nì jikan ta'u-yá ja'a státilá. Te nì sakuáchí-yá statilá-ún. Te nì ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá nì kajani-de nuu-í. ¹⁷ Te ndivii-í nì kayee-í. Te nì kanda'a chíi-i. Te nì kanastútú-de uxí uu jika staa kuachí ja ní ndendoso.

Tu'un nì ka'an ndaa Pedro

¹⁸ Te ñin kivi jikan ta'u máa ñin-ni Jesús, chí máa-ni cháa káskuá'a-ún ká'jin-de jíin-yá. Te nì jika tu'un-yá-de: Te ruu, na cháa kúu-ri, káka'an ñayivi, áchí-ya. ¹⁹ Te nì kaka'an-de: Juan, cháa skuánducha, káka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: ñin cháa nì jani tu'un Dios onde aná'an, nì nachaku-de, áchí-de. ²⁰ Te nì ka'an-ya jíin-de: Te róó, na cháa kúu-ri káka'an máa-ró, áchí-ya. Yúan-na te Simón Pedro, nì ka'an-de: Máa-ní kúu Cristo Se'e Dios, áchí-de. ²¹ Yúan-na te nì ka'an xaan-yá jíin-de, te nì tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú ni ñin nuu kachí-de tu'un yá'a.

Jíin kivi ní ka'an Jesús ja kúu-ya

²² Te nì ka'an-ya: Jínu nú'un ndó'o xaan máa Sé'e cháa, te cháa nì kayii jíin táká sutu ná'nu jíin cháa káchaa tu-tu, ma kuátú'un-de-ya, chí ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te nachaku-ya. Achí-ya. ²³ Te nì ka'an-ya jíin ndí-i-de: Nani cháa nú kuni-de kii-de yata-rí, te ma chíñú'un-de máa-de te ná kuándéé iní-de jíin túndó'o kii siki-dé taká kivi, te ná kúndikín-de ruu kii-de. ²⁴ Chi cháa jítú iní-de kaku-de chíi túndó'o kii siki-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu ñin cháa ja siki rúu, ko kaku-de. ²⁵ Chi naún n'ín cháa, vasa ná kúndéé-de n'ín-dé ñí ñuyívi, te nú xnáa-dé máa-de, xí síjita-de añu-de. ²⁶ Chí nú ndé cháa kúka nuu iní-de nuu-rí jíin núu tú'un ká'an-ri, suni súan

kuka nuu iní máa Sé'e cháa nuu cháa-ún kivi ndí-ya. Te kivi-ún ná'nu koto luu-ya jíin Táa-ya, te suni jíin táká ndajá'a ndóo-ya. ²⁷ Te jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja ío sava cháa ká'jin yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kuni-de nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-ya.

Siki ja túku nì nduu-ya

²⁸ Yúan-na te nátu'un nuu uná kivi ja ní ka'an-ya tú'un yá'a, te nì jaka-ya Pedro, jíin Juan, jíin Jacobo, nì kaa-ya kuá'an-ya jíin-de ñin yuku, kuákakan ta'u-yá. ²⁹ Te nini jikan ta'u-yá, te nuu-yá, tuku nì nduu. Te sa'ma-yá ní nduu kiyi xaan. Te nì kanandii ncháa. ³⁰ Te yúan nì kandatú'un uu cháa jíin-yá. Te cháa-ún kakuu Moisés jíin Elías. ³¹ Te kándii ncháa cháa-ún. Te nì kaka'an-de tu'un ja á yani skíkuu-ya tíñu-ya te ku-ya núu Jerusalén. ³² Te Pedro jíin cháa ká'jin jíin-de-ún ká'ji xaan-dé numá'ná te kákixi-de. Te nuu ní kanata'u núu-dé, te nì kajini-de ja ndí ncháa Jesús, jíin uu cháa ká'jin jíin-yá-ún. ³³ Te nuu ní kaxuxio cháa-ún nuu Jesús, te nì ka'an Pedro jíin-yá: Maestro, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a. Te ná sá'a-ná uní ve'e kuii, ñin kuu máa-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áchí-de. Te tú jiní-de naún tu'un nì ka'an-de. ³⁴ Te nini ká'an-de, Te nì cháa ñin viko nu'un ní jasú ñí núu-dé jíná'an-de. Te nì kayu'ú xaan-dé ja ní kivi koyo-de chíi viko nu'un-ún. ³⁵ Te chíi viko nu'un yúan, nì kenda ñin tu'un ja ní ka'an: Ya'a kúu Se'e-ri, ja kúnda'ú iní-ri-i, te kuni ná'ín-ró tú'un ká'an-ya, áchí. ³⁶ Yúan-na te nì jukuñi tu'un-ún. Te máa ñin-na Jesús kándii-ya núu-dé. Te máa-de tú ní káka'an kuti-dé. Te ñí-ni kivi-ún tú ni ñin nuu ní kákachi-de ja súan nì kajini-de.

Siki súchí tá'an tachi kini

³⁷ Te inga kivi xían-ún, nì kanuu-ya yúku-ún. Te ñin ñayivi kuá'a, nì kenda-i

nĭ kajata'an-i Jesús. ³⁸Te nuu ñáyivi kuá'a-ún nĭ kenda iin cháa nĭ kana jaa-de: Maestro, jikán ta'u-ná nuu-ní ja ndé'é-ní se'e-ná, chí máá iin-i ñáva'a-ná. ³⁹Chĭ iin tachĭ kĭni tĭn-ni-i. Te sanaa-ní te kána kó'ó-i sá'a, te já'ni y'í-ni-i. Te sjáa-ni ti'ĩnu yu'u-í. Te xaan új kenda. ⁴⁰Te nĭ ka'an nda'ú-ná jĭn cháa káskuá'a jĭn-ní yá'a ja ná kĭni'in-de ki'in. Te tú ní kákuu sá'a-de, áchĭ-de jĭn Jesús. ⁴¹Te nĭ ka'an Jesús: Ñayivi xaan ní'in inĭ kákuu-ró já tú kákandĭja-ró. Nasaa-ga kivi kunchaa-ri jĭn-ró te ndo'o-ri jĭn-ró. Kua'a se'e-ró ná kĭi-i, áchĭ-ya. ⁴²Te nini nĭ kandita-i nuu-yá, te tachĭ kĭni nĭ stunchaa-ni-i. Te nĭ ja'ni y'í xaan-ní-i. Ko máá Jesús nĭ ka'an xaan-yá nuu tachĭ kĭni-ún. Te nĭ nasáva'a-ya súchĭ-ún. Te nĭ nakua'a-ya-í nuu táa-i.

Jĭn kivi ní ka'an-ya já kúu-ya

⁴³Te ndivii ñáyivi ní kanaa inĭ-i kándé'é-i ndasa ñá'nu káa Dios. Te nĭ kakee nuu-í kándé'é-i taká tiñu nĭ sá'a Jesús. Te nĭ ka'an Jesús jĭn cháa káskuá'a jĭn-yá: ⁴⁴Chu'un tu'un yá'a inĭ-ro jĭn'an-ró. Chí máá Sé'e cháa natuu-ya inĭ nda'a cháa ká'io kuachi, áchĭ-ya. ⁴⁵Ko máá-de, tú ní kájuku'un inĭ-de tu'un yá'a. Chí nĭ ka'an sa'í-ya tú'un yá'a náva'a ma júku'un inĭ-de. Te nĭ kayu'ú-de kaka tu'un-de-ya sikĭ tú'un-ún.

Ja ní kastátá'an-de ndé cháa kúná'nu-ga

⁴⁶Yúan-na te nĭ kastátá'an-de nú ndé cháa kúná'nu-ga. ⁴⁷Ko Jesús, nĭ jini-ya já súan kájani inĭ-de. Te nĭ ki'in-ya iin súchĭ lúlĭ. Te nĭ jani-ya-í xiin-yá. ⁴⁸Te nĭ ka'an-ya jĭn-de: Chaa ja jĭn s'í-ví-rí játá'ú-de súchĭ yá'a, te ruu játá'ú-de. Te cháa játá'ú rúu, játá'ú-de ĭ'a nĭ táji rúu vai-ri. Te cháa súchĭ-ga ma'ñú róo jĭn'an-ró, cháa-ún kúná'nu-de, áchĭ-ya. ⁴⁹Yúan-na te nĭ ka'an Juan: Maestro, nĭ

kajini-ná iin cháa ja jĭn s'í-ví-ní kĭni'in-de tachĭ kĭni kája'an, te nĭ kajasu-ná nuu-dé, chí tú ndikĭn-de yóo, áchĭ-de. ⁵⁰Ko nĭ ka'an Jesús jĭn-de: Ma kasú-ro núu-dé jĭn'an-ró, chí cháa tú jĭto u'u yóo, jĭn yóo ndújĭn-de.

Ñayivi núu Samaria nĭ kaské'ichĭ-i-ya

⁵¹Te nĭ kuyani jaa kivi nó'on máa-yá onde andívĭ. Te nĭ cháa téyĭ inĭ-ya já kĭ'in-ya núu Jerusalén. ⁵²Te nĭ táji-yá cháa kua'an jĭn tú'un káyoxnúu-de nuu-yá. Te cháa-ún kája'an-de. Te nĭ kivi-de iin nuu Samaria náva'a sátu'a-de te vásá jáa-ya. ⁵³Ko ñayivi yúan tú ní kájatá'ú-i-ya, chí nĭ kajini-ĭ ja íchi núu Jerusalén ki'in-ya núu. ⁵⁴Te Jacobo jĭn Juan, cháa káskuá'a jĭn-yá, nĭ kajini-de yuán. Te nĭ kaka'an-de: Táta, á tú kuni-ní ná tá'ú tĭnu-yó kĭi nu'un ichi ándívĭ te ná xndĭ'i ñayivi yá'a, natu'un nĭ sá'a Elías. Achĭ-de. ⁵⁵Yúan-na te nĭ jó káva Jesús nuu-dé. Te nĭ ka'an xaan-yá jĭn-de: Tú kájini-ro ndasa káa inĭ-ro, ⁵⁶chĭ máá Sé'e cháa, tú vai-ya já xnáa-yá ańú ñayivi, chí sua nama-ya-í, áchĭ-ya. Te kája'an-ya ingá nuu.

Uu cháa ndúkú-de kundikĭn-de-ya

⁵⁷Te kájika-ya kuá'an-ya. Te iin cháa nĭ ka'an-de jĭn-yá ichi-ún: Táta, kundikĭn-ná ní vasa ndé onde ki'in-ní, áchĭ-de. ⁵⁸Te nĭ kachi Jesús jĭn-de: Taká ñukui, ká'io yau kava káyĭ'i-tĭ, te suni tisaá andívĭ ká'io taka-tĭ. Ko máá Sé'e cháa, tú nuu kusú-ya, áchĭ-ya. ⁵⁹Te nĭ ka'an-ya jĭn ingá-de: Kundikĭn ruu ná kí'on, áchĭ-ya. Te máá cháa-ún nĭ kachi-de: Táta, kua'a-ní tu'un ná kĭchinduĭ-ná táa-ná xna'an-ga, áchĭ-de. ⁶⁰Te nĭ ka'an Jesús jĭn-de: Skéndoo taká ndĭyi-ún ná chĭnduĭ tá'an ndĭyi jĭn'an. Te róo kuá'an te kani-ró tú'un taká lado, ndasa koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchĭ-ya. ⁶¹Yúan-na te suni nĭ ka'an inga-de: Táta, kundikĭn-ná ní, ko

kuá'a-ní tu'un ná kík'a'an-ná xna'an-ga jíin já ká'io ve'e-ná, áchí-de. ⁶²Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Iin cháa nú jítu-de jíin latú-de, te ndé'é-de ichi yatá-dé, tú va'a cháa kúu-de ja kávi-de iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya.

Ja ní tájí-yá uní xiko uxí-de kua'an-de

10 Yúan-na te onde ni kuu taká tiñu yá'a, te máá Jító'o-yo ní jani-ya uní xiko uxí-ga-de. Te cháa-ún, ni tájí-yá uu uu-de káyoxnú-de nuu-yá kua'an-de taká ñuu jíin lugar nuu á jani iní máá-yá ja kí'in-ya. ²Te ni ka'an-ya jíin-de: Trigo ta'nu, jandáa kúu ja kuá'a, ko cháa ka'nu yaku-ni-de ío. Núsáá, te kakan ta'u-ro núu máá Tata xíin trigo, ná tájí-yá cháa ka'nu kikoyo-de nuu trigo-ya. ³Kuá'an jíná'an-ró. Ná kástu'un-rí nuu-ro, chí tájí-rí róo kí'in-ro nátu'un lélu má'nú yí'i. ⁴Te ma kúndiso-ró bolsa, ni ñunu, ni ndijan-ro. Te nú ndéja ní ketá'an-ró jíin íchi, te ma ndátu'un-ró jíin. ⁵Te nani ve'e nú kivi-ró, te xna'an-ga ka'an-ro: Ná sándéé iní ve'e yá'a, achí-ro. ⁶Te nú iní ve'e yúan ío iin cháa va'a iní, te tu'un ndéé ní ka'an-ro-ún ná jáa sikí-dé. Te nú tú kánchaa iin cháa va'a iní, te tu'un ndéé-ún najaa-ni nuu-ro. ⁷Te suni ve'e yúan kendoo-ró, te kee-ro, ko'o-ró naún kája'a-i nuu-ro. Chí cháa sátiñu, ni'in-dé kee-dé. Ma káka-ró ndíta'an ve'e. ⁸Te nani ñuu nú ni kivi koyo-ró, te nú kuatá'ú-i róo, yúan te kaji-ro jíná'an-ró naún kájani-i nuu-ro. ⁹Te nasáva'a-ró ñáyivi kaku'u kaxiukú-i ñuu yúan. Te kachí-ro kúni-i: Nuu-ro jíná'an-ró, a yani koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, achí-ro. ¹⁰Ko nani ñuu nú ni kivi koyo-ró, te nú tú ní kájatá'ú-i róo, te kenda koyo-ró iní ichi-í yúan, te ka'an-ro: ¹¹Onde tikacha'ú un ío ñuu-ro yá'a ni tñin iní ja'a-rí jíná'an-ri, ná náskoyo-ri ja kúu sikí máá-ró. Te kuni-ro, ja á yani koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ¹²Te ká'an-ri jíin-ró, kivi-ún te koo-ga tuká'nu iní ya núu ñáyivi núu

Sodoma, vása núu ñuu-ún. ¹³Naka ndá'ú kuu róo ñuu Corazín, te naka ndá'ú kuu róo ñuu Betsaida. Chí nú iní ñuu Tiro jíin iní ñuu Sidón ní sá'a-ri tiñu ná'nu ja ní sá'a-ri nuu máá-ró yá'a núu, te inga kivi te a ni kanakani iní ñáyivi-ún núu, te ku'un-i sa'ma ndái te ku'u-í yaa núu-í núu. ¹⁴Núsáá te kivi kii juicio te koo-ga tuká'nu iní-ya núu ñuu Tiro jíin núu ñuu Sidón vása núu máá-ró. ¹⁵Te róo, ñuu Capernaum, a ni kuá'nu xa'an-ro jiní-ro náún, ko onde infierno najinu-ro. ¹⁶Chaa jini so'o tu'un ká'an máá-ró, nuu-rí jini so'o-de. Te cháa sája'a iní nuu-ro, nuu-rí sája'a iní-de. Te cháa sája'a iní nuu-rí, sája'a iní-de nuu I'a ni tájí rúu vai-ri. Achí-ya. ¹⁷Te ni najakoyo uní xiko uxí cháa-ún kákusi iní-de, te káka'an-de: Táta, onde tachi káni kájan-datú nuu-ná ja jíin s'ví-ní vidáa, áchí-de. ¹⁸Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Ni jini-ri nuu Satanás ni jungava ichi ándívi, ná tu'un iin taja. ¹⁹Vina te ku'a-ri fuerza nuu-ro náva'a kuañu-ro sikí koo jíin sikí kúrsiuku, jíin sikí taká fuerza máá já jító u'u yóo. Te tú naún sá'a kuti jíin-ró. ²⁰Ko ma kúsi iní-ro jíin tiñu yá'a ja kájan-datú tachi núu-ro, chí sua ná kúsi iní-ro já á káyoso s'ví-ró onde ándívi. Achí-ya. ²¹Te suni hora-ún ni kusí iní Jesús, onde jíin Espíritu Santo, te ni ka'an-ya: Ná kúta'u-ná nuu-ní Táa, Jító'o ándívi jíin ñúyivi kúu máá-ní, ja ní jasú-ní taká tu'un yá'a nuu cháa ndíchí jíin núu cháa kájuku'un iní. Te ni stá'an ndijin-ní nuu cháa súchí iní jíná'an-de. Chí súan ni jata'an iní-ní Táa. ²²Taká ndatñu ni ja'a Táa-ri iní nda'a-rí. Te tú ni iin jini nuu máá Sé'e, chí máni máá Táa jini-ya. Ni tú jini ni iin nuu máá Táa, chí máá Sé'e jini, jíin nani cháa ja kuni máá Sé'e te stá'an ndijin-ya núu-dé. Achí-ya. ²³Te sñin ni jóo káva máá Jesús nuu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya: Xáan ndatu cháa kuni tiñu ja ní kajini máá-ró. ²⁴Chí ká'an-ri jíin-ró ja kuá'a

cháa kájani tu'un Dios jíin cháa kákuu rey, ni kakuni-de nde'é-de nuu já kándé'é máá-ró, ko tú ní kájini-de, te kuni so'o-de ja ní kájini so'o-ró kuni-de núú, ko tú ní kájini so'o-de, áchí-ya.

Chaa va'a nuu Samaria

²⁵Te yúan kánchaa iin maestro ley, te ni ndukuiñi-de chi koto nchaa-de-ya kuni-de: Maestro, naún sá'a-ná ná-va'a ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ní káni, áchí-de. ²⁶Te ni ka'an máá Jesús jíin-de: Ndasa yóso núu tutú ley. Ndasa ka'an ká'u-ró. Achí-ya. ²⁷Te máá cháa-ún ni ka'an-de: Kumani-ro jíin máá Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro jíin ní fuerza-ro jíin ní núu jini tuni-ro, te kundá'ú iní-ro tá'an-ró nátu'un kundá'ú iní-ro máá-ró, áchí-de. ²⁸Te ni kachi Jesús jíin-de: Va'a ni ka'an-ro. Sá'a súan, te ni'in tá'u-ro kúchaku-ro núsáá, áchí-ya. ²⁹Ko máá cháa-ún, kuni-de ja kée ndaa-de jíin tú'un ká'an-de, te ni jika tu'un-de Jesús: Te ndéja kúu tá'an-ná, áchí-de. ³⁰Te máá Jesús ni ka'an-ya: iin chaa ni kenda-de nuu Jerusalén. Te ni kuun-de kua'an-de nuu Jericó. Te ichi-ún ni kenda ñakuí'ná núu-dé, te ni kajanchaa ndatíñu-de, te ni kastují-dé. Te ni kee kája'an, ni ndoo chaa-ún kátúu-dé. Te a yani kuu-de núú. ³¹Te ni kuu ja íchi-ún ni kuun iin sutu vai-de. Te ni jini-de nuu cháa-ún. Te ni sío-ni-de kua'an-de. ³²Suni súan iin chaa levita, ni kuyani-de lugar yúan. Te ni jini-de nuu cháa-ún. Te ni sío-ni-de kua'an-de. ³³Ko iin chaa nuu Samaria, jika-de kua'an-de ichi-ún, ni kuyani-de nuu kátúu cháa-ún. Te ni jini-de. Te ni kundá'ú iní-de chaa-ún. ³⁴Te ni jaq-de. Te ni chu'un-de aceite jíin alcohol nuu ní tuji cháa-ún. Te ni ju'ni-de nuu. Te ni skáa-de chaa-ún siki caballo-de. Te kua'an-de jíin-de onde mesón. Te ni jito-de chaa. ³⁵Te inga kivi xian-ún ni kenda-de kua'an-de. Te ni tava-dé uu

peso ni ja'a-de nuu cháa xíin mesón. Te ni ka'an-de: Koto-ní-de. Jíin táká-ga ja kanú-ní jíin-de, te nuu ncháa-ná, te nachunáa-ná nuu-ní, áchí-de. ³⁶Núsáá te ja uní tá'an chaa-ún, te ndé iin-de ni kuu tá'an chaa ni kenda ñakuí'ná nuu-ún, jáni iní-ro, áchí-ya jíin-de. ³⁷Te ni ka'an máá cháa-ún: Chaa ni kundá'ú iní-de-ún, áchí-de. Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Ku'án núsáá, te suni súan sá'a máá-ró, áchí-ya.

Ja ní jaa-ya núu María jíin Marta

³⁸Te jika-ya ku'án-ya íchi. Te ni kivi-ya iin nuu. Te iin ñasfí, nání-ña Marta, ni kana-ña xiní-yá ni kivi-ya iní ve'e-ña. ³⁹Te ña'an yá'a, ío iin ku'u-ña nání María. Te María-ún, ni jungoo-ña núu já'a Jesús, jini ná'in-ña tú'un ká'an-ya. ⁴⁰Ko Marta kútéñu-ña já tñí tiñu sá'a-ña. Te ni jaa-ña núu-yá, te ni kachi-ña: Táta, tú ndé'é-ní ja kú'u-ná ni xndóo-i náá játíñu máá iin-ná. Núsáá te ka'an-ní jíin-i ná chindéé tá'an-i jíin-ná. Achí-ña. ⁴¹Ko ni ka'an Jesús: Marta, Marta, xa'an jítú iní-ro sátiñu-ró, te ja ku'á tñí sá'a-ró, te ni ndukuí'a iní-ro jíin. ⁴²Ko ío iin-ni tiñu kánúú xa'an. Te María, ni nakaji-i tiñu kánúú-ún. Te ni iin, ma kúu kuanchaa nuu-í. Achí-ya.

Ja jikán ta'u-yo jíin Padre Nuestro

11 Te ni kuu ja jikán ta'u-yá kánchaa-ya iin lugar. Te nuu ní ndí'i ni ka'an-ya, te iin chaa káskuá'a jíin-yá, ni ka'an-de jíin-yá: Táta, stá'an-ní nuu-ná ndasa kakan ta'u-ná jíná'an-ná, nátu'un ni stá'an Juan nuu cháa káskuá'a jíin-de, áchí-de. ²Te ni kachi-ya jíin-de: Nú kájikan ta'u-ro, te sua ka'an-ro: Táa máá-ná ja kánchaa-ní onde andívi, ná nákana jaa-ná ní jíin s'ví-ní. Te ná kóo nuu nuu tá'ú-ní tiñu. Te ná kóo taká tiñu játa'an iní máá-ní, nátu'un ío iní andívi suni súan ná kóo

ini ñuyivi yá'a. ³Staa káyee-ná taká kivi kuá'a-ní nuu-ná vina. ⁴Te sá'a-ní tuká'nu ini-ní nuu taká kuachi-ná, chi suni máa-ná kásá'a-ná tuká'nu ini-ná nuu ñayivi kásá'a-i falta nuu-ná. Te ma skivi-ní náá koto ncha-i náá chi sua nama-ní náá nuu kini nuu ku'á. Achí-ya. ⁵Te ni ka'an-ga-ya jín-de: Ndé róó ío ñin amigo-ro te nú ki'in-ro núu-dé sava ñúú te kachi-ro kúni-de: Amigo, kuá'a núu uni staa núu-rí, ⁶chi ñin amigo-ri ni cha-de ve'e-ri ja jka-de viaje. Te tú naún kuá'a-ri nuu-dé kee-dé. Achí-ro. ⁷Te cha kándeé ichi ini ve'e ka'an-de: Ma stá'an-ro rúu, chi a ndasú yux'é-ri, te se'e-ri kákixi-i jín-rí. Te ma kúu ndukoo-ri te kuá'a-ri nuu-ro. Achí-de. ⁸Ká'an-ri jín-ró, vasa ma ndúkoo-de kuá'a-de nuu-ro ja kúu-de amigo-ro, ko ja xaán stá'an-ro-dé te yuán ndúkoo-de te kuá'a-de taká ja jinu ñú'un-ró. ⁹Te ka'an-ri jín-ro jín'an-ró: Kakan, te kuá'a-ya núu-ro. Ndúkú, te ni'in-ro. Ka'an, te ná núña ve'e kivi-ró. ¹⁰Chi cha jikán, te kii nuu-dé. Te cha ndúkú, te ni'in-dé. Te cha ka'an, te núña ve'e kivi-de. ¹¹Te ndé ñin róó ñin táa ini ve'e kúu-ró. Te nú se'e-ró jikán-i staa núu-ro, te kuá'a-ró ñin yuu núu-í náún. Xí nú jikán-i ñin tiyáká, te lugar ja kuá'a-ró tiyáká, te kuá'a-ró ñin ko nuu-í náún. ¹²Xí nú jikán-i ñin ndivi núu-ro, te kuá'a-ró ñin kúrsiuku nuu-í náún. ¹³Te nú róó vasa cha ñáá kakuu-ró, te kájin-ro kuá'a-ró ndátinu va'a nuu sé'e-ró, naga ni kuu máá Táa-ro I'a kanchaa andívi ja má kuá'a-ya Espiritu Santo nuu cháa jikán núsáá. Achí-ya.

Sikí tú'un Beelzebú kaka'an-i jín-ya

¹⁴Te kini'in-ya ñin tachi ñí'ín. Te nuu ní kenda tachi-ún kuá'an, te cha ñí'ín-ún ni naka'an-de. Te taká ñayivi ká'jin yúan ni kakee nuu-í kánde'-i. ¹⁵Ko sava ñayivi-ún ni kaka'an-i: Jín Beelzebú, cha kúná'nu nuu taká tachi,

kiní'in-de tachi ká'a'an, áchí-i. ¹⁶Te sava-ga-i kájito ncha-i-ya. Te ni kajikan-i ñin tuni ichi ándívi núu-ya. ¹⁷Ko máá Jesús ni jini-ya ja súan kájanini-i. Te ni ka'an-ya jín-i: Te nú ñin nuu sásín máá, te kánakuatá'an máá, te nuu yúan ma kúni'in. Te nú ñin ve'e sásín máá te kánakuatá'an máá, te ve'e yúan ma kúni'in. ¹⁸Te nú Satanás suni sásín máá, ndasa kuni'in nuu nuu tá'ú tínu máá núsáá. Chi kaka'an máa-ró ja jín Beelzebú kini'in-ri tachi-ún ká'a'an. ¹⁹Te nú ndújín Beelzebú jín-rí ja kini'in-ri tachi kini. Núsáá te se'e-ró, ndé jín kákiní'in máa-i tachi-ún. Ja yúan máa-i, ná nákuandí-i sikí-ro. ²⁰Ko nú jín xiní ndá'a Dios kini'in-ri tachi kini ká'a'an, jandaa kúu ja núu-ro ní cha ñuu nuu tá'ú Dios tínu núsáá. ²¹Nú ñin cha kándaján, te jín machete ndíto-de yujé'-de, yúan-na te ká'jin va'a taká ndátinu-de. ²²Ko nú ja inga cha ni'in-ga vásá máa-de, yúan-na te kundéé cháa-ún jín-de, te kuancha ndí-i-ni machete-de nuu-dé ja ndíto-de jín. Te kini'in ndí-i ndátinu-de. ²³Nú ndé cha tú ndújín-de jín-rí, núsáá te jito u'u-de ruu. Te cha tú nástútú jín-rí, jachá-de. ²⁴Nú ni kenda ñin tachi kini ini ñin cha te jka kuu nuu ñú'un té'é, ndúkú nuu júngoo te tú ní'in, yúan-na te ka'an: Ná nó'on-ri ve'e nuu ní kenda-ri, achí. ²⁵Te nú ni ncha te jin ja ve'e luu kúu, chi ni ndundoo, ²⁶yúan-na te ki'in tachi-ún, te kuaka tá'an jín usiá-ga tachi ñáá-ga kaa vásá máá. Te kivi koyo, te kuxiukú yúan. Núsáá te ví'í-gá tá'an cha yúan onde sandí'i-na vásá ja xná'núú núú, áchí-ya. ²⁷Te ni kuu ja ka'an-ya tú'un yá'a. Te ñin ña'an kándeé ma'ñú ñayivi kuá'a-ún, ni kana jaa-ña xiní-ya: Xáán ndatu ña'an ní skáku níí, te ni skáxin-ña níí, áchí-ña. ²⁸Te ni ka'an-ya: Sua ndatu-ga kúu ñayivi kájinini so'o tu'un Dios, te káchu'un ini-i, áchí-ya.

Ja kájikán-i iin tuni

²⁹ Te ni katakã ñáyivi núu-yá, te ni ka'an-ya: Ñáyivi ñáá yá'a, kájikán-i tuni, ko ma kuá'a-ri nuu-í, chi tuni Jonás kúu ja kíi nuu-í. ³⁰ Chi nátu'un Jonás, ni kuu-de iin tuni nuu cháa ñuu Nínive, suni súan máá Sé'e cháa kuu-ya iin tuni nuu ñáyivi yá'a jíná'an-i. ³¹ Te reina onde ichi sur, nachaku-ña jín ñáyivi yá'a kivi kíi juicio. Te nakuxndíi-ña siki-í. Chi onde jíkã xáan ní kii-ña ní jini so'o-ña tú'un ndíchi ní ka'an Salomón. Te vina ví'i-gá kúñá'nu I'a kándij yá'a vásá Salomón. ³² Taká cháa ñuu Nínive nachaku-de jín ñáyivi yá'a kivi kíi juicio, te nakuxndíi-de siki-í. Chi máá-de ni kanakani ini-de kivi ní jani Jonás tu'un nuu-dé. Te vina ví'i-gá kúñá'nu I'a kándij yá'a vásá Jonás.

Tu'un yiti

³³ Tú ni iin cháa, nú ni chi'i-de ñu'un xini yiti, te chisá'i-de yiti-ún chii nundóó. Chi sua kani-de nuu candelero, nává'a ná kuni ñáyivi kivi koyo ini ve'e, nuu máá luz. ³⁴ Lámpara yiki kúñu kúu nduchi-yo. Te nú nduchi-ro ío vã'a, ní-ni yiki kúñu-ró ndíi ncháa. Ko nú nduchi-ro káñáá, te ní-ni yiki kúñu-ró kándeé ñuñáa. ³⁵ Koto ñúkúun-ró máá-ró núsáá, chi luz kándeé ini-ro sanaa te ñu'un tuún kúu. ³⁶ Nú ní yíki kúñu-ró ndíi ncháa, ni tú ío iin tí'li nuu tuún, ní nándii ncháa núsáá, nátu'un iin lámpara ja xú'ún kayú. Achí-ya.

Ja ní kana jín-yá nuu cháa fariseo

³⁷ Te nini ká'an-ya, te ni ka'an ndá'ú-ni iin cháa fariseo jín-yá ja kée-yá staa jín-de. Te ni kivi Jesús ini ve'e cháa-ún. Te ni jungoo-ya kée-yá staa jín-de. ³⁸ Te cháa-ún, ni jini-de nuu-yá. Te ni naa ini-de ndé'é-de ja tú ní nándá'a-yá te yée-yá staa. ³⁹ Te máá Jító'o-yo ní ka'an-ya jín-de: Jandáa kúu, chi róó,

cháa fariseo, kánakacha-ró ichi yatá tindo'o jín ichi yatá kó'o. Ko ichi ini-ro, chi ni kachítu ndíi-ro jín tú'un ku'ná jín tú'un ñáá. ⁴⁰ Cháa káñáá jíná'an-ró. I'a ni sá'a ichi yatá, á tú suni ní sá'a-ya ichi ini. ⁴¹ Ko taká ja kéndoo sopra nuu-ro, te kája'a-ró kúu caridad, te ká-jani ini-ro já táká tiñu kásá'a-ró ío ndoo ja súan. ⁴² Naka ndá'ú kuu róó cháa fariseo, chi kája'a-ró iin siki uxí ita minú jín ruda jín táká yua, nuu Dios, te tú kásá'a kuti-ro tíñu ndaa, ni tú mani-ro jín-yá. Ní kásá'a-ró ndéndúú tiñu yá'a te ma xndóo-ró ingá tiñu-ún núú. ⁴³ Naka ndá'ú kuu róó cháa fariseo, chi xaan kákuni-ro silla onde xini mesa ini ve'e sinagoga. Te ka'an sa'an ñáyivi jín-ró nuyá'u kákuni-ro. ⁴⁴ Naka ndá'ú kuu róó cháa káchaa tutu jín cháa fariseo, chi cháa uu xini kákuu-ró. Nátu'un ve'e añú ja tú ndijin kándeé, súan ká'io-ró, te cháa kájika kuu, tú jini-de ja jañú-de siki, achí-ya jín-de. ⁴⁵ Te iin cháa kúu maestro ley, ni ka'an-de: Maestro, nuu ní ka'an-ni tu'un yá'a, suni ni ka'an-ni siki máá-ná jíná'an-ná, achí-de jín-yá. ⁴⁶ Te ni ka'an-ya: Naka ndá'ú kuu róó cháa maestro ley jíná'an-ró, chi káchaa-ró carga ve'e siki táká cháa ja tú kákuu kundiso-de. Ko máá-ró, ni tú káké'é-ró carga-ún vasté jín iin nda'a lúli-ró. ⁴⁷ Naka ndá'ú kuu róó jíná'an-ró. Chi kásá'a-ró ve'e añú cháa ni kajani tu'un Dios. Te ni kaja'ni táa-ro-dé jíná'an-de. ⁴⁸ Súan kúu ja káka'an ndaa-ro já ká-jata'an ini-ro tíñu ni kasá'a táa-ro. Chi jandáa kúu ja ní kaja'ni-dé cháa-ún. Te máá-ró, ni kasá'a-ró ve'e añú ndiyi-ún. ⁴⁹ Ja yúan súni ni ka'an Dios iin tu'un ndíchi: Táji-rí cháa kani tu'un-ri jín cháa apóstol ki'in nuu-í jíná'an-i. Te sava-de ka'ni-í te sava-ga-de chindikín-i, achí Dios, ⁵⁰ nává'a siki ñáyivi yá'a ná koo kuachi cuenta ja ní jati niñi táká cháa ni kajani tu'un-ri onde kivi ní jungoo ñuyívi, ⁵¹ onde niñi Abel, te

onde niní Zacarías, chaa ni jilí sava ma'nú altar jíin vé'e ii. Súan ká'an-ri jíin-ró, ja sikí ñáyivi yá'a kuu kuachi-ún. ⁵²Naka ndá'ú kuu róó maestro ley, chi ni kajanchaa-ro ndákáa kivi-i ini tu'un ndichí núú, te ni kajasu-ro núú cháa káakuní skuá'a. Ko ni máa-ró suni tú ní káskuá'a-ró, áchí-ya. ⁵³Te nini ká'an-ya tú'un yá'a, te chaa káchaa tutu jíin cháa fariseo, ni katau xaan-dé nuu-yá. Te ni kastátá'an-de jíin-yá ja ná ká'an-ga-ya kuá'a tú'un. ⁵⁴Chí kájito yu'u-dé-ya, ja sánaa te ni'in-dé yaku tu'un ká'an-ya, ná-va'a kakan-de kuachi sikí-ya.

Cuenta yujan ía cháa fariseo

12 Nini súan kúu, te ni kakututú kuá'a xaan ñáyivi, ja kajañu tá'an-i. Te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Koto va'a-ró máa-ró núú yujan ía cháa fariseo, chi yuán kúu tu'un yoso yú'u. ²Chí tú ni iin naún yíndi'u ja má kenda ndijin. Ni tú ni iin ja yísá'í ja má kuní-yo núú. ³Núsáá, taká tu'un ni ka'an-ro ñúñáa, onde nuu ío ndijin ná kúni so'o-i. Te tu'un ni ka'an yaá-ro ní kajini so'o-i ká'in-i ini vé'e, te onde xini vé'e ná kóo jaa tu'un.

Ndéja yú'ú-yo kóto-yó

⁴Ko amigo, ká'an-ri jíin-ró jíná'an-ró: Ma yú'ú-ro kóto-ró ñáyivi já'ni yíki kúñu-yó, chí nú ni ndí'i ni kaja'ni-í, te tuká inga naún kúu sá'a-ga-i. ⁵Ko ná stá'an-ri nuu-ro ndé ja yú'ú-ro kóto-ró. Ío iin ja nú a ni ja'ni-í róó te ío poder yuán chindee róó nuu infierno. Yuán yú'ú-ro kóto-ró núsáá. Yuán kástu'ún-rí nuu-ro. ⁶Tú kúya'u u'un tisaa ja úu xu'ún náún. Te tú ni iin-ti náa iní Dios. ⁷Chí a ni ka'u-ya ondé taká ixi xini-ro. Núsáá te ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chí kánúú-ga-ro vásá kuá'a tisaa. ⁸Te ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa kani ndaa-de tu'un-ri nuu ñáyivi, suni súan máa Sé'e chaa nakani ndaa-ya tú'un-de nuu ndájá'a Dios. ⁹Ko

nú ndé chaa ské'ichi-de nuu nuu ñáyivi, suni súan ské'ichi-ri-de nuu taká ndájá'a Dios. ¹⁰Te nú ndé chaa ka'an ndiva'a-de sikí máa Sé'e chaa, koo tuká'nu ini-ya núú-dé. Ko nú ndé chaa ka'an ndiva'a-de sikí Espiritu Santo, ma kóo tuká'nu ini nuu-dé. ¹¹Te nú ni kajanchaka-i róó ini vé'e sinagoga nuu cháa kakuñá'nu jíin núú cháa tá'ú tñu, ma nákani xaan iní-ro ndasa xndíó káni-ro tú'un, xí ndasa ka'an-ro. ¹²Chí máa Espiritu Santo stá'an-ya núu-ro ndasa kanúú tú'un ka'an-ro hora-ún, áchí-ya.

Sikí ja kútóó ini

¹³Yúan-na te iin chaa kánde-de nuu ñáyivi kuá'a-ún, ni ka'an-de jíin-yá: Maestro, ka'an-ní jíin ñani-ná ná ká'ncha sava-de ta'u-ná jíin-ná, áchí-de. ¹⁴Ko máa-yá ni ka'an-ya jíin-de: Utale, ndé-ja ní jani ruu ja kúu-ri chaa sándaá xí cháa ka'ncha sava ta'u já kúu róó jíná'an-ró. Achí-ya. ¹⁵Te ni ka'an-ya jíin-de: Koto va'a-ró máa-ró, te ma kútóó iní-ro, chí vasa kua'a xaan ndátñu ná-va'a iin chaa, ko nasu já jíin yuán te kuchaku jñú'ún-de, áchí-ya. ¹⁶Yúan-na te ni ka'an-ya iin tu'un yátá jíin-i: Ni io iin chaa kúká. Te ni ndea xaan nuní-dé. ¹⁷Te chaa-ún, nákani ini-de: Ndasá sá'a-ri, chí tuká núña yaka-ri nataan-gá-ri niñi-rí, áchí-de. ¹⁸Te ni kachí-de: Sua ná sá'a-ri. Ná kanú-ri yaka-ri. Te nakani-ri ja ká'nu-ga. Te yuán nataan ndí'i-ri niñi-rí jíin taká-ga ndatñu-ri. ¹⁹Yúan-na te kachí-ri jíin iní jíin añu-ri: Vina te kua'a xaan ndátñu ñáva'a-ró já kánda kua'a kuiá. Ná ndétatú-ro te kaji-ro kó'o-ró, te ná kúsi'i iní-ro núsáá, áchí-de jíin máa-de. ²⁰Ko ni kachí Dios jíin-de: Chaa ñáá kúu-ró. Akuáa vina te kuu-ro. Te ndatñu ni sátu'a-ró-ún, ndé chaa kuu. Achí Dios. ²¹Súan ío sikí cháa ja sákúká-de máa-de, ko tú kúká-de nuu Dios.

Ma nákanani inì-yo sikí já kúchaku-yo

²²Te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Núsáá te ká'an-ri jíin-ró, ma nákanani inì-ro sikí já kúchaku-ro, nú ndasa kee-ro, ni sikí yiki kúñu-ró, nú ndasa kundii kunamá-ro. ²³Á tú kánúú-gá vida-ro vásá já kée-ro, te yiki kúñu-ró vásá sá'ma-ro náún. ²⁴Nde'é-ró tñkáká, tú jítu-ti, ni tú nástútú-tí, ni tú náchiva'a-ti iní yaka-ti, chi máá Dios skée-yá-ti. Á tú kánúú-ga-ro vásá kítí-ún. ²⁵Ko ndé róo ja súan nákanani inì-ro te á kuu chíso-ga-ro máá-ró ñin yiki. ²⁶Te nú ma kúu sá'a-ró vasté ñin tiñu lúli-ga súan, te naja kánakani inì-ro jíin sáva-ga-ún núsáá. ²⁷Nde'é ndasa kája'nu ita yuku. Tú sátiñu, ni tú táú. Ko ká'an-ri jíin-ró ja rey Salomón kivi ní kuñá'nu xaán-dé ni tú ní kúu ku'un-de sa'ma súan nátu'un ita-ún. ²⁸Te Dios, nú súan skúnamá-ya ita yuku-ún ja ío vina te yuchaan kayu nuu ñú'un, naga ni kuu ja má skúnamá-ya róo. Te naja tú kákandíja va'a-ró. ²⁹Te ma kuítú inì-ro ndasa kee-ro, xí ndása ko'o-ró ni ma nákanani xaán inì-ro núsáá. ³⁰Chi taká ndatíñu yá'a kájítú iní ñayivi ñúyivi jíin. Ko máá Táa-ro a jiní-ya já kánandí'i-ró taká ndatíñu yá'a. ³¹Ko kuítú inì-ro kivi-ró iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Yúan-na te ku'a-ga-ya taká ndatíñu-ún nuu-ro. ³²Ma yú'ú-ro jíiná'an-ró, chi vaša tikuní lúli kákuu-ró, ko máá Táa-ro ándívi, a ni kusii iní-ya já núu-ro kuá'a-ya ñúu nuu tá'ú-yá tiñu. ³³Xikó taká ndatíñu-ró, te sá'a-ró caridad. Ndúkú-ró bolsa ja má kútú'ú kuátíñu-ró. Te suni taan-ro yají-ro ondé ándívi nuu tú naa. Chi yúan ma kúu kivi ñakuí'ná, ni ma kúu chaa tikixin te stívi-tí. ³⁴Chi nuu kánde yají-ro, yúan kúu nuu kuítú inì-ro jíin. ³⁵Ku'ni ni'in chii-ró jíiná'an-ró, te lámpara máá-ró, ná kóo tu'a-ni ñu'un iní.

Ja ní káindatu mozo jito'o-i

³⁶Te máá-ró jíiná'an-ró ná kóo tu'a-ró nátu'un mozo káindatu-i jito'o-i ja ncháa-de kua'an-de viko tánda'a, nává'a nú ni ncháa-de te ka'an-de, te kuña-ni-i ve'e jíiná'an-i. ³⁷Xáán ndatu kuu mozo-ún te nú ni ncháa jito'o-i nuu-í, te jiní-de ja kándito-i. Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja kú'ni-de chii-de, te nuu mesa súnogo-de mozo-de te kani-de ko'o-í jíiná'an-i. ³⁸Te vaša ná cháa-de ñúú, xí vaša ná ncháa-de ja'a ñuu, te nú suni súan kuní-de sá'a mozo-ún ja kándito-i, ndatu xaán kéndoo mozo-ún jíiná'an-i. ³⁹Ko ná júku'un inì-ro tú'un yá'a. Táa iní ve'e, nú ní jiní-de na hora kúu ja kii ñakuí'ná te kundito-de núú, te ma kuá'a-de tu'un sakuí'ná vé'e-de núú. ⁴⁰Te róo suni súan koo tu'a-ró, chi máá kivi já tú naún kájani inì-ro, te ncháa-ni máá Sé'e cháa, áchí-ya jíin-de. ⁴¹Yúan-na te Pedro, ni jika tu'ún-de-ya: Táta, máá-ni nuu náá jíiná'an-ná ká'an-ní tu'un yá'a náún, xí súni ká'an-ní nuu taká-ga cháa yá'a, áchí-de. ⁴²Te ni ka'an máá Jíto'o-yo: Ndéja kúu ñin mozo ndito xini já skíkuu va'a, chi máá jíto'o, kani-de mozo-ún ná kóto-i se'e-de nává'a skée-í suchí-ún máá hora ja xín tiñu. ⁴³Xáán ndatu kuu mozo-ún, te nú ni ncháa jito'o-i te nani'in-dé-i sá'a-i súan. ⁴⁴Jandáa ká'an-ri, ja káni-de mozo-ún ja kóto-i taká ndatíñu-de. ⁴⁵Ko nú mozo-ún jáni iní-i: Kúkuéé-ga te ncháa jito'o-ri, achi máá-i. Te kejá'a-i stují-í mozo máá-i jíin ñá'an kájatíñu nuu-í. Te kee-í te ko'o-i, te najini-i. ⁴⁶Te mozo-ún, nú ni ncháa jito'o-i kivi já tú ndatu-i jíin hora ja tú jiní-i, te xndó'o-de-i, te kiñi'in-de-i onde jíin cháa tú káskíkuu va'a. ⁴⁷Chi nú ndé mozo a jiní-i tiñu ndasa játa'an iní jito'o-i, te nú tú ní sátu'a-i, ni tú ní skíkuu-i tiñu kuní máá-de, ndo'o xaán-í yunu xí. ⁴⁸Ko nú ndé mozo tú

jini-i tiñu ndasa játa'an iní jito'o-i, te nú sá'a-i tiñu ñáá ja xndó'o-de-i núú, yúan-na te yakú-ni yunu xii ndo'o-i. Chi nú kua'a-ya kuá'a ndátíñu nuu ñin chaa, te nandakan kua'a-ya nuu-dé. Te suni súan nú kua'a ndátíñu kátatu-i ñin chaa, ví'i-gá nandakan-i nuu-dé.

Siki tú'un sásin máá jíná'an

⁴⁹Ni kii-ri ja chíndee-ri ñu'un iní ñuyívi yá'a. Te xaan kuni-ri ja ná kóo. ⁵⁰Te ío ñin tundó'o ja kuánducha-ri jíin, ko xaan ndukuf'a iní-ri onde ná skíkuu-ri. ⁵¹Kájani iní-ro ja ní chaa-ri ja kóo ná'ín-ni iní ñuyívi náún. Ká'an-ri jíin-ró ja ná túu, chi sua ndonda siki tá'an. ⁵²Chi ñin-ni ve'e koo u'un ñayivi, te sásin máá jíná'an. Uní ndonda siki úu, te uu ndonda siki uní. ⁵³Chi ndonda siki tá'an, táa siki sé'e-de, te se'e siki táa-i. Náa siki sé'sí'ña, te se'sí' siki náa-i. Náchisó siki séjanú-ña, te sejanú siki náchisó-i. Achí-ya.

Siki tuni skuá'a-yó

⁵⁴Te suni ni ka'an-ya jíin ñayivi kuá'a-ún: Nú ni kajini-ro nána viko íchi nú kée ndikandii, te káka'an-ro: Kuun sau, áchí-ro, te kúu súan. ⁵⁵Te nú ni nana nuu tachí, te káka'an-ro: Nandii, áchí-ro, te súan kúu. ⁵⁶Chaa uu xini kákuu-ró. A kájini-ro ñaún kuní ka'an tuni iní ñuyívi jíin ándívi, te naja tú kánakuni-ro kivi yá'a núsáa. ⁵⁷Te naja tú kátava máá-ró cuenta ndé ja kúu tiñu va'a núsáa. ⁵⁸Ko nú kua'an-ro núu juez jíin chaa jíto u'u róo, te yachi ná ndátu'ún va'a-ró jíin-de nini ká'jin-ró íchi jíin-de. Chi nú túu, te kua'a-de róo nuu juez, te juez kua'a-de róo nuu policía, te policía chindee-de róo vekaa. ⁵⁹Te ká'an-ri jíin-ró, ja má kenda kuti-ro yúan onde nú tú chunáa-ro táká centavo, áchí-ya jíin-de.

Kánúú nákaní iní-yo

13 Te suni kivi-ún ká'jin yakú chaa jíin-ya yúan. Te ni kajani-de tu'un nuu-ya ndasa ni kata'an chaa ñuu Galilea. Chi Pilato, ni sáká núu-de niñi cháa-ún jíin niñi kíti ja kásoko-í nuu Dios. ²Te ni ka'an Jesús: Chaa ñuu Galilea yúan, ja súan kándo'o-de tundó'o-ún, te á ni io xaan kuáchi-de vása táká-ga chaa ñuu Galilea, kájani iní-ro náún. ³Ná kástu'ún-rí nuu-ro ja túu, chi suni súan naa-ro jíin-an-ró nú tú nakani iní-ro. ⁴Te suni xia'un uní chaa ja siki máa-de ni ndua torre ñuu Siloé te ni kají'i-de, á ni kasá'a-de kuáchi xaan-gá vása táká-ga chaa káxiukú ñuu Jerusalén, kájani iní-ro náún. ⁵Ná kástu'ún-rí nuu-ro ja túu. Chi suni súan naa-ro jíin-an-ró nú tú nakani iní-ro. Achí-ya.

Tu'un mérkexe

⁶Te ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a: ñin chaa ñáva'a-de ñin mérkexe ja ní nachu'un-de ma'ñú itú uva-de. Te ni jaa-de ndúkú-de nde'e xini. Te tú ní ní'ín kúti-dé. ⁷Te ni kachi-de jíin mozo ndíto itú uva-ún: Vina te a ío uní kua kándúku-rí nde'e xini mérkexe yá'a, te tú ní'ín kúti-rí. Xiti ná kí'ín. Naja kándij satéñu nuu ñu'un yá'a. Achí-de. ⁸Yúan-na te ni ka'an máá mozo: Táta, skéndo-ní, ná kúndij vasté ingá kua yá'a, onde ná sáyúchí-ná ja'a te chu'un-ná ja'an te nándéó. ⁹Te nú ni ja'a nde'e, te ío va'a. Te nú túu, te vása xiti-ní áchí-i. Achí-ya.

Tu'un ña'an jíka tí'i

¹⁰Te ñin kivi ndétatú ni stá'an-ya tú'un iní ñin ve'e sinagoga. ¹¹Te ni kenda ñin ña'an tá'an-ña ñin tachí kini ja ní kuu xia'un uní kua kú'u-ña. Te ni kaí-ña, jíka tí'i-ña, chi tú kúu kuti ndúko tuun-ña. ¹²Te ni jini Jesús nuu-ñá. Te ni kana-ya

xiní-ñá. Te ni kachi-ya jíin-ña: Nána, vina te a ni nduva'a-ní ja kú'u-ní, áchí-ya. ¹³Te ni chaa-ya ndá'a-yá siki-ñá. Te ni ndúkoo tuun-ni-ña, te ni nakana jaa-ña Dios. ¹⁴Te chaa kuñá'nu iní ve'e sinagoga, ni kití iní-de nuu Jesús ja ní nasáva'a-ya-ñá kivi ndétatú. Te ni ka'an-de jíin ñáyivi kuá'a-ún: Inu kivi ío sátínu-ró, te kivi-ún chakoyo-ró kúu tana-ro. Ko kivi ndétatú yá'a, chi ma kúu, áchí-de. ¹⁵Yúan-na te ni ka'an máá Jíto'o-yo jíin-de; Chaa uu xiní kákuu-ró. Ja kúu kivi ndétatú te tú kándají-ró xndikí-ro xí burro-ró núu káyee-tí-ún, te tú káskó'o-ró-tí nducha náún. ¹⁶Te sesíí Abraham yá'a, nú'ni-ña xiá'un uní kuia ni sá'a kui'na. Te tú ío va'a ndá'í-rí-ña kivi ndétatú náún, áchí-ya. ¹⁷Te súan ni ka'an-ya tú'un yá'a. Te ni kakuka nuu táká chaa kájito u'u-ya-ún. Ko taká ñáyivi, ni kaksusi iní-i jíin táká tiñu ñá'nu ni sá'a-ya.

Tu'un ndikin yuá mostaza

¹⁸Te ni ka'an-ya: Ndasá kuni koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te na jíin skétá'an-ri. ¹⁹Kúu nátu'un ndikin yuá mostaza ja ní ki'in iin chaa te ni chaa-de nuu itú-de. Te ni ja'nu. Te ni kuu iin yunu ká'nu. Te tisaá andívi ni kasá'a-ti taká-ti chíi nda'a-ún. Achí-ya.

Tu'un yátá yújan íá

²⁰Te ni ka'an tuku-ya: Naún tu'un yátá skétá'an-ri jíin núu nuu tá'ú Dios tiñu. ²¹Kúu nátu'un yujan íá ja ní ki'in iin ña'an. Te ni chisa'í-ña chíi uní tiyii yúchi onde ni ndí'i ni kuu íá ní sá'a. Achí-ya.

Siki íchi yúxé'é túu

²²Te nini kua'an-ya íchi núu Jerusalén, te ni jika kuu-ya táká núu jíin táká rancho, ni stá'an-ya tú'un. ²³Te ni ka'an iin chaa jíin-yá: Táta, yakú-ni chaa kaku-de náún, áchí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: ²⁴Ndúkú ndéé

téyíí-ró kivi koyo-ró íchi yúxé'é túu, chi ká'an-ri jíin-ró ja kuá'a ñáyivi ndúkú ndéé-i kivi-i, ko ma kúu kivi koyo-i. ²⁵Chi táa iní ve'e, ndukuñi-de, te kasu-de yuxé'é. Te ichi yatá vé'e kuiñi-ró. Te skáján-ró vitú yúxé'é te ka'an-ro: Táta, táta, kuña-ní ve'e, ná kivi koyo-ná, achi-ro. Te kachi-de kuni-ró: Aa, tú jiní-ri ná nuu vaikoyo-ró, achi-de. ²⁶Yúan-na te kejá'a-ró ká'an-ro jíin-de: Ni kayee-ná staa jíin-ní, te iní ya'ya nuu-ná ni stá'an-ní tu'un nuu-ná, achi-ro. ²⁷Te máá-de kachi-de kuni-ró: Achí-ri jíin-ró ja tú jiní-ri róó ndé nuu vaikoyo-ró. Kuxio jiná'an-ró chi ñáyivi kásá'a tiñu ñáá kákuu-ró. Achi-de. ²⁸Te yúan nde'e-ro, te nakaji-ro ñíi yú'u-ro kuiñi-ró. Te kuni-ro núu Abraham jíin núu Isaac jíin núu Jacob jíin núu táká-ga chaa ni kajani tu'un Dios kuiñi-de iní ve'e Dios. Te róó kuxio-ró sásin-ya róó. ²⁹Te kikoyo-i ichi núu kána ndikandii jíin íchi núu kée ndikandii, ichi norte jíin íchi sur, te jungoo-i iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ³⁰Kuni so'o va'a-ró: Sava chaa sandí'i-na, ndunúú-de. Te sava chaa kúnúú, nduu-de sandí'i-na. Achí-ya.

Tu'un Herodes

³¹Te kivi-ún ni jakoyo yakú tá'an chaa fariseo, te ká'an-de jíin-yá: Kuxio-ní yá'a te kenda-ní ki'in-ní, chi chaa Herodes ka'ni-dé ní kuni-de, áchí-de. ³²Te ni kachi-ya jíin-de: Kuá'an, te kastu'un-ró núu máá núkuii jian: Vina chi kíni'in-ri tachí kini ká'ja'an. Te sá'a-ri tana vina jíin yúchaan. Te onde nuu uní kivi te síjínu-ri tiñu-ri. ³³Ko kánúú xaan ja vina jíin yúchaan jíin ísá te kaka-ri ki'in-ri, chi ma kúu ja iin chaa jáni tu'un kenda-de yatá núu Jerusalén, te kuu-de. Achí-ro.

Siki já ní kuku'ía iní-ya jíin núu Jerusalén

³⁴Jerusalén, Jerusalén, ni kaja'ni-ro cháa kájani tu'un Dios, te ni kaja'a-ró

yúu xiní cháa nì tájí-yá vai nuu-ro. Ió kua'a vuelta nì kuni-ri nastútú-rí se'e-ró, nátu'un chukí ja nastútú-tí tirí-tí chíi ndijin-tí, ko tú ní kákuni-ro. ³⁵Vina te kéndoo víchí ve'e-ró núsáá. Ko ká'an-ri jín-ró já má kuni kuti-gá-ro núu-rí jíná'an-ró onde jaá iin kivi ká'an-ro: Ná nákana jaa-yó-yá chí ndíso-ya tínu máa Tatá Dios, achí-ro. Achí-ya.

**Ja ní nasáva'a-ya iin
chaa kú'u kivi ndétatú**

14 Te iin kivi ndétatú nì kivi-ya iní ve'e iin chaa kúná'nu nuu cháa fariseo jíná'an-de ja kée-yá staa jín-de. Te kájito yu'u-dé-ya. ²Te nì kenda iin chaa kú'u-de kue'e kuiñi, kándij-de nuu-yá. ³Te nì ka'an Jesús jín cháa kákuu maestro ley jín cháa fariseo: Á kuu sá'a-ri tana kivi ndétatú xí túu, áchí-ya. ⁴Ko máa-de, tú ní káka'an kuti-dé. Yúan-na te nì ki'in-ya cháa ñú'un kuiñi-ún. Te nì nasáva'a-ya-dé. Te nì natájí-yá-de kuano'on-dé. ⁵Te nì ka'an-ya jín-ún: Te nú burro máa-ró xí xndikí-ro júngava-tí iní iin sókó, te tú natava-ro-tí vasa kivi ndétatú kúu náún. Achí-ya. ⁶Te tú ní kákuu xndíó káni-de nì iin tu'un nuu-yá ja súan nì ka'an-ya jín-de.

Sikí ñáyivi saña'nu-i máa-i

⁷Te nì jini-ya já kándúkú-de jungoo jínú'ún-de silla xiní mesa. Te nì ka'an-ya iin tu'un yátá jín cháa nì kataka yúan. ⁸Nú nì kana iin chaa xiní-ro já kí'in-ro iin viko tánda'a, te ma júngo jínú'ún-ró silla xiní mesa. Chí nú súan, sanaa te a nì kana-de xiní iin chaa kúná'nu-ga vásá róó. ⁹Te chaa chaa nì kana xiní-ro-ún jín-de. Te ka'an-de jín-ró: Kuxio, ná kúnchaa chaa yá'a jian. Yúan-na te kúka nuu-ro kí'in-ro onde sandí'i-na kunchaa-ro. ¹⁰Ko nú nì kana iin chaa xiní-ro, kuá'an te jungoo-ró onde sandí'i-na. Chí nú jaá chaa nì kana

róo yúan te kachí-de kuni-ró: Amigo, nuu silla jínú'ún yá'a jungoo-ró, achí-de. Yúan-na te nduñá'nu-ró jito nuu cháa káxiukú ká'nu jín-ró. ¹¹Chí taká chaa saña'nu-de máa-de, ndusúchí-de. Te taká chaa sásúchí-de máa-de, nduñá'nu-de. Achí-ya. ¹²Te suni nì ka'an-ya jín cháa nì kana xiní-yá-ún: Nú sá'a-ró sámá xí xini, ma kána-ro xiní cháa kákuu amigo-ro, nì xiní ñaní-ro, nì xiní tá'an-ró, nì xiní cháa kúká. Chí nú súan te suni máa-de nakana-de xiní-ro. Te nì kuu ja ní nani'in-ro tá'u-ro. ¹³Ko nú sá'a-ró gasto, te kana-ró xiní cháa ndá'ú, chaa tkú'lu, chaa tá'nú, jín xiní cháa kuáá. ¹⁴Te xáan ndatu kéndoo-ró nú súan, chí tú ñaún náku'a-de nuu-ro. Ko ni'in-ro yá'u-ró kivi náchaku taká chaa ndaa, áchí-ya.

Iin xini ká'nu

¹⁵Te iin chaa yée staa jín-yá, nì jini so'o-de tu'un yá'a. Te nì kachí-de jín-yá: Xáan ndatu kuu chaa ja kée-dé staa onde iní nuu nuu tá'ú Dios tínu. Achí-de. ¹⁶Yúan-na te nì kachí-ya jín-de: Iin chaa nì sá'a-de iin xini ká'nu, te nì kana-de xiní kuá'a ñáyivi. ¹⁷Te nuu ní jaá hora ja kúxini-de-ún, te nì tájí-de mozo-de kuakachí nuu já kée staa xini-ún: Ña'an-ní jíná'an-ní. Chí a nì ndí'i ío tu'a. Achí. ¹⁸Te iin-ni nì kasájá'a iní ndí'i-de. Te chaa iin nì kachí-de jín mozo. Nì jaan-ri iin ñu'un te kánúú kínde'é-rí. Te ná kúna ká'nu iní-de nuu-rí, chí ma jáa-ri. Achí-de. ¹⁹Te nì ka'an inga-de: Nì jaan-ri u'un yunta xndikí te kikoto nchaa-ri-tí. Ná kúna ká'nu iní-de nuu-rí, chí ma jáa-ri. Achí-de. ²⁰Te nì ka'an tuku inga-de: Sáa ní tanda'a-rí. Te ja yúan má kúu jaá-ri. Achí-de. ²¹Te kuano'on mozo-ún nì kastú'ún-de nuu jito'o-de. Yúan-na te máa táa iní ve'e-ún, nì kití iní-de. Te nì kachí-de jín mozo-de: Kuá'an yachí ní nuyá'u jín táka ya'ya, te kana-ró xiní cháa ndá'ú, chaa tkú'lu, chaa tá'nú, jín

cháa kuáá, ná kíkoyo-de. Achí-de. ²² Te nì kachì mozo-ún: Táta, a nì kuu nátu'un ká'an-ní ko núña-ga lugar. Achí-i. ²³ Te jito'o-ún nì ka'an-de jíin mozo-de: Kuá'an taká ichi jíin taká rancho te stétuu-ró ñáyivi-ún ná kii-i yá'a, náva'a ná chítú iní ve'e-ri. ²⁴ Chì ká'an-ri jíin-ró já ní iin cháa nì jakana-ró-ún, ma kúxini kuti-dé ve'e-ri, áchí-de. Achí-ya.

Sikì cháa kuní-de kundikìn-de-ya

²⁵ Te kája'an kua'a xaán ñáyivi jíin Jesús. Te nì ka'an-ya jíin-i: ²⁶ Nú ndé cháa kii-de nuu-ri, te nú chíñú'ún-de táa-de, náa-de, ñasí-de, se'e-de, ñani-de, kua'a-de, xí ondé jíin máa-de, ma kúu kuu-de cháa skuá'a jíin-ri. ²⁷ Te cháa tú ndóyo-de jíin túndó'o kii sikì-dé, te kundikìn-de ruu kii-de, ma kúu kuu-de cháa skuá'a jíin-ri. ²⁸ Chì nú ndé róo kuní-ro káni-ró iin ve'e, á tú xna'an-ga jungoo-ró te tava-ro cuenta nasaa kuu gasto, te kuní-ro nú vatu-ni kanda-ró jínu xí túu. ²⁹ Chì nú túu, te nú a nì jani-ró já'a, te ma kánda xu'ún-ró síjínu-ró. Yúan-na te taká ñáyivi kájinì nuu ve'e tiku'lu-ró-ún, sákátá-i nuu-ro. ³⁰ Te ka'an-i: Cháa yá'a, nì kejá'a-de jáni-de iin ve'e, te tú ní kánda-de síjínu-de, achí-i. ³¹ Xí nú ndé rey kuní-de kí'in-de kuatá'an-de jíin ingá rey, á tú xna'an-ga jungoo-de te nakani inì-de te nú vatu-ni kuu jíin uxí mil soldado kuatá'an-de jíin ingá rey ja vái sikì-dé jíin okó mil soldado. ³² Chì nú túu, te nini jká-ga vai inga rey, te táji-de iin cháa kí'in ka'an nda'ú jíin-de ja ná júkuini. ³³ Te suni súan nú ndé róo tú síjita-ró taká ndatíñu náva'a-ró, ma kúu kuu-ró cháa skuá'a jíin-ri núsáa.

Tu'un yátá sikí ñii

³⁴ Va'a ío ñii, ko nú onde ñii-ún ná náa xikó, te ndasa ndu'u'a núsáa. ³⁵ Ma kuatíñu kuti, ni ja kúu nuu nú'un já ndúu

ja'an, chí kacha-de kí'in. Cháa ío so'o kuni ná'in, ná kúni so'o-de. Achí-ya.

Sikì rií, kiti ní sana

15 Te taká cháa xíní jíin cháa ká'io kuachi, nì jakoyo-de nuu Jesús náva'a kuni so'o-de tu'un ká'an-ya. ² Te cháa fariseo jíin cháa káchaa tu-tu, nì kaka'an-de: Cháa yá'a, játá'ú-de cháa ká'io kuachi te yée-dé staa jíin cháa-ún, áchí-de. ³ Te máa Jesús, nì ka'an-ya tú'un yátá yá'a jíin-de: ⁴ Ndé iin róo nú náva'a-ró iin ciento rií, te skuíta-ró iin-ti, á tú skéndo-ró kúun xiko xia'un kuun-gá-ti onde nuu nú'un té'é, te kinandúkú-ró kiti ní naa-ún onde nani'in-ro-tí xí túu. ⁵ Te nú nì nani'in-ro-tí, kúsi iní-ro xndée-ró-tí nuu chó'o-ro. ⁶ Te nú nì najaa-ro ve'e te nastútú-ró cháa kákuu amigo-ro jíin tá'an-ró, te kachì-ro kúni cháa-ún: Ná kúsi iní-yo chí nì nani'in-ri rií-ri-ri kiti á nì naa núu. Achí-ro. ⁷ Ká'an-ri jíin-ró, ja súan kúsi-gá inì-ya onde andívi jíin iin cháa ío kuachi nú nakani inì-de, vásá jíin kúun xiko xia'un kuun-gá cháa va'a ja tú kájinu nú'un-de tu'un nakani inì.

Tu'un ña'an ní skuíta-ña iin peso

⁸ Xí nú iin ñasí náva'a-ña uxí peso, te skuíta-ña iin peso, á tú chí-ña yíi te nastáa-ña ve'e, te nandúkú víi-ña onde nani'in-ña. ⁹ Te nú nì nani'in-ña, te kána-ña xíní tá'an-ña jíin amiga-ña, te kachì-ña kúni-i: Ná kúsi iní-yo, chí nì nani'in-ri peso-ri ja ní skuíta-ri-ún núu. Achí-ña. ¹⁰ Ká'an-ri jíin-ró, ja súan kúsi-gá inì taká ndajá'a Dios jíin iin cháa ío kuachi nú nakani inì-de.

Tu'un suchí ní naa, te nì ndenda-i

¹¹ Te nì ka'an-ga-ya: iin cháa nì io uu se'e yíi-de. ¹² Te suchí suchí-ún nì ka'an-i jíin táa-i: Táa, kua'a-ní sava ñu'un núu-ná ja kúu ta'u-ná, áchí-i. Te nì teta'an-de ta'u-í nuu ndéndúu-i. ¹³ Te

nĩ kuu yakũ kivĩ, te sũchĩ sũchĩ-ún nĩ stútú ndĩ-i ndatĩũ-i. Te nĩ kee-i kua'an jĩká-i inga ñuu. Te yúan nĩ xnáa-í ta'ũ-í, chi nĩ janũ ndiva'a-i. ¹⁴Súan nĩ ndĩ-i nĩ janũ sání-i, te vásá ní chaa ñin tama xáan iní ñuu-ún, te nĩ kejá'á nándĩ-i. ¹⁵Te nĩ kee-i kua'an-i, te nĩ ja'a-i nuu ñin chaa ñuu-ún. Te chaa-ún nĩ tájĩ-de-i kua'an-i onde rancho-de ja yúan koto-i kinĩ-de. ¹⁶Te kunĩ-i taan tĩf-i chĩ-i jĩn tĩxiko káyee kinĩ-ún. Chĩ tú kuti ní ñin nãún ní já'a nuu-í. ¹⁷Yúan-na te nĩ jinĩ máa-i. Te nĩ ka'an-i: Taká mozo ío inĩ ve'e táa-ri, ío kua'a stáa káyee-dé. Te ruu jĩ'i-ri soko yá'a. ¹⁸Ná ndũkuiñi-ri te ná nó'on-ri nuu táa-ri. Te kachi-ri kuni-de: Táa, a nĩ sá'a-ná kuachi nuu Dios andívĩ jĩn núu máa-ní. ¹⁹Tuká va'a chaa kúu-ná ja kúnání-ná se'e-ní. Ko kua'a-ní tu'un kuu-ná natu'un ñin mozo-ní. Achĩ-ri. ²⁰Te nĩ ndukuiñi-i, te nĩ kee-i kuano'on-í nuu táa-i. Te nini jĩká-gá vai-i, te nĩ jinĩ táa-i nuu-í. Te nĩ kundá'ú inĩ-de-i. Te jĩnu-de nĩ ja'a-de. Te nĩ nuu-de sukun-í, te nĩ titú-de-i. ²¹Yúan-na te nĩ ka'an-i jĩn-de: Táa, a nĩ sá'a-ná kuachi nuu Dios andívĩ jĩn núu máa-ní. Tuká va'a chaa kúu-ná ja kúnání-ná se'e-ní. Achĩ-i. ²²Ko máa táa-i, nĩ ka'an-de jĩn mozo-de: Kuákĩ'n ñin su'nu vá'a-ga te chu'un-ró-i. Te chu'un-ró ñin xe'e ndá'a-í. Te chĩ'i-ró ndiján já'a-í. ²³Te suni kikĩ'n-ró chélu xá'án. Te ka'ni-ro-tí ná kée-yo. Chĩ sá'a-yó viko. ²⁴Chi se'e yí-ri yá'a a nĩ jĩ'i-i núú, te nĩ nachaku-i. A nĩ naa-í núú, te nĩ ndenda-i, achĩ-de. Te nĩ kakejá'á-de sá'a-de viko. ²⁵Te se'e yí'ñá'nu-de, kánde-i onde rancho. Sũchĩ-ún vai ndii-i. Te nĩ nduyani-i yata vé'e. Te nĩ jini so'o-i tivĩ música te kájita já'á ñáyivi. ²⁶Te nĩ kana-i xinĩ ñin mozo. Te nĩ jiká tu'ún-i mozo-ún nú nãún viko ío. ²⁷Te nĩ kachi mozo-ún nuu-í: Nĩ nchaa ñani-ro te táa-ro, nĩ ja'ni-dé chelu xá'án, chi nĩ ndenda va'a se'e yí-de, achĩ mozo. ²⁸Yúan-na te nĩ

kitĩ inĩ-i, te tú ní kunĩ-i ndĩvi-i, ko nĩ kenda táa-i. Te nĩ ka'an nda'ú-de jĩn-i ná ndĩvi-i. ²⁹Ko máa-i nĩ ka'an-i: Ío kua'a kuiá játĩũ-ná nuu-ní, ni tú sání'n kuti iní-ná tiũ tá'ú-ní. Te tú ní já'a-ní vasté ñin lítú núu-ná kee sũ-ná jĩn amigo-na, achĩ-i. ³⁰Ko nĩ nchaa se'e-ní yá'a. Te vasa nĩ xnáa ndĩ-i ndatĩũ-ní jĩn ñá'an téné, te nĩ ja'ni-ní chelu xá'án kée-í, achĩ-i jĩn táa-i. ³¹Yúan-na te nĩ kachi-de jĩn-i: Hijo, róo chĩ nene nchaa-ro jĩn-ri. Te taká ndatĩũ máa-ri suni ndatĩũ máa-ró kúu. ³²Ko jĩnu ñú'ún sá'a-yó viko te kusĩ inĩ-yo. Chĩ ñani-ro yá'a, a nĩ jĩ'i-i núú, te nĩ nachaku-i. A nĩ naa-í núú, te nĩ ndenda-i, achĩ-de. Achĩ-ya.

Tu'un mandador xndá'ú

16 Te suni nĩ ka'an-ya jĩn cháa kásku'a jĩn-yá: ñin chaa kúká, nĩ ñava'a-de ñin mandador. Te chaa kúká-ún nĩ jini tu'un-de ja stívĩ mandador ndatĩũ-de. ²Te nĩ kana-de xinĩ cháa-ún. Te nĩ ka'an-de jĩn-de: Nãún tu'un kúu ja jini tu'un-ri siki-ro. Nakua'a cuenta tiũ ndiso-ró, chi ma kúu-ga-ro mandador nuu-ri. Achĩ-de. ³Yúan-na te chaa mandador, nĩ ka'an máa-de: Ndasa sá'a-ri. Chĩ jito'o-ri jánchaa-de tiũ mandador nuu-ri. Nú kacha-ri ñu'un, ma kánda-ri. Nú kakan-ri caridad, xaan kúka nuu-ri. ⁴A jinĩ-ri ndasa sá'a-ri ná va'a kivĩ kuánchaa-de tiũ ndiso-ri, te koo ñayivi maní jĩn-ri, te kuu kivĩ-ri inĩ ve'e-i. ⁵Te nĩ kana-de xinĩ ná ñin chaa káitau nuu jito'o-de. Te nĩ kachi-de jĩn cháa-ún: Nasaa taú-ro núu jito'o-ri, achĩ-de. ⁶Te máa cháa-ún, nĩ kachi-de: Unĩ mil litro aceite, achĩ-de. Te nĩ kachi mandador jĩn-de: Ki'in lista-ro. Te jungoo yachi-ro. Te chaa-ró úu mil-na. Achĩ-de. ⁷Yúan-na te nĩ ka'an-de jĩn ingá chaa: Te róo, nasaa taú-ro, achĩ-de. Te chaa-ún, nĩ kachi-de: ñin ciento ve'e trigo, achĩ-de. Te máa-de nĩ kachi-de jĩn cháa-ún: Ki'in lista-ro, te nachaa-ró

kúun xíko-ni, áchí-de. ⁸Te jito'o-ún, ni ka'an-de jíin cháa mandador xndá'ú ja bueno ndíchí ní sá'a-de. Chi taká se'e kuiá yá'a, ndíchí-ga máa-i nuu ñáyivi ío vina, vása taká se'e luz. ⁹Te máa-rí, ká'an-rí jíin-ró: Jíin xú'ún xndá'ú, ná sá'a-ró amigo-ro náva'a nú ni ndí'i xú'ún-ró, te naki'in-i róo kunchaa-ro iní ve'e-i ní káni. ¹⁰Chi cháa skíkuu va'a iin tínu vaša lúli-ni, suni skíkuu va'a-de jíin tínu ándéé. Te cháa ja xndá'ú-de jíin iin tínu vaša lúli-ni, suni xndá'ú-de jíin tínu ándéé. ¹¹Chi nú sikí xú'ún xndá'ú tú ní káskíkuu va'a-ró, ndé cháa kua'a tínu ndaa nuu-ro núsáá. ¹²Te nú tú ní káskíkuu va'a-ró jíin ndatínu sava-ga cháa, ndéja kuá'a ndatínu máa-ró núu-ro núsáá. ¹³Ni iin mozo ma kúu kuatínu-de nuu úu jito'o. Chi kití iní-de nuu iin, te kumaní-dé jíin ingá, xí kuándatu-de nuu iin te sání'in iní-de nuu inga. Ma kúu kuatínu-ró núu Dios jíin núu xú'ún, áchí-ya. ¹⁴Te cháa fariseo ká'iin-de yúan, cháa tóo iní kákuu-de. Te ni kajini so'o-de taká tu'un ká'an-ya. Te ni kasákátá-de nuu-yá. ¹⁵Te ni ka'an-ya jíin-de: Máa-ró kákuni-ro já ná káni iní ñáyivi já cháa ndaa kákuu-ró. Ko Dios, a jini-ya ndasa kaa ichi iní añú-ro. Chi tínu kajani iní ñáyivi já tínu ñá'nu kúu-ún, te nuu Dios tínu chá'an kúu. ¹⁶Máa ley jíin cháa kajani tu'un Dios, ni kuu-ga onde kiví ní kii Juan. Yúan-na te ni kejá'á tú'un va'a ñuu nuu tá'ú Dios tínu. Te ñáyivi, jíin fuerza kivi koyo-i yúan. ¹⁷Ko yachi-ga naa ándíví jíin ñúyivi, vása já náa iin punto nuu tutú ley. ¹⁸Nú ndé cháa skéndo-de ñasí'í-de te tãnda'a-dé jíin ingá ña'an, yúan ísíki ncháa-de-ña. Te cháa tãnda'a jíin ñá'an ní ndo-ún, suni ísíki ncháa-de tá'an-de.

Chaa kúká jíin Lázaro

¹⁹Ni io iin cháa kúká, ni ñu'un-de sa'ma kuá'a tĩndí'í jíin sá'ma tĩndu'á vá'a. Te ndita'an kiví ní sá'a-de ndeyu ní

kayee vá'a-de. ²⁰Te suni ni io iin cháa ndá'ú nání-de Lázaro, ni jikan-de caridad. Kátúu-dé yux'é cháa kúká-ún. Te ní-de ni kana ndí'yi. ²¹Te kuni-de kee ndá'a chii-de jíin yúxi staa kóyo chii mesa cháa kúká-ún. Te jákoyo ti'ina te kana yuu-ti núu ndí'yi-de. ²²Te ni ji'i cháa jikán caridad-ún. Te ndajá'a ándíví, ni jaka-ya-dé kuano'on-yá jíin-de nuu Abraham. Te suni ni ji'i cháa kúká-ún, te ni yuji-de. ²³Te cháa kúká-ún, ndó'o xaan-dé kánde-de infierno. Te ni ndakoto-de. Te onde jíká ní jini-de nuu Abraham, te kanchaa Lázaro jíin-de. ²⁴Yúan-na te máa cháa-ún, ni kana kó'o-de: Táta Abraham, kundá'ú iní-ní náá, te táji-ní Lázaro ná kichindaji-de xini ndá'a-dé nuu ndúcha, te ná xndáji-de yáa-ná. Chi xaan jatú-ná kayú-ná nuu yáa ñu'un yá'a. Achí-de. ²⁵Te ni kachi Abraham jíin-de: Hijo, a nukú'un iní-ro já ní io kúká-ró ná ni chaku-ro, te Lázaro, sua ndá'ú ni ta'an-de, ko vina, a ni ndundéé iní-de yá'a, te róo ndó'o-ró jián. ²⁶Te suni ni sá'a Dios iin xa'va kúnú xaan, kánde ma'nú róo jíin rúu. Te cháa ká'iin yá'a, vaša kákuni-de ja'a-de ja-de jian, ko ma kúu, ni ma kúu ja'a máa-ró kí-ró yá'a. Achí Abraham. ²⁷Yúan-na te ni ka'an, cháa kúká-ún: Táa, jikán ta'u-ná nuu-ní, táji-ní-de ki'in-de ve'e táa-ná núsáá. ²⁸Chi ío u'un-ga ñani-ná, te ná káni ndaa-de tu'un nuu-í, náva'a ma kíkoyo-i nuu ndó'o-ná yá'a, áchí-de. ²⁹Te ni kachi Abraham jíin-de: A kánava'a-i tutu ni chaa Moisés jíin tutu ni kachaa cháa ni jani tu'un Dios onde sáa. Yúan ná kúni so'o-i, áchí Abraham. ³⁰Yúan-na te máa-de ni kachi-de: Túu, táta Abraham, chi nú iin cháa ni ji'i ki'in nuu-í, yúan-na te nakani iní-i jín'an-i, áchí-de. ³¹Ko ni kachi Abraham jíin-de: Nú tú chú'un iní-i tu'un ni jani Moisés jíin cháa ni kajani tu'un Dios, suni ma kándíja kuti-í nú nachaku iin ndí'yi ki'in nuu-í, áchí-de.

Sikí ñayivi skívi tá'an nuu kuáchi

17 Te ni kachi-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Tú modo te nú tú koto nchaa-i ñayivi. Ko naka ndá'ú kuu cháa skívi ñayivi-ún nuu kuáchi. ²Va'a-ga nú ní nú'ni iin yosó sukún-dé te kenda-de kí'in-de nuu ndúcha mar, nasu já skívi-de iin suchí lúli yá'a nuu kuáchi.

Sikí tú'un sá'a tuká'nu ini

³Koto va'a-ró máá-ró: Nú ñani-ro sá'a-de kuáchi sikí-ro, kana jíin núu-dé. Te nú ni nakani ini-de, te sá'a-ró tuká'nu ini-ro núu-dé. ⁴Te nú usia jínu ja fin kivi ní sá'a-de kuáchi sikí-ro, te nú usia jínu nakani ini-de te ka'an-de jíin-ró: Sá'a tuká'nu ini-ro núu-rí, achi-de, yúan-na te ná sá'a-ró tuká'nu ini-ro núu-dé. Achí-ya. ⁵Te ni kaka'an cháa kákuu apóstol jíin máá Jító'o-yo: Sá'a-ní ja vá'a-ga ná kándija-ná núsáá, achí-de. ⁶Te ni kachi máá Jító'o-yo jíin-de: Nú kákandija-ró vasté iin t'li nátu'un iin ndikin yuá mostaza núu, te ka'an-ro jíin núyu'ndú yá'a: Tu'un máá-ró onde jíin yó'o-ro, te nachu'un-ró máá-ró onde nuu mar, achi-ro. Te kuandatu nuu-ro.

Tu'un yátá mozo játíñu

⁷Ndé iin róó, ñava'a-ró iin mozo jítu-de jíin xndikí xí skáji-dé rií. Te najaa-de ve'e ja ní ja'an-de yuku. Te kachi-ni-ró kúni-de: Ña'an te nungoo-ró. ⁸Á tú xna'an-ga ka'an-ro jíin-de: Sá'a ndeyu ná kúxini-ri. Naku'ni va'a chii-ró, te kani-ró kó'o-rí. Te onde nú ni ndi'i ni yee-rí staa, yúan-na te vásá kée máá-ró kó'o-ró, achi-ro xí túu. ⁹Te á nakuatá'ú-ró núu mozo-ún ja ní skikuu-i tiñu ni tá'ú-ró núu-í. Jáni ini-ri ja túu. ¹⁰Suni súan máá-ró jíná'an-ró, nú ni kaskikuu-ró tiñu ni tá'ú-yá nuu-ro, te ka'an-ro: Tú va'a mozo kákuu-ná, chi máni tiñu ja taú-ná sá'a-ná, kúu ja á ni kasá'a-ná, achi-ro. Achí-ya.

Uxi cháa té'yu ndi'yi

¹¹Te jíkka Jesús kua'an-ya núu Jerusalén. Te ichi ini nuu Samaria jíin ini nuu Galilea ni ja'a-ya kuá'an-ya. ¹²Te nuu ní kivi-ya ini iin nuu yúan, te uxi cháa té'yu ndi'yi ni kaketá'an-de jíin-yá. Te cháa-ún onde jíkka ní kajukuiñi-de. ¹³Te ni kákana jaa-de: Maestro, Jesús, kundá'ú ini-ní náá ví, achí-de. ¹⁴Te ni jini Jesús nuu-dé, te ni kachi-ya jíin-de: Kuá'an jíná'an-ró te stá'an-ro máá-ró núu sutú, achí-ya. Te nini kája'an-de, te ni kandundoo-ni-de. ¹⁵Yúan-na te iin-de, ni jini-de ja ní nduva'a-de. Te ni naxió káva-de kua'an-de. Te nákana jaa-de Dios. ¹⁶Te ni jukuñi jítí-de nuu já'a Jesús. Te ni nakuatá'ú-de nuu-yá. Te cháa-ún, cháa nuu Samaria kúu-de. ¹⁷Te ni ka'an Jesús jíin-de: Nasu uxi tá'an-ro ní kandundoo náún. Te iin-ga-de, ndénu ká'iin-de núsáá. ¹⁸Tú ío inga-de ja cháa-de te nakana jaa-de Dios, xí sá cháa sñin nuu yá'a náún. Achí-ya. ¹⁹Te ni kachi tuku-ya jíin-de: Ndukuñi, te no'on-ro vé'e-ró. Ni kandija-ró te yúan ní nduva'a-ró, achí-ya.

Sikí núu nuu tá'ú Dios tiñu

²⁰Te cháa fariseo, ni kajika tu'un-de-ya: Ndé kivi cháa nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: Ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, ma cháa ndijin, ²¹ni ma kúu ka'an-i: Nde'é yá'a, ni cháa, xí ndé'é yúan, ni jaa, chi nuu nuu tá'ú Dios tiñu, a ío ma'ñú máá-ró jíná'an-ró. Achí-ya. ²²Yúan-na te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Chaa tiempo ja kákuñi-ro ndé'é-ró iin kivi kenda máá Sé'e cháa, ko ma kuni-ro jíná'an-ró. ²³Te kachi-i kuni-ró: Nde'é yá'a kánchaa-ya, xí nde'é yúan kánchaa-ya, achi-i. Te ma kí'in-ro jíin-i, ni ma kúndikin-ro-í. ²⁴Chi nátu'un ndii ncháa ja nándeyu onde iin lado

andívi te jáa onde inga lado andívi, suni súan kuu kivi kii máá Sé'e chaa. ²⁵Ko jínu nū'ún já xná'an-ga ndo'o xaan-yá, te ñayivi yá'a ské'ichi-i-ya. ²⁶Chi nátu'un ni kuu kivi ní kii Noé, suni súan kuu kivi kii máá Sé'e chaa. ²⁷Káyee-í, káji'i-i, kátanda'a cháa, kátanda'a ñá'an, te ni jaá kivi já ní kivi Noé iní barco ká'nu-de. Te ni chaa sau xáan. Te ni xnáa ndí'i-cha-í jíná'an-i. ²⁸Suni súan ni kuu kivi Lot. Káyee-í káji'i-i, kájaan-i káxikó-i, káchi-i-i itu, kájani-i ve'e, ²⁹onde ni jaá kivi ní kenda Lot iní nuu Sodoma kua'an-de. Te ni kuun nu'un jín azufre ichi ándívi. Te ni naa ndí'i ñayivi-ún. ³⁰Suni súan kuu kivi kii máá Sé'e chaa kistá'an ndijin-ya máá-yá. ³¹Te kivi-ún, te chaa kánde xini vé'e-de, ma núu-de naki'in-de ndatínu-de ja ní ndoo iní ve'e. Te chaa kánde onde rancho, ma náxio káva-de no'on-de. ³²Ma náa iní-ro ndasa ni ta'an ñasí'i Lot. ³³Chi chaa jítu iní-de kaku-de chii tundó'o kii siki-dé, naa-dé. Ko chaa kuu ja siki ruu, kaku-de. ³⁴A ká'an-ri jín-ró ja ákuáa-ún kundaa uu-i nuu jító. Te iin-i naki'in-ya, te ndoo inga-i. ³⁵Uu ñasí'i ndiko ká'nu-ña. Te iin-ña náki'in-ya, te ndoo inga-ña. ³⁶Uu chaa kuiñi-de rancho. Te iin-de naki'in-ya, te inga-de xndoo-ya. ³⁷Te ni kaka'an-de jín-yá: Ndenu kuu Táta, áchí-de. Te ni kachi-ya jín-de: Nuú kútúu ndíyi, yúan taká tiji, áchí-ya.

Tu'un yátá siki juez jín ñá'an viuda

18 Te ni ka'an-ya iin tu'un yátá jín-de ja nené kakan ta'u-dé te ma kuítá-de jín. ²Te ni kachi-ya: Ni io iin juez iní iin nuu. Te ni tú ní yú'u-de nuu Dios, ni tú ní jító-de nuu ní iin chaa. ³Te suni ni io iin ña'an ní kendoo ndá'u-ña nuu yúan. Te ña'an-ún, ni ja'an ni ja'an-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña jín-de: Sá'a-ní justicia ja ní sá'a ñayivi

jín-ná jító u'u-i náa. Achí-ña. ⁴Ko máá juez-ún, kua'a kivi tú ní kuni-de sá'a-de. Yúan-na te ni nakani iní máa-de: Vasa tú yú'u-ri jító-ri Dios ni tú jító-ri nuu ní iin chaa, ⁵ko ja ñá'an viuda yá'a, xaan stá'an-ña ruu. Te yúan ná sá'a-ri justicia jín-ña. Chi nú tú, te kuníni íi iní-ri sá'a-ña. ⁶Te ni kachi máá Jító'o-yo: Kuni ná'ín-ró jíná'an-ró ndasa ni ka'an juez káñáa-ún. ⁷Te Dios tú sá'a-ya justicia jín ñayivi ní nakaji-ya náun, ja ndúu nūú-ni káka'an ndá'u-i jín-yá, vasa kuéé sánda-ya já'a-í. ⁸A ka'an-ri jín-ró ja yachí nama-ya-í jíná'an-i. Ko kivi cháa máá Sé'e chaa, á ni'in-yá ñayivi kákandíja nuu-yá iní nuuyivi yá'a xí túu, áchí-ya.

Tu'un yátá cháa fariseo jín cháa xini

⁹Te suni ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a jín yakú chaa kájin yúan, chi kájani iní-de ja cháa ndaa kaku máa-de te kásajá'a iní-de nuu sava-ga ñayivi. ¹⁰Uu tá'an chaa ni kaka-de kaja'an-de ve'e ii, ja kakán ta'u-dé. Iin-de kuu chaa fariseo, te inga-de kuu chaa xini. ¹¹Te chaa fariseo, ni kandii-de, te ni jikan ta'u-dé tu'un yá'a: Táta Dios, ná kúta'u-ná nuu-ní chi tú kaa-ná nátu'un kaa sava-ga chaa, chaa ku'ná, chaa ñáá, chaa ísiki ncháa tá'an kaku-de, ni tú kaa-ná nátu'un kaa chaa xini yá'a. ¹²Uu jínu ja semana ío ndicha iní-ná. Te já'a-ná iin ja uxí siki táka ndatínu ñáva'a-ná nuu-ní, áchí-de. ¹³Ko chaa xini-ún, ni kandii jiká-ni-de, ni tú ní kuni-de ndukani-de nuu-dé, chi ni kani-de jiki jiká-dé ja kuku'a iní-de. Te ni ka'an-de: Táta Dios, kundá'u iní-ní náa, chi chaa ío kuachi kuu-ná, áchí-de. ¹⁴Ká'an-ri jín-ró já cháa ndá'u yá'a, ni nuu-de kuano'on-dé ve'e-de, te ni janchar-ya kuachi-de, ko ingá chaa-ún, chi túu. Chi taká chaa sáñá'nu-de máa-de ndusúchí-de. Te taká chaa sásúchí-de máa-de, nduñá'nu-de. Achí-ya.

Jesús jíin súchí lúlí

¹⁵ Te ni chakoyo ñayivi jíin sé'e lúli-i nuu Jesús ja ná ké'é-yá-i. Te chaa káskuá'a jíin-yá, ni kajini-de ja súan íó, te ni kaka'an xa'an-dé nuu ñayivi-ún. ¹⁶ Ko máá Jesús, ni kana-ya xiní-dé. Te ni ka'an-ya: Sía ná kíkoyo súchí lúli núu-rí. Te ma kasú-ro íchi-í, chí nátu'un súchí yá'a kákuu ja kúu kivi ini nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ¹⁷ Jandáa ka'an-ri jíin-ró: Nú in chaa tú játú'ún-de nuu nuu tá'ú Dios tiñu nátu'un játú'ún in súchí lúli, ma kivi kuti-dé yúan, áchí-ya.

Chaa kúká

¹⁸ Te in chaa kúná'nu, ni jika tu'ún-de-ya: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Naún sá'a-ná te ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ní káni. Achí-de. ¹⁹ Te ni ka'an Jesús jíin-de: Naja ka'an-ro cháa va'a jíin-rí. Tú ni in chaa va'a íó, chí máá in-ni Dios. ²⁰ A jini-ro tu'un ni tá'ú tiñu-ya núu-ro: Ma ka'ni-ro ndíyi, ma kúsíki ncháa tá'an-ró, ma saku'ná-ró, ma ka'an-ro tu'un tú'ún, kuandatu nuu táa-ro, nuu náa-ro, áchí-ya. ²¹ Te máá-de ni kachí-de: Taká tiñu yá'a a ni skíkuu-ná onde ná lúli-ná, áchí-de. ²² Te Jesús, ni jini so'o-ya tú'un yá'a. Te ni kachí-ya jíin-de: In-na tiñu kúmani sá'a-ró. Xikó ndí'i ja ñáva'a-ró, te ku'a-ró núu ñayivi ndá'ú. Te onde andívi koo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró kúndikin-ro rúu ki'on. Achí-ya. ²³ Yúan-na te máá cháa-ún, ni jini so'o-de ja súan ni ka'an-ya. Te ni kuxíi xáan iní-de, chí kúká xáan-dé. ²⁴ Te ndé'é Jesús ja súan ni kuxíi xáan iní-de, te ni kachí-ya: Xaan ú'u kivi in chaa kúká iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ²⁵ Yachi-ga kivi in camello yau yiki tíkuí vásá in chaa kúká kivi-de ini nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-ya. ²⁶ Te ñayivi, ni kajini so'o-i tu'un ni ka'an-ya-ún, ni kaka'an-i: Te ndé chaa

kaku núsáa, áchí-i. ²⁷ Te ni ka'an-ya jíin-de: Íó tiñu ja má kúu sá'a ni in chaa. Ko Dios, chí kúu sá'a-ya taká-ni. Achí-ya. ²⁸ Yúan-na te ni ka'an Pedro jíin-yá: Náa, ni kaskéndo-ná taká ndatíñu-ná te káindikín-ná ní vai-yó. Achí-de. ²⁹ Te máá-yá ni kachí-ya jíin-de: Jandáa ka'an-ri jíin-ró, nú in chaa ni skéndo-de ve'e-de, xí táa-de, xí ñaní-de, xí ñásíí-de, xí sé'e-de ja síkí nuu nuu tá'ú Dios tiñu, ³⁰ te nani'in kuá'a-gá-de vina. Te onde inga vida chaa, te kuchaku-de ní káni. Achí-ya.

Jíin kivi ní ka'an Jesús ja kúu-ya

³¹ Te Jesús, ni ki'in-ya ndí'uxí uu-de, te ni ka'an-ya jíin-de: Vina chí kaa-yó kí'in-yo núu Jerusalén. Te yúan skíkuu taká tu'un ni chaa chaa ni kajani tu'un Dios onde sáa síkí máá Sé'e chaa. ³² Chí natuu-ya núu ñayivi sijn nación. Te sákátá-i nuu-yá. Te sá'a ndíva'a-i jíin-yá. Te tivíi síví-i nuu-yá. ³³ Yúan-na te nú ni ndíi ni kaxndó'o-i-ya, te ka'ni-í-ya. Ko nuu uní kivi te nachaku-ya. Achí-ya. ³⁴ Ko máá-de, tú ní kájuku'un kuti iní-de tu'un yá'a. Te tu'un-ún ni ka'an sa'í-ya. Yúan tú ní kájuku'un iní-de ja ní ka'an-ya jíin-de.

Ja ní ndundijin nduchi cháa kuáa

³⁵ Te ni kuyani-ya kuá'an-ya núu Jericó. Te in chaa kuáa, kánchaa-de yu'íchi jikán-de caridad. ³⁶ Te chaa kuáa-ún, ni jini so'o-de kája'a ñayivi kája'an-i. Te ni jika tu'ún-de naún kúu yúan. ³⁷ Te ni kakachí-i nuu-dé ja Jesús, nuu Nazaret, ni ja'a-ya kuá'an-ya. ³⁸ Yúan-na te ni kana kó'ó-de: Jesús, Sé'e David, kundá'ú iní-ní náa, áchí-de. ³⁹ Te ñayivi kája'an ichi núu-yá, ni kaka'an-i jíin-de ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de víí-gá ni kana kó'ó-de: Sé'e David, kundá'ú iní-ní náa víí, áchí-de. ⁴⁰ Yúan-na te ni jukuini Jesús. Te ni tá'ú-yá tiñu ná kii-de nuu-yá. Te ni ja-a-de. Te ni jika tu'ún-yá-de:

⁴¹ Naún sá'a-ri jíin-ró kuní-ro, áchí-ya. Te cháa-ún ni ka'an-de: Táta, ja ná ndúndijjin nduchi-ná kuní-ná, áchí-de. ⁴² Te ni kachi Jesús jíin-de: Kuá'an, chi ni kandíja-ró te yúan ní nduvá'a-ró, áchí-ya. ⁴³ Te ni ndundijjin-ni nduchi-dé. Te ni ndikín-de-ya, nákana jaa-de Dios. Te taká ñayivi-ún, ni kajini-i nuu-dé. Te ni kanakana jaa-i Dios.

Tu'un Zaqueo

19 Te ni kivi Jesús iní nuu Jericó, ni ja'a-ni-ya kuá'an-ya núú. ² Te yúan ni kenda-ni iin cháa kúká, nání-de Zaqueo. Te cháa-ún kúná'nu-de nuu taká cháa xíní. ³ Te ndúkú ndéé-de nde'é-de nuu Jesús nú ndé cháa kúu-ya. Ko tú ní kúu, chi kua'a ñayivi ní kajasu-i-ya, te vina liki-ni-de. ⁴ Te jínu-de ni jakuxnúú-de. Te ni kaa-de xini iin nuyú'ndú náva'a kuni-de nuu-ya. Chi yúan ja'a-ya kí'in-ya. ⁵ Te ni jaa Jesús yúan. Te ni ndakoto-ya núú-dé. Te ni ka'an-ya jíin-de: Zaqueo, yachi nuu-ró chi vina jínu n'ú'ún já kéndoo-ri ve'e-ró. Achí-ya. ⁶ Yúan-na te yachi ni nuu-de. Te kúsií xaán iní-de ni jaka-de-ya. ⁷ Te ñayivi-ún, ni kajini-i ja súan ni kuu. Te ni kaka'an sóo-i: A kua'an-tu-ya kéndoo-ya jíin iin cháa ío kuachi, áchí-i. ⁸ Yúan-na te Zaqueo ni jukuiñi-de. Te ni kachi-de jíin máá Jíto'o-yo: Táta, sava ndatíñu-ná, ná kuá'a-ná nuu ñayivi ndá'ú. Te nú nuu iin cháa ni janchará-ná ndatíñu-de, te ná náku'a-ná kuun já súan nuu-dé. Achí-de. ⁹ Te ni kachi Jesús jíin-de: Vina te iní ve'e ya'a ni kaku iin cháa núsáá, chi máá, suni se'e Abraham kúu. ¹⁰ Chi máá Sé'e cháa vai nándúkú-ya te nama-ya já á ni naa. Achí-ya.

Tu'un yátá uxi mozo jíin xú'ún

¹¹ Te ni kajini so'o ñayivi-ún taká tu'un yá'a. Te Jesús ni ka'an-ga-ya iin tu'un yátá, chi a ni kuyani-ya nuu Jerusalén,

te kájani iní-i ja vítan n'ú'ni koo ndijin nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ¹² Ja yúan ní ka'an-ya: Iin cháa kúná'nu, ni kenda-de kua'an jíká-de inga nuu náva'a ni'in-dé fuerza ja tñin-de nuu, te cháa-de. ¹³ Te ni kana-de xini uxi tá'an mozo-de, te ni ja'a-de ciento ciento peso nuu iin-i. Te ni ka'an-de jíin-i: Satiñu jíná'an-ró nini ki'in-ri te nchará-ri, áchí-de. ¹⁴ Ko kájito u'u ñayivi núu-ún-de, te ni katáji iin comisión kuakasú nuu-dé: Tú jata'an iní-yo já tá'ú cháa yúan tiñu nuu-yo. Achí. ¹⁵ Te ni kuu ja ní ni'in-dé fuerza ja tñin-de nuu, te ni nchará-de. Te ni tá'ú-de tiñu ná kii mozo ja ní ja'a-de xu'ún núu-ún, náva'a ná kuni-de ndasa ni kasatíñu iin iin-i. ¹⁶ Te mozo iin ni jaa nuu-dé. Te ni ka'an-i: Táta, ni ja'a-ní ciento peso nuu-ná, te ni ni'in-ná mil peso siki, áchí-i. ¹⁷ Te máa-de ni kachi-de jíin mozo: Ío va'a chi mozo va'a kúu-ró. Ni skikuu va'a-ró jíin yakú ndatíñu-ri. Vina te tá'ú-ró tiñu nuu uxi nuu tñin-ri, áchí-de. ¹⁸ Te ni cháa inga mozo te ni ka'an: Táta, ni ja'a-ní ciento peso nuu-ná, te ni ni'in-ná u'un ciento peso siki, áchí-i. ¹⁹ Te suni ni ka'an-de jíin mozo-ún: Róó, suni tá'ú-ró tiñu nuu u'un nuu tñin-ri, áchí-de. ²⁰ Te ni cháa inga mozo. Te ni ka'an: Táta, yá'a ío ciento peso-ní, chi ni chiva'a-ná iní iin pañito. ²¹ Chi ni yu'ú-ná ni jito-ná ní ja cháa xaán iní kúu-ní, te náki'in-ní ja tú jáitúu-ní, te já'nu-ní ja tú jachá-ní, áchí-i. ²² Yúan-na te ni kachi-de jíin-i: Mozo kánáá kúu-ró, te jíin tú'un ni kenda yu'u-ro jián, náku'ndí-ri siki-ro. Chi a jini-ro já cháa xaán iní kúu-ri, ja náki'in-ri ja tú jáitúu-ri, te já'nu-ri ja tú jachá-ri. ²³ Núsáá, naja tú ní já'a-ró xú'ún-ri no'on banco núú. Te nuu nchará-ri te nandakan-ri xu'ún-ri onde jíin sé'e xu'ún núú. Achí-de. ²⁴ Yúan-na te ni kachi-de jíin sáva-ga ñayivi ká'iin yani nuu-dé: Kuanchará ciento peso jian núu-í, te ku'a-ró núu mozo náva'a mil peso, áchí-de. ²⁵ Te máá ñayivi, ni

kaka'an jíin-de: Táta, a ñáva'a-i mil peso xáan, áchí. ²⁶ Te ni ka'an tuku máa cháa kúñá'nu: A ká'an-ri jíin-ró, cháa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé, te cháa ja tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún, te kuxio ki'in. ²⁷ Te suni cháa kájito u'u ruu, ja tú ní kákuni-de ja tá'ú-rí tiñu nuu-dé, kuáki'in-de ná kíkoyo-de nuu-rí yá'a. Te ka'ni-ro-dé jíiná'an-de. Achí-de.

Ja ní kivi Jesús ini nuu Jerusalén

²⁸ Te ni ndi'i ni ka'an-ya tú'un yá'a. Te ni jakuxnúu-yá kuaka-ya núu Jerusalén. ²⁹ Te nuu ní kuyani-ya núu Betfagé jíin núu Betania, ni jaa-ya in yuku nání yuku Olivos. Te ni táji-yá uu cháa kásku'a jíin-yá kája'an-de: ³⁰ Kuá'an rancho kándeé lado jian. Te nuu kivi-ni-ró yúan, te ni'in-ro in burro nú'ni-ti, ja ní in cháa té koso-gá-de-ti. Te ndáji-ró-tí. Te kii-ró jíin-tí. ³¹ Te nú ndé cháa ká'an jíin-ró, naja kándáji-ró-tí, achí-de, te ka'an-ro jíin-de: Máa Jíto'o-yo jínu nú'ún-yá-ti, achí-ro, áchí-ya. ³² Te kája'an cháa ni táji-yá-ún te ni kani'in-dé-ti nátu'un ni ka'an-ya jíin-de. ³³ Te nini kándáji-de burro-ún te ni kaka'an jito'o-ti jíin-de: Naja kándáji-ró burro-ri, áchí-de. ³⁴ Te máa-de, ni kaka'an-de: Chí máa Jíto'o-yo jínu nú'ún-yá-ti, áchí-de. ³⁵ Te ni chakoyo-de jíin-tí nuu Jesús. Te ni kaxndée-de tikachí-de siki burro-ún. Te ni kaskáa-de Jesús siki-tí yóso-yá-ti. ³⁶ Te nini jíka-ya kuá'an-ya, te ni kajakin-de tikachí-de ini ichi. ³⁷ Te nini kákuyani-ya núu Jerusalén ja kakuun-ya yuku Olivos, te taká cháa kásku'a jíin-yá, kánakana jaa-de Dios siki táká tiñu ñá'nu ja ní kajini-de ni sá'a-ya. ³⁸ Te káka'an-de: Ná nákana jaa-yó Rey yá'a chí ndiso-ya tiñu máa Tatá Dios. Chí vindaḡ vinené ío onde andívi, te suni luu ñá'nu káa yúan. Achí. ³⁹ Yúan-na te sava cháa fariseo ká'in ma'nú ñáyivi kuá'a-ún, ni kaka'an-de

jíin-yá: Maestro, kana jíin-ní nuu cháa kásku'a jíin-ní, ná kasú-de yu'u-dé, áchí-de. ⁴⁰ Te máa Jesús ni ka'an-ya: A ká'an-ri jíin-ró ja nú cháa yá'a ná kasú-de yu'u-dé, te súan kana kó'ó táká yuu, áchí-ya. ⁴¹ Te ni kuyani-ya. Te ni jini-ya núu núu-ún. Te ni nde'e-ya siki núu-ún. ⁴² Te ni ka'an-ya: Aa, xáan va'a nú ní jini máa-ró ndasa vai tu'un vindaḡ vinené núu. Ko vina chí a yisa'í te ma kuni-ro núu. ⁴³ Chí jaa kivi, ja cháa kájito u'u róo ku'kó ndúu níni-dé róo. Te taká lado kasu-de róo. Te nataan níin-de róo. ⁴⁴ Te stuncháa-de róo nuu nú'un onde jíin sé'e-ró ja káxiukú-i ini-ro. Te ma skéndo-de yuu koso tá'an siki yuu, chí tú ní jini-ro ja ní kii-ya núu-ro. Achí-ya. ⁴⁵ Te ni kivi Jesús ini ve'e i. Te ni kejá'a-yá kfi'in-ya ñáyivi kájaan káxi'kó in-i ini ve'e i-ún kája'an-i. ⁴⁶ Te ni ka'an-ya jíin-i: Á tú yóso núu tutú: Ve'e-ri, chí ve'e nuu kájukan ta'u kúu, ko máa-ró, a ni kanasá'a-ró yaú kava ñaku'ná, áchí-ya. ⁴⁷ Te ndita'an kivi stá'an-ya tú'un ini ve'e i. Ko sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa kákuñá'nu ini nuu-ún, ni kandúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. ⁴⁸ Ko tú ní kakuu ndasa sá'a-de jíin-yá, chí ndivii ñáyivi, ni kakee nuu-í ká'in-i kájiní ná'in-i tu'un ká'an-ya.

Siki tiñu ndiso Jesús

20 Te in kivi jíin stá'an-ya tú'un nuu ñáyivi ini ve'e i, te jani-ya tú'un va'a. Te sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa ni kayii, ni jakoyo-de nuu-yá. ² Te ni kajika tu'un-de-ya: Kastu'ún, na jíin tú'un sá'a-ró tiñu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíin-ró sá'a-ró súan, áchí-de. ³ Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Suni ná kaká tu'un-rí róo in tu'un: Kastu'ún, ⁴ ja ní skuánducha Juan sáa, á onde andívi ní kii tu'un, xí cháa ni tá'ú tiñu, áchí-ya. ⁵ Yúan-na te ni kan-datú'ún máa-de: Nú ka'an-yo ja onde

andívi, te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní kákandíja-ró núu-dé núsáá. ⁶Te nú ka'an-yo já cháa ni tá'ú tínu, te ndi-vii ñáyivi kuá'a-i yuu xini-yo. Chi ká-jani ndija ini-i ja cháa ni jani tu'un Dios ni kuu Juan, áchí-de jíin tá'an-de. ⁷Te ni kaka'an-de ja tú kájiní-de ndénu ní kii tu'un-ún. ⁸Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Suni ruu tú kachi-ri nuu-ro ña jíin tú'un sá'a-ri tínu yá'a, áchí-ya.

Chaa kásatiñu nuu itú uva

⁹Te ni kejá'a-yá ni ka'an-ya tú'un yátá yá'a jíin ñáyivi-ún: ñin chaa ni nachu'un-de ñin itú uva. Te ni xndóo-de nuu cháa kásatiñu jíin. Te ni kee-de kua'an jíká-de ja ná'an xáan. ¹⁰Te ñin kivi ni táji-de ñin mozo-de kua'an nuu cháa kásatiñu jíin uva ja ná náku'a-de nde'e uva nuu mozo-ún núu. Ko chaa kásatiñu-ún, ni kastují-dé mozo. Te ni kákiñi'in-de-i kuano'on sáni-ni-i. ¹¹Te jito'o-ún, ni natáji tuku-de inga mozo-de. Ko máá cháa kásatiñu-ún, suni ni kastují-dé mozo-ún, te ni kasákátá-de jíin-i te ni kákiñi'in-de-i kuano'on sáni-ni-i. ¹²Te jito'o uva-ún ni natáji tuku-de mozo uni-de kua'an. Ko máá cháa kásatiñu-ún, suni ni kastují-dé mozo-ún. Te ni kaskúnu-de-i. ¹³Yúan-na te ni ka'an máá jito'o itú uva: Ndasá sá'a-ri. Ná táji-rí se'e-ri ja kúndá'ú ini-ri-i. Sanaa te koo ja jíin-ún-de nuu sé'e-ri. Achí-de. ¹⁴Ko máá cháa kásatiñu-ún, ni kajini-de nuu-í. Te ni kandatu'ún máá-de: Suchí yá'a xíin tá'u. Ná chó'o, ná ká'ni-yo-í náva'a ná ndóo ta'u-í kuu-yó, áchí-de. ¹⁵Te ni kákiñi'in-de-i ichi yátá itú uva. Te ni kaja'ni-dé-i. Te ndasá sá'a máá jito'o itú uva jíin-de núsáá. ¹⁶Chaa-de, te xnáa-dé chaa kásatiñu-ún. Te ku'a-de itú uva nuu ingá chaa. Achí-ya. Te ñáyivi-ún ja ní kajini so'o-i tu'un yá'a, te ni kaka'an-i: Ma kuu kuti súan, Táta. Achí-i. ¹⁷Ko máá-yá ni nde'é-yá nuu-í te

ni ka'an-ya: Núsáá te ñáun kuní ka'an tu'un yóso yá'a: Yuu ní kaské'ichi chaa kácutá'an, ya'á kuu máá yúu ndíso fuerza jiki. Achí. ¹⁸Taká-i ja nduá siki yúu-ún, te ta'nu. Ko nú ndé siki júngava máá yúu-ún, te kukuáchí-i sá'a. Achí-ya.

Siki xú'ún César

¹⁹Yúan-na te sutu ñá'nu-ún jíin cháa káchaa tutu ni kandúkú-de modo tiin-de-ya máá hora-ún. Chi ni kajuku'un ini-de ja siki máá-de kuu tu'un yátá ní ka'an-ya-ún. Ko ni kayu'ú-de ni kajito-de ñáyivi. ²⁰Te ndé'é ndé'é-de ichi-yá. Te ni katáji-de sava chaa ja kóto yu'u-dé-ya. Te chaa-ún, káka'an-de ja cháa ndaa kákuu-de, náva'a tiin yátá-de-ya siki tú'un ká'an-ya, te nastúu-de-ya núu fuerza gobernador, chaa tá'ú tínu yúan, kákuu-de. ²¹Te chaa-ún, ni kajika tu'ún-de-ya: Maestro, kájiní-ná ja ká'an va'a-ní te stá'an ndaa-ní tu'un. Te tú ndé'é-ní ndasá jito taká ñáyivi, chi sua stá'an ndaa-ní ichi Dios. ²²Á kuu ku'a-yó xú'ún yóo nuu César xí túu, áchí-de. ²³Ko máá-yá, ni jini-ya já xndá'ú-de-ya kákuu-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kábito nchaa-ro rúu. ²⁴Stá'an xú'ún jíin ná ndé'é-rí. Ndé chaa kuu chaa ncháa nuu yá'a, jíin tú'un yóso yá'a. Achí-ya. Te ni kaka'an-de: César kuu, áchí-de. ²⁵Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Ku'a ja xíin César nuu César, te ja xíin Dios nuu Dios núsáá, áchí-ya. ²⁶Te tú ní kákuu tiin yátá-de-ya jíin tú'un yá'a jito nuu ñáyivi. Te ni kanaa ini-de ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an-ya jíin-de. Te tú ní káka'an kuti-gá-de.

Siki já náchaku ndíyi

²⁷Yúan-na te ni jakoyo yaku chaa saduceo. Te chaa-ún, káka'an-de ja tú nachaku kuti ndíyi. Te ni kajika tu'ún-de-ya: ²⁸Maestro, Moisés ni chaa-de tutu ni ndoo jíin-yó: Nú ñani

iin cháa kuꝛ-de, te ío ñasí'í-de, te nú tú se'e-de ní ío. Yúan-na te ñani-de ná náki'in ñasí'í-de, te nandakin-de tata ñani-de, áchí tutu-ún. ²⁹ Bueno, ni ka'io usiá ñani. Te cháa núú, ni tanda'a-dé. Te ni ji'i-de. Te tú kuti se'e-de ní ío. ³⁰ Te cháa uu, ni naki'in-de-ña. Te ni ji'i-de. Te ni kuti se'e-de ní ío. ³¹ Te cháa uni ni naki'in-de-ña. Te ni ji'i tuku-de. Te ndí'usiá-de suni súan. Te ni kajji-de. Te tú kuti ní iin se'e ní káxndóo-de. ³² Te onde sandi'í-na te suni ni ji'i máá ñá'an-ún. ³³ Te kivi náchaku taká ndiyi, ndé iin-de kuu-ña ñasí'í-de núsáá. Chi ndí'usiá-de ni kanchaka-de-ña, áchí-de jíin-yá. ³⁴ Yúan-na te ni kachi Jesús jíin-de: Se'e ñayivi yá'a, chi kátanda'a-í jíiná'an-i. ³⁵ Ko ío ñayivi já jáni ini Dios ja ñayivi vá'a kúu-i. Te ñayivi-ún nachaku-i ma'nú ndíyi, te kivi-i inga vida. Te tú tanda'a kúti-í jíiná'an-i yúan. ³⁶ Ni ma kúu kuti-gá-i. Chi iin núú-ni kakuu-i jíin ndájá'a ándiví, te suni se'e Dios kakuu-i, chi a ni nachaku-i. ³⁷ Te siki ndíyi ja náchaku, suni iin-ni tu'un ni stá'an Moisés nuu yóso tú'un cuenta yuku. Chi ni skúnání-de-ya Dios Abraham, Dios Isaac, jíin Dios Jacob. ³⁸ Chi Dios, nasu Dios ñayivi ní kajji kúu-ya, chi sua Dios ñayivi káichaku kúu-ya. Chi nuu máá-yá káichaku taká ñayivi. Achí-ya. ³⁹ Te yaku cháa káchaa tutu, ni kaka'an-de: Va'a-ni ni ka'an-ni Maestro, áchí-de. ⁴⁰ Te tuká ní kátava iní-de ja kaká tu'un-de-ya.

Siki Cristo, Se'e David

⁴¹ Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kaka'an-de ja Cristo kúu Se'e David. ⁴² Chi máá David ni ka'an-de nuu tutú Salmo: Máá Tatá Dios ni ka'an-ya jíin Jító'o-ri: Nungoo-ró íchi ndáv'a-ri, ⁴³ te ná chúkú-rí ñayivi kájito u'u róo kuu-i teyu kuxndí ja'a-ro, áchí. ⁴⁴ Te máá David: Jító'o ni ka'an-de jíin-yá: Te ndasa kúu-ya se'e-de núsáá, áchí-ya.

⁴⁵ Te kánchaa-ya má'nú taká ñayivi. Te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: ⁴⁶ Koto-ró máá-ró núu cháa káchaa tutu, chi kákuni-de kaka-de jíin súnu káni. Te kákuni-de ja ka'an sa'an-yo jíin-de nuyá'u. Te silla jíin'ún onde xini mesa ini ve'e sinagoga, jíin silla xini mesa nuu ío xini kákuni-de. ⁴⁷ Te suni cháa yá'a kákókó-de ve'e ña'an kéndoo ndá'ú. Te kándúkú-de modo sáni, ja kájikan ta'u ná'an-de. Chaa yá'a, ví'í-gá ta'nu ndatu-de, áchí-ya.

Ja ní soko ñá'an viuda xu'un

21 Te ni ndakoto-ya, te ni jini-ya núu ñayivi kúká káchu'un-i xu'un iní janu. ² Te ni jini-ya núu iin ña'an viuda ja ní kéndoo ndá'ú íi-ñá, te ni chu'un-ña uu xu'un yíkin náa iní janu-ún. ³ Te ni ka'an-ya: Jandáa ka'an-ri jíin-ró, ja ñá'an ní kéndoo ndá'ú yá'a, ni chu'un-ga-ña vásá taká-ga-i. ⁴ Chi taká-i, ni káchu'un-i ja ní ndendoso siki-í ni kasoko-í nuu Dios. Ko ña'an yá'a, vasa kúndá'ú-ña ko ni chu'un ndi'i-ña já kúchaku-ña jíin, áchí-ya.

Ñáun tuni koo kivi jínu ñuyivi

⁵ Te sava-de kaka'an-de tu'un ve'e ii, ndasa ni nduluu jíin yúu lúu jíin ofrenda. Te ni ka'an-ya: ⁶ Taká ndatíñu ja kánde'é-ró yá'a, chaa iin kivi já má kútá'an-ga ni iin yuu, chi ndi'i ndua sá'a-i, áchí-ya. ⁷ Yúan-na te ni kajika tu'un-de-ya: Maestro, ndé kivi koo taká tiñu yá'a. Te ñáun tuni koo nuu kuyani chaa taká tiñu yá'a, áchí-de. ⁸ Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Koto-ró máá-ró jíiná'an-ró náva'a tú xndá'ú ni iin-i róo. Chi kikoyo kua'a ñayivi kí'in núu sí'ví-rí, te ka'an-i: Máá-rí kúu I'a-ún. A ni chaa kivi-ún, achi-i. Ko ma kí'in-ro jíin-i. ⁹ Te nú ni kajini tu'un-ró já ío guerra te ká-jatá'an ñayivi, te ma yú'ú-ro, chi kánúú já xná'an-ga koo taká tiñu yá'a. Ko ma ndí'i yachi. ¹⁰ Yúan-na te ni ka'an-ya

jín-de: Ndonga nación siki nación te nuu siki nuu. ¹¹ Te taan xaan. Te yá'a yúan koo tama jín kué'e xaan. Te koo tuni ná'nu ichi ándíví, te yu'ú ñayivi jíná'an-i. ¹² Ko onde té chá'an-ga koo taká tiñu yá'a, te chindikín-i róo te katiin-i róo. Te nastúu-i róo ini ve'e sinagoga jín ini vekaa, kinchaka-i róo nuu rey jín nuu gobernador ja siki rúu. ¹³ Te koo súan náva'a kani ndaa-ro tú'un. ¹⁴ Núsáá te ná kúndaa ini-ro ja má nákaní ini-ro ndasa xndíó káni-róo tú'un nuu-í. ¹⁵ Chi ruu, ku'a-ri ñin yu'u jín tú'un ndichí núu-ro, náva'a cháa kájito u'u róo, ma kúu ka'an-de siki-ro ni ma kúu kundéé-de jín-ró. ¹⁶ Te suni táa-ro, ñani-ro, tá'an-ró, jín ñayivi kájini tá'an-ró jín, nastúu-i róo. Te kuu sava-ró sá'a-i. ¹⁷ Te taká ñayivi, koto u'u-i róo ja siki rúu. ¹⁸ Ko ni ñin ixi xini-ro ma náa kúti. ¹⁹ Te nú kuandéé ini-ro te kuchaku añu-ro. ²⁰ Ko nú ni kajini-ro ja ní kajikó ndúu soldado yata nuu Jerusalén, yúan-na te juku'un ini-ro ja á yani naa nuu-ún. ²¹ Yúan-na te ñayivi kaxiukú ini nuu Judea, kunu-i kingoyo-i onde yuku. Te ñayivi ká'ín ma'nú nuu-ún, kuxio-i ki'in-i. Te ñayivi ká'ín onde rancho, ma ndívi-i ini nuu. ²² Chi kivi yúan kuu kivi nání'n tá'an Dios jín-i, náva'a náskíkuu taká tu'un yóso núu tutú. ²³ Ko kivi-ún, naka ndá'ú kuu ña'an káñu'un se'e jín ñá'an káskáxin-í, chi kii tundó'o xaan siki ñuyívi. Te kití ini Dios jín ñayivi yá'a. ²⁴ Te kuu-i jín machete. Te kingoyo-i preso onde taká nación. Te ñayivi sín nación, kuañu-i siki nuu Jerusalén onde jinu kivi ñayivi sín nación. ²⁵ Yúan-na te koo tuni nuu ndikandii jín núu yóo jín núu tíñuú xíní. Te kii tundó'o siki taká ñayivi ñuyívi yá'a. Te yu'ú ñayivi ja ñin mar jín sú'ma mar. ²⁶ Te kuu xaan sáva cháa ja káyu'ú-de, chi káindatu-de cháa tundó'o yá'a siki ñí ñuyívi. Te taká fuerza ándíví, ndí'i káya. ²⁷ Yúan-na te kuni-i nuu máá Sé'e cháa kii-ya núu

ñin viko nu'ún, jín fuerza ja ndúñá'nu xaan-yá. ²⁸ Te nú a ni kejá'a taká tiñu yá'a, yúan-na te ndukani-ró xini-ro te ndakoto-ró, chi a yani nama-ya róo, áchi-ya jín-de. ²⁹ Te suni ni ka'an-ya ñin tu'un yátá jín-de: Nde'é yúnu mérkexe, jín taká-ga yunu. ³⁰ Nú ni kajini-ro ja ní kejá'a nájaa numa yúnu-ún, yúan-na te kájuku'un ini-ro ja á yani nchaa viko sáú. ³¹ Suni súan máá-ró, nú ni kajini-ro kuákuu taká tiñu yá'a, yúan-na te kuni-ro ja á yani koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ³² Jandaa ká'an-ri jín-ró ja má náa ñayivi yá'a onde nú tú skíkuu taká tiñu. ³³ Ándíví jín ñuyívi chi naa, ko tu'un ká'an-ri chi ma náa. ³⁴ Koto-ró máá-ró náva'a ma kutéñu añu-ro jín ja kée ndási-ró xí ja kóo nájini-ró. Te ma kutéñu-ró jín ndátíñu kuchaku-ro, chi sanaa te cháa-ni kivi-ún siki-ro. ³⁵ Chi nátu'un ñin xeyu, súan jinu siki taká ñayivi kaxiukú ñí ñuyívi yá'a. ³⁶ Núsáá te kundito-ró taká kivi, te kakan ta'u-ro náva'a kuu kaku-ró núu taká tundó'o ja kii-ún, te kundii-ro núu máá Sé'e cháa. Achí-ya. ³⁷ Te ndita'an kivi ní stá'an-ya tú'un ini ve'e ii. Te ndita'an akuáa ní kenda-ya kuá'an-ya onde yuku Olivos. Te yúan ni ndoo-ya. ³⁸ Te taká ñayivi, ña'an chákoyo-i nuu-yá ini ve'e ii, náva'a kuni so'o-i tu'un ká'an-ya.

Ja ní kanatiin tu'un tá'an siki Jesús

22 Yúan-na te ni kuyani viko kóo statilá tú yí'í yujan íá, ja nání viko Pascua. ² Te taká sutu ná'nu jín taká cháa káchaa tutu, ni kandúkú sá'í-de modo ndasa ka'ni-dé-ya, chi ni kayu'ú-de ni kajito-de ñayivi. ³ Te ni kivi Satanás ini Judas, cháa nání Iscariote, ñin tá'an ja uxí uu-ún kúu-de. ⁴ Te cháa-ún, ni kee-de kua'an-de. Te ni ndatu'ún-de jín sutu ná'nu jín cháa kákuu jefe nú ndasa nastúu-de Jesús. ⁵ Te máá cháa-ún ni kakusii ini-de. Te ni kakee yu'u-dé ja kuá'a-de xu'ún núu Judas. ⁶ Te ni jatú'un

Judas. Te ni ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya núu sutú jíná'an náva'a tú kuvaa ñayivi.

Viko lélú Pascua

⁷Te ni jaa viko koo statilá tú yíi yujan ía. Te máa kivi-ún jínu nū'ún ká'ni-í lélú Pascua. ⁸Te ni táji-yá Pedro jín Juan kua'an-de, te ni ka'an-ya jín-de: Kuá'an te sátu'a-ró núu kée-yo lélú Pascua, áchí-ya. ⁹Te ni kaka'an-de jín-yá: Ndénu kuni-ní sátu'a-ná, áchí-de. ¹⁰Te ni kachi-ya jín-de: Kuni so'o, nú a ni jaa-ro iní nuu-ún, te ketá'an-ró jín in chaa ndíso in kiyi nducha. Kundikin-ro-dé ki'in-ro jín-de onde iní ve'e nuu ndívi-de. ¹¹Te ka'an-ro jín jíto'o ve'e-ún: Achí máa Maestro jín-ní: Ndénu ío in ve'e kua'a núu-ní nuu kée-ná lélú Pascua jín chaa káskuá'a jín-ná, achí-ro. ¹²Yúan-na te jíto'o-ún stá'an-de in cuarto ká'nu onde xiní ve'e nuu-ro, ja á núña. Te yúan sátu'a-ró. Achí-ya. ¹³Te kája'an-de. Te ni kani'in-dé natu'un ni ka'an-ya jín-de. Te ni kasátu'a-de ndasa kuxíni-de lélú Pascua. ¹⁴Te ni jaa hora-ún, te ni jungoo-ya núu mesa. Te suni ni kajungoo apóstol-ya jín-yá. ¹⁵Te ni kachi-ya jín-de: Xaan kúu iní-ri kee-rí lélú Pascua yá'a jín-ró jíná'an-ró ja té ndo'o-ga-ri. ¹⁶Chí kástu'ún-rí nuu-ro, ja má kée kúti-gá-ri Pascua yá'a, onde nú tú skíkuu máa iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Achí-ya. ¹⁷Te ni ki'in-ya in taza. Te ni jikan ta'u-yá, te ni ka'an-ya: Ki'in ya'á. Te saka-ro núu tá'an-ró. ¹⁸Chí ká'an-ri jín-ró ja onde vina ma kó'o kuti-gá-ri nducha ndé'e uva, onde nú tú koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu. ¹⁹Te ni ki'in-ya stáa. Te ni jikan ta'u-yá. Te ni sakuáchí-yá. Te ni ja'a-ya núu-dé jíná'an-de. Te ni ka'an-ya: Ya'á kúu yiki kúnu-ri ja ní jatañaa-ri ja sikí róo jíná'an-ró. Ya'á sá'a-ró ja núku'un iní-ro rúu. ²⁰Suni súan ni sá'a-ya jín taza,

nuu ní ndí'i ni kuxíni-ya. Te ni ka'an-ya: Taza yá'a kúu niñi-rí ja sá'a contrato jáa. Te ni jati ja sikí róo jíná'an-ró. ²¹Ko ndé'é-ró ja chaa nastúu ruu, kánchaa-de jín-rí nuu mesa yá'a. ²²Chí jandáa, máa Sé'e chaa ki'in-ya íchi ja ní sándaá Dios. Ko naka ndá'ú kuu chaa nastúu l'a-ún, áchí-ya. ²³Yúan-na te chaa káskuá'a jín-yá, ni kakejá'á-de kájika tu'un tá'an máa-de, nu ndé in-de kúu chaa sá'a tiñu yá'a.

Ja ní kastátá'an-de ndé chaa kúñá'nu-ga

²⁴Te ni kakejá'á-de kastátá'an máa-de nú ndé in-de kúñá'nu-ga nuu tá'an-de. ²⁵Yúan-na te máa-yá ni ka'an-ya jín-de: Taká rey, chí nuu taká ñayivi kátá'ú téyí-de tiñu. Te chaa kákuñá'nu nuu máa-i, chaa kásá'a va'a káskúnání-i-de. ²⁶Ko sikí róo jíná'an-ró na tú súan koo. Ndé róo ja kúñá'nu-ga, ná ndúu-ró natu'un chaa súchí-ga. Te ndé róo ja kúñá'nu-ga-ro, ná ndúu-ró natu'un chaa játíñu nuu tá'an-ró. ²⁷Te ndéja kúñá'nu-ga ío, á chaa yée stáa núu mesa, xí chaa játíñu. Nasu chaa ja yée stáa núu mesa náún. Te ruu, natu'un chaa játíñu kúu-ri nuu-ro. ²⁸Ko máa-ró jíná'an-ró, ni ka'in-ró jín-rí vasa kájito nchaa-i ruu. ²⁹Te natu'un ni ja'a Táa-ri in nuu ja tá'ú-rí tiñu nuu, suni súan kua'a-ri nuu-ro. ³⁰Náva'a kee-ro kó'o-ró núu mesa jín-rí iní nuu nuu tá'ú-rí tiñu. Te jungoo-ró núu silla. Te sándaá-ro tiñu ndí'uxí uu tata Israel.

Tu'un Pedro jín líli

³¹Te suni ni ka'an máa Jíto'o-yo: Simón, Simón, kuni so'o-ró, chí ni jikan Satanás róo jíná'an-ró ja síjin-ún róo natu'un trigo. ³²Ko ni jikan ta'u-rí ja kúu róo náva'a ma náyu'ú-ro. Te máa-ró, nú a ni naxíó káva iní-ro, te ná síyíja-ró taká ñani-ro. Achí-ya. ³³Te ni ka'an-de jín-yá: Táta, a kándii tu'a-ná ja ki'in-ná

jíin-ní vasá vekaa te kuu-yo, áchí-de.
³⁴Te ni ka'an-ya: Pedro, áchí-ri jíin-ró, ja ondé ná té kana-ga lí'li vina te uní jínu ka'an-ro já tú jiní kuti-ro rúu, áchí-ya. ³⁵Yúan-na te ni jiká tu'un-yá-de: Ná ni tájí-rí róo ni kaja'an-ro já tú ní kándiso-ró ñúnu, ni bolsa, ni tú ní káyí-i-ró ndiján, á ni kumani ñin ndatíñu nuu-ro náún, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Tú ní ñin, áchí-de. ³⁶Te ni ka'an-ya jíin-de: Ko vina, chaá ñáva'a ñunu, ná náki'in-de. Te suni súan jíin bolsa. Te chaá ja tú naún ñáva'a-de, ná xikó-de tikachí-de te ná kuáan-de ñin machete. ³⁷Chí ka'an-ri jíin-ró, ja kánúu skíkuu-ri tu'un yá'a ja yóso núu tutú: Te onde jíin cháa ñáá ni skétá'an-de-ya, áchí. Chí taká tu'un-ri ja yóso ná skíkuu ná'ín, áchí-ya. ³⁸Yúan-na te ni kaka'an-de: Tá-ta, yá'a ío uu machete, áchí-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Suu jian-ni, áchí-ya.

Jesús iní Jardín Getsemani

³⁹Te ni kenda-ya. Te ni kee-ya kuá'an-ya ondé yuku Olivos nátu'un sá'a sá'a-ya. Te chaá káskuá'a jíin-yá, suni kája'an-de jíin-yá. ⁴⁰Te nuu ní ja-ya yúan, te ni kachi-ya jíin-de: Kakan ta'u jíná'an-ró nává'a tú koto ncha-i róo, áchí-ya. ⁴¹Te ni kuxio-ya núu-dé kua'an-ya nátu'un ñin nuu skánda yuu. Te ni jukuiñi jíití-yá. Te ni jikan ta'u-yá. ⁴²Táa, nú játa'an ini-ní te chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'ín, ko nasu já kuni máá-ná, chí ja kuni máá-ní ná kúu, áchí-ya. ⁴³Te ni kenda ñin ndajá'a ándíví ní ja-ya nuu-yá. Te ni ka'an ñin tu'un ndéé ini jíin-yá. ⁴⁴Te ni ndukuí'a xaan ini-ya. Te ni ndúkú ndéé téyí-ga-ya ní jikan ta'u-yá. Te ni kana tañi-yá ja ní too onde nuu ñú'un nátu'un yúyú ná'nu niñi. ⁴⁵Te nuu ní ndukuiñi-ya já ní ndí'i ni jikan ta'u-yá, te ni najaa-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni jini-ya já kákixi-de, chí kándukuí'a ini-de. ⁴⁶Te ni kachi-ya jíin-de: Naja kákixi-ro.

Nduko, te kakan ta'u-ro nává'a tú koto ncha-i róo, áchí-ya.

Ja ní kakatiin-de Jesús

⁴⁷Te nini sásúan ká'an-ya, te ni jakoyo kua'a ñáyivi. Te ñin chaá nání Judas, ñin tá'an ja uxí uu-ún, yóxnúu-de nuu ñáyivi-ún ni jaa-de. Te ni kandita-de nuu Jesús ja tíyú'ú-de-ya. ⁴⁸Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Judas, tíyú'ú-ró rúu te súan nastúu-ró máá Sé'e chaá náún. Achí-ya. ⁴⁹Te chaá ká'ín jíin Jesús, ni kajini-de ndasa kuakuu. Te ni kaka'an-de jíin-yá. Táta, stují-yo-dé jíin machete xí túu, áchí-de. ⁵⁰Te ñin máá cháa-ún, ni stují-ni-de ñin mozo máá sutú ñá'nu-ga. Te ni kachi-de so'o lado vá'a. ⁵¹Yúan-na te ni ka'an Jesús: Sía, áchí-ya. Te ni ké'é-yá so'o mozo-ún, te ni nasáva'a-ya. ⁵²Te ni ka'an Jesús jíin sutú ñá'nu-ún jíin cháa kákuu jefe ini ve'e i jíin cháa ni kayii, ja ní chakoyo-de siki-yá: Ná-tu'un siki ñin chaá kuí'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu náún. ⁵³Ndita'an kivi ní kandee-ri jíin-ró ini ve'e i te tú ní kákatiin-ró rúu. Ko ya'á kúu hora máá-ró jíin fuerza ñuñáa. Achí-ya.

Ja tú ní játu'un Pedro

⁵⁴Te ni kakatiin-de-ya kuá'an-de jíin-yá. Te ni kaskívi-de-ya ini ve'e sutú ñá'nu-ga. Te Pedro, jiká-ni ndikín-de-ya. ⁵⁵Te sava ñáyivi, ni kanastá'an-i ñin ñu'un yata ve'e-ún. Te ni kanakuíko ndúu-i káxiukú-i. Te Pedro, suni ni jungoo-de jíin ñáyivi-ún. ⁵⁶Te ñin ña'an játtíni ini ve'e-ún, ni jini-ña núu-dé ja káncha-de yuú'ún yúan. Te ni ndé'é vá'a-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña: Te chaá yá'a, suni jika-de jíin cháa-ún vii, áchí-ña. ⁵⁷Yúan-na te máá-de, tú ní játu'un-de: Nána, na tú jiní-ná cha-ún, áchí-de. ⁵⁸Te ni kunúu ñin tílí-ga. Te ni jini tuku inga-de nuu Pedro te ni ka'an-de: Te róo, suni tá'an-de kúu-ró vii, áchí. Te ni ka'an Pedro: Hombre,

nasúú kúu-ri, achí-de. ⁵⁹Te nátu'un iin hora-ga te ni kachi inga-de: Jandáa ja cháa yá'a, suni jíka-de jíin cháa-ún, chi cháa nuu Galilea kúu-de, áchí. ⁶⁰Te ni ka'an Pedro: Hombre, tú jini kuti-rí naún tu'un ká'an-ro, áchí-de. Te nini súan ká'an-de, te ni kana-ni lí'li. ⁶¹Yúan-na te ni xíó kóto máá Jíto'o-yo. Te ni nde'é-yá nuu Pedro. Te ni nuku'un ini-de tu'un ni ka'an máá Jíto'o-yo jíin-de: Onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya. ⁶²Te ni kenda Pedro kua'an-de. Te ni nde'e xaan-dé.

Ja ní kasákátá-de nuu-yá

⁶³Te taká cháa kándito Jesús, ni kasákátá-de nuu-yá. Te ni kastují-dé-ya. ⁶⁴Te ni kajasu-de nuu-yá. Te ni kastují-dé nuu-yá. Te ni kajika tu'un-de-ya: Kastu'un, ndé cháa ni stují róó, áchí-de. ⁶⁵Te ío kua'a-gá tu'un ni kaka'an-de siki-yá ja ní kasá'a ndiva'a-de jíin-yá.

Ja ní kajanchaka-de-ya núu junta

⁶⁶Te nuu ní kundijin, te ni kánataka cháa ni kayii, jíin sutú ná'nu jíin cháa káchaa tutu, ni kajanchaka-de-ya núu junta máá-de. ⁶⁷Te ni kaka'an-de: Máá-ró kúu máá Cristo, náún. Kachi nuu-rí, áchí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: Vasa ná kachí-ri nuu-ro, te ni ma kándíja kuti-ro. ⁶⁸Te suni nú ruu xndichí-ri róó, te ma xndíó káni-ró tu'un nuu-rí. Te ni ma sía-ro rúu. ⁶⁹Ko onde vina te máá Sé'e cháa kunchaa-ya íchi ndáv'a'a nuu ío fuerza Dios, áchí-ya. ⁷⁰Te ndi'i-de, ni kajika tu'un-de-ya: Núsáá te máá-ró kúu Se'e Dios náún, áchí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: Máá-ró kaka'an ja rúu kúu, áchí-ya. ⁷¹Yúan-na te ni kaka'an-de: Naún nání kúni so'o-ga-yo ká'an inga cháa núsáá, chi jíin yú'u máá-de ni kajini so'o-yó vina, áchí-de.

Ja kuá'an Jesús nuu Pilato

23 Yúan-na te ni kandongda ndi'i-de ni kajanchaka-de-ya núu Pilato. ²Te ni kejá'a-de kásátú'ún-de siki-yá: Chaa yá'a ni kani'in-ná-de ja sáká núu-de xini ñayivi núu-yo. Te tú já'a-de tu'un kua'a-yó xú'ún yóo nuu César. Te ká'an-de ja máá-de kúu Cristo Rey, áchí. ³Yúan-na te Pilato, ni jika tu'un-de-ya: Máá-ró kúu Rey ñayivi judío náún, áchí-de. Te máá-yá ni ka'an-ya: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya. ⁴Te ni kachi Pilato jíin taká sutu ná'nu jíin ñayivi kuá'a-ún: Tú ni iin kuachi ní'in-ri siki cháa yá'a, áchí-de. ⁵Ko máá cháa-ún, ví'i-gá ni kaka'an-de: Xaan kúvaa ñayivi sá'a-de jíin tú'un stá'an-de níí núu Judea, ni kejá'a-de onde nuu Galilea te ni kenda-de onde yá'a, áchí-de.

Ja kándii Jesús nuu Herodes

⁶Yúan-na te Pilato, ja ní jini so'o-de ja Galilea kaka'an, te ni jika tu'un-de nú cháa nuu Galilea kúu-ya. ⁷Te nuu ní juku'un ini-de ja ndá'a Herodes yí'i nuu-ya, te ni táji-de-ya kuá'an-ya núu Herodes chi kivi-ún suni kánde Herodes ini nuu Jerusalén. ⁸Te nuu ní jini Herodes nuu Jesús, ni kusii xaan ini-de, chi ío kua'a kivi kuní-de nde'é-de nuu-yá, chi ni jini tu'un-de kua'a tú'un siki-yá. Te núkuu ini-de ja sá'a-ya íin tuni nuu-dé. ⁹Te xaan ní xndichí-de-ya. Ko tú ni iin tu'un ní xndíó káni-ya núu-dé. ¹⁰Te taká sutu ná'nu jíin taká cháa káchaa tutu, ká'in-de yúan, kásátú'ún téyí-ga-de siki-yá. ¹¹Yúan-na te Herodes jíin soldado-de, ni kasándiva'a-de jíin-yá. Te ni kasákátá-de nuu-yá. Te ni chu'un-de-ya íin sa'ma tándu'á. Te ni natáji tuku-de-ya kuáno'on-yá nuu Pilato. ¹²Te suni máá kivi-ún, ni kanakuni mani tá'an Herodes jíin Pilato, chi aná'an chi kájito u'u tá'an-de núu. ¹³Yúan-na te ni kana

Pilato xini táká sutu ñá'nu, jíin táká chaa kákuu jefe jíin táká ñayivi. Te ni kandutútú-i. ¹⁴Te ni ka'an-de jíin-i: Ni kákinchaka-ró chaa yá'a nuu-rí, ja sáká núu-de xini ñayivi, áchí-ro. Te vina a ni xndichí-ri-de jíto nuu máá-ró. Te tú ni iin kuachi ní n'ín-rí siki-dé nátu'un kásátú'un-ró, ¹⁵te ni Herodes, chi ni tájí-rí-de ni ja'an-de yúan. Te tú ni iin kuachi ní sá'a-de ja ká'ni-yo-dé.

Ja kuá'an tuku-ya núu Pilato

¹⁶Núsáá te ná xndó'o-ri-de te síá-ri-de ki'in-de. Achí-de. ¹⁷Chi ndita'an viko-ún kánúú ja síá-de iin preso. ¹⁸Ko taká ñayivi kuá'a-ún, iin núú-ni ni kákana jaa-i: Ka'ni-ní chaa yá'a. Te síá-ní Barrabás ná k'ín-de, áchí-i. ¹⁹Te Barrabás, kánde-de vekaa kuachi ja ní xndónnda-de-i ni kanakuatá'an máá-i, te ni ja'ni-dé iin ndiyi. ²⁰Te ni ka'an tuku Pilato jíin-i, chi síá-de Jesús kuni-de núú. ²¹Ko máá-i ni kakana jaa tuku-i: Ka'ni-ní-de jiká cruz, kata kaa-ní-de, áchí-i. ²²Te ni ka'an tuku-de jíin-i vuelta uni: Te naún kuachi ni sá'a chaa yá'a vii. Tú n'ín kúti-rí ni iin kuachi siki-dé ja kúu-de. Núsáá te xndó'o-ri-de, te síá-ri-de ki'in-de. Achí Pilato.

Ja ní kajata kaa-de-ya

²³Ko iin jínu-ni ni kákana jaa ñayivi-ún, ni kajikan-i ja ná kúu-ya jiká cruz. Te máá-i jíin táká sutu ñá'nu, ni kákana jaa téyí-i. Te yúan ní kundéé-i jíin Pilato. ²⁴Yúan-na te Pilato, ni sánda-de ja ná kúu ja ní kajikan-i. ²⁵Te ni síá Pilato chaa ni kánde vekaa siki ja ní xndónnda-de-i ni kanakuatá'an máá-i te ni ja'ni-dé ndiyi. Chi súan ni kajikan ñayivi-ún. Te ni naku'a-de Jesús nuu-í ja ná sá'a-i ndasa kákuu ini máá-i jíin-yá. ²⁶Te ni kákiñ'in-i-ya. Te ni kákatii-i iin chaa nání Simón nuu Cirene ja vái-de ichi rancho. Te ni kachaa-i cruz siki-dé. Te ndíso-de

kua'an-de yata Jesús. ²⁷Te kua'a ñayivi jíin ñá'an, ni kandikin-i yata-yá. Te ña'an-ún, kánde'e-ña te kákana jikó'ó-ña ja'a-yá. ²⁸Ko máá Jesús, ni xío koto-ya núu-ña. Te ni ka'an-ya jíin-ña: Se'e nuu Jerusalén, ma ndé'e-ro ja'a-rí. Nde'e ja'a máá-ró jíin ja'a se'e-ró jíná'an-i. ²⁹Te kuni so'o-ró, chi chaa kivi ja ká'an-i: Xáan ndatu ña'an numá, jíin ja tú ní skáku se'e, jíin ja tú ní skáxin-í, achi-i. ³⁰Yúan-na te ka'an ñayivi jíin táká yuku: Ndua siki-rí jíná'an-ri. Te suni jíin táká tinduu: Kasu siki-rí jíná'an-ri, achi-i. ³¹Chi nú jíin yúnu y'í kásá'a-de tiñu yá'a, te ndasa sá'a-de jíin yúnu íchí núsáá, áchí-ya. ³²Te suni ni io uu chaa ká'io kuachi ká'a'an-de jíin-yá ja kúu-de. ³³Te ni jakoyo-i jíin-yá tinduu nání yíki xini, te yúan ni kajata kaa-i-ya jiká cruz. Te suni ni kajata kaa-i ndendúú chaa ká'io kuachi-ún, iin-de ichi ndává'a-ya, te inga-de ichi ndávésé-yá. ³⁴Te ni ka'an Jesús: Táa, sá'a-ní tuká'nu ini-ní nuu-í, chi tú kájin-i naún kásá'a-i, áchí-ya. Te ni kándatá-i sa'ma-yá, ni kásá'a-i iin apuesto siki. ³⁵Te ñayivi ká'jin yúan kánde'é-i nuu-yá. Te chaa kákuá'nu, suni ni kásákátá-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de: Sava ñayivi á ni kuu ni nama-de. Ná náma-de máá-de, te nú Cristo I'a ni kaji Dios kúu-de, áchí-de. ³⁶Te soldado, suni ni kásákátá-de nuu-yá. Te ni káandita-de nuu-yá. Te ká'a-de vinagre ko'o-ya. ³⁷Te ni kaka'an-de jíin-yá: Nú máá-ró kúu rey ñayivi judío, te ná náma-ró máá-ró, áchí-de. ³⁸Te suni ni io iin tutu yoso siki-yá jíin yú'u griego, jíin latín, jíin hebreo: Yá'a kúu Rey ñayivi judío, áchí. ³⁹Te iin máá chaa ío kuachi-ún ja ndíta kaa-de, ni ka'an ndiva'a-de jíin-yá: Nú máá-ró kúu Cristo, te ná náma-ró máá-ró te suni nama-ró rúu jíná'an-ri núsáá, áchí-de. ⁴⁰Ko inga-de, ni ka'an xa'an-dé nuu tá'an-de: Tú ío ja jíin-ún-ró núu Dios naún, chi iin núu-ni

tá'nu ndatu-ro jíin-yá. ⁴¹Chí máá-yó, jandáa vatu-ni ndó'o-yó yá'a, chí súan kúta'u-yo táká tínu ní sá'a-yó, Ko l'a yá'a, tú ni iin kuachi ní sá'a-ya, áchí-de. ⁴²Te ní ka'an-de jíin Jesús: Nuku'un iní-ní náá nú ní najaa-ní iní ñuu nuu tá'ú-ní tínu, áchí-de. ⁴³Yúan-na te ní ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ka'an-ri jíin-ró, ja vína te kunchaa-ro jíin-rí nuu jardín andíví, áchí-ya. ⁴⁴Te nuu ní kuu nátu'un kaxiuu, te ní kuxk'ví níí núú ñú'un onde ka'uni. ⁴⁵Te ní kutúún ndikandii. Te sa'ma ndíta kaa iní ve'e ii, ní ndata sáva sava. ⁴⁶Yúan-na te ní ka'an jaa Jesús: Táa, iní nda'a-ní náku'a-ná añú-ná, áchí-ya. Te súan ní ka'an-ya, te ní j'i-ni-ya. ⁴⁷Te chaa capitán, nuu ní jini-de ja súan ní kuu, te ní nakana jaa-de Dios: Ndaa ndija ja cháa yá'a iin chaa ndaa ní kuu-de, áchí-de. ⁴⁸Te ndivii ñáyivi ká'jin yúan, ní kajini-i ja súan ní kuu. Te ní kanaxió káva-i kákani-i jikí jiká-i ká'ja'an-i. ⁴⁹Ko taká chaa kajini tá'an jíin-yá, jíin táká ña'an kándikin-ña-yá onde ñuu Galilea, ká'jin jiká-ña kándé'é-ña táká tínu yá'a.

Ja ní kachiyuji-de-ya

⁵⁰Te ní io iin chaa nání José, chaa vá'a chaa ndaa kúu-de. Te suni iin chaa junta kúu-de. ⁵¹Ko tú ní játa'an iní-de tu'un ní kandatú'un junta-ún ni tínu ní kasánda-ún. Te ñuu Arimatea iní ñuu Judea ncháa-de. Te ñúkuu iní-de koo ñuu nuu tá'ú Dios tínu. ⁵²Chaa yá'a, ní jaa-de nuu Pilato. Te ní jikan-de yiki kúñu Jesús. ⁵³Te ní janchaa-de-ya. Te ní chisúkun-dé-ya jíin iin sa'ma kuítá. Te ní chindee-de-ya iní ve'e añú ja ní jacha jiká iin kava nuu tú kunduji-ga ni iin ndiyi. ⁵⁴Te kivi xían-ún koo viko Pascua. Te a yani kundijin kivi ndétatú. ⁵⁵Te ña'an ní kikoyo jíin-yá onde ñuu Galilea, káindikin-ña José kua'an-ña jíin-de. Te ní kajini-ña yaú kava-ún nuu ní yuji yiki kúñu-ya. ⁵⁶Te ní kanaxió

káva-ña káno'on-ña. Te ní kasátu'a-ña jí'o jíin perfume, te ní kandétatú-ña kivi ndétatú-ún, nátu'un ní tá'ú tínu ley.

Ja ní nachaku Jesús

24 Te tíkuáan-ña kivi iin semana ní jakoyo-ña yaú kava-ún, káindá'a-ña táká jí'o ní kasátu'a-ña. Te suni ká'ja'an sava-ga ña'an jíin-ña. ²Te ní kajini-ña ja ní kuxio yuu ndí'u yu'u yaú kava-ún kua'an. ³Te ní kivi koyo-ña. Te tú ní ká'jini-ña yiki kúñu máá Jító'o-yo Jesús. ⁴Te nini kakuñáá iní-ña ja súan ní kajini-ña, te uu chaa káñu'un sa'ma kujín kándii ncháa, ní kajukuñi-ni-de xiin-ñá. ⁵Te ní kayu'ú-ña. Te ní kajaxin-ña núu-ñá nuu ñú'un. Te ní kaka'an chaa-ún jíin-ña: Naja sá ma'ñú ndíyi kánandúkú-ró l'a chakú. ⁶Túu-ya yá'a, chí a ní nachaku-ya. Á tú ná'an-ró ndasa ní ka'an-ya jíin-ró ná ní kandee-ga-ya onde ñuu Galilea núu. ⁷Chí ní ka'an-ya: Jínu ñú'un ja máá Sé'e chaa natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi, te kuu-ya jiká cruz, te nachaku-ya kivi uní. Achí. ⁸Yúan-na te ní kanuku'un iní-ña tú'un ní ka'an-ya jíin-ña. ⁹Te ní kenda-ña yaú kava-ún káno'on-ña. Te ní kakastu'ún-ña tú'un yá'a nuu ndí'uxí iin-de jíin táká nuu sava-ga-de. ¹⁰Te ña'an ká'kastu'ún tú'un yá'a nuu apóstol kákuu María ñuu Magdala, jíin Juana, jíin ingá María náa Jacobo, jíin sava-ga-ña. ¹¹Ko máá apóstol, ká'jani iní-de ja tú'un tá'an tachi káka'an-ña. Te tú ní ká'kandíja-de. ¹²Te ní ndukuñi-ni Pedro. Te ní jinu-de kua'an-de onde yaú kava-ún. Te ní jukuíta ndee-de. Te ní jini-de ja sá'ma kuítá-ún kánda-ña máá. Te ní kee-de kuano'on-dé ve'e-de jáni iní-de ñaún ní kuu.

Ja ní ketá'an-ya jíin úu-de

¹³Te suu kivi-ún, te ká'ja'an uu-de ichi iin ñuu nání Emaús ja ncháa nátu'un

uxi kilómetro yósáva jíin ñúu Jerusalén. ¹⁴Te kándatu'ún máá-de taká tiñu yá'a ja ní kuu-ún. ¹⁵Te nini kándatu'ún-de te kájika tu'ún tá'an máá-de. Te máá Jesús, ni ja-a-ya yata-dé. Te kájika taj-ya kuá'an-ya jíin-de. ¹⁶Ko nátu'un ndasú nduchi-dé náva'a ma nákuní-de-ya. ¹⁷Te ni ka'an-ya jíin-de: Naún tu'un kándatu'ún-ró yá'a nini kájika-ró. Te naja kánduku'á ini-ro, áchí-ya. ¹⁸Te iin-de ja nání-de Cleofas, ni ka'an-de jíin-yá: Á sá ní cha-a-ní ini ñuu Jerusalén, te máá iin-ni ní tú jini-ní taká tiñu ja ní kuu ini ñuu-ún kivi yá'a náún, áchí-de. ¹⁹Te ni jika tu'ún-yá-de: Te naún ní io, áchí-ya. Te máá-de ni kaka'an-de jíin-yá: Aa, ja ní ta'an Jesús ñuu Nazaret, cha-a ni jani tu'un Dios te ni sá'a-de tiñu ñá'nu. Te jíin fuerza ni jani-de tu'un jíto nuu Dios jíin núu taká ñayivi. ²⁰Te sutu ñá'nu jíin cháa kakuñá'nu nuu-yo, ni kanastúu yuán-de. Te ni kanakuxndii siki-dé ja ná kúu-de. Te ni kaja'ni-ún-de jika cruz. ²¹Ko máá-ná jíná'an-ná, ni kanukuu ini-ná ja máá-de kúu cha-a ja náma ñuu Israel núu. Te ni ndi'i taká tiñu yá'a, te vina ni kuu uní kivi já ní kuu taká tiñu-ún. ²²Ko sava ñas'í ío jíin-ná jíná'an-ná, suni ni kasíyú'ú-ña-ná, chi jañá'an xa-an ní jangoyo-ña yaú kava-ún. ²³Te tú ní kánani'in-ñá yiki kúñu-de. Te ni chakoyo-ña te áchí-ña já ní kajini-ña já ní kenda koyo ndajá'a ándiví núu-ñá. Te ni kaka'an ndajá'a-ún jíin-ña já chakú-de. ²⁴Te ni kaja'an sava tá'an-ná onde yaú kava-ún. Te ni kajini-de nátu'un ni kaka'an ña'an-ún. Ko tú ní kájini kuti-dé nuu máá cháa-ún. Achí-de. ²⁵Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Cha-a xini ñáá kakuu-ró. Xa-an úun ini añú-ro já kándíja-ró taká tu'un ni kaka'an cha-a ni kajani tu'un Dios. ²⁶Á tú kánúú já ndó'o Cristo tundó'o yá'a te vasa ndívi-ya núu ndúñá-nu-ya náún. Achí-ya. ²⁷Te ni kejá'a-yá onde

tu'un Moisés jíin tú'un cha-a ni kajani tu'un Dios, te ni jani kájí-yá taká tu'un tutu ii núu-dé ja ká'an tu'un máá-yá. ²⁸Te ni kakuyani-de rancho nuu kaja'an-de-ún. Te máá-yá ni sá'a-ya nátu'un ki'in jiká-ga-ya. ²⁹Ko máá-de ni kastétuu-de-ya, ni kaka'an-de jíin-yá: Kendoo-ní jíin-ná, chi a kuá'ini te kuakuxkí'vi, áchí-de. Yúan-na te ni kivi-ya já kéndoo-ya jíin-de. ³⁰Te nuu ní kajungoo-de ja kée-dé staa, te ni ki'in-ya staa-ún, te ni jikan ta'u-yá. Te ni ja'ncha sava-ya. Te ni ja'a-ya núu-dé jíná'an-de. ³¹Yúan-na te nátu'un ni kananuña nduchi-dé. Te ni kanakuni-de-ya. Ko ii-ní ni kuxio-ni-ya kuá'an-ya. ³²Yúan-na te ni kaka'an máá-de: Jandáa ja ní tá'u'u ini añú-yo ja níni jani-ya tú'un nuu-yo íchi-ún nuu ní juña-ya tutú ii núu-yo. ³³Te suni hora-ún ni kandukuiñi-de. Te kuano'on-dé ichi ñuu Jerusalén. Te yúan ni kanaketá'an-de jíin uxi iin-ga cha-a-ún ká'iiin tútu-de jíin sáva-ga tá'an-de. ³⁴Te ni kaka'an-de: Jandáa jakúti a ni nachaku máá Jító'o-yo. Te a ni ndenda ndijin-ya núu Simón. Achí-de. ³⁵Yúan-na te ndendúu cha-a-ún, ni kakastu'ún-de ndasa ni kaketa'an-de jíin-yá ichi-ún. Te ndasa ni kanakuni-de nuu-yá nuu ní ja'ncha sava-ya staa. ³⁶Te nini kándatu'ún-de tu'un yá'a, te ni jukuiñi-ni máá-yá sava ma'ñú-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ma kuku'á ini-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ³⁷Ko máá-de, ni kayu'ú-de. Te ni kandakoto io-de. Te kajani ini-de ja iin añú kúu-ya. ³⁸Ko máá-yá ni kachi-ya jíin-de: Naja káyu'ú-ro. Naja súan kajani ini-ro. ³⁹Nde'é ndá'a-rí jíin já'a-rí, te kuni-ro já máá-rí kúu. Tiin ruu te kuni-ro, chi iin añú tú ñáva'a kuñu ni yiki nátu'un kándé'é-ró já ñáva'a máá-rí. Achí-ya. ⁴⁰Te ni kuu ni ka'an-ya tú'un yá'a. Te ni stá'an-ya ndá'a-yá ja'a-yá nuu-dé jíná'an-de. ⁴¹Te vasa kákusiñi xa-an ini-de, ko tú ní kákandíja va'a-de. Te

yúan ní ka'an-ya jíin-de: Ió ja kée-rí yá'a xí túu, áchí-ya. ⁴²Yúan-na te ni kaja'a-de ñin tiyáká táu núu-yá, jíin ñin yoko ja ñú'un nduxi. ⁴³Te ni ki'in-ya ní yee-yá nuu-dé jíná'an-de. ⁴⁴Te ni ka'an-ya jíin-de: Ya'á kúu taká tu'un ni ka'an-ri jíin-ró ná ni kanchaa-ri jíin-ró sáá, ja kánúu skíkuu taká tu'un-ri ja yóso núu tutú ley Moisés, jíin núu tutú chaa ni kajani tu'un Dios jíin núu tutú Salmo. Achí-ya. ⁴⁵Te ni juña-ya já jiní tuní-de jíná'an-de, náva'a kuu juku'un ini-de tu'un ká'an tutú ii. ⁴⁶Te ni kachi-ya jíin-de: Súan yóso núu tutú ja ndó'o Cristo, te nuu uní kivi te nachaku-ya má'ñú ndíyi. ⁴⁷Te jíin sí'ví-yá ná kuichá tu'un nuu taká ñayivi já ná nákani ini-i, náva'a koo tuká'nu ini-ya núu taká kuachi-i. Te kejá'á tú'un yá'a onde ñuu Jerusalén ki'in. ⁴⁸Máá-ró

kákuu chaa kani ndaa tu'un yá'a. ⁴⁹Te vina tájí-rí ja ní keyu'u Táa-ri. Te kii siki-ro jíná'an-ró. Ko kendo-ró ini ñuu Jerusalén onde ná kú'un-ró fuerza ja kii onde andívi, áchí-ya.

Ja ní ndaa-ya kuá'an-ya ándívi

⁵⁰Yúan-na te ni kiñi'in-ya-dé kua'an-ya jíin-de onde ñuu Betania. Te yúan ni kaña-ya ndá'a-yá. Te ni jikan ta'u-yá ja'a-dé jíná'an-de. ⁵¹Te nini jikán ta'u-yá ja'a-dé, te ni kuxio-ni-ya núu-dé, ni ndaa-ni-ya kuá'an-ya onde andívi. ⁵²Te máá-de, ni kachiñú'un-de-ya. Yúan-na te ni kanaxió káva-de káno'on-de ñuu Jerusalén kákusi xáan ini-de. ⁵³Te nene ni ka'iin-de ini ve'e ii kájikán ta'u-dé te kánakana jaa-de Dios. Amén.

EL SANTO EVANGELIO
SEGUN SAN JUAN

TU'UN VA'A NI CHAA SAN JUAN

Máá-yá kúu máá Tú'un

1 Ondé xnáñúú ní kuu Tu'un. Te Tu'un-ún, ni kanchaa-ya jíin Dios. Te máá Tú'un-ún ni kuu Dios. ²Máá-yá ni kanchaa-ya ondé xnáñúú jíin Dios. ³Te ondé jíin máá-yá ni sá'a Dios taká ndatíñu. Te nú tú ní sá'a máá-yá, te ma kúva'a ni iin ndatíñu yá'a núú. ⁴Te iní máá-yá nū'un vida te yuán kúu iin luz ja stúun nuu taká ñayivi. ⁵Te máá luz, xndíi ncháa nuu nūñáa. Te ñuñáa-ún, tú ní kúndéé ndá'va.

Juan, cháa skuánducha

⁶Te ni táj Dios iin cháa nání Juan. ⁷Cháa yá'a, ni kii-de ja káni ndaa-de tu'un máá luz, náva'a kándíja taká ñayivi sá'a-de. ⁸Nasu máá-de ní kúu luz. Ko ni kii-de náva'a kani ndaa-de tu'un máá luz. ⁹Máá-yá kúu luz ndija ja stúun nuu taká ñayivi, te ondé sáá ní kii-ya iní ñuyivi. ¹⁰Te ni ncháa-ya iní ñuyivi, ko vasa jíin máá-yá ni kuva'a ñuyivi, te tú ní nákuní ñayivi núu-yá. ¹¹Ni kii-ya núu já xíin máá-yá, te ñayivi máá-yá-ún, tú ní kájatá'ú-i-ya. ¹²Ko sava ñayivi, ni kakandíja-i-ya jíin sí'ví-yá, te ni kajatá'ú-i-ya. Te nuu máá-i ni ja'a-ya tú'un ja ndúu-i se'e Dios. ¹³Te máá-i, tú ní kákaku-i cuenta niñi, te ni yiki kúñu, ni cháa, tú ní kás'a'a, chí sua máá Dios ni sá'a. ¹⁴Te máá tú'un-ún, ni nduu-ya iin yiki kúñu. Te ni ncháa-ya jíin-yó. Te nū'un chítú-yá jíin tú'un luu, jíin tú'un ndaa Dios. Te ni kajini-yo já lúu ni nduñá'nu-ya. Chí nátu'un luu kúñá'nu máá tú'un-ni Se'e Táa-yo Dios, suni súan-ni káa máá-yá. ¹⁵Juan, ni jani ndaa-de tu'un-ya: I'a

yá'a kúu ja ní ka'an-ri: I'a ja váji ichi yatá-rí ñá'nu-ga kúu-ya vásá rúu, chí onde ná té kaku-ga-ri, te a ío-ya, áchí-de. ¹⁶Te ja nū'un chítú máá-yá, onde yúan ni kani'in taká-yo, chí bueno ni ja'a-ya tú'un luu ini-ya núu-yo. ¹⁷Moisés, ni ja'a-de ley nuu-yo. Ko Jesucristo, ni ja'a-ya tú'un luu ini-ya jíin tú'un ndaa nuu-yo. ¹⁸Tú ní jiní kuti ní iin ñayivi núu Dios. Ió iin máá tú'un-ni Se'e-ya já kanchaa jíin-yá, te máá Sé'e-ya-ún, ni jani-ya tú'un Dios nuu-yo. ¹⁹Te judío, ni katájí-ún sutú jíin cháa levita ni kikoyo ichi nūu Jerusalén. Te ni kajika tu'un-ún Juan: Te róo ndé cháa kúu-ró, áchí. Te yá'a kúu tu'un ni jani ndaa Juan, ²⁰te tú ní jasú-de yu'u-dé. Chí ni ka'an ndaa-de: Nasuú Cristo kúu-ri, áchí-de. ²¹Te ni kajika tu'un-ún-de: Núsáa te Elías kúu-ró náún, áchí. Te ni ka'an Juan: Nasuú rúu kúu, áchí-de. Te ni kajika tu'un tuku-ún-de: Máá cháa jáni tu'un Dios kúu-ró núsáa, áchí. Túu, áchí Juan. ²²Te ni kaka'an tuku jíin-de: Te ndé cháa kúu-ró núsáa. Ka'an náva'a nakani-ri tu'un nuu cháa ni katájí rúu vai-ri. Ná ka'an máá-ró ndé cháa kúu-ró víi, áchí. ²³Te ni ka'an Juan: Máá-rí kúu iin ndajá'a kána jaa onde nuu nū'un té'é: Ná sándóo-ró ichi máá Jító'o-yo, nátu'un ni ka'an Isaías, cháa ni jani tu'un Dios onde sáa. ²⁴Te ja ní kikoyo-ún, fariseo ni katájí-ún. ²⁵Te ni kajika tu'un Juan: Te naja skuánducha-ro te nú nasu Cristo ni Elías ni máá cháa jáni tu'un Dios kúu-ró núsáa, áchí. ²⁶Te ni ka'an Juan jíin: Ruu, chí jíin ndúcha skuánducha-rí. Ko ma'nú máá-ró kanchaa iin I'a ja tú kájiní-ro. ²⁷I'a yá'a vai ichi yatá-rí. Te tú kúñá'nu-ri ndájí-rí ñii yí'i ndijan-yá, chí ñá'nu-ga kúu-ya vásá rúu. Áchí-de. ²⁸Súan ni io ini nuu Betábara, onde in-ga lado Jordán, nuu ní skuánducha Juan. ²⁹Te kivi xían-ún ni jiní Juan nuu Jesús ja vai-ya núu-dé. Te ni ka'an-de: Yúan vai Lélú Dios, I'a kuánchaa kuachi ñayivi

ñúyívi. ³⁰ I'a yá'a kúu ja ní ka'an-ri: Ichi yatá-rí vai iin I'a ñá'nu-ga kúu vása rúu. Chi onde ná té kaku-ga-ri te ío-ya. ³¹ Te tú ní nákun-ri-ya. Ko ná-va'a kenda ndijin-ya núu ñáyivi Israel, yuán ní kii-ri skuánducha-rí jíin ndúcha. Achí-de. ³² Te ni jani ndaa Juan tu'un: Ni jini-ri Espiritu ja ní kuun ichi ándfí ná-tu'un paloma. Te ni jungoo siki-yá. ³³ Te tú ní nákun-ri-ya, ko máá Dios, I'a ni tájír rúu vai-ri ja skuánducha-rí jíin ndúcha, máá-yá ni ka'an jíin-rí: Nú kuni-ro ja kúun Espiritu siki iin chaa te jungoo siki-dé, te máá cháa-ún kuu I'a skuánducha jíin Espiritu Santo, áchí Dios. ³⁴ Te a ni jini-ri-ya. Te jáni ndaa-ri tu'un ja I'a yá'a kúu máá Sé'e Dios, áchí-de.

Uu chaa kándikín-de Jesús

³⁵ Te kivi xian-ún kánchaa tuku Juan jíin uu chaa skuá'a jíin-de. ³⁶ Te ni jini-de nuu Jesús ja jka kuu-ya yúan. Te ni ka'an-de: Yúan nde'é-ró máá Lélú Dios, áchí-de. ³⁷ Te ndendúú chaa skuá'a-ún, ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an Juan. Te ni kándikín-de Jesús. ³⁸ Te ni xío kóto Jesús. Te ni jini-ya ja kándikín-de yata-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naún kánandúkú-ró, áchí-ya. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Rabí (ja kuni ka'an: Maestro), ndénu ncháá-ní, áchí-de. ³⁹ Te ni ka'an-ya jíin-de: Ña'an te kuni-ro, áchí-ya. Te ni jakoyo-de te ni kajini-de nuu ncháá-ya. Te ni kəkendo-de jíin-yá kivi-ún, chi a ío nátu'un kakuun áni. ⁴⁰ Te ndendúú chaa-ún, ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an Juan. Te ni kándikín-de-ya. Te iin-de kúu Andrés, ñani Simón Pedro kúu-de. ⁴¹ Chaa yá'a, ni nani'in-ní-de ñani-de Simón. Te ni ka'an-de jíin: Ni kaketá'an-ri jíin Mesías (ja kuni ka'an: Cristo), áchí-de. ⁴² Te ncháka-de chaa ni chaa-de jíin núu Jesús. Te ni nde'é Jesús nuu-dé. Te ni ka'an-ya: Máá-ró kúu

Simón, se'e Jonás. Vina te kunání-ró Cefas (ja kuni ka'an: iin kava). Achí-ya.

Ja ní kana-ya xini Felipe jíin Natanael

⁴³ Te inga kivi xian-ún kuni Jesús ki'in-ya núu Galilea. Te ni ni'in tá'an-ya jíin Felipe. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikín-ro túu ki'on, áchí-ya. ⁴⁴ Te Felipe kúu chaa nuu Betsaida, nuu Andrés jíin Pedro. ⁴⁵ Te ni ni'in tá'an Felipe jíin Natanael. Te ni ka'an-de jíin: A ni kaketá'an-ri jíin Jesús nuu Nazaret. Se'e José kúu-ya. Te máá-yá kúu I'a yóso tú'un-ya núu tutú ley Moisés jíin núu tutú ni kachaa chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá, áchí-de. ⁴⁶ Te ni ka'an Natanael jíin-de: Á ío ja vá'a onde ini nuu Nazaret, áchí-de. Te ni ka'an Felipe jíin-de: Ña'an te kuni-ro, áchí-de. ⁴⁷ Te ni jini Jesús ja vai Natanael. Te ni ka'an-ya tú'un-de: Yá'a vai iin chaa Israel ndaa, chi tú xndá'ú kuti-dé, áchí-ya. ⁴⁸ Te ni ka'an Natanael jíin-yá: Ndasá jini-ní náá, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Ni jini-ri róo onde ná té kana-ga Felipe xini-ro, ná ni kandee-ró chíi yunu mérkexe, áchí-ya jíin-de. ⁴⁹ Te ni ka'an Natanael: Maestro, máá-ní kúu Se'e Dios, máá-ní kúu Rey nuu ñáyivi Israel, áchí-de jíin-yá. ⁵⁰ Te ni ka'an Jesús: Ni ka'an-ri jíin-ró ja ní jini-ri róo chíi yunu mérkexe. Ja yúan kándíja-ró náún. Tiñu ñá'nu-ga kuni-ro vása yá'a, áchí-ya jíin-de. ⁵¹ Te ni ka'an-ga-ya jíin-de: Jandaa ká'an-ri jíin-ró: Vina te kuni-ro ja núña andívi, te ndajá'a Dios, kándaá kánuu siki máá Sé'e chaa, áchí-ya.

Viko tánda'a núu Caná

2 Te kivi uní ni kuu iin viko tánda'a iní nuu Caná ndañú Galilea. Te yúan kánchaa náá Jesús. ² Te suni ni kákana-i xini Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, ni kaja'an-ya víko-ún. ³ Te a ni ndí'i vino. Te náá Jesús ni ka'an-ña jíin-yá: Tú kuti-gá vino káñava'a-i, áchí-ña.

⁴Te n̄i ka'an Jesús jíin-ña: Nána, na-ja stétuu-ní-ná, chí té ja-ga hora-ná, áchí-ya. ⁵Te n̄i ka'an náa-ya jíin súchí kájatíñu-ún: Sá'a ndéja ká'an-ya jíin-ró. Achí-ña. ⁶Te yúan ío iñu tinaja yuu. Te kuu ku'un uu xí uní kiyi ja fin iin. Chí cháa judío, súan ndoo iní-de. ⁷Te n̄i ka'an Jesús jíin-i: Skútú-ró tinaja yá'a nducha. Te n̄i kaskútú-i onde yu'u. ⁸Te n̄i ka'an-ya jíin-i: Vina te tava-ro te kinchaka-ró núu mayordomo, áchí-ya. Te n̄i kajanchaka-i nuu-dé. ⁹Te mayordomo, n̄i jito ncha-de nducha já ní nduu vino, te tú ní jiní-de ndénu ní kii. Ko mozo n̄i katava ndúcha-ún a kájiní-i. Yúan-na te n̄i kana-de xiní máa yí. ¹⁰Te n̄i ka'an-de jíin: Taká cháa kája'a-de vino va'a xna'an-ga te nú a n̄i kaji'i vatu máa-i, yúan-na te já'a-de ja tú ío va'a. Ko máa-ró n̄i chiva'a-ró vino va'a yá'a onde vina. ¹¹Yá'a kúu tuni xnañúú ní sá'a Jesús iní nuu Caná ndañúu Galilea. Te n̄i kajiní-i ja lúu ñánu-ya. Te cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i kakandíja-de-ya. ¹²Te n̄i kuu yúan. Te máa-yá jíin náa-ya jíin ñaní-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i kanuu-ya núu Capernaum. Te n̄i kaxiukú-yá yúan yaku-ni kivi.

Ja ní sándoo-ya vé'e ii

¹³Te n̄i kuyani viko Pascua ñayivi judío. Te n̄i kaa Jesús kua'an-ya núu Jerusalén. ¹⁴Te n̄i jiní-ya ñayivi káxikó xndikí jíin ríi jíin paloma, jíin ñayivi káxndáji xu'ún, káxiukú-i iní ve'e ii. ¹⁵Te n̄i sá'a-ya fin cuarta ñii. Te n̄i skúnu-ya táká-i iní ve'e ii onde jíin ríi jíin xndikí-í. Te n̄i jacha-ya xu'ún ñayivi káxndáji. Te n̄i skuíó káni-ya táká mesa-i. ¹⁶Te n̄i ka'an-ya jíin ñayivi káxikó paloma: Chaxio kiti yá'a. Ve'e Táa-ri, ma násá'a-ró nuyá'u. Achí-ya. ¹⁷Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i kanuku'un iní-de tu'un yóso núu tutú: Ná kuítú xaan iní-ri ve'e-ró, onde kuítá-ri jíin, áchí. ¹⁸Te n̄i kaka'an cháa judío: Na

tuni stá'an-ro núu-rí ja ní sá'a-ró súan, áchí-de jíin-yá. ¹⁹Te n̄i ka'an Jesús: Stúchaa-ro vé'e ii yá'a, te nuu uní-ni kivi te ndukani-ri, áchí-ya. ²⁰Yúan-na te n̄i kaka'an cháa judío: Nuú uu xiko iñu kuia te n̄i jinu ve'e ii yá'a. Te róo nuu uní-ni kivi te ndukani-ró náun. Achí-de. ²¹Ko máa-yá, chí kuní ka'an-ya já yíki kúñu-ya kúu nátu'un ve'e ii. ²²Ja yúan, nuu ní nachaku-ya já ní ji'i-ya, te cháa káskuá'a jíin-yá, n̄i kanuku'un iní-de ja ní ka'an-ya tú'un yá'a. Te n̄i kakandíja-de tutu ii jíin tú'un n̄i ka'an Jesús. ²³Te máa kivi víko Pascua káncha-ya núu Jerusalén. Te kua'a ñayivi ní kakandíja-i-ya, chí n̄i kajiní-i taká tuni n̄i sá'a-ya. ²⁴Ko Jesús, tú ní játú'un-yá-i, chí a jiní-ya táká-i. ²⁵Te tú ní jíinu nú'un-yá ja ká'an ni iin cháa tu'un ñayivi jíin-yá, chí a jiní-ya ndasa káa iní-i jíná'an-i.

Tu'un Nicodemo

3 Te n̄i io iin tá'an cháa fariseo nání-de Nicodemo. Te kúná'nu-de nuu ñayivi judío. ²Cháa yá'a n̄i cháa-de nuu Jesús iin akuáa. Te n̄i ka'an-de jíin-yá: Maestro, a kájiní-ná ja fin maestro kúu-ní te vai-ní onde nuu Dios, chí nú tú chindéé chítuu Dios iin cháa, te ma kúu sá'a-de taká tuni ja sá'a máa-ní núu, áchí-de. ³Te n̄i ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja nú tú nakaku jáa fin cháa, te ma kúu kuni-de nuu nuu tá'u Dios tiñu, áchí-ya jíin-de. ⁴Te n̄i ka'an Nicodemo jíin-yá: Ndasá kuu nakaku iin cháa nú a n̄i yii-de. Á kuu ndívi-de chíi náa-de te nakaku tuku-de, áchí-de. ⁵Te n̄i ka'an tuku Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, nú tú kaku iin cháa jíin ndúcha jíin Espíritu, te ma kúu kivi-de iní nuu nuu tá'u Dios tiñu. ⁶Ja ní kaku cuenta kuñu, kuñu kúu. Te ja ní kaku cuenta Espíritu, se'e Espíritu kúu. ⁷Ma náana iní-ro tú'un ká'an-ri jíin-ró: Jínu nú'un já náaku jáa-ró. ⁸Kée tachí ndénu kuní máa, te

jíni sɔ'o-ró já káyu, ko tú jíni-ro ndénu vái ni ndénu kí'in. Súan kúu taká ñayivi já káku cuenta Espiritu, áchí-ya. ⁹Te ni ka'an Nicodemo: Ndasas kuu yúan núsáá, áchí-de jíin-yá. ¹⁰Te ni ka'an Jesús: Máá-ró kúu iin maestro Israel te tú júku'un iní-ro jíin tú'un yá'a náún. ¹¹Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ká'an-ri tu'un ja júku'un iní-ri. Te jáni ndaa-ri tu'un tiñu ni jíni-ri. Ko tú játú'un-ró tú'un ndaa ká'an-ri. ¹²A ni ka'an-ri tu'un ñuyívi jíin-ró te tú kándíja-ró. Ndasas kándíja-ró nú ka'an-ri tu'un andívi jíin-ró núsáá. ¹³Máá Sé'e chaa kanchaa-ya andívi. Te ni kuun-ya íchi andívi. Te máá iin-ni-ya ní ndaa-ya andívi, tuká inga chaa ní sá'a. ¹⁴Chí nátu'un ni jata kaa Moisés koó núu nú'un té'é, jínu nú'un já súni súan kuita kaa máá Sé'e chaa. ¹⁵Náva'a ma náa taká ñayivi kákandíja-i-ya, chí sua kuchaku-i ní káni, áchí-ya jíin-de. ¹⁶Chí Dios, xaən ní kundá'ú iní-ya ñayivi ñuyívi. Ja yúan ní táji-yá Se'e-ya ní kii-i, vasa máá tú'un-ni-i ni io, náva'a ma náa taká ñayivi kákandíja-i-ya, chí sua kuchaku-i ní káni. ¹⁷Chí tú ní táji Dios Se'e-ya núu ñuyívi já tánu ndatu ñayivi, chí sua ja ná káku ñayivi sá'a-ya. ¹⁸Nú kándíja iin ñayivi núu-yá, te ma tánu ndatu-i. Ko ñayivi tú kándíja, ta'nu ndatu ná'in-i, kuachi ja tú kándíja-i nuu máá iin-ni Se'e Dios. ¹⁹A ni chaa máá luz iní ñuyívi. Ko ñayivi-ún, ni kakumaní-gá-i jíin núñáa vasa jíin luz, chí tiñu kásá-a-i kákuu tiñu ñáá. Ja yúan te ta'nu ndatu ná'in-i. ²⁰Chí taká ñayivi já sá'a tiñu ñáá, jíto u'u-i nuu ío luz. Te tú kii-i nuu ío luz, náva'a tú ndenda ndijin tiñu sá'a-i. ²¹Ko ñayivi já sátiñu ndaa, vai-i nuu ío luz, náva'a kenda ndijin ja jíin Dios ni sá'a-i tiñu máá-i.

Tu'un ndaa ni ka'an Juan

²²Yoán-na te Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, kája'an-ya núu

Judea. Te yúan ni kanchaa-ya jíin-de. Te ni skuánducha-ya. ²³Te suni ni skuánducha Juan iní nuu Enón yani nuu Salim, chí ni io kua'a ndúcha yúan. Te ni kikoyo ñayivi núu-dé, te ni skuánducha-dé-i. ²⁴Chí té kivi-ga Juan vekaa. ²⁵Te chaa káskuá'a jíin Juan, ni kastátá'an-de jíin cháa judío sikí modo ndoo iní. ²⁶Te ni chakoyo-de nuu Juan. Te ni kaka'an-de: Maestro, chaa ni kanchaa jíin-ni inga lado yucha Jordán ja ní ka'an ndaa-ni tu'un-de, vina te skuánducha máá-de, te ndivii ñayivi kája'an-i nuu-dé, áchí. ²⁷Te ni ka'an Juan: Ni iin chaa ma ní'in kúti-dé ni iin modo, te nú tú kii onde andívi. ²⁸Máá-ró ni kajini ndaa-ro já ní ka'an-ri: Nasu rúu kúu Cristo, chí sua ni táji-yá ruu yóxnúu-rí nuu-yá vai-ri. ²⁹Chaa ncháka ñasí'í kúu yii. Te amigo yii-ún kájin xiin-dé te kájin sɔ'o tu'un ká'an-de. Te kákusi'í xaən iní-i, nú a ni kajini sɔ'o-i ká'an yii-ún. Súan kúu ja kúsi'í xaən iní-ri vina. ³⁰Jínu nú'un já ndúñá'nu-ga máá-yá te ndúsúchí-ga máá-rí, áchí Juan. ³¹I'a vai onde nuu súkún, ná'nu-ga kúu-ya vasa taká-i. Te chaa ni kaku iní ñuyívi yá'a, se'e ñuyívi kúu-de. Te tu'un ñuyívi ká'an-de. I'a vai ichi andívi, ná'nu-ga kúu-ya vasa taká chaa. ³²Te jáni ndaa-ya tú'un ja ní jini-ya jíin já ní jini sɔ'o-ya. Ko ni iin ñayivi tú játá'ú-i tu'un ká'an-ya. ³³Ko ñayivi játá'ú tú'un ndaa ká'an-ya, suni máá-i ká'an-ndaa-i ja ío ndaa tu'un ká'an Dios. ³⁴Chí I'a ni táji Dios vai, tu'un Dios ká'an-ya. Chí Dios, tú kuf'a-ni já'a-ya Espiritu-ya. ³⁵Máá Táa, kundá'ú iní-ya Sé'e-ya, te ni ja'a-ya taká ndatíñu nda'a Sé'e-ya. ³⁶Ñayivi já kándíja nuu máá Sé'e-ya, kuchaku-i ní káni. Te ñayivi já tú kándíja nuu Sé'e-ya, ma kúchaku-i chí sua ví'í-gá kití iní Dios nuu-í.

Jesús jíin ñá'an ñúu Samaria

4 Te chaa fariseo, ni kajini tu'un-de tu'un Jesús, ja ío kua'a-gá chaa káskuá'a jíin máa-yá vásá jíin Juan jíin ja skuánducha-yá kua'a-gá ñayivi vásá Juan. Te ni jini Jesús tu'un-ún. ²Ko tú ní skuánducha Jesús, chi sua chaa káskuá'a jíin-yá, káskuánducha máa-de. ³Te ni kenda-yá ñúu Judea. Te kua'an tuku-yá ñúu Galilea. ⁴Te jínu ñú'ún ja já'a-yá kí'in-yá ñúu Samaria. ⁵Yúan-na te ni jaa-yá ñin ñuu nání Sicar ini ñuu Samaria, yani ndu'a Jacob ja ní ja'a-de nuu sé'e-de José. ⁶Te yúan ío sókó Jacob. Te Jesús, ni jungoo-yá xiín sókó-ún, chi ni kuitá-yá íchi kuá'an-yá. Te nátu'un kaxiuu kúu. ⁷Te ni chaa ñin ñá'an ñuu Samaria, vai tava-ñá nducha. Te ni ka'an Jesús jíin-ña: Ku'a nducha ná kó'o-ná. Achí-ya. ⁸Chi chaa káskuá'a jíin-yá, a ká'ja'an-de onde nuu kuakuagan-de ja kée-dé. ⁹Te ñá'an ñúu Samaria, ni ka'an-ña jíin-yá: Naja jikán-ní nducha núu-ná ko'o-ní, chi chaa judío kúu-ní, te ñá'an ñúu Samaria kúu-ná, achí-ña. Chi ñayivi judío, tú kivi nduu-i jíin ñayivi ñúu Samaria. ¹⁰Te ni ka'an Jesús: Nú ní jiní-ní naún kúu ja kuá'a Dios nuu-ní, te jíin I'a ja ká'an jíin-ní: Ku'a-ní nducha ná kó'o-ná, yúan-na te kakan-ní nuu-yá te kua'a-yá ndúcha chakú ko'o-ní núu, achí-ya. ¹¹Te ni ka'an ñá'an-ún jíin-yá: Táta, xaan kúnú sókó yá'a te tú na jíin táva-ní nducha. Núsáá te ndénu ní'in-ní nducha chakú. ¹²Chi sókó yá'a ni ja'a táa-yo Jacob nuu-yo. Te yá'a ni ji'i máa-de nducha, jíin sé'e-de, jíin kíti-dé. Te ñá'nu-ga máa-ní vásá máa-de náún. Achí-ña. ¹³Te ni ka'an Jesús: Nú ndé chaa ko'o nducha yá'a, kuchi tuku-de. ¹⁴Ko chaa ko'o nducha ja kuá'a-ná nuu-dé, ma kuchi kuti-gá-de, chi nducha ja kuá'a-ná-ún, koo ñin sókó iní-de ja kána nducha kúchaku-de ní káni sá'a, achí-ya jíin-ña.

¹⁵Te ni ka'an ñá'an-ún jíin-yá: Táta, ku'a-ní nducha-ún ko'o-ná, náv'a tuká kuchi kuti-ná, ni tuká kitava-ná-cha yá'a, achí-ña. ¹⁶Te ni ka'an Jesús jíin-ña: Kuákana-ní xini yí-ní te chaa-ní, achí-ya. ¹⁷Te ni ka'an ñá'an-ún: Tú yii-ná ío, achí-ña. Te ni ka'an Jesús jíin-ña: Va'a-ni ká'an-ní, tú yii-ná ío, ¹⁸chi ni io u'un yii-ní. Te chaa ncháka-ní vina, nasu yí máa-ní kúu-de. Ya'á kúu ja ní ka'an ndaa-ní, achí-ya. ¹⁹Te ni ka'an ñá'an-ún jíin-yá: Táta, ñin chaa jáni tu'un Dios kúu-ní jáni ini-ná. ²⁰Ndiyi táa-yo, yuku yá'a ni kachiñú'ún-de Dios. Te máa-ní káka'an-ní ja ñúu Jerusalén kúu nuu kánúú chíñú'ún-yó, achí-ña. ²¹Te ni ka'an Jesús jíin-ña: Nána, ná kándija-ní tu'un ká'an-ná chi chaa ñin kivi, ja ní yuku yá'a, ni ñuu Jerusalén, tú chíñú'ún-ní máa Táa-yo Dios súan. ²²Níí, tú kajini-ní naún kúu ja kachiñú'ún-ní. Ko máa-ná, kajini-ná I'a kachiñú'ún-ná. Chi onde nuu ñayivi judío vai tu'un nama yóo. ²³Te chaa ñin kivi ja ñayivi kachiñú'ún ndaa, chíñú'ún ndíja-i Táa-yo Dios jíin iní jíin añú-i. Chi Táa-yo, ndúkú-yá ñayivi ja súan chíñú'ún-i-ya kuní-ya. Te a ni chaa kivi-ún. ²⁴Dios kúu Espíritu. Te ñayivi kuní chíñú'ún, kánúú ja chíñú'ún ndíja-i-ya jíin iní jíin añú-i, achí-ya. ²⁵Te ni ka'an ñá'an-ún jíin-yá: Jiní-ná ja kí Mesías, ja nání Cristo. Te nú ni chaa máa-yá, te stá'an-ya táka tu'un nuu-yo. Achí-ña. ²⁶Te ni ka'an Jesús jíin-ña: Máa-ná kúu I'a-ún ja ká'an-ná jíin-ní, achí-ya. ²⁷Te nini sá súan ká'an-ya, te ni chakoyo chaa káskuá'a jíin-yá. Te ni kanaa iní-de kánde'é-de ja ndátu'ún-yá jíin ñin ñá'an. Ko tú ní ñin-de ní ka'an: Naún jiká tu'ún-ní-ña, xí: Naún tu'un ndátu'ún-ní jíin-ña. ²⁸Yúan-na te ñá'an-ún, ni skéndo-ña kíyi-ña te kua'an-ña onde ñuu. Te ni ka'an-ña jíin ñayivi yúan: ²⁹Ñá'an jíná'an-ró te kuní-ro ñin chaa. Chaa-ún ni kachi-de nuu-rí taká naún tiñu ni sá'a-ri. Sá-

naa te máá-de kúu Cristo, áchí-ña. ³⁰Yúan-na te nì kenda koyo-i ñuu-ún. Te nì chakoyo-i nuu-yá. ³¹Te chaa káskuá'a jíin-yá, nì kastétuu-de-ya: Maestro, kee-ní staa, áchí-de. ³²Te nì ka'an-ya jíin-de: Ió ndeyu kée-rí ja tú kájiní-ro, áchí-ya. ³³Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-yá, nì kajika tu'ún tá'an-de: ñin chaa nì kinchaka ja ní yee-yá náún, áchí-de. ³⁴Te nì ka'an Jesús jíin-de: Ndeyu-rí kúu ja sá'a-rí tiñu kuní I'a nì tájí rúu vai-rí jíin ja skíkuu-rí tiñu-ya-ún. ³⁵Á tú káka'an-ro: Ió kuun yóo onde kivi tá'nu trigo. Vina te ká'an-rí jíin-ró: Ndukani nuu-ro te nde'é-ró ní ndú'a-ún, chí a nì kuaan ja tá'nu. ³⁶Te chaa já'nu, a kíin-de ya'u-de te nastútú-de nuní ja kúchaku ní káni, náva'a chaa sáka jíin chaa já'nu, ñin ká'nu-ni kusii iní-de. ³⁷Chí súan kúu ja ká'an ndaa tu'un: ñin chaa sáka, te inga-de já'nu, áchí. ³⁸Te a nì tájí-rí róo kika'nu-ro núu tú ní kásatiñu-ró. Sava-ga chaa nì kasatiñu, te máá-ró, a nì kivi koyo-ró núu tiñu-de. Achí-ya. ³⁹Te ñayivi núu Samaria iní nuu yúan, nì kajini so'o-i tu'un nì ka'an ña'an-ún. Te kua'a-í, nì káandíja-i-ya. Chí nì ka'an ndaa-ña: Nì kachí-de nuu-rí taká naún tiñu nì sá'a-rí, áchí-ña. ⁴⁰Yúan-na te nì chakoyo ñayivi núu Samaria nuu-yá. Te nì kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná kendooya yúan. Te nì kendooya yúan uu kivi. ⁴¹Te kua'a-gá-i nì káandíja-i-ya sikí tu'un ká'an-ya. ⁴²Te nì kaka'an-i jíin ná'an-ún: Tuká níni tu'un máá-ró te kandíja-ri-ya, chí a nì kajini so'o máá-rí tu'un ká'an-ya. Te kájiní-ri ja I'a yá'a kúu ndija I'a nama ñuyívi, chí Cristo kúu-ya. Achí-i.

Ja ní nasáva'a-ya sé'e mozo rey

⁴³Te nuu uu kivi-ún nì kenda-ya yúan te kua'an-ya núu Galilea. ⁴⁴Chí máá Jesús, nì ka'an ndaa-ya ja ñin chaa jáni tu'un Dios, tú ká'io ja jíin'ún ñayivi núu máá-de jíin-de. ⁴⁵Te nì

jaa-ya núu Galilea. Te ñayivi Galilea, nì kajatá'ú-i-ya, chí nì kajini-i taká tiñu nì sá'a-ya onde núu Jerusalén kivi ní io viko yúan. Chí máá-i, suni nì kaja'an-i viko-ún. ⁴⁶Yúan-na te nì kee tuku Jesús kua'an-ya ingá jínu onde núu Cana ndañúu Galilea nuu ní io nducha ja ní nduu vino nì sá'a-ya. Te iní nuu Capernaum nì io ñin chaa játíñu nuu rey te kúu se'e-de. ⁴⁷Chaa yúan, nì jini tu'un-de ja ní kenda Jesús núu Judea vai-ya núu Galilea. Te nì ja'an-de nuu-yá. Te nì ka'an nda'ú-de jíin-yá ja ná núu-ya kíin-ya te nasáva'a-ya sé'e-de, chí a yani kuu-i. ⁴⁸Te nì ka'an Jesús jíin-de: Aa, te nú tú kuni-ro tuní jíin tiñu ná'nu, ma kándíja kuti-ro, áchí-ya. ⁴⁹Te chaa játíñu nuu rey, nì ka'an-de jíin-yá: Táta, nuu-ní kí'on vína chí nú ná kúkuéé-ní te kuu-i, áchí-de. ⁵⁰Te nì ka'an Jesús jíin-de: Kuá'an, chí chakú se'e-ró, áchí-ya. Te chaa-ún, nì kandíja-de tu'un nì ka'an Jesús. Te nì kee-de kua'an-de. ⁵¹Te nini núu-de kuano'on-dé, te nì kenda koyo mozo-de, nì kajanata'an-de, te nì kakas-tu'ún núu-dé: Nì nduva'a se'e-ní, áchí jíin-de. ⁵²Te máá-de nì jika tu'ún-de na hora nì kejá'á ndúva'a-i. Te nì kaka'an jíin-de: Iku ka'ñin nì kee kiji-i, áchí. ⁵³Te máá táa-i, nì juku'un iní-de ja hora-ún kúu hora nì ka'an Jesús jíin-de: Chakú se'e-ró. Te nì kandíja-de jíin ní vé'e-de. ⁵⁴Yá'a kúu tuní uu ja ní sá'a Jesús ná nì ndii-ya núu Judea onde núu Galilea.

Ja ní nasáva'a-ya ñayivi kúu

5 Yuán-na te nì io viko ñayivi judío. Te nì kaa Jesús kua'an-ya núu Jerusalén. ²Te núu Jerusalén ío ñin pila nducha máá yatá yúx'éé ríi. Te nuu yú'u hebreo nání Betesda. Te sókó-ún náva'a u'un portal. ³Te iní portal yúan kánda kuá'a ñayivi káku'u, ja kuá'a, ja rengo, ja tí'ichi. Te kánda-tu-i kanda nducha-ún. ⁴Chí ío kivi ja núu ñin ndajá'a-ya iní pila-ún. Te skandá-ya

ndúcha. Te cháa kivi xnáñúú iní pila, nú a nì skandá-ya ndúcha, te nduva'a-de nani kue'e tá'an-de. ⁵Te yúan kátúu ñin cháa ja ní kuu oko xia'un unì kuia kú'u-de. ⁶Te nì jini Jesús ja kátúu cháa yá'a. Te nì juku'un inì-ya já ní kuu kua'a kúia kú'u-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Kumí-ro ndúva'a-ró náun, áchí-ya. ⁷Te nì ka'an cháa kú'u-ún jíin-ya: Táta, tú n'ín-ná ni ñin cháa skívi náa inì pila, nú a nì kanda nducha. Chì nini vai-ná te kivi-ni inga-de te vásá cháa-ná. Achí-de. ⁸Te nì ka'an Jesús jíin-de: Ndukoo, te naki'in-ró jíto yuu-ro te ki'in-ro, áchí-ya. ⁹Te cháa-ún nì nduva'a-ni-de. Te nì ki'in-de jíto yuu-dé te kua'an-de. Te máá kivi ndétatú kúu kivi-ún. ¹⁰Yúan-na te nì kaka'an cháa judío jíin cháa nì nduva'a-ún: Kivi ndétatú kúu. Tú ío ley ja kúndiso-ró jíto yuu-ro, áchí. ¹¹Te nì ka'an-de jíin cháa judío: Cháa nì nasáva'a ruu, máá-de nì ka'an-de jíin-rí: Kí'in jíto yuu-ro, te ki'in-ro, áchí-de. ¹²Yúan-na te nì kajika tu'un-ún-de: Ndé cháa nì ka'an jíin-ró: Kí'in jíto yuu-ro te ki'in-ro, áchí. ¹³Te cháa nì nduva'a-ún, tú ní jini-de ndé cháa kúu. Chì Jesús, a nì kuxio-ni-ya kuá'an-ya núu ñáyivi ká'jin yúan. ¹⁴Kúkuéé-ga, te nì ketá'an Jesús jíin-de inì ve'e ij. Te nì ka'an-ya jíin-de: Vina te nì nduva'a-ró. Ma sá'a-ga-ro kuáchi. Chì nú túu, te kii ñin tundó'o xaan-gá siki-ro. Achí-ya. ¹⁵Te máá-de kua'an-de. Te nì kastu'un-de nuu táká ñáyivi judío ja Jesús kúu I'a nì nasáva'a-ya-dé. ¹⁶Te nì sá'a Jesús tiñu yá'a kivi ndétatú. Te cháa judío, ja yúan ní kachindikín-de-ya. Te kándúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. ¹⁷Te nì ka'an Jesús jíin-de: Máá Táa-ri sátiñu-ni-ya vína te suni ruu sátiñu-ri, áchí-ya. ¹⁸Ja yúan cháa judío, ví'i-gá nì kándúkú-de modo ka'ni-dé-ya. Chì nasu máá ñin kivi ndétatú ní stívi-yá, chì suni nì ka'an-ya já Táa-ya kúu Dios. Te ñin núu-ni sá'a-ya máá-yá jíin Dios. ¹⁹Te nì ka'an Jesús:

Jandáa ká'an-ri jíin-ró jíná'an-ró: Máá Sé'e, ma kúu sá'a kuti-yá ja máa-yá, chì máni ja ní jini-ya sá'a Táa-ya. Chì taká ja sá'a máa-yá, suni súan sá'a máá Sé'e-ya ñin núu-ni jíin-ya. ²⁰Chì máá Táa, kúndá'ú inì-ya Sé'e-ya. Te stá'an-ya núu-í taká tiñu sá'a-ya. Te ñá'nu-ga tiñu stá'an-ya vásá yá'a, náva'a naa iní-ro ndé'é-ró jíná'an-ró. ²¹Chì natu'un máá Táa, ndúkani-ya ndíyi te náschakú-ya-í, suni súan máá Sé'e, náschakú-ya ndé-ja kuní máa-yá. ²²Chì máá Táa, tú náku'ndíi-ya siki ní ñin ñáyivi, chì nì ja'a-ya tu'un ja náku'ndíi máá Sé'e-ya siki táká ñáyivi. ²³Náva'a kuandatú ndivii ñáyivi núu Sé'e natu'un ká'jandatú-i nuu máá Táa. Te ja tú jándatu nuu Sé'e, suni tú jándatu nuu máá Táa ja ní táji-yá Sé'e-ya vái. ²⁴Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ñin ñáyivi chu'un inì-i tu'un ká'an-ri, te kandíja-i nuu I'a nì táji ruu vai-ri, ñáyivi-ún kuchaku-i ní káni, te ma tá'nu ndatu-i ja kúu-i, chì sua kuchaku-i ní káni. ²⁵Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Cháa hora, te vina a kúu, ja táká ndíyi kuni so'o-i tu'un kana jaa máá Sé'e Dios. Te ja kúni so'o, nachaku jíná'an. ²⁶Chì natu'un máá Táa nú'un vida inì máa-yá, suni súan nì ja'a-ya núu Sé'e-ya já nú'un vida inì máa-i. ²⁷Te suni nì ja'a Dios tu'un ja náku'ndíi Sé'e siki ñáyivi, chì suni Sé'e cháa kúu-i.

Siki já náchaku ndíyi

²⁸Ma náa iní-ro já ká'an-ri tu'un yá'a jíin-ró. Chì cháa ñin kivi já táká ndíyi ká'jin inì ve'e añú, kuni so'o-i tu'un kana jaa-ya. ²⁹Te taká ñáyivi ní kasá'a tiñu va'a, kenda-i te kuchaku-i ní káni. Te ñáyivi ní kasá'a tiñu ñáá, suni nachaku-i ko ta'nu ndatu-i. ³⁰Ma kúu kuti sá'a máa-rí ja máa-rí. Natu'un jini so'o-ri, súan sándaq-ri. Te modo ndaa sándaq-ri, chì tú sá'a-ri ja kuní máa-rí, chì ja kuní máá Táa-ri I'a nì táji ruu vai-ri sá'a-ri. ³¹Te nú ruu ká'an-ri tu'un máa-rí, te tú

íó ndaa tu'un ká'an-ri. ³²Inga kúu ja jáni ndaa tu'un-ri. Te jini-ri ja tú'un ndaa kúu ja ká'an-ya tú'un-ri.

Ja ní ka'an ndaa tu'un Jesús

³³Máa-ró ni katáji-ró cháa ni kaja'an nuu Juan. Te máa-de ni jani ndaa-de máa tú'un ndaa. ³⁴Vasa tú játá'ú-rí tu'un-ri ká'an ni iin cháa, ko tu'un yá'a ká'an-ri náva'a kaku-ró jíná'an-ró. ³⁵Máa-de ni kuu lámpara ja kayú te stúun. Te máa-ró, yaku-ni kivi ní kajata'an ini-ro núu luz máa-de. ³⁶Ko ñá'nu-ga kúu ja jáni ndaa tu'un-ri vása já ní ka'an Juan. Chi Táa-ri, ni ja'a-ya tínu nuu-rí ja ná sá'a-ri. Te suu tínu sá'a-ri-ún kúu ja kájani ndaa tu'un ja Táa-ri, ni táji-yá ruu vai-ri. ³⁷Te máa Táa-ri ja ní táji-yá ruu vai-ri, máa-yá ni ka'an ndaa-ya tú'un-ri. Te tú ní kájini so'o kuti-ro tú'un ká'an-ya, ni tú ní kájini-ro ndasa kaa-ya. ³⁸Te ni tú ncháá ni'in tu'un-ya ini-ro. Chi tú kákandíja-ró I'a ni táji-yá vai. ³⁹Kanakaji va'a-ró tutú ij, chi kájani ini-ro já tú'un yóso yúan kúu ja kúchaku-ro ní káni sá'a, ko máa tutú-ún kúu ja ká'an ndaa tu'un máa-rí. ⁴⁰Te tú kákuni-ro kíkoyo-ró núu máa-rí náva'a kuchaku-ro jíná'an-ró. ⁴¹Tú játá'ú-rí ja sá'á'nu ñayivi rúu. ⁴²Te a jini-ri róó ja tú kúmani-ro jín Dios onde jín iní jín ańú-ro. ⁴³Ruu vai-ri jín s'ví Táa-ri, te tú kájata'ú-ró rúu. Te nú inga cháa cháa-de jín s'ví máa-de, sa cháa-ún yachi kuatá'ú-ró-de. ⁴⁴Ndasa kuu kandíja-ró, chi kásá'á'nu-ró tá'an-ró, te tú kándúkú-ró já ndú'á'nu-ró sá'a Dios, ja máa iin-ni-ya íó. ⁴⁵Ma nákani ini-ro já kakán-ri kuachi siki-ro núu Táa-ri. A káñukuu ini-ro núu Moisés. Te máa-de, jikán-de kuachi siki-ro jíná'an-ró. ⁴⁶Chi nú ní kákandíja-ró núu Moisés, sumi ní kándíja-ró rúu núu, chi tu'un máa-rí ni cháa-de. ⁴⁷Te nú tú kákandíja-ró tutú

ni cháa-de-ún, te ndasa kandíja-ró tú'un ká'an-ri núsáá. Achí-ya jín-de.

Ja ní skée-ya u'un mil ñayivi

6 Te ni kuu taká tínu yá'a. Te ni kee tuku Jesús kua'an-ya ingá lado mar Galilea, ja kúu mar Tiberias. ²Te kua'a xáan ñayivi ní kandikin-i-ya, chi ni kajini-i taká tuni ni sá'a-ya jín ñayivi kaku'u. ³Te ni kaa Jesús iin yuku. Te ni jungoo-ya yúan jín cháa káskuá'a jín-yá. ⁴Te a ni kuyani viko Pascua, viko ñayivi judío. ⁵Te ni ndakoto Jesús. Te ni jini-ya já vái koyo kua'a xáan ñayivi. Te ni ka'an-ya jín Felipe: Ndenu kuáan-yó staa kée ñayivi yá'a, achí-ya. ⁶Ko súan ni ka'an-ya já jito ncháa-ya-dé, chi a ni jini-ya ndasa kúu ja sá'a-ya. ⁷Te ni ka'an Felipe jín-yá: Ma kanda uu ciento peso staa náva'a kee-í tí'li tí'li jíná'an-i, achí-de. ⁸Te Andrés, ñani Simón Pedro, iin cháa skuá'a jín-yá, ni ka'an-de: ⁹Ió iin suchí yá'a te ndíso-i u'un statilá cebada jín uu tiyáká lúlí. Ko nasaa-na kúu-ún, chi kua'a xáan ñayivi, achí-de. ¹⁰Yúan-na te ni ka'an Jesús: Súngoo-ró ñayivi, achí-ya. Te yúan íó kua'a ichá. Te nátu'un u'un mil cháa ni kajungoo-de. ¹¹Te ni ki'in Jesús statilá-ún. Te ni jikan ta'u-yá. Te ni saka-yá nuu cháa káskuá'a jín-yá. Te máa-de ni ja'a-de nuu ñayivi káxiukú-ún. Sumi súan ni kaja'a-de tiyáká-ún. Te ni kayee-í nasaa kákuu ini máa-i. ¹²Te nuu ní kanda'a chi-i, te ni ka'an-ya jín cháa káskuá'a-ún: Nastútú-ró taká pedazo ja ní ndendoso, náva'a tú naa kúti, achí-ya. ¹³Te ja á ni kayee ñayivi-ún, te ni kanastútú-de pedazo ja ní ndendoso siki ndí'ú'un statilá cebada-ún. Te ni kútú-ni uxí uu jika. ¹⁴Te ñayivi-ún ni kajini-i tuni ni sá'a Jesús, te ni kaka'an-i: Jandaa ndija ja cháa yá'a kúu I'a kani tu'un Dios ja kí ini ñuyivi. Achí-i. ¹⁵Te ni jini Jesús ja vái koyo-i ja kátiin-i-ya, kuu-ya rey

máa-i. Te n̄i kuxio tuku máá ĩn-ni-ya kuá'an-ya yúku-ún.

Ja ní jika já'a-yá nuu mar

¹⁶Te nuu ní ini, te chaá káskuá'a jíin-yá, n̄i kanuu-de onde mar. ¹⁷Te n̄i kivi koyo-de in̄i ĩn barco. Te kája'an-de inga lado mar onde ñuu Capernaum. Te n̄i kuñaa. Te té nchaá-ga Jesús nuu-dé. ¹⁸Te n̄i kee ĩn tach̄i xaán. Te ndónnda nducha mar sá'a. ¹⁹Te n̄i kajika-de jíin barco nátu'un u'un xí ĩnú kilómetro. Te n̄i kajini-de Jesús ja jika-ya núu mar. Te n̄i kuyani-ya núu barco-ún. Te n̄i kayu'ú-de. ²⁰Te máa-yá n̄i ka'an-ya jíin-de: Máa-rí kúu. Ma yú'ú-ro jíin'an-ró, áchí-ya. ²¹Te kákusiĭ iní-de ja ná kivi-ya iní barco. Yúan-na te n̄i jaá-ni barco nuu ñú'un núu kuángoyo-de-ún.

Máa Stáa chakú kúu Jesús

²²Te kivi xian-ún, te ká'ĭin taká ñayivi inga lado mar. Te n̄i kajini-i ja máa ĩn-ni barco ío yúan. Te suni n̄i kajini-i ja tú ní kivi Jesús in̄i barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá, ch̄i sua máni máa-ni chaá káskuá'a-ún, n̄i kaja'an máa-ni-de. ²³Ko sava-ga barco lúli, onde ñuu Tiberias n̄i jakoyo yani lugar nuu ní kayee-í staa já ní jikan ta'u máa Jító'o-yo núu. ²⁴Te n̄i kajini ñayivi já Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, tú káxiukú-yá yúan. Te n̄i kivi koyo máa-i in̄i barco lúli-ún, te kája'an-i ñuu Capernaum kuanandúkú-i Jesús. ²⁵Te n̄i kanani'in-í-ya onde inga lado mar. Te n̄i kaka'an-i jíin-yá: Maestro, na hora n̄i chaá-ní yá'a, áchí-i. ²⁶Te n̄i ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja kánandúkú-ró rúu, nasu já ní kajini-ro taká tuni n̄i sá'a-ri, ch̄i sua ja ní kayee-ro staa te n̄i kanda'a ch̄i-ro. ²⁷Ma sátiñu-ró já ní'in-ro ndéyu já náa, ch̄i sua ja ná kúchaku-ro ñí káni sá'a. Máa Sé'e chaá kuá'a-ya ndéyu-ún nuu-ro, chí n̄i jat'u'un Taa-yo Dios ja sá'a-ya súan.

Achí-ya jíin-i. ²⁸Te n̄i kaka'an-i jíin-yá: Ndasá sá'a-ná náva'a sá'a-ná tiñu kuní Dios, áchí-i. ²⁹Te n̄i ka'an Jesús: Tiñu kuní Dios kúu ja kándija-ró núu I'a n̄i táji-yá vai, áchí-ya jíin-i. ³⁰Yúan-na te n̄i kaka'an-i: Núsáa te naún tuni sá'a-ní náva'a kuní-ná te kandija-ná ní. Naún tiñu sá'a-ní. ³¹Ndiyí taa-yo, n̄i kayee-dé staa ándívi onde nuu ñú'un té'é nátu'un yóso núu tutú: Onde andívi ní ja'a-ya staa ní kayee-dé, áchí-i jíin-yá. ³²Te n̄i ka'an Jesús: Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nasu Moisés ní já'a staa onde andívi núu-ro jíin'an-ró. Ko Taa-ri, ch̄i onde andívi já'a ndija-ya Staa núu-ro. ³³Ch̄i Staa Dios kúu I'a n̄i kuun ichi ándívi. Te já'a-ya já kúchaku ñayivi ñuyívi. Achí-ya jíin-i. ³⁴Te n̄i kaka'an-i jíin-yá: Táta, nene kuá'a-ní staa jíin kée-ná, áchí-i. ³⁵Te n̄i ka'an Jesús: Máa-rí kúu máa Staa já kúchaku-ro sá'a. Ndéja kii nuu-ri, ma kúu kuti sóko. Te ndéja kándija ruu, ma kuchí kuti ndúcha. ³⁶Ko a n̄i ka'an-ri jíin-ró, ja tú kákandija-ró rúu, vasa n̄i kajini-ro núu-ri. ³⁷Taká ja já'a máa Taa-ri nuu-ri, chaá nuu-ri. Te ndéja cháa nuu-ri ma kinni'in kuti-ri ki'in. ³⁸N̄i kuun-ri ichi ándívi náva'a sá'a-ri ja kuní I'a n̄i táji rúu vai-ri, nasu já sá'a-ri ja kuní máa-rí. ³⁹Te máa Taa-ri kúu I'a n̄i táji rúu vai-ri. Te tú kuní-ya já náa ní ĩn ñayivi ní ja'a-ya núu-ri, ch̄i sua ja ná náschakú-ri-i kivi jínu ñuyívi. ⁴⁰Te ya'á kúu ja kuní I'a n̄i táji rúu vai-ri. Taká ñayivi já jiní nuu Sé'e-ya te kandija-i nuu-yá, kuchaku-i ní káni. Te máa-rí naschakú-ri-i kivi jínu ñuyívi. Achí-ya jíin-i. ⁴¹Yúan-na te n̄i kaka'an chaá judío siki-yá. Ch̄i n̄i ka'an-ya: Máa-rí kúu Staa ní kuun ichi ándívi. ⁴²Te n̄i kaka'an-de: Á nasu cháa yá'a kúu Jesús, se'e José. Te a kájiní-yo taa-de jíin náa-de. Te naja ká'an-de: Ichi ándívi ní kuun-ri, áchí-de. ⁴³Te n̄i ka'an Jesús: Ma ká'an sóo-ró jíin'an-ró. ⁴⁴Máa Taa-ri, n̄i táji-yá ruu vai-ri. Te ma kúu kii ní ĩn ñayivi

núu-rí nú tú kinchaka máá-yá-i. Yúan-na te naschakú-rí-i kivi jínu ñuyívi. ⁴⁵Yóso núu tutú cháa ni kajani tu'un Dios: Nditaká-de kutu'a-de sá'a Dios, áchí. Núsáa te taká ñayivi jini so'o tu'un ká'an máá Táa-rí, te tu'a-i jíin, ñayivi-ún kii-i nuu-rí. ⁴⁶Ni ñin ñayivi, tú ní jini kuti núu máá Táa-rí. Máá I'a vai onde nuu Dios, máá ñin-ni-ya kúu ja á ni jini-ya núu máá Táa-ya. ⁴⁷Jandáa ká'an-rí jíin-ró jíná'an-ró: Nú ñin ñayivi kándíja-i ruu, kuchaku-i ní káni. ⁴⁸Máá-rí kúu Staa já kúchaku-ro sá'a. ⁴⁹Ndiyi táa-ro, ni kayee-dé staa ándívi ondé nuu nú'un téé te a ni kaji'i-de. ⁵⁰Ko ya'á kúu Staa já vai ichi ándívi nává'a nú ndé ñayivi kée, te ma kúu-i. ⁵¹Máá-rí kúu Staa chakú ja vai ichi ándívi. Te nú ndé ñayivi kée Staa yá'a, kuchaku-i ní káni. Te Staa já kuá'a-rí-ún, kúu kuñu-rí. Te kuá'a-rí kuñu-rí nává'a kuchaku ñuyívi. Achí-ya. ⁵²Yúan-na te cháa judío, ni kastátá'an máá-de: Chaa yá'a, ndasa kuu kuá'a-de kuñu-de kee-ya, áchí-de. ⁵³Te ni ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-rí jíin-ró, nú tú kee-ro kúu máá Sé'e cháa, te nú tú ko'o-ró ñiñí-yá, te ma kúchaku-ro jíná'an-ró. ⁵⁴Chi cháa kee kúu-rí te ko'o ñiñí-rí, kuchaku-de ní káni. Te máá-rí naschakú-rí-de kivi jínu ñuyívi. ⁵⁵Chi kuñu-rí kúu ndija ndeyu. Te ñiñí-rí kúu ndija nducha. ⁵⁶Chaa yéé kúu-rí te j'i ñiñí-rí, nene kunchaa-de jíin-rí, te ruu jíin máá-de. ⁵⁷Máá Táa-rí chakú-ya. Te ni táji-yá ruu vai-rí. Te máá-rí chakú-rí sá'a Táa-rí. Suni súan nú ndé cháa kee rúu, suni kuchaku-de sá'a-rí. ⁵⁸Ya'á kúu Staa vai ichi ándívi. Ndiyi táa-ro sñin staa ándívi ní kayee-dé, te a ni kaji'i-de. Ko nú ndé cháa kee Staa yá'a, kuchaku-de ní káni, áchí-ya jíin-de. ⁵⁹Taká tu'un yúan ni ka'an Jesús ini ve'e sinagoga, nini stá'an-ya ini núu Capernaum. ⁶⁰Te kua'a cháa káskuá'a jíin-yá, ni kajini so'o-de. Te ni kaka'an-de: Xaan yí kaa tu'un yá'a. Ndé cháa kúu juku'un ini, áchí-de. ⁶¹Te

Jesús ni jini-ni-ya já súan ni kaka'an cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kánayu'ú-ro sá'a tu'un yá'a náún. ⁶²Te ndasa sá'a-ró nú kuni-ro máá Sé'e cháa, ndaa-ya núu ní kanchaa núu-yá. ⁶³Jíin máá Espíritu kúu ja kúchaku-yo sá'a. Te yiki kúu tú kuti níin tíñu. Tu'un ni ka'an-rí jíin-ró jíná'an-ró kákuu cuenta Espíritu jíin já kúchaku-yo sá'a. ⁶⁴Ko sava-ró, tú kákandíja-ró, áchí-ya. Chi Jesús, onde xnánúú ní jini-ya ndé-ja kúu ja tú kandíja, te ndéja kúu ja nastúu-ya. ⁶⁵Te ni ka'an-ga-ya: Ja yúan ní ka'an-rí jíin-ró ja ní ñin ñayivi ma kúu kii-i nuu-rí, nú tú ní jatu'un máá Táa-rí, áchí-ya. ⁶⁶Yúan-na te kua'a cháa káskuá'a jíin-yá, ni kanakaka yátá-de, te tuká-ni ní kájika-de jíin-yá.

Ja ní ka'an ndaa Pedro

⁶⁷Te ni ka'an Jesús jíin máá ndí'uxí uu cháa-ún: Te róo suni kóngoyo-ró kákuni-ro náún, áchí-ya. ⁶⁸Te ni ka'an Simón Pedro: Táta, ndé nuu kóngoyo-ná, chi máá-ní kúu I'a jáni tu'un ndasa kuchaku-ná ní káni. ⁶⁹Te kájiní-ná te kákandíja-ná ja máá-ní kúu Cristo, Se'e Dios, I'a chakú, áchí-de. ⁷⁰Te ni ka'an Jesús jíin-de: Tú ní káji-rí ndí'uxí uu-ro náún. Te ñin-ró kúu kui'na. Achí-ya. ⁷¹Te súan ni ka'an-ya sikí Judas Iscariote, se'e Simón. Chi cháa yá'a, nastúu-de-ya. Te ñin tá'an ja uxí uu-ún kúu-de.

Viko vé'e enramada

7 Te ni kuu taká tíñu yá'a. Te jika kuu Jesús nuu Galilea. Te tú kuni-ya káka kuu-ya núu Judea, chi cháa judío kándúkú-de modo ka'ni-dé-ya. ²Te a ni kuyani viko vé'e enramada, ja kúu ñin viko ñayivi judío. ³Te ni kaka'an ñani-ya jíin-yá: Kenda-ró yá'a te ki'in-ro núu Judea va'a-ga, nává'a cháa káskuá'a jíin-ró ná kuni-de ná tíñu sá'a-ró. ⁴Nú kuni ñin cháa ja kuichá tu'un-de, naja sá'a sa'i-de tíñu. Te nú tíñu yá'a sá'a-ró,

te stá'an ndijin-ro máá-ró núu ñáyivi núsáá, áchí-de jíin-yá. ⁵Chí ni ñani-ya, tú kájatú'ún-de-ya. ⁶Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Té chá'an-ga jaa kivi-rí. Ko kivi máá-ró, chí a ni chaá. ⁷Ma kúu koto u'u ñáyivi róó, ko jíto u'u-i ruu, chí ká'an-ri tu'un ndaa máá ñáyivi ja máni tínu ñáá kásá'a-i. ⁸Kaa máá-ró kuángoyo-ró víko-ún. Máá-rí chi ma k'ín-ri viko-ún vina, chí té jaa-ga kivi-rí. Achí-ya. ⁹Te ni ka'an-ya tú'un yá'a jíin-de. Te ni kendoó-ni-ya ñuu Galilea. ¹⁰Te ni kaa ñani-ya ká'a'an. Yúan-na te suni ni kaa máá-yá kuá'an-ya víko-ún, ko tú ní stá'an ndijin-ya máá-yá, chí sa'í-ni ni ja'an-ya. ¹¹Te chaá judío, kánandúkú-de-ya víko-ún. Te káka'an-de: Ndénu kándeé chaá-ún, áchí-de. ¹²Te xaan ní kuvaá tu'un-ya núu ñáyivi-ún, chí sava-i ni kaka'an-i: Chaá va'a kúu-de. Te sava-ga-i ni kaka'an-i: Túu, chí xndá'ú-de ñáyivi, áchí-i. ¹³Ko ni iin-i tú ní káka'an ndijin-i tu'un-ya, chí káyu'ú-i chaá judío. ¹⁴Te sava viko, ni kaa Jesús kua'an-ya vé'e ij, te ni stá'an-ya tú'un. ¹⁵Te ni kánaa iní chaá judío kánde'é-de: Ndasa jiní chaá yá'a letra, chí tú ní skuá'a-de, áchí-de. ¹⁶Yúan-na te ni ka'an Jesús: Tu'un stá'an-ri nasu máá-rí xíin, chí tu'un I'a ni tájí rúu vai-ri kúu. ¹⁷Iin chaá, nú kuní-de sá'a-de tínu kuní Dios, chaá-ún, juku'un iní-de tu'un stá'an-ri, nú onde nuu Dios vai, xí já ní kiñi'in máá-rí kúu, áchí-ya. ¹⁸Chaá ká'an tu'un máá-de, ndúkú-de ja ndúñá'nu máá-de. Ko nú iin chaá ndúkú-de ja ndúñá'nu chaá ni tájí-de vai-de, chaá yá'a kúu chaá ndaa, te tú ngún tu'un ñáá ío iní-de. ¹⁹Moisés, ni ja'a-de ley nuu-ro jíiná'an-ró xí túu. Ko tú ni iin-ró káskíkuu ley-ún. Naja kákuñi-ro ká'ni-ro rúu. Achí-ya jíin-de. ²⁰Te ni kaka'an ñáyivi kuá'a-ún: Tá'an-ro tachí. Ndéja kuní ká'ni róó. Achí-i. ²¹Te ni ka'an Jesús jíin-i: Ni sá'a-ri iin tínu, te ndivii-ro ní kánaa

iní-ro kánde'é-ró. ²²Jandáa, Moisés ni ja'a-de ley xiti ndúu-ro jíiná'an-ró. Ko nasu já ní kuu iní Moisés, chí ja ní kuu iní ndiyi táa-ro kúu. Te kivi ndétatú káxiti ndúu-ro. ²³Te nú káxiti ndúu-ro máá kivi ndétatú, náva'a skíkuu ley Moisés, te naja kákiti iní-ro núu-rí ja ní násáva'a ij-rí iin chaá kivi ndétatú núsáá. ²⁴Ma kóso nínu-ni tu'un ká'an-ro, chí sua ná nándúkú ví-ro tú'un ndaa. Achí-ya jíin-i. ²⁵Yúan-na te ni kaka'an sava ñáyivi ñuu Jerusalén: Nasu cháa yá'a kúu ja kánandúkú-de ká'ni-dé náún. ²⁶Te yá'a nde'é-ró ká'an ndijin-de. Te tú ngún tu'un káka'an jíin-de. Sanaa te ni kúndaá iní chaá kákuñá'nu ja cháa yá'a kúu Cristo. ²⁷Ko chaá yá'a, a kájiní-yo-dé, jíin ndé ñuu vai-de: Ko ja cháa Cristo, ni iin-yó, ma kuní-yo ndéchi kí-ya. Achí-i. ²⁸Yúan-na te ni ka'an jaa Jesús iní ve'e ij, hora stá'an-ya tú'un: A kájiní-ro rúu, te kájiní-ro ndé ñuu vai-ri. Tú vai-ri ja sikí máá-rí, ko iin I'a ndaa ni tájí rúu vai-ri. Te tú kájiní-ro I'a-ún. ²⁹Ko máá-rí, chí jiní-ri-ya, te onde nuu máá-yá vai-ri, chí ni tájí-yá ruu vai-ri, áchí-ya. ³⁰Yúan-na te ni kándúkú ndeé-de ja kátiin-de-ya. Ko tú ni iin-de ní kéndá'a-dé-ya, chí té jaa-ga hora-ya. ³¹Te ni káka'ndíja kua'a ñáyivi tú'un ni ka'an-ya. Te ni kaka'an-i: Nú ná cháa máá Cristo, te sá'a-ga-ya tuní vása já sá'a chaá yá'a náún, áchí-i. ³²Te chaá fariseo, ni kájiní so'o-de ja ñáyivi kuá'a-ún súan káka'an-i tu'un-ya. Te sutu ñá'nu jíin cháa fariseo, ni katáji-de policía ja kátiin-de-ya. ³³Te ni ka'an Jesús: Yaku-na kivi kúnchaá-ri jíin-ró jíiná'an-ró. Te no'on-ri nuu I'a ni tájí rúu vai-ri. ³⁴Te nándúkú-ró rúu. Te ma náni'in-ro rúu. Te ma kúu jaa koyo-ró núu kúnchaá-ri. Achí-ya. ³⁵Yúan-na te ni kaka'an chaá judío: Te ndénu kí'in chaá yá'a ja má náni'in-yo-dé. Xí kí'in-de nuu ñáyivi-yo já ní kájiní nuu iní ñuu Grecia, te stá'an-de tu'un nuu ñáyivi

ñúu Grecia-ún náún. ³⁶ Naún tu'un kúu ja ní ka'an-de yá'a: Nandúkú-ró rúu, te ma nani'in-ro rúu, te ma kúu ja koyo-ró núu kunchaa-ri, áchí. ³⁷ Te kivi jínu viko-ún, ja kúu kivi kúká'nu viko, te ni ndukuiñi Jesús. Te ni ka'an jaa-ya: Nú ndé iin ñayivi jichí nducha, te ná kfi-i nuu-rí te ko'o-i-cha. ³⁸ Nú iin ñayivi kándija-i ruu, yucha nducha chakú kaka ini-i, natú'un ká'an tutu ii. Achí-ya. ³⁹ Súan ni ka'an-ya tú'un Espiritu ja ní'in ñayivi kákandija-i-ya. Ko té chaa-ga Espiritu Santo. Chi té chá'an-ga nduñá'nu luu Jesús.

Ja ní kusii-i siki-ya

⁴⁰ Te sava ñayivi kuá'a-ún, ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kaka'an-i: Jandáa ja máa cháa jáni tu'un Dios kúu cháa yá'a, áchí-i. ⁴¹ Te sava-ga-i ni kaka'an-i: Chaa yá'a kúu Cristo. Ko sava-ga-i ni kaka'an-tu-i: Ondé ñuu Galilea kii Cristo náún. ⁴² Á tú ká'an tutu ii, ja kii Cristo onde tata David onde ñuu Belén nuu ní nchaa máa David, áchí-i. ⁴³ Yúan-na te ni kastátá'an ñayivi já siki-yá. ⁴⁴ Te sava-i, katiin-i-ya kákuni-i. Ko tú ni iin-i ní kenda'a-í-ya. ⁴⁵ Te policia-ún, káno'on nuu sutú ñá'nu jín núu cháa fariseo. Te máa-ún, ni kaka'an jín policia: Na-ja tú ní cháa-de jín-ró, áchí. ⁴⁶ Te ni kaka'an policia-ún: Tú kuti ní iin cháa ká'an natú'un ká'an cháa yúan, áchí. ⁴⁷ Te ni ka'an cháa fariseo jín-de: Te suni ni xndá'ú-de róo jíná'an-ró náún. ⁴⁸ A ni kandija iin cháa kuñá'nu xí iin cháa fariseo nuu-dé náún. ⁴⁹ Aa, ñayivi yúkú yá'a ja ná tú kajini kuti-í ley, ná tají-i, áchí. ⁵⁰ Te Nicodemo, chaa ni kii nuu-yá akuáa-ún, suni iin cháa fariseo kúu-de. Te ni ka'an-de. ⁵¹ Naún áchí ley. Kuu nakuxndíi-yó siki iin cháa, te nú tú xna'an-ga kuni so'o-yó tú'un ká'an-de, jín nú tú ndúkú víi-yo naún tiñu sá'a-de náún. Achí-de. ⁵² Te ni kaka'an: Te róo, suni onde ñuu Galilea vai-ró náún.

Nandúkú vá'a te kuni-ro já onde ñuu Galilea tú kenda kuti ní iin cháa jáni tu'un Dios. Achí. ⁵³ Te kuaño'on-dé ná ve'e ná ve'e-de.

Ña'an ní ísiki ncháa-ña

8 Te ni kee Jesús kua'an-ya yúku ¹ Olivos. ² Te ja kuákundijin te ni cháa tuku-ya vé'e ii. Te ndivii ñayivi ní chakoyo-i nuu-yá. Te ni jungoo-ya, te ni stá'an-ya tú'un nuu-í jíná'an-i. ³ Yúan-na te cháa fariseo jín cháa káchaa tu-tu, ni kákinchaka-de iin ña'an ísiki ncháa tá'an. Te ni jani-de-ña má'ñú-i. ⁴ Te ni kaka'an-de jín-yá: Maestro, ni kani'in-ná ña'an yá'a máa núu tínu ísiki ncháa-ña. ⁵ Te nuu ley ni tá'ú Moisés tínu nuu-yo já kuá'a-yó yúu xiní ñá'an kásá'a súan. Te máa-ní, ndasa kachí-ní, áchí-de. ⁶ Ko ni kaka'an-de tu'un yá'a ja kájito nchaa-de-ya, náva'a kuu kakan-de kuachi siki-yá. Ko Jesús, ni jaxin-ya máa-yá. Te ni chaa-ya núu nú'un jín xiní ndá'a-yá. ⁷ Te kájika tu'un kájika tu'un-de-ya. Te ni ndukani-ya máa-yá. Te ni ka'an-ya jín-de: Te nú ndé iin máa-ró tú ío kuachi, te róo kúu ja xná'an-ga kuá'a yuu xiní-ñá núsáa, áchí-ya. ⁸ Te ni nakuaxin-ya máa-yá. Te ni chaa tuku-ya núu nú'un. ⁹ Te ni kajini so'o-de ja súan ni ka'an-ya. Te ni kanakani u'u ini-de. Te iin-ni-de iin-ni-de ni kenda koyo-de kaja'an-de. Ni kejá'a onde cháa ñá'nu-ga te onde ni ndí-i-na. Te ni kendo máa iin-na Jesús jín ñá'an kándij ma'ñú-ún. ¹⁰ Te Jesús, ni ndukani-ya máa-yá. Te tuká ni iin-de ní jiní-ya, chi máa-na ñasí'i-ún. Te ni ka'an-ya jín-ña: Súchi, ndéchi kaja'an cháa kájukan kuachi siki-ro. Tuká ni iin-de sání'in róo náún. Achí-ya. ¹¹ Te ni ka'an-ña: Ni iin-de Táta, áchí-ña. Yúan-na te ni ka'an Jesús jín-ña: Ni ruu, tú sání'in-ri kuachi-ró: Kuá'an, te ma sá'a-ga-ro kuachi, áchí-ya.

Jesús kúu ja stúun ini ñuyívi

¹²Te inga jínu ni ka'an tuku Jesús jíin ñáyivi: Máá-rí kúu luz ja stúun ini ñuyívi. Ndé ñáyivi kúndikín ruu, te tú kaka-i ñuñáa, chí sua kuñava'a-i luz ja kúchaku-i sá'a. ¹³Yúan-na te cháa fariseo ni kaka'an-de jíin-yá. Róo ká'an-ro tú'un máá-ró. Tú ío ndaa tu'un ká'an-ro. Achí-de. ¹⁴Te ni ka'an Jesús: Vasa ká'an-ri tu'un máá-rí, ko ío ndaa tu'un ká'an-ri, chí jiní-ri ndénu vái-ri, te ndénu kí'in-ri. Ko róo, ni tú kájiní-ro ndénu vái-ri, ni ndénu kí'in-ri. ¹⁵Máá-ró, cuenta cháa jíto nchaa-ro ndasa ío. Ko ruu, tú jíto nchaa-ri ndasa káa ni ñin ñáyivi. ¹⁶Te nú ndúkú-rí ndasa káa, te kenda ndaa tu'un sá'a-ri, chí tú sá'a máá ñin-ri, chí onde jíin máá Táa-ri, I'a ni tájí rúu vai-ri. ¹⁷Te yóso núu tutú ley máá-ró, ja nú ka'an uu testigo, te ío ndaa tu'un-ún. ¹⁸Ruu, ká'an ndaa-ri tu'un-ri. Te suni máá Táa-ri, I'a ni tájí rúu vai-ri, kúu inga testigo-ri. Achí-ya. ¹⁹Te ni kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kánchaa Táa-ro, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Tú kájiní-ro rúu ni Táa-ri. Te nú ní kájiní-ro rúu, suni kumí-ro Táa-ri núú, áchí-ya. ²⁰Tu'un yá'a ni ka'an Jesús nuu kásoko-í xu'ún nini sta'an-ya iní ve'e i. Te tú ni ñin-i ní tñin-i-ya, chí té cha'an-ga jaa hora-ya. ²¹Te ni ka'an tuku Jesús jíin-de: Ruu, chí kí'in-ri. Te nandúkú-ró rúu ko ndíso-ró kuáchi-ró kúu-ro, te ma kúu jaa koyo-ró núu kí'in-ri, áchí-ya. ²²Yúan-na te ni kaka'an cháa judío: Naja ká'an-de: Ma kúu jaa koyo-ró núu kí'in-ri. Á ka'ni-dé máá-de ja súan. Achí-de. ²³Te ni ka'an-ya jíin-de: Máá-ró íchi véé vái koyo-ró, te ruu chí onde nuu súkún vái-ri. Máá-ró kákuu cháa ñuyívi yá'a, ko ruu nasu cháa ñuyívi yá'a kúu-ri. ²⁴Ja yúan ní ka'an-ri jíin-ró, ja ndíso-ró kuáchi-ró kúu-ro. Chí nú tú kákandíja-ró ja máá-rí kúu I'a, te kundiso ná'in-ró kuáchi-ró kúu-ro.

Achí-ya. ²⁵Te ni kaka'an-de jíin-yá: Te róo, ndé cháa kúu-ró, áchí-de. Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Máá-rí kúu ja ní ka'an-ri jíin-ró onde xnáñúú. ²⁶Te sikí máá-ró ío kua'a-gá tu'un ka'an-ri, jíin ja kána jíin-rí nuu-ro. Ko I'a ni tájí rúu vai-ri kúu I'a ndaa. Te tu'un ká'an-ri nuu ñuyívi yá'a kúu tu'un ní jini so'o-ri ni ka'an máá-yá. Achí-ya. ²⁷Ko tú ní kájuku'un ini-de ja ká'an-ya tú'un máá Táa-yo jíin-de. ²⁸Yúan-na te ni ka'an Jesús: Onde nú ni kajata kaa-ró máá Sé'e cháa, yúan-na te kuni-ro ja máá-rí kúu, te tú naún sá'a-ri ja máá-rí, chí ká'an-ri tu'un ni stá'an máá Táa-ri nuu-rí. ²⁹Chí I'a ni tájí rúu vai-ri kánchaa-ya jíin-rí. Tú xndóo-ya rúu, chí sá'a ná'in-rí tiñu játa'an ini máá-yá. Achí-ya. ³⁰Te ja ní ka'an-ya tú'un yá'a, te kua'a xáan-dé ni kákandíja-de-ya.

Se'e Dios jíin sé'e kui'na

³¹Te ni ka'an Jesús jíin cháa judío ja kákandíja-ún: Te nú kendoo ni'in-ró jíin tú'un-ri, te kuu-ró cháa skuá'a ndija jíin-rí. ³²Te juku'un ini-ro jíin tú'un ndaa, te koo libre-ro sá'a tu'un ndaa-ún. Achí-ya. ³³Te ni kaka'an-de jíin-yá: Tata Abraham kákuu-ri, te tú kájatíñu kuti-rí nuu ní ñin ñáyivi. Naja ká'an-ro: Koo libre-ro, áchí-de. ³⁴Te ni ka'an Jesús jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja táká cháa sá'a kuachi, máni mozo kuachi kúu-de. ³⁵Te ñin mozo, tú kéndoo-de ini ve'e ní káni, ko se'e, chí kéndoo-i ini ve'e ní káni. ³⁶Núsáa te nú koo libre-ro sá'a máá Sé'e, te a ni kákuu libre ndija-ró. ³⁷A jiní-ri ja ñin tata Abraham kákuu-ró, ko ka'ni-ro rúu kákuni-ro, chí tú káchu'un ini-ro tú'un ká'an-ri. ³⁸Ruu ká'an-ri tu'un ni jini-ri nuu Táa-ri. Te suni máá-ró kásá'a-ró tiñu ni kajini so'o-ró núu táa máá-ró. Achí-ya. ³⁹Te ni kaka'an-de: Táa-ri kúu Abraham, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Te nú se'e Abraham kákuu-ró núú, te tiñu ni sá'a

Abraham suni sá'a máá-ró núú. ⁴⁰ Ní jini so'o-ri tu'un ndaa nuu Dios, te ní ka'an-ri tu'un-ún jíin-ró. Ko máá-ró, kákuni-ro ká'ni-ro rúu. Ko nasu tínu súan ní sá'a Abraham. ⁴¹ Máá-ró kásá'a-ró tínu máá taa-ro, áchí-ya jíin-de. Yúan-na te ní kaka'an-de: Máá-rí, tú ní kákaku téné-rí. Ió iin-ni taa-ri. Dios kúu-ya. Achí-de. ⁴² Te ní ka'an Jesús: Te nú taa-ro kúu Dios, te kumaní ndíja-ró jíin-rí núú. Chì onde nuu Dios ní kenda-ri. Na tú vai-ri ja máá-rí, chì máá-yá ní tájí-yá ruu vai-ri. ⁴³ Naja tú káju'ku'un iní-ro tú'un ká'an-ri núsáá. Kuachi ja tú kákanda-ró kúni so'o-ró tú'un-ri. ⁴⁴ Máá-ró kákkuu se'e taa-ro ku'na. Te skíkuu-ró tínu kuni taa-ro kákuni-ro. Máá-de, ní ja'ni-dé ndíyi onde xná'núú. Te tú ní kándijí ní'in-de jíin tú'un ndaa, chì tú kuti ní iin tu'un ndaa nú'un iní-de. Te nú ká'an-de tu'un xndá'ú, tu'un máá-de ká'an-de, chí ja xndá'ú nãá kúu-de. Te onde chí máá-de káku taká tu'un tú'ún. ⁴⁵ Ko ruu, ká'an-ri tu'un ndaa. Te ja yúan tú kákandíja-ró rúu. ⁴⁶ Ndé iin róó ndini'in kuachi siki-rí núsáá. Te nú ká'an ndaa-ri, naja tú kákandíja-ró rúu. ⁴⁷ Nayivi kákkuu se'e Dios, káchu'un iní-i tu'un Dios. Ja yúan tú káchu'un iní máá-ró, chì nasu se'e Dios kákkuu-ró, áchí-ya jíin-de. ⁴⁸ Yúan-na te ní kaka'an chaa judío: Ndaa káka'an-ri ja cháa nuu Samaria kúu-ró, te tá'an-ro tachí, áchí-de jíin-yá. ⁴⁹ Te ní ka'an Jesús: Tú tá'an-ri tachí, chì sua jándatu-ri nuu Taa-ri. Te máá-ró tú káka'an jíin-ún-ró jíin-rí. ⁵⁰ Te tú ndúkú-rí ja ndúñá'nu-ri. Dios kúu I'a sá'a, te ndé'é-yá ndasa káa. ⁵¹ Jandaa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé nayivi skíkuu tu'un ká'an-ri, ma kúu kuti-í. Achí-ya. ⁵² Te chaa judío, ní kaka'an-de: Vina te ní kajini-ri ja tá'an-ro tachí. Abraham jíin cháa kájani tu'un Dios, ní kají'i-de. Te róó áchí-ro: Ja skíkuu tu'un ká'an-ri, ma kúu kuti. ⁵³ Ní jí'i taa-yo Abraham. Te nã'nu-ga

kúu-ró vásá máá-de náún. Te suni ní kají'i chaa ní jani tu'un onde sáá, te ndé chaa sá'a-ró máá-ró núsáá. Achí-de jíin-yá. ⁵⁴ Te ní ka'an Jesús: Te nú ruu sãñá'nu-ri máá-rí, te nduñá'nu sãni-ri núú. Máá Taa-ri kúu I'a sãñá'nu ruu. Te máá-ró káka'an-ro ja I'a-ún kúu Dios máá-ró. ⁵⁵ Te tú kájiní kuti-ro núu-yá. Ko ruu, chí jiní-ri nuu-yá. Nú ká'an-ri jíin-ró ja tú jiní-ri-ya, te kuu-ri chaa xndá'ú nãá natu'un máá-ró jíin-ún-ró núú. Ko jiní ndíja-ri-ya. Te skíkuu-ri tu'un ká'an-ya. ⁵⁶ Taa-ro Abraham, ní kusí iní-de kuni-de kivi cháa-ri. Te a ní jiní-de. Te a ní kusí iní-de. Achí-ya. ⁵⁷ Yúan-na te ní kaka'an chaa judío jíin-yá: Aa, ni té koo-ga-ro úu xiko uxi kuia, te a ní jiní-ro núu Abraham náún, áchí-de. ⁵⁸ Te ní ka'an Jesús jíin-de: Jandaa ká'an-ri jíin-ró: A ío-ri onde ná té kaku-ga Abraham, áchí-ya. ⁵⁹ Yúan-na te ní káki'in-de yuu ja kuá'a-de-ya. Ko máá Jesús ní sa'i-ni-ya. Te ní kenda-ya iní ve'e i. Te ní ja'a-ya sava ma'nú-de, te kua'an-ni-ya.

Chaa ní kaku kuáá

9 Te nini kua'an-ya, te ní jiní-ya núu iin chaa kuáá onde kivi ní kaku-de. ² Te chaa káskuá'a jíin-yá, ní kajika tu'un-de-ya: Maestro, naja ní kaku kuáá cháa yá'a. Kuachi máá-de xí kuáchi taa-de kúu náún, áchí-de. ³ Te ní ka'an Jesús: Nasu kuáchi máá-de, ni nasu kuáchi taa-de kúu. Chì sua ja ná sãtiñu ndijin Dios jíin-de. ⁴ Kánúú sá'a-ri tínu I'a ní tájí rúu vai-ri, nini ío ndúú. Chì nú ná kuáa, te ma kúu sãtiñu-yó. ⁵ Nini kánde-ri iní ñuyívi, te luz ñuyívi kúu-ri. Achí-ya. ⁶ Súan ní ka'an-ya. Te ní tiví sí'ví-yá nuu nú'ún. Te ní sá'a-ya ndé'yu jíin tísi'ví-yá-ún. Te ní jí'i-yá ndé'yu-ún siki ndúchi cháa kuáá-ún. ⁷ Te ní ka'an-ya jíin-de: Kuá'an, te nakiti nuu-ro iní pila Siloé (ja kuni ka'an, ndajá'a). Te ní kee-de kua'an-de. Te ní

nakiti nuu-dé, te ni ndundijin-ni nuu-dé vai ndii-de. ⁸ Yúan-na te taká tá'an-de, jíin taká ja á ni kajini ja cháa kuáá kúu-de núú, ni kajika tu'un tá'an: Á nasu cháa yá'a kúu ja ncháa-ni te jikan caridad núú, áchí. ⁹ Te sava ni kaka'an: Suu-de kúu, áchí. Te sava tuku ni kaka'an: Súan jíto-de nátu'un cháa-ún, áchí. Ko máa-de ni ka'an-de: Máa-rí kúu, áchí-de. ¹⁰ Yúan-na te ni kajika tu'un-ún-de: Ndasá ni nanuña nduchi-ro núsáá, áchí. ¹¹ Te ni ka'an-de: ñin cháa nání Jesús, ni sá'a-de nde'yu. Te ni ji'i-dé nduchi-rí. Te ni ka'an-de jíin-rí: Kuá'an nuu pila Siloé, te nakiti nuu-ro, áchí-de. Te ni ja'an-ri, te ni nakiti nuu-rí, te ni ndundijin-ni nuu-rí, áchí-de. ¹² Yúan-na te ni kaka'an jíin-de: Ndénu kándeé cháa-ún, áchí. Te ni ka'an-de: Nā kú-tuní, áchí-de. ¹³ Yúan-na te ni kajan-chaá cháa ni kakuáá-ún nuu fariseo. ¹⁴ Te kivi ndétatú kúu kivi ní sá'a Jesús nde'yu-ún ja ní nakuña-ya ndúchi-dé. ¹⁵ Te fariseo, suni ni kajika tu'un ndasá ni ndundijin nuu-dé. Te ni ka'an-de jíin: Ni ji'i-dé nde'yu sikí ndúchi-rí, te ní nakiti nuu-rí, te ni ndundijin-ni nuu-rí, áchí-de. ¹⁶ Yúan-na te sava fariseo ni kaka'an: Cháa-ún, nasu ondé nuu Dios vai-de, chi tú chinú-ún-de kivi ndétatú, áchí. Ko ni kaka'an sava-ga: Nú ñin cháa ío kuachi kúu-de, te ndasá kuu sá'a-de taká tuni yá'a, áchí. Te ni kastátá'an máa jíná'an. ¹⁷ Te ni kaka'an tuku jíin cháa kuáá-ún: Róó, naún kachí-ro sikí cháa ni nakuña nduchi-ro núsáá, áchí. Te máa-de ni ka'an-de: ñin cháa jáni tu'un Dios kúu-de, áchí-de. ¹⁸ Ko tú ní kákandija judío ja á ni ndundijin nuu-dé ni ja ní kuu-de cháa kuáá núú. Te ni kakana xini táa náa cháa ja ní ndundijin nuu. ¹⁹ Te ni kajika tu'un-ún-de: Ya'á kúu se'e-ró, ja ní kaku kuáá kaka'an-ro náún. Núsáá te ndasá ni ndundijin nduchi-dé vina, áchí. ²⁰ Te ni kaka'an táa-de: Kájini-ri ja cháa yá'a kúu se'e-ri,

ja ní kaku kuáá núú. ²¹ Ko tú kajini-ri ndasá ni ndundijin nuu-dé vina. Ni tú kájini-ri ndé cháa ni nakuña nduchi-dé. Kaka tu'un máa-ró-de, chi cháa ná'nu kúu-de, te ná kastu'un máa-de ja máa-de. Achí-de. ²² Súan ni kaka'an táa-de, chi káyu'ú-de kájito-de judío. Chi judío, a ni kasándaá ja nú ndé ñayivi ká'an ndaa ja máa-yá kúu Cristo, te kiñi'in-i ki'in-i yata vé'e sinagoga. ²³ Ja yúan ní kaka'an táa-de: A ná'nu-de, kaka tu'un máa-ró-de, áchí-de. ²⁴ Yúan-na te inga jínu ni kakana xini cháa ni kakuáá-ún. Te ni kaka'an jíin-de: Ná nákana jaa-ró Dios, chi cháa yúan a kájini-yo já cháa ío kuachi kúu-de, áchí. ²⁵ Yúan-na te máa-de ni ka'an-de: Nú ío kuachi-de xí naún, tú jini-ri. Ko ío ñin ja jini-ri. Chi cháa kuáá ní kuu-ri núú, te vina ni ndundijin nuu-rí. Achí-de. ²⁶ Te ni kajika tu'un tuku-de: Ndasá ni sá'a-de jíin-ró. Ndasá ni nakuña-de nduchi-ro núsáá vii. Achí. ²⁷ Te ni ka'an-de jíin: A ni kuu ni kastu'un-rí nuu-ro te tú kachu'un ini-ro. Naja kákuni-ro kúni so'o-ró ingá jínu. Suni skuá'a-ró jíin-de kákuni-ro náún. Achí-de. ²⁸ Te ni kakiti ini nuu-dé. Te ni kaka'an jíin-de: Máa-ró skuá'a-ró jíin-de. Ko ruu, chi káskuá'a-rí tu'un Moisés. ²⁹ Kájini-ri ja ní ka'an Dios jíin Moisés. Ko cháa jian, tú kájini-ri ndénu vai-de, áchí. ³⁰ Te ni ka'an máa cháa-un: Náa ini-ri ja súan kaka'an-ro, chi vasa ni nakuña-de nduchi-rí te tú kájini-ro ndénu vai-de. ³¹ Te a kájini-ro já Dios tú jini so'o-ya ká'an ñayivi ío kuachi. Ko nú ndé ñin ñayivi chinú-ún-i Dios te sá'a-i ja kuni-ya, nuu ñayivi-ún jini so'o-ya. ³² Ondé ñí vai-yó na tú ní kájini so'o kuti-yo já ñin cháa nakuña-de nduchi ingá cháa ni kaku kuáá. ³³ Te cháa yúan, nú tú vai-de ondé nuu Dios, te ma kúu kuti sá'a-de núú. Achí-de. ³⁴ Te ni kaka'an judío: Róó, chi ío kuachi-ró ondé kivi ní kaku-ró, te stá'an-ro tu'un nuu máa-rí náún, áchí jíin-de. Te ni

kakeñi'in-de kua'an-de. ³⁵ Te ni jini tu'un Jesús ja ní kakeñi'in-de kua'an-de, te ni nani'in-yá-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Á kándija-ró Sé'e Dios, áchí-ya. ³⁶ Te ni ka'an-de: Ndé chaa kúu-de náva'a kándija-ná-de vii, táta, áchí-de. ³⁷ Te ni ka'an Jesús jíin-de: A ni jini-ro núu-yá. Te chaa ka'an jíin-ró, máa-yá kúu, áchí-ya. ³⁸ Te ni ka'an-de: Kándija-ná Tá-ta, áchí-de, te ni chiñú'un-de-ya. ³⁹ Te ni ka'an Jesús: Vai-ri iní ñuyivi yá'a ja nákuñdñi-ri siki ñáyivi. Náva'a taká ja kakuáá, te ndundijin nuu, te taká ja ndi-jín nuu, te kukuáá. Achí-ya. ⁴⁰ Te kájin sava fariseo jíin-yá. Te ni kajini so'o tu'un yá'a. Te ni kaka'an jíin-yá: Suni chaa kuáá kakuu-ri náun, áchí. ⁴¹ Te ni ka'an Jesús jíin: Nú chaa kuáá kakuu-ró, te ma koo kuachi-ró núu. Ko vina chi ni kaka'an-ro, kájin-ri, áchí-ro, te ja yúan kéndoo kuachi-ró jíin-ró.

Tu'un máa-yá jíin ri

10 Jandaa ka'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa tú kivi-de ichi yujákú ri, chi sasua kaa-de kivi-de inga lado, chaa-ún kúu natoó jíin ñaku'ná. ² Ko chaa kivi ichi yuxé'é, chaa-ún kúu chaa ndíto ri. ³ Te chaa ndíto yuxé'é, júna-de yuxé'é já kivi chaa-ún. Te ri-ún, kájin so'o-ti já ka'an-de. Te kana-de xini ri máa-de jíin s'ví-tí, te kiñi'in-de-ti. ⁴ Te nú ni kiñi'in-de taká ri máa-de, te yóxnúu-de nuu-tí. Te máa ri-ún káindikin-ti-dé, chi kanakuni-ti ka'an-de. ⁵ Ko ma kúndikin-ti yata in chaa jíká, chi sua kunu-ti koto-ti-dé, chi tú kájin-ti modo ka'an chaa jíká-ún, áchí-ya. ⁶ Ni ka'an Jesús tu'un yátá yá'a jíin-de. Ko tú ní kájuku'un in-de jíin tú'un ni ka'an-ya jíin-de. ⁷ Te ni ka'an tuku Jesús jíin-de: Jandaa ka'an-ri jíin-ró jíná'an-ró: Máa-ri kúu natu'un yujákú ri. ⁸ Taká chaa ni kikoyo xna'an-ga vásá ní chaa-ri, natoó jíin ñaku'ná kakuu-de, ko tú ní kájanatu ri-ún modo ni

kaka'an-de. ⁹ Máa-ri kúu natu'un máa yuxé'é. Nú ndé ñayivi kivi ichi-ri, kaku-i. Te kivi-i te ndenda-i, te ni'in-í icha kee-í. ¹⁰ In ñaku'ná, máni ja saku'ná-de, te ka'ni-dé, te xnáa-dé vai-de. Ko ruu, chi vai-ri ja ná kúchaku-i, te suni kuchaku jíin'ún-i. ¹¹ Máa-ri kúu I'a ndíto va'a ri. Nú ndé chaa ndíto va'a-de ri, chaa-ún koto-de-ti vasa kuu-de jíin-tí. ¹² Ko in chaa k'in ya'u, tú ndíto va'a-de ri, chi nasu ri máa-de kakuu-ti. Te nú ni jini-de ja vái yi', te xndóo-de ri katiin-ún-tí, te skuní io ri. ¹³ Te chaa k'in ya'u-ún, jinu-de, chi máni chaa k'in ya'u kúu-de, te tú kúndá'ú in-de ri. ¹⁴ Máa-ri kúu I'a ndíto va'a ri. Te jini-ri nuu taká ri-ri. Te máa-tí, kájin-ti rúu. ¹⁵ Natu'un máa Táa-ri jini-ya rúu, te máa-ri jini-ri nuu Táa-ri. Te chaa in-ri kuu-ri ja ri-ri. ¹⁶ Suni náva'a-ri yaku-ga ri. Ko s'in s'in jakú kájin-ti. Te jinu ñú'ún já kiki'in-ri kiti-ún, te kuni so'o-ti tú'un ka'an-ri. Te koo in-ni tiku'ni-ti. Te in-ni ja koto-ti. ¹⁷ Kúndá'ú iní Táa-ri ruu, chi chaa in-ri kuu-ri náva'a naschakú-ri máa-ri. ¹⁸ Ni in ma kúu ka'ni rúu, chi máa-ri kúu ja já'a tu'un kuu-ri. Nú kuni-ri, te kuu kuu-ri, te nú kuni-ri, te kuu nachaku-ri, chi súan ío fuerza-ri. Tiñu yá'a ni tá'ú máa Táa-ri nuu-ri. Achí-ya. ¹⁹ Te judío ni kastátá'an tuku siki tú'un yá'a. ²⁰ Te kua'a, ní kaka'an: Tá'an-de tachi kini, te kátachi-dé. Naja kájin so'o-ró tú'un ka'an-de, áchí. ²¹ Te sava-ga ni kaka'an: Nasu tú'un chaa kátachi ka'an-de. Kuu nakuña in tachi kini nduchi chaa kuáa náun. Achí.

Siki já kití iní judío nuu Jesús

²² Te ni kuu kivi víko já ndúndoo ndatiñu iní nuu Jerusalén. Te tiempo viko vjin kúu. ²³ Te Jesús, kua'an-ya, vai-ya iní ve'e i, iní portal Salomón. ²⁴ Te chaa judío, ni kandutíyuu-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Nasaa kivi sténdatu-ró iní-ri. Te nú

máá-ró kúu Cristo, kachi kájí núu-rí jíná'an-ri, áchí-de. ²⁵Te ni ka'an Jesús jín-de: A ni kastu'un-rí nuu-ro te tú kákandíja-ró. Taká tiñu ja sá'a-ri jín s'ví Táa-ri, yuán kúu ja káka'an ndaa tu'un-ri. ²⁶Tú kákandíja-ró, chi nasu ríi máá-rí kákuu-ró, nátu'un ni ka'an-ri jín-ró. ²⁷Rii-ri, chi kájandatu-ti tú'un ká'an-ri. Te máá-rí jini-ri-ti jíná'an-ti, te káindikin-ti rúu. ²⁸Te kuchaku-ti nfi káni sá'a-ri. Te ma náa kúti-tí. Te ni iin ñayivi ma kúu kuanchaa-i-ti ndá'a-rí. ²⁹Máá Táa-ri ni ja'a-ya-tí nuu-rí. Te ñánu-ga kúu-ya vásá taká ñayivi. Te tú ni iin ñayivi kúu kuanchaa-i-ti ndá'a Táa-ri. ³⁰Máá-rí jín Táa-ri, iin-ni kákuu-ri, áchí-ya. ³¹Yuán-na te chaa judío, ni kaki'in tuku-de yuu ja kuá'a-de-ya. ³²Te ni ka'an Jesús jín-de: Ni stá'an-ri kua'a tñu va'a nuu-ro cuenta Táa-ri. Kuachi ndé iin tiñu-ún kúu ja kuá'a-ró yúu rúu núsáá. Achí-ya. ³³Te ni kaka'an chaa judío: Nasu sikí tñu va'a kúu ja kuá'a-yó yúu róó, chi kuachi ja ka'an ndiva'a-ró. Chi róó, chaa kúu-ró. Te sá'a-ró ja Dios kúu-ró. Achí-de jín-ya. ³⁴Te ni ka'an Jesús: Á nasu yóso tú'un núu ley máá-ró: Ni ka'an-ri ja sáni Dios kákuu-ró, áchí. ³⁵Chi ni táji Dios tu'un-ya kuá'an nuu sáva chaa. Te ni skúnání-yá-de Dios. Te ma kúu ské'ichi-yo tutú i. ³⁶Núsáá te naja káka'an máá-ró ja tú'un ndiva'a kúu ja ní ka'an-ri ja Sé'e Dios kúu-ri. Chi máá Táa-ri ni teta'an ndoo-ya rúu, te ni táji-yá ruu vai-ri. ³⁷Te nú tú sá'a-ri tiñu Táa-ri, ma kándíja-ró rúu. ³⁸Ko nú sá'a-ri, vasa tú kándíja-ró rúu, ko ná kándíja-ró tñu-ún náva'a kuni-ro te kandíja-ró ja máá Táa-ri kánchaa-ya jín-rí, te máá-rí jín máá Táa-ri, áchí-ya jín-de. ³⁹Yuán-na te inga jínu kándúkú ndéé-de katiin-de-ya. Ko ni kuxio-ya núu-dé kua'an-ya. ⁴⁰Te ni naxió káva Jesús kua'an-ya ingá lado yucha Jordán, nuu ní skuánducha núu Juan. Te ni

kanchaa-ya yúan. ⁴¹Te ni kikoyo kua'a xáan ñayivi núu-yá. Te ni kaka'an-i: Juan, jandaa tú ní sá'a-de ni iin tuni. Ko ío ndaa taká tu'un ni ka'an-de cuenta chaa yá'a. Achí-i. ⁴²Te kua'a xáan-i ni kákandíja-i-ya yúan.

Já ní nachaku Lázaro

11 Te kú'u iin chaa nání Lázaro ñuu Betania, nuu kúu ñuu María jín kú'u-ña Marta. ²Te María-ún kúu ja ní chi'i aceite máá Jító'o-yo, te ni nasi'ichí-ña ja'a-yá jín íxi xini-ña. Te chaa kú'u-ún kúu kua'a-ña Lázaro. ³Te kua'a-de-ún, ni katáji-ña tú'un kua'an nuu-yá: Táta, kuni so'o-ní, chaa ja maní-ní jín, kú'u-de, áchí-ña. ⁴Te ni jini so'o Jesús. Te ni ka'an-ya: Kue'e yá'a, nasu kué'e kuu-de kúu. Chi sua sá'a ja ná nákana jaa-i Dios, náva'a nduñá'nu Se'e Dios sá'a máá kué'e-ún. Achí-ya. ⁵Te kumaní Jesús jín Marta jín kú'u-ña jín Lázaro. ⁶Te nuu ní jini tu'un-ya ja kú'u-de, te ni kendoo-ya yúan uu kivi núu kánchaa-ya-un. ⁷Yuán-na, te ni ka'an-ya jín chaa káskuá'a jín-yá: Ná kí'on ñuu Judea inga jínu, áchí-ya. ⁸Te chaa káskuá'a-ún ni kaka'an-de jín-yá: Maestro, vina a kándúkú ndéé chaa judío kua'a-de yuu ní. Te inga jínu ki'in-ní yúan náún. Achí-de. ⁹Te ni ka'an Jesús: Á tú ío uxí uu hora iin ncháka. Chaa ja jíka ndúú, tú skáchi'i-de ja'a-dé, chi kúndijin nuu-dé ñuyivi yá'a. ¹⁰Ko chaa jíka akuáa, skáchi'i-de ja'a-dé, chi tú kúndijin nuu-dé, áchí-ya. ¹¹Súan ni ka'an-ya. Te vásá ní ka'an tuku-ya jín-de: Amigo-yo Lázaro kixí-de. Ki'in-ri ja xndúko-ri-de nuu kixí-de. Achí-ya. ¹²Yuán-na te ni kaka'an chaa káskuá'a jín-yá: Táta, nú kixí-de te nduva'a-de, áchí-de. ¹³Ko súan ni ka'an Jesús ja á ni ji'i-de. Te máá-de ni kajani ini-de ja kixí ndija-de. ¹⁴Yuán-na te ni ka'an kájí Jesús jín-de: A ni ji'i Lázaro, áchí-ya. ¹⁵Te kúsiñ ini-ri ja róó jíná'an-ró, ja tú

ní kánchaa-ri yúan, náva'a kandíja-ró. Ko vina ná kí'on núu-dé. Achí-ya.
¹⁶ Yúan-na te Tomás, chaa nání Dídimó, ni ka'an-de jíin tá'an-de, chaa káskuá'a: Suni ná kí'in-yo náva'a ná kúu ta'an-yo jíin-de, áchí-de. ¹⁷ Te ni chaa Jesús, te ni jini-ya já ní kuu kuun kivi já á ni yuji Lázaro. ¹⁸ Te nuu Betania kánchaa yani jíin nuu Jerusalén, natu'un uni kilómetro suu súan-ni kúu. ¹⁹ Te kua'a ñáyivi judío, ni kikoyo-i nuu Marta jíin núu María, ja káka'an-i tu'un ndéé iní jíin-ña já kuá'a-ña. ²⁰ Yúan-na te ni jini tu'un Marta ja vái Jesús. Te ni kenda-ña kuáta'an-ña-ya. Ko María, ni kendo-ña iní ve'e. ²¹ Te ni ka'an Marta jíin Jesús: Táta, nú ní kánchaa-ní yá'a te ma kúu kuá'a-ná núu. ²² Te suni vina jini-ná ja táká ja jikán-ní nuu Dios, te kuá'a-ya núu-ní, áchí-ña. ²³ Te ni ka'an Jesús jíin-ña: Nachaku kuá'a-ró, áchí-ya. ²⁴ Te ni ka'an Marta jíin-ya: A jini-ná ja náchaku-de kivi náchaku taká ndiyi onde ná jinu ñuyivi, áchí-ña. ²⁵ Te ni ka'an Jesús: Máá-rí kúu I'a sá'a ja náchaku jíin já kúchaku ní káni. Ja kándíja ruu, vasa a ni ji'i, ko nachaku. ²⁶ Te nú ndé ñáyivi chakú-i te kándíja-i ruu, ma kúu kuti-í. Á kándíja-ró tú'un yá'a xí túu. Achí-ya jíin-ña. ²⁷ Te ni ka'an-ña jíin-ya: Jaan Táta. A ni kandíja-ná ja máá-ní kúu Cristo, Se'e Dios, ja kii iní ñuyivi, áchí-ña. ²⁸ Te súan ni ka'an-ña. Te ni kee-ña kuá'an-ña. Te ni kana sa'i-ña xiní kú'u-ña María: Máá Maestro, a ni chaa-ya, te kána-ya xiní-ro, áchí-ña. ²⁹ Te María, ja ní jini so'o-ña, ni ndukuiñi yachi-ña, te kua'an-ña núu-ya. ³⁰ Ko Jesús, té jaa-ga-ya onde nuu, chi ni ndoo-ni-ya kánchaa-ya núu ní jata'an Marta-ún-ya. ³¹ Te káxiukú ñáyivi judío iní ve'e jíin María, káka'an-i tu'un ndéé iní jíin-ña. Te ni kajini-i ja ní ndukuiñi yachi-ña kuá'an-ña. Te ni kaindikin-i-ña, chi ni kaka'an-i: Onde yuvé'e añu kuánde'e-ña yúan. ³² Ko ni jaa María nuu kán-

chaa Jesús. Te ni jini-ña núu-ya. Te ni jukuiñi jiti-ña núu já'a-ya. Te ni ka'an-ña jíin-ya: Táta, nú ní kánchaa-ní yá'a, te ma kúu kuá'a-ná núu, áchí-ña. ³³ Yúan-na te ni jini Jesús ja ndé'e-ña jíin já kánde'e ñáyivi judío vai koyo jíin-ña. Te ni jaka nuu iní-ya. Te ni ndukuí'a iní-ya. ³⁴ Te ni ka'an-ya: Ndénu ní chindee-ró-de, áchí-ya. Te ni kaka'an-ña jíin-ya: Ña'an-ní te kuni-ní, áchí-ña. ³⁵ Te ni nde'e Jesús. ³⁶ Yúan-na te ni kaka'an ñáyivi judío: Nde'e ná xáan ní kundá'ú iní-de chaa-ún, áchí-i. ³⁷ Ko ni kaka'an sava-i: Bueno ni nakuña chaa yá'a nduchi chaa kuáa. Á tú ní kuu sá'a-de ja má kúu Lázaro núu, áchí-i. ³⁸ Te ni ndukuí'a tuku iní Jesús. Te ni chaa-ya yúve'e añu-ún. Te iin yau kava kúu. Te jiká yú'u yau-ún ndasú iin yuu. ³⁹ Te ni ka'an Jesús: Chaxio yuu jíin jíná'an-ró, áchí-ya. Te Marta, kuá'a chaa ni ji'i-ún, ni ka'an-ña jíin-ya: Táta, a já'an xiko-de, chi a ni kuu kuun kivi yínduji-de, áchí-ña. ⁴⁰ Te ni ka'an Jesús jíin-ña: Nasu ní ka'an-ri jíin-ró ja nú kándíja-ró te kuni-ro já ndúná'nu Dios náún, áchí-ya. ⁴¹ Yúan-na te ni kachaxio-i yuu núu kánde'e ndiyi-ún. Te Jesús, ni ndakoto-ni-ya íchi ándívi. Te ni ka'an-ya: Táta, ná kúta'u-ná nuu-ní ja jini so'o-ní tu'un ká'an-ná. ⁴² Te jini-ná ja jini so'o ná'ín-ní tu'un ká'an-ná, ko ká'jin kua'a ñáyivi yá'a. Ja yúan súan ni ka'an-ná náva'a ná kándíja-i ja máá-ní ni táji-ní náá vai-ná, Achí-ya. ⁴³ Te súan ni ka'an-ya. Te ni ka'an jaa-ya: Lázaro, ña'an tkenda, áchí-ya. ⁴⁴ Te chaa ja á ni ji'i, ni kenda-de, te yisúkun ndá'a-dé si'in-de jíin sá'ma cinta. Te nuu-dé yisúkun iin sa'ma. Te ni ka'an Jesús jíin-i: Ndáji-de, te sí-a-ro-dé ná kí'in-de, áchí-ya. ⁴⁵ Yúan-na te kua'a ñáyivi judío ja ní kikoyo nuu María-ún, ni káandíja-i-ya. Chi ni kajini-i tiñu ni sá'a Jesús. ⁴⁶ Ko sava-i ni kaja'an-i nuu

cháa fariseo. Te ni kakastu'un-i ndasa ni sá'a Jesús.

Ja ní kanatiin tu'un tá'an siki Jesús

⁴⁷ Yúan-na te sutu nǎ'nu jíin cháa fariseo, ni kakutútú-de. Te ni kandatú'un-de: Ndasa sá'a-yó, chi cháa yá'a xaan sá'a-de tuni. ⁴⁸ Chi nú sía-yó-dé, te ndivii náyivi kándíja-i. Te chakoyo cháa nuu Roma, te xnáa-dé nuu-yo ondé jíin náyivi-yo, áchí-de. ⁴⁹ Te iin tá'an-de nání-de Caifás, cháa-ún kúu-de máá sutú nǎ'nu-ga kua-ún, ni ka'an-de jíin: Róó tú kájiní kuti-ro. ⁵⁰ Ni tú kájuku'un ini-ro já kánúú kúu iin cháa ja siki náyivi, nasu já náa ndíivii náyivi jíná'an-i, áchí-de. ⁵¹ Ko tu'un yá'a, na tú ní ka'an-de ja máá-de. Chi ja kúu-de máá sutú nǎ'nu-ga kua-ún, te ni jani-de tu'un ja kúu Jesús ja siki náyivi. ⁵² Te nasu máá iin ja náyivi yúan, chi suni ja nástútú-yá se'e Dios ja ní kajicha nuu-i jíná'an-i. ⁵³ Yúan-na te onde kivi-ún ni kandatú'un-de ja ká'ni-dé-ya. ⁵⁴ Yúan-na te tuká ní jka ndijin Jesús nuu cháa judío, chi ni kenda-ya yúan kua'an-ya iin nuu nání Efraín nuu ío yani nu'un té'é. Te ni kendo-ya yúan jíin cháa káskuá'a jíin-yá. ⁵⁵ Te a ni kuyani viko Pascua náyivi judío. Te kua'a-í ni kaka-i kua'an-i nuu Jerusalén, náva'a sándoo-i máá-i xna'an-ga vásá kejá'a viko Pascua. ⁵⁶ Te kánandúkú-i Jesús. Te kájiká tu'un tá'an-i ini ve'e ij: Ndasa jáni ini-ro. Chaa-de viko yá'a xí túu. Achí-i. ⁵⁷ Te sutu nǎ'nu jíin cháa fariseo, ni katá'ú-de tínu ja nú ndé iin-i jiní-i ndénu kánde-ya, ná kástu'un-i náva'a tiin-de-ya.

Ja ní ji'i María ja'a Jesús jíin perfume

12 Te iinu kivi já té kejá'a-ga viko Pascua, te ni chaa Jesús nuu Betania nuu kánchaa Lázaro cháa ni ji'i te ni nachaku-de ja ní kuu-de ndiyi

núu. ² Te ni kaja'a-de ndeyu ní kuxíni-ya yúan. Te Marta ni jani-ná kó'o. Te Lázaro kúu iin cháa yé staa jíin-yá. ³ Yúan-na te ni ki'in María iin libra perfume ita nardo ja ncháa ya'u. Te ni ji'i-ná ja'a Jesús, te ni nasi'ichí-ná ja'a-yá jíin íxi-ná. Te ní iní ve'e-ún, ni jicha xiko perfume. ⁴ Te iin cháa skuá'a jíin-yá, nání-de Judas Iscariote, se'e Simón, te kuu-de cháa nastúu-de-ya. Te ni ka'an-de: ⁵ Na-ja tú ní kúya'u perfume yá'a ja uní ciento peso, te kua'a-yó núu náyivi ndá'ú núu. Achí-de. ⁶ Súan ni ka'an-de, nasu já kúndá'ú ini-de náyivi ndá'ú, chi sua cháa kuí'ná ní kuu-de. Te ni kuu-de tesorero, te jánchaa-de ja kájakin-i-ún. ⁷ Yúan-na te ni ka'an Jesús: Sía-ná, chi siki kivi yúji-ri kúu ja chíva'a-ná yá'a. ⁸ Chi nene káxiukú náyivi ndá'ú jíin-ró, ko ruu, na tú nene kánchaa-ri jíin-ró. Achí-ya. ⁹ Yúan-na te kua'a náyivi judío, ni kajini tu'un-i ja kánchaa-ya yúan. Te ni chakoyo-i. Ko nasu máá iin Jesús vai ndé'é-i, chi suni ndé'é-i nuu Lázaro kákuni-i. Chi a ni ji'i-de te ni nachaku-de. ¹⁰ Ko sutu nǎ'nu, ni kandatú'un-de ja súni ka'ni-dé Lázaro. ¹¹ Chi kua'a náyivi judío, ni kenda-i kája'an-i, te kákandíja-i nuu Jesús ja siki Lázaro.

Ja ní kivi Jesús nuu Jerusalén

¹² Te inga kivi xian, ni chakoyo kua'a náyivi viko-ún. Te ni kajini tu'un-i ja vai Jesús nuu Jerusalén. ¹³ Te ni káki'in-i numa yukú nuu. Te ni kenda koyo-i kuata'an-i-ya. Te ni kakana jaa-i: Xáan va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá chi ndíso-ya tínu máá Tatá Dios. Máá Rey náyivi Israel kúu-ya. Achí-i. ¹⁴ Te ni ni'in Jesús iin burro jáá. Te ni jungoo-ya siki-tí natu'un ká'an tutu: ¹⁵ Sesíi nuu Sion, ma yú'ú-ro. Yá'a ndé'é-ró vai Rey máá-ró, yóso-yá iin burro jáá, áchí. ¹⁶ Ondé xnánúú te tú ní kájuku'un ini cháa káskuá'a jíin-yá jíin tínu yá'a. Ko onde ná ni nduá'nu Jesús, yúan-na

te vásá ní kanuku'un iní-de tu'un yóso sikí máá-yá, jíin já ní kásá'a-de tiñu yá'a jíin-yá. ¹⁷Te ñayivi ká'íin jíin-yá, nì kaka'an ndaa-i ndasa nì kana-ya xiní Lázaro yuvé'e añú, te ndasa nì nachaku-de ja á nì jì'i-de. ¹⁸Ja yúan ní kenda koyo kua'a-gá-i, nì kajata'an-ya. Chì nì kajini tu'un-i ja ní sá'a-ya tuní yá'a. ¹⁹Ko chaa fariseo nì kaka'an máá-de: Vina te a kájiní-yo já má kúu kasu kuti-ro. Yúan ndé'é-ró, ja ndívii ñáyivi ká'ja'an-i yata-dé.

Ñayivi ñúu Grecia ndúkú-i Jesús

²⁰Te suni yaku ñayivi ñúu Grecia nì kakaa-i kuachinú'un-i kivi víko-ún. ²¹Ñayivi-ún, nì jakoyo-i nuu Felipe chaa ñuu Betsaida ndañúu Galilea. Te nì kaka'an nda'ú-i jíin-de: Táta, ndé'é-ná nuu Jesús kákuni-ná, áchí-i. ²²Te nì ja'an Felipe, nì kastu'un-de nuu Andrés. Yúan-na te Andrés jíin Felipe ndendúú nì kakastu'un-de nuu Jesús. ²³Te nì ka'an Jesús jíin-de: A nì jaá hora ja ndúñá'nu máá Sé'e chaa. ²⁴Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñin nuni trigo nú tú jungava nuu ñú'un te kuu, te máá ñin-ni kendo. Ko nú kuu, te kua'a xáan nuni nánde. ²⁵Nú ndé chaa kúndá'ú iní-de máá-de, te naa-dé. Ko nú ndé chaa tú chinú'un-de máá-de iní ñuyívi yá'a, te kuchaku-de ní káni. ²⁶Nú ndé ñin chaa kuní ku-atínu nuu-rí, ná kúndikín-de ruu. Te nuu kúnchaa-ri yúan kunchaa chaa játínu nuu-rí-ún. Te nú ndé ñin-de játínu-de nuu-rí, te koo ja jíinú'un Táa-ri nuu-dé. ²⁷Te vina ndúku'á iní-ri. Te á ka'an-ri: Táa, nama-ní náá nuu túndó'o hora yá'a, achí-ri xí túu. Ma kúu, chí ja sikí hora yá'a kúu ja vái-ri. ²⁸Táa, ná nakana jaa-i ní sá'a-ní, áchí-ya jíin Dios. Yúan-na te ichi ándívi ní kenda ñin tu'un: A nì kanakana jaa-i ruu nì sá'a-ri. Te nakana jaa-i ruu inga jínu sá'a-ri, áchí. ²⁹Te ñayivi ká'íin yúan, nì kajini so'o-i te nì kaka'an-i ja tája kúu. Te sava-ga-i,

nì kaka'an-i: Nì ka'an ñin ndajá'a Dios jíin-de, áchí-i. ³⁰Te nì ka'an Jesús: Tú vai tu'un yá'a ja sikí rúu, chí sua ja máá-ró jíná'an-ró. ³¹Vina kúu ja ndúni'in kuachi sikí ñuyívi yá'a. Vina kúu ja kenda ja kúñá'nu iní ñuyívi yá'a kí'in. ³²Te ruu, nú a nì ndíta kaa-ri iní ñuyívi te kana-ri xiní ndívii ñáyivi kíko-yo-i nuu-rí, áchí-ya. ³³Tu'un yá'a nì ka'an-ya já stá'an-ya ndasa kuu-ya. ³⁴Te nì kaka'an ñayivi-ún jíin-yá: Kájiní-ná ja kéndoo Cristo ní káni, áchí tutu ley. Te na-ja ká'an-ní ja jínu nú'un kuíta kaa máá Sé'e chaa núsáá. Te ndéja kúu máá Sé'e chaa-ún. Achí-i. ³⁵Yúan-na te nì ka'an Jesús: Yaku-na kivi kúnchaa máá luz jíin-ró jíná'an-ró. Kaka nini ío ndijin nává'a tú kuñaa núu-ro. Chi chaa jíka ñuñáa, na tú jiní-de ndénu kí'in-de.

Ja tú kákandíja chaa judío

³⁶Kandíja nuu máá luz nini kánchaa-ya jíin-ró, nává'a ná ndúu-ró sé'e luz, áchí-ya jíin-i. Súan nì ka'an Jesús. Te nì kee-ya kuá'an-ya. Te nì sa'í-ni-ya núu-í jíná'an-i. ³⁷Ko vasa nì sá'a-ya kuá'a tuní nuu-í, ko tú ní kákandíja-i-ya. ³⁸Nává'a skíkuu tu'un nì ka'an Isaías chaa nì jani tu'un Dios ja ní ka'an-de onde sáa: Táta, ndéja ní kandíja tu'un nì ka'an-yo. Te ndéja ní jiní nuu fuerza máá Jító'o-yo, áchí. ³⁹Ja yúan tú ní kúu kandíja-i jíná'an-i, chí nì ka'an tuku Isaías: ⁴⁰Nì sakuáá-ya ndúchi-í, te nì kundava iní añú-i nì sá'a-ya, nává'a ma kuní-i jíin ndúchi-í, ni ma júku'un iní añú-i, ni ma nájío káva iní-i, ja sá'a-ri tana-í, áchí. ⁴¹Tu'un yá'a nì ka'an Isaías, chí nì jini-de ndasa kúñá'nu luu-ya. Te nì ka'an-de tu'un-ya. ⁴²Ko vasa súan nì io, te kua'a cháa tá'ú tíñu, nì kákandíja-de nuu-yá. Ko ja káyú'ú-de fariseo te tú ní kákastu'un-de. Chì nú súan, te skúnu-ún-de kenda-de iní ve'e sinagoga, jáni iní-de. ⁴³Chì kúsí-gá iní-de ja ndúñá'nu-de sá'a

ñayivi vása já ndúñánu-de sá'a Dios. ⁴⁴Te ni ka'an jaa Jesús: Ñayivi kándíja ruu, nasu máá ñin ruu kándíja-i, chí nuu I'a ni tájí rúu vai-ri kándíja-i. ⁴⁵Te ñayivi ndé'é núu-rí, suni ndé'é-i nuu I'a ni tájí rúu vai-ri. ⁴⁶Vai-ri ja kúu-ri ñin luz ini ñuyívi, náva'a nú taká ñayivi kándíja-i ruu, ma kunchaa-i ñuñáa. ⁴⁷Nú ñin ñayivi jini so'o-i tu'un ka'an-ri, te tú skíkuu-i, tú nakuxndíi-ri siki-í, chí tú vai-ri ja nákuuxndíi-ri siki ñuyívi, chí sua ja náma-ri ñuyívi. ⁴⁸Te ñayivi ské'ichi ruu, te tú játú'un-i tu'un ka'an-ri, ío ja nákuuxndíi siki-í. Tu'un ni ka'an-ri kúu ja nákuuxndíi siki-í onde kivi jínu ñuyívi. ⁴⁹Chí tú ka'an-ri ja máá-rí, chí Táa-ri I'a ni tájí rúu vai-ri, máá-yá ni tá'u-yá tiñu nuu-rí. Ndasá kachi-ri te ndasá ka'an-ri. ⁵⁰Te a jiní-ri ja tiñu tá'u-yá kúu ja kúchaku-i ní káni sá'a. Núsáa te tu'un ka'an-ri, máni tu'un ni ka'an Táa-ri jín-rí kúu, áchí-ya.

Ja ní nakacha-ya já'a cháa káskuá'a

13 Onde ná té koo-ga viko Pascua, te a ni jini Jesús ja ní jaa hora kenda-ya ñuyívi yá'a no'on-ya núu Táa-ya. Ko kúndá'ú ini-ya ñayivi-yá ká'io ini ñuyívi, te onde sandí'í-ña ni kundá'ú ini-ya-í. ²Te ni ndí'í ni kákuuxíni-ya. Te vina a ni ka'an kui'ña jín iní añú Judas, se'e Simón Iscariote, ja nástúu-de-ya. ³Te a jiní Jesús ja máá Táa-ya, a ni ja'a-ya taká ndatíñu ini nda'a-yá, te suni jini-ya já ní kenda-ya núu Dios vai-ya. Te suni nuu Dios no'on-ya. ⁴Te ni ndukuini-ya já ní kuxíni-ya. Te ni chaxio-ya sá'ma-yá. Te ni ki'in-ya ñin sa'ma vítá. Te ni ju'ni-ya chíi-ya. ⁵Te ni chu'un-ya ndúcha iní ñin tija'an, te ni kejá'a-yá nakacha-ya já'a cháa káskuá'a. Te násil'ichí-ya jín sá'ma vítá já nú'ni chíi-ya-ún. ⁶Te ni jaa-ya núu Simón Pedro. Te ni ka'an Pedro jín-yá: Táta, ní, nakacha-ní ja'a-ná náún, áchí-de.

⁷Te ni ka'an Jesús: Tú júku'un ini-ro já sá'a-ri vina, ko kúkuéé-ga te júku'un ini-ro, áchí-ya jín-de. ⁸Te Pedro ni ka'an-de jín-yá: Ma nákacha kuti-ní ja'a-ná, áchí-de. Te ni ka'an Jesús jín-de: Nú tú nakacha-ri ja'a-ro te ma kúu kundii-ro jín-rí, áchí-ya. ⁹Te ni ka'an Simón Pedro jín-yá: Táta, nasu máá ñin ja'a-ná, chí suni nda'a-ná jín xini-ná núsáa, áchí-de. ¹⁰Te ni ka'an Jesús jín-de: Chaa ja á ni ndundoo, máni jínu ñu'ún já ndúndoo máá já'a-ní-de, te a ni ndundoo ndí'i-ni-de. Te máá-ró, a ni kandundoo-ró ko nasu taká-ro. Achí-ya. ¹¹Chí a ni jini-ya ndéja kúu ja nástúu-ya. Ja yúan ní ka'an-ya: Nasu taká-ro ká'io ndoo. ¹²Te ni kuu ni nakacha-ya já'a-dé jín'an-de, te ni naki'in-ya sá'ma-yá. Te ni nungoo tuku-ya. Te ni ka'an-ya: Á kájiní-ro já ní sá'a-ri jín-ró. ¹³Káka'an-ro já Maestro jín Jító'o-ro kúu-ri, te káka'an ndaa-ro. Chí suu máá-rí kúu. ¹⁴Te nú ruu, vasa Jító'o-ro jín Maestro kúu-ri, nú nakacha-ri ja'a-ro, suni súan kánúu nákacha ja'a tá'an-ró. ¹⁵Chí tiñu yá'a ni stá'an-ri nuu-ro náva'a suni sá'a máá-ró jín tá'an-ró nátu'un ni sá'a-ri jín-ró. ¹⁶Jandáa ká'an-ri jín-ró: ñin mozo ña tú kúñá'nu-ga-de nuu jító'o-de, ni ñin apóstol, ña tú kúñá'nu-ga-de nuu cháa ni tájí-de kua'an-de. ¹⁷Nú kájuku'un ini-ro jín tú'un yá'a, te xáan ndatu koo-ró nú sá'a-ró súan. ¹⁸Ña tú ká'an-ri siki taká-ro. A jiní-ri ndéja ní kaji-ri. Ko ná skíkuu tu'un ká'an tutu i: Chaa ni yee stáa jín-rí, ni jañu-de ruu jín xúsí-yi-dé, áchí tutu. ¹⁹Onde vina kástu'ún-rí taká tiñu nuu-ro onde jín tiempo, náva'a nú ni kuu, te kandíja-ró já máá-rí kúu I'a-ún. ²⁰Jandáa ká'an-ri jín-ró: Nú ñin ñayivi kuátu'ún-i ñin chaa ni tájí-rí kua'an, te játu'ún-i ruu. Te ñayivi játu'ún rúu, suni játu'ún-i I'a ni tájí rúu vai-ri, áchí-ya jín-de jín'an-de.

Jā ní kivi Satanás ini Judas

²¹ Te ja á ni ka'an Jesús tu'un yá'a, te ni nduku'á ini-ya. Te ni ka'an ndaa-ya: Jandaa ka'an-ri jín-ró jíná'an-ró ja fin róó, nastúu-ró rúu, áchí-ya. ²² Yúan-na te chaa káskuá'a jín-yá, ni kandakoto-de nuu tá'an-de, kájani ini-de ndé chaa kúu ja ní ka'an-ya. ²³ Te iin máá cháa káskuá'a-ún ja maní-yá jín-de, ndítuu-de jika Jesús. ²⁴ Te ni sá'a Simón Pedro iin seña nuu cháa-ún, náva'a ná kaká tu'ún-de-ya ndé chaa kúu ja ní ka'an-ya. ²⁵ Yúan-na te máá-de ja ndítuu-de jika Jesús, ni ka'an-de jín-yá: Táta, ndé chaa kúu, áchí-de. ²⁶ Te ni ka'an Jesús: Ná chindaji-ri staa te ku'a-ri nuu fin chaa, te chaa-ún kúu, áchí-ya. Te ni chindaji-ya staa. Te ni ja'a-ya núu Judas Iscariote se'e Simón. ²⁷ Te ni yee staa-ún. Te ni kivi-ni Satanás ini. Yúan-na te ni ka'an Jesús jín: Tiñu sá'a-ró, ná sá'a yachi-ro, áchí-ya. ²⁸ Ko ni iin chaa káyee staa jín-yá-ún, tú ní kájkú'un ini-de naún tu'un kúu ja ní ka'an-ya jín. ²⁹ Chi sava-de, ni kajani ini-de ja ní ka'an Jesús jín: Kuaan-ró naún kájinu nū'ún-yó já kúu viko. Xí já kuá'a yakú na jín núu cháa ndá'ú. Chi Judas tñin janu xú'ún. ³⁰ Te ja ní yee staa-ún, te ni kenda-ni kua'an. Te a ni kuaa.

Tiñu jáá tá'ú-yá nuu-yo

³¹ Yúan-na te ja kuá'an, te ni ka'an Jesús: Vina te a ni nduñá'nu máá Sé'e chaa. Te suni ni nduñá'nu Dios ni sá'a-ya. ³² Te nú nduñá'nu Dios sá'a-ya, suni sáni nduñá'nu máá-yá sá'a Dios, te nduñá'nu-ni-ya vítan nū'ni. ³³ Súchi, yakú-na kivi kunchaa-ri jín-ró. Te nandúkú-ró rúu, te nátu'un ni ka'an-ri jín cháa judío, onde nuu kí'in-ri, ma kúu ja koyo-ró jíná'an-ró. ³⁴ In tiñu jáá tá'ú-ri nuu-ro jíná'an-ró: Ja ná kundá'ú ini-ro táká tá'an-ró. Nátu'un kundá'ú

ini-ri róó, suni súan kundá'ú ini-ro tá'an-ró. ³⁵ Te nú kundá'ú ini-ro táká tá'an-ró, yúan-na te kuni taká ñayivi já máá-ró kákuu chaa ni káskuá'a jín-ri, áchí-ya.

Tu'un Pedro jín lí'li

³⁶ Te ni ka'an Simón Pedro jín-yá: Táta, ndénu kí'in-ní, áchí-de. Te ni ka'an Jesús jín-de: Nuu kí'in-ri-ún, ma kúu kundikín-ro rúu vina. Ko kúkuéé-ga te kundikín-ro rúu ja-ro. ³⁷ Te ni ka'an Pedro jín-yá: Táta, naja má kúu kundikín-ná ní vina. Tú yú'ú-ná kuu-ná ja ní. Achí-de. ³⁸ Te ni ka'an Jesús jín-de: Kuu-ro já rúu náún. Jandaa ka'an-ri jín-ró: Onde ná té kana-ga lí'li, te ma kuátu'un-ró rúu uni jínu.

Jā sātu'a-ya vé'e andívi kúu yóó

14 Ma kúñáá ini añú-ro. A kákandíja-ró Dios, suni ná kándíja-ró rúu. ² Chi ío kua'a vé'e ini ve'e Táa-ri. Te nú tú súan ío, a ni kastú'ún-ri nuu-ro núu. Kí'in-ri kīsātu'a-ri ve'e kuxiukú-ró. ³ Te nú kua'an-ri sātu'a-ri ve'e kuxiukú-ró, te nchaa-ri kinastútú-ri róó kí'on. Náva'a nuu kunchaa máá-ri-ún, suni yúan kuxiukú-ró. ⁴ Te a kájiní-ro ndénu kí'in-ri. Te kájiní-ro íchi, áchí-ya. ⁵ Te ni ka'an Tomás jín-yá: Táta, tú kájiní-ná ndénu kí'in-ní. Te ndasa kuni-ná ichi núsáá, áchí-de. ⁶ Te ni ka'an Jesús jín-de: Máá-ri kúu máá íchi, jín tú'un ndaa, jín tú'un kuchakú. Ma kúu ja ni iin-i nuu Táa-ri te nú túu ruu. ⁷ Te nú ní kájiní-ro rúu, te suni a ni kájiní-ro Táa-ri núu. Te onde vina a kájiní-ro-yá, te a ni kandé'é-ró núu-yá, áchí-ya. ⁸ Te ni ka'an Felipe jín-yá: Táta, stá'an-ní máá Táa-yo núu-ná, te ná kúva'a ini-ná jíná'an-ná, áchí-de. ⁹ Te ni ka'an Jesús jín-de: Felipe, kua'a kivi ní kuu jika-ri jín-ró. Té chá'an-ga kuni-ro rúu náún. Chaa ni jini ruu, nuu máá Táa-yo ní

jini-de. Naja ká'an-ro: Stá'an-ní máá Táa-ro núu-ná. ¹⁰ Á tú kándíja-ró já máá-rí kánchaa-ri jíin máá Táa-yo, te máá Táa-yo Dios kánchaa-ya jíin-rí. Taká tu'un ká'an-ri jíin-ró, nasu já kúu ini máá-rí ká'an-ri. Chi máá Táa-yo kánchaa-ya jíin-rí, te máá-yá sá'a tiñu-ún. ¹¹ Kandíja ruu ja kánchaa-ri jíin máá Táa-yo, te máá Táa-yo jíin máá-rí: Te nú tú súan, te kandíja ruu cuenta máá tñu sá'a-ri. ¹² Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé chaa kándíja ruu, tiñu ja sá'a-ri yá'a suni sá'a-de. Te ñá'nu-ga tiñu sá'a máá-de vása yá'á, chi no'on-ri nuu máá Táa-yo Dios. ¹³ Te taká naún ja kakán-ro núu máá Táa-yo jíin s'ví-rí, yuán sá'a-ri, náv'a nduñá'nu máá Táa-yo já sikí máá Sé'e-ya. ¹⁴ Te nú naún kakán-ro jíin s'ví-rí, te skíkuu-ri.

Ja ní keyu'u-yá ja kú Espíritu Santo

¹⁵ Te nú maní-ro jíin-rí, te kuandatu-ro tiñu tá'u-rí nuu-ro. ¹⁶ Te kakan ta'u-rí nuu máá Táa-yo Dios. Te kua'a-ya ingá l'a chindéé chítuu róó jíná'an-ró, náv'a kunchaa-ya jíin-ró ní káni. ¹⁷ Máá Espíritu ndaa kúu l'a-ún. Te ñayivi, ma kúu kuatá'ú-i-ya, chi tú kándé'e-i nuu-yá ni tú kájiní-i-ya. Ko máá-ró, chi kájiní-ro-yá, chi ncháa-ya jíin-ró, te ku'un-ya ini-ro. ¹⁸ Ma skéndoo ndá'ú-ri róó, chi nchaa-ri nuu-ro jíná'an-ró. ¹⁹ Ĥn t'lí-na te ma kuní-ga ñuyivi núu-rí. Ko máá-ró chi kuní-ro rúu, chi chakú-ri. Te ja yuán suni kuchaku máá-ró. ²⁰ Te kivi-ún kuní-ro já kánchaa-ri jíin máá Táa-ri, te máá-ró jíin rúu, te máá-rí jíin máá-ró jíná'an-ró. ²¹ Nú ndé chaa ñú'un ini-de tiñu ni tá'u-rí, te skíkuu-de, chaa-ún kúu ja maní jíin-rí. Te nú maní-dé jíin-rí, suni kumani máá Táa-ri jíin-de. Te máá-rí, kumani-rí jíin-de te stá'an ndijin-ri máá-rí nuu-dé, áchí-ya. ²² Te ni ka'an Judas jíin-yá (ko nasuú Iscariote): Táta, naja stá'an ndijin-ní máá-ní nuu-ná jíná'an-ná, te nuu ñayivi chi túu,

áchí-de. ²³ Te ni ka'an Jesús jíin-de: Nú ndé chaa maní-dé jíin-rí, te skíkuu-de tu'un ká'an-ri, yúan-na te kumani máá Táa-ri jíin-de. Te chakoyo-ri nuu-dé. Te kuxiukú-rí jíin-de. ²⁴ Te chaa tú maní jíin-rí, tú skíkuu-de tu'un ká'an-ri. Te tu'un ni kajini so'o-ró, nasu tú'un máá-rí kúu, chi tu'un máá Táa-yo l'a ni táji rúu vai-ri kúu. ²⁵ Tu'un yá'a ká'an-ri jíin-ró, nini kánchaa-ri jíin-ró. ²⁶ Ko máá Táa-yo Dios, táji-yá máá l'a chindéé chítuu róó kii-ya jíin s'ví-rí. Te máá l'a-ún kúu Espíritu Santo. Máá-yá, stá'an-ya taká tu'un nuu-ro, te xndáku-ya núu-ro taká tu'un ni ka'an-ri jíin-ró. ²⁷ Skéndoo-ri tu'un ndéé ini jíin-ró, tu'un ndéé ini máá-rí kua'a-ri nuu-ro. Nasu cuenta ñuyivi, chi máá-rí kua'a-ri nuu-ro. Ma kúku'á ini añú-ro, te ni ma yú'ú-ro. ²⁸ A ni kajini so'o-ró já ní ka'an-ri jíin-ró: Kí'in-ri te nchaa-ri nuu-ro, áchí-ri. Nú ni kumani-ro jíin-rí, te kusii ndíja ini-ro núu, chi ni ka'an-ri jíin-ró já nó'on-ri nuu máá Táa-yo Dios. Chi ñá'nu-ga kúu máá Táa-yo vása rúu. ²⁹ Vina a ni kastu'ún-ri nuu-ro ondé jíin tiempo, náv'a nú a ni kuu, te kandíja-ró jíná'an-ró. ³⁰ Ma ká'an kua'a-gá-ri jíin-ró, chi vai ja kúná'nu ini ñuyivi yá'a. Te tú ndújín jíin-rí. ³¹ Ko vai máá, náv'a kuni ñuyivi ja maní-rí jíin máá Táa-yo Dios, te natu'un ni tá'ú máá Táa-yo Dios tiñu nuu-rí, suni súan sá'a-ri. Ndukuiñi ná chó'o.

Máá yó'o uva ndija

15 Máá-rí kúu máá yó'o uva ndija. Te máá Táa-ri kúu l'a jítu ja'a. ² Taká nda'a já ndítin ruu te tú já'a nde'e, jánchaa-ya. Te taká nda'a já já'a nde'e, násándoo-ya náv'a kua'a-ga nde'e. ³ Te máá-ró a ni kandundoo-ró jíin tú'un ni ka'an-ri jíin-ró. ⁴ Ná kúxiukú-ró jíin-rí, te máá-rí jíin máá-ró. Ĥn nda'a uva, ma kúu kua'a máá nde'e, te nú tú kutin jika máá yó'o. Te suni súan róó, te nú tú kuxiukú-ró jíin-rí. ⁵ Máá-rí kúu

yo'o-ún, te máá-ró kákuu nda'a-rí. Chaa ja kánchaa jíin-rí, te máá-rí jíin máá-de, chaa-ún já'a kua'a ndé'e. Chí nú túu ruu, te ma kúu kuti sá'a ni iin-ró jíná'an-ró. ⁶ Chaa ja tú kánchaa jíin-rí, kenda-de kí'in-de, sá'a-ya. Te ichí nátu'un iin nda'a sáni, ja nástútú-i, te taan-í nuu nú'un, te kayu. ⁷ Nú káxiukú-ró jíin-rí te tu'un ká'an-rí nú'un iní-ro. Yúan-na te kakan naún kákuni-ro, te kua'a-rí nuu-ro. ⁸ Nú kája'a-ró kuá'a ndé'e, yúan-na te nduñá'nu Táa-rí sá'a, te súan kuu-ró cháa káskuá'a jíin-rí. ⁹ Nátu'un máá Táa-yo kúndá'ú iní-ya rúu, suni súan kúndá'ú iní-rí róo jíná'an-ró. Núsáa te kuku-ga-ro jíin tú'un kúndá'ú iní-rí róo. ¹⁰ Nú skíkuu-ró tiñu ni tá'u-rí nuu-ro, te nene kundá'ú iní-rí róo. Nátu'un máá-rí ni skíkuu-rí tiñu ni tá'u Táa-rí nuu-rí, te nene kúndá'ú iní-ya rúu. ¹¹ Tu'un yá'a ká'an-rí jíin-ró, náva'a ná kúkútu-ro jíin tú'un kúsi iní máá-rí. ¹² Ya'á kúu tiñu tá'u-rí: Ja ná kúndá'ú iní-ro tá'an-ró, ná-tu'un kúndá'ú iní-rí róo jíná'an-ró. ¹³ Nú iin chaa kuu-de ja'á amigo-de, tuká inga modo ja kúndá'ú-ga iní-i-de ná-tu'un ni sá'a chaa-ún. ¹⁴ Máá-ró kákuu amigo-rí nú skíkuu-ró táka tiñu tá'u-rí nuu-ro. ¹⁵ Tuká skúnání-rí róo mozo. Chí iin mozo, tú jiní-de naún sá'a jito'o-de. Chí sua skúnání-rí róo amigo-rí, chí a ni kastu'un-rí nuu-ro táka tu'un ni jini so'o-rí onde nuu máá Táa-rí. ¹⁶ Tú ní kákaji-ró rúu. Chí sua ni kaji-rí róo, te ni jani-rí róo ja kíngoyo-ró te kua'a-ró ndé'e. Te ma náa ndé'e-ro. Te taká ja kakán-ro nuu máá Táa-yo Dios jíin sí'ví-rí, kua'a-ya nuu-ro. ¹⁷ Tiñu yá'a tá'u-rí nuu-ro: Ja ná kúndá'ú iní-ro tá'an-ró.

Ja káchindikín-i chaa kákandíja

¹⁸ Te nú kití iní taká ñayívi núu-ro jíiná'an-ró, te ma náa iní-ro já súni ni kití iní-i nuu máá-rí xna'an-ga. ¹⁹ Te nú chaa ñuyívi ní kákuu-ró, te kumaní ñayívi jíin

róo nátu'un jíin tá'an máá-i núu. Ko nasu cháa ñuyívi kákuu-ró, chí sua ni kaji-rí róo iní ñuyívi. Ja yúan kákiti iní ñayívi núu-ro. ²⁰ Ma náa iní-ro tú'un ni ka'an-rí jíin-ró: iin mozo, tú kúñá'nu-ga-de nuu jito'o-de. Nú ni káchindikín-i ruu suni súan chindikín-i róo. Nú ni skíkuu-i tu'un ni ka'an-rí, suni skíkuu-i tu'un ka'an-ro. ²¹ Ko taká tiñu yá'a sá'a-de jíin-ró ja síkí sí'ví-rí, chí tú kájiní-i I'a ni tájí rúu vai-rí. ²² Nú tú ní kí-rí, ni nú tú ní ká'an-rí jíin-i, ma kóo kuachi-i núu. Ko vina ma kúu kaku-i nuu kuachi-i. ²³ Ñayívi kájito u'u ruu, suni kájito u'u-i máá Táa-rí. ²⁴ Nú tú ní sá'a-rí tiñu nuu-í ja ní iin chaa tú ní sá'a, te ma kóo kuachi-i núu. Ko vina a ni kájiní-i tiñu-ún, te kájito u'u-i ruu jíin máá Táa-rí. ²⁵ Ko súan kásá'a-i náva'a skíkuu tu'un yóso núu tutú ley máa-i: Ja tú na kuachi-rí, te ni kájito u'u-i ruu, áchí. ²⁶ Ko onde nuu máá Táa-yo tájí-rí máá I'a chindéé chí-tuu róo. Máá Espíritu ndaa kúu-ya, te onde chíi máá Táa-yo Dios kenda-ya. Te nú a ni chaa-ya, te kani ndaa-ya tú'un-rí. ²⁷ Te suni máá-ró kani ndaa-ro tú'un, chí kájin-ró jíin-rí onde kivi ní kejá'a-rí.

16 Tu'un yá'a ni ka'an-rí jíin-ró náva'a tú nayu'ú-ro. ² Te ské'ichí-i róo iní ve'e sinagoga kíngoyo-ró. Te ja hora ja nú iin chaa ka'ni-dé róo, te kani iní-de ja bueno ni sá'a-de nuu Dios. ³ Te tiñu yá'a sá'a-i jíin-ró, chí tú kájiní-i nuu máá Táa-yo Dios, te ni nuu máá-rí. ⁴ Ko ni ka'an-rí tu'un yá'a jíin-ró náva'a nú a ni ja hora, te nuku'un iní-ro já súan ni ka'an-rí jíin-ró. Te tú ní ká'an-rí tu'un yá'a jíin-ró onde kivi ní kejá'a-rí, chí jíka-rí jíin-ró jíná'an-ró. ⁵ Te vina, chí no'on-rí nuu I'a ni tájí rúu vai-rí. Te ni iin róo, na tú kaka tu'un-ró rúu: Ndenu kí'in-ní. ⁶ Te vina a ni kuxí iní-ro chí súan ni ka'an-rí jíin-ró. ⁷ Ko ká'an ndaa-rí jíin-ró: Ja síkí róo kúu ja kánúu kí'in-rí. Chí nú tú kí'in-rí, te I'a chindéé chítuu róo, ma cháa-ya núu-ro jíiná'an-ró. Nú

ki'in-ri, te táj-rí-ya kíi-ya núu-ro. ⁸ Te nú a ni chaq-ya te stá'an-ya núu-í ja ndíso máa-i kuachi, jíin ja kúu tiñu ndaa, jíin ndasa nákuxndíi-ya-í. ⁹ Máa kuachi-ún kúu ja tú kákandíja-i ruu. ¹⁰ Te máa tiñu ndaa-ún kúu ja nó'on-ri nuu máa Táa-yo Dios, te ma kuní-ga-ro núu-rí. ¹¹ Te tu'un nákuxndíi-ún kúu ja á ni jákuxndíi-ya sikí máa ja kúñá'nu iní ñuyívi yá'a.

Tu'un máa Espíritu ndaa

¹² Ió kua'a-gá tu'un ka'an-ri jíin-ró, ko ma kánda-ró jíin vína. ¹³ Te nú ni chaq máa Espíritu ndaa, máa-yá stá'an-ya táka tu'un ndaa nuu-ro. Chi tú ka'an-ya ja kuní máa-yá, chi ka'an-ya táka ja jíni so'o-ya. Te stá'an-ya táka tiñu chaq. ¹⁴ Te nduñá'nu-ri sá'a-ya, chi ki'in-ya tu'un xiin máa-rí, te stá'an-ya núu-ro jíiná'an-ró. ¹⁵ Taká ja xiin máa Táa-yo, suni máa-rí xiin. Ja yúan ní ka'an-ri ja kí'in-ya ja xiin máa-rí te stá'an-ya núu-ro. ¹⁶ Hin tílí-na, te ma kuní-ga-ro núu-rí. Te suni hin tílí-ga, te nakuni tuku-ró núu-rí, chi nó'on-ri nuu máa Táa-yo. Achí-ya. ¹⁷ Yúan-na te sava chaq káskuá'a jíin-yá ni kaka'an-de jíin tá'an-de: Naún kúu tu'un ni ka'an-ya jíin-yó: Hin tílí-na te ma kuní-ga-ro núu-rí, te suni hin tílí-ga, te nakuni tuku-ró núu-rí, chi nó'on-ri nuu Táa-ri. ¹⁸ Te ni kaka'an-ga-de: Naún tu'un kúu ja ní ka'an-ya jíin-yó: Hin tílí-na. Tú kájuku'un iní-yo ja ká'an-ya. Achí-de. ¹⁹ Te ni jiní Jesús ja kaká tu'un-de-ya kákuni-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Á kájika tu'un tá'an-ró ja ní ka'an-ri tu'un yá'a jíin-ró: Hin tílí-na, te ma kuní-ga-ro núu-rí, te suni hin tílí-ga, te nakuni tuku-ró núu-rí. ²⁰ Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nde'e-ro te nduku'á iní-ro, ko kusii iní ñayivi ñuyívi. Te kuku'á iní-ro, ko vasa kákuku'á iní-ro, te ndusi iní-ro. ²¹ Hin ñasíí, nú já'ncha chii-ña, te kúku'á iní-ña, chi kuakuyani skáku-ña. Te nú a ni skáku-ña hin suchí lúli, tuká ná'an-ña

túndó'o ni ta'an-ña, chi kúsi iní-ña ja ní kaku hin chaq iní ñuyívi. ²² Suni súan máa-ró, kákuku'á ndija iní-ro vína. Ko inga kivi te nakuni-ri nuu-ro te kusii iní-ro. Te ma nduku'á-ga iní-ro jíiná'an-ró sá'a ni hin ñayivi. ²³ Te kivi-ún tú naún kaká tu'un-ró ruu. Jandáa ká'an-ri jíin-ró, nú naún kakán-ro núu máa Táa-yo jíin s'ví-rí, te kua'a-ya núu-ro. ²⁴ Onde vina te tú naún ní kájikan kuti-ro jíin s'ví-rí. Kakan, te ni'in-ro, náva'a kusii vá'a iní-ro. ²⁵ Tu'un yá'a ká'an yátá-rí jíin-ró. Ko hin kivi te ma ká'an yátá-gá-ri jíin-ró, chi sua kastu'un káji-rí taká tu'un máa Táa-yo Dios. ²⁶ Te kivi-ún, kakan-ro jíin s'ví-rí. Te tú ká'an-ri jíin-ró ja kakán ta'u-rí nuu máa Táa-yo ja sikí róo. ²⁷ Chi máa Táa-yo, kúndá'u iní-ya róo. Chi máa-ró ni kákumani-ro jíin-rí, te ni kákandíja-ró ja onde nuu Dios vai-ri. ²⁸ Ni kenda-ri onde nuu máa Táa-yo, te ni chaq-ri iní ñuyívi. Vina te kenda tuku-ri iní ñuyívi te nó'on-ri nuu máa Táa-yo Dios. Achí-ya. ²⁹ Te ni kaka'an chaq káskuá'a jíin-yá: Vina te ká'an káji-ní. Tú ká'an-ní ni hin tu'un yátá. ³⁰ Vina te kájuku'un iní-ná ja jiní-ní taká tu'un, te tú jínu ñú'ún-ní ja kaká tu'un-i ní. Ja yúan kákandíja-ná ja ní kenda ndija-ní onde nuu Dios vai-ní. Achí-de jíin-yá. ³¹ Te ni ka'an Jesús jíin-de: Vina te kákandíja-ró náún. ³² Kuni so'o-ró, chi vai hin hora, te a ni chaq, ja kuichá nuu-ró kóngoyo-ró vé'e-ró. Te skéndo-ro ruu máa hin-ri. Ko ma kúnchaq máa hin-ri, chi máa Táa-yo Dios kánchaq-ya jíin-rí. ³³ Tu'un yá'a ká'an-ri jíin-ró náva'a koo ndéé iní-ro sá'a-ri. Iní ñuyívi, chi koto-ró túndó'o. Ko kava téyí-ró, chi a ni kundéé-rí jíin ñuyívi, achí-ya.

Tu'un ni jikan ta'u Jesús ja'a yóó

17 Tu'un yá'a ni ka'an Jesús. Te ni ndakoto-ya íchi ándívi. Te ni ka'an-ya: Táa, a ni chaq máa hora.

Sáñá'nu-ní Se'e-ní, náva'a suni Se'e-ní sáñá'nu-i níí. ² Chi nì ja'a-ní fuerza nuu máá Sé'e sikì táká chaa, náva'a nuu táká chaa nì ja'a-ní nuu-í, kua'a-i ja kúchaku-de níí káni. ³ Te tu'un kuchaku níí káni kúu ja ná kuní-de níí ja máá ñin ndija-ni Dios kúu-ní onde jín Jesucristo I'a nì tájí-ní vai. ⁴ Máá-ná, nì sáñá'nu-ná níí inì ñuyívi. A nì s'jínu-ná tiñu nì tá'ú-ní nuu-ná. ⁵ Te vina Táa, sáñá'nu-ní náá, ná kuní jín núu máá-ní, nátu'un nì kuñá'nu-ná jín-ní onde ná té jungoo-ga ñuyívi. ⁶ Nì stá'an ndijin-ná níí jín s'ví-ní nuu táká chaa nì ja'a-ní nuu-ná inì ñuyívi. Máá-ní nì xín-dé núú. Te nì ja'a-ní-de nuu-ná. Te nì kaskíkuu-de tu'un-ní. ⁷ Vina te a kájiní-de ja onde nuu máá-ní vai taká tu'un nì ja'a-ní nuu-ná. ⁸ Chi tu'un nì ja'a-ní nuu-ná, nì ja'a-ná nuu máá-de jíná'an-de. Te nì kajatá'ú-de tu'un-ún. Te a nì kajiní ndaa-de ja ní kenda-ná onde nuu-ní. Te nì kakandíja-de ja ní tájí-ní náá vai-ná. ⁹ Te jikán ta'u-ná ja'a máá-de. Tú jikán ta'u-ná ja'a ñuyívi, chí sua jikán ta'u-ná ja'a cháa nì ja'a-ní nuu-ná, chí máá-ní xín-dé. ¹⁰ Te taká ndatíñu-ná kúu ndatíñu máá-ní. Te taká ndatíñu máá-ní kúu ndatíñu máá-ná. Te nì nduñá'nu-ná nì sá'a ndatíñu-ún. ¹¹ Te tuká kánchaa-ná inì ñuyívi. Ko máá-de chí káxiukú-de inì ñuyívi, te máá-ná nájaa-ná nuu-ní. Táa, máá-ní kúu I'a ndoo, te jín s'ví-ní koto-ní taká chaa nì ja'a-ní nuu-ná, náva'a ñin-ni ná kúu-de nátu'un kákuu máá-yó. ¹² Ná nì kánchaa-ná jín-de inì ñuyívi, te nì ndíto-ná-de jín s'ví-ní ja ní ja'a-ní nuu-ná. Nì ndíto-ná-de te tú ní náa ní ñin-de, chí máá-ni se'e kui'ña ní naa, náva'a skíkuu tutu ij. ¹³ Te vina najaa-ná nuu-ní. Te ká'an-ná tu'un yá'a inì ñuyívi náva'a ná kúsií v'a inì-de jín tú'un kúsií iní máá-ná. ¹⁴ Nì kastu'ún-ná tu'un-ní nuu-dé. Te nì kakití inì ñayívi núu-dé, chí nasu sé'e ñuyívi kákuu-de

nátu'un máá-ná nasu sé'e ñuyívi kúu-ná. ¹⁵ Na tú jikán ta'u-ná ja cháxió-ní-de inì ñuyívi, chí sua koto-ní-de nuu kúu nuu kúí'a. ¹⁶ Nasu tá'an ñuyívi kákuu-de. Ná-tu'un máá-ná nasu tá'an ñuyívi kúu-ná. ¹⁷ Nasándoo-ní-de jín tú'un ndaa. Tu'un máá-ní kúu máá tú'un ndaa. ¹⁸ Ná-tu'un nì tájí-ní náá vai-ná inì ñuyívi, suni súan tájí-ná-de kí'in-de inì ñuyívi. ¹⁹ Te ja sikí máá-de kúu ja sándoo-ná máá-ná, náva'a koo ndoo máá-de jín tú'un ndaa. ²⁰ Tú jikán ta'u-ná ja'a máá ñin chaa yá'a jíná'an-de, chí suni ja'a táká ñayívi ja ná kándíja-i náá sá'a tu'un kani-de jíná'an-de. ²¹ Náva'a taká-i ná kúu-i ñin-ni, nátu'un kánchaa-ní jín-ná, Táa, te máá-ná jín máá-ní. Te suni súan ná kúu-i ñin-ni jín-yó kuní-ná, náva'a ná kándíja ñuyívi ja máá-ní nì tájí-ní náá vai-ná. ²² A nì sáñá'nu-ná máá-de nátu'un nì sáñá'nu-ní náá, náva'a ñin-ni ná kúu-de nátu'un ñin-ni kákuu-yó. ²³ Te nátu'un máá-ná jín máá-de, te máá-ní jín máá-ná, suni súan kuní-ná ja ná s'ýíja-ní-de náva'a ñin-ni ná kúu-de, te náva'a kuní ñayívi ja ní tájí-ní náá vai-ná, jín ja kúndá'ú iní-ní-de nátu'un kúndá'ú iní-ní náá. ²⁴ Táa, taká chaa nì ja'a-ní nuu-ná-ún, kuní-ná ja núu kúnchaa máá-ná suni yúan ná kúxiukú máá-de jín-ná, náva'a ná kuní-de ndasa ndúñá'nu-ná sá'a-ní. Chí kúndá'ú iní-ní náá onde ná té jukiñi-ga ñuyívi. ²⁵ Táa, máá-ní kúu I'a ndaa, ko tú kájiní taká ñayívi núu-ní. Ko máá-ná chí jiní-ná nuu-ní. Te chaa yá'a, kájiní-de ja ní tájí-ní náá vai-ná. ²⁶ Te máá-ná, a nì stá'an-ná níí jín s'ví-ní nuu-dé. Te stá'an-ga-ná nuu-dé, náva'a ná kúndá'ú iní-de tá'an-de nátu'un kúndá'ú iní-ní náá, te suni náva'a kúnchaa-ná jín-de.

Ja ní kakatiin-de Jesús

18 Te nì kuu, nì ka'an Jesús tu'un yá'a. Te nì kenda-ya jín cháa káskuá'a jín yá kua'an-ya yatá yúcha

Cedrón, nuu ío iin jardín. Te yúan ni kivi-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá. ² Te Judas ja ní nastúu-ya-ún, suni jiní-de lugar yúan, chi ío kua'a vuelta ni ketá'an Jesús yúan jíin cháa káskuá'a jíin-yá. ³ Te ni jaka Judas iin nuu soldado jíin yakú ndajá'a sutú ñá'nu jíin cháa fariseo, te ni jakoyo-de yúan jíin linterna jíin nú'un yiti jíin machete. ⁴ Yúan-na te Jesús, ja á ni jini-ya táka tundó'o vai siki-yá, ni kenda-ya ichi núu-dé. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ndé cháa kánandúkú-ró, áchí-ya. ⁵ Te ni kaka'an-de jíin-yá: Jesús nuu Nazaret kánandúkú-rí, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Máá-rí kúu, áchí-ya jíin-de. Te Judas, cháa ni nastúu-ya-ún, suni kándii-de jíin cháa-ún jíná'an-de. ⁶ Te ja súan ni ka'an-ya, máá-rí kúu, te ni kanakaka yátá-de. Te ni kandua-ni-de nuu nú'un. ⁷ Te ni jiká tu'un tuku-ya-dé: Ndé cháa kánandúkú-ró, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Jesús nuu Nazaret, áchí-de. ⁸ Te ni ka'an Jesús: A ni ka'an-ri jíin-ró ja máá-rí kúu. Te nú ruu kánandúkú-ró, te sía cháa yá'a ná kíngoyo-de. Achí-ya. ⁹ Súan ni kuu nává'a ná skikuu tu'un ja ní ka'an-ya: Tú ní xnáa-ná ni iin cháa ni ja'a-ní nuu-ná, áchí-ya. ¹⁰ Yúan-na te Simón Pedro, ja nává'a-de iin machete, ni tava-dé. Te ni stují-ni-de mozo máá sutú ñá'nu-ga. Te ni kachi-de so'o lado vá'a. Te mozo-ún, nán Malco. ¹¹ Te ni ka'an Jesús jíin Pedro: Nachiva'a machete-ro iní cubierta. Chi tundó'o yá'a ja ní ja'a Táa-ri nuu-rí, tú kánúú ja ndó'o-ri náún. Achí-ya.

Ja ní kandii Jesús nuu sutú ñá'nu-ga

¹² Yúan-na te soldado, jíin cháa kuñá'nu, jíin ndájá'a cháa judío, ni kakatiin-de Jesús, te ni kaju'ni-de-ya. ¹³ Te xna'an-ga ni kajanchaka-de-ya núu Anás. Chi táchisó Caifás ni kuu-de. Te Caifás, ni kuu-de máá sutú ñá'nu-ga kua-ún. ¹⁴ Te Caifás kúu máá cháa ni ja'a consejo nuu cháa judío, ja jínu

nú'un ja kúu iin cháa ja'a ñáyivi. ¹⁵ Te Simón Pedro, ndikín-de Jesús kua'an-de jíin-yá, jíin ingá cháa skuá'a. Te cháa-ún, jiní sutú ñá'nu nuu-dé. Te ni kivi-de iní Palacio jíin Jesús. ¹⁶ Ko Pedro, ni kandii-ni-de ichi yuxé'é yatá vé'e. Te máá cháa skuá'a ja jiní sutú ñá'nu-ga nuu-dé, ni kenda-de, te ni ka'an-de jíin ñá'an ndító yuxé'é. Te ni skívi-de Pedro iní ve'e palacio. ¹⁷ Yúan-na te ñá'an ndító yuxé'é-ún, ni ka'an-ña jíin Pedro: Te róo suni iin cháa skuá'a jíin cháa yá'a kúu-ró vii, áchí-ña. Te ni ka'an-de: Nasu náá kúu, áchí-de. ¹⁸ Te mozo-ún jíin policía, ni kanastá'an-de nú'un, chi sá'a vijin. Te ká'jin-de kánduvixi-de. Te Pedro, suni kándii-de yúan, ndúvixi-de. ¹⁹ Te sutú ñá'nu-ga, ni xndichí-de Jesús siki cháa káskuá'a jíin-yá jíin siki tú'un stá'an-ya. ²⁰ Te ni ka'an Jesús: A ni ka'an ndijin-ri iní ñuyívi. Nene ni stá'an-ri tu'un iní ve'e sinagoga jíin iní ve'e ij, nuu ndútútú ndí'i ñáyivi judío, te tú ni iin tu'un ní ká'an sa'í-ri. ²¹ Naja jiká tu'un-ró rúu. Kaka tu'un ñáyivi ní kajini so'o tu'un ni ka'an-ri nú naún ní ka'an-ri, chi máá-i káiná'an-i tu'un ni ka'an-ri jíin-i, áchí-ya jíin-de. ²² Te ja súan ni ka'an Jesús, te iin mozo kándii yúan, ni ja'a-ni iin jikí núu Jesús. Te ni ka'an jíin-yá: Súan ká'an-ro jíin sutú ñá'nu náún, áchí. ²³ Te ni ka'an Jesús jíin: Nú ni ka'an ndiva'a-ri, te kastu'un naún kúu tu'un ñáá ní ka'an-ri-ún. Ko nú tu'un va'a ni ka'an-ri, te naja stují-ro rúu núsáa, áchí-ya. ²⁴ Te Anás ni táji-de-ya nú'ni-ya kuá'an-ya núu Caifás ja kúu máá sutú ñá'nu-ga. ²⁵ Te kándii Simón Pedro ndúvixi-de. Te ni kaka'an jíin-de: Nasu cháa skuá'a jíin-de kúu-ró náún, áchí. Te máá-de, tú ní játu'un-de: Nasu rúu kúu, áchí-de. ²⁶ Te iin mozo sutú ñá'nu-ga, tá'an ja ní xiti Pedro so'o-ún, ni ka'an jíin-de: Nasu ní jini-ri róo jíin-de iní jardín náún, áchí.

27 Te Pedro, tú ní játu'un tuku-de. Te ni kana-ni lí'li.

Jā kuá'an Jesús nuu Pilato

28 Yúan-na te ni kãdenda-de jíin Jesús iní ve'e Caifás kája'an-de jíin-yá onde iní ve'e palacio. Te jañá'an kúu. Te ñayivi judío, tú ní kivi koyo-i iní ve'e palacio, chi tú kákuni-i kuchá'an-i. Chi nú súan te ma kúu kee-í lélú Pascua. 29 Yúan-na te ni kenda Pilato nuu ñayivi ká'jin yata vé'e. Te ni ka'an-de: Naún kuachi kájukan-ro siki cháa yá'a, áchí-de. 30 Te ni kaka'an-i: Chaa yá'a, nú tú kúu-de chaa ñáá, ma kíinchaka-ná-de nuu-ní núu, áchí-i jíin-de. 31 Te ni ka'an Pilato jíin-i: Ki'in máá-ró-de, te sãndaq-ro siki-dé natu'un ká'an ley máá-ró, áchí-de. Te ñayivi judío ni kaka'an-i jíin-de: Jā náá jíná'an-ná, tú ío ley ja ká'ni-ná ni in ñayivi, áchí-i. 32 Súan ni kaka'an-i náva'a skíkuu tu'un ni ka'an Jesús, ja ní kastu'un-yá naún modo kuu-ya. 33 Te ni ndivi Pilato iní ve'e palacio. Te ni kana-de xini Jesús ni kivi-ya. Te ni ka'an-de jíin-yá: Máá-ró kúu Rey ñayivi judío náún, áchí-de. 34 Te ni ka'an Jesús jíin-de: Á súan jáni iní máá-ró, xí súan ni kastu'un sáva-ga chaa nuu-ro, áchí-ya. 35 Te ni ka'an Pilato: Chaa judío kúu-ri náún. Ñayivi máá-ró jíin sutú ná'nu, ni kanakua'a róo nuu-rí. Naún ní sá'a-ró núsáá. Achí-de. 36 Te ni ka'an Jesús: Nasu ñuyivi yá'a kúu nuu tá'ú-rí tiñu. Nú iní ñuyivi yá'a kúu nuu tá'ú-rí tiñu, yúan-na te chaa kãjatñu nuu-rí, kuatá'an-de ja'a-rí náva'a tú natuu-ri nuu ñayivi judío núu. Ko nasu ñuyivi yá'a kúu nuu tá'ú-rí tiñu vina. Achí-ya. 37 Yúan-na te ni ka'an Pilato jíin-yá: Te in rey kúu-ró ja súan, áchí-de. Te ni ka'an Jesús: Máá-ró ká'an ja rúu kúu rey. Kánúú káni-ri tu'un ndaa. Jā yúan ní kaku-ri. Te ja yúan vái-ri iní ñuyivi. Taká ñayivi ká'jin jíin tu'un ndaa, ñayivi-ún jini ná'in-i tu'un ká'an-ri.

Achí-ya. 38 Te ni ka'an Pilato jíin-yá: Naún kúu tu'un ndaa, áchí-de. Te ja ní ka'an-de tu'un yá'a, te ni kenda tuku-de nuu ñayivi judío. Te ni ka'an-de jíin-i: Tú kuti ní in kuachi ni'in-rí siki-dé. 39 Ko ío costumbre máá-ró já víko Pascua te nuu-ro sã-ri in chã indee veka. Te kákuni-ro já sã-ri rey ñayivi judío nuu-ro xí túu, áchí-de. 40 Yúan-na te ndivii-í ni kãkana jaa-i inga jínu: Ma sã-ní chaa yá'a, chi sua ná sã-ní Barrabás, áchí-i. Te chaa ku'ná ní kuu Barrabás.

19 Yúan-na te Pilato, ni ki'in-de Jesús. Te ni xndó'o-de-ya. 2 Te soldado, ni katñin-de in corona iñu. Te ni kachu'un-de xini-yá. Te ni kachu'un-de-ya in sa'ma kuá'a tñd'í. 3 Te ni kãkandita-de nuu-yá. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Rey judío, taá ndii, áchí-de. Te kája'a-de jiki núu-yá. 4 Yúan-na te ni kenda Pilato inga jínu. Te ni ka'an-de jíin ñayivi: Yá'a nde'é-ró vai-ri jíin-de yata vé'e, náva'a ná kuni-ro já tú ni in kuachi ni'in-rí siki-dé, áchí-de. 5 Te ni kenda Jesús yata vé'e, nu'un-ya corona iñu jíin sã'ma kuá'a tñd'í. Te ni ka'an Pilato jíin-i: Yá'a nde'é-ró cháa yá'a, áchí-de. 6 Te sutu ná'nu jín cháa kãjatñu, ni kajini-de nuu-yá. Te ni kaka'an jaa-de: Kata kaa-ní-de jika cruz, ná kúu-de, áchí-de. Te ni ka'an Pilato jíin-de: Katiñ máá-ró-de te ka'ni-ro-dé, chi ruu, tú ni'in-rí ni in kuachi siki-dé, áchí-de. 7 Te ni kaka'an judío: Máá-ná kãñava'a-ná ley. Te siki ley-ún kuu-de, chi áchí-de ja Sé'e Dios kúu-de, áchí. 8 Te ja ní jini so'o Pilato tu'un yá'a, te ví'í-gá yú'ú-de. 9 Te ni ndivi tuku-de inga jínu iní ve'e palacio. Te ni jika tu'un-de Jesús: Ndé onde vai-ró, áchí-de. Ko Jesús, tú ní ká'an kuti-yá jíin-de. 10 Yúan-na te ni ka'an Pilato jíin-yá: Tú ka'an-ro jíin-rí náún. Á tú jini-ro já ndiso-ri tiñu ja ká'ni-rí róo jika

cruz, te suni ndíso-ri tiñu ja sía-ri róo ki'in-ro. Achí-de. ¹¹Te ni ka'an Jesús: Nú tú ní kii tu'un onde andívi, te ma kúu ndonda-ró sikí-rí. Ja yúan cháa ni naku'a ruu nuu-ro, kuachi xaan-gá ndíso-de. Achí-ya. ¹²Te onde hora yúan ndúkú ndéé Pilato sía-de-ya. Ko ñayivi judío, ni kaka'an jaa-i: Nú sía-ní cháa yá'a, te nasu amigo César kúu-ní. Chi nú iin cháa sá'a-de ja máa-de kúu rey, cháa-ún ká'an-de sikí César. Achí-i. ¹³Te Pilato, ja ní jini so'o-de tu'un yá'a, ni kiñi'in-de Jesús yata vé'e. Te ni jungoo-de ini ve'e tiñu nuu nání pavimento. (Te nuu yú'u hebreo nání Gabata.) ¹⁴Te máa kivi sátu'a ja koo viko Pascua kúu, natu'un ka'iñu. Te ni ka'an-de jíin ñayivi judío: Yá'a ndé'é-ró núu rey máa-ró jín'an-ró, achí-de. ¹⁵Te ni kaka'an jaa-i: Ándale, chaxio-ní-de, te ka'ni-ní-de jiká cruz, achí-i. Te ni ka'an Pilato jíin-i: Ja ká'ni-rí rey máa-ró náun, achí-de. Te ni kaka'an sutu ñá'nu: Tuká inga rey ká'navá'a-ná, chi máa-ni César, achí. ¹⁶Yúan-na te ni naku'a-de-ya núu-í ja ná kúu-ya jiká cruz. Te ni kakatiin-i Jesús, te kua'an-i jíin-ya.

Ja ní kajata kaa-de-ya

¹⁷Te máa-yá, ndíso-ya cruz-ya. Te ni kenda-ya yúan, kua'an-ya iin nuu nání yíki xini. Te nuu yú'u hebreo nání Gólgota. ¹⁸Yúan ni kajata kaa-i-ya jiká cruz. Te suni ni kajata kaa-i uu cháa jíin-ya, iin iin-de lado xiin-ya. Te máa Jesús ni ndita kaa-ya má'ñú. ¹⁹Te suni ni cháa Pilato iin tutu. Te ni chitiin-de xini cruz. Te súan ni ka'an: Jesús ñuu Nazaret, Rey ñayivi judío, achí. ²⁰Te kua'a ñayivi judío, ni kaka'u-i tu'un yá'a. Chi nuu ní ndita kaa Jesús, máa yáni yuñúu kúu. Te yóso tú'un-ún jíin yú'u hebreo, jíin yú'u griego, jíin yú'u latín. ²¹Te sutu ñá'nu judío, ni kaka'an-de jíin Pilato: Ma cháa-ní: Rey ñayivi judío. Chi sua cháa-ní ja ní ka'an-de: Rey kúu-ri

nuu ñayivi judío, achí-ní, achí-de. ²²Te ni ka'an Pilato: Ma násama-ri ja á ni cháa-ri, achí-de. ²³Te soldado, nuu ní kajata kaa-de Jesús jiká cruz, te ni káki'in-de sa'ma-yá. Te ni kandátá-de kuun pedazo, iin iin kuu soldado-ún. Te suni ni káki'in-de tikachí-ya. Ko tikachí-ún tú ní kiku, chi ní kunu níf onde xini te onde nuu ja'a. ²⁴Te ni kaka'an máa-de: Ma ndátá-yó, chi ná sá'a-yó iin apuesto sikí. Te ná ndéó ndé iin-yó ní'in, achí-de. Súan ni kasá'a soldado, náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu i: Ni kaja'ncha sava-de sa'ma-ná, ni kakuu máa-de. Te sikí tikachí-ná ni kasá'a-de apuesto. Achí. ²⁵Te xiin cruz Jesús ká'jin náa-ya, jíin kú'u-ña María, ñasí'í Cleofas, jíin María ñuu Magdala. ²⁶Te ni jini Jesús nuu náa-ya jíin núu cháa sku'a ja maní-ya jíin-de. Te kándii yani-de. Te ni ka'an-ya jíin náa-ya: Náa, jian ndé'é-ní kándii se'e-ní, achí-ya. ²⁷Yúan-na te ni ka'an-ya jíin cháa sku'a-ún: Jian ndé'é-ró kándii náa-ro, achí-ya. Te onde sáa-ni ni kana-de-ña kuá'an-ña jíin-de ve'e-de. ²⁸Yúan-na te ni jini Jesús ja á ni jinu taká tiñu. Te ni ka'an-ya: Jichí-ri nducha, achí-ya. Súan ni ka'an-ya náva'a skíkuu tu'un ká'an tutu i. ²⁹Te yúan ni io iin tindo'o ñu'un chítú vinagre. Te ni chindaji-de kachi núu vinagre-ún. Te ni cháa-de xini iin yunu. Te ni kachaa-de yu'u-yá. ³⁰Te Jesús ni ji'i-ya vinagre-ún. Te ni ka'an-ya: A ni jinu, achí-ya. Te ni ka'ni xini-yá. Te ni ji'i-ni-ya. ³¹Te kivi sátu'a kúu, te cháa judío, tú kákuni-de ja kuíta koyo ndiyi-ún jiká cruz kivi ndétatú. Chi vai kivi ndétatú, te iin kivi kánúu xaan kúu. Te ni kajikan-de nuu Pilato ja ná tánu si'in-i, te ná kúxio-i jiká cruz. ³²Te ni chakoyo soldado. Te ni kaja'nu-de si'in cháa iin, te suni súan inga cháa ja ndita kaa jíin-ya. ³³Ko nuu ní chakoyo-de nuu Jesús, ni kajini-de ja á ni ji'i-ya. Te tú ní kaja'nu-de si'in-ya. ³⁴Ko iin soldado, ni kaan-de xiin-ya jíin

punta machete, te ni kenda-ni niñi jín ndúcha. ³⁵ Te iin chaá ni jini-ún, jáni-de tu'un. Te tu'un ká'an-de-ún, ío ndaa. Te máa-de, suni jini-de ja tú'un ndaa ká'an-de, nává'a kandíja tuku máa-ró jíná'an-ró sá'a-de. ³⁶ Chi súan ni kuu, nává'a skíkuu tu'un ká'an tutu ii: Ma ká'nu-ro ní iin yiki-yá, áchí. ³⁷ Te suni inga tu'un ká'an tutu ii: Nde'é-de nuu I'a ni kakaan-de, áchí.

Ja ní kachiyuji-de-ya

³⁸ Yuán-na, te ío iin chaá nání José nuu Arimatea, chaá-ún skuá'a sa'í-de jín Jesús, chi yú'ú-de ñayivi judío. Te ni ka'an nda'ú-de jín Pilato nú kuu kuanchara-de yiki kúñu Jesús. Te Pilato ni jat'u'un. Yuán-na te ni jaá-de. Te ni xnúu-de yiki kúñu Jesús. ³⁹ Te Nicodemo, chaá ni ja'an nuu Jesús akuáa-ún núú, suni ni jaá-de ndíso-de susia uá jín jí'ó áloe, nátu'un kuun ar-roba. ⁴⁰ Te ni káki'in-de yiki kúñu Jesús. Te ni kachisúkun-dé jín sá'ma kuítá jín jí'ó, nátu'un kás'a'á máá ñayivi judío ja kachiyuji-i añú. ⁴¹ Te nuu ní ji'i-ya jiká cruz, yúan ni ío iin jardín. Te nuu jardín ío iin ve'e añú jáá núú té yuji-ga ni iin añú. ⁴² Yuán ni kachindee-de Jesús, chi ve'e añú-ún kánchara yani. Te a yani kejá'a kivi sátu'a judío ja koo viko Pascua.

Ja ní nachaku-ya

20 Te jañá'an kivi iin semana-ún, ni jaá María nuu Magdala ve'e añú-ún ja ínaa-gá. Te ni jini-ña já ní kuxio yuu já ndí'u yuvé'e añú-ún. ² Yuán-na te ni jinu-ña ní jaá-ña núu Simón Pedro jín núu ingá chaá skuá'a-ún ja ní kumaní Jesús jín. Te ni ka'an-ña jín-de: Ni katava-dé Jito'o-yo iní ve'e añú. Te tú kájini-yo ndénu ní jachindee-de-ya, áchí-ña. ³ Te ni kenda Pedro jín ingá chaá skuá'a-ún, te ni jakoyo-de ve'e añú. ⁴ Te ni kajinu tai

ndendúu-de. Ko inga chaá skuá'a-ún, ni jinu yachi-ga-de vása Pedro. Te xna'an-ga-de ni jaá ve'e añú. ⁵ Te ni jito nuu-de. Te ni jini-de sa'ma kuítá kándaa máa-na iní kava. Ko tú ní kivi-de. ⁶ Te ni jaá tuku Simón Pedro ja ndikín-de kua'an-de. Te ni kivi-de iní ve'e añú-ún. Te ni jini-de sa'ma kuítá-ún kándaa máa-na. ⁷ Te pañito ni yisúkun xiní Jesús, tú kátuu jín sá'ma kuítá-ún chi ni nakaitanu te kátuu sfin. ⁸ Yuán-na te suni inga chaá skuá'a-ún, chaá ni jaá xna'an-ga ve'e añú, ni kivi-de. Te ni jini-de. Te ni kandíja-de. ⁹ Chi té chá'an-ga juku'un ini-de tu'un ka'an tutu ii, ja jínu nú'ún náchaku-ya nú a ni ji'i-ya. ¹⁰ Te chaá káskuá'a-ún, ni kano'on-de nuu tá'an-de.

Ja ní nakuni María Magdalena nuu-yá

¹¹ Ko María, kándii-ña ndé'e-ña yatá ve'e añú-ún. Te nini ndé'e-ña, te ni jito nuu-ña ní ndé'e-ña iní ve'e añú. ¹² Te ni jini-ña já káxiukú úu ndajá'a ándívi, káñu'un-ya sá'ma kuíjín, iin-ya íchi xiní, te inga-ya íchi núu já'a núu ní kátuu yiki kúñu Jesús. ¹³ Te ni kaka'an-ya jín-ña: Nána, naja ndé'e-ní. Te ni ka'an-ña jín-yá: Ni kanchara-de Jito'o-ná, te tú jini-ná ndénu ní janchaka-de-ya, áchí-ña. ¹⁴ Te súan ni ka'an-ña, te ni xío koto-ña. Te ni jini-ña núu Jesús kándii-ya yúan. Ko tú ní nakuni-ña já Jesús kúu-ya. ¹⁵ Te ni ka'an Jesús jín-ña: Súchi, naja ndé'e-ro. Ndéja nándúkú-ró, áchí-ya. Te máa-ña, jáni ini-ña já cháa ndíto nuu itú kúu-ya. Te ni ka'an-ña jín-yá: Táta, te nú máa-ní ni chaxio-ní-ya, te kastu'ún-ní ndé ni chindee-ní-ya, te ná kínaqi'in-ná-ya, áchí-ña. ¹⁶ Te ni ka'an Jesús jín-ña: María, áchí-ya. Te ni naxío koto-ña. Te ni ka'an-ña jín-yá: Raboni, áchí-ña, ja kuní ka'an, Maestro. ¹⁷ Te ni ka'an Jesús jín-ña: Ma ké'é-ró rúu, chi té ndaa-ga-ri nuu máá Táa-yo Dios. Kuá'an

nuu ñaní-ri, te kachi-ro núu-dé ja ndáa-ri no'on-ri nuu máá Táa-ri, máá Táa máá-ró, te nuu Dios máá-rí, Dios máá-ró, áchí-ya. ¹⁸Te kua'an María ñuu Magdala, ni kastu'un-ña núu cháa káskuá'a-ún ja ní jini-ña núu Jító'o-yo jíin ja ní ka'an-ya tú'un yá'a jíin-ña.

Ja ní nakuni cháa káskuá'a nuu-yá

¹⁹Te ni ini máá kivi ñin semana-ún, te ká'jin tútú cháa káskuá'a-ún ini ñin ve'e. Te ndí'u yuxé'é chi káyu'ú-de kábito-de ñayivi judío. Te ni cháa Jesús ni jukuiñi-ya má'ñú-de, te ni ka'an-ya jíin-de: Ma kúku'á ini-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ²⁰Te súan ni ka'an-ya. Te ni stá'an-ya ndá'a-yá jíin xiin-yá. Te cháa káskuá'a-ún, ni kaksuñi ini-de ja ní kajini-de nuu máá Jító'o-yo. ²¹Yúan-na te ni ka'an tuku Jesús: Ma kúku'á ini-ro. Nátu'un ni táji máá Táa-yo Dios ruu vai-ri, suni súan táji-rí róo kingoyo-ró. Achí-ya. ²²Tu'un yá'a ni ka'an-ya, te ni tivi tachi-yá nuu-dé jíná'an-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ki'in Espíritu Santo jíná'an-ró. ²³Nú sá'a-ró túká'nu ini nuu kuáchi ñin ñayivi, te koo tuká'nu ini nuu kuáchi-i. Te nú kendoo kuáchi siki ñin ñayivi sá'a-ró, te kendoo. Achí-ya. ²⁴Ko Tomás ja nání-de Dídimó, ñin tá'an ja uxí uu-ún kúu-de, tú kánchaa-de jíin cháa-ún jíná'an-de, ná ni cháa Jesús. ²⁵Te sava-ga cháa káskuá'a, ni kaka'an-de jíin Tomás: Ni kajini-ri nuu máá Jító'o-yo, áchí-de. Te ni ka'an Tomás: Nú tú kuni-ri nuu ní tuji ndá'a-yá ni sá'a nduyu kaa, te nú tú chindee-ri xini ndá'a-rí nuu ní indee nduyu kaa, te nú tú chindee-ri nda'a-rí xiin-yá, te ma kándija kuti-rí, áchí-de. ²⁶Te ni kuu ñin semana. Te inga jínu ká'jin tútú cháa káskuá'a-ún ini ve'e. Te kánde Tomás jíin-de. Te ni cháa tuku Jesús vasa ndí'u yuxé'é. Te ni jukuiñi-ya má'ñú-de. Te ni ka'an-ya: Ma kúku'á ini-ro jíná'an-ró. ²⁷Te ni ka'an-ni-ya jíin Tomás: Chindee

xini ndá'a-ro yá'a, te kuni-ro ndá'a-rí. Te skáa nda'a-ro, te chindee-ró xiin-rí. Te ma káni siki ini-ro, chi sua ná kándija-ró. Achí-ya. ²⁸Yúan-na te ni ka'an Tomás jíin-yá: Ai Táta, Jító'o máá-ná, te Dios máá-ná kúu-ní, áchí-de. ²⁹Te ni ka'an Jesús jíin-de: Ni jini-ro ruu, Tomás, te yuán ní kándija-ró: Xáan ndatu ñayivi ja káandija vasa tú ní ká'jini-i nuu-rí, áchí-ya. ³⁰Te suni ni sá'a Jesús kua'a-gá tuni nuu cháa káskuá'a jíin-yá, ja tú yóso núu tutú yá'a. ³¹Ko tuni yá'a yóso náva'a kándija-ró ja Jesús kúu Cristo máá Sé'e Dios. Chi nú kándija-ró-yá, te kuchaku-ro ní káni jíin s'v'í-yá.

Ja ní nastá'an-ya máa-yá ini nuu Galilea

21 Te kukuéé-ga te Jesús, ni nastá'an ndijin tuku-ya máa-yá nuu cháa káskuá'a jíin-yá ja káxiukú-de nuu mar Tiberias. Te modo yá'a ni stá'an ndijin-ya máa-yá. ²Ká'jin tútú Simón Pedro, jíin Tomás, ja nání Dídimó, jíin Natanael, cháa ñuu Caná ndañuu Galilea, jíin táká se'e Zebedeo, jíin uu-ga cháa káskuá'a jíin-yá. ³Te ni ka'an Simón jíin-de: Ná kítin-ri tiyáká, áchí-de. Te ni kaka'an-de jíin-de. Suni ná kingoyo-ri jíin-ró, áchí-de. Te kuangoyo-de, te ni kivi koyo-de ñin barco. Ko tú ní ká'jin kuti-dé-ti ákuáa-ún. ⁴Te ja kuákundi-jin, te ni jukuiñi Jesús yu'u mar. Ko cháa káskuá'a-ún, tú ní kánakuni-de ja Jesús kúu-ya. ⁵Yúan-na te ni ka'an Jesús jíin-de: Súchi, á kánavá'a-ró ñin tiyáká kée-rí, áchí-ya. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Tú kuti, áchí-de. ⁶Te ni ka'an-ya jíin-de: Skuíta ka'nu ñunu-ro íchi lado vá'a barco, te ni'in-ro-tí, áchí-ya. Yúan-na te ni kaskuíta ka'nu-de ñunu. Te tuká ní kúu kuti nátava-dé ñunu, ja kuá'a xáan cháká ní ni'in-dé. ⁷Yúan-na te cháa skuá'a ja maní Jesús jíin, ni ka'an-de jíin Pedro: Máá Jító'o-yo kúu, áchí-de. Te ja ní jini so'o-de ja máá Jító'o-yo kúu, te

n̄i nachu'un-de sa'ma-dé, ch̄i víchí líi-dé núú. Te n̄i ndava-ni-de kua'an-de nuu mar. ⁸Te sava-ga chaá káskuá'a-ún, vai koyo-de jíin barco jíin ñunu ñú'un chítú tíyáká. Ch̄i tú jíká ká'íin-de jíin ñú'un íchí, ch̄i yani nátu'un uú ciento ykí. ⁹Te ja ní ka'nuu-de nuu ñú'un, te n̄i kajini-de ja nduxiá tikuañu'un. Te íxndée ñin cháká núú ñú'un-ún, jíin stáa. ¹⁰Te n̄i ka'an Jesús jíin-de jíin'an-de: Kuák'ín tíyáká já ní ka'íin-ró vína ná kí, áchí-ya. ¹¹Te n̄i kivi Simón Pedro in̄i barco. Te n̄i stáa-de ñunu cháká ní chaá-de jíin yú'u mar. Te ñú'un chítú cháká ná'nu, ñin ciento uú xiko ux̄i un̄i. Te vaša súan kua'a-tí n̄i ñú'un, ko tú ní té'nde ñunu-ún. ¹²Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Ña'an jíin'an-ró te kas̄i in̄i-ro, áchí-ya. Te n̄i ñin chaá káskuá'a-ún, tú ní chundéé in̄i-de ja kaká tu'ún-de-ya: Róó, ndé chaá kúu-ró. Ch̄i a kájin̄i-de ja máá Jító'o-yo kúu-ya. ¹³Te n̄i chaá Jesús. Te n̄i ki'in-ya stáa-ún. Te n̄i ja'a-ya núu-dé. Te suni súan n̄i ja'a-ya tíyáká-ún nuu-dé. ¹⁴Ya'á ní kuu vuelta un̄i ja ní nastá'an ndijin Jesús máa-yá nuu cháa káskuá'a jíin-yá, ja á n̄i nachaku-ya já ní ji'i-ya. ¹⁵Te nuu ní nd'i n̄i kajasi in̄i-de, te n̄i ka'an Jesús jíin Simón Pedro: Simón, se'e Jonás, kúndá'ú-ga in̄i-ro rúu vásá yá'á xí túu, áchí-ya. Te n̄i ka'an-de jíin-yá: Jaan, Táta, máa-ní jin̄i ja maní-ná jíin-ní, áchí-de. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Skée-ro lélú-rí núsáa, áchí-ya. ¹⁶Te n̄i ka'an tuku-ya vuelta uú jíin-de: Simón, se'e Jonás, kúndá'ú in̄i-ro rúu náún, áchí-ya. Te n̄i ka'an-de jíin-yá: Jaan Táta, máa-ní jin̄i ja maní-ná jíin-ní, áchí-de. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Skée-ro r̄i-r̄i núsáa, áchí-ya. ¹⁷Te n̄i ka'an tuku-ya vuelta un̄i jíin-de:

Simón, se'e Jonás, man̄i-ro jíin-rí náún, áchí-ya. Te n̄i kuxíí in̄i Pedro ja vuelta un̄i n̄i ka'an-ya jíin-de: Man̄i-ro jíin-rí náún. Te n̄i ka'an-de jíin-yá: Táta, máa-ní jin̄i taká tu'un. Máa-ní jin̄i ja maní-ná jíin-ní, áchí-de. Te n̄i ka'an-ya: Skée-ro r̄i-r̄i núsáa. ¹⁸Jandáa ká'an-r̄i jíin-ró, ja ondé ná súchí-ró núú, te n̄i naku'n̄i máa-ró chí-ró. Te n̄i jika-ró ndénu ní kuu in̄i-ro. Ko nú ná yí-ró, te skáa-ro ndá'a-ro. Te inga chaá, nachí'i-de chí-ró, te kunchaka-de róó ki'in-ro jíin-de vaša tú kun̄i-ro. Achí-ya jíin-de. ¹⁹Tu'un yá'a n̄i ka'an-ya náva'a ná júku'un in̄i-de ndé modo kuu-de ja ndúñá'nu Dios sá'a-de. Yúan-na te n̄i ka'an-ya: Kundik̄in ruu ná kí'on, áchí-ya jíin-de. ²⁰Te n̄i xío kóto Pedro. Te n̄i jin̄i-de chaá skuá'a ja maní Jesús jíin, ja ndikín-de vai-de, chaá n̄i ndituu jika Jesús ná n̄i kakuxíni-ya, ja ní jika tu'ún-de-ya: Táta, ndé chaá kúu ja nástúu ní. ²¹Te n̄i jin̄i Pedro nuu cháa-ún. Te n̄i ka'an-de jíin Jesús: Táta, te chaá yá'a, naún sá'a-de, áchí-de. ²²Te n̄i ka'an Jesús jíin-de: Nú kun̄i-r̄i ja kéndoo-de ondé kivi ncháa-r̄i, naun jítú in̄i-ro. Kundik̄in ruu ná kí'on. Achí-ya. ²³Te n̄i jicha tu'un yá'a nuu taká ñani-yo, ja cháa skuá'a-ún ma kúu-de. Ko tú ní ká'an Jesús ja má kúu-de, ch̄i sua n̄i ka'an-ya: Nú kun̄i-r̄i ja kéndoo-de on-de kivi ncháa-r̄i, te naun jítú in̄i-ro. ²⁴Chaá n̄i skuá'a-ún kúu chaá yá'a, te jáni ndaa-de tu'un taká tiñu yá'a. Te suni n̄i chaá-de taká tu'un yá'a. Te kájin̄i-yo já tú'un jáni-de ká'an ndaa. ²⁵Suni tó kua'a xa'an-gá tiñu n̄i sá'a Jesús. Te nú chaá-yó ná ñin ná ñin, te ma kánda ní ñúyivi já kú'un tutu koso tú'un-ún núú, jáni in̄i-r̄i. Amén.

LOS HECHOS DE LOS APOSTOLES JA NI KASA' A CHAA APOSTOL

Ja ní keyu'u-yá kii Espíritu Santo

1 Teófilo, táta máni. Nuú tutú ja ní chaa núú-ná ni kastu'un-ná taká tiñu ni sá'a Jesús, jíin taká tu'un ni stá'an-ya onde kivi ní kejá'a-yá, ²te onde kivi ní tá'u-yá tiñu jíin Espíritu Santo nuú taká apóstol, chaa ni kaji-ya. Te suni kivi-ún ni ndaa-ya kuá'an-ya ándíví. ³Te nuú ní jinu ni ndo'o-ya, te jíin kuá'a tuni ío ndaa ni ndenda-ya chakú-ya núu cháa-ún jíná'an-de. Te uu xiko kivi ní stá'an-ya máa-yá nuú-dé. Te ni ka'an-ya jíin-de tu'un nuú nuú tá'u Dios tiñu. ⁴Ká'jin tútu-de. Te ni tá'u-yá tiñu nuú-dé ja má kúxio-de ini nuú Jerusalén, chi ná kúndatu-de chaa I'a ni keyu'u máa Táa-yo Dios. Te ni ka'an-ya jíin-de: A ni kajini so'o-ró já súan ni ka'an-ri jíin-ró. ⁵Chi Juan, jandaa ja jíin ndúcha ní skuánducha-dé-i. Ko róo jíná'an-ró, yaku-na kivi te kuanducha-ro jíin Espíritu Santo, áchí-ya. ⁶Te chaa ni kakututú núu-yá, ni kajika tu'un-de-ya: Táta, te vina natá'u tiñu chaa Israel ini nuú máa-de sá'a-ní xí túu, áchí-de. ⁷Te ni kachi-ya: Ma kúu kuni-ro kivi xí kuia ja ní teta'an máa Táa-yo jíin tú'un ndíso-ya tiñu. ⁸Ko nú a ni chaa Espíritu Santo siki-ro, yúan-na te ni'in-ro fuerza-ya, te kani ndaa-ro tú'un-ri ní iní nuú Jerusalén, ní iní nuú Judea, jíin nuú Samaria, jíin onde nuú ndí'i ñuyívi. Achí-ya jíin-de.

Ja ní ndaa Jesús kuano'on-yá ándíví

⁹Te ni ndí'i ni ka'an-ya taká tu'un yá'a. Te nini kánde'é-de, te ni ndaa-ya kuá'an-ya. Te ni chaa in viko nu'un ní jasú nuú-yá. ¹⁰Te nini ká'jin-de kándakoto-de ichi ándíví núu ndaa-ya

kuá'an-ya, te ni chaa-ni uu tá'an chaa káñu'un sa'ma ku'jín, ni kajukuiñi xiin-dé. ¹¹Te ni kaka'an chaa-ún jíin-de: Róo chaa nuú Galilea, naja kándakoto-ró ichi ándíví. Jesús yá'a, ja ní xndóo-ya róo te kua'an-ya ichi ándíví, suni súan ndii-ya nátu'un ni kajini-ro kuano'on-yá ándíví. Achí-de.

Ja ní nukuiñi Matías jíin cháa kásku'a

¹²Yúan-na te ni kanuu-de yuku Olivar káno'on-de nuú Jerusalén. Te onde yuku-ún, te onde nuú, jíká nátu'un kájika chaa judío in kivi ndétatú. ¹³Te ni najaa koyo-de ini nuú. Te ni kakaa-de xini in ve'e nuú káxiukú Pedro, Juan, Jacobo, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e Alfeo, Simón Zelote jíin Judas ñani Jacobo. ¹⁴Taká chaa yá'a, in núu-ni ká'jin-de kájikan ta'u-dé, jíin sáva ñasí'i, jíin María náa Jesús, jíin taká ñani-ya. ¹⁵Te in kivi ní jukuiñi Pedro nuú taká ñani-ún. Te ká'jin nátu'un ciento oko ñayivi. Te ni ka'an-de: ¹⁶Náni jíná'an-ró, ni skíkuu níni tú'un ká'an tutu i'i já ní ka'an Espíritu Santo onde sáa jíin yú'u David tu'un Judas, chaa ni yoxnúu núu já ní kakatiin Jesús. ¹⁷Te suu chaa-ún, ni yoso-dé jíin-yó. Te ni chindéé tá'an-de jíin-yó siki tú'un yá'a. ¹⁸Chaa yúan, ni jaan-de in nu'un jíin xú'un ní ni'in-dé siki tiñu ñáa ni sá'a-de. Te onde súkún te ni kanangava-de, te ni ndata sáva chi-de. Te ni ndí'i jiti-de ni jicha. ¹⁹Te ni jicha tu'un yá'a nuú taká ñayivi káxiukú nuú Jerusalén. Te yúan ní kaskúnáni-i nu'un-ún nuú yú'u máa-i Acéldama, ja kuni ka'an: Nu'un niñi. ²⁰Chi súan yóso núu tutú Salmo: Ve'e-de, ná kúu in ve'e sáni. Te ma kúnchaa ni in-i ini ve'e-ún. Te suni ká'an: Tiñu ndíso-de, ná kúndiso inga chaa. Achí. ²¹Núsáa te jinu nu'un já káji-yó in chaa ma'ñú taká chaa ja á ká'jin jíin-yó taká kivi ní jika máa Jító-o-yo

Jesús jíin-yó, ²²te onde kiví ní skuánducha Juan, te onde kiví ní xndóo-ya yóo te nì ndaa-ya kuá'an-ya ándíví. Te cháa kaji-yó, ná kúu-de testigo jíin-yó já á nì nachaku-ya. Achí-de. ²³Te nì kajani-de uṽ tá'an cháa: José, ja nání-de Barsabás te Justo kúu inga s'ví-de, jíin Matías. ²⁴Te nì kajikan ta'u-dé: Táta, máá-ní chí jiní-ní ndasa káa iní añú taká ñayivi. Núsáa te ja úu tá'an cháa yá'a, stá'an-ní ndé iin-de nì kaji-ní, ²⁵náva'a kundiso-de tiñu apóstol. Chí Judas, nì sá'a-de kuachi, te nì kenda-de kua'an-de lugar máá-de. Achí-de. ²⁶Yúan-na te nì kasá'a-de sortear. Te nì jungava-ni siki Matías. Te nì nukoso-dé jíin uxí iin-ga apóstol.

Kiví Pentecostés

2 Te máá kiví Pentecostés nì ka'iin tútú iin núu-ni-de. ²Te sánaa-ní te nì cháa iin ndusu ichi ándíví nátu'un ní'in iin tachi xáan, te nì skútú iní ve'e nuu káxiukú-de. ³Te nì kajini-de ja ní jicha nátu'un yáá nú'un. Te nì jungoo siki ná iin ná iin-de. ⁴Te ndí'i-de, nì kukútu jíin Espíritu Santo. Te nì kaka'an-de s'ín s'ín yu'u, ndasa nì stá'an máá Espíritu nuu-dé ka'an-de. ⁵Te nuu Jerusalén, káxiukú ñayivi judío onde taká nuu ní ñuyívi. Te káchiñú'un-i Dios. ⁶Te ja súan nì ní'in, te nì kataka ñayivi kuá'a. Te nì kuñáá iní-i, chí ná iin ná iin-i, nì kajini so'o-i káka'an-de yu'u máá-i. ⁷Te nì kánaa iní-i kánde'é-i. Te nì kaka'an-i: Nasu cháa nuu Galilea kákuu taká cháa káka'an yá'a náún. ⁸Ndasa kúu núsáa. Chí ná iin ná iin-yó, kájiní so'o-yó káka'an-de yu'u ní kakaku-yó jíin. ⁹Chi cháa onde nuu Parto jíin núu Media jíin núu Elam kákuu-yó. Te sava-yó, vai-yó onde nuu Mesopotamia, jíin núu Judea, jíin núu Capadocia, jíin núu Ponto, jíin núu Asia. ¹⁰Suni onde nuu Frigia jíin núu Panfilia, jíin núu Egipto jíin ndáñuu África ja kánchaa inga lado nuu Cirene vai

koyo-yó. Te sava-ga-yo onde nuu Roma jíká vai-yó. Te suni ío sava cháa nì naki'in sé'é judío. ¹¹Suni cháa nuu Creta jíin cháa nuu Arabia kákuu-yó. Te kájiní so'o-yó já jíin yú'u máá-yó káka'an-de taká tiñu ñá'nu sá'a Dios. Achí-i. ¹²Te taká-i, cuenta kánaa íi iní-i kánde'é-i. Te káka'an-i jíin tá'an-i: Naún tu'un kúu ya'á núsáa, áchí-i. ¹³Ko sava-i káka'an kátá-i: Kánajini-de, áchí-i.

Ja ní jani Pedro tu'un nuu kuá'a ñayivi

¹⁴Yúan-na te nì ndukuini Pedro jíin uxí iin-ga-de. Te nì ka'an jaa-de jíin-i: Níi, cháa judío, jíin taká níi cháa káxiukú iní nuu Jerusalén, tiñu yá'a ná kuni ndí'i-ní jíná'an-ní. Te kuni ná'in-ní tu'un ná ká'an-ná jíin-ní. ¹⁵Chi cháa yá'a, tú kánajini-de nátu'un kájiní iní-ní, chí sáá ká'in jañá'an kúu. ¹⁶Ko ya'á kúu tu'un nì ka'an Joel cháa nì jani tu'un Dios onde sáa: ¹⁷Achí Dios: Kiví sándí'i-na te kacha nuu-ri Espíritu-ri siki taká ñayivi. Te se'e yí-ro jíin sé'e s'í-ro, kani-i tu'un-ri. Te cháa súchí jíná'an-de jíin cháa ñá'nu, skóto jani-de. ¹⁸Te jandaa ja kivi-ún te kacha nuu-ri Espíritu-ri siki mozo-ri, kúu cháa kúu ña'an. Te kani-i tu'un-ri jíná'an-i. ¹⁹Te sá'a-ri tiñu ñá'nu onde ándíví. Te sá'a-ri tuni nuu ñuyívi. Te koo niñi jíin nú'un jíin yokó nu'ma. ²⁰Te ndikandii, nduu túún. Te yoo, nduu niñi. Te vásá jaá kiví máá Jító'o-yo. Kiví ká'nu, kiví stá'an ndijin-ya máá-yá kuu-ún. ²¹Te taká ñayivi ká'an nda'ú jíin máá Jító'o-yo onde jíin s'í-ví-yá, kaku-i, achí Joel. ²²Níi cháa nuu Israel, kuni so'o-ní tu'un yá'a jíná'an-ní: Máá Jesús nuu Nazaret, I'a va'a nì kuu-ya núu Dios. Te nuu máá-ní nì sá'a-ya tíñu ñá'nu jíin kuá'a tuni. Te nì kakee nuu-ní nì kánde'é-ní ja súan nì sá'a-ya onde jíin Dios. Te suni súan kájiní taká-ní. ²³Ko níi, nì kanachi'i-ní-ya ndá'a cháa ñáá. Te nì kaja'ni-dé-ya jíká cruz.

Te jín tiempo, a nì jini Dios ja súan sá'a-ní núú, chí súan nì teta'an-ya. ²⁴Ko nì nachaku-ya ní sá'a Dios. Te nì janchara-ya fuerza kue'e ku-u-yo, chí tú ní kúu kendo-ga Jesús inì nda'a kue'e ku-u-yo. ²⁵Chì David, nì ka'an-de tu'un-ya: Nì jini-ri nuu máá Jító'o-ri, ja nené kánchara-ya jín-ri. Chì kánchara-ya íchi ndává'a-ri, nává'a ma yú'ú-ri. ²⁶Ja yúán ní kusijí iní añú-ri. Te nì nakana jaa-ri-ya. Te suni ndetatú yiki kúñu-ri, te kuñukuu inì-ri. ²⁷Chi ma skéndo-ní añú-ná inì lugar ndiyi, ni ma kuá'a-ní tu'un te'yu Se'e-ní, I'a ij. ²⁸Nì stá'an-ní nuu-ná ndasa ni'in-ná ichi kúchaku-ná. Te kivi kúnchara-ná jín-ní te kusijí xáan iní-ná sá'a. Achí David. ²⁹Ná nì jíná'an-ní, ná kachí kají-ná nuu-ní tu'un David tatá ñúu-yo. Chi nì jì-í-de. Te nì yuji-de. Te ve'e añú-de kánchara jín-yó ondé vina. ³⁰Chi cha nì jani tu'un Dios nì kuu-de. Te nì jini-de ja ní ka'an téyí-yá jín-de ja núu-dé, cuenta chíj tata-de, nukuiñi Cristo kúnchara-ya mesa-de tá'ú-yá tiñu. ³¹Te ya'á ní jini-de jín tiempo, nì kastu'un-de ja náchaku Cristo, chí añú-ya, tú ní kéndoo inì lugar ndiyi. Te nì yiki kúñu-ya, tú ní té'yu. ³²Te Jesús, nì nachaku-ya ní sá'a Dios. Te kájiní-yo já chakú-ya. ³³Te nì ndaa-ya kuá'an-ya íchi ndává'a Dios. Te natu'un nì keyu'u máá Taa-yo, te onde nuu máá-yá, nì ni'in Jesús Espíritu Santo. Te nì jacha nuu-ya ná-tu'un kánde'é-ní te kájiní so'o-ní vina. ³⁴Chì David, tú ní ndáa-de andíví. Ko nì ka'an-de: Máá Tatá Dios, nì ka'an-ya jín Jító'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, ³⁵te ná chúkú-ri cha kájito u'u róó, kuu-de teyu kúxndí ja'a-ro, áchí. ³⁶Te ná kuní ndaa ndivii ñayivi Israel ja Dios, nì jani-ya máá Jesús ja ná kúu-ya Jító'o-yo vasa nì kaja'ni-ní máá-yá jiká cruz, te suni máá-yá kúu Cristo. Achí Pedro jín-i. ³⁷Te súan nì kajini so'o-i tu'un yá'a. Te nì kanata'u'u inì añú-i.

Te nì kaka'an-i jín Pedro jín sáva-ga apóstol: Náni jíná'an-ní, ndasa sá'a-ná jíná'an-ná núsáá, áchí-i. ³⁸Te nì kachì Pedro jín-i: Nakani inì-ní jíná'an-ní, te kuanducha-ní jín s'ví máá Jesucristo nává'a koo tuká'nu inì nuu kuáchi-ní. Te kuá'a-ya Espíritu Santo-ya núu-ní. ³⁹Chì nuu máá-ní jín núu sé'e-ní, súan nì keyu'u-yá. Te suni súan nì ka'an-ya núu táká ñayivi káxiukú jíká, nuu násaa-i ja máá Tatá-yo Dios kana-ya xiní-í ná kí'in-i nuu-yá. ⁴⁰Te Pedro, jín kuá'a-gá tu'un súan, nì ka'an ndaa-de. Te nì ka'an ni'in-de jín-i: Ná ndúkú ndéé-ní kaku-ní ma'ñú táká ñayivi ñáá yá'a, áchí-de. ⁴¹Te nì kajatú'un sáva-i tu'un nì ka'an-de. Te nì kajanducha-í. Te kivi-ún nì ndea-ga-i natu'un unì mil ñayivi. ⁴²Te nì ka'jin ni'in-i sikí tú'un kástá'an apóstol, nì kanda-tu'un ín núu-de, nì kasákuáchí-de staa. Te nì kajikan ta'u-dé.

Ja ní kañava'a ká'nu-i taká ndatíñu-i

⁴³Te ndí'í ñayivi, nì kayu'ú-i. Te cha apóstol, nì kasá'a-de kua'a tiñu ná'nu jín tuní. ⁴⁴Te taká ñayivi kákandíja, káxiukú títú-i. Te kañava'a ká'nu-i taká ndatíñu-i. ⁴⁵Te nì kaxikó-i taká ndatíñu-i, jín táká ve'e-i. Te nì kasaka-í xu'un núu tá'an-i, ndasa jínu nú'ún ín in-i jíná'an-i. ⁴⁶Te ndita'an kivi kája'an títú-i ve'e ij. Te kasákuáchí-i staa ndíta'an ve'e-i. Te luu, sijí ní ka'jo inì añú-i káyee-í staa. ⁴⁷Te kánakana jaa-i Dios. Te sáva-ga ñayivi ñúu-ún, nì kaka'an jínú'ún jín-i. Te ndita'an kivi ní kakaku sáva-ga ñayivi ní sá'a máá Jító'o-yo. Te nì kandujín-i jín tku'ni kándíja-ún.

Ja ní nduva'a cha rengo

3 In kivi te nì kaka Pedro jín Juan, kája'an-de inì ve'e ij. Chì máá hora ka'uní aini kúu, te jikán ta'u-í yúan. ²Te kákinchaka-i in cha rengo onde kivi ní kaku-de. Te cha-ún, ncháá-de

ndita'an kivi yux'é'é vé'e ij nuu nání hermosa, jikán-de caridad nuu taká ñayivi kivi koyo iní ve'e ij yúan. ³Te chaa-ún, ni jini-de nuu Pedro jín Juan, ja kuákivi-de iní ve'e ij. Te ni ka'an nda'ú-de jín-de ja ná kuá'a-de iin caridad. ⁴Te Pedro jín Juan, ni kande'é vá'a-de nuu chaa-ún. Te ni kaka'an-de jín-de: Yá'a nde'é-ró núu-rí, áchí-de. ⁵Te máá chaa-ún, ndátu tu'a-de, jáni iní-de ni'in-dé yaku na jín núu Pedro jín Juan. ⁶Te ni kachi Pedro: Tú ñáva'a-ri plata ni oro. Ko ja ñáva'a-ri, yúan kuá'a-ri nuu-ro. Jín s'ví máá Jesucristo nuu Nazaret ndukuiñi te kaka-ró, áchí-de. ⁷Te ni tiin-de ndavá'a chaa-ún. Te ni xndúkuñi-de chaa. Te ja'a-dé jín sukún já'a-dé, ni kanduva'a-ni. ⁸Te iin ni kanda-ni-de. Te ni ndukuiñi-de. Te ni jika-de. Te ni kivi-de jín Pedro jín Juan iní ve'e ij, jika-de, kanda-de, te nákana jaa-de Dios. ⁹Te ni kajini taká ñayivi núu-dé ja nákana-de te nákana jaa-de Dios. ¹⁰Te ni nakuni-i nuu-dé ja máá chaa jikán caridad yux'é'é vé'e ij ja nání hermosa kúu-de. Te ni kakee nuu-í kande'é-i. Te ni kayu'ú-i, chi kajini-i ja súan ni ta'an chaa-ún. ¹¹Te chaa ni nduva'a-ún, nini tiin-de Pedro jín Juan, te ni kataka-ni ñayivi núu-dé iní corredor ja nání Salomón. Te ni kakee nuu-í kande'é-i. ¹²Te ni jini Pedro ja súan kúu. Te ni ka'an-de jín ñayivi-ún: Chaa nuu Israel, naja kánaa iní-ní kande'é-ní tiñu yá'a. Naja kande'é-ní nuu-ná. Kajani iní-ní ja chaa va'a kákuu-ná xí ío fuerza iní-ná náva'a nakaka chaa yá'a sá'a-ná náún. ¹³Máá Dios Abraham, jín Isaac, jín Jacobo, máá Dios, Táa-yo, ni nduñá'nu Se'e-ya Jesús ni sá'a-ya, te ni kanastúu-ní Jesús, te ni kanakuxndí-ní I'a-ún jito nuu Pilato, vasa sía chaa-ún-ya kuní-de núu. ¹⁴Ko máá-ní, ni kaské'ichi-ní I'a ij, I'a ndoo. Te ni kajikan-ní iin chaa

já'ni ndíyi sía Pilato. ¹⁵Te ni kaja'ni-ní máá Jito'o, I'a náschakú yóo. Ko Dios, ni naschakú-ya Jesús onde mañú ndíyi. Te máá-ná kákuu-ná testigo ja súan ío. ¹⁶Te a kajini-ní chaa yá'a te kánakuni-ní-de. Te ni kandíja-de Jesús jín s'ví-yá, te ja yúan ní nasáva'a-ya-dé. Chi kándíja-de-ya, te yúan ní nduva'a ij chaa yá'a nátu'un kajini máá-ní. ¹⁷Ko vina ñáni, a jini-ná chi sikí já tú ní kájuku'un iní-ní kúu ja ní kasá'a-ní súan, te suni súan ni kasá'a chaa kátá'ú tiñu nuu-ní. ¹⁸Te jín kivi, ni kajani chaa tu'un onde sáá ní sá'a Dios, ndasa koo tiñu, jín ndása ndo'o Cristo. Te vina a ni skíkuu-ya súan. ¹⁹Te ná náxío káva iní-ní, te ná nákani iní-ní jíná'an-ní núsáá, náva'a ná ndáva taká kuachi-ní, te chaa kivi já ndúsi iní-ní sá'a máá Jito'o-yo. ²⁰Náva'a táji Dios Jesucristo kii-ya, nátu'un ni sánda-ya já kúu níí onde sáá. ²¹Ko jínu nú'ún já kéndoo-ya onde andívi, onde kivi ndújáá taká ndatíñu, nátu'un ni kaka'an chaa ndoo ni kajani tu'un onde aná'an ní sá'a Dios. ²²Chi Moisés, ni ka'an-de jín táa-yo: Máá Tatá-ro Dios, kuá'a-ya iin chaa nátu'un ruu, te kani-de tu'un nuu-ro. Te kenda-de mañú taká ñani-ro nátu'un ni kenda-ri. Te ná chú'un iní-ro tú'un ka'an chaa-ún nú naún ndí'i tu'un ka'an-de jín-ró. ²³Te nú ndé chaa tú kuní-de chu'un iní-de tu'un ka'an chaa kani tu'un-ún, te naa íi-dé mañú taká-ga ñayivi, áchí Moisés. ²⁴Te taká chaa ni kajani tu'un, onde kivi ní kii Samuel te ní-gá onde vina, suni ni kajani-de tu'un ja kí kivi yá'a. ²⁵Máá-ní kákuu se'e chaa ni kajani tu'un-ya jín sé'e sikí contrato ni sánda-ya Dios jín táa-yo. Te ni ka'an-ya jín Abraham: Onde chi tata-ro kenda ja kéndoo ndatu taká se'e ñuyivi sá'a, áchí. ²⁶Te Dios, ni naschakú-ya Sé'e-ya. Te ni táji-yá Se'e-ya, te ni kii-ya nuu máá-ní

xna'an-ga, náva'a chaxio-ya-ní nuu táká kuachi-ní. Yúan-na te kendo ndatu-ní.

Ja ní kakatiin-de Pedro jín Juan

4 Te nini káka'an-de jín ñáyivi-ún, te sutu, jín já kúñá'nu iní ve'e i, jín saduceo, ni chakoyo-ún nuu-dé. ² Te kákiti xaan iní ja kástá'an apóstol nuu ñáyivi, ja kájani-de tu'un Jesús ja á ni nachaku-ya má'ñú ndfyi. ³ Te ni kakatiin-ún-de. Te ni kachindee-de iní vekaa onde kivi xían-ún, chi a ni ini. ⁴ Ko kua'a xaan ñáyivi ní kajini so'o-i tu'un ni kaka'an chaa apóstol. Te ni kakandíja-i. Te ni jinu nátu'un u'un mil chaa. ⁵ Te kivi xían-ún, te chaa kakuñá'nu nuu máá-i, jín chaa ni kayii, jín chaa kachaa tu-tu, ni kandutútú-de iní nuu Jerusalén. ⁶ Te suni ni kandutútú-de jín máá sutú ñá'nu-ga Anás, jín Caifás, jín Juan, jín Alejandro, jín táká-ga ja kakuu tá'an sutu ñá'nu-ga-ún. ⁷ Te ni kajani-ún-de ma'ñú. Te ni kajika tu'un-de: Na jín fuerza, xí na jín s'ví kásá'a-ró tínu yá'a, áchí. ⁸ Yúan-na te Pedro, chi ni kútú-de jín Espíritu Santo, te ni kachi-de jín chaa-ún: Ní chaa kakuñá'nu iní nuu, jín ní chaa ni kayii nuu nuu Israel: ⁹ Vina te nú xndichí-ní náá siki fin tínu va'a ni kásá'a-ná jín fin chaa kú'u yá'a nú ndasa ni nduva'a-de, ¹⁰ núsáá te máá-ní jín táká ñáyivi nuu Israel, ná júku'un iní-ní ja jín s'ví máá Jesucristo nuu Nazaret ni nduva'a chaa kándii nuu-ní yá'a. Te suu I'a-ún ni kaja'ni-ní-ya jiká cruz. Ko ni nachaku-ya má'ñú ndfyi ni sá'a Dios. ¹¹ I'a yá'a kúu yuu já ní kaské'ichi ní, chaa kachutá'an ve'e. Te yuu-ún, máá yúu ndíso fuerza jiki kúu vina. ¹² Te tuká inga chaa nama yóó, chi túu inga s'ví nání ni in chaa ío iní ñuyívi yá'a ja kúu nama taká ñáyivi jíná'an-i. Achí Pedro. ¹³ Yúan-na te ni kajini ja tú káyu'ú Pedro jín Juan káka'an-de. Te a kajini ja tú tu'a va'a-de, chi tú ní kájika-de escuela. Te ni kanaa iní

kánde'é núu-dé. Te ni kajuku'un iní ja ní kajika-de jín Jesús. ¹⁴ Te kánde'é núu chaa ni nduva'a-ún, kándichi-de jín Pedro jín Juan. Te tú ní kakuu kuti xndíó káni ni in tu'un. ¹⁵ Ko ni katá'ú tínu nuu-dé ja ná kenda koyo-de ichi yatá municipio nini ná ndátu'ún máá jíná'an. ¹⁶ Te ni kaka'an: Ndasá sá'a-yó jín chaa yá'a núsáá. Chi jandáa kúu ja ní jicha tu'un kua'an nuu táká ñáyivi nuu Jerusalén ja súan ni kasá'a-de in tínu ñá'nu. Te ma kúu ka'an-yo já tú ío ndaa. ¹⁷ Ko náva'a ma kuichá-ga tu'un yá'a ki'in nuu táká ñáyivi, te ná ká'an xaan-yo núu-dé ja má kachí kuti-gá-de tu'un chaa-ún nuu ní in ñáyivi, áchí. ¹⁸ Te ni kanakana xini-dé. Te ni katá'ú tínu nuu-dé ja má ká'an-ga-de te ma stá'an-ga-de ni in tu'un jín s'ví Jesús. ¹⁹ Yúan-na te ni kaka'an Pedro jín Juan: Tava máá-ní cuenta te nú játa'an iní Dios ja kuándatu-ná nuu-ní xna'an-ga vasa núu máá-yá. ²⁰ Chi níni káni-ná tu'un ja ní kajini-ná jín já ní kajini so'o-ná. Achí-de. ²¹ Yúan-na te chaa junta, ni kaka'an xaan núu Pedro jín Juan, te ni sí-a-de kua'an-de, chi tú ní káni'in kúti modo xndó'o Pedro jín Juan, chi káyu'ú kájito ñáyivi, chi taká-i, kanakana jaa-i Dios siki já ní kuu-ún. ²² Chi chaa ni nduva'a jín tínu ñá'nu-ún, v'í-gá uu xiko kua ío-de.

Ja ní kajikan ta'u tíku'ni kándíja

²³ Te ni kakaku-de kaja'an-de. Te ni najakoyo-de nuu tá'an-de. Te ni kanakani-de taká tu'un ni kaka'an sutu ñá'nu jín chaa ni kayii nuu-dé. ²⁴ Te súan ni kajini so'o-i tu'un kanakani-de. Te in jínu-ni ni kaka'an jaa-i jín Dios: Táta, máá-ní kúu Dios ni sá'a andívi, ñuyívi, mar, jín táká-ga ndatínu. ²⁵ Te jín Espíritu Santo ni ka'an-ní jín yú'u táa-yo David, ja ní kuu-de mozo-ní. Chi ni ka'an-de: Naja kákiti iní ñáyivi, te naja kanakani sáni iní-i. ²⁶ Ni kataka

chaa kákuu rey ñuyivi jíná'an-de. Te chaa kákuñá'nu-ún, ni kakutútú-de. Te ñin-na ni kãndonda-de siki máá Tatá Dios jín siki Cristo-ya. ²⁷ Chi Herodes jín Poncio Pilato jín chaa sñin naciòn jín ñáyivi ñuu Israel, ni kakutútú ndíja-de iní ñuu yá'a, ni kãndonda-de siki Sé'e ii-ní Jesús, I'a ni jani-ní, ²⁸ náva'a sá'a-de taká tiñu ni teta'an máá-ní, jín já ní kundaã iní-ní onde sáa. ²⁹ Te vina, Táta, ndé-é-ní ndasa káka'an xaan-dé nuu-ná jíná'an-ná. Te kuã'a-ní fuerza nuu mozo-ní ja ná chundéé iní-ná kani-ná tu'un máá-ní. ³⁰ Te skáa-ní nda'a-ní náva'a sá'a-ní tana, jín tuní, jín tiñu ñá'nu. Te taká yuán ná kuu jín s'ví máá Sé'e ii-ní Jesús. Achí-i. ³¹ Te súan ni kajikan ta'u-í. Te nuu ká'jin tútu-i-ún, ni taan. Te ndí-i, ni kakútú-i jín Espíritu Santo. Te ni kachundéé iní-i kájani-i tu'un Dios.

Ja ní kañava'a ká'nu-i ndatíñu-i

³² Te ñayivi kuá'a kãkandíja, chi jín iní jín añú-i ni kãnduu ñin núu-i. Te tú ni ñin-i ní káka'an-i ja máá-i xíin ñin ndatíñu. Chi taká ndatíñu, ni kañava'a ká'nu-i. ³³ Te téyí xáan kájani ndaa apóstol tu'un ndasa ni kajini-de ja ní nachaku Jito'o-yo Jesús. Te bueno ni kuu tu'un luu Dios iní-de. ³⁴ Te tú kuti ñaún nándí'i ni ñin-de, chi taká chaa káxiin ñú'un, xí vé'e, ni kaxikó-de, te ni kãkinchaka-de xu'ún, ³⁵ te ni kachúkú-de xu'ún-ún nuu já'a cháa apóstol. Te chaa apóstol ni kasaka-dé nuu ñin ñin tá'an-de ndasa kájinu ñú'un máá-i. ³⁶ Te José, tata Leví, ncháa-de ñuu Chipre, ío inga s'ví-de kãjatíñu apóstol, nání-de Bernabé, ja kuni ka'an, se'e tu'un ndéé iní. ³⁷ Ni xikó-de ñin ñu'un-dé. Te ni kinchaka-de xu'ún. Te ni chúkú-de xu'ún-ún nuu já'a cháa apóstol.

Siki Ananías jín Safira

5 Ko ñin chaa nání Ananías jín ñásí'í-de Safira, ni kaxikó-de ñin

ñu'un. ² Te ni janchaa-de sava xu'ún. Te suni jini ñásí'í-de ja súan ni sá'a-de. Te ni kinchaka-de yaku-ni. Te ni chúkú-de nuu já'a cháa apóstol. ³ Te ni ka'an Pedro: Ananías, naja ní kivi Satanás iní añú-ro já xndá'ú-ro Espíritu Santo núu. Chi ni janchaa-ro sava xu'ún ñu'un ní kaxikó-ró. ⁴ Ná té xikó-ga-ro, á nasu máá-ró xíin núu. Te nuu ní xikó-ró, á nasu iní nda'a máá-ró ñu'un núu. Naja ní nakani iní-ro sá'a-ró súan. Ko nasu cháa xndá'ú-ro, chi Dios, achí-de. ⁵ Te súan ni jini so'o Ananías taká tu'un yá'a, te ni ndua-ni-de. Te ni ji'i-ni-de. Te taká ñayivi ní kajini so'o tu'un-ún, ni kayu'ú xaan-í. ⁶ Te ni kãndukuiñi chaa súchí. Te ni kãxndãnuu-de ndíyi-ún, te ni kãkiñi'in-de-i yata vé'e. Te ni kãchiyuji-de-i. ⁷ Te ni kunúu, natu'un uni hora. Te ni jaa ñásí'í-de ni kivi-ña vé'e-ún. Te ñaún jini máá-ña ja súan ni kuu. ⁸ Te Pedro, ni jika tu'un-de-ña: Kastu'ún nuu-rí. Ni xikó-ró ñu'un-ún ñin tanto súan xí túu. Achí-de. Te ni kachi-ña: Jaan, ñin súan ni kaxikó-ná, achí-ña. ⁹ Te Pedro, ni ka'an-de jín-ña: Naja ní skétá'an-ró tú'un ja kóto nchaa-ro Espíritu máá Tatá Dios. Kuni so'o, yuxé'é yá'a káma vai koyo chaa ni kachinduji yii-ro. Te suni súan kiñi'in-de róó ki'in-ro, achí-de. ¹⁰ Te ni ndua-ni-ña núu já'a Pedro. Te ni ji'i-ni-ña. Te ni ndívi koyo chaa súchí-ún. Te ni kajini-de ja á ni ji'i-ña. Te ni kãkiñi'in-de-ña, te ni kachinduji-de-ña xíin yí-ñá. ¹¹ Te ndivii tiku'ni kãndíja jín taká ñayivi ní kajini tu'un tiñu yá'a, ni kayu'ú xaan-í.

Kua'a tiñu ñá'nu jín tuní ni kasá'a apóstol

¹² Te chaa apóstol, ni kasá'a-de kua'a tiñu ñá'nu jín tuní jito nuu ñayivi. Te ñin ká'nu-ni kãndutútú-de iní corredor Salomón. ¹³ Ko tú ní chundéé iní ni ñin-i ketá'an-i jín-de. Ko ñayivi, ví'í-gá ni

kajatú'un-i-de. ¹⁴ Te ñayivi ní kãkandíja nuu máá Jító'o-yo, ví'í-gá nì ndea-i, kúu cháa kúu ña'an, kua'a xáan-í. ¹⁵ Te nì kãkinchaka-de kua'a ñáyivi káku'u. Te nì kajakín-de-i inì yá'ya kãnda-i nuu jíto jíin núu yúu, náva'a nú vai Pedro sanaa jinú vasté máá káti-dé siki-í. ¹⁶ Te suni taká ñayivi núu yani-ún, nì kataka kua'a-í inì ñuu Jerusalén, nì kãkinchaka-i ja káku'u jíin já kãta'an tachi kíni. Te ndí'i-ún, nì kanduva'a jíin'an.

Ja ní kachindikín-i Pedro jíin Juan

¹⁷ Yúan-na te nì kãkukuásún inì sutu ñá'nu jíin sáva tá'an ja káchínú'ún sikí saduceo, te nì kandonda. ¹⁸ Te nì kãkatiin-ún cháa apóstol. Te nì kãtaan-dé inì vekaa ñuu. ¹⁹ Ko ndajá'a máá Tatá Dios, akuáa ní juña-ya yúxé'é vékaa-ún. Te nì kiñi'in ya-dé jíin'an-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: ²⁰ Kuá'an, te kuiñi-ró inì ve'e ij. Te yúan kani-ró taká tu'un nuu ñáyivi ndasa kuchaku-i vida jáá yá'a. Achí-ya. ²¹ Te nì kajini so'o-de tu'un yá'a. Te nuu ní kundijin, te nì kivi koyo-de inì ve'e ij. Te nì kastá'an-de tu'un nuu ñáyivi. Te nini kástá'an-de, te nì chakoyo sutu ñá'nu jíin tá'an-de. Te nì nastútú-de cháa junta jíin cháa nì kayii inì ñuu Israel. Te nì táji-de ndajá'a kuáki'in-de cháa-ún inì vekaa. ²² Ko nuu ní jakoyo cháa kákuu ndajá'a-ún vekaa, te tú ní káni'in-dé apóstol. Te nì kanaxió káva-de. Te nì kãkastú-ún-de tu'un yá'a: ²³ Jandáa kúu ja ní kajini-ná ndasú va'a vekaa. Te ká'jin cháa kãndito-ún ichi yúxé'é. Ko nuu ní kajuña-ná, te tú kuti ñaún cháa ní kájin-ná nuu. Achí-de. ²⁴ Te cháa kúñá'nu inì ve'e ij jíin sutú ñá'nu, nuu ní kajini so'o-de tu'un yá'a, nì kãkejá'a-de káyu'ú-de ja má júkuiñi tu'un-ún. ²⁵ Ko nì jaá iin ñayivi. Te nì kastú-ún-i: Ña'an-ní, te ndé'é-ní. Cháa nì kãtaan-ní vekaa, ká'jin-de inì ve'e ij. Te kástá'an-de tu'un nuu ñáyivi. Achí-i.

²⁶ Yúan-na te nì kaja'an cháa kúñá'nu-ún jíin ndajá'a. Te ñúkúún vai-de jíin apóstol, chi káyu'ú-de kãjito-de ñayivi já kuá'a-i yuu xiní-dé. ²⁷ Te nuu ní jaá-de jíin apóstol, te nì jani-de cháa-ún inì municipio. Te sutu ñá'nu, nì xndichí-ún: ²⁸ Á tú ní kãstú-ún-rí nuu-ro já má stá'an-ga-ro tú'un cháa jian. Ko vina chi ní ñuu Jerusalén nì xndeá-ro sá'an-ro. Te kákuu-ro cháa-ró níin cháa jian sikí-rí jíin'an-rí, áchí. ²⁹ Ko Pedro jíin apóstol, nì kaka'an-de: Níni kuándatu-ná nuu Dios vása núu taká cháa. ³⁰ Máa Dios ndíyi táa-yo, nì naschakú-ya Jesús, I'a nì kaja'ni máá-ní ja ní kajata kaa-ní-ya jiká cruz. ³¹ I'a yá'a nì nduñá'nu-ya kãncháa-ya íchi ndáv'a Dios. Te nì nduu-ya I'a tá'u tíñu jíin I'a nama yóó, náva'a nakani inì ñáyivi núu Israel te koo tuká'nu inì-ya núu taká kuachi-i. ³² Te máá-ná jíin Espíritu Santo, kákuu-ná testigo máá-yá nuu taká tu'un yá'a. Chi já'a Dios Espíritu-ya núu taká ñáyivi kãjandatu nuu-yá. Achí-de. ³³ Te máá-ún, súan nì kajini so'o tu'un yá'a. Te nì kakiti xaan iní. Te ka'ni-ún-de kákuu núu. ³⁴ Ko ío iin maestro ley, nání-de Gamaliel. Te kúu-de cháa fariseo. Te taká ñayivi, kãjatú'un-i-de. Te nì ndukuiñi-de nuu junta. Te nì tá'u-de tíñu ná kúxio núu cháa apóstol. ³⁵ Te nì ka'an-de jíin: Róo cháa ñuu Israel, kani va'a inì-ro te nú ñaún kákuu ro sá'a-ró jíin cháa yá'a. ³⁶ Chi onde sáá ní ndonda Teudas, te áchí-de ja cháa téyí kúu-de. Te nì kataka-i nuu-dé nátu'un kuun ciento cháa. Te nì jí'i-de nì sá'a sava-ga cháa. Te taká ja ní kãjandatu tu'un nì ka'an-de, nì kajicha nuu kaja'an sáni. ³⁷ Yúan-na te kivi ní ndutútú xiní, te nì ndonda Judas cháa ñuu Galilea. Te nì jaka-de kua'a ñáyivi kuángoyo yata-dé. Te suni nì naa cháa-ún. Te taká ñayivi ní kãjandatu nuu-dé, nì kajicha nuu-i kaja'an-i. ³⁸ Te vina ná kuá'a-rí consejo róo: Ma ké'é-ga-ro cháa yá'a. Sía-de

ná kí'in-de. Chì nú onde chijì ñayivi vái tu'un yá'a xí tínu yá'a, te naa íj. ³⁹Ko nú onde nuu Dios vai, ma kúu kasu-ro. Chì sánaa te natu ja jíin Dios kájata'an-ró. Achí-de. ⁴⁰Te nì kajatú'un tú'un nì ka'an Gamaliel. Te nì kákana xinì cháa apóstol. Te nì kaskúun yunu xíi sukun-dé. Te nì ka'an xaan núu-dé ja má ká'an-ga-de tu'un jíin sí'ví Jesús. Te nì kasí'a-de kája'an-de. ⁴¹Te máá apóstol, nuu junta nì kenda koyo-de kája'an-de, kákusií iní-de ja ní jatú'un-ya kándo'o-de sikí sí'ví-yá. ⁴²Te iní ve'e ij jíin táká ve'e, tú ní kájukuiñi-de ja kástá'an-de te kájani-de tu'un Jesucristo.

Ja ní kajani-de usia cháa kuatínu

6 Te nì ndea kua'a cháa káskuá'a. Te iin kivi, te cháa ñuu Grecia, nì kaka'an sóo-de sikí cháa hebreo, chí tú ní téta'an iin núu-de staq kée ñá'an viuda hora ja sáka-dé ndita'an kivi. ²Yúan-na te máá uxí uu apóstol, nì kanastútú-de taká cháa káskuá'a, te nì kaka'an-de: Ma kúu jukuiñi máá-rí ja kájani-ri tu'un Dios, te kuatínu-ri nuu mesa. ³Núsáa te róo ñáni, kaji-ró usiá tá'an máá-ró, cháa va'a, cháa ndíchí, cháa káñu'un chítú Espíritu Santo ná kúu-de. Te ná cháa-yó tínu yá'a sikí-dé. ⁴Te ruu jíná'an-ri, kukuu-ri jíin já kakán ta'u-rí, te kani-ri tu'un yá'a. Achí-de. ⁵Te tu'un nì ka'an-de, nì kajata'an iní ñayivi kuá'a-ún. Te nì kakaji-i Esteban, cháa kándíja va'a kúu-de. Te nú'un chítú-de Espíritu Santo, jíin Felipe, jíin Prócoro, jíin Nicanor, jíin Timón, jíin Parmenas, jíin Nicolás, cháa nì naki'in sé'é judío ñuu Antioquía. ⁶Taká cháa yá'a, nì kajani-i nuu cháa apóstol. Te nì kajikan ta'u-dé te nì kaxndée-de nda'a-dé xinì cháa-ún. ⁷Te tu'un Dios nì jika kua'an. Te cháa káskuá'a, nì kandeá xaan-dé iní ñuu Jerusalén. Te suni kua'a sutú nì kajatú'un, te nì kakandíja.

Tu'un Esteban

⁸Te Esteban, nì chítú ndí-de jíin fuerza, te núkúun ní sá'a-de tínu ñá'nu xaan jíin tuní nuu taká ñayivi. ⁹Te iní ve'e sinagoga nì kándonda yaku cháa, cháa libertino, jíin cháa ñuu Cirene, jíin cháa ñuu Alejandría, jíin cháa ñuu Cilicia, jíin Asia, nì kastátá'an jíin Esteban. ¹⁰Ko tú ní kákundéé jíin-de, chí ndíchí-de, te suni nì ka'an-de jíin fuerza máá Espíritu. ¹¹Yúan-na te nì kaská'an yaku cháa ja ní kaka'an: Nì kajini so'o-ná ká'an ndiva'a Esteban sikí Moisés jíin sikí Dios, achí. ¹²Te súan nì kaská'an-ún ñayivi, jíin cháa nì kayii, jíin cháa káchaa tutu. Te nì kajinu yuán sikí-dé, te nì kakatiin-ún-de kuangoyo jíin-de onde nuu junta. ¹³Te nì kajani testigo falso ja ní kaka'an: Cháa yá'a, ndita'an kivi ká'an ndiva'a-de sikí ve'e ij yá'a jíin sikí ley. ¹⁴Chí nì kajini so'o-ná ká'an-de ja Jesús, cháa ñuu Nazaret, kanu-de ve'e ij yá'a, te nasama-de taninu nì xndóo Moisés nuu-yo. Achí. ¹⁵Yúan-na te taká ja káxiukú iní municipio, nì kándakoto nuu-dé, te nì kajini ja jíto nuu-dé nátu'un nuu ñin ndajá'a ándíví.

Tu'un nì jani ndaa Esteban

7 Te máá sutú ñá'nu-ga, nì ka'an jíin-de: Súan kúu náún, achí. ²Te máá-de, nì ka'an-de: Táta, ñáni, kuni so'o-ní tu'un yá'a jíná'an-ní. Máá Dios, I'a ñá'nu, I'a luu, nì kenda-ya núu táa-yo Abraham ná nì kanchaa-de iní ñuu Mesopotamia, onde ná té ki'in-ga-de kunchaa-de iní ñuu Harán núu. ³Te nì ka'an-ya jíin-de: Kenda iní ñuu-ro jíin má'nú tá'an-ró, te ki'in-ro kunchaa-ro iní ñuu ja stá'an-ri nuu-ro, achí-ya. ⁴Yúan-na te nì kenda-de iní ñuu Caldea. Te nì kanchaa-de iní ñuu Harán. Te yúan nì jíi'í táa-de. Te nì sá'a Dios ja ní cháa-de ñuu yá'a nuu káxiukú-ní vina. ⁵Te tú ní já'a-ya nú'un-ún kuu ta'u-dé, ní

vasté ĩn tí'li. Ko nĭ keyu'u-yá ja kuá'a-ya nū'un-ún nuu-dé onde jíin núu táká tata kii nuu-dé, vasa tú ní ío se'e-de sáa. ⁶Te súan nĭ ka'an Dios jíin-de: Tata-de kuxi-ukú jíká-i inga nuu. Te kuun ciento kuia kuatĩnu sáni-de-i te xndó'o-de-i. ⁷Te nĭ ka'an Dios: Ko máa-rí, ndonda-ri siki nūu nuu kúu-i mozo-ún. Te onde nú nĭ kuu-ún, te kenda koyo-i te chiñú'ún-i ruu ichi yá'a. ⁸Te nĭ sá'a-ya contrato jíin-de jíin tuní ja xití ndúu-de. Te se'e Abraham ní kuu Isaac. Te nĭ xiti ndúu-de-i nuu uná kivi-í. Te se'e Isaac nĭ kuu Jacob, te se'e Jacob nĭ kuu ndí'uxí uu máa tata nūu. ⁹Te taká tata nūu-ún, nĭ kakuuásún iní-de. Te nĭ kaxikó-de José kua'an-i onde nūu Egipto, Ko Dios nĭ jika-ya jíin-i. ¹⁰Te nĭ nama-ya-í nuu táká tundó'o nĭ ta'an-i. Te nĭ kundichí-i. Te Faraón, cháa kúu rey nūu Egipto, nĭ kusii iní-de jíin-i nĭ sá'a-ya. Te nĭ cháa-de gobernador siki José. Te José, nĭ tá'ú-de tiñu nuu nūu Egipto jíin núu vé'e Faraón. ¹¹Te nĭ kii ĩn tama xaan ní nūu Egipto jíin ní nūu Canaán. ĩn tundó'o xaan ní kuu-ún. Te ndiyi táa-yo, tú ní kani'in-dé ja kée-dé jíná'an-de. ¹²Te nĭ jini tu'un Jacob ja ío trigo onde nūu Egipto. Te nĭ táji-de táa-yo ní kaja'an-de vuelta ĩn. ¹³Te ja vuelta uu, nĭ kanaku-nĭ ñani José nuu-dé ja máa-de kúu. Te suni nĭ stá'an José ñani-de nuu Faraón. ¹⁴Te José, nĭ táji-de cháa kaja'an ja ní kana-de xini táa-de Jacob kii-de jíin táká tá'an-de. Ío unĭ xiko xia'un-i. ¹⁵Súan nĭ kuun Jacob kua'an-de onde nūu Egipto. Te yúan nĭ ji'í-de jíin táká tata nūu-yo. ¹⁶Te cháa-ún, nĭ kanaja'a-de káno'on-de onde nūu Siquem. Te nĭ kayuji-de inĭ ve'e añu ja jíin plata nĭ jaan Abraham nuu sé'e Hamor nūu Siquem. ¹⁷Ko nĭ kuyani kivi ní keyu'u Dios nuu Abraham. Te ñayivi-ún, nĭ ndea-i. Te nĭ kukua'a-í inĭ nūu Egipto. ¹⁸Te nĭ kuu kuia. Te nĭ nukuiñi inga rey inĭ nūu Egipto ja tú játu'ún-de tu'un José. ¹⁹Te

rey-ún, nĭ xndá'ú-de ñayivi nūu-yo, nĭ sándiva'a-de jíin táa-yo, ja fuerza ná skána-de se'e-de kuu-i. ²⁰Te kuia-ún nĭ kaku Moisés. Te nĭ kusii iní Dios jíin-i. Te unĭ yoó ní ja'nu-i inĭ ve'e táa-i. ²¹Te náa-i, nĭ skána-ña-í. Te nĭ naki'in sesíy Faraón-ún-i. Te nĭ skuá'nu-ña-í nátu'un se'e máa-ña. ²²Te nĭ kutu'a Moisés taká tu'un ndíchi nūu Egipto. Te ñá'nu xaan ní kuu-de jíin táká tu'un ká'an-de jíin táká tiñu sá'a-de. ²³Te nuu uu xiko kuia-de, te nĭ kusii iní-de kinde'é-de taká ñani-de ja kakuu se'e Israel. ²⁴Te nĭ jini-de nuu ĩn cháa Egipto ja sándiva'a jíin ĩn cháa Israel. Te nĭ stují-dé cháa Egipto-ún, te súan nĭ nama-de ñani nda'ú-de. ²⁵Ko máa-de, jáni inĭ-de ja júku'un inĭ taká ñani-de ja Dios nĭ táji-yá-de ja náma-de ñani-de núu. Ko máa ñani-de, tú ní kájuku'un kuti iní. ²⁶Te inga kivi xian-ún, suni nĭ jini-de nuu uu cháa kájatá'an. Te nĭ ja-de. Te nĭ ka'an-de jíin já ná júkuiñi: Súchi, naja kásá'a ndiva'a-ró jíin tá'an-ró. Chi ñani-ro kanakuni tá'an-ró. Achí-de. ²⁷Ko máa cháa já'a ta'ú tá'an-ún, nĭ chujíkí-de Moisés. Te nĭ ka'an-de: Ndeja ní jani róo ja kúñá'nu-ró te sándaa-ro tiñu-ri jíná'an-ri. ²⁸Te suni kuni-ro ká'ni-ro rúu nátu'un nĭ ja'ni-ro cháa nūu Egipto iku náún. Achí-de jíin Moisés. ²⁹Te tu'un yá'a nĭ jini so'o Moisés. Te nĭ jinu-de kua'an-de. Te jíká ní ncháa-de onde nūu Madián. Te yúan nĭ skáku ñasí'í-de uu se'e yí. ³⁰Te nĭ jinu tuku uu xiko kuia. Yúan-na te ĩn ndajá'a ándiví, nĭ kenda-ya núu-dé onde nuu nū'un té'é yúku Sinaí, ma'nú ĩn yuku kayú yáa nū'un nĭ kenda-ya. ³¹Yúan-na te Moisés, ndé'é-de, te náa iní-de ja ní jini-de nū'un-ún. Te nĭ kandita-de náva'a kuni-de nuu. Te nĭ ka'an máa Tatá-yo Dios jíin-de: ³²Máa-rí kúu Dios ndiyi táa-ro, Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, achí-ya. Ko Moisés, kisi-i-de, te tú ní chundéé iní-de nde'é-de nuu. ³³Te máa Tatá Dios,

nĩ kachi-ya jíin-de: Kiñi'in ndijan-ro já'a-ro. Chi nuu kándii-ro jíán, ñu'un íi kúu. ³⁴A nĩ jini-ri ja sé'e-ri ká'ii-in-i iní ñuu Egipto, xaan kándo'o-i. Te suni jíni so'o-ri ja kánde'e ndá'ú-i. Te nĩ kuun-ri vai-ri ja náma-ri-i jíná'an-i. Te vina, ña'an yá'a núsáá. Te ná tájí-rí róo ki'in-ro ondé ñuu Egipto. Achí-ya jíin-de. ³⁵Núsáá te Moisés yá'a, vasa a nĩ kaské'ichi-i-de te vasa nĩ kaka'an-i: Ndéja ní jani róo ja kúná'nu-ró sikí-rí, te sánda-ro tíñu-ri, nĩ achi-i jíin-de. Ko Dios, nĩ tájí-yá-de kua'an-de ja tá'ú-de tíñu nuu-í te nama-de-i. Te ndajá'a-yá ja ní kenda nuu-dé nuu yukú-ún, suni nĩ chindéé ní chituu-ya-dé. ³⁶Te cháa yá'a, nĩ ndiñi'in-de-i jíná'an-i iní ñuu yúan, te nĩ sá'a-de kua'a tíñu ñá'nu, jíin táká tuni iní ñuu Egipto, jíin núu mar kuá'a, jíin núu ñú'un té'é, uy xiko kuia. ³⁷Chaa yá'a kúu Moisés ja ní ka'an jíin táká se'e Israel: Ma'nú táká ñani-ro, nukuiñi iin cháa kani tu'un máá Tatá-ro Dios sá'a-ya nátu'un ruu. Te nuu cháa-ún kuni ná'in-ró tú'un ka'an-de. Achí. ³⁸Chaa-ún kúu cháa nĩ kandee jíin tiku'ni ndi'yi táa-yo ondé nuu ñú'un té'é. Te nĩ ka'an iin ndajá'a-ya jíin-de xini yúku Sinaí, te nĩ ni'in-dé tu'un ndasa kuchaku-yo. Te nĩ jani-de tu'un-ún nuu-yo. ³⁹Ko ndi'yi táa-yo, tú ní kákuni-de kuandatu-de nuu cháa-ún, chi sasua nĩ kaské'ichi-de cháa. Te nĩ kákusñi iní-de, no'on-de ñuu Egipto kákuni-de núú. ⁴⁰Te nĩ kaka'an-de jíin Aarón: Sáva'a tini-ro I'a ná kúxnúu núu-yo. Chi cháa Moisés, ja ní kiñi'in-de yóo iní ñuu Egipto vai-yó, tú kájini-yo ñaún ní ta'an-de. Achí. ⁴¹Yúan-na te nĩ kasá'a-de iin chelu. Te nuu ndosó-ún nĩ kasoko-dé kití. Te nĩ kákusiñi iní-de jíin tíñu nĩ kasá'a-de jíin ndá'a-dé. ⁴²Te Dios, nĩ kuxio-ya núu-dé kua'an-ya. Te nĩ xndóo-ya-dé ná kuatíñu-de nuu tíñuú xini ándíví, nátu'un yóso núu tutú cháa nĩ kajani tu'un Dios ondé sáá: Róo ñayivi

Israel, a nĩ kaja'ni-ro kiti núu-rí uy xiko kuia nuu ñú'un té'é náún. ⁴³Túu, chi sasua nĩ kajani-ró ve'e kuii ndosó Moloc jíin tíñuú xini máá Renfán, ndoso ja ní kasá'a máá-ró já chíñu'ún-ró. Ja yúan ná sjá'a-ri róo ki'in-ro ondé yata núu Babilonia, áchí-ya. ⁴⁴Ndi'yi táa-yo, ondé ñu'un té'é ní kañava'a-de ve'e ñii Dios, nátu'un nĩ tá'ú Dios tíñu nuu Moisés ja súan sá'a-de ve'e-ún, nátu'un muestra nĩ jini-de. ⁴⁵Sáá chi jíin fuerza Dios nĩ kákunu ndi'yi táa-yo ñayivi sñi nación ja ní katíin máa-i nuu yá'a. Yúan-na te jíin Josué nĩ kivi koyo-de iní lugar máa-i, nĩ kákinchaka-de ve'e ñii-ún nĩ kendo yá'a ondé kivi David. ⁴⁶Te David, nĩ kusii iní Dios jíin-de. Te nĩ jikan-de ja ná sáva'a-de iin ve'e kuu Dios Jacob. ⁴⁷Ko Salomón, nĩ sá'a-de iin ve'e máa-yá. ⁴⁸Ko I'a ñá'nu-ún, tú ncháa-ya iní ve'e kásá'a cháa, nátu'un nĩ ka'an cháa jani tu'un-ya ondé sáa: ⁴⁹Andíví kúu silla kánchaa-ri, te tá'ú-rí tíñu. Ñuyivi kúu teyu nuu káxnúu ja'a-rí. Ndasa koo ve'e kani-ró kúnchaa-ri núsáá. Xí ndénu kúu nuu ndétatú-ri. ⁵⁰Á tú ní sá'a ndí'i-ri ndatíñu yá'a, áchí máá Tatá Dios. ⁵¹Xaan kákujá'a iní-ní. Tú kákandíja iní añú-ní te xaan só'ó-ní. Chi nene kájasu-ní nuu Espíritu Santo, nátu'un nĩ kasá'a ndi'yi táa-ní ondé aná'an. ⁵²Ió iin cháa nĩ kajani tu'un-ya ondé sáa ja tú ní káchindikín táa-ní-de náún. Chi táa-ní, a nĩ kaja'ni-dé cháa kájani tu'un ja kii máá I'a ndaa núú. Te I'a-ún, a nĩ kanastúu-ní-ya te nĩ kaja'ni-ní-ya. ⁵³Ko máa-ní, tú ní káskíkuu-ní, vasa ndajá'a máa-yá, nĩ kajani-ya ley nuu-ní. Achí Esteban. ⁵⁴Taká tu'un yá'a nĩ kájini so'o. Te nĩ káta'u'u iní. Te kánakaji ñii yú'u kájito Esteban. ⁵⁵Ko máá Esteban, nĩ kútú-de Espíritu Santo. Te nĩ ndakoto-de ichi ándíví. Te nĩ jini-de ja ndíi ncháa nuu kánchaa Dios. Te Jesús, kándii-ya íchi ndává'a Dios. ⁵⁶Te nĩ ka'an-de: Vina te ndé'é-rí ja núña andíví. Te ndé'é-rí

nuu máá Sé'e chaa kándii-ya íchi ndává'a Dios. Achí-de. ⁵⁷ Yúan-na te ni kakana kó'ó. Te ni kajasu so'o. Te in jínu-ni ni kandonda vaa siki Esteban. ⁵⁸ Te ni kak-iñi'in Esteban kua'an jíin-de onde yu'u nūu. Te ni kaskána tikachí. Te ni kaja'a yuu xiní-dé. Te ñayivi kándé'é, ni kachúkú-i tikachí-ún nuu já'a in chaa súchí nání Saulo. ⁵⁹ Te nini kájoto yuu xiní Esteban, te ni ka'an nda'ú Esteban jíin máá Jító'o-yo: Táta Jesús, nak'i'n-ní añú-ná vina, achí-de. ⁶⁰ Te ni jukuiñi jíití-de. Te ni ka'an jaa-de: Táta, ma chí'i-ní cuenta kuachi yá'a siki-í jíná'an-i, achí-de. Súan ni ka'an-de tu'un yá'a, te ni jii-ni-de.

Já ní chindikin Saulo tiku'ni kándija

8 Te Saulo, ni jatú'ún-de ja ní jii' Esteban. Te kivi-ún ni kejá'á kachindikin xaan-í tiku'ni kándija ini nuu Jerusalén. Te tiku'ni-ún, ni kajicha nuu-i kaja'an-i ní ndáñúu Judea jíin ndáñúu Samaria. Ko chaa apóstol chi túu. ² Te chaa kachiñú'ún Dios, ni kajachinduji-de Esteban. Te ni kande'e xaan-dé ja ní naa Esteban. ³ Ko Saulo, chi xnáa-dé tiku'ni kándija kuní-de. Te kivi-de ndita'an ve'e. Te nū'un-de chaa, ña'an, táan-dé-i vekaa.

Já ní jika tu'un Dios ini nuu Samaria

⁴ Te taká ñayivi ní kajicha nuu-ún, kaja'an-i taká nuu kájani-i tu'un Dios. ⁵ Te Felipe, ni kuun-de kua'an-de nuu Samaria. Te yúan ni jani-de tu'un Cristo nuu ñayivi. ⁶ Te taká ñayivi-ún, ni kachu'un ini-i taká tu'un ja ní ka'an Felipe jíin-i. Te ni kajini so'o-i, te ni kajini-i taká tuni ni sá'a-de. ⁷ Chi ini kua'a ñayivi ní kiñi'in-de tachí káni. Te ni kenda-ún kákana kó'ó kaja'an. Te tini chaa ni kuyúnú jíin cháa rengo, ni kanduva'a-de. ⁸ Te ni kakusii xaan ini ñayivi nūu-ún. ⁹ Te ini nūu-ún ni io in chaa nání Simón. Te chaa-ún, chaa ñavá'a kúu-de. Te xaan kánaa ini ñayivi nūu Samaria kándé'é-i.

Te ni ka'an-de ja in chaa ñá'nu xaan kúu máa-de. ¹⁰ Te ñayivi, xaan vá'a kachu'un ini-i tu'un ka'an-de onde suchí lúli te onde chaa ñá'nu. Te ni kaka'an-i: Chaa yá'a xaan y'i fuerza Dios ñá'nu ini-de. ¹¹ Te kachu'un ini-i tu'un ka'an-de, chi xaan káni kivi ní sá'a-de tiñu ñavá'a nuu-í, ni kanaa ini-i kándé'é-i. ¹² Ko nuu-í ni jani Felipe tu'un va'a nuu nuu tá'ú Dios tiñu, jíin tú'un s'ví Jesucristo. Yúan-na te ni kajanducha-í kúu chaa kúu ña'an. ¹³ Te máa Simón, suni ni kandija-de, ni janducha-dé. Te ni jika kuu-de jíin Felipe, ndé'é-de ja sá'a Felipe taká tuni jíin taká tiñu ñá'nu. Te ni kee nuu-dé kándii-de. ¹⁴ Te chaa apóstol ká'iin-de ini nuu Jerusalén, ni kajini tu'un-de ja ñayivi nūu Samaria, ni kajatá'ú-i tu'un Dios. Te ni katáji-de Pedro jíin Juan kaja'an-de yúan. ¹⁵ Te ni jakoyo chaa-ún. Te ni kajikan ta'u-dé ja'a ñayivi-ún, nává'a ná ní'in-í Espiritu Santo jíná'an-i. ¹⁶ Chi té cha'an-ga kii-ya siki ní in-i. Chi máni ni kajanducha-í jíin s'ví Jesús. ¹⁷ Yúan-na te ni kachaa-de nda'a-dé xini-í jíná'an-i te ni chaa Espiritu Santo siki-í. ¹⁸ Te ni jini Simón ja súan kachaa apóstol nda'a-dé xini ñayivi-ún, te já'a-ya Espiritu Santo nuu-í. Te ku'a-de xu'un nūu apóstol kuní-de nūu. ¹⁹ Te ni ka'an-de: Suni kuní-ná ja kuá'a-ní fuerza yá'a nuu-ná nává'a nani ñayivi xndée-ná nda'a-ná xini-í, te chaa Espiritu Santo siki-í, achí-de. ²⁰ Yúan-na te ni kachi Pedro jíin-de: Xu'un-ró ná náa jíin-ró, chi jani ini-ro ja jíin xu'un kúu kuaan-ró tá'ú já'a Dios. ²¹ Tú cuenta-ro ni tú ta'u-ro ja kúndii-ro siki tiñu yá'a, chi tú ío ndaa ini añú-ro nūu Dios. ²² Núsáa te nakani ini-ro siki kuáchi-ró yá'a. Te nandakan ta'u-ro nūu Dios, sanaa te sá'a-ya tóká'nu ini-ya nūu kuáchi nū'un ini-ro. ²³ Chi jini-ri ja xaan kújá'a ini-ro nūu-yá. Te máni kuachi tñin róo. Achí Pedro jíin-de. ²⁴ Yúan-na te ni ka'an Simón jíin-de: Kakan ta'u máa-ró

ja'a-rí nuu máá Jító'o-yo náva'a ni iin tu'un ká'an-ro jián ma kii siki-rí, áchí-de. ²⁵Te máá-de, ni kaka'an ndaa-de. Te ni kajani-de tu'un Dios. Te ni kanaxió káva-de káno'on-de nuu Jerusalén. Te kua'a-gá ndañuu Samaria kájani-de tu'un va'a.

Felipe jín cháa eunuco

²⁶Te iin ndajá'a máá Tatá Dios, ni ka'an-ya jín Felipe: Ndukuini te ki'in-ro ichi sur, ichi ja kenda ini nuu Jerusalén, ja kúun kua'an onde nuu Gaza. Achí-ya. Te yúan chi nu'un té'é kúu. ²⁷Yúan-na te ni ndukuini Felipe kua'an-de. Te ni kenda-ni iin cha'a eunuco etíope. Te cha'a-ún játíñu-de nuu reina etíope, nání-ña Candace. Te iin gobernador kúu-de. Te suni ndíto-de yaka xu'ún-ña. Te ni kii-de nuu Jerusalén, ni kichiñú'un-de Dios. ²⁸Te kuano'on-dé kánchaa-de nuu carreta-de. Te ká'u-de tutu ni cha'a Isaías cha'a ni jani tu'un Dios onde sáá. ²⁹Te máá Espíritu ni ka'an-ya jín Felipe: Ku'án te kita'an-ro carreta-ún. ³⁰Te Felipe, ni kundé-de ni ja-de. Te ni jini so'o-de ká'u cha'a-ún tutu ja ní cha'a Isaías onde sáá. Te ni jika tu'un-de cha'a-ún: Á júku'un ini-ní nán ká'u-ní xí túu. Achí-de. ³¹Te máá eunuco, ni ka'an-de jín Felipe: Te ndasa júku'un ini-ná te nú tú stá'an iin cha'a nuu-ná, áchí-de. Te ni ka'an nda'u-de ja ná kaa Felipe nuu carreta-de te kunchaa-de jín-de. ³²Te nuu ká'u-de tutu ii-ún ni ka'an tu'un yá'a: Nátu'un iin riñ ja ku'án-ti kúu-ti, súan ni ja'an-ya. Te nátu'un iin lélu sété tú ndé'e-ti, suni súan tú ní ká'an kuti-yá. ³³Te hora ni kuka nuu-yá, tú ní sánda va'a-i jín-yá. Ndasaa koo tu'un tata-ya, chi ni jii-ya ini ñuyivi yá'a. Achí. ³⁴Yúan-na te cha'a eunuco-ún, ni ka'an-de: Cha'a ni jani tu'un yá'a, ndé siki cháa ká'an-de. Siki máá-de xí siki ingá cha'a, áchí-de jín Felipe. ³⁵Yúan-na

te Felipe, ni keja'a-de ká'an-de. Te jín tú'un ká'an tutu ii-ún ni jani-de tu'un va'a Jesús nuu cháa-ún. ³⁶Te nini kaja'an-de ichi-ún, te ni jakoyo-de iin nuu ñú'un nducha. Te ni ka'an cha'a eunuco: Yá'a ñú'un nducha. Á tú kuu kuanducha-ná, xí ndéja jasú. Achí-de. ³⁷Te ni kachi Felipe: Nú kándija-ní onde jín ini jín añú-ní, te kuu, áchí-de. Te ni ka'an eunuco: Kándija-ná ja Jesucristo kúu máá Sé'e Dios, áchí-de. ³⁸Te ni tá'u-de tiñu ni jukuini carreta. Te ni kanuu ndendú-de kaja'an-de nuu ñú'un nducha yúan. Te ni skuanducha Felipe cha'a eunuco. ³⁹Te nuu ní kanana-de ini nducha, te Espíritu máá Tatá Dios, ni chaxio-ni-ya Felipe kua'an-de. Te cha'a eunuco, tuká ní jini-de nuu Felipe. Te ni ki'in-de ichi kuano'on-dé. Te kúsi ini-de. ⁴⁰Ko Felipe, ni ndenda-de onde nuu Azoto. Te nini ja'a-de kua'an-de, te jani-de tu'un va'a-ya táka nuu. Te vásá ní ja-de nuu Cesarea.

Ja ní nakani ini Saulo

9 Te Saulo, nákata-de ja ndóna-de ka'ni-dé taká cha'a kásku'a tu'un máá Jító'o-yo. Te ni ja-de nuu sutú kúná'nu-ga. ²Te ni jikan-de tutu nuu cháa-ún ja ki'in-de taká ve'e sinagoga nuu Damasco, náva'a katiin-de sava cha'a xí ñá'an ja ká'jin siki tú'un-ya. Te ku'ni-de ñayivi-ún kunchaka-de-i kii-de jín-i nuu Jerusalén kuni-de. ³Te ni ki'in-de ichi ku'án-de. Te ni kuyani-de nuu Damasco. Te sánaa-ní te ni ndii ncháa-ni ní núu-dé onde andívi. ⁴Te ni ndua-ni-de nuu ñú'un. Te ni jini so'o-de ká'an iin tu'un jín-de: Saulo, Saulo, najá chindikin-ro rúu. Achí. ⁵Te máá-de, ni ka'an-de: Ndé cha'a kúu-ní vii, Táta, áchí-de. Te ni kachi-ya jín-de: Máá-rí kúu Jesús ja chindikin-ro rúu. Xaan yí kúu ja kuanú yátá-ró punta garrocha. Achí-ya. ⁶Te máá-de, kisi-i-de, chi yú'u-de. Te ni ka'an-de: Tá-

ta, naún sá'a-ná kuní-ní, áchí-de. Te máá Jító'o-yo, ni kachí-ya jíin-de: Nduko, te kivi-ró iní nuu. Te yúan ni'in-ro tú'un ndasa sá'a-ró. Achí-ya. ⁷Te chaa ká'áan jíin Saulo, ni kajukuiñi-de ká-kee nuu-dé kánde'é-de. Chi ni kajini so'o ndija-de ní'in, ko tú ní kájiní-de nuu ní iin chaa ká'án. ⁸Yúan-na te ni nduko Saulo nuu nú'un. Te ni ndakoto-de. Ko tú ni iin nuu ní jiní-de. Te kátiin chaa-ún nda'a-dé ká'áan-de jíin-de. Te ni kaskívi-de Saulo iní nuu Damasco. ⁹Te yúan ni kanchaa-de uní kivi. Te tú ní kúu kuti ndé'é-de, ní tú ní yéé-dé staa, ní tú ní jí'i-de nducha.

Saulo iní nuu Damasco

¹⁰Te ni io iin chaa skuá'a tu'un-ya núu Damasco nání-de Ananías, te jíin jáni ni ka'an máá Jító'o-yo jíin-de: Ananías, áchí-ya. Te máá-de, ni ka'an-de jíin-ya: Táta, yá'a kánchaa-ná, áchí-de. ¹¹Te ni ka'an máá Jító'o-yo jíin-de: Ndukuini te ki'in-ro íchi yá'ya ja nání derecha. Te iní ve'e Judas ná ndúkú-ró iin chaa nání Saulo nuu Tarso, chi jandáa jikán ta'u-dé. ¹²Te skóto jani-de ja iin chaa nání Ananías, kivi-de te chaa nda'a xiní-dé, náva'a ndundijin nduchi-dé. Achí-ya. ¹³Yúan-na te ni ka'an Ananías: Táta, a ni jini tu'un-ná sikí chaa yúan ja xáan sá'a ndiva'a-de jíin náyivi ndóo-ní iní nuu Jerusalén. ¹⁴Te vina ni chaa-de yá'a ndíso-de tiñu sutu ná'nu, náva'a katiin-de taká ñayivi káchiñú'ún-i níí, te taan-dé-i vekaa. Achí-de. ¹⁵Te máá Jító'o-yo, ni ka'an-ya jíin-de: Kuá'an, chi chaa ni kaji máá-rí kúu chaa jian, náva'a ná káni-de tu'un-ri ki'in-de níí núu ñáyivi sñin nación, níí núu rey, jíin níí núu taká ñayivi núu Israel. ¹⁶Chi stá'an-ri nuu-dé ja kánúú ndó'o-de kua'a xáan túndó'o sikí s'ví-rí. Achí-ya. ¹⁷Yúan-na te kua'an Ananías. Te ni kivi-de iní ve'e-ún. Te ni xndée-de nda'a-dé xiní Saulo. Te ni ka'an-de:

Ñáni, Saulo. Máá Jító'o-yo Jesús, I'a ni kenda nuu-ro íchi vái-ró, ni tájí-yá ruu vai-ri nuu-ro náva'a ná ndundijin nduchi-ro, te ná kútú-ró Espíritu Santo. Achí-de. ¹⁸Te ni koyo-ni nátu'un soo yúndúchi-dé. Te ni ndundijin nduchi-dé. Te ni ndukuini-de. Te ni janducha-dé. ¹⁹Yúan-na te ni nakee-dé staa. Te ni nani'in iní-de. Te ni kendoo Saulo yaku kivi jíin chaa káskuá'a ja káxiukú-de iní nuu Damasco. ²⁰Te ni kejá'a-ni-de jáni-de tu'un Jesucristo iní ve'e sinagoga, áchí-de ja I'a yá'a kúu-ya Sé'e Dios. ²¹Te taká ñayivi ní kajini so'o tu'un ká'an-de, ni kakee nuu-í kánde'é-i. Te ni kaka'an-i: Á nasu chaa yá'a xaan sá'a ndiva'a-de jíin taká ñayivi kándaku ñi'in s'ví-yá yá'a núú. Te ja yúan ní chaa-de yá'a, ku'ni-de preso no'on-de jíin-i nuu sutú ná'nu núú. Achí-i. ²²Ko Saulo, ví'í-gá ni ndúkú ndéé-de ni sáká núu-de xiní chaa judío káxiukú iní nuu Damasco, ká'an téyíi-de ja Jesús kúu Cristo. ²³Te ni kuu-ga kivi. Te chaa judío, ni katiin tu'un tá'an-de ja ká'ni-dé Saulo. ²⁴Ko Saulo, ni ni'in-dé tu'un ja súan ni kanda tu'ún chaa-ún. Te máá chaa judío ndúú núú-ni kábito yu'u-dé ichi núu kenda yux'é núu ja ká'ni-dé Saulo núú. ²⁵Yúan-na te chaa káskuá'a jíin-de, ni káki'in-de Saulo akuáa. Te iní iin jika ni kaskúun-de chaa jika iin nama núu-ún.

Saulo iní nuu Jerusalén

²⁶Te nuu ní najaa-de nuu Jerusalén, te kuní-de naketé'an-de jíin chaa káskuá'a-ún. Ko máá chaa-ún, ni kayu'ú-de ni kajito-de Saulo, chi tú ní kákandíja-de ja chaa skuá'a kúu Saulo. ²⁷Ko Bernabé, ni jaka-de kua'an jíin-de nuu chaa kákuu apóstol. Te ni jani-de tu'un nuu chaa-ún ndasa ni jini Saulo nuu máá Jító'o-yo íchi kuá'an-de, te ni ka'an-ya jíin-de, jíin ndasa ni chundéé iní Saulo ni ka'an téyíi-de tu'un Jesús iní nuu Damasco. ²⁸Te ndénda-de ndívi-de

ñuu Jerusalén jíin cháa kákandíja yúan.
²⁹ Te ni jani téyí-de tu'un máa Jító'o-yo.
 Te ni státá'an-de jíin cháa judío ñuu
 Grecia. Ko máa cháa-ún, kákuni-de
 ka'ni-dé Saulo. ³⁰ Te ni kajini tu'un taká
 ñani. Te ni kachu'un íchi-de Saulo onde
 ñuu Cesarea. Te yúan ni katájí-de Saulo
 kuano'on-dé onde ñuu Tarso. ³¹ Te
 tikuní kákandíja ní iní ñuu Judea, jíin
 ñuu Galilea, jíin ñuu Samaria, tuká ní
 káchindikín-de-i. Te ni ja'nu-ga-i jíin
 tú'un. Te ni kachiñú'ún-i máa Jító'o-yo.
 Te ni kanduméé iní-i ni sá'a Espiritu
 Santo. Te ni ndea-ga-i.

Já ní nduvá'a Eneas

³² Te Pedro, jíka kuu-de nuu-í taká
 lado. Te suni ni ja'an-de nuu ñáyivi
 ndóo iní ñuu Lida. ³³ Te yúan ni
 jini-de nuu ñin cháa nání Eneas, ja
 ní kuu uná kua káa-de jito, chi ni
 kuyúnú-de. ³⁴ Te ni kachi Pedro jíin-de:
 Eneas, Jesucristo ná násáva'a-ya róo.
 Nduko, te natuu-ro jíto-ró. Achí-de. Te
 ni nduko-ni cháa-ún. ³⁵ Te ni kajini
 taká ñáyivi káxiukú ñuu Lida jíin ñuu
 Sarón. Te ni kanaxió káva iní-i nuu máa
 Jító'o-yo.

Já ní nachaku Dorcas

³⁶ Te suni ni io ñin ña'an skuá'a iní
 ñuu Jope, nání-ña Tabita, ja kuní ka'an
 nuu yú'u griego, Dorcas. Ña'an yá'a, xaan
 ní sá'a-ña tínu va'a jíin caridad. ³⁷ Te
 kivi-ún ni ku'u-ña. Te ni jíi-ña. Te ni
 ndí'i ni nasándoo-de ña'an-ún. Te ni
 kajakin-de-ña ñin iní ve'e. ³⁸ Te ñuu Lida,
 yani kánchaa jíin ñuu Jope. Te cháa
 káskuá'a-ún, ni kajini tu'un-de ja kán-
 chaa Pedro yúan. Te ni katájí-de uy cháa
 kuaka'an ndá'ú jíin Pedro: Ma kúkuéé-ní
 te cháa-ní nuu-ná, achí-de. ³⁹ Yúan-na
 te ni ndukuiñi Pedro kua'an-de jíin-de.
 Te nuu ní ja-de, ni kajaka-de Pedro
 kua'an-de jíin-de iní ve'e-ún. Te yúan,
 taká ña'an viuda, ni kajikó ndúu-ña-dé

kánde'e-ña. Te kástá'an-ña taká su'nu
 jíin taká tikachi ní sá'a Dorcas ná
 ni kanchaa-ña jíin-ña jíná'an-ña núu.
⁴⁰ Yúan-na te Pedro, ni jacha ndí'i-de
 ñáyivi-ún kája'an-i yata vé'e. Te ni
 jukuiñi jíti-de. Te ni jikan ta'u-dé. Te ni
 naxió kóto-de ichi núu kátuu ndíyi-ún.
 Te ni ka'an-de: Tabita, nduko, achí-de.
 Te máa-ña, ni ndakoto-ni-ña. Te ni
 jini-ña núu Pedro. Te ni nduko-ni-ña.
⁴¹ Te máa-de, ni tiin-de nda'a-ña. Te ni
 xndúkuini-de-ña. Yúan-na te ni kana-de
 xini ñáyivi ndóo jíin viuda. Te ni
 stá'an-de-ña já á chakú-ña. ⁴² Te tínu
 yá'a ni jicha tu'un ní ñuu Jope kua'an.
 Te kua'a ñáyivi, ni káandíja-i nuu
 máa Jító'o-yo. ⁴³ Te Pedro, kua'a kivi ní
 kendo-de iní ñuu Jope, kánchaa-de ve'e
 ñin cháa curtidor nání Simón.

Pedro jíin Cornelio

10 Te iní ñuu Cesarea ni io ñin
 cháa nání Cornelio, ni kuu-de
 capitán, ni tiin-de soldado nání Ital-
 iana. ² Chaa chíñú'ún vá'a Dios kúu-de
 onde jíin ní ve'e-de. Te bueno sá'a-de
 caridad nuu taká ñáyivi. Te nene jikán
 ta'u-de nuu Dios. ³ Te cháa yá'a, ni
 skóto-ya-dé natu'un ka'uní aini. Te ni
 jini-de nuu ñin ndajá'a máa Dios ni
 kivi-ya núu kánchaa-de. Te ni ka'an-ya
 jíin-de: Cornelio, achí-ya. ⁴ Te máa-de,
 ni ndakoto-de nuu-yá. Te yú'u-de. Te
 ni ka'an-de: Naún kuni-ní Táta, achí-de.
 Te ni kachi-ya jíin-de: A ni jini Dios
 ndasa jikán ta'u-ro jíin já sá'a-ró caridad.
⁵ Vina te táji-ró uu cháa ná kíin-de ñuu
 Jope. Te kana-ró xini Simón ná kii-de, te
 cháa-ún, nání-de Pedro. ⁶ Ncháa núu-de
 ve'e ñin cháa nání Simón curtidor, ja
 ncháa ve'e-de yani yundúcha mar. Te
 máa-de kastu'ún núu-ro ndéja kánúu
 sá'a-ró. Achí-ya. ⁷ Te ndajá'a ní ka'an
 jíin Cornelio, a kua'an-ya. Te ni kana-de
 xini uu mozo-de jíin xini ñin soldado ja
 játínu kútu nuu-dé. ⁸ Te onde ni ndí'i ni

nakani-de taká tu'un nuu mozo-ún, te ni tájí-de mozo kája'an onde nuu Jope. ⁹Te inga kivi xían-ún, kájika-i kája'an-i. Te ni kakuyani-i nuu-ún. Te Pedro, ná ka'uxi uu ni kaa-de xini vé'e ja kakán ta'u-dé. ¹⁰Te ni chaá soko chii-de. Te ni kuni-de kee-dé staa. Ko nini kásatu'a-ña-ún, te ni skóto-ya-dé. ¹¹Te ni jini-de núña andívi. Te iin bulto natu'un iin sa'ma kuftá já núni ndíkuun punta, ni kuun vai nuu nú'un ní skóto-ya-dé. ¹²Te ini-ún káñu'un taká kiti kúun ndá'a ío nuu nú'un yá'a, jín kóo, jín taká tisaa andívi. ¹³Te ni jini so'o-de iin tu'un ni ka'an: Pedro, ndukuini, te ka'ni-ro, te kee-ro, áchi. ¹⁴Ko Pedro, ni ka'an-de: Ma kúu Táta, chi té kee-gá-ná kuñu chá'an ni ja tú ío ndoo, áchi-de. ¹⁵Te ni ka'an tuku jín-de vuelta uu: Ja ní sándoo Dios, ma skúnáni-ró kúñu chá'an, áchi. ¹⁶Te tu'un yá'a ni kii uni vuelta nuu-dé. Te sa'ma kuftá-ún, ni ndaa kuano'on andívi. ¹⁷Te nini kánchaa Pedro jáni ini-de naún kúu ja ní jini-de-ún, te ni jakoyo mozo ni tájí Cornelio kua'an, kájika tu'un-i ve'e Simón onde ni jakoyo-i yux'é'é cháa-ún. ¹⁸Te ni kaka'an jaa-i. Te ni kajika tu'un-i nú yúan ncháa iin chaá nání Simón, te ío inga s'ví-de nání-de Pedro. ¹⁹Te nini kánchaa Pedro nakani ini-de nú naún kúu ja ní jini-de-ún, te ni ka'an máá Espíritu jín-de: Ni chaá uni mozo kánandúkú-i róo. ²⁰Ndukuini, te nuu-ró. Te ma yú'u-ro kí'in-ro jín-i. Chi máá-rí, ni tájí-rí-i vai-i, áchi-ya. ²¹Yúan-na te Pedro, ni nuu-de nuu mozo ni tájí Cornelio. Te ni ka'an-de: Amigo, máá-rí kúu chaá kánandúkú-ró. Ndé siki kúu ja vai koyo-ró núu-rí núsáa, áchi-de. ²²Te máá mozo-ún, ni kaka'an-i: Cornelio, chaá capitán, chaá ndaa, chaá chíñu'un vá'a Dios kúu-de. Te suni taká ñayivi judío káka'an-i ja cháa va'a kúu-de. Ni ka'an iin ndajá'a ndoo-ya jín-de ja ná kana-de xini-ní kii-ní kí'on vé'e-de. Te ná kúni ná'in-de tu'un ka'an-ní jín-de. Achí-i.

²³Yúan-na te ni skívi-de mozo-ún ini vé'e. Te ni kakendoo-i yúan. Te inga kivi xían-ún, ni ndukoo-de. Te ni kee-de kája'an-de. Te suni kája'an yaku ñani nuu Jope jín-de. ²⁴Te inga kivi ní jakoyo-de nuu Cesarea. Te Cornelio, ndátu-de chaá jíná'an-de, chi ni stútú-de tá'an-de jín amigo va'a-de. ²⁵Te nini kivi Pedro ini vé'e, te ni kenda Cornelio ka'an-de jín Pedro. Te ni jukuini jít-de nuu já'a Pedro. Te ni chíñu'un-de chaá. ²⁶Ko Pedro, ni xndukuini-de Cornelio. Te ni ka'an-de: Ndukuini, chi ruu, suni chaá kúu-ri. Achí-de. ²⁷Te kándatu'un-de. Te ni kivi koyo-de. Te ni jini Pedro ja ní kakutútú kuá'a ñayivi káxiukú-i ini vé'e. ²⁸Te ni ka'an Pedro jín ñayivi-ún: A kájiní-ní ja tú ío ley ja iin chaá judío, ketá'an-de xí sá'a-de iin visita nuu iin chaá tú kúu judío. Ko Dios, ni stá'an-ya núu-ná ja tú ni iin ñayivi chá'an, ñayivi kini ío. ²⁹Ja yúan, te nuu ní kana-ní xini-ná, te vai-ná, tú ní sájá'a ini-ná. Ja yúan jiká tu'un-ná ní: Na siki kúu ja ní kana-ní náa, áchi Pedro. ³⁰Yúan-na te ni ka'an Cornelio: Vina ío kuun kivi natu'un máá hora yá'a ío ndicha ini-ná. Te ka'uní aini kúu jikán ta'u-ná ini vé'e-ná. Te ni chaá iin ndajá'a-ya nuu-ná. Te ndí ncháa sa'ma nú'un-ya. ³¹Te ni ka'an-ya jín-ná: Cornelio, a ni jini Dios ndasa jikan ta'u-ro jín já sá'a-ró caridad. ³²Núsáa te tájí-ró mozo ná kí'in nuu Jope. Te kana-ró xini iin chaá kúu Simón ja nání-de Pedro, ná kíi-de nuu-ro. Te chaá-ún, ncháa-de ve'e iin chaá nání Simón curtidor. Te máá yú'u mar ncháa ve'e-de. Te chaá chaá-ún, te kastu'un-de nuu-ro, áchi-ya jín-ná. ³³Súan ni kuu. Te ni tájí-ná mozo kujaa kana ní. Te va'a ni sá'a-ní ja ní chaá-ní. Te vina, taká-ná, kájin tútu-ná yá'a nuu Dios, náva'a kuni so'o-ná tu'un ka'an-ní, ndasa ni tá'u Dios tiñu nuu-ní. Achí-de. ³⁴Yúan-na te ni ka'an Pedro: Vina te ni jini ndaa-ná ja Dios tú ncháa nuu-yá ñayivi.

³⁵ Chi nani ñayivi, nú káchiñú'un-i-ya te kásatiñu va'a-i nuu-yá, te kúsiñ iní-ya jíin-i. ³⁶ Ni ka'an-ya jíin táká se'e Israel, ni kastu'un-yá nuu-í ja máá Jesucristo já'a-ya tú'un ndéé iní-i. Te I'a yá'a kúu Jito'o taká-yo. ³⁷ Máá-ní, a kájini tu'un-ní tu'un Jesucristo. Chi ni jani Juan tu'un jánducha, yúan-na te ni kejá'a tú'un-ya onde ñuu Galilea, te ni jicha nuu ní ñuu Judea, ³⁸ ndasa ni ja'a Dios Espiritu Santo jíin fuerza nuu-yá. Te ndasa ni jika kuu ya ní sá'a-ya tíñu va'a, te ni nasáva'a-ya táká ñayivi tá'an tachi káni. Chi Dios, ni chindéé ní chituu-ya Jesús ñuu Nazaret. ³⁹ Te máá-ná, ni kajini-ná taká tíñu ni sá'a-ya iní ñuu Judea, jíin iní ñuu Jerusalén. Te ni kaja'ni-í-ya, ni kajata kaa-i-ya jiká ñin cruz. ⁴⁰ Ko I'a yá'a, ni nachaku-ya ní sá'a Dios kivi uní. Te ni ndenda ndijin-ya ní sá'a Dios. ⁴¹ Ko tú ní ndénda ndijin-ya núu táká ñayivi, chi máni nuu cháa ja á ni kaji Dios ja kúu-de testigo. Te testigo-ún kakuu-ná, chi ni kayee-ná staa ni kaji'i-ná nducha jíin-yá, nuu ní nachaku-ya má'ñú ndíyi. ⁴² Te ni tá'ú-yá tíñu nuu-ná jíná'an-ná ja ná káni-ná tu'un-ya núu táká ñayivi. Te ka'an ndaa-ná ja ní jani Dios máá-yá kuu-ya juez nuu ñayivi káichaku jíin núu ñayivi ní kaji'i. ⁴³ Chi tu'un I'a yá'a ni kaka'an ndaa taká chaa ni kajani tu'un Dios onde sáa. Ja táká ñayivi kándíja nuu-yá, jíin s'ví-yá koo tuká'nu iní nuu taká kuachi-i. Achí Pedro.

Ja ní ja Espiritu Santo siki ñayivi sñin nación

⁴⁴ Te nini ka'an Pedro taká tu'un yá'a, te ni chaa-ni Espiritu Santo siki táká ñayivi kájini so'o tu'un ka'an-de. ⁴⁵ Te chaa kákandíja, ja ní jakoyo jíin Pedro, ja kakuu-de chaa ni kaxiti ndúu, ni kanaa iní-de kánde'é-de ja súní ni chaa Espiritu Santo siki ñayivi sñin nación. ⁴⁶ Chi ni kajini so'o-de kaka'an ñayivi-ún sñin

yu'u, te kánakana jaa-i Dios. ⁴⁷ Yúan-na te ni ka'an Pedro: Ndéja jasú kii nducha, náva'a ná kuánducha ñayivi yá'a, chi ni chaa Espiritu Santo siki máá-i nátu'un siki máá-yó, áchí-de. ⁴⁸ Te ni tá'ú-de tíñu nuu-í jíná'an-i ja ná kuánducha-í jíin s'ví máá Jito'o-yo Jesús. Yúan-na te ni kaka'an nda'ú-i jíin-de ja ná kéndoo-de jíin-i yaku kivi.

11 Te chaa apóstol jíin táká nani ká'jin ní ñuu Judea, ni kajini tu'un-de ja ñayivi sñin nación, suni ni kajatá'ú-i tu'un Dios. ² Te ni ndaa Pedro kuano'on-dé ñuu Jerusalén. Te sava chaa ni kaxiti ndúu, ni kaka'an siki-dé. ³ Te ni kaka'an-de: Naja ní kivi-ró iní ve'e chaa tú ní kaxiti ndúu, te ni yee-ro staa jíin-de, áchí. ⁴ Yúan-na te ni kejá'a Pedro ni jani káji-de tu'un nuu cháa-ún: ⁵ Ni kanchaa-ri ñuu Jope. Te nini jikán ta'u-rí, te ni skóto-ya rúu. Te ni jini-ri ñin bulo nátu'un ñin sa'ma kuítá já nú'ni ndíkúun punta. Te ni kuun vai onde nuu-rí ichi ándívi. ⁶ Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri ja iní-ún kañu'un kiti kúun ndá'a kájika nuu nú'un yá'a, jíin kiti xaan, jíin kóo, jíin tisaá andívi. ⁷ Te ni jini so'o-ri ñin tu'un ni ka'an jíin-rí: Pedro, ndukuiñi, ka'ni-ro te kee-ro. Achí. ⁸ Te ni ka'an-ri: Ma kúu Táta, chi té kee-gá-ná kuñu chá'an ni kuñu ja tú ío ndoo. ⁹ Ko tu'un-ún ni ka'an tuku jíin-rí onde andívi: Ja ní sándoo Dios ma skúnání-ró kúñu chá'an. Achí. ¹⁰ Te suni súan ni ka'an uní vuelta. Yúan-na te ni ndaa bulo-ún kuano'on ichi ándívi. ¹¹ Yúan-na te suni hora-ún ni jakoyo uní mozo kánandúkú-i ruu. Te onde ñuu Cesarea ni ta'u tíñu nuu-í vai-i. Te ni jakoyo-i ve'e-ri. ¹² Te máá Espiritu, ni ka'an-ya jíin-rí ja má yú'ú-ri ki'ín-ri jíin-i. Te suni ni kaja'an ññu nani yá'a jíin-rí. Te ni kivi koyo-ri iní ve'e ñin chaa. ¹³ Te chaa-ún, ni jani-de tu'un nuu-rí, ná ni jini-de ñin ndajá'a ándívi kándii-ya iní ve'e-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Táji-ró mozo ná kíin

ñuu Jope te kana-ró xiní Simón, chaá nání Pedro, ná kii-de. ¹⁴Te chaá-ún, kani-de tu'un nuu-ro ndasa kaku-ró ondé jíin ní vé'e-ró, áchí-de jíin-rí. ¹⁵Te nuu ní kejá'a-rí ká'an-rí, te ní chaá Espiritu Santo sikí-í jíná'an-i suni nátu'un ní chaá-ya sikí-yo já xnáñúú. ¹⁶Yúan-na te ní nuku'un iní-rí tu'un ní ka'an máá Jító'o-yo: Jandáa jíin ndúcha skuánducha Juan. Ko róó, chí jíin Espiritu Santo kuanducha-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ¹⁷Te nú suni ní ja'a Dios Espiritu-ya núu máá-i nátu'un ní ja'a-ya núu máá-yó, ja kákandija-yó núu máá Jító'o-yo Jesucristo, te ndé chaá kúu ruu ja kasú-rí nuu Dios núsáa. Achí Pedro. ¹⁸Súan ní kajini so'o-de tu'un yá'a, te tuká ní káka'an-de. Te ní kanakana jaa-de Dios: Suni ní ja'a Dios tu'un ja ná nákani iní ñayivi sñin nación náv'a kuchaku-i ní káni núsáa, áchí-de.

Tiku'ní kándija iní ñuu Antioquía

¹⁹Te kivi ní kaja'ni-dé Esteban, ní kejá'a ní kachindikín-de-i. Te ñayivi ní kajicha nuu kaja'an ní jakoyo-i on-de ñuu Fenicia, jíin ñuu Chipre, jíin iní ñuu Antioquía. Te tú ni ñin nuu ñayivi ní kajani-i tu'un, chí máni nuu ñayivi judío ní kajani-i tu'un-ya. ²⁰Ko ní jo yaku chaá ñuu Chipre jíin cháa ñuu Cirene jíin ñayivi ní kajicha-ún. Te chaá-ún, ní jakoyo-de ñuu Antioquía. Te ní kaka'an-de jíin ñayivi ñuu Grecia, ní kajani-de tu'un va'a máá Jító'o-yo Jesús nuu-í. ²¹Te máá Jító'o-yo, ní chindéé ní chituu-ya-dé. Te ní kákandíja kua'a ñayivi, te ní kanaxió káva iní-i nuu máá Jító'o-yo. ²²Te ní jicha tu'un yá'a. Te ní jini tu'un tiku'ní kándija iní ñuu Jerusalén. Te ní katájí-i Bernabé kua'an-de onde ñuu Antioquía. ²³Te Bernabé, nuu ní jaa-de yúan, te ní jini-de ja lúu kua'an tu'un Dios. Te ní kusii iní-de. Te ní ka'an ni'in-de jíin táká ñayivi-ún ja jíin iní jíin añú-i ná

skíkuu va'a-i tu'un máá Jító'o-yo, te ma náyu'ú-i. ²⁴Chí Bernabé, chaá va'a kúu-de. Te ní kútú-de Espiritu Santo. Te kándija va'a-de. Te ní kákandíja kua'a ñayivi núu máá Jító'o-yo. ²⁵Yúan-na te ní kenda Bernabé kua'an-de onde ñuu Tarso, kuanandúkú-de Saulo. Te ní nani'in-dé chaá-ún. Te nchácha-de chaá ní chaá-de ñuu Antioquía jíin-de. ²⁶Te ní-ñi ñin kua'i ní kanda'tu'un-de yúan jíin tiku'ní kándija. Te ní kastá'an-de tu'un nuu kuá'a ñayivi. Te chaá káskuá'a-ún, ní nakunání-de cristiano xnáñúú-gá iní ñuu Antioquía. ²⁷Te chaá kájani tu'un Dios, suni kivi-ún ní kenda koyo-de ñuu Jerusalén kaja'an-de onde ñuu Antioquía. ²⁸Te ní ndukuiñi ñin tá'an-de nání-de Ágabo. Te ní kastu'un-de, ní sá'a Espiritu, ja kii ñin tamá xáan ní ñuyivi. Te tamá-ún, ní kii kivi ní tá'u Claudio tiñu. ²⁹Yúan-na te ní kanda-tu'un cháa káskuá'a-ún ja chundá'a-de yaku na jíin kí'in nuu ñani-de kaxiukú iní ñuu Judea, ndasa kákanda ñin ñin-de kua'a-de. ³⁰Te súan ní kasá'a-de. Te ní katájí-de kua'an nuu cháa kakuu nuu, ní kajanchaka Bernabé jíin Saulo.

Ndasa ní ja'ni-dé Jacobo

12 Te suni kua-ún ní katiin rey Herodes sava ñayivi tiku'ní kándija. Te ní sá'a ndiva'a-de jíin-i. ²Te jíin machete ní ja'ni-dé Jacobo, ñani Juan.

Ndasa ní kenda Pedro vekaa

³Te ní jini-de ja súan ní kakuñi iní chaá judío ní sá'a-de. Te suni ní katiin-de Pedro. Máá kivi-ún ní kuu viko státilá ja tú yíi yujan ía. ⁴Te nuu ní tiin-de Pedro, te ní chindee-de chaá vekaa. Te ní jani-de xia'un ñin soldado kándito-ún-de, chí kuní-de kiñi'in-de chaá stá'an-de nuu ñayivi nú ná já'a viko Pascua. ⁵Súan ní kuu ja kánde Pedro iní vekaa. Ko tiku'ní kándija, ni'in ní kajikan ta'u-í ja'a

Pedro nuu Dios. ⁶ Te jáni iní Herodes ja kíni'in-de chaá nuu ñáyivi-ún núú. Te suni akuúaa-ún kixí Pedro iní vekaa ma'ñú úu soldado, nú'ni-de jíin úu cadena. Te suni ká'jin soldado yuxé'é kándito-ún vekaa. ⁷ Te sanaa-ní te nì jaa iin ndajá'a máá Tatá Dios. Te nì ndii ncháa iní vekaa. Te nì skáki'vi-ya Pedro, nì xndúko-ro, áchi-ya. Te cadena nú'ni nda'a-dé-ún, nì jungava-ni kua'an. ⁸ Te nì kachí ndajá'a-yá jíin-de: Nachi'i chii-ró te nachi'i ndijan-ro, áchi-ya. Te súan nì sá'a-de. Te nì kachí tuku ndajá'a-yá jíin-de: Kundii tikachí-ró te kundikin-ro rúu ki'on, áchi-ya. ⁹ Te nì kenda-ya. Te ndikín-de-ya kuá'an-de jíin-yá. Te naún jiní máá-de ja jándaa kúu ja ní sá'a ndajá'a-yá jíin-de, chí jáni iní-de iin jani kúu ja ní skóto-i-de. ¹⁰ Te nì kaja'a-de nuu ká'jin yukun iin jíin yukun uu soldado ja kándito-ún-de. Te nì jakoyo-de yuxé'é kaa ja jíto ichi yúnuú. Te yuxé'é-ún, nì nuña ii-ní máá. Te nì kenda koyo-de. Te nì kaja'a-de iin ya'ya kaja'an-de. Yúan-na te nì kuxio-ni ndajá'a-yá nuu-dé kua'an-ya. ¹¹ Te Pedro, nì ndukáji iní-de, te nì ka'an máá-de: Vina te nì jiní ndaa-ri ja ní táji máá Tatá Dios ndajá'a-yá nì kii, te nì nama-ya rúu iní nda'a Herodes jíin núu táká ñáyivi judío ja ká'ni-í ruu kákuni-i, áchi-de. ¹² Te nuu ní jiní-de ja ní kaku ndija-de, te nì kee-de kua'an-de ve'e María náa Juan, chaá nání Marcos. Te yúan nì kanataka kua'a ñáyivi kájukan ta'u-í. ¹³ Te nì ka'an Pedro ichi yuxé'é yata ké'e. Te kua'an iin suchí s'í nání-i Rode ja kúña-i yuxé'é núú. ¹⁴ Te suchí-ún, nì nakuni-i tachi Pedro. Te ja kúsi iní-i tú ní júña-i yuxé'é-ún, chí jínu-i nì ndívi-i iní ve'e. Te nì kastu'un-i ja kándii Pedro ichi yata yuxé'é. ¹⁵ Te nì kaka'an jíin-i: Aa, kátachi-ro, áchi. Ko máá-i,

ní'in ká'an-i ja máá-de kúu. Yúan-na te nì kaka'an: Añú-de kúu núsáa, áchi. ¹⁶ Ko Pedro, ví'í-gá kána-de. Yúan-na te nì kajuña-i. Te nì kajini-i nuu-dé. Te nì kandakoto io-i. ¹⁷ Ko máá-de, nì sá'a-de seña jíin nda'a-dé ja ná kasú-i yu'u-í. Te nì kastu'un-de ndasa nì kiñi'in máá Jíto'o-yo-dé iní vekaa. Te nì ka'an-de: Kastu'un táká tu'un yá'a nuu Jacobo jíin núu táká ñani-yo, áchi-de. Te nì kenda-de kua'an-de inga lugar. ¹⁸ Te nuu ní kundijin xian-ún, te nì kakuvaa téyí soldado ja tú ndénda Pedro. ¹⁹ Ko Herodes, nándúkú-de Pedro. Ko tú ní nani'in-dé chaá. Te nuu ní xndichí-de soldado jíná'an, te nì tá'ú-de tiñu ja ná kinglyo kuu. Yúan-na te nì kenda-de ini ñuu Judea nì kuun-de kua'an-de ñuu Cesarea. Te nì kendo-de yúan.

Ja ní ji'i Herodes

²⁰ Te nì kití xaan iní Herodes nì jito-de ñáyivi núu Tiro jíin ñáyivi núu Sidón. Ko ñáyivi-ún, nì katau-i vai-i nuu-dé. Te nì kakundéé-i nì kaská'an-i Blasto chaá kúñá'nu játíñu nuu rey. Te nì kajikan-i paz. Chi taká máá-i, káñi'in-í ja káyee-í onde ñu'un Herodes. ²¹ Te nì teta'an Herodes iin kivi. Te nì nuku'un-de sa'ma rey máá-de. Te nì nungoo-de mesa tá'ú-de tiñu. Te nì ka'an-de iin tu'un nuu-í. ²² Te ñáyivi-ún, nì kaka'an jaa-i: Tu'un Dios kúu ya'á vii, nasu tú'un chaá kúu. Achí-i. ²³ Te iin ndajá'a máá Tatá Dios, nì stují-ni-ya-dé te nì kayaji tándakú-de, te nì ji'i-ni-de, chí nì sávixi-ni-de máá-de, lugar ja nákana jaa-de Dios. ²⁴ Te tu'un máá Tatá Dios, ví'í-gá nì ndea, te ví'í-gá nì jicha nuu kua'an. ²⁵ Te Bernabé jíin Saulo, nì kaskíkuu-de tiñu nì kaja'an-de iní ñuu Jerusalén. Te nì kanaxió káva-de káno'on-de. Te nì jaka-de Juan chaá nání Marcos kua'an-de jíin-de.

**Ja ní katájí-i Saulo jíin
Bernabé sá'a Espíritu Santo**

13 Te iní tiku'ní kándíja iní ñuu Antioquía nī ka'jo cháa jáni tu'un Dios jíin cháa kástá'an tu'un-ya. Te káinání-de Bernabé, Simón ja nání Niger, Lucio ñuu Cirene, jíin Manaén cháa nī ja'nu jíin Herodes gobernador, jíin Saulo. ²Te nini káchiñú'ún cháa yá'a nuu máá Jító'o-yo te kásá'a ndicha-de iní-de, te nī ka'an máá Espíritu Santo: Vina te kuní-ri ja sásün-ró Bernabé jíin Saulo ná kí'in-de iin tiñu, chi ja yúan ní teta'an-ri-de jíná'an-de. ³Yúan-na te ndicha iní-de nī kajikan ta'u-dé. Te nī kaxndée-de nda'a-dé xiní cháa-ún. Te nī katájí-de cháa kája'an-de. ⁴Te máá-de, kua'an-de nī sá'a Espíritu Santo, nī kuun-de kája'an-de ñuu Seleucia. Te yúan nī kivi koyo-de barco te kua'an-de onde isla Chipre. ⁵Te nī jakoyo-de ñuu Salamina. Te nī kajani-de tu'un Dios iní ve'e sinagoga cháa judío. Te jika Juan jíin-de, játíñu nuu-dé.

Ja ní ndukuáá cháa ñavá'a

⁶Te nī kaja'a-de iní ní isla-ún. Te nī jakoyo-de ñuu Pafos. Te yúan nī kajini-de nuu iin cháa ñavá'a nání Barjesús. Cháa judío kúu-de, te jáni-de tu'un tú'ún. ⁷Te cháa-ún, nī sátiñu-de nuu gobernador Sergio Paulo. Te gobernador, cháa ndíchí kúu-de. Te nī kana-de xiní Bernabé jíin Saulo, ja kúni ná'in-de tu'un Dios kuní-de. ⁸Ko Elimas, cháa ñavá'a-ún (chí súan kuní ka'an sí'ví-de), jasú-de nuu Saulo jíin núu Bernabé, chí ndúkú ndéé-de sáká núu-de náv'a ma kándíja gobernador. ⁹Yúan-na te Saulo, ja súni nání-de Pablo, nī kútú-de Espíritu Santo. Te nī ndé'é-de nuu cháa-ún. ¹⁰Te nī ka'an-de: Cháa sá'a tiñu ch'án xndá'ú ñá'an kúu-ró. Se'e kui'na já jíto u'u taká tiñu ndaa kúu-ró. Naja máni sáyo'o-ro íchi ndóó máá Jító'o-yo.

¹¹Te máá Jító'o-yo, xndó'o-ya róó vina. Te kukuáá-ro, ma kuní-ga-ro ndíkandii yakú kivi. Achí Pablo. Te nī kuñaa-ní nuu-dé. Te kíndá'á kí'in íú-de jíku-de, ndúkú-de ndéja tiñ nda'a-dé skáka-de. ¹²Yúan-na te gobernador, nī jini-de ja súan nī kuu, te nī kándíja-de. Te náa-ná iní-de jíni so'o-de tu'un máá Jító'o-yo.

**Ja ní kajani Pablo tu'un
iní ñuu Antioquía**

¹³Yúan-na te Pablo jíin tá'an-de-ún, nī kenda koyo-de ñuu Pafos. Te jíin barco nī jakoyo-de ndañuu Perge ñuu Panfilia. Te yúan nī kusin Juan kuano'on-dé ñuu Jerusalén. ¹⁴Te máá-de, nī kaja'a-de ñuu Perge kája'an-de. Te nī jakoyo-de ñuu Antioquía ndañuu Pisidia. Te nī kivi koyo-de iní ve'e sinagoga iin kivi ndétatú. Te nī kajungoo-de. ¹⁵Te nuu ní kuu nī ka'u tutu ley jíin tutu cháa nī kajani tu'un Dios onde sáá, yúan-na te cháa kakuñá'nu iní ve'e sinagoga, nī kakana-de xiní cháa-ún: Nání jíná'an-ní, nú káñava'a-ní yakú tu'un kani-ní nuu taká ñayivi yá'a, te ka'an ndéé-ní jíin-i, áchí-de. ¹⁶Yúan-na te nī ndukuñi Pablo, nī sá'a-de seña jíin ndá'a-dé ja ná kúná'in ñáyivi-ún, te nī ka'an-de: Róó cháa ñuu Israel, róó cháa káchiñú'ún Dios, kuni ná'in jíná'an-ró. ¹⁷Máá Dios ñayivi Israel, nī kaji-ya táa-yo jíná'an-de. Te nini káxiukú tatú-de iní ñuu Egipto nī kakuu jíñú'ún-ga-de nī sá'a-ya. Yúan-na te jíin fuerza máá-yá nī kiñi'in-ya-í iní ñuu-ún kája'an-i. ¹⁸Yúan-na te nī ndito-ya-í onde nuu ñú'un té'é nátu'un uu xiko kuia. ¹⁹Te nī xnáa-yá usia nación iní ñuu Canaán. Te nī saka-yá ñu'un ñúu-ún nuu-í. ²⁰Te nī kuu-ga kivi nátu'un kuun ciento uu xiko uxí kuia. Te nī ja'a-ya cháa nī kakuu juez nuu-í onde kivi ní kenda Samuel cháa nī jani tu'un-ya. ²¹Yúan-na te nī kajikan-i iin rey. Te Dios, nī ja'a-ya Saúl nuu-í nī tá'u-de tiñu uu xiko kuia. Te Saúl, tata Benjamín,

se'e Cis ni kuu-de. ²² Te ni kuxio Saúl. Te ni nakani-ya David ni kuu-de rey nuu-í. Te ni ka'an ndaa-ya tú'un-de: A ni jini-ri David se'e Isaf ja in chaa jándatu va'a nuu-ri kuu-de. Te skíkuu-de taká tiñu játa'an ini-ri, áchí-ya. ²³ Te Dios, chíi tata yá'a ni jani-ya Jesús ja náma-ya ñayivi Israel nátu'un ni keyu'u-ya. ²⁴ Te ná té chá'an-ga kii-ya te ni jani Juan tu'un jánducha jíin tú'un nakani ini nuu taká ñayivi Israel. ²⁵ Te nuu á yani xnd'i Juan tiñu sá'a-de, te ni ka'an-de: Ndé chaa kuu-ri kájani ini-ro. Nasu l'a-ún kuu-ri, ko kuni so'o va'a-ró: Ichi yata-ri vai in l'a ja tú kúná'nu-ri ndáji-ri ñi y'i ndijan-ya. Achí-de. ²⁶ Nani jíná'an-ró, taká róó tata Abraham jíin róó ja ká-jandatu nuu Dios, nuu máá-ró ní táji-ya tu'un yá'a vai ja náma-ya róó. ²⁷ Chi taká ñayivi ñuu Jerusalén jíin taká chaa kakuá'nu nuu-í, tú ní kánakuni-i nuu-ya. Te ni kandong-a siki-ya. Te súan ni kaskíkuu-i tu'un ni kaka'an chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá, vasa a ni kajini ná'in-i tu'un-ún ndita'an kivi ndétatú. ²⁸ Vasa tú ní káni'in-í ní in kuachi siki-ya ja kuu-ya, ko ni kaka'an ni'in-i jíin Pilato ja ná kuu-ya. ²⁹ Te nuu ní skíkuu taká tu'un yóso siki-ya nuu tutú, te ni kaxnúu-i-ya jiká cruz. Te ni kachindee-i-ya iní in ve'e ańú. ³⁰ Ko ni nachaku-ya má'ńú ndíyi ni sá'a Dios. ³¹ Te kua'a kivi ní ndenda ndijin-ya núu ñayivi ní kaka'a kájan jíin-ya onde nuu Galilea te onde nuu Jerusalén. Te ñayivi-ún kakuu ja kájani ndaa tu'un-ya núu sava-ga-i. ³² Te ruu, kájani-ri tu'un va'a yá'a nuu-ro ja súan ni keyu'u-ya nuu táa-yo. ³³ Te tu'un-ún ni skíkuu Dios jíin máá-yó ja kakuu-yó sé'e-de. Chi ni naschakú-ya Jesús. Chi súan ká'an Salmo uu: Se'e-ri kuu-ró, te ruu kuu Táa-ro vína, áchí. ³⁴ Te ni naschakú-ya Jesús ma'ńú ndíyi náva'a ma té'yu kuti-ya, te ni ka'an Dios: Skíkuu ná'in-ri jíin taká tu'un va'a ni keyu'u-ri nuu David, áchí.

³⁵ Ja yúan súni súan ká'an inga tutu: Té'yu Se'e ii-ní, chi ma kuá'a-ní tu'un, áchí. ³⁶ Chi David, ni jatíñu-de nuu Dios, ni sá'a-de ja kuni máá-ya. Te ni jínu kuia-de, te ni ji'i-de. Te ni yuji-de ma'ńú táa-de. Te ni te'yu ndija-de. ³⁷ Ko l'a ni naschakú Dios, tú ní té'yu kuti-ya. ³⁸ Nani jíná'an-ró, ná kástu'ún-ri nuu-ro, ja l'a yá'a ni kastu'ún-ya nuu-ro ja sá'a-ya túká'nu ini-ya núu taká kuachi-ró. ³⁹ Chi nú ndé chaa kándija-de nuu l'a yá'a, te nda'va-ya taká kuachi-de ja tú ní kuu nda'va máá-de jíin ley Moisés. ⁴⁰ Koto va'a-ró máá-ró jíná'an-ró, náva'a ma kii siki-ro taká tu'un yóso núu tutú chaa ni kajani tu'un Dios, súan: ⁴¹ Taká róó ñayivi kásakátá, ná ndé'é vá'a-ró, te ná kée nuu-ro ndé'é-ró, te kuu-ro. Chi ma'ńú máá-ró sá'a-ri in tiñu ja má kándija kuti-ro vasa ná káni sava-ga ñayivi tú'un-ún nuu-ro. Achí. ⁴² Te ni ndenda koyo-de ini ve'e sinagoga chaa judío. Te ñayivi sñn nación, ni kaka'an nda'ú-i jíin-de ja inga kivi ndétatú kani tuku-de tu'un yá'a nuu-í. ⁴³ Te ni jicha ñayivi-ún kájan-i. Te ñayivi judío jíin ñayivi ní naki'in sé'é judío ja kachiñú'ún-i nuu Dios, tini-i ni kandikin-i Pablo jíin Bernabé kájan-i jíin-de. Te ni kanda'tu'ún-de jíin-i káka'an-de jíin-i ja ná kúndii ni'in-i jíin tú'un luu Dios. ⁴⁴ Te kivi ndétatú inga semana, nátu'un ndivii ñayivi ñuu-ún, ni kakutútú-i ja kúni ná'in-i tu'un Dios. ⁴⁵ Ko chaa judío, ni kajini-de nuu ñayivi kuá'a-ún, te ni kakukuásún iní-de. Te ni kaka'an-de siki tú'un ni ka'an Pablo, te ni kaka'an ndiva'a-de. Achí-de ja tú ío ndaa tu'un-ún. ⁴⁶ Yúan-na te Pablo jíin Bernabé ni kaka'an ni'in-de: Kánúú ja xná'an-ga nuu máá-ró káni-ri tu'un Dios. Ko a ni kasájá'a ini-ro núu, te kuachi máá-ró kuu ja má ni'in-ro tú'un kuchaku-ro ní káni. Vina te chaxio-ri máá-ri kikastu'ún-ri nuu ñayivi sñn nación. ⁴⁷ Chi ni tá'ú máá Jító'o-yo tiñu nuu-ri jíná'an-ri súan: Ni jani-ri róó

ja stúun-ro núu ñáyivi sñin nación, te kani-ró tú'un nuu ñáyivi ní ñúyivi ja náma-ri-i jíná'an-i, áchí-ya. ⁴⁸Te ñáyivi sñin nación-ún, ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kakuñi xáan iní-i. Te ni kanakana jaa-i tu'un máa Jíto'o-yo. Te taká ñáyivi ní teta'an Dios ja ná kúchaku-i ní káni, ni kakanđija-i. ⁴⁹Te tu'un máa Jíto'o-yo, ni jicha nuu kua'an ní taká ndañú yúan. ⁵⁰Te iní nuu-ún kaxiukú ñá'an ndaa ja káandatu-ña núu Dios. Ko chaa judío, ni kaska'an-de-ña jín chaa kakuñá'nu jian. Te ni kachindikin-ña Pablo jín Bernabé, te ni kaskúnu-ña-dé kaja'an-de. ⁵¹Te máa-de, ni kaskóyo-de tikacha nú'un iní ja'a-dé siki máa-i. Te ni jakoyo-de nuu Iconio. ⁵²Te chaa kaskuá'a-ún, ni kakútú-de Espirito Santo. Te kakuñi xáan iní-de.

Ja ní kajinu-de iní nuu Iconio

14 Te nuu Iconio ni kivi koyo-de iní ve'e sinagoga chaa judio. Te ni jani téyí-de tu'un. Te ni kakanđija kua'a ñáyivi judío. Te suni súan ni kakanđija kua'a ñáyivi núu Grecia. ²Ko chaa judío ja tú ní kakanđija, jín tú'un tú'ún ni kaska'an téyí-de ñáyivi sñin nación. Yuán ní kaka'an nchaa-i taká ñani. ³Te ni kakendo-de yúan kua'a kivi. Te jín máa Jíto'o-yo, ni chundéé iní-de, ni kaka'an ni'in-de tu'un. Te máa-yá, ni stá'an-ya ja ío ndaa tu'un va'a, chi ñúkúun ní ja'a-ya tú'un luu ío iní máa-yá, ja ní kasá'a-de tuni jín tñu ñá'nu. ⁴Te ñáyivi núu-ún, ni kasásin-i máa-i sava-i ni kandujín-i jín chaa judío, te sava-ga-i ni kandujín-i jín chaa apóstol. ⁵Te ñáyivi judío jín ñáyivi sñin nación, in ká'nu ni káandonda-i jín chaa kakuñá'nu nuu-í náva'a kua'a-i tuka nuu apóstol, te kua'a-i yuu xini-dé. ⁶Te ni kajuku'un iní-de. Te ni kajinu-de kaja'an-de onde nuu Listra jín núu Derbe, ndañú Licaonia, jín taká nuu ká'io yani yúan. ⁷Te yúan ni kajani-de tu'un va'a-ya.

Ja ní kajoto-i yuu xini Pablo

⁸Te yúan kanchaa in chaa nuu Listra ja tú ío fuerza ja'a-dé. Te kaa rengo-de onde kivi ní kaku-de, ja té cha'an-ga kaka kuti-dé. ⁹Chaa yá'a, ni jini so'o-de ká'an Pablo. Te ni nde'é Pablo nuu chaa-ún. Te ni jini-de ja kánđija va'a chaa-ún ja ndúva'a-de. ¹⁰Te ni ka'an jaa-de jín chaa-ún: Ndukuini kundii-ro, áchí-de. Te ni kanda-ni-de, te ni jika kuu-de. ¹¹Te ni kajini ñáyivi-ún tñu ni sá'a Pablo. Te ni kaka'an jaa-i jín yú'u máa núu Licaonia: Ni kuun I'a, ni chakoyo nuu-yo, kájika kuu natu'un chaa vidaa, áchí-i. ¹²Te Bernabé, ni kaskúnani-i-de i'a Júpiter. Te Pablo ni kaskúnani-i-de i'a Mercurio, chi Pablo kuu chaa jani tu'un. ¹³Te yuñú-ún kanchaa viñu'un Júpiter. Te máa sutú viñu'un-ún, ni kenda-de vai nchaka-de xndiki jín itá onde yux'é núu. Te máa-de jín ñáyivi, ka'ni-dé xndiki te soko-dé-ti núu Bernabé jín Pablo kakuñi-de núu. ¹⁴Te Bernabé jín Pablo, chaa kakuu apóstol, ni kajini tu'un-de tu'un-ún. Te ni kandatá-de su'nu-dé. Te ni kendava-de ni kivi koyo-de ma'ñú ñáyivi kuá'a-ún. Te ni kakan kó'o-de: ¹⁵Hombre, naja kásá'a-ró súan. Chi ruu, suni chaa kakuu-ri natu'un máa-ró. Te kakuñi-ún-ri nuu-ro, ma sá'a-ga-ro tñu sáni yá'a, chi sua ná chinú-ún-ró máa Dios, I'a chakú, I'a ni sá'a andívi jín ñúyivi jín ndúcha mar jín taká-ga ndatñu ní ká'nu. ¹⁶Te onde aná'an ní ja'a-ya tú'un ja sá'a taká ñáyivi tñu kakuñi máa-i. ¹⁷Ko stá'an ndaa-ya ja ío-ya, chi sá'a-ya tñu va'a nuu-yo. Skúun-ya saú íchi andívi. Te bueno kée itu-yo sá'a-ya. Te ja'a-ya staa kée-yo. Te kakuñi iní-yo sá'a-ya. Achí-de. ¹⁸Te vasa súan ni kaka'an-de, ko xa'an ú'u ni kajasu-de nuu ñáyivi-ún náva'a tú soko-í kiti-ún nuu-dé. ¹⁹Yuán-na te ni chakoyo yaku chaa judío nuu Antioquia jín núu

Iconio. Te ni kaská'an ñayivi kuá'a-ún. Te ni kaja'a-i yuu xiní Pablo. Te ni kaskána-i-de yuúú-ún, ni kajani iní-i ja ní j'i-de. ²⁰Ko ni kajíko ndúú cháa káskuá'a-ún nuu-dé. Te ni nduko-o-de. Te ni ndivi-de iní nuu. Ko inga kivi te ni ki'in-de ichi kuá'an-de jíin Bernabé onde nuu Derbe.

Ja káno'on túku-de nuu Antioquía

²¹Te iní nuu-ún ni kajani-de tu'un va'a. Te ni skándija-de kua'a ñayivi. Te káno'on tuku-de nuu Listra jíin núu Iconio jíin núu Antioquía. ²²Te ni kayija-ga iní cháa káskuá'a yúan ni kasá'a-de. Te ni kaka'an ni'in-de jíin cháa-ún ja ná kúkuu-ga-de kandíja va'a-de. Te kaka'an-de ja níni kii kua'a túndó'o siki-yo te vásá kivi-yo iní nuu nuu tá'u Dios tiñu. ²³Te ni kajani-de cháa kákuu nuu ná kóto ndita'an tiku'ni kákandíja. Te ni kajikan ta'u ndichá-de ja'a cháa-ún nuu máa Jító'o-yo, chi nuu máa-yá kákandíja-de. ²⁴Te ni kaja'a-de ichi núu Pisidia kua'an-de. Te ni najakoyo-de nuu Panfilia. ²⁵Te ni kajani-de tu'un iní nuu Perge. Te ni nuu-de ni jakoyo-de nuu Atalia. ²⁶Te yúan ni kenda-de. Te jíin barco kaja'an-de nuu Antioquía nuu onde xnáñúú ní kajikan ta'u ñayivi núu Dios ja'a-dé ja ná chíndéé chítuu-ya-dé jíin tiñu ja á ni kasíjnu-de. ²⁷Te nuu ní najakoyo-de yúan, te ni nastútú-de tiku'ni kándíja. Te ni kajani-de tu'un ná ñá'nu tiñu ni sá'a Dios jíin-de, chi bueno ni ja'a-ya tú'un ja ná kándíja ñayivi sñin nación jíná'an-i. ²⁸Te ni kakendoo-de yúan kua'a kivi jíin cháa káskuá'a-ún.

Junta apóstol iní nuu Jerusalén

15 Yúan-na te ichi núu Judea ni kikoyo yakú cháa, te ni kastá'an-de nuu táká ñani: Nú tú xiti ndúu-ro nátu'un ká'an ley Moisés, te ma káku kuti-ro, áchí-de. ²Te yúan ní kuva. Te Pablo jíin Bernabé, ni

kastátá'an téyí-de jíin cháa-ún. Te ni kundaa tu'un ja kíngoyo Pablo jíin Bernabé jíin sáva-ga cháa nuu Jerusalén. Te yúan ndatu'ún-de jíin cháa apóstol jíin cháa kákuu nuu siki tú'un yá'a. ³Yúan-na te tiku'ni kándíja-ún, ni kanakuatá'u-i nuu-dé. Te ni kaja'a-de kaja'an-de ichi núu Fenicia jíin ichi núu Samaria, kájani-de tu'un ndasa ni kakandíja ñayivi sñin nación. Te xañ ní kakusi iní táka ñani. ⁴Te ni jakoyo-de iní nuu Jerusalén. Te tiku'ni kándíja yúan, jíin cháa apóstol, jíin cháa kákuu nuu, ni kajatá'u-de cháa. Te ni kajani-de taká tu'un ndasa ni sá'a Dios jíin-de. ⁵Ko sava cháa fariseo ja kákandíja, ni ndukuiñi. Te ni kaka'an: Jínu nú'ún ja xiti ndúu-i te tá'u-yó tíñu nuu-í ja ná kuándatu-i nuu ley Moisés, áchí. ⁶Te ni kandutútú táká cháa apóstol jíin táká cháa kákuu nuu nává'a ndatu'ún-de, te sánda-de siki tú'un yá'a. ⁷Te nuu ní jinu ni kastátá'an téyí-de, te ni ndukuiñi Pedro, te ni ka'an-de: Ñani, a kájiní va'a máa-ró ja onde sáa ní kaji Dios ruu nává'a kani-ri tu'un va'a-ya núu ñayivi sñin nación te kandíji jíná'an-i. ⁸Te Dios ja jiní-ya iní añú-i, ni stá'an-ya ja ní jatá'u-yá-i, chi ni ja'a-ya Espíritu Santo nuu-í jíná'an-i nátu'un ni ja'a-ya núu máa-yó. ⁹Te tú ní sásñin-ya yóo jíin-i, chi suni ni kakandíja-i te ni sándoo-ya añú-i. ¹⁰Te vina naja kájito nchaa-ro Dios núsáa, chi káxndéé-ró ñin yugo xiní cháa káskuá'a yá'a, te ni ndiyi táa-yo jíná'an-de te ni máa-yó, tú ní kákanda-yó kúndiso-yó. ¹¹Chi kákandíja-yó ja Jító'o-yo Jesús kúndá'u iní-ya yóo, te yúan náma-ya yóo. Te suni súan nama-ya máa-i. Achí-de. ¹²Yúan-na te cháa kua'a-ún, ni kakuná'ín-de. Te ni kajini ná'ín-de tu'un kaka'an Pablo jíin Bernabé ná taká tiñu ñá'nu jíin táka tuni ni sá'a Dios jíin-de ja ní kasá'a máa-de nuu ñayivi sñin nación. ¹³Te nuu ní kakuná'ín-de, te ni chíso

Jacobo tu'un: Nāni jíná'an-ró, kuni so'o tu'un ná ká'an-ri: ¹⁴ Simón, ni jani-de tu'un ja onde xnānúú ní ja'a Dios tu'un nuu nāyivi sīn nación ja ná kúndiso-i s'ví-yá. ¹⁵ Te tu'un yá'a, iin núú-ni káka'an jín táká chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá nátu'un yóso tú'un-de nuu tutú: ¹⁶ Te vása ncháa-ri nasáva'a-ri ve'e David ja ní ndua. Te nachutá'an-ri ja ní tanu, te ndukani jáá-rí kundii, ¹⁷ náva'a taká-ga chaa jín táká nāyivi sīn nación ja kúnání-i jín s'ví-rí, ná nándúkú-i máá Tata Dios, áchí máá I'a sá'a taká tiñu yá'a. ¹⁸ Te onde kivi ní jungoo nuyivi stá'an-ya tiñu yá'a nuu nāyivi. ¹⁹ Ja yúan jáni ini-ri ja ná tú kasu-yo núu nāyivi sīn nación ja kánaxió káva ini-i nuu Dios, ²⁰ chi sua ná cháa-yó carta ki'in nuu-í ja ná kúnu-i koto-i ndatíñu ja kúchá'an sá'a ndoso, te ma káka téné-i, te ma kée-í niñi, ni kuñu kiti ní kuá'ná. ²¹ Chi onde aná'an ká'io chaa jáni tu'un Moisés ndíta'an kivi ndetatú ini ve'e sinagoga ndíta'an nuu. Achí Jacobo. ²² Yúan-na te ni kakundaa ini chaa apóstol, jín cháa kákuu nuu, jín ndívii tiku'ni kándíja. Te ni kakaji máá-de sava chaa kingoyo jín Pablo jín Bernabé onde nuu Antioquía. Te chaa ni kakaji-de-ún, kákuu Judas ja nání-de inga s'ví Barsabás, jín Silas. Te kákuñá'nu-de nuu táká nani. ²³ Te chaa-ún, ndíso-de carta yá'a: Máá-rí kákuu chaa apóstol, jín táká chaa kákuu nuu, jín táká nani-yo. Te káchaa-ri tu'un yá'a nuu róo, nani, nāyivi sīn nación ja káxiukú-ró ini nuu Antioquía jín nuu Siria jín nuu Cilicia. Sándéé ini-ro jíná'an-ró. ²⁴ Ni kajini tu'un-ri ja ní kenda koyo sava chaa yá'a, te kásáká núu-de ini-ro jín tú'un káka'an-de. Te ni kakuxí ini-ro. Chi kátá'ú-de tiñu ja xití ndúu-ro, jín já kuándatu-ro núu ley, kuni-de. Ko ruu, tú ní kátá'í-ri chaa-ún ja-de nuu-ro. ²⁵ Te ni kasánda-ri, chi iin-na ni naketá'an

ini-ri. Te ni kakaji-ri chaa táj-ri ja nuu-ro jín nani-yo Bernabé jín Pablo. ²⁶ Chaa yá'a, a kájataña-de máá-de nuu túndó'o, vasa ná kúu-de ja sikí Jító'o-yo Jesucristo. ²⁷ Núsáa te táj-ri Judas jín Silas ja-de nuu-ro. Te chaa-ún, suni iin-ni tu'un kastu'ún-de nuu-ro jíná'an-ró. ²⁸ Chi máá-rí jín Espiritu Santo, kajani ini-ri ja má xndée-ri ni iin tiñu vee sikí-ro, chi máá-ni tiñu kánúú yá'a. ²⁹ Ma káji-gá-ro ndatíñu ja á ni soko núu ndosó, ni niñi, ni kiti kuá'ná, te ma káka téné-ró. Nú ndi'i taká ya'a xnáa-ro, te bueno skikuu-ró nú súan. A ni ka'an-yo núsáa. Achí. ³⁰ Yúan-na te chaa kája'an-ún, ni kakuun-de kua'an-de nuu Antioquía. Te ni kastútú-de nāyivi kuá'a. Te ni kaja'a-de carta-ún nuu-í. ³¹ Te ni kaka'u-i carta-ún. Te ni kakusi ini-i jín tú'un ndéé ini ja ndíso carta-ún. ³² Te Judas jín Silas, suni chaa kajani tu'un Dios kákuu-de. Te jín kuá'a tú'un ni kaka'an ni'in-de jín táká nani-ún. Te ni kayija-ga ini-i ni kasá'a-de. ³³ Te ni kakendoo-de yúan kua'a kivi. Yúan-na te nani yúan, ni kanachu'un íchí-i-de káno'on-de nuu apóstol. Te ni kuná'in-ni tu'un-ún. ³⁴ Ko Silas, ni jata'an ini-de ja kéndoo-de yúan. ³⁵ Te Pablo jín Bernabé, ni kakendoo-de ini nuu Antioquía. Te jín sáva-ga chaa ni kastá'an-de tu'un ni kajani-de tu'un máá Jító'o-yo.

Ja ní kusin Pablo jín Bernabé

³⁶ Te ni kuu-ga kivi. Te ni kachi Pablo jín Bernabé: Vina te kinde'é-yó táká nani-yo ndíta'an nuu ja ní kajani-yó tú'un máá Jító'o-yo núu-í, ná ndéó ndasa kákuu-i. Achí-de. ³⁷ Te Bernabé, kuni-de ja kúchaka-de Juan, chaa nání Marcos. ³⁸ Ko tú ní jata'an ini Pablo ja kí'in chaa-ún jín-de, chi onde nuu Panfilia ni kusin Juan nuu Pablo jín Bernabé, te tú ní kuni-de kuuu-de jín-de jín tiñu. ³⁹ Te ni kastátá'an téyí-de sikí Juan. Te

nĩ k̄akus̄iĩn-de. Te Bernabé, nĩ jaka-de Marcos, kua'an jĩn-de jĩn barco on-de ñuu Chipre. ⁴⁰Te Pablo, nĩ kaji-de Silas, kua'an jĩn-de. Te nĩ kanakuatá'ú táká ñani nuu-dé. Te nĩ kajikan ta'u-í ja'a Pablo ja ná chindéé chítuu-ya-dé. ⁴¹Te nĩ jika kuu-de ní ñuu Siria jĩn ní ñuu Cilicia. Te tiku'nĩ kákandija yúan, nĩ kayija-ga ini-i nĩ sá'a-de.

Jā ní kaji Pablo Timoteo

16 Yúan-na te vása ní jaa Pablo ñuu Derbe jĩn ñuu Litra. Yúan ío iin chaa súchĩ sku'a'a nání Timoteo. Se'e yíi iin ña'an judía kúu-i. Te ña'an kándija va'a kúu máá-ña. Ko taa-i kúu chaa ñuu Grecia. ²Te táká ñani ini ñuu Litra jĩn ini ñuu Iconio, nĩ kaka'an-de ja cháa va'a kúu-i. ³Te Pablo, kuní-de kunchaka-de chaa súchĩ yá'a ki'in-i jĩn-de. Te nĩ jaka-de-i. Te nĩ xiti ndúy-de-i kuachi ja ká'iin chaa judío yúan, chi nd'i-de, a kájin-de ja cháa ñuu Grecia kúu taa-i. ⁴Te kája'an-de táká ñuu. Te nĩ kastá'an-de tu'un nĩ katá'ú tiñu chaa apóstol jĩn cháa kákuu nuu ini ñuu Jerusalén. Te nĩ kaka'an-de ja ná kuándatu-i tu'un-ún. ⁵Te tiku'nĩ kákandija, nĩ kayija-ga ini-i. Te nĩ ndea kua'a-gá-i ndita'an kivi.

Jā kája'an-de ñuu Macedonia nĩ sá'a jani

⁶Te nĩ kaja'a-de ichi ñuu Frigia ndañuu Galacia kua'an-de. Te nĩ jasú Espiritu Santo nuu-dé ja má káni-de tu'un ini ñuu Asia. ⁷Te nĩ jakoyo-de ñuu Misia. Te kákuni-de k̄ingoyo-de ichi ñuu Bitinia. Ko máá Espiritu, tú ní ja'a-ya tú'un ki'in-de. ⁸Te nĩ kaja'a-de ichi xiin ñuu Misia, nĩ kakuun-de ñuu Troas kája'an-de. ⁹Te iin akuáa ní skóto-ya Pablo. Te nĩ jini-de nuu iin chaa ñuu Macedonia kándii nuu-dé ká'an nda'ú jĩn-de: Ña'an-nĩ ñuu Macedonia yá'a te chindéé chítuu-nĩ náá, áchí. ¹⁰Te súan

nĩ jini-de jani-ún, te nĩ ndúkú ndéé-rí kája'an-ni-ri ñuu Macedonia, chi kájinĩ káji-ri ja máá Dios nĩ kana-ya xiní-rí ja kástu'ún-rí tu'un va'a-ya nuu ñáyivi yúan.

Jā ní kandee-de vekaa ini ñuu Filipos

¹¹Te nĩ kenda koyo-ri ini ñuu Troas. Te jĩn barco ní jó-ni vai koyo-ri ñuu Samotracia. Te inga kivi xián nĩ jakoyo-ri ñuu Neápolis. ¹²Te yúan nĩ kenda koyo-ri. Te nĩ jaa-ri ñuu Filipos ja tñin xini ñuu Macedonia, te chii ñuu Roma kánde. Te yúan nĩ k̄akendoo-ri yakú kivi. ¹³Te iin kivi ndétatú nĩ kenda koyo-ri ñuu-ún, nĩ jaa-ri xiin iin yucha. Te kájanĩ ini-ri ja yúan ío iin lugar kájikān ta'u-í. Te nĩ kajungoo-ri. Te nĩ kaka'an-ri jĩn táká ña'an ní kanatakā yúan. ¹⁴Te iin ña'an nání Lidia xíkó-ña sá'ma ndí'í ini ñuu Tiatira. Te jándatu va'a-ña nuu Dios. Te nĩ jini so'o-ña tú'un káka'an-ri. Te máá Jító'o-yo, nĩ juña-ya añú-ña náva'a kuni ná'ín-ña tú'un ká'an Pablo. ¹⁵Te nuu ní janducha-ñá on-de jĩn ní sé'e-ña, te nĩ ka'an nda'ú-ña jĩn-rí: Nú kájanĩ ini-nĩ ja kándija va'a-ná nuu máá Jító'o-yo, te kivi-nĩ ini ve'e-ná kendoo-nĩ, áchí-ña. Te nĩ stétuu-ña rúu. ¹⁶Te nĩ kee-ri kája'an-ri nuu kájikān ta'u-í yúan. Te iin súchĩ sf'f ndíso-i tu'un ñavá'a, nĩ ketá'an-i jĩn-rí. Te súchí-ún, ní'in-í kua'a xú'ún kúu patrón-i jíná'an, ja kástu'ún-i nuu ñáyivi ndasa ío. ¹⁷Te súchí-ún, ndikín-i vai yata Pablo jĩn rúu kána kó'o-i: Chaa yá'a kájatñu-de nuu Dios onde andví, te kákastu'ún-de nuu-ro ndasa kaku-ró jíná'an-ró, áchí-i. ¹⁸Te kua'a kivi ní ka'an-i súan. Te nĩ kuku'á ini Pablo. Te nĩ xíó kóto-de nuu-í. Te nĩ ka'an-de jĩn tachí-ún: Jĩn sf'ví máá Jesucristo tá'ú-rí tiñu nuu-ro ja kenda-ró ini-i ki'in-ro, áchí-de. Te nĩ kenda-ni kua'an suni máá hora-ún. ¹⁹Te nĩ kájinĩ patrón-i ja má ní'in-gá xu'ún. Te nĩ kakatiin Pablo jĩn Silas

kua'an jíin-de onde municipio nuu justicia. ²⁰ Te ni kajani-ún-de nuu justicia. Te ni kaka'an: Chaa yá'a kakuu chaa judío, te kásáká núu-de iní ñuu-yo. ²¹ Te kájakin-de inga costumbre ja tú ío ley kuandatu-yo ni ma sá'a-yó, chi chaa ñuu Roma kakuu-yó. Achí. ²² Te suni ni kan-donda ñayivi kuá'a sikí-dé. Te chaa justicia, ni kajanchaa sa'ma-dé. Te ni katá'ú tíñu ná ndó'o xaan-dé yunu xíi. ²³ Te nuu ni ndí'i ni kastují-ún-de ja ní kaja'a xaan yúnu xíi-de, te ni kaskívi-de vekaa. Te ni katá'ú tíñu nuu chaa ndíto vekaa ja ná kóto va'a chaa-ún-de jíná'an-de. ²⁴ Te chaa ndíto vekaa-ún, nuu ní ta'u tíñu yá'a nuu-dé, te ni skívi-de Pablo jíin Silas kaja'an-de vekaa onde ichi iní-ga. Te núni ja'a-dé jíin manea. ²⁵ Ko nuu ní kuu sava ñúú, te kájikán ta'u Pablo jíin Silas, kájita-de yaa ii núu Dios. Te ñayivi ká'íin vekaa jíin-de, ni kajini ná'in-i. ²⁶ Te sanaa-ní te ni taan xaan. Te onde nuu káyinduji ja'a vékaa-ún ni kakanda. Te ni kanuña-ni taká yuxé'é vékaa-ún. Te cadena ja káinu'ni taká ñayivi-ún, ni kandaji-ní. ²⁷ Te ni nata'u núu chaa ndíto vekaa. Te ni jini-de ja kánuña yuxé'é vékaa-ún. Te ni tava-dé machete ja ká'ni-dé máa-de núú, chi jáni iní-de ja ní kajinu ñayivi ká'íin vekaa-ún kaja'an-i. ²⁸ Ko Pablo, ni kana jaa-de: Ma stují-ro máa-ró, chi yá'a ká'íin ndí'i-ri, áchí-de. ²⁹ Yúan-na te máa chaa ndíto vekaa, ni kana-de ñu'un ni chaa. Te kisi-i-de ni kivi-de iní vekaa. Te ni jukuñi jíití-de nuu já'a Pablo jíin Silas. ³⁰ Te ni kiñi'in-de Pablo jíin Silas ichi fuera. Te ni ka'an-de jíin-de: Tá-ta, naún sá'a-ná náv'a'a kaku-ná, áchí-de. ³¹ Te ni kaka'an-de jíin chaa-ún: Kandíja nuu máa Jító'o-yo Jesucristo te kaku-ró ondé jíin ní vé'e-ró, áchí-de. ³² Te ni kajani-de tu'un máa Jító'o-yo núu chaa-ún jíin núu taká ñayivi ká'íin iní ve'e-de. ³³ Te chaa ndíto vekaa, suni máa ákuúa-ún ni kiñi'in-de Pablo jíin

Silas. Te ni nakacha-de nuu ní katu-ji chaa-ún ni sá'a yunu xíi. Te vása ní janducha-dé onde jíin tá'an-de. ³⁴ Te ni jaka-de chaa kua'an-de jíin-de onde ve'e-de. Te ni ja'a-de staa ní kayee-dé. Te ni kusí iní-de ja ní kakandíja-de nuu Dios jíin ní vé'e-de. ³⁵ Te nuu ní kundijin, te justicia ni katájí policia kaja'an. Te ni kaka'an: Sía chaa jian ná kingoyo-de, áchí. ³⁶ Te chaa ndíto vekaa, ni kastu'ún-de tu'un yá'a nuu Pablo: Chaa justicia, ni katájí-de tu'un vai ja kenda koyo-ní ki'in-ní. Núsáa te kenda koyo-ní te kuá'an-ní, ma yú'u-ní. Achí-de. ³⁷ Ko ni kachi Pablo jíin-de: Ni kajini kua'a ñayivi já ní kaja'a-de yunu xíi ruu vasa tú na kuachi-ri. Te ni kaskívi-de ruu iní vekaa yá'a vasa chaa ñuu Roma kakuu-ri. Te vina kiñi'in sa'i-de ruu kuní-de náún. Ma kúu kuti. Ná kíkoyo máa-de kiñi'in-de ruu jíná'an-ri. Achí Pablo. ³⁸ Te policia, ni kanaxió káva-de ni kastu'ún-de taká tu'un yá'a nuu justicia. Te ni kayu'ú xaan, chi ni kajini so'o ja chaa ñuu Roma kakuu Pablo jíin Silas. ³⁹ Te ni jakoyo justicia-ún. Te ni kaka'an nda'ú jíin-de. Te ni kákiñi'in-de vekaa. Te ni kaka'an nda'ú jíin-de ná kúxio-de kingoyo-de iní ñuu-ún. ⁴⁰ Yúan-na te ni kenda koyo-de vekaa. Te ni ndívi-de ve'e Lidia. Te ni kajandé-de taká ñani. Te ni kaka'an-de tu'un ndéé iní jíin-i. Te ni kee-de kaja'an-de.

Ja ní kakuvaá ñayivi Tesalónica

17 Te Pablo jíin Silas, ni kaja'a-de ñuu Anfípolis jíin ñuu Apolonia kaja'an-de. Te ni jakoyo-de ñuu Tesalónica nuu ío ñin ve'e sinagoga chaa judío. ² Te Pablo, natu'un sá'a sá'a-de ni kivi-de nuu chaa-ún uní kivi ndé-tatú. Te ndita'an semana ni kastátá'an-de jíin chaa-ún sikí tutú ii. ³ Te ni jani-de tu'un nuu-í, ni stá'an-de ja kánúú ndó'o Cristo te nachaku-ya nú ni jíi-ya. Te ni ka'an-de: Jesús, I'a jáni-ri tu'un yá'a,

máa-yá kúu Cristo, áhí-de. ⁴Te sava ñayivi, ni kakandíja-i. Te suni súan kua'a cháa ñuu Grecia ja káchiñú'un-de Dios, jín kuá'a ñá'an ñá'nu, ni kandujín-de jín Pablo jín Silas. ⁵Yúan-na te cháa judío ja tú kákandíja, ni kakiti xaan iní. Te ni kastútú sáva cháa ñáá, cháa kúxí, kua'an jín. Te ni kutútú kuá'a ñayivi ní kandonda-i iní ñuu-ún. Te ni jakoyo-i ve'e Jasón kánandúkú-i Pablo jín Silas ja kíni'in-i-de nuu ñayivi-ún. ⁶Ko tú ní kánani'in-í-de. Te ni kañu'un-i Jasón jín sáva-ga ñani ni jakoyo-i jín-de onde nuu justicia ñuu-ún. Te ni kakana jaa-i: Chaa yá'a ja kásáká núu-de iní ñuyívi, suni ni çakoyo-de yá'a, ⁷te Jasón, ni ja'a núu-de ve'e-de ncháá cháa-ún. Te taká máa-de, tú kájandatú-de nuu ley César. Chi sua káka'an-de ja ío inga rey nání Jesús, áhí-i. ⁸Te ñayivi jín cháa kákuu justicia, ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kakuva-a-i. ⁹Ko ni kajikan-i xu'un núu Jasón jín núu sáva-ga-de. Te onde ni kajini-i nuu xú'un te vása ní kasía-i-de kája'an-de.

Ñayivi ñuu Berea kándúkú víi-í tu'un-ya

¹⁰Yúan-na te ñani-ún, ni kaskáka ñúu-ni-de Pablo jín Silas kája'an-de onde ñuu Berea. Te nuu ní jakoyo-de yúan, te ni kivi koyo-de iní ve'e sinagoga cháa judío. ¹¹Te cháa judío yúan, ndito-ga xini-dé vása cháa judío ñuu Tesalónica, chi bueno ni kakusi iní-de jín tu'un. Te ndita'an kivi kánandúkú víi-dé iní tutu ii nú ndaa ká'an xí túu. ¹²Súan ni kuu. Te ni kakandíja kua'a-í, jín kuá'a ñá'an ñá'nu ñuu Grecia, te suni súan kua'a cháa. ¹³Ko cháa judío ñuu Tesalónica, ni kajini tu'un-de ja súni onde ñuu Berea ni jicha tu'un Dios ni sá'a Pablo. Te ni kee-de kája'an-de. Te suni yúan ni kaxndón-da-de ñayivi. ¹⁴Yúan-na te ñani yúan, ni katájí-ni-de Pablo kua'an-de onde yu'u mar. Te Silas jín Timoteo, ni

kakendoo-de iní ñuu Berea. ¹⁵Te ñayivi ní kachu'un íhí Pablo, kua'an-i jín-de onde ñuu Atenas. Te ni natá'ú-de tiñu nuu-í ja yachí jaa Silas jín Timoteo nuu-dé. Te ni kee-i vai ndikoyo-i.

Chaa ñuu Atenas kújá'a ini-de siki tú'un ni nachaku-ya

¹⁶Te nini ndátu Pablo cháa-ún iní ñuu Atenas, te ni jini-de ja ñayivi ñúu-ún xaan káchiñú'un-i ndoso. Te ni kuku'a iní-de. ¹⁷Te iní ve'e sinagoga ni státá'an-de jín cháa judío jín cháa káchiñú'un Dios. Te suni ndita'an kivi státá'an-de jín ñayivi ká'jin nuyá'u. ¹⁸Te sava cháa ndíchí kaskuá'a siki epicúreos jín siki estoicos, ni kastátá'an jín-de. Te sava ni kaka'an: Naún tu'un ká'an cháa tflakuá yá'a, áhí. Te sava-ga-i: Chaa jáni tu'un i'a jáá kúu-de, áhí-i. Chi ni jani-de tu'un Jesús ja ní nachaku-ya. ¹⁹Te ni kajaka-ún-de vai jín-de onde municipio Areópago te káka'an: Á kuu kachi-ro núu-rí naún tu'un jáá kúu ja stá'an-ro-ún, ²⁰chi stá'an-ro tú'un jáá núu-rí. Te ná júku'un iní-ri naún kúu-ún kákuu-ri. Achí jín-de. ²¹Chi taká cháa ñuu Atenas jín taká cháa jíká káxiukú núu-de yúan, tuká ndé inga tiñu kásá'a-de, chi máni ká'an-de xí jini so'o-de iin tu'un jáá. ²²Te Pablo, kándii-de iní municipio Areópago-ún. Te ni ka'an-de: Chaa ñuu Atenas jíná'an-ró, jini va'a-ri ja bueno káchiñú'un-ró i'a máa-ró. ²³Chi ni jika kuu-ri ni jandé-ri iní viñu-un-ró. Te ni jini-ri nuu iin altar nuu yoso tú'un yá'a: Nuú i'a ja ná tú jini-yo, áhí. Te máa i'a-ún, ja káchiñú'un-ró-yá vasa tú kájin-ro-yá, i'a-ún kúu Dios ja jáni-ri tu'un-ya núu-ro. ²⁴Máa Dios, i'a ni sá'a ñuyivi jín taká-ga ndatiñu, máa-yá kúu Jito'o andívi jín ñuyivi. Te tú ncháa-ya iní ve'e ii já kúva'a sá'a nda'a. ²⁵Te tú nándi-ya ní iin ndatiñu ni ñayivi kuátíñu nuu-yá, chi máa-yá, já'a-ya tú'un ja káichaku ñayivi jín ja

stáa-i tachi jíin já ní'in-í ndatiñu. ²⁶ Te chi in-ni tata ñi sá'a-ya táka ñayivi ná-va'a kuxiukú-i ní ñuyivi. Te ñi jani-ya kivi kúchaku in in-i jíin lugar kuxiukú-i jíiná'an-i. ²⁷ Nává'a ná nándúkú-i Dios, te nú súan skáka nda'a-í te ní'in-í-ya, chi tú jíká ncháa-ya jíin in in-yó. ²⁸ Chi jíin máa-yá, káichaku-yo, kákanda-yó, te ñu'un vida-yo. Natu'un sava chaá kátava yáa-ro, ñi kaka'an-de: Chi suni onde tata máa-yá kákuu taká-yo, áchí. ²⁹ Nú tata Dios kákuu-yó núsáa, te ma kúu kani in-yo já Dios kúu oro xí plata xí yúu. Chi máni kájani in-i ja súan jíto-ya, te súan kánatava máa-i-ya. ³⁰ Te vasa tú ní sá'a-ya cuenta ja tú ní kájuku'un in ñayivi onde sáa, ko vina kána-ya xini táka ñayivi ní ñuyivi ná nákani in-i. ³¹ Te a ñi teta'an-ya in kivi já náku-xndí ndaa-ya sikí ñuyivi, sá'a Dios jíin máa l'a ñi jani-ya-ún. Te ñi stá'an ndijin Dios ja súan kuu, chi ñi naschakú-ya l'a-ún ma'ñú ndíyi. Achí Pablo. ³² Te súan ñi kajini so'o-i tu'un ja náchaku ndíyi, te sava-i, ñi kasákátá-i nuu-dé. Te sava-ga-i, ñi kaka'an-i: Kákuni-ná kuni so'o-ná inga jínu sikí tu'un ká'an-ní yá'a, áchí-i. ³³ Te máa Pablo, ñi kenda-de ma'ñú ñayivi-ún kua'an-de. ³⁴ Ko yaku ñayivi, ñi kakandíja-i. Te ñi kandujín-i jíin Pablo. Te in-i kúu Dionisio chaá Areópago, te inga-i kúu in ña'an nání-ña Dámaris, jíin sáva-ga-i.

Jasú-ya núu cháa ñáa iní nuu Corinto

18 Yúan-na te ñi kenda Pablo iní nuu Atenas, te kua'an-de onde nuu Corinto. ² Te yúan ñi jini-de nuu in chaá judío nání Aquila, chaá nuu Ponto kúu-de, ja sá yakú-ni kivi ní chaá-de jíin násfí-de Priscila, ja ní kuxio-de iní nuu Italia. (Chi Claudio, ñi tá'u-de tiñu ja ná kenda koyo taká ñayivi judío iní nuu Roma.) Te ñi ja Pablo nuu cháa-ún. ³ Te suni tiñu sá'a chaá-ún sá'a Pablo. Te ñi kendo-de yúan. Te

ñi sátiñu-de, chi tiñu kás'a-de-ún kúu ja kájani-de ve'e sa'ma natu'un ñii. ⁴ Te ndita'an kivi ndetatú ñi jani-de tu'un iní ve'e sinagoga. Te ñi ndúkú ndé-de ñi skándíja-de ñayivi judío jíin ñayivi nuu Grecia. ⁵ Te Silas jíin Timoteo, ñi kikoyo-de ichi nuu Macedonia. Te Pablo, a jáni téyí-de tu'un, te jáni ndaa-de tu'un nuu ñayivi judío ja Jesús kúu-ya Cristo. ⁶ Ko ñayivi-ún, ñi kaka'an ndíva'a-i sikí-dé. Te máa-de, ñi kaja-dé sa'ma-dé. Te ñi kachi-de jíin-i: Kuachi máa-ró kúu núsáa, chi ruu, tú kuachi-ri. Vina te kí'in-ri nuu ñayivi sijn nación. Achí-de. ⁷ Te ñi kenda-de yúan. Te ñi kivi-de ve'e in chaá nání Justo. Te chaá-ún, chíñú-ún-de Dios. Te ve'e chaá-ún kándij yani jíin ve'e sinagoga. ⁸ Te Crispo, chaá kúñá'nu iní ve'e sinagoga, ñi kandíja-de nuu máa Jíto'o-yo onde jíin ní ve'e-de. Te kua'a ñayivi nuu Corinto, ñi kajini nání-i. Te ñi kakandíja-i. Te ñi kajanducha-í. ⁹ Te máa Jíto'o-yo, jíin jáni ñi ka'an-ya jíin Pablo in akuáa: Ma yú'u-ro ni ma kasú-ro yú'u-ro, chi kukuu-ró ká'an-ro. ¹⁰ Chi jíka-ri jíin-ró, te ma sándíva'a ni in chaá jíin-ró. Chi nává'a-ri kua'a ñayivi iní nuu yá'a, áchí-ya. ¹¹ Te ñi kendo-de yúan in kua yósáva, te stá'an-de tu'un Dios nuu-í. ¹² Te Galión kúu gobernador iní nuu Acaya. Te ñayivi judío, in ká'nu-ni ñi kandonde-i sikí Pablo. Te ñi kajaka-i-de kua'an-i jíin-de onde iní municipio. ¹³ Te ñi kaka'an-i: Chaá yá'a, xaan ská'an-de taká ñayivi já ná chíñú-ún-i Dios te ma kuándatu-ga-i tu'un ká'an ley, kuni-de. Achí-i. ¹⁴ Te kejá'a Pablo ka'an-de núu, ko ñi ka'an-ni Galión jíin ñayivi judío: Ñayivi judío jíiná'an-ró, nú sikí in tu'un ní'in iní kúu, xí in kuachi xaan kúu, te vatu-ni ná kúni nání-ri tu'un ka'an-ro. ¹⁵ Ko nú sikí tu'un-ni kúu, xí sikí nani sf'ví, xí sikí ley máa-ró, yúan-na te ná sándaá máa-ró núsáa. Chi ruu, tú kuni-ri skívi

nduu-ri ja sánda-ri tu'un súan. ¹⁶Te ni skúnu-de-i kája'an-i fuera municipio. ¹⁷Yúan-na te ni kakatiin-i Sóstenes, chaá kúná'nu iní ve'e sinagoga. Te ni kaja'a-i-de yuxéé municipio. Te Galión, tú ní sá'a-de cuenta.

Ja kuáno'on túku Pablo nuu Antioquía

¹⁸Ko Pablo, ni kuu kua'a kivi káncha- de yúan. Te ni nakuatá'ú-de nuu táká ñani yúan. Te kua'an-de jín barco onde nuu Siria. Te Priscila jín Aquila kája'an jín-de. Te ni ja- de nuu Cencrea. Te ni seté-de xini-dé siki in tu'un ni keyu'u-dé. ¹⁹Te ni ja- de nuu Éfeso, te ni skéndo- de chaá-ún yúan. Ko Pablo, ni kivi-ni-de iní ve'e sinagoga kástátá'an-de jín ñayivi judío. ²⁰Te ni kaka'an ndá'ú-i jín-de ja ná kéndo- de yakú-ga kivi jín-i. Ko Pablo, tú ní játu'un-de. ²¹Chi ni nakuatá'ú-de nuu-í. Te ni ka'an-de: Kánúú já kí'in ná'in-rí nuu Jerusalén, sá'a-ri kivi í. Ko nú kuni Dios, te nchaá tuku-ri nuu-ro. Achí-de. Te ni kenda-de nuu Éfeso kua'an-de. ²²Te ni ja- de jín barco onde nuu Cesarea. Te ni kaa-de nuu Jerusalén. Te nuu ní ndí'i ni ka'an-de jín tku'ni kándíja yúan, te ni nuu-de ni najaa-de nuu Antioquía. ²³Te ni kendo- de yúan yakú kivi. Te vásá ní kenda-de kua'an-de, ni jika kuu-de ní ndáñú Galacia jín ndáñú Frigia. Te ni kayija-ga iní ñayivi káskuá'a-ún ni sá'a-de.

Ndasa ni ni'in Apolos tu'un Jesús

²⁴Te nuu Éfeso ni chaá in chaá judío nání Apolos, chaá nuu Alejandra kuu-de. Te va'a ká'an-de chi ndíchi xáan-dé tutu í. ²⁵Te chaá-ún, a ni kutu'a-de jín tú'un máá Jító'o-yo. Te jítú iní-de tú kuitá-de ká'an-de ja stá'an-de tu'un máá Jító'o-yo, vasa máni tu'un ja ní skuánducha Juan jiní-de ká'an-de.

²⁶Te ni chundéé iní-de ká'an káji-de iní ve'e sinagoga. Te ni kajini so'o Priscila jín Aquila tu'un ká'an-de. Te ni kajaka-de chaá kua'an-de jín-de. Te ni kajani káji-ga-de tu'un Dios nuu-dé. ²⁷Te kuni Apolos ja kí'in-de onde nuu Acaya. Te taká ñani-ún, ni kaka'an ndéé jín-de. Te ni kachaa tutu kua'an nuu chaá káskuá'a yúan ja ná kuatá'ú-de chaá. Te nuu ní ja- de yúan, te va'a ni chindéé ní chituu-de ñayivi kákandíja tu'un luu máá-yá. ²⁸Te ma'nú táká ñayivi ní státá'an-de jín chaá judío. Te ni stá'an-de ja Jesús kuu-ya Cristo, ná tu'un ká'an tutu í.

Chaá káskuá'a jín Juan káni'in-dé tu'un Espiritu Santo

19 Te nini kándeé Apolos iní nuu Corinto, te ni ja'a Pablo vai-de nuu ichi nínu-ga, te ni ncha- de nuu Éfeso. Te yúan ni jini-de nuu sáva ñayivi káskuá'a. ²Te ni jika tu'un-de-i: A ni kani'in-ro Espiritu Santo ja ní kákandíja-ró xí té chá'an-ga, achí-de. Te máá-i, ni kaka'an-i jín Pablo: Té kuni tu'un-ga-ná ja ío Espiritu Santo, achí-i. ³Yúan-na te ni kachi Pablo: Na siki ní kajanducha-ro núsáá, achí-de. Te ni kaka'an-i: Siki tú'un ni skuánducha Juan, achí-i. ⁴Te ni ka'an Pablo: Ni skuánducha Juan jín tú'un ja ná nákani iní-i, te achí-de jín ñayivi já ná kándíja-i nuu I'a vai ichi yatá-dé, kuu Cristo Jesús. Achí-de. ⁵Te nuu ní kajini so'o-i tu'un yá'a, te ni kajanducha-ní-i jín sí'ví máá Jító'o-yo Jesús. ⁶Te Pablo, ni cha- de nda'a-dé siki-í. Te ni cha- ni Espiritu Santo siki-í jíná'an-i. Te ni kaka'an-i sijn sijn yu'u. Te ni kajani-i tu'un-ya. ⁷Te ni io nátu'un uxi uy tá'an-i. ⁸Te ni kivi Pablo iní ve'e sinagoga. Te ni chundéé iní-de, ni ka'an vatú máá-de nuu uní yo, ndátu'ún-de te skándíja-de ñayivi siki núu nuu tá'ú Dios tiñu. ⁹Yúan-na te sava-i, ni kakujá'a iní-i te tú ní

kákandíja-i. Te ni kaka'an ndíva'a-i sikí íchi Dios nuu táká ñáyivi kánataka. Te ni kuxio-ni Pablo nuu ñáyivi-ún. Te kája'an cháa káskuá'a-ún jíin-de. Te ndita'an kivi ní ndatu'ún-de jíin cháa-ún iní escuela iin cháa nání Tiranno. ¹⁰ Te uu kuia ni sá'a-de súan. Te taká ñáyivi káxiukú núu Asia, kúu ñáyivi judío te kúu ñáyivi nuu Grecia, ni kajini so'o-i tu'un máa Jíto'o-yo Jesús. ¹¹ Te ni sá'a Dios tini tiñu ñá'nu xaan jíin ndá'a Pablo. ¹² Te ni kakinchaka pañito-de xí sá'ma-dé nuu ñáyivi káku'u. Te ni kaxndée sikí-í. Te ni kanduva'a-ni-i kue'e káta'an-i. Te tachi kíni, ni kakenda iní-i kája'an.

Ja ní kundée tachi kíni jíin sé'e Esceva

¹³ Te sava cháa judío, ni kajika kuu-de káskúnu-de tachi kíni. Te káku'ni-de kuatíñu-de s'ví máa Jíto'o-yo Jesús ja kíni'in-de tachi kíni iní ñáyivi. Te súan ni kaka'an-de: Ká'an ni'in-ri jíin-ró jíin s'ví Jesús ja jáni Pablo tu'un-ya, áchí-de. ¹⁴ Te iin cháa judío nání-de Esceva, kúu-de sutu ñá'nu, te ni io usiá se'e yí-de ja kásá'a tiñu yá'a. ¹⁵ Ko ni ka'an-ni tachi kíni-ún: A jiní-ri máa Jesús. Te suni a jiní-ri Pablo. Ko róó, ndé cháa kákuu-ró. Achí jíin-de. ¹⁶ Te cháa tá'an tachi kíni-ún, ni kundée-de, ni kendava-de sikí usiá cháa-ún. Te ni kajinu víchí líi-dé ni kenda koyo-de iní ve'e-ún chi ni katuji-dé. ¹⁷ Te tu'un yá'a ni jicha kua'an ní nuu ñáyivi káxiukú iní nuu Éfeso, kúu ñáyivi judío jíin ñáyivi núu Grecia, ni kajini tu'un-i. Te ni kayu'ú xaan-í. Te ni kanakana jaa-i máa Jíto'o-yo Jesús jíin s'ví-yá. ¹⁸ Te kua'a ñáyivi já ní kakandíja, ni jakoyo-i nuu Pablo, ni kanakani ndaa-i kuachi-i jíin tíñu ñáá ni kasá'a-i. ¹⁹ Te kua'a cháa ja ní kasá'a tiñu ñavá'a, ni jakoyo-de kándá'a-de tutu-de. Te ni kaja'mu-de tutu-ún jito nuu táká ñáyivi. Te ni katava-dé cuenta nasaa ncháá tutu ni kayu-ún. Te ni kajini-de ja úu xiko uxí mil peso kúu. ²⁰ Súan ni ndea

téyí tú'un máa Jíto'o-yo. Te ni jicha nuu kua'an. ²¹ Te nuu ní ndí'i taká tiñu yá'a, te ni chaa iní Pablo ja kíin-de nuu Macedonia jíin núu Acaya te vása nájaa-de nuu Jerusalén. Te ni ka'an-de: Nú ni ja'an-ri yúan, yúan-na te kánúu kíin-ri nuu Roma, áchí-de. ²² Te ni táji-de uu cháa káchindée tá'an jíin-de kája'an nuu Macedonia, kákuu Timoteo jíin Erasto. Te ni kanchaa máa-de nuu Asia yaku-ga kivi.

Ja ní kandonda nuu Éfeso káka'an-i ja'andoso Diana

²³ Te suu kivi-ún ni kandonda xaan ñáyivi sikí íchi-yá. ²⁴ Chi ni io iin cháa platero nání Demetrio. Te máa-de jíin cháa kásatiñu ta'an jíin-de, xaan ní kani'in-dé xu'ún, chi jíin plata kásá'a-de ve'e lúli i'a Diana. ²⁵ Te cháa-ún, ni kastútú-de tá'an-de ja kásá'a suni tiñu-ún jíin-de. Te ni ka'an-de: A kajini-ro já sikí tíñu kásá'a-yó yá'a kani'in téyí-ró xú'ún. ²⁶ Te kajini-ro te suni kajini tu'un-ró já cháa Pablo yúan, nasu máa iin nuu Éfeso chi ní-ni nuu Asia sásíin-de ñáyivi jíin tú'un ská'an-de-i. Chi ká'an-de ja ná-su Dios kákuu i'a kásá'a nda'a. ²⁷ Te yú'ú-ri ja kani iní ñáyivi já tíñu sáni kúu tiñu kásá'a-yó. Te sanaa te jita viñu'un i'a ñá'nu Diana, te suni sájá'a iní-i nuu Diana luu vasa ndivii ñáyivi núu Asia jíin ní ñúyivi káchiñú'ún-i nuu-yá vina. Achí-de. ²⁸ Súan ni kajini so'o-de tu'un yá'a, te ni kakiti xaan iní-de. Te ni kakana jíin-de: Kúñá'nu téyí Diana i'a nuu Éfeso, áchí-de. ²⁹ Te ñáyivi núu-ún, ni kakuvaa-i. Te iin ká'nu-ni ni kandonda-i kája'an-i onde iní teatro káñu'un-i Gayo jíin Aristarco, cháa nuu Macedonia ja kajika ta'an-de jíin Pablo. ³⁰ Te kuni Pablo kivi-de nuu kájin tútu ñáyivi-ún. Ko ñáyivi káskuá'a-ún, tú ní kája'a-i tu'un kíin-de. ³¹ Te suni sava cháa kákuñá'nu iní nuu Asia, ja kákuu amigo-de, ni katáji tú'un

kua'an nuu-dé káka'an nda'ú jíin-de ja má kí'in-de iní teatro. ³²Te sava ñayivi, ni kákana jaa-i in tu'un, te sava-ga-i inga tu'un, chí junta-ún, ni kasaka nuu-i. Te kua'a-gá-i, tú kájiní kuti-í na siki kúu ja ní kataka-i. ³³Te sava chaá judío, ni kachundá'a-de Alejandro, ni kákiñi'in-de chaá ma'ñú ñayivi kuá'a-ún. Yúan-na te Alejandro, sá'a-de seña jíin ndá'a-de ja ná kúná'in-i, chí ka'an-de ja'a judío jíin ñayivi kuá'a-ún kuni-de. ³⁴Ko ni kanakuni-i-de ja cháa judío kúu-de, te yúan ní kákana kó'o-i natu'un uu hora: Kúñá'nu téyí Diana i'a nuu Éfeso, áchí-i. ³⁵Yúan-na te ni kakuná'in ñayivi ní sá'a chaá kúu secretario nuu-ún. Te ni ka'an-de: Róo ñayivi ñúu Éfeso, a kájiní taká ñayivi já ñúu Éfeso xaan káchiñú'ún-i i'a Diana jíin ndosó ja ní tájí Júpiter, ni kuun vai. ³⁶Te tu'un yá'a, taká kájatú'ún-i. Núsáa te va'a-ga ná kasú-ro yú'u-ro te ma sá'a yachi-ro ní in tiñu ja tú ní kátava-ro cuenta. ³⁷Chi ni kákinchaka-ró cháa yá'a onde yá'a vasa tú ní kásá'a-de ni in kuachi ni tú ní káka'an ndiva'a-de ni in tu'un siki í'a máa-yó. ³⁸Te Demetrio jíin taká chaá kásatiñu ta'an jíin-de, nú kájakin-de kuachi siki in chaá, ío juzgado ná kí'in-de. Te ío gobernador, yúan ná kakán-de kuachi siki tá'an-de. ³⁹Te nú ío inga tu'un kákuni-ro, te kuu sánda-a-ro onde nuu in junta legal. ⁴⁰Chí yú'ú-ri ja cháa-de kuachi siki-yo, kachi-de ja kánakuatá'an máa-yó, chí ma ní'in-yo tú'un ka'an-yo naja ní kanataka-yo vína. Achí-de. Te ni ndi'i ni ka'an secretario tu'un yá'a. ⁴¹Te ni jacha-de ñayivi-ún kája'an-i.

20 Yúan-na te ni jukuñi tixin-ún. Te ni kana Pablo xiní cháa káskuá'a. Te ni ka'an-de jíin cháa-ún ja má yú'ú-de. Te ni kananu tá'an-de. Te kua'an-de nuu Macedonia. ²Te ni jika kuu-de ní taká ndañú-ún. Te ni ka'an-de kua'a tú'un ndéé iní jíin taká ñayivi. Te ni

jaa-de nuu Grecia. ³Te ni kanchaa-de yúan uní yoó. Te a yani kí'in-de jíin barco onde nuu Siria núú. Ko chaá judío, ni kanatiin tu'un tá'an ja ndóna siki-dé. Ja yúan ní nakani iní-de te ñu'íchí ní ja'an-de nuu Macedonia. ⁴Te ni ka'io sava chaá ni kaja'an jíin Pablo onde nuu Asia. Te káinání-de Sópater nuu Berea, Aristarco jíin Segundo onde nuu Tesalónica, Gayo nuu Derbe, Timoteo, Tíquico jíin Trófimo onde nuu Asia. ⁵Chaá yá'a, ni kayoxnú-de. Te káindatu-de ruu jíná'an-ri onde nuu Troas. ⁶Te ruu jíná'an-ri, nuu ní ja'a viko státilá tú yí yujan ía, te jíin barco ni kenda koyo-ri nuu Filipos. Te nuu ú'un kivi ní kanaketá'an-ri jíin-de onde nuu Troas. Te nuu yúan ni kaxiukú-rí in semana.

Ja ní jungava Eutico ventana sá'a numá'na

⁷Te máa kivi in semana, ni kandutútú cháa káskuá'a-ún ja sákuáchí-de státilá. Te ni stá'an Pablo tu'un nuu cháa-ún, chí kenda-de kivi xian-ún. Te káni ní ka'an-de onde sava núú. ⁸Te ni io kua'a lámpara iní ve'e súkún nuu ní kájin tútú-de yúan. ⁹Te in chaá súchí nání-i Eutico, kánchaa-i máa yú'u ventana. Te nini ni kuná'an ka'an Pablo, jíi xaan-í numá'na. Te ni kixi-ni-i. Te ni jungava-ni-i onde piso uní te onde nuu ñú'un. Te a ni ji'i-i ni kandukani-de-i. ¹⁰Yúan-na te ni nuu Pablo. Te ni jito nuu-de nuu-í. Te ni junu nchaa-de-i. Te ni ka'an-de: Ma yú'ú-ro jíná'an-ró, chí chakú-i, áchí-de. ¹¹Te ni ndaa-de. Te ni sákuáchí-de státilá. Te ni yee-dé. Te ni ka'an ná'an-ga-de onde kuakundijin. Yúan-na te ni kee-de kua'an-de. ¹²Te káno'on ñayivi jíin súchí-ún chakú-i. Te kákusií xaan iní-i. ¹³Te ruu, ni kákyo-ri iní barco te kája'an-ri jíin onde nuu Asón, yúan naketá'an-ri jíin Pablo. Chí súan ni sánda-a-de ja kí'in-de nu'un íchí

te jaꝝ-de yúan. ¹⁴Te ni kanani'in tá'an-ri jín-de iní ñuu Asón. Te ni kaa-de barco. Te kua'an-de jín-ri ñuu Mitilene. ¹⁵Yúan ni kakenda-ri jín barco. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Quío, te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Samos. Te ni kakendoo-ri ñuu Trogilio. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Mileto. ¹⁶Chi jáni iní Pablo ja já'a-ni-de ki'in-de ñuu Éfeso náva'a ma kúkué-de ñuu Asia te naa tiempo nútú. Chi jítú iní-de jaꝝ yachi-de ñuu Jerusalén máá kivi Pentecostés nú ná kúni'in-de.

Consejo Pablo nuu cháa kákuu nuu ñuu Éfeso

¹⁷Te kanchaa-de ñuu Mileto. Te ni táj-de tu'un kua'an onde ñuu Éfeso ni kana-de xini cháa kákuu nuu iní tiku'ni kándija. ¹⁸Te nuu ní chakoyo chaa-ún nuu-dé, te ni kachi-de: Máá-ró kájiní va'a-ró ndasa ni jiku-ri jín-ró onde kivi ní chaa núu-ri ñuu Asia. ¹⁹Te tú ní sávixi-ri máá-rí kivi ní jatíñu-ri nuu máá Jító'o-yo. Te ío hora ni nde'e-ri. Te kuachi ñayivi judío, ja ní kanatiin tu'un tá'an-i te ni kii tundó'o siki-ri. ²⁰Te tú ní yú'u-ri kani-ri tu'un nuu-ro ja kuátíñu va'a-ró, ni tú ní yú'u-ri stá'an-ri tu'un nuu-ro, vasa nuyá'u xí iní ve'e-ró. ²¹Te ni jani ndaa-ri tu'un nuu ñayivi judío jín núu ñayivi sfin nación ja ná nákaní iní-i kuandatu-i nuu Dios. Te ná kándija-i nuu máá Jító'o-yo Jesu-cristo. ²²Te vina cháa téyí iní-ri te ja yúan nú'un íchí-ri ki'in-ri ñuu Jerusalén. Ko tú jini-ri ngún ta'an-ri yúan. ²³Ko ndita'an ñuu já'an-ri chi ká'an Espiritu Santo jín-ri ja chindee-i ruu vekaa te kii tundó'o siki-ri. ²⁴Te ni tú sá'a-ri cuenta vasa ná ká'ni-í ruu, chi ja ná síjínu-ri tiñu ni ja'a máá Jító'o-yo Jesús nuu-ri kúu ja kánúu jáni iní-ri, jín súni ja kúsi iní-ri kani-ri tu'un va'a tu'un luu Dios. ²⁵Te ma'ñú táká róo ja á ni jika kuu-ri ni jani-ri tu'un ndasa koo ñuu nuu tá'u Dios tiñu, te vina a jini-ri ja ní in-ró ma kuni

kuti-gá-ro núu-ri. ²⁶Ja yúan kástu'ún káji-ri nuu-ro jín'an-ró vina, ja tú tau ya'u-ri niñi-ró. ²⁷Chi tú ní yú'u-ri kani-ri ndivii tú'un Dios nuu-ro. ²⁸Núsáá te koto va'a-ró máá-ró jín ní tiku'ni, chi Espiritu Santo ni jani-ya róo ja kúndito-ró-i te skée-ro tiku'ni máá Jító'o-yo, chi ni nakuaan-ya-í jín niñi-yá. ²⁹Chi jini-ri ja nú ná ki'in-ri, te kivi koyo yi'i kiti xaꝝan má'ñú-ró te ma kúndá'u iní-ti tiku'ni. ³⁰Te suni onde nuu tá'an máá-ró kenda sava-de ka'an-de tu'un tú'un náva'a xndá'u-de ñayivi kaskuá'a ki'in-i jín-de. ³¹Koo ndito iní-ro jín'an-ró núsáá. Te ma náa iní-ro ja uní kuia ndúu núu-ni tú ní júkuini-ri ja kána jín-ri nuu fin in-ró vasa ni nde'e-ri. ³²Te vina ñáni, jikan ta'u-ri nuu Dios ja'a máá-ró ja ná kuá'a-ya tú'un luu-ya núu-ro. Chi tu'un-ún kuu skuá'nu róo te ni'in-ro tá'u jín táká-ga ñayivi ní sásfin-ya. ³³Tú ní ndío iní-ri ni plata ni oro ni sa'ma fin ñayivi. ³⁴A kájiní va'a-ró ja ndéndúu nda'a-rí yá'a, ni ndúkú táká ja jínu nú'u-ri jín cháa káxiukú jín-ri yá'a. ³⁵Te modo ni stá'an ndi'i-ri nuu-ro ja kánúu sátiñu-yó súan, náva'a chindee tá'an-yó jín táká chaa vitá káku'u. Te ma náa iní-ro tú'un máá Jító'o-yo Jesús, chi súan ni ka'an-ya: Luu-ga ja kuá'a-yó fin ndatíñu nasu ja ní'in-yo. Achí-ya. Achí Pablo. ³⁶Te nuu ní ndi'i ni ka'an-de taká tu'un yá'a, te ni jukuiñi jítí-de. Te ni jikan ta'u-dé jín táká chaa-ún. ³⁷Yúan-na te xaꝝan ní kande'e taká-de. Te ni kakanuu-de Pablo, te ni katitú-de chaa. ³⁸Chi kákuu'ga xaꝝan iní-de jín tú'un ni ka'an Pablo ja má kuni-ga-de nuu-dé. Te kája'an-de jín-de onde nuu ío barco.

Ja ní chaa iní Pablo ki'in tuku-de ichi núu Jerusalén

21 Yúan-na te ni kakusiñ-ri jín-de. Te ni káki'in ndóo-ni-ri ichi jín barco onde ni chaa-ri ñuu Cos. Te in-

ga kivi ní jakoyo-ri ñuu Rodas. Te yúan ni kenda-ri te ni jakoyo-ri ñuu Pátara. ²Te ni kani'in-ri iin barco ja kí'in ñuu Fenicia. Te ni kaka-ri nuu te kája'an-ri. ³Te nuu ní kajini-ri nuu ñuu Chipre, te ni kaskéndo-ri ñuu-ún ichi ndávésé-rí. Te ni kajika-ri kája'an-ri jín barco onde ñuu Siria. Te ni jakoyo-ri ñuu Tiro, chi yúan skéndo barco-ún carga. ⁴Te ni kákendo-ri yúan iin semana, chi ni kani'in tá'an-ri jín ñáyivi káskuá'a. Te ni kaka'an-i jín Pablo ni sá'a Espiritu ja má kí'in-de ñuu Jerusalén. ⁵Ko nuu ní ja'a kivi-ún, te ni kenda koyo-ri. Te taká-i jín ñásf'i jín sé'e-i, ni kajachu'un ích'i ruu onde yata ñuu-ún. Te ni kajukuiñi jítí-rí jín-i yu'u mar. Te ni kajikan ta'u-rí. ⁶Te ni kanaanu tá'an-ri yúan. Te ni kaka-ri nuu barco kája'an-ri. Te ni kanaxió káva-i káno'on-i ve'e-i. ⁷Te ruu jíná'an-ri, ni kenda koyo-ri ñuu Tiro ni kajika-ri jín barco. Te ni jakoyo-ri ñuu Tolemaida. Te yúan ni kaka'an-ri jín taká ñani. Te ni kákendo-ri jín-de iin kivi. ⁸Te inga kivi-ún ni kenda Pablo jín taká-ga-ri ja ká'in-ri jín-de. Te ni chakoyo-ri ñuu Cesarea. Te ni kivi koyo-ri ini ve'e iin cha ja ni tu'un nán-de Felipe. Cha-ún kuu iin cha ndf'usiá. Te ni kákendo-ri jín-de. ⁹Te cha-ún, ío kuun sésf'i súchí-de kájan-i tu'un Dios. ¹⁰Te ni kaxiukú-rí yúan kua'a kivi. Te ichi ñuu Judea ni kii iin cha jani tu'un Dios, nán-de Ágabo. ¹¹Te ni cha-de nuu-rí. Te ni ki'in-de sánchii Pablo. Te ni ju'ni-de nda'a jín s'in Pablo. Te ni ka'an-de: Súan ká'an Espiritu Santo: Ñayivi judío, súan ku'ni-i cha xii sánchii yá'a, te nú ná ja-de ñuu Jerusalén. Te nastúu-i-de nuu ñáyivi s'in nación. Achí-de. ¹²Tu'un-ún ni kajini so'o-ri. Te ruu jín cháa ká'in yúan, ni kaka'an ndá'u-ri jín Pablo ja má káa-de ki'in-de ñuu Jerusalén. ¹³Yúan-na te ni ka'an Pablo: Naja kánda'i-ro te ndúkuí'a ini añu-ri kásá'a-ró. Chi ruu, a ío tu'a-ri

ja násu máá iin ja kúnu'ni-ri ini ñuu Jerusalén, chi suni ja kúu-ri yúan ja sikí s'ví máá Jító'o-yo Jesús, áchí-de. ¹⁴Te tú ní kuu ská'an-ri-de. Te ni kasá-ni-ri-de. Te ni kaka'an-ri: Ná koo ndasa játa'an ini máá Jító'o-yo, áchí-ri. ¹⁵Yúan-na te vasa ní kasátu'a-ri taká ndatínu-ri. Te ni kaka-ri ñuu Jerusalén kája'an-ri. ¹⁶Te suni kája'an yaku cha káskuá'a ini ñuu Cesarea jín-rí, ncháka-de iin cha ñuu Chipre nán-de Mnasón. Cha ni skuá'a aná'an kuu-de. Te ni kákendo-ri ve'e cha-ún. ¹⁷Te nuu ní jakoyo-ri ñuu Jerusalén, te ñani-yo-ún, ni kakusiá xáan ini-de ni kajatá'u-de ruu. ¹⁸Te inga kivi xáan-ún ni kivi Pablo jín-rí jíná'an-ri ini ve'e Jacobo. Te yúan ni kakututú taká cha kákuu nuu. ¹⁹Te Pablo ni sá'a-de saludar cha-ún. Yúan-na te ni jani-de tu'un taká tiñu ni sá'a Dios jín ñáyivi s'in nación nini jítínu-de nuu-yá. ²⁰Te ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kanakana jaa-de Dios. Te ni kaka'an-de jín Pablo: Náni, vina te ni jini-ro ná kua'a mil ñayivi judío ni káandíja-i. Te nene káandatu ni'in-i nuu ley. ²¹Ko ni kajini tu'un-de ja stá'an-ro nuu taká cha judío káxiukú ini ñuu ñayivi s'in nación ja má kuándatu-ga-de nuu Moisés, ni ma xití ndúu-ga se'e-de, ni ma kuándatu-de taninu aná'an. ²²Ndasa kuu núsáa, chi kuni tu'un ñayivi já ní cha-ro, te taka kua'a ndíja-i. ²³Sá'a ja káka'an-ri jín-ró yá'a núsáa: A ká'io kuun cháa yá'a ja á ni kakeyu'u-dé. ²⁴Kuaka cha yá'a ná kí'in-de jín-ró. Te nasándoo-ró máá-ró jín-de. Te kua'a-ró xú'ún nuu-dé náva'a ná sété-de xini-dé. Yúan-na te juku'un ini taká ñayivi-ún ja tú kuti-gá nañ ío ja ní kádatu'ún-i sikí-ro, chi kunda ini-i ja súni jádatu máá-ró nuu ley. ²⁵Ko ñayivi s'in nación ja káandíja-ún, a ni kachaa-ri carta kua'an nuu-í ja má kuándatu-i ni iin tu'un yúan. Te ma kée-í kuñu ja ní soko nuu ndosó, ni niñi, ni kiti kuá'ñá. Te ma káka

téné-i. Achí-de. ²⁶Yúan-na te Pablo, ni jaka-de cháa-ún. Te inga kivi xían-ún, ni nasándoo-de máa-de jíin-de. Te ni kivi-de iní ve'e ij ja kástu'ún-de nuu-í na kivi jínu kándundoo-de te soko-dé kiti nuu-yá siki íin iin-de núu.

Ja ní kakatiin-i Pablo iní ve'e ij

²⁷Te kákuu-de ja sjínu-de ndí'usiá kivi-ún núu. Ko sava judío nuu Asia, ni kajini nuu Pablo kánde-de iní ve'e ij. Te ni kaská'an ndí'ni ñáyivi yúan. Te ni kakatiin Pablo. ²⁸Te ni kakana jaa: Chaa Israel, kua'a núu nda'a jíná'an-ró, chi chaa yá'a jka kuu-de taká nuu, stá'an-de nuu táka chaa te ká'an-de siki ñáyivi-yo, jíin siki ley, jíin siki lugar yá'a. Te suni a ni skívi-de sava chaa sín naciún iní ve'e ij yá'a te ni sáchá'an-de ve'e ij. Achí. ²⁹Chí onde ná kánde Pablo iní nuu-ún ni kajini judío ja kánde-de jíin Trófimo, chaa nuu Éfeso. Te ni kajani iní ja ní skívi Pablo cháa-ún iní ve'e ij. ³⁰Te nhí-ni nuu-ún ni kánda-i. Te ni kataka-i. Te ni kakatiin-i Pablo. Te ni kastáa-i-de ni kenda-de yata vé'e ij-ún. Te ni kanakasú-ni-i yuxé'é. ³¹Te kája'ni-í Pablo núu. Ko ni ja'an tu'un yá'a nuu general chaa tíin soldado ja ní nuu Jerusalén ni kánda-i kákuva-i. ³²Te chaa general, ni jaka-de soldado jíin capitán. Te kájinu-de kája'an-de onde nuu ká'jin ñáyivi kuá'a-ún. Te ni kajini ñáyivi já ní jakoyo general jíin soldado, te ni jakukuiñi-i ja kája'a-i Pablo. ³³Yúan-na te ni ja general te ni tiin-de Pablo. Te ni tá'u-de tínu ni jakunu'ni Pablo jíin úu cadena. Yúan-na te ni jka tu'ún ndé chaa kúu-de te naún ní sá'a-de. ³⁴Te ñáyivi kuá'a-ún, sava-i ni kakana-i iin tu'un te sava-ga-i inga. Te tú ní kúnda iní-de naún siki kúu ja súan kákuva-i. Te ni tá'u-de tínu kua'an Pablo cuartel. ³⁵Te nuu ní ja Pablo escalera ve'e-ún, te soldado ni kandiso Pablo, chí xaan ní kánda ñáyivi

kuá'a. ³⁶Chí kua'a ñáyivi vái koyo-i ichi yata soldado, te kákana jaa-i: Ka'ni-ní chaa jian, áchí-i. ³⁷Te káskívi-de Pablo iní vekaa, te ni ka'an Pablo jíin general: Á kuu ka'an-ná iin tu'un jíin-ní, áchí-de. Te ni kachí general jíin-de: Jini-ro ká'an-ro yú'u núu Grecia náún. ³⁸Nasu róo kúu máa chaa nuu Egipto ja íku nuu ni xndóna-ró-i ni kanakuatá'an máa-i, te suni ni kiñi'in-ró kúun mil chaa ku'ná kája'an-de jíin-ró onde nuu nú'un té'é náún. Achí. ³⁹Yúan-na te ni kachí Pablo: Máa-ná kúu ndija chaa judío, te iin se'e nuu Tarso, iin nuu ká'nu nda'nuu Cilicia. Te ká'an ndá'u-ná jíin-ní kua'a-ní tu'un ná ká'an-ná jíin ñáyivi yá'a. Achí-de. ⁴⁰Te general, ni ja'a-de tu'un. Te ni jukuñi Pablo nuu escalera. Te ni sá'a-de señal jíin ndá'a-dé nuu ñáyivi-ún. Te ná'in yúu-ni ni kákuu-i. Yúan-na te jíin yú'u hebreo ni ka'an-de:

Ja ní ka'an Pablo ja'a máa-de nuu-í

22Ñani jíná'an-ní, jíin táka ní chaa kákuu táa, kuni so'o-ní tu'un ká'an-ná ja'a máa-ná jíin-ní vina, áchí-de. ²Te ni kajini so'o-i ja ká'an Pablo tu'un jíin yú'u hebreo, te ví'f-gá ni kakuná'n-i. Te ni ka'an Pablo: ³Máa-ná kúu chaa judío, ni kaku ndija-ná iní nuu Tarso nda'nuu Cilicia. Ko ni ja'nu-ná iní nuu yá'a. Te escuela Gamaliel ni kutu'a va'a-ná ni stá'an-de tu'un ni'in ley nuu-yo núu-ná. Te káchiñú'ún va'a-ná nuu Dios nátu'un kásá'a máa-ní vina. ⁴Te ni chindikín-ná ñáyivi kákandíja tu'un yá'a onde ná ndí'i-i kuu. Te kúu chaa kúu ña'an, ni katiin-ná-i ni chindee-ná-i vekaa. ⁵Te sutu ñá'nu jíin táka chaa kákuu nuu, ni kajini-de ja súan ni sá'a-ná. Te suni cháa-ún, ni kachaa-de tutu nuu táka ñani. Te ni kaja'a-de tutu-ún nuu-ná ni ja'an-ná onde nuu Damasco ja kuáku'ni-ná ñáyivi káxi-ukú yúan. Te kinanchaka-ná-i onde nuu Jerusalén te ndo'o-i yá'a núu. ⁶Te ni

ki'in-ná ichi kua'an-ná. Te ni kuyani-ná yuñúu Damasco nátu'un kaxiuu kúu. Te ni ndii ncháa-ni nuu-ná ni jinú iin ndua ndíi ní kii ichi ándívi. ⁷Te ni ndua-ni-ná nuu ñú'un. Te ni jini so'o-ná ká'an iin tu'un jíin-ná: Saulo, Saulo, na-ja chíndikín-ro rúu, áchí. ⁸Yúan-na te ni ka'an-ná: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-ná. Te ni ka'an-ya jíin-ná: Máá-rí kúu Jesús ñuu Nazaret ja chíndikín-ro rúu, áchí-ya. ⁹Te cháa kája'an jíin-ná, ni kajini ndija-de ndua ndíi-ún, te ni kayu'ú-de, ko tú ní kajini so'o-de tu'un ni ka'an-ya jíin-ná. ¹⁰Yúan-na te ni ka'an-ná: Táta, te naún sá'a-ná, áchí-ná. Te ni kachí máá Jító'o-ná jíin-ná: Ndukoo te ki'in-ro ñúu Damasco. Te yúan ta'u tíñu nuu-ro ndasa sá'a-ró, áchí-ya. ¹¹Te tú ní jiní-ná nuu ní iin, chí ndíi ncháa ndua ndíi-ún. Te cháa kája'an jíin-ná, kátíin-na-de nda'a-ná kua'an-ná jíin-de onde ñuu Damasco. ¹²Te yúan káncháa iin cháa nání Ananías. Te taká ñayivi judío yúan káka'an ja cháa va'a kúu Ananías, chi va'a jándatu-de nuu ley. ¹³Te ni jaá cháa-ún te ni kandita-de nuu-ná. Te ni ka'an-de jíin-ná: Nání Saulo, ná ndúndijin nuu-ro, áchí-de. Te ni jini-ni-ná nuu-dé. ¹⁴Te ni kachí-de: Máá Dios ndíyi táa-yo, ni jani-ya róo vina ja ná júku'un ini-ro tú'un kuní-ya. Te kuni-ro núu máá I'a ndaa, te kuni so'o-ró tú'un ka'an-ya. ¹⁵Te kuu-ró testigo máá-yá nuu ndívii ñayivi taká ja ní jini-ro jíin já ní jini so'o-ró. ¹⁶Ma kúu uun ini-ro vina núsáa. Ndukuiñi te kuanducha-ro. Te kakan ta'u-ro núu-ya. Achí-de jíin-ná. ¹⁷Te ni naxió káva-ná ni ncháa-ná ñuu Jerusalén. Te jikán ta'u-ná ini ve'e ij, te ni skóto-ya náá. ¹⁸Te ni jini-ná nuu-ya ni ka'an-ya jíin-ná: Ndúkú ndéé-ró te kenda yachí-ro ini ñuu Jerusalén yá'a, chi ma kuátú'ún-i tu'un-ri jáni ndaa-ro núu-í, áchí-ya. ¹⁹Te ni ka'an-ná jíin-yá: Táta, a kajini-i ja ní kivi-ná ndíta'an ve'e sinagoga ni jatíin-ná

taká ñayivi kákandíja nuu-ní. Te ni stují-ná-i ni taan-ná-i vekaa. ²⁰Te kivi ní jichá niñi Esteban, cháa ni jani ndaa tu'un-ní, suni kándii-ná yúan sáa. Te ni jatú'ún-ná ja ní ji'i-de. Te ni ndíto-ná sa'ma cháa ni kaja'ni Esteban. Achí-ná jíin-yá. ²¹Te ni kachí-ya jíin-ná: Kuá'an, chí táji máá-rí róo ki'in jiká-ró onde nuu ñayivi sñin nación, áchí-ya jíin-ná. Achí Pablo. ²²Te a ni kajini ná'n-i onde ni ka'an-de tu'un yá'a. Yúan-na te ni kakuvaai. Te ni kaka'an jaa-i: Ná kúxio cháa jian ná kúu-de. Tú va'a cháa kúu-de ja kúchaku-ga-de ñuyivi yá'a. Achí-i. ²³Te súan kákana kó'ó-i. Te ni kaskée-i tikachi-i kája'an. Te ni kaskánda-i tikacha ñú'un. ²⁴Te ni tá'ú tíñu general ná kivi Pablo ini cuartel. Te ni ka'an-de ja ná xndichí soldado Pablo onde jíin cuarta náva'a kutuní ini general na siki ní kandonda ñayivi-ún siki Pablo. ²⁵Te ni kaju'ni-de Pablo jíin yó'o ñii. Te ni ka'an Pablo jíin cháa kúu capitán ja kándii-de yúan: Á ío ley kua'a-ní cuarta iin cháa ñuu Roma ja té chá'an-ga ndúkú víi-ní kuachi-de, áchí-de. ²⁶Te ni jini so'o capitán tu'un yá'a, te ni kee kua'an. Te ni ka'an jíin general: Ndasa sá'a-ní, chí cháa ñuu Roma kúu cháa yá'a, áchí. ²⁷Yúan-na te ni jaá general nuu Pablo. Te ni jika tu'un-de: Kachí nú suu cháa ñuu Roma kúu-ró, áchí. Te ni ka'an Pablo: Jaan, suu máá-ná kúu, áchí-de. ²⁸Te ni ka'an general: Ruu, chí ni ja'a-ri kua'a xú'ún, te ni kaja'a-de tu'un kuu-ri iin cháa ñuu yúan, áchí. Te ni ka'an Pablo: Ko náá, chí túu. Chí ini ñuu-ún ni kaku-ná, áchí-de. ²⁹Yúan-na te ja kákuni xndó'o-de, ni kákuxio-ni kája'an. Te suni onde general ni yu'ú, chí ni juku'un ini-de ja ní ju'ni-de Pablo. Te iin cháa ñuu Roma kúu Pablo. ³⁰Te inga kivi xían-ún, kuní-de kundaá va'a ini-de na siki kúu ja ní kandonda cháa judío siki Pablo. Te ni ndájí-de cadena núni Pablo. Te ni tá'ú-de tíñu ni taka

ṭaká sutu nánu jíin táká cháa junta. Te ni kiñi'in-de Pablo. Te ni jani-de nuu cháa ni kandututú.

**Ja ní kandij Pablo nuu
junta siki máá-de**

23 Yúan-na te ni ndakoto Pablo nuu junta. Te ni ka'an-de: Náni jíná'an-ní. Máá-ná chi a jiní va'a ini-ná ja ní jandatu va'a-ná nuu Dios onde vina. Achí-de. ²Yúan-na te máá sutú nánu-ga nání Ananías, ni tá'ú tínu nuu cháa ká'jin yani nuu-dé-ún ja ná kuá'a-ún iin jiki máá yú'u-dé. ³Te ni ka'an Pablo jíin sutú nánu-ún: Xáán ndoo ka'an-ro. Dios stují-yá róó. Chi kánchaa-ro já sánda-ro tínu-ri nátu'un ká'an ley. Chi vasa tú ío ley te tá'ú-ró tínu ja stují-dé ruu náún. Achí-de. ⁴Te ni kaka'an cháa ká'jin nuu-dé-ún: Naja ká'an ndiva'a-ró jíin sutú nánu Dios, áchi jíin-de. ⁵Te ni ka'an Pablo: Tú ní jiní-ná ja sutú nánu kúu-de nání, chi yóso núu tutú: Ma ká'an ndiva'a-ró siki cháa kúná'nu ini nuu-ro. Achí. ⁶Ko nuu ní jiní Pablo ja sáva-de kákuu-de saduceo te sava-ga-de kákuu-de fariseo, te ni ka'an jaa-de nuu junta: Náni jíná'an-ní, máá-ná kúu cháa fariseo, se'e fariseo. Chi núuku ini-ná ja náchaku ṭaká ndiyi, te ja yúán xndichí-ní náá. Achí-de. ⁷Te ja súan ni ka'an-de, te ni kakanáá cháa fariseo jíin cháa saduceo. Te cháa junta, sáin sáin tu'un ni kaka'an-de. ⁸Chi káka'an cháa saduceo ja má náchaku ndiyi, ni tú ká'io ndajá'a-yá, ni tachi. Ko cháa fariseo, kájatú'ún-de ndenúni tu'un-ún. ⁹Te xaan ní kuvaá. Te sava cháa káchaa tutu ja kákuu tá'an cháa fariseo, ni kandukuñi. Te ni kaka'an ni'in: Tú ni iin kuachi káni'in-rí siki cháa yá'a. Sanaa te ni ka'an ndija iin añu xí iin ndajá'a-yá jíin-de. Ma sáni'in ini-yo núu Dios núsáá. Achí. ¹⁰Te xaan ní kakanáá-i. Te general, yú'ú-de ja ndátá náa-i Pablo. Te ni tá'ú-de tínu ja ná kivi soldado te kaña nínu Pablo

sava ma'nú-i, te ná kivi-de ini cuartel. ¹¹Te akuáa-ún ni cháa-ni máá Jító'o-yo núu-dé te ni ka'an-ya jíin-de: Pablo, ma ndúku'á ini-ro, chi nátu'un ni jani ndaa-ro tú'un-ri ini nuu Jerusalén, suni súan kánúu kíkani-ró tú'un-ri onde ini nuu Roma, áchi-ya.

**Ja ní kanatiin tu'un
tá'an-i ka'ni-í Pablo**

¹²Te nuu ní kundijin, ni kaktutú sáva ñayivi judío. Te ni kanatiin tu'un tá'an-i. Te ni kaka'an téyí-i ja má kée kúti-í staa ni ma kó'o kuti-í nducha onde nú tú ka'ni-í Pablo. ¹³Te ví'í-gá uu xiko judío ni kaka'an téyí-i tu'un yá'a. ¹⁴Te ni kaja'an-i nuu sutú nánu jíin núu cháa kákuu nuu, te ni kaka'an-i jíin cháa-ún: Máá-ná, ni kaka'an téyí-ná ja má kée kúti-ná onde nú tú ka'ni-ná Pablo. ¹⁵Núsáá te máá-ní jíná'an-ní jíin táká junta, kuáka'an-ní jíin general ná kiñi'in-de Pablo cháa-de nuu-ní yá'a, chi kákuu-ní xndichí va'a-ga-ní-de, achi-ní. Te ná kótu'a máá-ná ka'ni-ná-de onde té cháa-ga-de yá'a. Achí-i. ¹⁶Ko iin se'e yí kuá'a Pablo, ni jini so'o-i ja súan ni kanatiin tu'un tá'an. Te ni ja'an-i ni kivi-i ini cuartel. Te ni kastu'un-i nuu Pablo. ¹⁷Te ni kana Pablo xini iin cháa kúu capitán. Te ni ka'an-de: Kunchaka suchí yá'a ki'in-ro jíin-i nuu general, chi ío iin tu'un kastu'un-i nuu-dé, áchi-de. ¹⁸Te capitán, ni jaka-de-i kua'an-de jíin-i nuu general. Te ni ka'an-de: Pablo cháa yíndi'u vekaa, ni ka'an nda'ú-de jíin-ná ja kinchaka-ná suchí yá'a nuu-ní, chi ío iin tu'un ka'an-i jíin-ní, áchi-de. ¹⁹Te ni tiin general nda'a-í. Te ni kuxio-de jíin-i. Te ni jika tu'un sá'í-de-i: Naún tu'un ka'an-ro jíin-rí kuní-ro, áchi-de. ²⁰Te ni ka'an-i: Cháa judío ni kaskétá'an-de tu'un ja yúchaan ka'an nda'ú-de jíin-ní kiñi'in-ní Pablo nuu táká cháa junta, chi xndichí va'a-de Pablo siki tínu kákuu-de, achi-de. ²¹Ko ma kándija-ní,

chi víí-gá uṽ xiko-de káindatu saí-de. Te káka'an téyíí-de ja má kée-dé staa ni ma kó'o-de nducha onde nú tú ka'ni-dé Pablo, áchí-de. Te vina a káindatu tu'a-de onde ná kuátu'un-ní. Achí-i. ²² Te ni tá'ú tínu general nuṽ-í, ja tú ni iin nuṽ kachí-i ja súan ni kastu'un-i nuṽ-dé. Te ni tájí-de-i kuano'on-í. ²³ Yúan-na te ni kana-de xiní úu capitán. Te ni ka'an-de: Sátu'a-ró úu ciento soldado, jíin uní xiko uxí soldado koso caballo, jíin úu ciento soldado kátíin lanza, ná-va'a kīngoyo-ró jíin-de onde nuṽ Cesarea ka'iin akuáa vína. ²⁴ Te suni ná sátu'a-de caballo koso Pablo. Te koto va'a-de Pablo kīngoyo-de onde nuṽ Félix chaá kúu gobernador, áchí-de. ²⁵ Te ni chaá-de iin carta ja ní ka'an tu'un yá'a: ²⁶ Máá-ná kúu Claudio Lisias. Te cháa-ná carta yá'a nuṽ ní Félix, gobernador ná'nu. Ta ni táa. ²⁷ Náyivi judío, ni katíin-i iin chaá yá'a. Te a yani ka'ni-í-de núú, ko ni nama-ná-de jíin soldado chi ni jini-ná ja cháa nuṽ Roma kúu-de. ²⁸ Te kuní-ná kundaa ini-ná naja kájikan-i kuachi siki-dé. Te ni jani-ná-de nuṽ junta máá-i jíná'an-i. ²⁹ Te ni jini-ná ja siki ley máá-i kájikan-i kuachi siki-dé. Ko tú ní'in-ná ni iin kuachi siki-dé ja kúu-de xí já kúndee-de vekaa. ³⁰ Ko ni ní'in-ná tu'un ja ní kanatiin tu'un tá'an náyivi judío siki-dé. Te ja yúan tájí-ná-de kujaa yachi-de nuṽ-ní. Te tá'ú-ná tínu nuṽ náyivi kájikan-i kuachi siki-dé ja súni ná jákoyo-i nuṽ-ní. Te yúan ka'an-i jíin-ní nú naja kájikan-i kuachi siki-dé. A ni kuu ni ka'an-yo táa. Achí. ³¹ Te soldado, ni kajaka núú-ni Pablo kua'an jíin-de onde nuṽ Antípatris natu'un ni ta'u tínu nuṽ. ³² Te inga kivi ní kanaxió káva-ni soldado káno'on onde cuartel, te ni kaxndoo Pablo nuṽ soldado káyoso caballo ná kí'in-ún jíin-de. ³³ Te ni jakoyo-ún nuṽ Cesarea. Te ni kaja'a carta nuṽ gobernador yúan. Te suni ni jani ndii Pablo nuṽ-dé. ³⁴ Te ni ka'u gover-

nador carta-ún. Te ni jika tu'un-de ndé estado kúu Pablo. Te ni jini-de ja cháa nuṽ Cilicia kúu Pablo. ³⁵ Te ni ka'an-de: Ná cháa chaá kájikan kuachi siki-ro. Yúan-na te kuni ná'in-rí tu'un ka'an-ro, áchí-de. Te ni tá'ú-de tínu ni jakuva'a Pablo ini palacio Herodes.

Ja ní ka'an Pablo ja'a máá-de nuṽ Félix

24 Te nuṽ ú'un kivi te máá sutú ná'nu Ananías jíin sáva chaá kákuu nuṽ, jíin iin chaá ká'an yu'u núu-dé nání Tértulo, ni chakoyo nuṽ-ún. Te ni kivi koyo nuṽ gobernador ni kasátu'ún siki Pablo. ² Te ni kana gobernador xiní Pablo. Te ni sátu'ún Tértulo siki-dé ni ka'an: Táta, ja ní kúu ja vindaá vinené káxiukú-yó. Te ja vá'a chaá kúu-ní te ni kejá'a ndúva'a taká tínu ini nuṽ yá'a sá'a-ní. ³ Chi nene kánakuatá'ú-yó taká tínu sá'a-ní taká lugar. Te kúsi iní-yo jíin, chi xaan vá'a sá'a-ní, táta Félix. ⁴ Ko ká'an nda'ú-ná jíin-ní, ma kiti ini-ní, te kuni so'o-ní iin tu'un lúl ká'an-ná jíin-ní nú va'a-ní. ⁵ Chi ni kajini-ná chaá yá'a ja kúu-de iin kue'e kúu-de iin kuachi. Te kánakuatá'an máá náyivi judío ní iní nuyivi sá'a-de. Te skandá-de taká chaá nazareno. ⁶ Te suni a ndúkú ndéé-de sáchá'an-de ve'e i, ko ni kakatiin-ná-de. Te kákuuní-ná sándaá-ná jíin-de núú, natu'un ká'an ley máá-ná. ⁷ Ko ni jaá-ni general Lisias, te ni janchaa-de chaá yá'a nda'a-ná. ⁸ Te ni tá'ú-de tínu ja cháa kájikan kuachi siki-dé, ná kíkoyo-de nuṽ-ní. Te vina kuu xndichí máá-ní-de, te ná kuní-ní jíin yú'u máá-de ná káa taká kuachi ja jikán-ná siki-dé nuṽ-ní. Achí-de. ⁹ Te suni ni kasátu'ún náyivi judío siki-dé káka'an ja súan kúu ndija taká kuachi-de. ¹⁰ Yúan-na te ni sá'a gobernador señal nuṽ Pablo ná ká'an-de. Te ni ka'an Pablo: A jini-ná ja kuá'a kuíá kúu-ní gobernador ini nuṽ yá'a,

te yuán kúsií iní-ná sándaá-ná iin tu'un sikí máá-ná nuu-ní. ¹¹ Chi máá-ní, kuu juku'un ini-ní ja té kuu-ga uxi uu kivi ní kaa-ná ni ja'an-ná nuu Jerusalén ni jachinú'un-ná Dios yúan. ¹² Te chaá yá'a, tú ní kájiní kuti-dé nú státá'an-ná jíin fin chaá ini ve'e ii, xí nú xndóna-ná ñayivi iní ve'e ii, xí iní máá nuu. ¹³ Ni tú prueba taká kuachi kásátú'un-de sikí-ná. ¹⁴ Ko kachi ndaa-ná nuu-ní ja chínú'un-ná Dios ndiyi táa-ná. Ko modo chínú'un-ná-ún, káka'an-de ja sá'an ñáá kúu. Te kándíja-ná taká tu'un yóso núu tutú ley jíin núu tutú chaá ni ka-jani tu'un-ya ondé sáá. ¹⁵ Te iin núu-ni kándíja-ná jíin-de tu'un ká'an Dios ja náchaku taká ndiyi, kúu ñayivi vá'a te kúu ñayivi ú'u. ¹⁶ Ja yúan jíitú iní-ná sá'a-ná taká tiñu va'a náva'a tú kuka nuu-ná nuu Dios jíin núu ñayivi. ¹⁷ Ko kua'a kuía ni kuu, te vásá ní nchaá-ná ni sá'a-ná caridad nuu ñayivi núu ná. Te suni ni ja'ni-ná kiti núu-ya. ¹⁸ Te ni kani'in-dé náá ini ve'e ii kánde-ná násándoo-ná máá-ná. Ko tú ní káxiukú ñayivi kuá'a ja kakuvaá-i jíin-ná, ko ni ka'jin yakú chaá nuu Asia jíin-ná. ¹⁹ Te ná kuíni chaá-ún nuu-ní yá'a. Te ná ká'an máá-de sikí-ná nú naún kuachi ni sá'a-ná kájaní ini-de. ²⁰ Xí ná ká'an chaá ká'jin yá'a te nú ni kani'in-dé iin kuachi xaan sikí-ná kivi ní kandii-ná nuu junta-de yúan. ²¹ Xí sánaa te ká-jani ini-de ja kuáchi-ná kúu máá yá'a-ni, chi kivi ní kandii-ná nuu junta ni ka'an jaa-ná: Kándíja-ná ja náchaku taká ndiyi, te ja yúan káxndichí-ní náá, áchí-ná. Achí Pablo. ²² Te ni jini so'o Félix tu'un yá'a. Te a kúndaá va'a ini-de jíin íchi yá'a. Te ni sténdatu-de-ún jíiná'an. Te ni ka'an-de: Ondé ná cháá general Lisias te kuní ndí'i-ri tiñu kákuni-ro. Achí-de. ²³ Te ni tá'ú-de tiñu nuu capitán ná kóto va'a Pablo. Te ni ja'a-de tu'un ná káka kuu-de iin tí'li. Te ma kasú nú vai tá'an-de kinchaka-i ja kée-dé, xí

kíka'an-i jíin-de. ²⁴ Te ni kuu yakú kivi. Te ni chaá Félix jíin ñásfí-de Drusila, ña'an judía kúu-ña. Te ni kana-de xini Pablo. Te ni jini ná'in-de tu'un ja kánúú kándíja-yó núu Jesucristo. ²⁵ Te ni ka'an Pablo jíin-de ndasa jíka tiñu ndaa, te ná kúxndíi va'a-de máá-de. Te suni ni jani Pablo tu'un ja cháá juicio. Te ni yu'ú Félix. Te ni ka'an-de: Vina te kuá'an. Ko nú inga kivi núña-ri te kana-ri xini-ro kí-ró, áchí-de. ²⁶ Te suni núkuu ini-de ja kuá'a Pablo xu'un núu-dé núu. Ja yúan tiní jínu ni kana-de xini Pablo ni ja'an-de nuu-dé ni ndatu'un-de jíin-de. ²⁷ Ko nuu ní ndí'i uu kuia te ni nukuiñi Porcio Festo nuu Félix. Te kuní Félix ja ná kúsií ini ñayivi judío jíin-de. Te yúan ní skéndo-de Pablo ini vekaa.

Naja kuní Pablo ki'in-de nuu César

25 Te uní-ni kivi já ní kivi Festo kúu-de gobernador ini nuu-ún, te ni kenda-de ini nuu Cesarea kua'an-de onde nuu Jerusalén. ² Te taká sutu ñá'nu jíin taká chaá kakuñá'nu nuu ñayivi judío, ni jakoyo nuu Festo. Te ni kajani tu'un nuu-dé sikí Pablo. Te ni kaka'an ndá'ú jíin Festo, ³ ja nú va'a-de te ná táj'í-de Pablo no'on nuu Jerusalén. Chi ni kanatiin tu'un tá'an ja ká'ni Pablo ini ichi. ⁴ Ko ni kachi Festo ja á yíndi'u va'a Pablo onde nuu Cesarea, te suni naki'in yachi máá-de ichi nó'on-de. ⁵ Te ni ka'an-ga Festo: Ndé róó kánuña-ró kí'in-ro, ná kúun-ró kóngoyo títú-ró jíin-rí. Te yúan ka'an-ro te nú ío kuachi-de. Achí-de. ⁶ Te ni kendo-de jíin cháa-ún nátu'un una xí uxi kivi. Te ni nchaá-de nuu Cesarea. Te inga kivi ní nungoo-de ini municipio. Te ni tá'ú-de tiñu ni chaá Pablo nuu-dé. ⁷ Te a ká'jin chaá judío ja ní kikoyo ichi núu Jerusalén. Te ni chaá Pablo te ni kajikó ndúu-ún-de. Te ni kánda nda ni kásátú'un téyíi sikí-dé. Ko tú ní kákundéé jíin tu'un tú'ún. ⁸ Te ni ka'an Pablo ja'a máá-de:

Tú ní sá'a-ná ni iin kuachi sikí ley judío, ni sikí vé'e ií, ni sikí César, áchí-de. ⁹Ko Festo, chí ná kúsií iní chaa judío kuní-de, te nì ka'an-de jíin Pablo: Á tú kuní-ro kí'in-ro ondé ñuu Jerusalén te yúan sándaar-ri taká tu'un yá'a, áchí-de. ¹⁰Te nì ka'an Pablo: A kándii-ná iní municipio César vina, te yá'a níni kúndaatiñu-ná. Máá-ní, a jiní va'a-ní ja tú ní sá'a-ná ni iin kuachi sikí chaa judío. ¹¹Chí nú ío kuachi-ná, nú nì sá'a-ná iin kuachi xaan já ká'ni-ní náá te vatuni kuuná núsáá. Ko nú tú ío ndaa tu'un kásátú'un chaa yá'a sikí-ná, te nì iin chaa ma kuu ku'a-de náá nuu chaa yá'a jíná'an-de. Núsáá te kí'in-ná nuu César kuní-ná. Achí-de. ¹²Te Festo, nì kandatú'un-de jíin junta, te nì kachí-de jíin Pablo: A nì ka'an-ro já kí'in-ro núu César kuní-ro. Vina te kí'in-ro núu-dé núsáá. Achí-de.

Ja ní ka'an Pablo ja'a máá-de nuu Agripa

¹³Te nì kuu yaku kivi. Te nì jaa rey Agripa jíin Berenice onde ñuu Cesarea káka'an-de jíin Festo. ¹⁴Te kua'a kivi ní kaxiukú-de yúan. Te nì jani Festo tu'un Pablo nuu rey-ún: Ío iin chaa yá'a nì skéndoó Félix kándeé vekaa. ¹⁵Te ná nì ja'an-ná ñuu Jerusalén, te sutu ñá'nu jíin ñáyivi kákuu nuu judío, nì jakoyo-i nuu-ná kájikan-i kuachi sikí chaa yá'a. ¹⁶Te nì kachí-ná jíin-i ja tú ío costumbre chaa ñuu Roma ja ká'ni-dé iin chaa nú tú xna'an-ga kuini ñáyivi kájikan kuachi sikí-dé nuu-dé. Yúan-na te kuu ka'an-de ja'a máá-de nuu kuachi-ún. ¹⁷Yúan-na te nì chakoyo tútú-i yá'a. Te inga kivi tú ní kúkuéé-ná nì nungoo-ná mesa sándaar-ná kuachi. Te nì tá'ú-ná tiñu nì kii chaa yá'a. ¹⁸Te ká'jin ñáyivi kájikan kuachi sikí-dé. Ko tú ni iin kuachi xaan ní káni'in-i sikí-dé nátu'un jáni iní-ná núu. ¹⁹Chí máni sikí já kákandíja máá-i nì kuu tu'un-ún, jíin sikí iin chaa nání

Jesús ja á nì jíi-de. Ko Pablo, áchí-de ja chakú ndija chaa-ún. ²⁰Te máá-ná, tú ní kútuní kuti iní-ná ndasa kúndaatiñu-un. Te nì jiká tu'un-ná-de, sánaa kuní-de kí'in-de ñuu Jerusalén te yúan kúndaatiñu kuachi-de. ²¹Ko máá Pablo, nì kachí-de ja kí'in-de nuu Augusto te kúndaatiñu kuachi-de yúan kuní-de. Te nì tá'ú-ná tiñu ná kúndeé-de vekaa onde táji-ná-de kí'in-de nuu César. Achí-de. ²²Yúan-na te nì kachí Agripa jíin Festo: Máá-ná, suni kuni so'o-ná tu'un ká'an chaa jian kuní-ná, áchí-de. Te nì kachí Festo: Yuchaan te kuni so'o-ní tu'un ká'an-de, áchí-de. ²³Te kivi xian-ún, nì chakoyo Agripa jíin Berenice ká'io tu'a-de. Te nì kivi koyo-de iní municipio jíin sáva general jíin chaa kákuñá'nu iní ñuu-ún. Te nì tá'ú tiñu Festo nì chaa Pablo. ²⁴Te nì ka'an Festo: Tá-ta rey Agripa jíin taká ní chaa kaxiukú jíin-ná yá'a. Vina te nde'é-ní nuu chaa yá'a, chí sikí-dé nì kandonda taká ñáyivi judío ñuu Jerusalén jíin ñáyivi judío ñuu yá'a kájikan-i chaa yá'a nuu-ná te káka'an-i ja tú ío va'a kuchaku-ga chaa yá'a. ²⁵Ko tú ní'in-ná ni iin kuachi sikí-dé ja kuu-de. Ko nì ka'an-de ja kí'in-de nuu Augusto kuní-de. Te ja yúan ní ka'an-ná ja táji-ná-de kí'in-de. ²⁶Te sikí chaa yá'a tú kútuní iní-ná ñaún tu'un chaa-ná nuu jíto'o-ná. Ja yúan ní kiñi'in-ná-de nuu-ní jíná'an-ní, te kánúú-gá nuu máá-ní, táta rey Agripa. Te xndichí-ní-de náva'a ná ní'in-ná tu'un chaa-ná carta kí'in. ²⁷Chí kúka nuu-ná táji-ná iin preso kí'in, te nú tú kastu'un-ná ñaún kuachi kájikan-i sikí-dé. Achí-de.

26 Te nì kachí Agripa jíin Pablo: Já'a-ri tu'un ka'an-ro já'a máá-ró, áchí-de. Te nì skaa Pablo nda'a-dé. Te nì ka'an-de ja'a máá-de: ²Kúsií iní-ná vina, chí kuu ka'an-ná ja'a máá-ná nuu-ní, táta rey Agripa. Chí ñáyivi judío, kásátú'un-i sikí-ná. ³Chí a jiní va'a máá-ní taká taninu jíin taká tu'un ñáyivi judío

jíná'an-i. Ja yúan ká'an nda'ú-ná jíin-ní ja jíin paciencia kuni so'o-ní tu'un kani-ná nuu-ní. ⁴A kájiní taká ñayivi judío ndasa ni sá'a-ná onde lúli-ná, chí onde ná lúli-ná ni nchaa-ná jíin ñayivi ñúu-ná jíin iní nuu Jerusalén. ⁵Te máa-de, nú kákuni-de kachí ndaa-de, te a kájiní-de náa ja onde xnañúú ní kuu-ná in fariseo. Te sa'an fariseo, yíi-ga kaa vasa taká-ga sa'an-yo. ⁶Te vina, chí sikí ja núkuu iní-ná tu'un ni keyu'u Dios nuu ndíyi táa-yo, yúan ní kákana-de náa vina kúnda kuachi-ná yá'a. ⁷Chí ndí'uxí uú tata Israel, ndúú ñúú kájatínu va'a-i nuu-yá sanaa te kuni máa-i tu'un ni keyu'u-yá. Sikí tú'un yá'a ni kasátú'un cháa judío sikí-ná, tata rey Agripa. ⁸Te naja ká-jani iní-ní ja má kúu naschakú Dios taká ndíyi. ⁹Te máa-ná, ni jani iní-ná ndíso-ná tínu ndonda téyíi-ná sikí s'ví Jesús nuu Nazaret núú. ¹⁰Te tínu-ún, suni súan ni sá'a-ná iní nuu Jerusalén. Chí ni ni'in-ná orden nuu taká sutu ñá'nu. Te xaan ní taan-ná ñayivi ndóo iní vekaa. Te suni ni chu'un-ná voto ja ná kúu-i, te ni kají'i-i. ¹¹Te tini jínu ni xndó'o-ná-i iní taká ve'e sinagoga. Te fuerza stétuu-ná ka'an ndíva'a-i núú, chí téyíi xaan ní kití iní-ná nuu-í. Te ni chindikín-ná-i jínu-ná jíin-i onde nuu jíká. ¹²Te jíku-ná jíin tínu-ún. Te ni ja'an-ná nuu Damasco ndíso-ná tínu sutu ñá'nu. ¹³Te máa ká'uxí uú kúu, tata rey, kua'an-ná ichi-ún. Te ni jini-ná in ndua ndíi ní kii ichi ándívi, ví'i-gá vasa ndíkaníi kaa. Te ni ndii ncháa-ni ní núu-ná jíin núu cháa kuangoyo jíin-ná. ¹⁴Te ni kandua ndí'i-ná nuu ñú'un. Te ni jini so'o-ná tu'un ni ka'an jíin-ná jíin yú'u hebreo: Saulo, Saulo, naja chindikín-ro rúu. Xaan yíi kúu ja kuañú yatá-ró punta garrocha. Achí. ¹⁵Yúan-na te ni ka'an-ná: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-ná. Te máa Jító'o-ná ni kachí-ya jíin-ná: Máa-rí kúu Jesús ja chindikín-ro rúu. ¹⁶Ndukoo

te kundii-ro, chí ni kenda-ri nuu-ro náva'a kani-ri róo kuatínu-ró núu-rí, te kani ndaa-ro tú'un naún ní jini-ro jíin sava-ga tu'un ka'an-ri jíin-ró, chí ndenda-ga-ri nuu-ro. ¹⁷Te nama-ri róo nuu taká ñayivi ñúu-ro jíin núu ñayivi sáin nación. Chí nuu ñayivi-ún tájí-rí róo kí'in-ro vína. ¹⁸Náva'a kuña-ro ndúchi-í. Te ná kenda-i chíi ñuñaa nuu tá'u Satanás tínu nuu-í, te no'on-i nuu Dios nuu ío ndijin, náva'a kandíja-i nuu-rí te sá'a-ri tuká'nu iní-ri nuu-í. Yúan-na te ni'in-í ta'u jíin ñayivi ní sásin-ri. Achí-ya jíin-ná. ¹⁹Tata rey Agripa, ja yúan tú ní sání'in iní-ná nuu tú'un ni jini so'o-ná onde andívi. ²⁰Chí xna'an-ga ni jani-ná tu'un nuu ñayivi kaxiukú ñúu Damasco, jíin iní nuu Jerusalén, jíin ní ñúu Judea, jíin núu ñayivi sáin nación. Ni jani-ná tu'un nuu-í ja ná nakani iní-i, te ná náxíó káva iní-i ichi núu Dios, te ná sá'a-i tínu va'a ja kánúú sá'a-i te nú a ni nakani iní-i. ²¹Ja sikí yá'a te ni kakatiin ñayivi judío náa iní ve'e ii. Te ka'ni-í náa kákuni-i núú. ²²Ko ni chindéé ní chituu Dios náa, te kándii ni'in-ná onde vina, jáni ndaa-ná tu'un nuu ñayivi lúli jíin núu ñayivi ñá'nu. Chí Moisés jíin cháa ni kajani tu'un Dios onde sáa, súan ni kajani-de tu'un ná taká tínu cháa. Te suni máa yúan-ni ká'an tuku máa-ná. ²³Chí ni kajani-de tu'un ja kánúú ndó'o Cristo, te xna'an-ga máa-yá nachaku vasa taká-ga ndíyi, náva'a kani-ya tú'un ja ní ndundi-jin nuu ñayivi ñúu-yo jíin núu ñayivi sáin nación. Achí-de. ²⁴Te súan ni ka'an Pablo ja'a máa-de, te ni ka'an jaa Festo: Kátachi-ro, Pablo. Ja ní skuá'a xaan-ro te ndúkú kútachi-ro. Achí. ²⁵Ko ni ka'an Pablo: Tú kátachi-ná, tata Festo, chí ío káji iní-ná ká'an ndaa-ná tu'un yá'a. ²⁶Chí máa rey, a jini va'a-de taká tu'un yá'a. Te tú yú'u-ná ka'an-ná tu'un yá'a jíin-de. Chí a jini-ná ja tú kúñaa iní-de jíin ní in tu'un ká'an-ná, chí tú sa'í jíka taká tínu yá'a. ²⁷Tata rey

Agripa, á kándija-ní ja káka'an cháa ká-jani tu'un-ya onde sáa. A jiní máá-ná ja kándija-ní, áchí Pablo. ²⁸ Yúan-na te ni ka'an Agripa jín Pablo: A yani kándija-ri nuu Cristo sá'a-ró kuní-ro, áchí-de. ²⁹ Te ni ka'an Pablo: Vasa a yani xí túu, ko jikán ta'u-ná nuu Dios ja máá-ní jín táká-ga cháa kájini so'o tu'un ká'an-ná vina, ná ndúu-ní nátu'un máá-ná, ko cadena yá'a chí túu, áchí-de. ³⁰ Te ni ndí'i ni ka'an Pablo taká tu'un yá'a. Te ni ndukuiñi rey jín gobernador jín Berenice, jín táká cháa ni kaxiukú jín-de. ³¹ Te ni kakuxio sñin máá-de. Te ni kanda'tu'un-de: Tú ni iin kuachi ní sá'a cháa yá'a ja kúu-de xí ja kúndee-ga-de vekaa, áchí-de. ³² Te ni kachi Agripa jín Festo: Kuu sí'a-ní cháa yá'a núú, nú tú ní ká'an-de ja kí'in-de onde nuu César kuní máá-de. Achí-de.

Jín barco kua'an Pablo ichi núu Roma

27 Te ni kunda ja kóngoyo-ri jín barco onde nuu Italia. Te ni kaja'a-de Pablo jín sáva-ga cháa ká'in vekaa-ún nuu iin capitán nání Julio ja tñin-de soldado nání Augusto. ² Te ni kivi koyo-ri iní iin barco nuu Adramitio kaja'an-ri ichi yú'u mar nuu Asia. Te suni iin cháa onde nuu Macedonia nuu Tesalónica ja nání-de Aristarco, kua'an-de jín-rí. ³ Te inga kivi ní jakoyo-ri nuu Sidón. Te Julio, ni kundá'u iní-de Pablo. Te ni ja'a-de tu'un ni jandé Pablo amigo-de, náv'a chindéé chítuu-i-de. ⁴ Te nuu yúan ni kenda-ri kaja'an-ri jín barco, ni kaja'a-ri ichi chí nuu Chipre nuu ndó'yo tachi, chí sua ni nana nuu tachi. ⁵ Te ni kundéé-rí ni kaja'a-ri nuu mar Cilicia jín núu mar nuu Panfilia. Te ni jakoyo-ri nuu Mira ja kánde iní nuu Licia. ⁶ Te nuu yúan ni ni'in capitán iin barco nuu Alejandría ja kí'in ichi núu Italia. Te ni skávi-de ruu iní barco-ún jín'an-ri. ⁷ Te kua'a

kivi ní kajika kuéé-ri nuu ndúcha-ún. Te fuerza-ni ni jakoyo-ri yuñú Gnido. Te tuká ní ja'a tachi-ún tu'un kaka-ri. Te ni kaja'a-ri ichi chí nuu Creta nuu ndó'yo tachi, xiin nuu Salmón. ⁸ Te xaan ní ndúkú ndéé barco-ún. Ni jika nduu te ni jakoyo-ri jín iin lugar nuu káskúnán-i Buenos Puertos. Te yani puerto-ún ío nuu Lasea. ⁹ Te vina chí a ni kuu kua'a kivi. Te sanaa te kiñá'an iin tundó'o nuu mar, chí a ni ja'a viko kóndicha iní, te ni ka'an ni'in Pablo jín-de: ¹⁰ Táta jín'an-ní, jiní-ná ja xaan yí koo viaje yá'a, te kii iin tundó'o siki barco. Ko nasu máá iin barco jín ndátñu naa, chí suni kii tundó'o-ún siki máá-yó. Achí-de. ¹¹ Ko tú ní kándija capitán ja ká'an Pablo, chí sua ni kándija-ga-de tu'un ká'an cháa skáka barco-ún jín ja ní ka'an cháa xín barco. ¹² Ko siki ja puerto-ún tú ío va'a ja kéndoo-de ní víko víjin, te ni kanakani iní kua'a-gá-i ja kenda koyo-i yúan, sanaa te kuu jakoyo-i nuu Fenice, te yúan kendo-i viko víjin kájani iní-i. Chí nuu Fenice kuu iin puerto nuu Creta ja jito xín ichi nínu jín ichi véé. ¹³ Te ni kee iin tachi ichi sur. Te ni kajani iní-i ja ja'a-i nuu kákuni-i. Te ni skáka-ga-i barco, kájika nduu-i nuu Creta.

Ja ní ndonda iin tachi xaan siki barco

¹⁴ Ko ni kunúu. Te ni ndonda-ni iin tachi xaan ja nání Euroclidón. ¹⁵ Te ni stáa-ni barco kua'an-ni jín. Te tú ní kuu kundéé barco jín tachi. Te ni kasía-ni-ri kua'an te kuangoyo-ni-ri jín. ¹⁶ Te ni jakoyo-ri nuu ndó'yo tachi chí iin isla lúlí nání Claudia. Te u'u xaan ní kanatiin-ri barco lúlí ja ndikín yata. ¹⁷ Te ni kaskívi-i iní barco ká'nu. Te ni kaju'ni va'a-i máá barco ká'nu jín yó'o jín vitú. Te ni sijnú-i sa'ma xndéché ichi xiní, chí káyú'u-i ja tñin barco nú kaku'un yu'u mar. Te súan-na kaja'an-ri jín. ¹⁸ Ko xaan ní kaja barco ni sá'a tachi xaan. Te kivi xían-ún, ni kakejá'a-i

káskána-i taká ndatíñu ndíso barco. ¹⁹ Te kivi uní, taká ndatíñu játíñu barco ni kajacha nda'a-rí. ²⁰ Te kua'a kivi tuká ndijin tūun ndikandii jín tíñuú xíní, ni tú ní júkuiñi kuti tachí xáan-ún. Te tuká káñukuu ini-ri kaqu-ri núú. ²¹ Te ni kuu kivi já tuká káyee kúti-rí staa. Te ni jukuiñi Pablo sava mañú cháa-ún. Te ni ka'an-de: Táta, ni káandatu-ní tu'un ni ka'an-ná, te ma kenda-yó iní ñuu Creta, te ma koto-yó túndó'o yá'a ni ma náa ndatíñu núú. ²² Ko vina ka'an ni'in-ná jín-ní, ma kúku'a ini-ní jíná'an-ní. Chi ni iin-ní ma náa-ní. Chi máni máa-ni ndatíñu jín barco kúu ja náa. ²³ Chi kuni-ni ni kanchaa iin ndajá'a máa Dios jín-ná. Chi I'a-ún xín náa, te játíñu-ná nuu-yá. ²⁴ Te ni kachi-ya jín-ná: Pablo, ma yú'ú-ro, chi kánúú jáa-ro núu César. Te a ni ja'a Dios taká cha kua'an jín-ró ján núu-ro. Achí-ya. ²⁵ Táta jíná'an-ní, ma yú'ú-ní núsáa. Chi máa-ná, a kándija-ná nuu Dios ja súan kuu natu'un ni ka'an-ya jín-ná. ²⁶ Ko níni kíkani-yó núu iin isla, achí-de. ²⁷ Te ni kuu uxí kuun ákuáa. Te kájika-ri nuu mar Adriático. Te nuu ní kuu sava núú, te kájani ini ñayivi káskáka barco ja á ni kakuyani-ri nuu iin ñu'un íchí. ²⁸ Te ni kaskuíta ka'nu-i iin plomada chi nducha. Te ni kajini-i ja ío oko nda'a. Te ni kajika-ga-i iin tíli. Te ni kanaskuíta ka'nu tuku-i plomada. Te ni kajini-i ja ío-ga xia'un nda'a. ²⁹ Te káyu'ú-i ja-i iin nuu ío toto chíi nducha. Te ni kaskána-i kuun kaa tákanchu tñin yata barco-ún kua'an. Te kákuñi-i ja ná kúndijin yachi yachi. ³⁰ Te cha káskáka barco, kákuñi-de kunu-de ki'in-de jín barco lúli, te xndóo-de barco ka'nu núú. Ja yúan ní kaskúun-de barco lúli-ún nuu ndúcha, te kásá'a-de ja kí'in-de ichi núu barco ka'nu ja skáa-ga-de ka tákanchu yúan núú. ³¹ Te ni kachi Pablo jín capitán jín soldado: Nú tú kendo cha yúan ini barco ka'nu yá'a, te ma

kúu kaqu kuti máa-ní jíná'an-ní, achí-de. ³² Yúan-na te soldado, ni kaxiti-dé yo'o tñin barco lúli. Te ni kasía-ni-de ni tene kua'an. ³³ Te nuu kuákundijin te ni ka'an ndéé Pablo jín taká cha ja ná kée-dé staa: Vina ío uxí kuun kivi já káindito-ní te ká'io ndicha ini-ní chi tú ní káyee kúti-ní staa. ³⁴ Te ka'an nda'ú-ná jín-ní ja ná kée-ní staa, te ná nani'in ini-ní núsáa. Chi ni iin-ní, ma náa ní iin xini-ní. Achí-de. ³⁵ Te ni ndi'i ni ka'an-de tu'un yá'a. Te ni ki'in-de iin staa. Te mañú taká ñayivi-ún ni jikan ta'u-dé nuu Dios. Te ni sakuachí-de. Te ni kejá'a-de yée-dé staa-ún. ³⁶ Yúan-na te ni káundéé iní taká-i. Te sumi ni kayee-í staa. ³⁷ Te ja úndi'i-ri ká'io uu ciento uni xiko xia'un iin-ri ja kaxiukú-rí ini barco. ³⁸ Te ni kanda'a chi-i ja ní kayee-í staa. Yúan-na te ni kajacha-i trigo kua'an nuu ndúcha-ún, ni kanasáñama-i barco.

Ja ní naa barco nuu ñu'un íchí

³⁹ Te nuu ní kundijin, te tú ní kánakuñi-i ñu'un íchí. Ko ni kajini-i iin nuu kátisú'ú ja ío ñití. Te kákuñi-i ja-i yúan jín barco nú ná kúu sá'a-i. ⁴⁰ Te ni kaxiti-í yo'o yíi ka tákanchu yúan. Te ni kaxndóo-i ka-ún nuu mar. Te ni kastá'ya-i nuu tñin su'ma skuíko barco. Te ni kajata kaa-i sa'ma xini náva'a xndéché tachí barco. Te ni kajika-i kua'an-i ichi yú'u mar. ⁴¹ Ko ni jakoyo-de iin nuu náketá'an uu yucha ini mar. Te ni kaku'un tá'an barco jín toto jín ñití. Te ichi núu barco-ún ni tñin-ni, te tuká ní kandá kuti. Te yata barco-ún ni ka'ya-ni ja ní'in ni kaku'un su'ma mar. ⁴² Yúan-na te ni kádatu'ún soldado ja ká'ni taká preso nává'a ma súchá ni iin-i ja kúnu-i. ⁴³ Ko kapitán-ún, nama-de Pablo kuni-de. Te ni jasú-de tu'un-ún. Te ni tá'ú-de tñin nú ndé ñayivi kúu súchá-i te ná kée-ni-i ki'in-i nuu mar xna'an-ga te jakoyo-i onde nuu ñu'un íchí. ⁴⁴ Te sava-ga-i ná kenda-i ki'in-i, sava-i koso

téne-i jíin tabla te sava-ga-i jíin pedazo yunu barco. Te súan ni kakaku ndi'i-i ni jakoyo-i ñu'un íchí.

Já ní ta'an Pablo ñuu isla Malta

28 Te nuu ní kakaku-ri, yúan-na te ni kani'in-rí tu'un ja isla-ún nání Malta. ²Te ñayivi sín yu'u yúan, ni kakumaní-í jíin-rí jíná'an-ri. Te ni kastá'an-i iin ñu'un, chí kúun sau te vijin sá'a. Yúan-na te ni kakana-i xini-rí ni jakoyo-ri nuu-í. ³Te ni stútú Pablo yaku titaka. Te ni taan-dé nuu ñú'un. Te iin koo, jínu-tí ní kenda-tí já ní kuní'ní. Te ni chiyú'ú-ni-tí ndá'a-dé. ⁴Te ñayivi sín yu'u ñúu-ún, ni kajini-i ja ndíta kaa koo-ún yíyú'ú-tí ndá'a-dé. Te káka'an-i: Ndaa ja cháa já'ni ndíyi kúu chaá yá'a núsáá. Te vasa a ni kaku-de nuu mar, ko máa I'a tu'un ndaa tú já'a tu'un kuchaku-ga-de, áchí-i. ⁵Ko Pablo, ni kisi-de koo-ún nuu ñú'un. Te tú naún ní tá'an-de. ⁶Te máa-i, káindatu-i ja chú'un kuiñi-dé xí nduá-de te kuu-de. Ko ni kuná'an xaan káindatu-i ni kajini-i ja tú naún ní tá'an-de. Yúan-na te ni nakani ini-i te ni kaka'an-i ja iin i'a kúu Pablo. ⁷Te yani yúan ni io ñu'un cháa kúu gobernador ini isla-ún, nání-de Publio. Te chaá-ún, ni kana-de ruu jíná'an-ri. Te ni ja'a núu-de ve'e-de ni kakendoo mani-rí jíin-de uni kivi. ⁸Te táa Publio kátúu-dé nuu jíto, kú'u-de jíin ku'e kiji jíin iin ku'e kúun chíi-de. Te ni kivi Pablo ve'e chaá-ún. Te ni jikan ta'u-dé. Te ni chaá-de nda'a-dé siki cháa-ún. Te ni nduva'a-ni chaá-ún. ⁹Yúan-na, te suni sava-ga ñayivi kaku'u ní isla-ún, ni jakoyo-i. Te ni kanduva'a-ni-i. ¹⁰Te ñayivi-ún, ni kajatú'ún-i ruu jíná'an-ri, te ni kaja'a-i kua'a ndátíñu ni kakuta'u-rí. Te nuu ní kenda koyo-ri kua'an-ri, te ni kaja'a-i taká ndatíñu kánandi'i-ri.

Já ní jani Pablo tu'un ini ñuu Roma

¹¹Súan-ni onde nuu uní yoo, te ni kajika-ri kua'an-ri jíin iin barco ñuu Alejandría ja ní kanchaa nuu isla tiempo viko vjín. Te barco-ún, máa cháan ndíso iin figura ñayivi Cástor jíin Pólux. ¹²Te ni jakoyo-ri ñuu Siracusa. Te yúan ni kakendoo-ri uni kivi. ¹³Te yúan ni kenda koyo-ri kua'an-ri nduu nduu yundúcha. Te ni jakoyo-ri ñuu Regio. Te inga kivi ní kee tachi íchi sur, te inga kivi xían-ún, ni jakoyo-ri ñuu Puteoli. ¹⁴Te yúan ni kani'in tá'an-ri jíin sáva ñani. Te ni kaka'an nda'ú-de jíin-rí ni kakendoo-ri jíin-de iin semana. Yúan-na te vasa ní jakoyo-ri ñuu Roma. ¹⁵Te ñani yúan a ni kani'in-dé tu'un ruu jíná'an-ri. Te ni kenda koyo-de, ni kakita'an-de ruu onde nuyá'u nání Apio jíin ndénúni mesón. Te ni jini Pablo nuu-dé. Te ni nakuatá'ú-de nuu Dios. Te ni ndundéé ini-de. ¹⁶Te nuu ní jakoyo-ri ñuu Roma, te ni ja'a capitán taká preso nuu cháa kakuñá'nu nuu ejército ñuu Roma. Ko ni ja'a-de tu'un kunchaa sín Pablo jíin iin soldado kukoto-ún-de. ¹⁷Te nuu uní kivi te ni kana Pablo xini taká chaá kakuñá'nu nuu ñayivi judío ni kakutútú-de. Te ni ka'an Pablo jíin-de: Nání jíná'an-ró, ruu tú kuti naún ní sá'a-ri siki núu-yo ni siki táninu táa-yo. Ko onde ñuu Jerusalén ni kaja'a-i ruu nuu cháa ñuu Roma jíná'an-de. Te ni kachindee-de ruu vekaa. ¹⁸Te chaá ñuu Roma, ni kaxndichí-de ruu. Te kákuñi-de sí-a-de ruu núu, chí tú ni iin kuachi ío siki-rí ja kúu-ri. ¹⁹Ko tú ní jatú'ún ñayivi judío. Yuán ní jikan-ri ja kii-ri nuu César. Ko na tú vai-ri ja ká'an-ri siki ñayivi núu-ri. ²⁰Ja yúan ní kana-ri xini-ro jíná'an-ró, nává'a ná kuní-ri nuu-ro te ka'an-ri jíin-ró. Chí siki tú'un káñukuu ini ñayivi Israel kúu ja nú'ni-ri jíin cadena yá'a. Achí-de. ²¹Te ni kaka'an chaá-ún jíin Pablo: Tú ni iin carta ní cháa nuu-rí onde ñuu Judea ja kúni tu'un-ri

róo. Te taká ñani ja ní chakoyo yá'a, tú kákastu'un-de ni tú káka'an-de ni ñin tu'un ñáá siki-ro. ²² Ko kuni so'o-ri tu'un ka'an-ro nú ndasa jáni in-ro kákuni-ri. Chi siki tú'un yá'a a kájiní-yo já taká ñayivi káka'an ndiva'a-i. Achí-de. ²³ Te ni teta'an Pablo ñin kivi. Te ni chakoyo kua'a-dé ve'e nuu ncháá Pablo. Te nuu cháa-ún ni jani ndaa-de tu'un ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te ndúkú-de skándíja-de cháa-ún siki tú'un Jesús onde jín tú'un ká'an ley Moisés jín tutú cháa ni ka-jani tu'un Dios onde sáá. Te súan ni stá'an-de onde jañá'an te onde aini. ²⁴ Te sava cháa-ún, ni kajatá'ú-de tu'un ni ka'an Pablo. Ko sava-ga-de, tú ní kákandíja kuti-dé. ²⁵ Te ni kastátá'an-de jín tá'an-de. Te nini kája'an-de ni ka'an Pablo tu'un yá'a: Bueno ni ka'an Espiritu Santo jín tú'un Isaías, cháa ni jani tu'un Dios onde sáá, chi ni ka'an-de jín táa-ro ní sá'a-ya: ²⁶ Kuá'an nuu ñayivi yá'a te

kachi-ro kúni-i: Vasa kájiní ná'in vá'a-ró, ko ma júku'un in-ro. Te vasa kánde'é ndí-ro, ko ma kúni-ro. ²⁷ Chi xa'an ní kakuní'in in ñayivi yá'a, te xa'an ú'u kájiní so'o-i. Te kájasu-i nduchi-í ná-va'a ma kúni-i jín ndúchi-í, te ma kúni ná'in-i jín só'o-i, te ma júku'un in-i, te ma náxíó káva in-i, ja násáva'a-ri-i. Achí-ya. ²⁸ Ná kástu'un-ri nuu-ro núsáá, chi tu'un ni tájí Dios I'a náma yóó, vina te ná tájí-yá tu'un yá'a ki'in nuu ñayivi sñin nación, Te máa-i kuni ná'in-i. Achí-de. ²⁹ Te ni jinu ni ka'an-de tu'un yá'a. Te kája'an cháa judío kástátá'an xa'an máa-de. ³⁰ Te ni kendo Pablo ni ncháa-de uú kua ñin ve'e ni ki'in núu-de. Te ni jatá'ú-de taká ñayivi ní jakoyo-i nuu-dé. ³¹ Te jáni-de tu'un ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te bueno stá'an-de tu'un máá Jító'o-yo Jesucristo. Te tú ni ñin cháa ní jasú nuu-dé.

EPISTOLA DEL APOSTOL SAN
PABLO A LOS ROMANOS

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA
SAN PABLO APOSTOL
NUU ÑAYIVI NUU ROMA

Sa'an kúta'ụ

1 Máá-rí kúu Pablo, mozo Jesucristo, chi ni kana-ya xiní-rí kúu-rí apóstol nuu-yá, te ni teta'an-ya rúu ja káni-rí tu'un va'a Dios. ² Chi ni keyu'u-yá onde aná'an. Te súan ni kaka'an chaa ni kajani tu'un-ya, te yóso núu tutú ii. ³ Tu'un Se'e-ya ká'an. Te yiki kúñu-ya ní kaku chji tata David. ⁴ Te ni ka'an ni'in Dios ja Sé'e máá-yá kúu Jito'o-yo Jesucristo. Te yí'i fuerza jíin Espíritu Santo iní-ya, siki já ní nachaku-ya má'nú ndíyi. ⁵ Te ja siki s'v'í-yá, ni kani'in-rí tu'un luu ío iní-ya. Te kákuu-rí apóstol ni sá'a-ya, náva'a kuandatụ ñayivi s'ín naciún, te kandíja-i. ⁶ Suni onde róo, chi ni kana-ya xiní-ro náva'a ná kí'vi-ró ndá'a Jesucristo. ⁷ Chaa-rí tutu yá'a nuu táká róo ja káxiukú-ró iní nuu Roma, chi kúndá'ú iní Dios róo. Te ni kana-ya xiní-ro ná ndúndoo-ró. Tu'un luu ío iní jíin tú'un kuaká'nu iní ja kí nuu máá Táa-yo Dios, jíin já kí nuu máá Jíto'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíin'an-ró. ⁸ Xnáñúú-gá nuu Dios máá-rí, nákuatá'ú-rí ja siki róo jíin'an-ró sá'a Jesucristo. Chi ní ñuyívi jichá tu'un kua'an ja kákandíja-ró-yá. ⁹ Te Dios kúu testigo-rí, chi nuu-yá játíñu-rí jíin iní jíin añu-rí te jáni-rí tu'un va'a Se'e-ya. Te nene ká'an-rí ja'a-ro nú jikán ta'u-rí. ¹⁰ Ká'an ndá'ú níni-rí jíin-yá, sanaa te nú kuní máá Dios, te ja va'a-rí nuu-ro vasté ñin vina-na. ¹¹ Chi kúu iní-rí ndé'é-rí nuu-ro jíin'an-ró, náva'a saka-rí yaku ta'u yí'i Espíritu nuu-ro, náva'a ná yíja-ga iní-ro jíin'an-ró. ¹² Súan kuní-rí, náva'a

ñin ká'nu-ni ná sándéé iní-yo, chi róo jíin rúu kákandíja ká'nu-ni-yó. ¹³ Náni, kuní-rí ja ná júku'un iní-ro já tiní jínu ni chaa iní-rí jaa-rí nuu-ro, ko onde vina sáni-ga ndasú ichi-rí. Chi kuní-rí kandíja sava-ró sá'a-rí, nátu'un ni sá'a-rí jíin sáva ñayivi s'ín naciún. ¹⁴ Taú-rí kani-rí tu'un nuu ñayivi griego jíin núu ñayivi s'ín yu'u, nuu ñayivi ndíchí jíin núu ñayivi tú jiní kuti. ¹⁵ Chi ruu, ja yúán kóo yachi iní-rí kani-rí tu'un va'a-ya núu rúo tuku, ja káxiukú-ró iní nuu Roma. ¹⁶ Chi tú kúka nuu-rí siki tú'un va'a, chi fuerza Dios kúu, náva'a nani chaa nú kándíja-de te kaku-de sá'a, ñayivi judío xna'an-ga, te suni ñayivi griego. ¹⁷ Te jíin tú'un-ún jiní ndijin-yo ndasa ío ndoo iní Dios, te nú kándíja-yó te kendo-yó súan. Te kandíja-ga-yo sá'a-ún. Nátu'un yóso núu tutú: Chaa ndaa, chi siki já kándíja-de te kuchaku-de, áchí.

Ja kití iní Dios nuu kuáchi

¹⁸ Chi onde ichi ándívi jiní ndijin-yo ja kití iní Dios jíto-ya táká tínu ñáá kásá'a ñayivi já tú káchiñú'ún-i-ya. Chi jíin tínu ñáá kásá'a-i te kájasu-i nuu tú'un ká'an ndaa. ¹⁹ Chi táká tu'un ja kájiní ñayivi ndasa káa Dios, suni a kájiní ndijin máá-i, chi máá Dios ni stá'an ndijin-ya nuu-í. ²⁰ Onde kivi ní jukuiñi ñuyívi, te kúu jiní ndijin ñayivi ndasa káa tu'un sa'í Dios, ndasa yí'i fuerza-ya ní káni jíin ndása l'a kúu máá-yá. Chi jíin ndátíñu ni sá'a-ya kúu ja kájuku'un iní-i súan. Te ja yúán tú modo nama-i máá-i nuu kuáchi-i. ²¹ Chi ni kajini-i nuu Dios. Ko tú ní kánakana jaa-i-ya já kúu-ya Dios, ni tú ní kánakuatá'ú-i nuu-yá, chi sua ni kasáñáá-i máá-i jíin tú'un káka'an-i. Te iní añu-i ni kutúún, ni ndasu. ²² Káka'an-i ja kákuu ndíchí-i, ko ni kanduu ñáá-i. ²³ Te Dios ja má té'yu kuti-yá, ndíi ncháa nuu kánchaa-ya. Ko ni kasá-i-ya ni kachiñú'ún-i muestra ndasa káa ñin chaa ja té'yu, ndasa kánda

tisaa, kiti kúun ndá'a jíin kóo. ²⁴Ja yúan ní sía Dios ñayivi-ún ja ná sá'a máa-i tiñu chá'an jíin táká ja káni kákuni iní añú-i, iin modo ja kásáchá'an-i tá'an-i kúu. ²⁵Te tu'un ndaa ká'an Dios ni kajasu ñayivi-ún, ni kivi koyo-i jíin tú'un tú'ún ni kajatú'ún-i. Te ni kachiñú'ún-i taká ndatíñu ni sá'a-ya. Te súan ni kasá'a ñayivi-ún, lugar ja chíñú'ún-i máa í'a ni sá'a-ún, chi máa-yá ní káni kúu-ya í'a ii. Amén. ²⁶Ja yúan Dios ni sía-ya-í ja ná sá'a máa-i tiñu ja tú ío jíñú'ún, chi onde ñasfí, ni kasama-ña máa modo ja xíin tiñu, te ni kivi-ña jíin modo káñáa. ²⁷Suni súan chaa jíná'an-de, ni kasía-de máa modo ja xíin tiñu jíin ñasfí. Te ni kandukijí-de ni kasá'a kuaxán-de jíin tá'an yí-de. Te ni kasáñáa chaa jíin cháa. Te iní yiki kúñu-de bueno ni kani'in-dé ta'u-dé sikí kuáchi ni kasá'a-de. ²⁸Chi máa-de tú ní kajatú'ún-de ja júku'un iní-de Dios, Ja yúan ní sía Dios chaa-ún ja ná kúñáa xini-dé jíin ja ná sá'a-de tiñu ja tú ío va'a. ²⁹Ni kútú ndí-de taká tiñu tú ká'io ndaa, kájika téné, kásáñáa, kákutóo iní, tú ká'io va'a, kándio iní, kája'ni ndíyi, kákanaá, káxndá'ú, kándukini, ³⁰kákutuku iní kájito tá'an, káka'an tú'ún sikí tá'an, kájito u'u-de Dios, káka'an ndíva'a, kásáviixi máa, kásatéyí máa, kástúu costumbre káñáa, tú kájandatú nuu táa nuu náa, ³¹tú kájuku'un kuti iní, tú káskíkuu tu'un kándatú'ún, tú kákumani va'a, tú káin-datu núu, tú kákundá'ú iní tá'an. ³²Te chaa-ún, vaša a kájini-de ndasa ká'an ley Dios, ja cháa kásá'a súan, ná kúu-de nú kuu-de, te nasu máni ja kásá'a-de-ún chi suni kajatú'ún-de chaa kásá'a súan.

Sikí ja sándaq Dios tiñu-i

2 Núsáa te ja sikí yúan ma káku-ró vaša naún cháa kúu-ró ja jikán-ro kuáchi, chi ni kuni-ro nákuñdii-ró sikí ingá chaa, ko sua ni nákuñdii-ró sikí máa-ró. Chi róo suni súan sá'a-ró nátu'un

nákuñdii-ró sikí ingá chaa-ún. ²Ko a kájini-yo ja ndóna Dios nákuñdii ndija-ya sikí táká chaa kásá'a súan. ³Te róo, chaa nákuñdii sikí táká chaa kásá'a súan, te suni súan sá'a máa-ró, te jáni iní-ro ja káku-ró núu Dios kivi sándaq-ya náún. ⁴Xí sája'a iní-ro ja va'a xa'an iní-ya jíin-ró, te paciencia iní-ya, te tú yachi kití iní-ya núu-ro. Tú júku'un iní-ro ja tú'un va'a iní-ya-ún nakani iní-ro sá'a náún. ⁵Ko sikí ja ní'in iní-ro jíin sikí ja tú nákani iní añú-ro kúu ja kayá-ga-ro tú'un kití iní-ya sikí-ro ja kúu kivi kití iní-ya, chi kenda ndijin kivi sándaq va'a Dios jíin ñayivi. ⁶Chi máa-yá, cha'u-ya ná iin ná iin chaa ndasa tiñu kásá'a máa-de. ⁷Ko nuu cháa kásá'a ndí'i tiñu va'a, ja'a-ya tú'un ja ná kúchaku-de ní káni, chi kándúkú-de tu'un luu tu'un jíñú'ún, jíin tú'un ja má kúu kuti-dé jíin. ⁸Te kití xa'an iní-ya te jito u'u-ya cháa kákanaá, chi kásáni'in iní-de nuu tú'un ká'an ndaa, te kájandatú-de nuu tú'un yakuá yó'o. ⁹Te tundó'o u'u xa'an ja'a-ya sikí táká ñayivi kásá'a tiñu ñáa, xnáñúú-ga nuu ñayivi judío te suni súan nuu ñayivi griego. ¹⁰Ko sikí táká ñayivi kásá'a máni tiñu va'a, ja'a-ya tú'un luu, tu'un jíñú'ún, jíin tú'un kuaká'nu iní. ¹¹Chi Dios tú ncháa nuu-ní-ya fin iin ñayivi. ¹²Chi taká chaa ja ní kasá'a kuáchi, vaša tú káyi'i-de chii ley, suni tú níni ley te naa-dé. Ko taká chaa ni kasá'a kuáchi ja á káyi'i-de chii ley, suni jíin ley kundaq tiñu-de. ¹³Chi nasu cháa kájini so'o tu'un ká'an ley kúu ja ká'io ndaa nuu Dios, chi chaa káskíkuu tu'un ká'an ley kúu ja ká'io ndaa nuu-yá. ¹⁴Chi chaa sáin nación ja tú káñava'a-de ley ja á yóso, ko kásá'a-de súan-ni taká tiñu yí nuu ley. Chi chaa-ún, vaša tú káñava'a-de ley, ko máa-de kákuu-de ley kajatíñu máa-de. ¹⁵Ja yúan jiní-yo ja tú'un tá'ú ley chi yóso iní añú-de. Te añú-de kúu testigo-de. Te tu'un kájani iní-de kájikan kuáchi sikí-dé, xí sánaa ká'an ja tú naún

kuachi ndiso-de. ¹⁶ Súan sá'a-de kivi sán-daḡ Dios siki táká tiñu sa'í kásá'a ñayivi. Te jín Jesucristo sándaḡ-ya jín tú'un va'a ká'an-ri.

Káy'i judío nda'a kuáchi

¹⁷ Te nú róó, chaḡ judío nání-ró, te jín ley kándij n'in-ró, te sátéyí-ró máá-ró ká'an-ro já chíñú'un-ró Dios, ¹⁸ te nú jiní-ro ndasa játa'an iní-ya, te nú játú'un-ró tú'un jínú'un, te nú ni kutu'a-ró jín ley, ¹⁹ te nú jáni ndija iní-ro já máá-ró kúu chaḡ yóxnúú núu cháa kuáá, nú máá-ró kúu ñu'un stúun nuu ñayivi ká'jin ñuúña, ²⁰ nú máá-ró kúu chaḡ stá'an nuu ñayivi tú ká'jin kuti, nú máá-ró kúu maestro suchí lúlí, te nú súan jáni iní-ro, chí jín máá ley te ñáva'a-ró íchi ndasa júku'un iní-i jín tú'un ká'an ndaḡ, ²¹ te nú róó súan stá'an-ro núu ingá chaḡ, naja tú stá'an-ro núu máá-ró núsáá. Te nú róó súan jáni-ró tú'un ja má kúu saku'ná-yó, te naja saku'ná-ró núsáá. ²² Róó, chí ká'an-ro já má kúu kusiki ncháá tá'an-yó, te naja ísiki ncháá tá'an-ró núsáá. Róó, chí ká'an-ro já kúkini iní-ro jito-ró ndosó, te naja saku'ná-ró ndátíñu ío iní ve'e ij núsáá. ²³ Róó, chí sátéyí-ró máá-ró jín ley, te naja kúka nuu Dios sá'a-ró siki já tú jándatu-ro núu ley núsáá. ²⁴ Chi chaḡ sñin nación, máni káka'an ndiva'a-de siki Dios ja kuáchi róó jíná'an-ró, nátu'un yóso núu tutú. ²⁵ Chi nú skíkuu-ró tú'un ká'an ley, yúan-na te ni'in tíñu ndija ja ní xití ndúu-ro. Ko nú tú jándatu-ro tú'un ká'an ley, yúan-na te ja ní xití ndúu-ro-ún kúu nátu'un túu-ni ní xití ndúu-ro. ²⁶ Ja yúan, ñin chaḡ ja tú ní xití ndúu, nú skíkuu-de taká tiñu tá'ú ley, te vasa tú ní xití ndúu-de, te tú nduu-de nátu'un ja ní xití ndúu náún. ²⁷ Te chaḡ yúan ja máá jándáḡ chaḡ tú ní xití ndúu kúu-de, ko nú skíkuu va'a-de tu'un ká'an ley, yúan-na te kuu nakuxndíi-de siki-ro, chí tú jándatu-ro tú'un ká'an ley vasa

ñáva'a-ro tutú, te ni xití ndúu-ro. ²⁸ Chi judío máá jándáḡ ndija, nasu cuenta ndasa káa ichi siki kúu. Ni ja ní xití ndúu ndija, nasu cuenta ndasa káa ichi siki yiki kúñu kúu. ²⁹ Chi judío ndija kúu ja káa súan onde ichi iní. Te ja ní xití ndúu ndija, kúu ja káa súan onde iní, onde añú, chí nasu cuenta tutu kúu, te nasu ñayivi kájatú'un cháa-ún, chí Dios.

3 Ndénu n'in tíñu-ga chaḡ judío núsáá. Te ndénu játiñu ja xití ndúu núsáá. ² Xaan va'a n'in tíñu vi. Te ja xnáñúú, chí iní nda'a máá-de ni kivi tu'un Dios ni sá'a-ya. ³ Tú naun sá'a vasa sava-de tú ní kákandíja. Te kuachi ja tú ní kákandíja-ún, te ni skíkuu sáni Dios tu'un máá-ya náún. ⁴ Túu, chí sua ká'an ndaḡ Dios, vasa máni káxndá'ú taká chaḡ nátu'un yóso núu tutú: Náva'a ná kéndḡo ndaḡ-ni jín taká tu'un ká'an-ni, te kundéé-ni nú káxndichí-de ní, áchí. ⁵ Te nú kenda ndijin-ga tu'un ndaḡ Dios sá'a kuachi-yó, te ndasa ka'an-yo núsáá. Kándij yo'o Dios ja súan xndó'o-ya yóó náún. Aa, nátu'un káka'an chaḡ yúkú, ká'an-ri nú súan. ⁶ Ma kúu kuti. Chí nú súan te ndasa sándaḡ Dios kuachi ñayivi núsáá. ⁷ Te nú kenda luu-ga tu'un ndaḡ Dios sá'a tu'un tú'ún máá-rí, te naja n'in ná'ín-rí kuachi núsáá, áchí-i. ⁸ Vatu-ni sá'a-yó tíñu ñáá nává'a kenda tiñu va'a náún. Chí sava ñayivi káka'an ndiva'a-i siki-yo já súan káka'an-yo. Bueno ta'nu ndatu máá-i nú súan.

Ndivii ñayivi káy'i-i nda'a kuáchi

⁹ Naun. Va'a-ga yóó, chaḡ judío, vasa cháa-ún náún. Túu. Chí a ni ka'an-ri ja taká ñayivi vasa judío vasa griego káy'i-i nda'a kuáchi. ¹⁰ Nátu'un yóso núu tutú: Tú kuti ñayivi ndáḡ ío, ni vasté ñin-i. ¹¹ Tú kuti ñayivi júku'un iní ío, ni tú kuti ñayivi nándúkú Dios ío. ¹² Taká-i, ni kákusñin-i kája'an-i, ñin-na ni kativí sáni-i. Tú kuti ñayivi sá'a tiñu va'a ío, ni vasté ñin máá tú'ún-i. ¹³ Yau ndiyi

ja núña kúu yoo sukun-í. Te jíin yáa-í jakín-i tu'un xndá'ú. Te nducha kuñi-tí yí'í yu'u-í. ¹⁴Ni chítú iní yu'u-í, ñú'un tu'un tásí jíin tú'un tixín. ¹⁵Xaan yachí ja'a-í káskáka-i niñi. ¹⁶Sikí íchi ká'jin-i, yúan kii tundó'o naa sáva-ga-i. ¹⁷Te ichi ío tu'un vindáa vinené tú kájiní kuti máa-i. ¹⁸Tú kájiní-i kuandatu-i nuu Dios. Achí. ¹⁹Ko kájiní-yo já táká tu'un ká'an ley, ká'an jíin máa cháa káyí'i nda'a ley, náva'a ná kasú taká ñayivi yú'u-í, te sikí ní ñuyívi ná nákuxndí Dios. ²⁰Chí jíin sikí táká tiñu tá'ú ley, ni iin ñayivi ma kéndoo ndaa-i nuu-yá. Chí ley sá'a ja jiní-yo núu kuáchi.

Ñaún modo kéndoo ndaa ñayivi

²¹Ko vina a ni kenda ndijin tu'un ndaa Dios, ko nasu jíin ley. Chí testigo sikí tú'un-ún kákuu máa ley jíin cháa ni kajani tu'un Dios onde sáa. ²²Te tu'un-ún kúu ja nú kándija-yó Jesucristo te kéndoo ndaa-yo sá'a Dios nuu táká-i ja kákandija-i nuu-yá. Chí iin núu-ni ká'io taká-i. ²³Chí taká-i kás'a-i kuáchi. Te ja yúan tú kákundéé-i skíkuu-i tu'un luu Dios. ²⁴Sikí já tú'un luu ío iní-ya kúu ja ní ja'a sání-ya tú'un ni kəkéndoo ndaa-i, te ni nakuaan Cristo Jesús ñayivi-ún. ²⁵Te ni kenda Jesús ni sá'a Dios, náva'a kuanchaa I'a-ún kuáchi-yó jíin niñi-yá, te nú kándija-yó núu-yá. Náva'a ná kuní-yo ja I'a ndaa kúu-ya. Chí jíin paciencia te tú ní ndóna Dios sikí kuáchi ni kasá'a ñayivi sáa. ²⁶Súan ni sá'a-ya náva'a ná kuní-yo vína ja I'a ndaa kúu máa-yá jíin já ná kéndoo ndaa ñayivi nú kándija-i nuu Jesús sá'a Dios. ²⁷Ndéchi kuá'an tu'un sátéyí-i máa-i núsáa. A ni kenda kua'an. Ndé jíin ley. Jíin ley ja tá'ú tiñu ndasa sá'a-yó náún. Túu, chí jíin ley sikí tú'un kándija-yó. ²⁸Ja yúan jiní-yo já kéndoo ndaa iin chaa jíin tú'un kándija-de, nasu jíin tú'un skíkuu-de ja ká'an ley. ²⁹Te máa iin nuu ñayivi judío kúu-ya Dios náún. Nasu súni kúu-ya Dios

nuu ñayivi sñn nación náún. Jandaa chí suni Dios kúu-ya núu ñayivi sñn nación. ³⁰Chí Dios, máa iin-ni-ya ío. Te máa I'a-ún, skéndoo ndaa-ya ñayivi ní xití ndúu, sikí já kándija-i, jíin ñayivi tú ní xití ndúu suni jíin tú'un kándija-i. ³¹Te a ni stíví-yó ley jíin tú'un kákandija-yó náún. Ma kúu kuti, chí sua skíkuu-ga-yo.

Tu'un ni kándija Abraham

4 Ndasá káka'an-ri sikí ndíyi tatá núu súká-yó Abraham, chí chí máa-de ni kakaku-yó. ²Chí nú ní kéndoo ndaa Abraham sikí táká tiñu sá'a-de, ío modo sátéyí-de máa-de núu, ko nasu núu Dios. ³Chí ndasa ká'an tutu i: Ni kándija Abraham nuu Dios, te ni chí'i-ya cuenta-de ja á ni kéndoo ndaa-de, áchí. ⁴Ko nuu ñayivi sátiñu, nasu iin favor sá'a-yó jíin-i ja kuá'a-yó kúta'u-í. Chí tiñu ni sá'a-i, yúan chá'u-yó-i. ⁵Ko nú kándija iin ñayivi, vasa tú sátiñu-i, chí'i-ya cuenta ja á ni kéndoo ndaa máa-i, chí ni kándija-i nuu máa-yá ja kúu skéndoo ndaa-ya ñayivi chá'an-ga kuandatu va'a nuu-yá. ⁶Te nú ni chí'i Dios cuenta iin chaa ja á ni kéndoo ndaa-de, vasa tú ní sátiñu-de, ná kéndoo ndatu-de, áchí David súan: ⁷Xáán ndatu kéndoo ñayivi já á ni sá'a-ya tóká'nu iní nuu táká tiñu ñáa ni kasá'a-i, te ni jasú-ya sikí kuáchi-i. ⁸Xáán ndatu kéndoo iin chaa ja tú ndenda kuáchi-de sikí-dé, sá'a máa Tatá Dios, áchí David. ⁹Nuu máa iin ñayivi xití ndúu kúu tu'un ndatu yá'a náún, xí súni kúu nuu ñayivi tú xití ndúu náún. Chí káka'an-yo já ní kándija Abraham te ja yúan ni chí'i-ya cuenta-de ja á ni kéndoo ndaa-de. ¹⁰Ndasá ni chí'i-ya cuenta-de núsáa. Onde ná té xití ndúu-ga-de xí já á ni xití ndúu-de náún. Nasu já á ni xití ndúu-de kúu, chí onde ná té xití ndúu-ga-de. ¹¹Te onde ná té xití ndúu-ga Abraham, te ni tá'ú-yá tiñu ja ná xití ndúu-de máa-de. Jian ní kuu iin tuní xí iin sello, ja ní kándija-de, te

ja yúán a ni skéndoo ndaa-ya-dé. Súan ni sá'a-ya, náva'a ná kúu máá-de táa nuu táká ñayivi kákandíja, náva'a ná chí'i-ya cuenta-i ja á ni kakendoo ndaa-i vasa tú ní káxiti ndúu-i. ¹² Te suni kuu-de táa nuu ñayivi ní kaxiti ndúu, ko nasu núu ñayivi já nían ni kaxiti ndúu, chí suni ká'lin-i ichi ndíyi táa-yo Abraham. Te kákandíja-i nátu'un ni kandíja máá-de onde ná té xiti ndúu-ga-de núu. ¹³ Chí nasu sikí ley ní keyu'u-yá, ja Abraham xí ñayivi kákuu tata-de ní'in tá'u ní ñúyivi. Chí sua sikí já kéndoo ndaa-i sá'a tu'un kándíja-i kúu ja ní keyu'u-yá. ¹⁴ Chí nú chaa káy'i chí ley kákuu chaa xín tá'u, te kákandíja sáni-yó núsáa. Te tu'un ni keyu'u-yá naa núu. ¹⁵ Chí kití ini-ya núu-í sá'a ley. Ko nuu tú ley ío, tú naún tu'un stívi tínu ío. ¹⁶ Ja yúán, cuenta tu'un kándíja-yó kúu ja kéndoo ndaa-yo, náva'a ná kóo-ún jíin tú'un ío luu ini máá-yá, te náva'a ná kéndoo seguro tu'un ni keyu'u-yá nuu táká tata-de. Ko nasu núu máá ñin ñayivi káy'i nda'a ley kúu, chí suni nuu ñayivi kákandíja ná-tu'un ni kandíja Abraham. Chi chaa-ún kúu táa taká yóo jín'an-yó, jito nuu máá-yá. ¹⁷ Nátu'un yóso núu tutú: Róo kuu táa nuu kuá'a xáan nacióon ni sá'a-ri, áchí. Te nuu máá-yá ni kandíja-de. Te máá-yá kúu I'a náschaku taká ndíyi, te kána-ya xíní táká ndatínu ja té koo-ga, te vai jáá-ni. ¹⁸ Te máá Abraham, vasa tú núkuu ini-de núu, ko ni núkuu ini-de. Chi ni kandíja-de ja jáa-de kuu-de táa nuu kuá'a xáan núu, nátu'un ni ka'an-ya jíin-de: Súan ndea tata-ro. Achí-ya. ¹⁹ Te ní'in ni kandíja-de. Tú ní kuítá-de, ni tú ní sá'a-de cuenta ja á kuayii-de, chí a yani koo-de ñin ciento kua. Ni tú ní sá'a-de cuenta ja ní ichi chí Sara. ²⁰ Suni súan jíin tú'un ni keyu'u Dios, tú ní jáni sikí ini-de ja má kándíja-de núu, chí sua ni kandíja ní'in-ga-de. Te ni nakana jaa-ga-de Dios. ²¹ Te seguro xaan ní kandíja-de ja kúu skíkuu Dios

tu'un ni keyu'u-yá. ²² Ja yúán ní chí'i-ya cuenta-de ja á ni kéndoo ndaa-de. ²³ Te nasu máá ñin sikí Abraham yóso tutú ja súan ni chí'i-ya cuenta-de. ²⁴ Chí suni yóso já sikí yóo, ja ná chí'i-ya cuenta yóo, ñayivi kákandíja nuu máá Dios ja ní naschakú-ya Jito'o-yo Jesús. ²⁵ Chí Jesús ni jí'i-ya já sikí kuáchi-yó. Te ni nachaku-ya náva'a ná kéndoo ndaa-yo.

Sikí tá'u ní'in ñayivi kákendoo ndaa

5 A ni kakendoo ndaa-yo jíin tú'un kákandíja-yó núsáa. Te ja yúán, tú kájito u'u tá'an-yó jíin Dios ni sá'a Jito'o-yo Jesucristo. ² Chí ja sikí I'a-ún kákandíja-yó, te núna ichi kivi-yó jíin tú'un luu ío ini-ya yá'a. Chí sikí yá'a ká'lin ní'in-yó te kusii ini-yo. Chí kánuuu ini-yo kivi-yó núu ndí ncháa kánchaa Dios. ³ Te nasu máá ñin sikí tínu yá'a, chí suni kúsii ini-yo sikí já kájito-yó túnd'o. Chí a kájiní-yo já túnd'o sá'a ja ío paciencia ini-yo. ⁴ Te pacienkia-ún yíja-yó sá'a. Te ja ní yija-yó-ún, sá'a ja núkuu ini-yo. ⁵ Te tu'un núkuu ini-ún, tú kúka nuu-yo sá'a, chí tu'un ni kundá'u ini Dios yóo, ni jichá nuu kua'an ini ańú-yo ní sá'a Espíritu Santo ja ní ja'a-ya núu-yo. ⁶ Chí onde ná tú kúu nama-yó máá-yó núu, te máá mí'in kivi te ni jí'i Cristo ja sikí ñayivi ñáa. ⁷ Chí fuerza-ni kuu kuu ndija ñin chaa sikí ñin chaa jíka ndaa. Ko sanaa te chundéé ini ñin chaa kuu-de ja'a ñin chaa va'a. ⁸ Ko Dios, stá'an-ya núu-yo ndasa kúndá'u ini-ya yóo, chí nini kándiso-yó kuáchi te ni jí'i Cristo ja'a yóo. ⁹ Vina a ni kakendoo ndaa-yo ní sá'a níni-yá. Núsáa te ví'i-gá kaku-yó núu tú'un kití ini Dios sá'a-ya. ¹⁰ Chí nú kájito u'u-yo-yá sáa, te ni naketá'an-yó jíin Dios ni sá'a ja ní jí'i Se'e-ya, te ja súan, a ni naketá'an-yó jíin-yá, núsáa te ví'i-gá kaku-yó vina ja súan chakú-ya. ¹¹ Te nasu níni máá súan-ni, chí suni kákusii ini-yo núu Dios sá'a Jito'o-yo Jesucristo.

Chi ja sikí l'a-ún, te ni naketá'an-yó jíin Dios vina.

Ja ní kenda kue'e kuu-yo

¹² Ja yúán, suni súan nátu'un ni kivi kuachi ini ñuyivi ní sá'a máá tú'un-ni chaa. Te sikí kuáchi-ún, te ni kivi kue'e kuu-yo. Te súan ni jicha kue'e kuu-yo-ún, nuú táká ñayivi, chi taká-i ni kasá'a-i kuachi. ¹³ Chi onde ná té koo-ga ley, te ni io kuachi ini ñuyivi. Ko tú ch'i-ya cuenta nuu túu máá ley. ¹⁴ Kue'e kuu-yo-ún, ni tá'ú tínu onde kivi ní kii Adam, te onde kivi ní kenda Moisés, vasa onde sikí ñayivi já tú ní kasá'a-i kuachi modo ni stívi Adam tínu. Chi chaa-ún ni kuu muestra l'a chaa.

Ja ní kenda tu'un kuchaku-yo

¹⁵ Ko ta'u já ní ja'a-ya, nasu ní kii ná-tu'un máá kuáchi-ún. Chi nú sikí tínu ni stívi máá tú'un-ni chaa onde sáá, te ni kajil'i kua'a ñayivi ní sá'a, núsáá te ví'i-gá sá'a tu'un luu ío ini Dios jíin tá'u lúu já'a máá tú'un-ni chaa Jesucristo, ni kajicha nuu nuu kuá'a-í. ¹⁶ Te s'in sá'a kuachi máá tú'un-ni chaa-ún, te s'in sá'a ta'u-yá. Chi sikí kuáchi máá tú'un-ni chaa-ún te ni nakuxndíi-ya-í ja tá'nu ndatu-i. Ko jíin tá'u-ún, te kii tu'un ja kendo ndaa-i, vasa kua'a-í ni kastívi-í tínu. ¹⁷ Te nú máá tú'un-ni chaa-ún ni stívi tínu, te ja yúán ní tá'ú tínu kue'e kuu-yo ní sá'a máá tú'un-ni chaa-ún, núsáá te ví'i-gá ná tá'ú tínu ñayivi kúchaku, sá'a máá tú'un-ni chaa Jesucristo. Chi ni'in vá'a-i máá tú'un luu ío ini-ya, te suni ni'in-í ta'u já kendo ndaa-i. ¹⁸ Núsáá te ná-tu'un ni nakuxndíi-ya sikí táká chaa, chi ni stívi máá tú'un-ni chaa-ún tínu, suni súan máá tú'un-ni chaa ni sá'a tínu ndaa, ja yúán te kaku taká chaa te kuchaku-de. ¹⁹ Chi nátu'un tú ní jándatu máá tú'un-ni chaa, te kua'a xáan chaa ni kivi koyo chii kuachi ni sá'a-de. Sumi súan ni jan-

datu máá tú'un-ni chaa, te kua'a xáan chaa kendo ndaa sá'a-ya. ²⁰ Ko ley, ni chaa náva'a ná ndea-ga kuachi, ko nuu ní ndea-ga kuachi, te ni ndea-ga tu'un luu ío ini-ya. ²¹ Chi nátu'un ni tá'ú tínu kuachi ja koo kue'e kuu-yo, suni súan ná tá'ú tínu tu'un luu ío ini-ya jíin tínu ndaa náva'a kuchaku-yo ní káni sá'a Jito'o-yo Jesucristo.

Ja tuká chakú-yo chíi kuachi

6 Ndasá ka'an-yo núsáá. Kukuu-ni-yó jíin kuáchi náva'a ná kuá'nu-ga tu'un luu ío ini-ya náun. ² Ma kúu kuti, chi yóo ni kajil'i-yo, ni kakenda-yó chíi kuachi. Te naja kaka kuu-ga-yo jíin kuáchi núsáá. ³ Á tú kájuku'un ini-ro já táká yóo ja ní kajanducha-yo chíi Cristo Jesús, suni ni kajanducha-yo chíi tu'un ni jil'i-ya. ⁴ Chi ni kayuji ta'an-yo jíin-yá ja ní jil'i-ya, chi ni kajanducha-yo chíi tu'un ni jil'i-ya. Te ni nachaku Cristo ma'nú ndíyi ni sá'a tu'un luu máá Taa-ya, náva'a yóo, suni súan kuu kaka kuu jáá-yó. ⁵ Chi nú in núu-ni ni kanduu-yó jíin-yá jíin nátu'un ni jil'i-ya, suni súan nduu-yó jíin-yá jíin nátu'un ni nachaku-ya. ⁶ Tu'un yá'a a kájiní-yo, chi chaa tú'ú já kándeé ini-yo, in núu-ni ni jil'i-de jika cruz jíin máá Cristo, náva'a ná náa yiki kúnu ja ndíso kuachi, náva'a ma kuátínu sáni-ga-yo núu kuáchi. ⁷ Chi chaa ja á ni jil'i, a ni kenda-de ini nda'a kuáchi. ⁸ Te nú ni jil'i-yo jíin Cristo, a kákandíja-yó já súni súan nachaku-yo jíin-yá. ⁹ Chi a kájiní-yo já Cristo ni nachaku-ya má'nú ndíyi, te ma kúu kuti-gá-ya. Chi kue'e kuu-yo, tuká t'in so'o-ya. ¹⁰ Te ja súan ni jil'i-ya chíi kuachi, ni jil'i-ya in jínu-ni. Ko ja vína chakú-ya, chíi Dios chakú-ya. ¹¹ Suni súan róo jíná'an-ró, ná sá'a-ró cuenta ja á ni kajil'i ndíja-ró chíi kuachi, ko a káichaku-ro chíi Dios ni sá'a Jito'o-yo Cristo Jesús.

Ja tuká t̄in kuachi so'o-yó

¹²Núsáá te ma kuá'a-ró tú'un ja tá'ú t̄inu-ga kuachi nuu yiki kúñu-ró ja kúu. Chi kuní kuachi-ún ja kuándatu-ro núu sá'a-ró táká t̄inu ndío iní yiki kúñu-ró. ¹³Ni ma sokó-ro táká pedazo yiki kúñu-ró núu kuáchi ja sá'a t̄inu ñáá, chi sua sá'a-ró cuenta ja ní kanachaku-ro má'nú ndíyi, te ná kuá'a-ró máá-ró núu Dios. Te taká pedazo yiki kúñu-ró ná kuá'a-ró núu-yá ja sá'a-ya t̄inu ndaa jíín. ¹⁴Chi kuachi, ma kúu tá'ú-ga t̄inu nuu-ro, chi tuká káy'i-ró ndá'a ley, chi sua káy'i-ró ndá'a tú'un luu ío iní-ya. ¹⁵Ndasa kuu núsáá, kuku-yó sá'a-yó kuáchi, chi tuká káy'i-yó ndá'a ley, chi sua káy'i-yó ndá'a tú'un luu ío iní-ya náún. Ma kúu kuti. ¹⁶Á tú kájiní-ro ja nú kájandatu-ro núu ñin cháa, mozo-de kákuu-ró, chi ní kaja'a-ró máá-ró núu-dé náva'a kuu-ró mozo-de kuándatu-ro núu-dé. Suni súan nú kuándatu-ro núu kuáchi, te kuu-ro. Xí nú kuándatu-ro núu-yá, te kendo ndaa-ro. ¹⁷Ko ná kúta'u-yo núu Dios, chi vasa ní kakuu-ró mozo nuu kuáchi, ko vina chi onde jíín iní jíín añú-ro ní kájandatu-ro núu tú'un, ná modo ní kajatá'ú-ró. ¹⁸Te vina a ní kenda koyo-ró iní nda'a kuáchi. Te ní kanduu-ró mozo nuu táká t̄inu ndaa. ¹⁹Nátu'un káka'an ñayivi yúkú, súan ká'an-ri jíín-ró. Chi tú yachi xini-ro. Chi nátu'un sáá, ní ja'a-ró táká pedazo yiki kúñu-ró núu t̄inu chá'an jíín núu t̄inu ñáá ja ní kaa ñáá-ga sá'a, suni súan vina ná kuá'a-ró táká pedazo yiki kúñu-ró núu t̄inu ndaa, náva'a kenda t̄inu ndoo. ²⁰Chi ná ní kakuu-ró mozo nuu kuáchi, ko siki t̄inu ndaa tú ní kakuu-ró mozo. ²¹Ñaún ní ja'a taká t̄inu-ún nuu-ro, chi vina kákuka nuu-ro sá'a-ún. Chi nú kuku-yó jíín-ún te kuu-yo. ²²Ko vina a ní kenda koyo-ró iní nda'a kuáchi. Te ní kanduu-ró mozo Dios. Te a ní kandundoo-ró ní sá'a-ya, te

onde sandí'i-na te kuchaku-ro ní káni. ²³Chi ya'u-yó ja kuá'a kuachi nuu-yo kúu ja kúu-yo. Ko ñin ta'u-yo ja kuá'a Dios nuu-yo kúu ja kúchaku-yo ní káni sá'a Jito'o-yo Cristo Jesús.

Modo ja t̄in ley so'o ñayivi

7 Náni, xí tú kájuku'un iní-ro ja t̄in ley so'o ñin cháa nú nini chakú-de náún. Ká'an-ri jíín cháa kájiní ndasa ká'an ley. ²Chi ña'an ní tanda'a, y'i-ña ndá'a yíi-ña sá'a ley, ko nú a ní jíi yii-ña, a ní kenda-ña chí ley cuenta yii-ña. ³Ja yúan, nú chakú yii-ña, te ketá'an-ña jíín ingá cháa, te kunání-ña ña'an ísiki ncháa yii nú súan. Ko nú a ní jíi yii-ña, a ní kenda-ña chí ley-ún. Te vasa ná ketá'an-ña jíín ingá cháa, nasu ísiki ncháa-ña yíi-ña. ⁴Suni súan róó jííná'an-ró, ñani máni, a ní kaji'i-ro núu ley ja súan ní jíi yiki kúñu Cristo, náva'a ná náketá'an-ró jíín ingá, ja kúu máá l'a ja ní nachaku ma'nú ndíyi, náva'a kuu sá'a-yó táká t̄inu va'a kuní Dios. ⁵Chi ná ní kajika-yó jíín modo kákuu iní ñayivi, te ní ndukanda taká ja ndío iní-yo jíín kuáchi ní sá'a ley. Te ní kasátinu-ún iní pedazo yiki kúñu-yó, te ní sá'a taká t̄inu ja kúu-yo jíín núú. ⁶Ko vina ní kenda koyo-yó iní nda'a ley, te ní kaji'i-yo núu ja jasú-yó-ún. Te ja yúan kajat̄inu jáá-yó jíín máá Espiritu, nasu jíín tutú aná'an. ⁷Ndasa ka'an-yo núsáá, ley kúu kuachi náún. Ma kúu kuti. Ko ja máá-rí, ma kuní-ri ja ío kuachi nú tú ley núú. Te suni ma kuní-ri ja ío tu'un ndío iní nú tú ní ká'an ley jíín-rí: Ma ndío iní-ro, áchí. ⁸Te jíín ley ní jikin nuu kuáchi jíín-rí, te ní skíi iní-ri ní ndío iní-ri taká t̄inu kuní. Chi nú tú ley, te a ní jíi kuachi nú súan. ⁹Te ruu, tú ní jiní-ri ley, te ní ichaku-ri sáá. Ko nuu ní cháa tu'un tá'ú t̄inu, yúan-na te ní nachaku kuachi, te ruu ní jíi-ri. ¹⁰Te ley chi kuchaku-yo jíín núú, ko ní jiní-ri ja kuní kuu-ri jíín. ¹¹Te jíín tú'un tá'ú t̄inu, ní jikin nuu kuáchi

jíin-rí, te ni xndá'ú ruu, te ni ja'ni rúu.
¹²Ja yúan ío ndoo ndija máá ley. Te tu'un tá'ú tíñu, suni ío ndoo, ío va'a, te ío ndaa.

Ndasa kájatá'an ley yúkú jíin ley máá-yá

¹³Te ja ío va'a yúan, ni ja'ni rúu náún. Túu, chí sua máá kuáchi, jíin máá ley ja ío va'a ni ja'ni rúu, náva'a ná kuní-yo já kuáchi ndíso ndija kuáchi, te kaa xaan-gá kuáchi sikí kuáchi sá'a tu'un tá'ú tíñu. ¹⁴Chí kájiní-yo já ley jíka cuenta Espíritu, ko ruu, chí chaa yúkú kúu-ri. Te ni jaan kuáchi ruu, te jándatu-ri nuu. ¹⁵Chí tíñu sá'a-ri, tú júku'un iní-ri jíin, ni tú sá'a-ri ja kuní-ri, chí sasua sá'a-ri ja kití iní-ri jíto-ri-ún. ¹⁶Te nú sá'a-ri ja tú kuní-ri-ún, yúan-na te játú'ún-rí ja ío va'a ley. ¹⁷Ja yúan, vina nasu rúu kúu ja sá'a tíñu-ún, chí kuáchi ja ncháá iní-ri kúu ja sá'a. ¹⁸Te a jiní-ri ja iní-ri, ja kuní ka'an iní añú máá-rí, tú ncháá tíñu va'a, chí kúu iní-ri sá'a-ri tíñu va'a, ko tú kúndéé-rí sá'a-ri. ¹⁹Chí tú sá'a-ri tíñu va'a ja kúu iní-ri sá'a-ri, ko tíñu náá ja tú kuní-ri sá'a-ri-ún, sa yúan sá'a-ri. ²⁰Te nú sá'a-ri tíñu ja tú játa'an iní-ri, nasu rúu sá'a yúan, chí kuáchi ja ncháá iní-ri kúu ja sá'a. ²¹Jiní-ri inga ley yá'a núsáá: Vasa kúu iní-ri sá'a-ri tíñu va'a, sasua ncháá tíñu náá iní-ri. ²²Chí kúsi iní-ri jíin ley Dios onde jíin iní jíin añú-ri. ²³Ko jiní-ri nuu ingá ley ja jíka iní taká pedazo yiki kúñu-ri, kájatá'an jíin ley ja jíka jíin ja jíni tuní-ri, te nátu'un preso skívi ruu iní nda'a ley ndíso kuáchi ja ncháá iní pedazo yiki kúñu-ri. ²⁴Naka ndá'ú chaa kúu-ri. Ndéja náma ruu chíi modo máá-rí yá'a ja kúu núsáá. ²⁵Ná kúta'u-rí nuu Dios sá'a máá Jító'o-yo Jesucristo. Núsáá te játíñu-ri nuu ley Dios jíin ja jíni tuní-ri, ko nuu ley kuáchi, chí jíin modo máá-rí játíñu-ri.

Modo jíka-yo jíin máá Espíritu

8 Núsáá te vina ma nákuxndíi kuti-yá sikí ñayivi káyí'i nda'a Cristo, chí tuká kájika-i nátu'un kuní modo máá-i, chí sua kájika-i nátu'un kuní máá Espíritu. ²Chí ley ja ká'an Espíritu, onde jíin Cristo Jesús sá'a ja chakú-yo. Yuán ní nama ruu iní nda'a ley ja ndíso kuáchi jíin ja ndíso kue'e kuu-yo. ³Chí tíñu ja tú ní kúu sá'a ley sikí já víta iní ñayivi, te ni sá'a Dios, chí ni tájí-yá Se'e-ya ní kii nátu'un kándaq máá-yó, náva'a kundiso-ya kuáchi. Te ni nakuxndíi-ya sikí kuáchi ja ndíso ñayivi. ⁴Náva'a ná skíkuu-yó taká tíñu tá'ú ley sá'a-ya, jíin yóó ja tú kájika-yo nátu'un kuní máá modo ñayivi, chí kájika-yo nátu'un kuní máá Espíritu. ⁵Chí ñayivi kájika nátu'un kuní máá modo máá-i, ja kúu modo máá-i kájítú iní-i jíin. Ko ñayivi kájika nátu'un kuní máá Espíritu, ja kúu tíñu Espíritu kájítú iní-i jíin. ⁶Chí nú kájani iní-yo nátu'un kuní modo ñayivi, te kuu-yo. Ko nú kájani iní-yo nátu'un kuní máá Espíritu, te kuchaku-yo jíin tú'un kuaká'nu iní. ⁷Ñayivi jáni iní-i sikí modo máá-i, chí jíto u'u-i Dios, chí tú jándatu-i nuu ley Dios. Te ni ma kúu kuandatu-i. ⁸Tú kúu kusí iní Dios sá'a ñayivi kájika jíin modo máá-i. ⁹Ko róó tuká kájika-ró jíin modo máá-ró, chí jíin Espíritu kájika-ró, te nú ncháá ndija Espíritu Dios iní-ro. Te nú iin ñayivi tú ndíso-i Espíritu máá Cristo, nasu iní nda'a-yá yí-i. ¹⁰Ko nú ncháá Cristo iní-ro, te vasa sikí kuáchi a ni jí'i yiki kúñu-ró, ko chakú añú-ro sikí tíñu ndaa. ¹¹Ko nú iní-ro jíná'an-ró ncháá Espíritu máá Dios, l'a ni naschakú Jesús ma'ñú ndíyi, te suni súan jíin Espíritu-ya ja ncháá iní-ro te nachaku yiki kúñu-ró ja kúu-ún sá'a Dios ja ní naschakú-ya Cristo Jesús ma'ñú ndíyi. ¹²Náni, chaa káitau kakuu-yó núsáá. Ko nasu núu modo máá-yó, ja káka-yó nátu'un kúu iní máá-yó. ¹³Chí nú kájika-ró

nátu'un kuní modo máá-ró, te kuu-ro nú súan. Ko nú jíin Espíritu xnáa-ro táká tiñu ja sá'a-ró jíin modo máá-ró, te kuchaku-ro. ¹⁴ Chi taká ñayivi já káy-oxnúú Espíritu Dios nuu-í, ñayivi yúan kákuu se'e Dios. ¹⁵ Chi nasu nátu'un mozo ni sá'a-ya róó ja yú'ú-ro ingá jínu, chi ni nduu-ró nátu'un se'e-ya. Te ja yúan kákana ndá'ú-yo: Abba, ja kuní ka'an: Aí Táta máni. ¹⁶ Chi suni máá Espíritu ká'an ndaa ta'an jíin añú-yo já kákuu-yó se'e Dios. ¹⁷ Te nú se'e-ya kákuu-yó, suni chaa ni'in tá'u kákuu-yó, chaa ni'in tá'u núu Dios kákuu-yó. Te ni'in ká'nu-yó tá'u-yo jíin Cristo. Te nú súan kuandéé iní yo ndó'o ta'an-yo jíin-yá, náva'a suni nduñá'nu luu ta'an-yo jíin-yá.

Ja kóo kivi kuanchaa tundó'o ñuyivi

¹⁸ Chi jáni iní-ri ja taká tundó'o kándo'o-yó vína, ni ma káni tá'an kuti jíin tú'un nduñá'nu luu-yó já kenda kuee-ga, te kuní ndijin-yo núu. ¹⁹ Chi taká ja ní sá'a-ya, káñukuu iní onde kenda ndijin taká se'e Dios. ²⁰ Chi taká ja ní sá'a-ya, ni kivi sáni iní nda'a tú'un té'yu, ko nasu já kákuu máá, chi súan ni jata'an iní máá I'a ní sá'a. Te káñukuu iní. ²¹ Chi in kivi, te taká ja ní sá'a-ya-ún, kenda iní nda'a tú'un té'yu, te kaka kuu ndicha-na jíin tú'un luu nátu'un taká se'e Dios. ²² Chi kájiní-yo já taká ja ní sá'a-ya-ún, in ká'nu-ni kátana, te kájito tundó'o onde vína. ²³ Te nasu máá in ja ní sá'a-ya-ún, chi suni onde yóó, ja ní kejá'a sátiñu Espíritu iní-yo, te suni kátana-yó jíin iní máá-yó, káindatu-yó já náki'in sé'é-yá yóó. Yúan kúu ja náma-ya yíki kúñu-yó. ²⁴ Chi káñukuu iní-yo te a ni kakaku-yó. Te nú ndijin kánde'é-yó núu in ja káñukuu iní-yo, nasu já káñukuu iní-yo kúu. Chi nú in ja á kájiní-i nuu kúu, ndé ñayivi kúñukuu-ga iní núsáá. ²⁵ Ko nú ja tú kájiní-yo núu kúu, káñukuu iní-yo. Yúan-na te jíin paciencia káindatu-yó-ún. ²⁶ Suni súan

chíndéé tá'an Espíritu jíin-yó já vítá iní-yo, chi tú kájiní-yo kakán ta'u-yo nátu'un kánúú kakán ta'u-yo, ko suni máá Espíritu kúu ja jikán ta'u já'a-yo, te tána jíin, te tú ní'in tú'un ka'an jíin. ²⁷ Ko máá I'a jíto nchaa vii iní añú-yo, jiní-ya ndasa jáni iní Espíritu. Chi máá Espíritu, jikán ta'u já'a taká ñayivi ndóo nátu'un kuní máá Dios.

Ja má kúu kuanchaa-i yóó iní nda'a Cristo

²⁸ Te a kájiní-yo já taká ja tá'an ñayivi, kendoo va'a-ga-i jíin sá'a-ya, nuu ñayivi já kákumaní-í jíin-yá, ja ní kana-ya xiní-í nátu'un ni jata'an iní-ya. ²⁹ Chi taká ñayivi, jíin tiempo a ni jini-ya núu-í. Suni ni teta'an-ya-í ja ná kóo-i nátu'un káa Se'e-ya, náva'a ná kúu Jesús ñani núu vásá sáva-ga ñani. ³⁰ Te máá ñayivi ní teta'an-ya-ún, suni ni kana-ya xiní-í, te ñayivi ní kana-ya xiní-ún, suni ni kak-endoo ndaa-i ni sá'a-ya. Te ñayivi ní kak-endoo ndaa-ún, suni ni nduñá'nu luu-i ni sá'a-ya. ³¹ Te naún káka'an-yo sikí tú'un yá'a núsáá. Chi nú Dios ká'an-ya já'a-yo, te ndéja kúu ka'an sikí-yo núsáá. ³² Chi máá-yá, tú ní sásá'an-yá Se'e-ya, chi sua ni ja'a-ya-í ja sikí taká-yo. Te na ja má kuá'a-ya taká ndatíñu nuu-yo ondé jíin Se'e-ya núsáá. ³³ Ndéja kúu kakan kuachi sikí ñayivi ní kaji Dios núsáá. Máá Dios kúu I'a skéndoo ndaa yóó. ³⁴ Ndéja nákuñdífí sikí-yo. Máá Cristo kúu I'a ni jíi, te suni ni nachaku-ya má'nú ndíyi, te vína kánchaa-ya íchi ndává'a Dios, te suni I'a-ún ká'an-ya já'a-yo. ³⁵ Ndéja kúu kuanchaa yóó nuu tú'un ni kundá'ú iní Cristo yóó núsáá. Á tundó'o, xí já ndúku'a iní-yo, xí já kájika jínu-yó, xí tamá, xí já kájika víchí-yó, xí já káyú'ú-yo, xí yuchí náún. ³⁶ Nátu'un yóso núu tutú: Ja sikí ní kúu ja káji'i-ná ndita'an kivi, te nátu'un rií kiti kúu, kájani iní-i kájito-i náá, áchí. ³⁷ Ko tú súan, chi sua ni kundéé-ga-yo jíin taká

tu'un yá'a ni sá'a máá l'a-ún ja ní kundá'ú ini-ya yóó. ³⁸ Chi jáni ndija ini-ri ja ní kue'e kuu-yo, ni tu'un ja chakú-yo, ni ndajá'a máá-ún, ni ja kákuñá'nu, ni ja kátá'ú tíñu, ni ja vína, ni ja yúchaan, ³⁹ ni nuu súkún, ni nuu kúnú, ni iin ndatíñu ja ní sá'a-ya, ma kúu kuti kuán-chaa yóó nuu tú'un ja máá Dios jíin Jíto'o-yo Cristo Jesús, ni kundá'ú ini-ya yóó.

Tu'un ñayivi Israel

9 Ká'an ndaa-ri tu'un Cristo, tú xndá'ú-ri, chi súan ká'an ndaa-ri jiní-ri ini añú-ri jíin Espíritu Santo. ² Chi ndúku'á xaan ini-ri, te nene tá'u'u ini añú-ri. ³ Chi suni kuní máá-ri kuxio-ri nuu Cristo, te ná náa-ri núú, ja sikí ñaní-ri ja kúu tá'an-ri ja iin-ni niñi, iin-ni kuñu, kákuu-ri jíin. ⁴ Te chaa Israel kákuu-de. Máá-de kákuu chaa naki'in sé'é-yá, jíin ja ndúñá'nu-de, jíin ja ní sá'a-ya contrato jíin-de, jíin ja ní ja'a-ya ley nuu-dé, jíin ja chíñú'ún-de máá-yá, jíin tú'un ni keyu'u-yá nuu-dé. ⁵ Te chi tata chaa-ún, ni kakenda ndiyi táa-yo. Te suni chi tata yúan, ni kenda niñi, kuñu Cristo. Te taká ndatíñu yíi nda'a Dios. Te ná nákana jaa-yó-yá ní káni ní kúí. Amén. ⁶ Ko nasu ja ní tiví tu'un Dios, chi nasu taká ñayivi ja kákuu tata Israel kúu máá cháa Israel. ⁷ Te suni vasa tata Abraham kákuu-i, ko nasu ndí'i-i kákuu se'e-de. Chi sua ká'an: Chi Isaac koo ja kunán-i tata-ro, áchí. ⁸ Yuán kuní ka'an, nasu ja kákuu se'e yiki kúñu kákuu se'e Dios, chi sua se'e ja ní keyu'u-yá-ún. Chi'i-ya cuenta-i ja kákuu ndija-i tata-ún. ⁹ Chi ya'á kúu tu'un ni keyu'u-yá: Suni kivi yá'a jinu kúia, te chaa-ri, te koo iin se'e yíi Sara, áchí. ¹⁰ Te suni ío inga tu'un, chi suni ni ni'in sé'e Rebeca. Uu se'e yíi ni sá'a iin-ni chaa, ja kúu ndiyi táa-yo Isaac. ¹¹ Te onde ná té kaku-ga-i jín'an-i, ni té kuni-ga-i sá'a-i ja vá'a ja ú'u, náva'a

kendoo ni'in tu'un, ni kaji núkúún Dios máá-i. Chi nasu jíin tíñu sá'a-i, chi sikí ja ní kana-ya xiní-í. ¹² Chi ni ka'an-ya jíin-ña: Ja ñá'nu kuatíñu nuu ja súchí, áchí-ya. ¹³ Natu'un yóso núu tutú: Ni kumani-ri jíin Jacob, te ni kití ini-ri nuu Esaú, áchí. ¹⁴ Ndasa ka'an-yo núsáá. Á sá'a Dios tíñu ja tú ío ndaa náún. Ma kúu kuti. ¹⁵ Chi ni ka'an máá-yá jíin Moisés: Ndéja kuní-ri kundá'ú ini-ri te kundá'ú ini-ri, te ndéja kuní-ri kukuf'a ini-ri jíin te kukuf'a ini-ri jíin, áchí-ya. ¹⁶ Núsáá te tú kée tíñu sá'a ni chaa kuní, ni chaa jiku jíin, chi máá Dios kúu l'a kundá'ú ini-ya. ¹⁷ Chi áchí tutu ií jíin rey Faraón: Ja yúan ní jani-ri róó náva'a ná kuichá tu'un sí'ví-ri ki'in ní ñuyívi, te kuni ndijin-i ndasa kaa fuerza-ri ja kúkuu-ri jíin-ró, áchí. ¹⁸ Núsáá, te nú ndéja kuní-ya, te kundá'ú ini-ya, te nú ndéja kuní-ya, te sándava-yá ini. ¹⁹ Sanaa te ka'an-ro jíin-ri: Naja jikán-ga-ya kuáchi núsáá, chi ndé chaa kuu kasu nuu-yá ndasa jata'an ini-ya, achi-ro. ²⁰ Chi sua ka'an-ri jíin-ró: Te róó, ndé chaa kúu-ró ja státá'an-ró jíin Dios. Á kuu ka'an kisi ñu'un jíin máá cháa ni sá'a-ún: Naja ní sá'a-ró rúu, achi. ²¹ Te chaa sá'a-ún, ío derecho-de ja sá'a-de iin kisi ku'un ndatíñu luu, te inga kisi ku'un ndatíñu chá'an xí túu. ²² Te nú kuní Dios stá'an-ya núu-í ndasa kaa tu'un kití ini máá-yá, náva'a kuní-i na fuerza ndíso-ya, te nú ja yúan jíin paciencia tú ní xndíi yachi-ya ñayivi-ún, cuenta kisi ja á yani naa núkúún máá, te naja tú játú'ún-ró nú súan. ²³ Te súan sá'a-ya, chi kuní-ya kuichá tu'un ndasa sá'a-ya kuá'a tíñu luu xaan núu ñayivi ja ní sáva'a-ya-í, natu'un jíin kisi, súan ná kendo luu-i jíin-yá. ²⁴ Ñayivi yúan kákuu yóó ja ní kana-ya xiní-yo. Chi nasu máá iin ñayivi judío ní kana-ya xiní, chi suni ni kana-ya xiní ñayivi sfin nación. ²⁵ Suni súan natu'un ká'an nuu tutú Oseas:

Ñayivi já ná tú ní kúu ñayivi máá-rí-ún núú, skúnání-rí-i ñayivi máá-rí vina. Te ña'an já tú ní kúmani-rí jíin-ña núú, skúnání-rí-ña ñá'an já maní-rí jíin vina. Achí. ²⁶ Yúan-na te nuu ní ka'an-ya: Nasu róo kákuu ñayivi máá-rí, áchí-ya, tu'un ñuu yúan ka'an-i: Ñayivi yúan se'e Dios I'a chakú kákuu-i. ²⁷ Suni súan ni kana ja Isaiás tu'un ñayivi Israel: Vasa nándeá se'e ñuu Israel nátu'un ñítí káa yu'u mar, ko iin tñin-ni-i kaku, ²⁸ chí máá Tatá Dios síjñu-ya tñnu sá'a-ya já ndón-da-ya sikí ñúyivi, te yachí sánda-ya. ²⁹ Nátu'un ni ka'an Isaiás onde sáa: Te nú máá Tatá I'a tñin so'o taká soldado, nú tú ní skéndoo-ya yakú-ga tata nuu-yo núú, te nátu'un ñayivi ñuu Sodoma jíin ñayivi ñuu Gomorra, súan kuu-yó te súan ta'an-yo núú. Achí. ³⁰ Ndasas ka'an-yo núsáa. Ñayivi sñin nación, tú ní kándúkú-i tñnu ndaa, ko ni kakendoo ndaa-i, chí sikí já ní kakandíja-i, yuán ní kakendoo ndaa-i. ³¹ Te ñayivi Israel, ni kándúkú-i ja kéndoo ndaa-i jíin ley, ko tú ní skíkuu kuti-í jíin máá ley. ³² Te najá. Chi ni kándúkú sáni-i, nasu jíin tu'un kándíja, chí sasua jíin táká tñnu tá'ú ley. Ja yúan ní kajungoyo-i sikí máá yúu xíin tñnu skáchi'i xini já'a-í. ³³ Nátu'un yóso núu tutú: Nde'é, chí onde Sion kaitúu-rí máá yúu xíin tñnu skáchi'i xini já'a-í, te suni jungoyo-i sá'a yuu-ún. Te ñayivi kándíja nuu yúu-ún, ma kúka nuu-í, chí máá-yá kúu, áchí.

10 Ñáni, kúu ndija ini añú-ri, te jikán ta'u-rí nuu Dios ja'a ñayivi Israel, náva'a kaku-i jíná'an-i. ² Chí ruu, a jini ndaa-ri ja bueno kákuu ini-i kájito-i Dios, ko tú kákunda ini-i jíin. ³ Chí tú kájuku'un ini-i ndasa kéndoo ndaa-i sá'a Dios, te kándúkú-i ja kéndoo ndaa-i sá'a máá-i. Te ja yúan tú kájandatú-i nuu íchi ndaa Dios. ⁴ Chí jíin Cristo te ni jukuiñi tu'un ká'an ley, náva'a kéndoo ndaa taká ñayivi kándíja. ⁵ Chi ni ka'an Moisés ja

nú iin cháa skíkuu tñnu ndaa ká'an ley, te kuchaku-de jíin. ⁶ Ko tu'un kéndoo ndaa, kenda chí tu'un kándíja-yó, te ká'an súan: Ma káni ini añú-ro: Ndé cháa kaa ki'in andví núsáa, áchí. Yuán kuni ka'an, ja xnúu-de Cristo onde nuu ñú'un. ⁷ Ni ma káni ini-ro: Ndé cháa kuun-de ki'in-de ini tunchi núsáa, áchí. Yuán kuni ka'an, ja xndaa-de Cristo ma'ñú ndíyi. ⁸ Ko ndasa ká'an tu'un-ún: Yani jíin-ró ío tu'un ka'an-ro, ini yu'u-ro te ini añú-ro ío, áchí. Yuán kúu tu'un kákandíja-yó, te yuán kúu tu'un kájani-ró. ⁹ Chí nú játú'ún-ró onde jíin yú'u-ro já Jító'o-ro kúu Jesús, te nú onde jíin ini jíin añú-ro kándíja-ró já ní nachaku Jesús ma'ñú ndíyi ni sá'a Dios, yúan-na te kaku-ró.

Kánúú káni-yó tú'un-ya ná kándíja-i

¹⁰ Chí jíin ini jíin añú-yo kándíja-yó-yá náva'a kéndoo ndaa-yo. Ko jíin yú'u-yo kuátú'ún-yó-yá náva'a kaku-yó. ¹¹ Chí tu-tu ii ká'an: Taká ñayivi kándíja-i nuu-yá, ma kéndoo kuti-í tuka nuu, áchí. ¹² Chí tú ká'io sñin ñayivi griego jíin ñayivi judío, chí suni iin-ni máá Jító'o-yo tñin so'o taká-i. Te kúndá'ú xaan ini-ya ñayivi káka'an nda'ú jíin-yá. ¹³ Chí taká ñayivi káka'an nda'ú jíin máá Jító'o-yo onde jíin sív'í-yá, kaku-i. ¹⁴ Ndasas ka'an nda'ú-i jíin-yá te nú tú kákandíja-i-ya. Te ndasa kándíja-i-ya te nú tú jini so'o-i tu'un-ya. Te ndasa kuni so'o-i te nú tú naún kani tu'un-ya núu-í. ¹⁵ Te ndasa kani-i tu'un-ya te nú tú tájí-yá-i ki'in-i. Ná-tu'un yóso núu tutú: Xáan luu kándaa ja'a ñayivi kájani tu'un kuaká'nu ini, jíin já'a ñayivi kájani tu'un va'a tu'un luu. ¹⁶ Ko nasu táká-i káchu'un ini-i ja ká'an tu'un va'a, chi ni ka'an Isaiás: Tá-ta, ndé ñayivi kándíja tu'un kájani-ná vii, áchí-de. ¹⁷ Núsáa te kuu kándíja-i onde nú kuni so'o-i, te kuu kuni so'o-i onde nú koo ja káni tu'un Dios. ¹⁸ Ko ruu ká'an-ri: Á tú ní kájini so'o-i. Jándaa ni kajini so'o-i, chí ká'an: Níí ñúyivi ní

kenda tu'un-i te onde nuu ndí-na ñuyívi ní jicha tu'un-i, áchí. ¹⁹ Ko ruu ka'an-ri: Á tú ní kájuku'un iní ñayivi Israel tu'un yá'a. Xnánúú-ga nì ka'an Moisés: Ná kúkuíni-ro sá'a-ri jíin ingá nación ja ná-su ñuu máá-rí kúu, te jíin ñin nación ñáá skití iní-ri róó, áchí-de. ²⁰ Suni Isaías nì chundéé iní-de nì ka'an-de: Ñayivi já tú ní kánandúkú rúu, a nì jini-i ruu. Te ñayivi já tú ní kájika tu'un rúu, nì stá'an ndijin-ri máá-rí nuu-í, áchí-de. ²¹ Ko siki ñayivi Israel ka'an: Ncháka ncháa, nì jata ñaa-ri nda'a-rí nuu ñayivi tú jándatu, jíin núu ñayivi ní'in iní, áchí-ya.

Ja ío ñin tñn-ga ñayivi Israel

11 Núsáá te ka'an-ri: A nì kiñi'in Dios ñayivi máá-yá náún. Ma kúu kuti. Chì ruu, suni cháa Israel kúu-ri, tata Abraham kúu-ri, tá'an tata Benjamín kúu-ri. ² Tú ní kiñi'in Dios ñayivi máá-yá ja á nì jini-ya núu-í jíin tiempo xí tú kájiní-ro tutú iì ndasa ka'an tu'un Elías, ndasa nì ka'an nda'ú-de jíin Dios siki ñayivi Israel: ³ Táta, nì kaja'ni-í cháa ká-jani tu'un-ní, te nì kajacha-i altar-ní. Te náá, máá ñin-na-ná nì kendoo. Te vina, káchindikín-i náá, ka'ni-í náá kákuni-i, áchí-de. ⁴ Ko yúan-na te ndasa ni xndíó káni Dios tu'un nuu-dé núsáá: A náva'a ná'in-rí vasté usiá mil ñayivi káchinú'ún rúu, te ñayivi-ún tú kájukuíni jíití kúti-í nuu ndosó Baal, áchí-ya. ⁵ Te suni súan vina, chí ío ñin tñn-ga, te jíin tú'un luu ío iní-ya ní kaji-ya-ún. ⁶ Te nú siki tú'un luu ío iní-ya kúu, nasu ní ní'in-í jíin tñnu nì sá'a-i núsáá. Chì nú súan, te nì jita tu'un luu ío iní-ya núu. ⁷ Naún káka'an-ri núsáá. Ja ní kándúkú ñayivi Israel, tú ní kákundéé-i ní'in-í. Ko nì kákundéé ñayivi ní kaji-ya-ún, nì kani'in-í. Te sava-ga-i nì kanduni'in iní-i. ⁸ Natu'un yóso núu tutú: Nuu-í nì ja'a Dios ñin xini já tú júku'un kuti iní, jíin ndúchi já tú ku-ni kuti, jíin só'o ja tú kuni so'o kuti ondé vina, áchí. ⁹ Te nì ka'an David:

Viko kás'a-i, ná kúu natu'un ñin xeyu, ñin ja tñn yátá-ún-i, ñin tunchi, ñin nuu ní'in-í ya'u-i. ¹⁰ Te nduchi-í, ná kúnaa náva'a ma kúu nde'é-i jíin, te ná kóo tí-í ní káni, áchí-de. ¹¹ Núsáá te ruu ka'an-ri: Nì kandua-i, te nì kajita i-í náún. Ma kúu kuti. Chì sua nì kakaku ñayivi sñin nación ja súan nì kasaña'mu ñayivi Israel, náva'a ná kúkuíni máá Israel jíná'an. ¹² Nì kasaña'mu Israel, te ja yúan ní ndukúka ñuyívi. Nì kajita Israel, te ja yúan ní ndukúka ñayivi sñin nación. Naga nì kuu ja xáan ndatu tñnu koo onde kivi ná náki'in sé'é-yá taká Israel núsáá. ¹³ Chì jíin róó ñayivi sñin nación ka'an-ri, chí ruu suni cháa skáka tu'un nuu cháa sñin nación kúu-ri, te jíin'ún ka'an-ri siki tñnu sá'a-ri, ¹⁴ náva'a ná kúkuíni tá'an-ri sá'a-ri, te kaku sava-de sá'a-ri. ¹⁵ Chì nú nì kiñi'in-ya Israel, te ja yúan ní kanaketá'an ñayivi ñuyívi jíin-ya, núsáá te kivi náki'in sé'é-yá Israel, te nasu natu'un ja ní nachaku-i ma'nú ndayi koo yúan náún.

Olivo yúkú xini olivo táta

¹⁶ Te nú ío ndoo nde'e já kúun núu, te suni ní-ni ío ndoo. Te nú ndu'u ío ndoo, suni súan ío ndoo taká nda'a. ¹⁷ Ko nú sava nda'a-ún, nì kajanchaa, te nú róó ja kúu-ró ñin nda'a yúnu olivo yúkú, nì nuku'un-ró núu ní kajanchaa nda'a táta-ún, te nú stáa ta'an-ro kájin ondé ndu'u númá máá yúnu olivo táta, ¹⁸ ma sátéyí-ro máá-ró já ndóna-ro siki taká nda'a-ún núsáá. Chì nú sátéyí-ro máá-ró, te ná nuku'un iní-ro já tú stáa ndu'u-ún kájin-ro, chí sua stáa-ró kájin máá ndú'u-ún. ¹⁹ Sanaa te ka'an-ro: Sava nda'a ní kajanchaa kua'an náva'a nuku'un-ri yá'a, achi-ro. ²⁰ Bueno, ko siki já tú ní kákandíja máá nda'a-ún, yúan ní kajanchaa. Ko róó, chí siki já kándíja-ró, yúan nukuiñi ní'in-ró. Ma sávixi-ro máá-ró núsáá, sua yu'ú-ro. ²¹ Chì nú Dios, tú ní kúndá'ú iní-ya máá

ndá'a xíin tíñu-ún, naga nī kuu róó, ja kúndá'ú inī-ya róó. ²²Nde'é vá'a-ró núsáá, ndasa kúndá'ú inī Dios, te suni xaan inī-ya. Xaan inī-ya jíin cháa nī kandua-ún, ko kúndá'ú inī-ya róó, te nú kundij nī'in-ró jíin tú'un kúndá'ú inī-ya róó. Te nú túu, te suni kuanchara-ya róó kí'in-ro. ²³Suni súan máá ñáyivi-ún, nú kandíja-i, suni nuku'un-i, chí máá Dios kuu nachu'un tuku-ya-í. ²⁴Te nú róó, vai-ró chíi yunu olivo ja á káa yúkú, te nī nuku'un-ró xiní yúnu olivo táta, vasa nasu tá'an-ún kúu-ró, naga nī kuu ñáyivi-ún ja máá ndá'a xíin tíñu kákuu-i, ja má náchu'un-ya-í xiní máá yúnu olivo máá-i núsáá. ²⁵Náni, chí tú kuní-ri ja kúñáá xiní-ro ndasa ío sikí tú'un sa'í yá'a, náva'a ma sávixi-ro máá-ró te kani iní-ro já ndíchí xáan-ro jíin'an-ró, chí sava ñáyivi Israel, nī kasáni'in iní-i, te nī kánaa-í, onde ná ndékava taká ñáyivi sñin nación. ²⁶Yúan-na te ndíi ñáyivi Israel kaku-i. Natu'un yóso núu tutú: Ichi núu Sion kii I'a nama yóó, te kuanchara-ya chá'an tá'an Jacob, ja tú kachiñú'ún-i-ya. ²⁷Te tu'un yá'a kuu contrato sánda-ri jíin-i onde ná kuánchara-ri kuachi-i, áchí. ²⁸Ja'a róó, kájito u'u-i-ya já sikí máá tú'un va'a. Ko nī kaji-ya-í, te kúndá'ú inī-ya-í, ja sikí táa-i. ²⁹Chí Dios tú natu'u inī-ya já téta'an-ya tá'u-yo jíin já kána-ya xiní-yo. ³⁰Suni súan róó, nī kasáni'in iní-ro núu Dios onde saá. Ko vina, chí sikí já ní kasáni'in iní máá ñáyivi-ún, te nī kúndá'ú inī-ya róó. ³¹Suni súan máá ñáyivi-ún, nī kasáni'in iní-i vina, náva'a suni natu'un nī kúndá'ú inī-ya róó jíin'an-ró, suni súan ná kúndá'ú inī-ya-í vina. ³²Chí máá Dios, nī jasū-ya taká ñáyivi chíi tu'un sáni'in iní-i, náva'a kúndá'ú inī-ya taká-i. ³³Xáan kúnú káa tu'un kúká, tu'un ndíchí, tu'un tu'a Dios. Ni ma júku'un kuti iní-yo ndasa káa taká tíñu sánda-ya. Te xaan sa'í íin taká ichi-yá. ³⁴Chí ndé cháa, a nī jini

ndasa jáni iní Dios, xí ndé cháa nī ja'a consejo nuu yá. ³⁵Xí ndé cháa nī ja'a nuu-yá xna'an-ga náva'a chunáa-yá nuu-dé. ³⁶Chí onde nuu máá-yá vai taká ndatíñu. Te suni máá-yá nī sa'a. Te suni máá-yá tíin. Te ná nákana jaa-yó-yá nñ káni nñ kuiá. Amén.

Ndasa kuatíñu va'a ñáyivi ndóo

12 Náni, ja yúan ká'an ndá'u-ri jíin-ró jíin tú'un nī kúndá'ú iní Dios róó, chí vina chakú-ro jíin yíki kúñu-ró, te kuní-ri ja ná kóo ndoo te kua'a-ro núu máá-yá. Te ná kúsi iní Dios jíin-ró, chí yúan kúu ja chíñú'ún-ró-yá onde jíin iní jíin añú-ro. ²Te ma kóo íin núu iní-ro jíin ñáyivi yá'a, chí sua ná násama-ró máá-ró, te ná ndúu jáá xiní-ro, náva'a ná kuní-ro ndasa va'a káa tu'un játa'an iní Dios, jíin tú'un nī yija va'a ja kúsi iní-ya sa'a. ³Chí tu'un luu ja ní ja'a-ya núu-ri sa'a ja ká'an-ri jíin íin in cháa ká'jin ma'ñú-ró jíin, ja má skákuu-ga-de ku'a máa-de nuu kú'a ja á ká'jin-de, chí sua ná káni kuándí'í iní-de natu'un nī ja'a Dios tu'un kándíja nuu íin in-de. ⁴Chí natu'un yóó, jíin modo ja ku'á pedazo ndíso yiki kúñu-yó ko tú in-ni tíñu kásá'a, ⁵suni súan yóó, vasa kua'a-yo, ko natu'un in-ni ñáyivi kákuu-yó núu Cristo. Ko ja íin in máá-yó, chí pedazo-ni-yó kánakuni tá'an-yó. ⁶Chí nī nī'in-yo sñin sñin ta'u ndasa ku'a nī ja'a-ya tú'un luu ío inī-ya núu-yo. Te nú ta'u já káni-yó tú'un-ya kúu, ná sa'a-yó jíin kú'a kándíja-yó núsáá. ⁷Xí nú ta'u já kuatíñu-yó kúu, ná kuatíñu-yó. Te nú ta'u já stá'an-yo kúu, ná stá'an-yo. ⁸Ñáyivi ká'an ndéé, ná ká'an ndéé-i. Ñáyivi já'a, ná táva iní-i ku'a-i. Ñáyivi tá'u tíñu, núkúún ná sa'a-i. Ñáyivi kúndá'ú iní, sií ná kóo iní-i. ⁹Tu'un kúndá'ú iní, ma kóo jíin tú'un yóso yú'u. Ná kóto u'u-ro tíñu ñáá, te ma sí-a-ro tíñu va'a. ¹⁰Ná kúnchaka maní tá'an-ró. Te sa'a-ró cuenta

ja maní-ro jíin ñaní máá-ró. Te kuítú iní-ro já sá'a jíinú'un-ró jíin tá'an-ró. ¹¹Ma sá'a kúxí-ró nú íó tiñu kásá'a-ró. Te jíin iní jíin añú-ro ná kuítú iní-ro kuátíñu-ró núu máá Jító'o-yo. ¹²Te a káñukuu iní-ro, te ná kóo siñ iní-ro. Te nú íó tundó'o, te kuandéé iní-ro. Te nene kakán ta'u-ro. ¹³Te taká ñayivi ndóo, nú kánandi'i-i yaku najíin, te koto tá'an-ró jíin-i. Te koto ndá'ú-ro núu ñayivi jíká. ¹⁴Kakan ta'u-ro já'a ñayivi káchindikíin róó, kakan ta'u-ro já'a-í te ma ká'an tásí-ró sikí-í. ¹⁵Ná kúsiñ iní-ro jíin ñayivi ká'io siñ iní, te ná ndé'e-ro jíin ñayivi kánd'e. ¹⁶Ín-ni ná kóo xini-ro jíná'an-ró. Ma skákunu-ró máá-ró, chí sua ná ndútá'an-ró jíin cháa ká'io súchí iní. Ma sá'a-ró já cháa ndíchí xáan kákuu-ró. ¹⁷Ma ná sá'a ndiva'a-ró jíin ní ñin ñayivi, nú ni sá'a ndiva'a-i jíin-ró. Kuítú iní-ro sá'a jíinú'un-ró tiñu onde jító jíin núu taká-i. ¹⁸Te nú kuu sá'a-ró, te vindáa vinené kuxiukú-ró jíin taká ñayivi, onde jíin kú'a kúndéé-ró jíin. ¹⁹Ñáni máni, ma cháa iní-ro já nani'in tá'an-ró jíná'an-ró, chí sua nuu máá-yá ná kuá'a-ró tú'un kití iní-ya núu-í, chí súan yóso núu tutú: Nani'in tá'an máá-rí jíin-i, máá-rí kua'a ya'u-i, áchí máá Tatá Dios. ²⁰Ja yúan, nú chaá kájito u'u róó, jí'i-de soko, ku'a ja ná kó'o-de. Chí nú súan, te kundéé-ró jíin-de, kuka nuu-de sá'a-ró. ²¹Ma yují-ro sá'a tiñu ñáá, chí sua ná yují tiñu ñáá sá'a-ró jíin tiñu va'a.

Ndasa kaka-yó íchi núu gobierno

13 Taká ñayivi, ná kuándatu-i nuu cháa kákuñá'nu-ga, chí túu chaá tá'ú tiñu te nú tú ní já'a Dios tu'un núu. Te taká chaá a kándiso tiñu, Dios ni chaá tiñu sikí-dé. ²Ja yúan, nú íó chaá tú jándatu nuu cháa tá'ú tiñu, te tiñu ni teta'an Dios ské'ichi-de, te chaá káské'ichi, nakuxndí-de sikí máá-de. ³Chí chaá kátá'ú tiñu, tú ndóna-de sikí

cháa sá'a tiñu va'a, chí sua sikí cháa sá'a tiñu ñáá. Te róó, kuní-ro já tú yu'ú-ro sá'a chaá tá'ú tiñu náun. Sá'a tiñu va'a, te ná kuátú'un-de róó. ⁴Chí mozo Dios kúu-de, ja kóto va'a-de róó. Ko nú sá'a-ró tiñu ñáá, te ná yú'ú-ro, chí nasu já kúsiñ iní máá-de ndíso-de machete, chí mozo Dios kúu-de, náv'a xndó'o-de ñayivi sá'a tiñu ñáá. ⁵Ja yúan kánúu kuándatu-ro núu-dé jíná'an-ró, nasu máá ñin ja tú kití iní-ya nuu-ro, te suni náv'a ma kána jíin añú-ro núu-ro. ⁶Chí suni ja sikí yúan kúu ja kája'a-ró xú'un yóo, chí mozo kájatíñu nuu Dios kákuu-de, suni ja sikí tiñu yúan. ⁷Ka'ncha ja káitau-ro núu taká ñayivi. Nuú já tau-ro xú'un yóo, te xu'un yóo. Nuú ñayivi já tau-ro xú'un póniná, te xu'un póniná. Nú níni kuándatu-ro, te ná kuándatu-ro. Te nú níni kóo tu'un jíinú'un, te ná kóo jíinú'un-ró. ⁸Ma kútau kuti-ro núu ní ñin ñayivi, chí máá-ni ja kúndá'ú iní-ro tá'an-ró. Chí chaá kúndá'ú iní tá'an, a ni kundéé-de ni skíkuu-de tu'un ká'an ley. ⁹Chí ká'an nuu tutú: Ma kúsiñi ncháa tá'an-ró, ma ká'ni-ro ndíyi, ma saku'ná-ró, ma sátú'un-ró, ma ndío iní-ro. Te nú íó sava-ga tu'un tá'ú tiñu, ko ñin ká'nu-na ká'an: Kúndá'ú iní-ro tá'an-ró, nátu'un kúndá'ú iní-ro máá-ró, áchí. ¹⁰Tu'un kúndá'ú iní, tú sá'a ndi-va'a jíin tá'an. Ja yúan, tu'un kúndá'ú iní tá'an kúu tu'un skíkuu taká tiñu ká'an ley. ¹¹Te súan ná sá'a-yó, chí a kájiní-yo já máá hora nata'u núu-yo já káxixi-yo kúu. Chí vina a ni kuyani-ga kivi káku-yó, vásá kivi ní kandíja-yó. ¹²Akuáa a ni ja'a kua'an, te a kuyani chaá ndúu. Núsáá te ná skána-yó tiñu ñuñáa kí'in, te ná sá'a-yó tiñu ndúu. ¹³Ná káka kuu jíinú'un-yó cuenta ndúu. Ma kée ú'ini-yo, te ma kóo ká'vá-yó. Ma káka téné-yó, te ma káka kuaxán-yó. Ma kuátá'an-yó, te ma kóo kuásún iní-yo. ¹⁴Sua ná kúkútu-ro jíin Jító'o-yo Jesu-cristo, te ma sákútu-ro máá-ró jíin tiñu ndío iní yiki kúñu-ró.

Ndasa sá'a-yó jíin ñáyivi vítá ini

14 Chaa kándíja vítá, ná kuatá'ú-ró-de, ko nasu já státá'an-ró jíin-de sikí taká tu'un. ²Chí ío chaa kándíja ja kúu kee-dé taká-ni nuu, ko chaa vítá ini máá nían-ni yua yée-dé. ³Róo chaa yée, ma sájá'a ini-ro núu chaa tú yée. Te róo chaa tú yée, ma nákuandí-ró sikí chaa yée, chí Dios játá'ú-yá chaa-ún. ⁴Te róo, ndé chaa kúu-ró já nákuandí-ró sikí chaa kúu mozo tatú núsáa. Te nú kundij n'in-de, xí káka yátá-de, ko nuu máá patrón-de játínu-de. Ko nukuiñi n'in-de, chí máá Jító'o-yo kuu nakani n'in-ya-dé. ⁵Íin chaa ká'an ja íi íin kivi vása ingá kivi. Te inga chaa ká'an ja íin-ni kánda taká kivi. Ko ná íin ná íin-de ná nátava-dé cuenta ndasa jáni ndija ini-de. ⁶Chaa játú'ún kivi, ndúkú-de ndasa skíkuu-de nuu máá Jító'o-yo. Te chaa tú játú'ún kivi, suni ndúkú-de ndasa skíkuu-de nuu máá Jító'o-yo. Chaa yée, yée-dé te játínu-de nuu máá Jító'o-yo, chí nákuatá'ú-de nuu Dios. Te chaa tú yée, suni játínu-de nuu máá Jító'o-yo, vasa tú yée-dé, chí nákuatá'ú-de nuu Dios. ⁷Chí tú ni íin-yó káichaku-yo já máa-yó. Ni tú ni íin-yó kúu-yo já máa-yó. ⁸Te nú káichaku-yo, káichaku-yo já kuatínu-yó núu máá Jító'o-yo. Te nú ku-yo, suni ku-yo já játínu-yó núu máá Jító'o-yo. Núsáa te vasa ná kúchaku-yo, xí vasa ná kúu-yo, ko máá Jító'o-yo xíin yóo. ⁹Chi ja sikí yúan kúu ja ní j'i'í Cristo, te ni nachaku tuku-ya, náva'a kuu-ya Jító'o nuu ñáyivi ní kaj'i'í jíin núu ñáyivi káichaku. ¹⁰Te róo, naja nákuandí-ró sikí ñaní-ro núsáa. Xí róo, naja sájá'a ini-ro núu ñaní-ro núsáa. Chi taká-yo, kuiñi-yó yú'u mesa Cristo sánda-ya tínu-yó. ¹¹Chí súan yóso núu tutú: Jandaa ndíja nuu máa-rí jukuiñi jíití taká ñáyivi, te nakana jaa taká-i Dios, áchí máa

Jító'o-yo. ¹²Núsáa te ná íin ná íin-yó, naku'a-a-yó cuenta nuu Dios ndasa ni kasá'a máa-yó. ¹³Ma nákuandí-yó sikí tá'an-yó núsáa, chí sua ná chaa ini-yo já má skívi-yó ñaní-yo júngava-de nuu kuáchi. ¹⁴A jiní-ri, te kándíja-ri sá'a máá Jító'o-yo Jesús, ja tú ni íin ndatínu kúchá'an máá já máa. Nú íin chaa jáni ini-de ja káchá'an íin ndatínu, te sikí máa-de káchá'an. ¹⁵Ko nú sikí ndeyu-ro tá'u'u ini ñaní-ro núsáa te nasu kúndá'ú ini-ro-í. Ma xnáa-ro chaa-ún ja kuáchi ndeyu-ro, chí ja chaa-ún kúu ja ní j'i'í Cristo. ¹⁶Núsáa te ma kuá'a-ró tú'un ka'an-i sikí tínu sá'a-ró já ío va'a jiní máa-ró. ¹⁷Chí nasu já kée já kó'o kúu ini nuu nuu tá'ú Dios tínu, chí tu'un ndaa, jíin tú'un kuaká'nu ini, jíin tú'un kúsiñi iní sá'a Espíritu Santo kúu. ¹⁸Chi chaa ja súan játínu-de nuu Cristo, kúsiñi iní Dios sá'a-de. Te suni taká ñáyivi kájatú'ún-i-de. ¹⁹Núsáa te ná kuítú iní-yo sá'a-yó taká tínu ndíso tu'un vindaa vinené, náva'a skuá'nu tá'an-yó. ²⁰Ja kuáchi ndeyu-ro, ma xnáa-ro tínu ni sá'a Dios. Taká ndatínu ío ndoo ndija, ko nú íin chaa skívi-de inga-i ini kuáchi, sá'a ndeyu yée-dé, te kuáchi ndíso-de nú súan. ²¹Va'a-ga ma kée-ro kúnu, ni ma kó'o-ró vino, ni íin ma sá'a-ró te nú kivi ñaní-ro kuáchi sá'a, xí tiví-de sá'a. ²²Kándíja va'a-ró náún. Núsáa te súan ná káni ini máa-ró jíin ondé nuu Dios. Xáan ndatu kendoo chaa ja tú nakuxndí añú-de sikí máa-de jíin tú'un játú'ún-de. ²³Ko chaa jáni íin jáni uu ini-de nú yée-dé, kuchá'an-de sá'a, chí tú kándíja va'a-de te yée-dé. Chi taká ja sá'a-yó, te nú tú kándíja va'a-yó, te máni kuáchi kúu.

15 Núsáa te yóo, nú ñáyivi ká'íin ni'in-ga kakuu-yó, te níni ná kuandéé iní-yo jíin já kásaña mu ñáyivi vítá ini. Te ma ndúkú-yó já kúsiñi iní máa-yó sá'a-yó. ²Ná íin ná íin-yó ná kúsiñi iní tá'an-yó sá'a-yó, náva'a skuá'nu-yó-i,

te kendoo va'a-ga-i. ³Chi Cristo, nasu ni ndúku-yá ja kúsihi iní máá-yá sá'a-ya, chi sua yóso núu tutú: Taká tu'un ndi-va'a ja ní kaka'an ndiva'a-i siki-ní, ni nduu siki máá-ná, áhí. ⁴Chi taká tu'un ja ní jukoso ondé sáá, ni jukoso náva'a skuá'a-ún yóó. Náva'a nú kuiñi ni'in-yó, te koo ndéé iní-yo sá'a tutu ii. Yúan-na te kuñukuu ini-yo. ⁵Ko máá Dios, ja náva'a-ya paciencia jíin tú'un ndéé iní, ná sá'a-ya já fin-ni xini kuñava'a taká-ro cuenta Cristo Jesús. ⁶Náva'a ná kétá'an tu'un kaka'an-ro, te iin núú, ná nákana jaa-ró Dios, I'a kúu Táa máá Jító'o-yo Jesucristo.

Tu'un ñayivi sñin nación

⁷Núsáa te kuatá'u-ró tá'an-ró nátu'un ni jatá'ú Cristo yóó, náva'a nakana jaa-yó Dios. ⁸Chi ká'an-ri ja Cristo ni jatíñu-ya núu ñayivi judío, náva'a stá'an-ya já ío ndaa tu'un ká'an Dios, te náva'a ná kúkútu taká tu'un ni keyu'u-yá nuu ndíyi táa-yo, ⁹te náva'a suni ñayivi sñin nación ná nákana jaa-i Dios ja ní kundá'ú ini-ya-í. Nátu'un yóso núu tutú: Núsáa te ná nákana jaa-ná ní ma'ñú ñayivi sñin nación, chi kuatú'ún-ná s'v'í-ní, te kata-ná, áhí. ¹⁰Te inga ká'an: Róó, ñayivi sñin nación, ná kúsihi iní-ro ondé jíin ñayivi máá-yá, áhí. ¹¹Te inga jínu ká'an: Taká ñayivi sñin nación, ná nákana jaa-ró máá Tatá Dios. Te taká ñayivi sñin núu, ná nákana jaa-i-ya, áhí. ¹²Te suni ká'an Isaías: Najaa iin numa Isaí. Te yúan kenda iin chaa nukuiñi tá'ú tíñu nuu ñayivi sñin nación, te taká ñayivi sñin nación, kundatu-i chaa-ún, áhí. ¹³Te máá Dios, náva'a-ya tú'un kuñukuu ini. Te ná kúsihi téyí iní-ro, te kuaká'nu ini-ro sá'a-ya, chi kándíja-ró, náva'a ná kuñukuu xa'an iní-ro sá'a fuerza Espíritu Santo. ¹⁴Náni máni, ko ruu, chi jáni ndija ini-ri ja ní kakútú-ró jíin tíñu va'a, te kájuku'un ndíi ini-ro. Te suni kájin-ri kána jíin-ró núu tá'an-ró,

¹⁵ko ni chundéé iní-ri cháa-ri tutu yá'a nuu-ro, nani jíná'an-ró, náva'a ná xndáku-ri nuu-ro. Chi nuu-ri ni ja'a-ya tú'un luu ío ini Dios, ¹⁶náva'a kuu-ri yu'u núu Jesucristo kuatíñu-ri nuu ñayivi sñin nación, te kani-ri tu'un va'a Dios, náva'a ná kúsihi ini-ya jíin ñayivi sñin nación ja ní ja'a-ri-i nuu-yá, chi a ni kándundoo-i ni sá'a Espíritu Santo. ¹⁷Chi ruu, ío ndasa sátéyí-ri máá-ri sá'a Cristo Jesús, cuenta tíñu ni sá'a-ri nuu Dios. ¹⁸Chi tuká chundéé iní-ri ka'an-ri inga tu'un, chi máni siki tú'un ndasa ni sátíñu Cristo jíin-ri. Ja yúan ní jandatu ñayivi sñin nación ni sá'a-ri jíin tú'un ni ka'an-ri, jíin tíñu ni sá'a-ri. ¹⁹Jíin fuerza taká tíñu ná'nu, jíin tíñu ja kánaa iní-i kánde'é-i, onde jíin fuerza Espíritu Dios, chi onde ñuu Jerusalén, jíin núu ni kajikó ndúu ní yúan, onde ñuu Ilírico, ni xndékava ndíi-ri tu'un va'a Cristo. ²⁰Chi súan jítú xa'an iní-ri jáni-ri tu'un va'a, ko tú ní já'an-ri nuu á kaka'an-i tu'un Cristo, chi tú ní kuní-ri skuá'nu-ri siki cimientu ja á ni jani inga chaa. ²¹Chi sua ni sá'a-ri nátu'un yóso núu tutú: Ñayivi já tú ni iin-de ní kástu'ún tú'un-ya núu-í, vina te kuní-i, te ñayivi já tú ní kájin-ri so'o kuti-í tu'un-ún, vina te juku'un ini-i, áhí. ²²Suni ja yúan ní kuu kua'a jínu ndasú ichi-ri jaa-ri nuu-ro. ²³Ko vina chi tuká nuu kí'in-ri ní ndáñúu yá'a, te kúu xa'an iní-ri ja jáa-ri nuu-ro, chi súan kuní-ri onde a ío kua'a kuaí. ²⁴Te nú kí'in-ri España, te kuní-ri kinde'é-ri róó. Te ja'a-ri kí'in-ri, te chu'un íhí-ró rúu kí'in-ri yúan, te nú ni nda'a ini-ri iin tí'li ka'an-ri jíin-ró xná'an-ga. ²⁵Ko vina, kí'in-ri ichi núu Jerusalén, chi ndiso-ri yaku najíin já kúu ñayivi ndóo ká'io yúan. ²⁶Chi chaa ñuu Macedonia jíin cháa ñuu Acaya, ni kakusihi iní-de ni kajajin-de yaku najíin já kuatíñu ñayivi káta'an ndá'ú, jíin ñayivi ndóo kaxiukú iní ñuu Jerusalén. ²⁷Te ni kakusihi vá'a ini-de, chi káitau ndija-de nuu ñayivi-ún, chi nú chaa sñin

nación ni kani'in tá'an-de tiñu sá'a Espíritu, te suni súan kánúú kóto ta'an-de ñayivi-ún jín ndátíñu kánava'a-de ini ñuyivi. ²⁸Núsáá te nú ni síjínu-ri tiñu yá'a, te nú ni ja'a-ri xu'un yá'a nuu-í, yúan-na te ichi núu-ro jián ja'a-ri ki'in-ri España. ²⁹Te jiní-ri ja nú ná jaá-ri, te kendo va'a-ró sá'a tu'un va'a Cristo, ja kúndiso ndi'i-ri jaá-ri jín núu-ro. ³⁰Ko ká'an nda'ú-ri jín-ró ñani, ja sikí máá Jító'o-yo Jesucristo jín ja sikí tú'un ni kundá'u ini Espíritu-ya yóo, ná chíndéé chítuu-ró rúu kakan ta'u-ro ja'a-rí nuu Dios, ³¹náva'a ná kaku-ri ini nda'a cháa tú káandatu káxiukú ini nuu Judea, te náva'a ñayivi ndóo ká'io ini nuu Jerusalén, ná kuátá'u vá'a-i yaku najjín ja kúndá'a-rí ki'in-ri jín. ³²Náva'a nú jata'an ini Dios, te jaá-ri nuu-ro, te ná kúsií ini-ri jín-ró, te in ká'nu-ni nani'in ini-ri jín-ró. ³³Te máá Dios ja ndíso-ya tú'un kuaká'nu ini, ná kóo-ya jín táká-ro jíná'an-ró. Amén.

Tu'un ndéé ini ni chaa Pablo nuu-í

16 Nda'a-ro chí-ri kuá'a-yó Febe, chi ña'an-ún, ña'an jatíñu nuu tikuní kándíja ini nuu Cencrea kúu-ña. ²Te ná kuátá'ú-ró-ña nátu'un níni sá'a va'a taká ñayivi ndóo, chi súan kuni máá Jító'o-yo. Te nani ndatíñu nú jnu ñú'ún-ña jiní-ro, kuá'a-ró núu-ña, chi súan ni ja'a-ña núu kuá'a ñayivi, te suni onde ruu. ³Ka'an-ro jín Priscila jín Aquila, ná sándéé ini-de, chi káchindéé tá'an-de jín-rí nuu Cristo Jesús. ⁴Chi ni kajataña-de máá-de ja sikí rúu, ná jí-ri núu. Te vina nasu máá in-ri nákuatá'u núu cháa-ún jíná'an-de, chi suni táká tikuní ñayivi sñin nación, kánakuatá'u-i nuu-dé. ⁵Suni súan ná sándéé ini tikuní ío ve'e-de. Te Epeneto, chaa mani-ri jín, násándéé ini-de, achi-ro kúni-de, chi xnáñúú-gá máá-de kúu chaa ni kándíja nuu Cristo ini nuu Acaya. ⁶Suni ná sándéé ini María, chi ña'an-ún, ni

sátíñu xa'an-ñá ja róo jíná'an-ró. ⁷Ná sándéé ini tá'an-ri Andrónico jín Junias, chi suni chaa kájika ta'an vekaa jín-rí kakuu-de, te apóstol kakuá'nu kakuu-de, chi xna'an-ga máá cháa-ún ni kákandíja-de nuu Cristo vásá rúu. ⁸Ná sándéé ini Amplias, chaa mani-ri jín-de nuu máá Jító'o-yo. ⁹Ná sándéé ini Urbano, chaa sátíñu ta'an jín-yó nuu Cristo Jesús. Suni súan ka'an-ro jín Estaquis, chaa mani jín-rí. ¹⁰Ná sándéé ini Apeles, chaa kándii va'a nuu Cristo. Ná sándéé ini tá'an Aristóbulo. ¹¹Ná sándéé ini tá'an-ri Herodión. Ná sándéé ini tá'an Narciso ja á káy'i-i nda'a máá Jító'o-yo. ¹²Ná sándéé ini Trifena jín Trifosa, chi ña'an-ún, kásatíñu-ña ja kúu máá Jító'o-yo. Ná sándéé ini Pérsida, ña'an maní jín-yó. Chi ña'an-ún, xa'an ní sátíñu-ña ja kúu máá Jító'o-yo. ¹³Ná sándéé ini Rufo, chaa ni kaji máá Jító'o-yo, te suni súan ka'an-ro jín náa-de te náa-ri. ¹⁴Ná sándéé ini Asíncrito, jín Flegonte, jín Hermas, jín Patrobas, jín Hermes. Suni súan ka'an-ro jín táká ñani-yo káxiukú jín-de. ¹⁵Ná sándéé ini Filólogo, jín Julia, jín Nereo, jín kuá'a-de, jín Olimpas, jín táká ñayivi ndóo káxiukú jín-de. ¹⁶Nú káka'an-ro jín tá'an-ró, te ndoo titú tá'an-ró. Taká tikuní káy'i nda'a Cristo, káka'an ja ná sándéé ini-ro jíná'an-ró. ¹⁷Te ká'an nda'ú-ri jín-ró, ñani jíná'an-ró, ja kóto va'a-ró ñayivi kástatá'an, jín ja kaku-tuku ini-i sikí tú'un ja ní kaskuá'a-ró. Va'a-ga ná kúxio-ró núu-í. ¹⁸Chi ñayivi yúan tú kájatíñu-i nuu máá Jító'o-yo Jesucristo, chi máni chi-i kájtú ini-i jín. Te xa'an vixí yu'u-í, te káka'an nchaa-i, te súan káxndá'u-i sava-ga ñayivi yachí ini. ¹⁹Chi taká ñayivi, a kájiní-i ja bueno káandatu-ro. Te ja yúan kúsií ini-ri ja sikí róo. Ko kuni-ri ja ná kúu ndíchí vá'a-ró sá'a-ró tiñu va'a, te ma ndíchí kóo ini-ro jín tiñu

ñáá. ²⁰Te máá Dios, I'á ndíso t̄u'un kuaká'nu in̄i, yachī k̄aita'n̄u-yá Satanás, kúxndíi ja'a-ro sukún. Tu'un luu ío in̄i máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíiná'an-ró. ²¹Sándéé iní-ro, áchí Timoteo, cháa sátiñu ta'an jíin-rí. Te suni súan káka'an Lucio, jíin Jasón, jíin Sosí-pater, cháa kákuu tá'an-rí. ²²Te ruu Tercio, ja cháa-rí carta yá'a, ká'an-rí ja ná sándéé iní-ro jíiná'an-ró núu máá Jító'o-yo. ²³Gayo, cháa já'a núu ve'e nuu-rí jíin núu úndíi tiku'ni, ká'an-de ja ná sándéé iní-ro. Erasto, cháa kúu tesorero in̄i ñuu yá'a, ká'an-de ja ná sándéé iní-ro jíiná'an-ró, te suni súan ká'an ñani-yo Cuarto. ²⁴Tu'un luu ío in̄i

máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin táká róo jíiná'an-ró. Amén. ²⁵Te máá-yá kuu s̄yíja va'a-yá iní-ro jíiná'an-ró, nátu'un ká'an tu'un va'a ká'an-rí, jíin tú'un Jesucristo ja jáni-rí nátu'un ni kenda ndijin tu'un sa'í-ún, ja yísa'í ní káni ondé sáá núú. ²⁶Ko vina a ni kenda ndijin tu'un-ún. Te jíin tutú ií ja ní kachaa cháa ni kajani tu'un Dios, ni kenda tu'un-ún nuu táká ñayivi ní ñúyivi, nátu'un ni tá'ú t̄ñu Dios, I'á chakú ní káni, náva'a ná kuándatu-i te kandíja-i. ²⁷Ja yúán ní káni ní kuiá, ná nákana jaa-yó máá íin Dios, I'á ndíchí sá'a Jító'o-yo Jesucristo. Súan ná kóo, Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA DEL
APOSTOL SAN PABLO
A LOS CORINTIOS

YA'A KUU CARTA HN JA NI
CHAA SAN PABLO APOSTOL
NUU NAYIVI NUU CORINTO

Sa'an kúta'u

1 Máá-rí kúu Pablo, jíín ñaní-yo Sóstenes. Te ni jata'an iní Dios, ni kana-ya xini-rí kúu-ri apóstol Jesucristo. ²Káchaa-ri tutu yá'a nuu tiku'ni kándíja nuu Dios, te káxiukú-i iní nuu Corinto, te a ni kandundoo-i ni sá'a Jesucristo, te ni kana-ya xini-í, ná ndúu-i ñayivi ndóo. Te suni káchaa-ri nuu táká ñayivi kákakuñi'in s'ví máá Jító'o-yo Jesucristo, ndéni ni kuu, chi Jító'o taká-ni yóo kúu-ya. ³Tu'un luu ío iní jíín tú'un kuaká'nu iní ja kí nuu máá Táa-yo Dios, jíín já kí nuu máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kóo jíín-ró jíná'an-ró.

Ja ní nakuatá'ú Pablo nuu Dios

⁴Nene nákuatá'ú-rí nuu Dios máá-rí ja sikí róo jíná'an-ró, chi tu'un luu ío iní Dios ni ja'a Jesucristo nuu-ro. ⁵Te jíín táká tu'un-ya káka'an-ro, te jíín táká tu'un-ya kájuku'un iní-ro, ni kukúká-ró ní sá'a-ya. ⁶Suni súan tu'un ni jani ndaa-ri nuu-ro, te a ni káukútu vá'a iní-ro jíín. ⁷Núsáá te tuká ñáun kúmaní kúti núu-ro já kuá'a máá Espiritu nuu-ro, nini káindatu-ró kivi kenda ndi-jín Jító'o-yo Jesucristo. ⁸Te máá-yá, sákútu-yá róo onde ná jínu kivi, náva'a ma kóo kuachi-ró kivi kenda Jító'o-yo Jesucristo. ⁹I'a ndaa kúu Dios, te ni kana-ya xini-ro náva'a kuni tá'an-ró jíín Sé'e-ya, I'a kúu Jító'o-yo Jesucristo.

Siki já sásfin-i máá-i

¹⁰Ñáni, onde jíín s'ví máá Jító'o-yo Jesucristo ká'an nda'ú-ri jíín-ró, ja ñin-ni tu'un ná ká'an taká-ro, te ma sásfin-ró máá-ró, chi sua jíín ñin-ni xini te jíín ñin-ni ja jini tuni ná yíja va'a iní-ro. ¹¹Ñáni máni, ni kastu'un tá'an Cloé nuu-rí ja kákanaá-ro. ¹²Súan ká'an-ri, chi káka'an ná ñin ná ñin-ró: Ruu, chi jíín Pablo kándii ndija-ri. Te ruu, chi jíín Apolos. Te ruu, chi jíín Cefas. Te ruu, chi jíín Cristo, áchí-ro. ¹³Te Cristo, sfin sfin ío-ya náun. Xí ní j'i' Pablo jika cruz ja sikí róo náun. Xí jíín s'ví Pablo ni kajanducha-ro náun. ¹⁴Nákuatá'ú-rí nuu Dios ja tú ni ñin-ró ní skuánducha-rí, chi máá-ni Crispo jíín Gayo. ¹⁵Náva'a tú ni ñin-ró ká'an ja jíín s'ví-rí ni janducha-ro. ¹⁶Te suni ni skuánducha-rí Estéfanos, jíín ñayivi ká'io ve'e-de. Ko tú ná'an-rí te nú ni skuánducha-rí inga-i. ¹⁷Chi nasu ní táj' Cristo ruu ja skuánducha-rí-i, chi sua ja ná káni-ri tu'un va'a nuu-í. Ko nasu jíín tú'un ndíchí, chi nú súan, te ni j'i' sáni Cristo jika cruz núu.

Jesús kúu tu'un ndíchí jíín fuerza Dios

¹⁸Te ñayivi náa, chi kájani iní-i ja tú'un katachi kúu ndasa ni j'i'-ya jiká cruz. Ko máá-yó, ja á ni kaku-yó, kájani iní-yo já fuerza Dios kúu tu'un-ún. ¹⁹Chi súan yóso núu tutú: Ná xnáa-rí tu'un ndíchí ñayivi ndíchí, te ná kasú-ri tu'un júku'un iní ja ká'an ñayivi kájiní va'a, áchí. ²⁰Ndéchi kuá'an ñayivi ndíchí. Ndéchi kuá'an ñayivi cháa tutu. Ndéchi kuá'an ñayivi kástátá'an kuia yá'a. Nasu ní nduu ñáá tu'un ndíchí ñuyivi yá'a ni sá'a Dios náun. ²¹Chi súan ndíchí ní sá'a Dios, náva'a ñuyivi yá'a jíín tú'un ndíchí jini máá, ma kúu kuni nuu Dios. Te ja yúan ní jata'an iní Dios ja jíín tú'un kájani máá-yó, te nama-ya ñayivi kákandíja, va'a kájani iní sava-de ja tú'un katachi kúu. ²²Te ñayivi judío, chi

máni tuni kájikan-i. Te ñayivi ñúu Grecia, chi tu'un ndíchí kándúkú-i. ²³ Ko máa-rí, chi kájani-ri tu'un ndasa ni jii Cristo jika cruz. Te judío, chi kití ndija ini-i sá'a tu'un-ún, te ñayivi sñin nación, chi kájani ini-i ja tú'un katachi kúu. ²⁴ Ko ñayivi já á ni kana-ya xiní-í, vasa ñayivi judío, xi ñayivi ñúu Grecia kúu-i, chi kájani ini-i ja Cristo kúu máa fuerza Dios jíin máa tú'un ndíchí Dios. ²⁵ Chi tu'un ñáa Dios, ndíchí-gá vasa táka ñayivi, te tuchi vitá Dios, ni'in-ga kaa vasa táka ñayivi. ²⁶ Ñáni, nde'é ndasa ni kana-ya xiní-ro jíná'an-ró. Tú kua'a-ro ndíchí jíin tú'un ñuyivi, ni tú kua'a-ro yí'i fuerza, ni tú kua'a-ro kakuu se'e chaá kúná'nu. ²⁷ Chi ni kaji Dios tu'un katachi ío ini ñuyivi, nává'a koo tuka nuu ñayivi ndíchí sá'a-ya. Te ni kaji-ya ndátñu vitá ío ini ñuyivi, nává'a koo tuka nuu ñayivi ni'in. ²⁸ Te ni kaji Dios ndatñu ja tú kúná'nu ini ñuyivi, jíin ndátñu ja kújá'a ini-i jíin, onde jíin ndátñu ja tú naún ío, nává'a ná kasú-ya núu táka ja á ío, ²⁹ nává'a ni iin ñayivi, ma kúu sátéyí-i máa-i koto-i Dios. ³⁰ Te ni kanduu-ró sé'e Dios ni sá'a-ya jíin Cristo Jesús. Te onde nuu máa-yá ni kani'in-yo tú'un ndíchí Dios, te ni kendoo ndaa-yo, te ni kandundoo-yó, te ni nakuaan-ya yóo. ³¹ Núsáa te ná koo natu'un yóso núu tutú: Nú iin ñayivi sátéyí-i máa-i, núsáa te ná sátéyí-i máa-i sikí já ní sá'a máa Jíto'o-yo, áchí.

Ja tú ní játñu Pablo tu'un ndíchí ñuyivi

2 Te ruu, ñáni, ná ni jaa-ri nuu-ro, ni jani ndaa-ri tu'un sá'í Dios. Chi nasu jíin tú'un yíi, ni jíin tú'un ndíchí ní jaa-ri. ² Te ni chaá ini-ri ja má ká'an kuti-rí nuu-ro, chi máni tu'un Jesucristo jíin tú'un ndasa ni jii-ya jiká cruz. ³ Te ná ni nchaá-ri jíin-ró, te kuítá-ri, te yú'ú-ri, te kisi-i ruu. ⁴ Te nuu ní jani-ri tu'un nuu-ro, tú ní játñu-ri tu'un ndíchí ná-

tu'un skándija chaá ñuyivi, ko ni stá'an-ri nuu-ro ndasa sátiñu máa Espiritu jíin fuerza. ⁵ Nává'a tu'un kándija-ró ná kúndii sikí fuerza Dios. Ma kúndii sikí tú'un ndíchí káka'an ñayivi. ⁶ Ko káka'an ndíchí-yó jíin táka ñayivi ní kayija, ko nasu tú'un ndíchí já ío ini ñuyivi yá'a, ni nasu tú'un ndíchí já káka'an chaá kátá'ú tñu kua'ya yá'a, chi chaá yúan naa í-dé. ⁷ Ko káka'an-yo tú'un ndíchí sá'í Dios, chi yísa'í núu, chi tu'un ndíchí-ún, ni teta'an Dios onde ná té jukuñi-ga ñuyivi, nává'a sáñá'nu tu'un-ún yóo. ⁸ Chi ni iin chaá kátá'ú tñu ini ñuyivi yá'a, tú ní kájiní-de tu'un-ún, chi nú ní kájiní-de tu'un-ún, ma ká'ni kúti-dé Jíto'o ñá'nu-yó jiká cruz núu. ⁹ Chi natu'un yóso núu tutú: Tu'un ni sátu'a Dios ja ni'in ñayivi maní jíin-yá, ni nduchi tú ní jiní, ni so'o tú ní jini so'o, ni tú ní kávi ini añu ñayivi, áchí.

Jíin máa Espiritu ni ni'in-dé tu'un

¹⁰ Ko yóo, chi jíin Espiritu ni stá'an Dios tu'un-ún nuu-ro, chi ndí'i nandúkú víi máa Espiritu, vasa yíi xáan kaa tu'un Dios. ¹¹ Ndé ñayivi jiní-i ndasa jáni ini inga ñayivi, chi máa añu ñayivi-ún jiní, chi kándeé ini-i. Suni súan, tú ni iin ñayivi jiní-i tu'un jáni ini Dios, chi máa Espiritu Dios jiní. ¹² Ko yóo, nasu modo ja ío ini ñuyivi ní kani'in-yo, chi sua máa Espiritu ja vái nuu Dios ni chaá nuu-yo, nává'a juku'un ini-yo jíin tú'un ja ní ja'a Dios nuu-yo. ¹³ Chi suni sikí tú'un-ún káka'an-yo, ko nasu jíin tú'un ja stá'an ñayivi ndíchí, chi sua jíin tú'un ja stá'an máa Espiritu. Te tu'un cuenta Espiritu, stá'an-yo núu ñayivi ní kani'in máa Espiritu. ¹⁴ Ko ñayivi yúkú, tú játá'ú-i tu'un já'a máa Espiritu Dios nuu-í, chi jáni ini máa-i ja tú'un katachi kúu. Te ma kúu juku'un kuti ini-i jíin, chi jíin máa Espiritu kúu ja kuní. ¹⁵ Chi ñayivi yí'i Espiritu, nándúkú víi-í ndasa kaa taká-ni, ko ni iin chaá ma kuní ndasa kaa máa-i. ¹⁶ Ndé ñayivi jiní-i ndasa jáni ini máa

Jító'o-yo, náva'a kuu stá'an-i nuu-yá. Ko yóo, a kájani iní máá-yó nátu'un jáni iní Cristo.

Tu'un chā'u-ya-í

3 Nāni, te ruu, tú ní kúu ka'an-ri jíin-ró nátu'un jíin nāyivi yí'i Espíritu, chí sua ni ka'an-ri nátu'un jíin nāyivi jáka jíin modo máá-i, xí nátu'un jíin nāyivi sáskuá'a jíin Cristo. ²Ní ja'a-ri leche ni jíi-ró. Tú ní skée-ri róo ndeyu ndáva, chí té kuu-ga kee-ro sáá, suni té kuu-ga kee-ro vína. ³Chí sáni-ga kákuu-ró nāyivi jáka jíin modo máá-ró. Chí nini kákukuásún iní-ro, kákanaá-ro, kástátá'an-ró, te nasu nāyivi yúkú, nāyivi jáka jíin modo máá-i kákuu-ró náún. ⁴Chí in-ró ká'an: Ruu, chí jíin Pablo kándij ndija-ri. Te inga-ro ká'an: Te ruu, chí jíin Apolos. Já yúán nasu nāyivi yúkú kákuu-ró náún. ⁵Náún cháa kúu Pablo, te náún cháa kúu Apolos núsáá. Chí máni cháa játínu nuu-ro jíin já ní skándija róo kákuu-de. Chí ná in ná in-de ni sá'a-de nátu'un ni cháa Jító'o-yo tínu siki-dé. ⁶Ruu ni chí'i, te Apolos ni jakin nducha, ko Dios ni xndeá. ⁷Núsáá, te ni cháa chí'i, te ni cháa jakin nducha, tú kánúú, chí máá Dios, I'a ni xndeá kúu. ⁸Te cháa chí'i, jíin cháa jakin nducha, in-ni cháa kákuu-de, vasa sñin sñin ni'in-dé ya'u-de ndasa tínu ni kasá'a-de. ⁹Chí ruu, cháa káchindéé tá'an jíin Dios kákuu-ri. Te róo, chí itu Dios kákuu-ró, te ve'e ni jani Dios kákuu-ró.

Tu'un skuá'nu-i sikí cimientu ja máá-yá kúu

¹⁰Chí ná ni cháa máá Dios tínu siki-rí, te ruu, chí nátu'un albañil ndíchí ní jani-ri ja'a. Te inga-de skuá'nu-de nuu. Ko ná in ná in-i ná kóto-i ndasa skuá'nu-ga-i. ¹¹Ni in nāyivi ma kúu kani-i inga ja'a, chí a kándij in-ni, te yúán kúu Jesucristo. ¹²Te nú oro, xí

plata, xí yúu lúu, xí yúnu, xí ichá, xí tku'lu icha, skuá'nu in nāyivi núu á kándij ja'a-ún, ¹³chí tínu sá'a in in-i natuu. Chí máá kivi te kenda tu'un-ún. Chí jíin nū'un te natuu, chí nū'un kúu ja kóto nchaá ndasa káa tínu ni sá'a in in-i. ¹⁴Te nú tínu ni skuá'nu-ga in-i kendo ni'in, te ni'in-í ya'u-i. ¹⁵Te nú kayu tínu ni sá'a in-i, te xnáa-í ya'u-i, ko kaku máá-i, ko nátu'un kaku-i nuu nū'un. ¹⁶Tú kájiní-ro já ve'e ij Dios kákuu-ró, te suni Espíritu Dios ncháá iní-ro náún. ¹⁷Te nú in cháa xnáa-dé ve'e ij ncháá Dios, Dios xnáa-yá cháa-ún, chí ndoo xaán ío ve'e ij Dios, te ve'e-ún, kákuu máá-ró jíná'an-ró. ¹⁸Ni in nāyivi, ma xndá'u-i máá-i. Nú in nāyivi jáni in-i ja kuiá yá'a ndíchí-i, ná násama-i máá-i ndutachí-i, náva'a kuu-i nāyivi ndíchí. ¹⁹Chí tu'un ndíchí ío iní nuyivi yá'a, tu'un katachí kúu jiní Dios. Chí súan yóso núu tutú: Máá-yá, natiin-ya nāyivi ndíchí jíin táka maña kás'a-a-i, áchí. ²⁰Te inga nuu ká'an: Máá Jító'o-yo jiní-ya ndasa kájani iní nāyivi ndíchí, ja máni kájani sáni in-i, áchí. ²¹Núsáá te ma kuá'a-ró tú'un ja ní in nāyivi sátéyí-i máá-i sikí cháa. Chí ndí'i kúu cuenta máá-ró, ²²vasa Pablo, vasa Apolos, vasa Cefas, vasa nuyivi, vasa ná kúchaku-yo, vasa kue'e kuu-yo, vasa vina, vasa kua cháa, ndí'i yí'i nda'a máá-ró, ²³te róo káyí'i-ró ndá'a Cristo, te Cristo, nda'a Dios.

Ndasa ni kajika cháa apóstol jíin-i

4 Súan ná káni iní taká nāyivi, ja mozo Cristo, jíin cháa kándito tu'un sa'í Dios kákuu-ri. ²Te cháa ndíto ndatínu, chí níni ná kéndoo responsable-de, te skíkuu-de. ³Te ruu, tú sá'a-ri cuenta nú náku-xndíi-ró rúu, xí nú cháa yúkú kúu ja náku-xndíi ruu. Ni tú náku-xndíi-ri máá-rí. ⁴Chí vasa tú jiní-ri ni in tínu nāá ni sá'a-ri, ko nasu já yúán te ni kendo ndaa-ri, chí máá Jító'o-yo kúu

I'a jíto nchaá-ya rúu. ⁵Núsáá te ma kóto nchaá-ro ní iin ndatiñu onde jíin tiempo, chí onde ná ndíi máá Jító'o-yo. Chí máá-yá kiñi'in ndijin-ya táká ja yísa'í ini ñuñáa, te nastúu-ya táká ja kájani ini añú-yo. Yúan-na te kua'tú'ún Dios ná iin ná iin-i. ⁶Ñáni, ya'á kúu tu'un yátá ká'an-ri siki-ri jíin siki Apolos, te kuni-ro, náva'a jíin tú'un-ri ná skuá'a-ró, te ma sjá'a-ga-ro núu já á yóso núu tutú, ni ma sávi-xi-ro máá-ró jíin ná iin ná iin chaá stá'an. ⁷Chí ndé chaá ni sáná'nu-ga róó. Xí naún náva'a-ró já tú ní jata'ú-ró. Te nú ni jata'ú-ró, te na-ja kásatéyí-ró máá-ró nátu'un ja tú ní jata'ú-ró núu. ⁸A ni kanda'a chíi-ró. A ni kakukúká-ró. Ni tú níni rúu jíná'an-ri te tá'ú máá-ró tíñu jíná'an-ró saa. Te bueno nú ná kúu tá'ú-ró tíñu vij, náva'a suni iin núu-ni tá'ú-ri tíñu jíin-ró jíná'an-ri. ⁹Chí súan jáni ini-ri, ja nátu'un nuu ndí'i-na comedia, te ni kiñi'in ndijin Dios ruu, chaá kákuu apóstol, nátu'un chaá a ni kundaa ja kúu-de, náva'a ndé'é ñúyivi, jíin ndájá'a ándívi, jíin ñáyivi, nuu-ri jíná'an-i. ¹⁰Chi ja siki Cristo te kákuu-ri chaá kádatachi, te róó chaá ká'io káji ini nuu Cristo, te ruu chaá tíkuínu, te róó chaá ni'in, róó chaá jíñú'ún, te ruu chaá tú káxáan. ¹¹Onde vina nú'ni káji'i-ri soko, te káji-chi-ri nducha, kájika víchí-ri, te ni katují-ri ja kákuun-de ruu, te kákixi tatú-ni-ri, ¹²te kásatiñu ni'in-ri jíin ndá'a-rí. Káka'an ndíva'a-i jíin-ri, ko káka'an va'a-ri jíin-i. Káchindikín-i ruu, ko tú kásá'a-ri cuenta. ¹³Káka'an-i siki-ri, ko káka'an maní-ri jíin-i. Chí ná-tu'un kuayo ini ñúyivi kakuu-ri, te onde vina káské'ichi-i ruu. ¹⁴Nasu cháa-ri tutu yá'a ja kúka nuu-ro sá'a, chí kána jíin-ri nuu-ro nátu'un nuu sé'e-ri ja kúndá'ú ini-ri-i. ¹⁵Chi vasa kánava'a-ró uxí mil chaá ndíto róó nuu Cristo, ko tú kua'a táa-ro ío. Chí jíin tú'un va'a te ruu kúu táa-ro núu Cristo Jesús. ¹⁶Ko ká'an ndá'u-ri jíin-ró, ja ná ndáku-ró rúu

núsáa. ¹⁷Ja yúan ní táji-ri se'e-ri Timoteo, ja maní-ri jíin-i, te ja-a-i nuu-ro jíná'an-ró, chí bueno jándatu-i nuu máá Jító'o-yo. Te máá-i naxndáku-i nuu-ro ndasa modo sá'a-ri nuu Cristo, te ndasa stá'an-ri nuu táká tiku'ni taká lado. ¹⁸Te sava-i, kásávi-xi-i máá-i nátu'un kájani ini-i ja má jáa kuti-gá-ri nuu-ro. ¹⁹Ko nú jata'an ini máá Jító'o-yo, te ja yachi-ri nuu-ro. Yúan-na te ma sá'a-ri cuenta ndasa ká'an chaá víxi-ún, ko kuni-ri ndé fuerza ndíso-de. ²⁰Chí nuu nuu tá'ú Dios tíñu, nasu máá tú'un sáni-ni kúu, chí ndíso fuerza. ²¹Ndéja kuni-ro, ja jáa-ri nuu-ro jíin yúnu xí, xí jíin tú'un ja kúndá'ú ini-ri róó, xí já ká'an vitá-ri jíin-ró.

Ja ní kana jíin Pablo nuu cháa ni sáténé

5 Te ni kenda ndija tu'un ja iin róó jíka téné. Te chaá-ún, ví'i-gá jíka téné-de nasu já kásá'a ñayivi sñn nación, chí ncháka-de ñas'í táa-de. ²Te naja kásávi-xi-ro máá-ró núsáa. Va'a-ga ná ndúku'ú ini-ro, te nuu-ro ná cháxió-ró cháa ni sá'a falta-ún ki'ín-de. ³Chí ruu, vasa tú kánchaa máá-ri jian, ko ná-tu'un kánchaa-ri. Chí nátu'un ja á ni sá'a-ri súan, ní kánchaa-ri núu, chí vina náku-xndíi ndija-ri siki cháa ni sá'a súan. ⁴Vina te nátu'un a ni naketá'an-ró jíin-ri. Chí jíin sí'ví máá Jító'o-yo Jesús, te jíin fuerza Jító'o-yo Jesús, ká'an-ri. ⁵Te chaá yúan ná chí'i-yó-de nda'a Satanás náva'a ná kúu tu'un yúkú ndíso-de, ko kaku añú-de kivi ndíi máá Jító'o-yo Jesús. ⁶Tú va'a ja satéyí-ró máá-ró. Xí tú kájini-ro já iin tá'ú-ni yujan ía, te jíá ndí'i-ni yujan sá'a náún. ⁷Núsáa te ná skána-ró yujan ía tú'ú-ún, náva'a ná kúu-ró yujan jáa, nátu'un kákuu ndija-ró já tú yíi yujan ía róó vina. Chí lélu Pascua, ni jí'i-ya já siki yóó, te máá-yá kúu Cristo. ⁸Násá'a-yó víko-ún núsáa, ko nasu jíin yujan ía tú'ú, ni nasu jíin yujan ía chá'an,

xí yújan íá ñáá, chí sua ná kóo kájí, te ná kóo ndaa statilá ja tú yíi yujan íá. ⁹Te jíin carta, a ñi kastu'ún-rí nuu-ro já má kivi nduu-ro jíin ñáyivi kájika téné. ¹⁰Nasu áhí-rí ja má kúu ketá'an-ró jíin ñáyivi kájika téné ío iní ñuyívi yá'a, xí jíin ñáyivi tóo iní, xí jíin ñáyivi ku'ná, xí jíin ñáyivi káchiñú'ún ndosó, chí nú súan, te jínu nú'ún já kenda níni-ro iní ñuyívi yá'a núú. ¹¹Chí sua ñi chaa-rí tutu nuu-ro, ja nú iin chaa ká'an-de ja ñaní-yo kúu-de, te jíka téné-de, xí tóo iní-de, xí chíñú'ún-de ndoso, xí ká'an ndiva'a-de, xí ká'vá-de, xí ku'ná-de, yúan-na te jíin cháa sá'a súan, ma kivi nduu-ro, ni ma kée kúti-ro stáa jíin-de. ¹²Chí ndasa kuu nakuxndí-rí sikí ñáyivi ká'jin sáin inga sikí. Nasu sikí ñáyivi ká'jin jíin-ró kúu cuenta máá-ró já nákuñdí-ró-i náún. ¹³Chí máá Dios, nakuxndí-yá sikí ñáyivi ká'jin sáin inga sikí. Núsáá te chaa ñáá ma'ñú-ró jián, náskúnu-ró-de ki'in-de.

Tu'un jikín nuu-í sikí tá'an-i nuu justicia

6 Te nú iin róo jikín nuu-ro sikí ingá tá'an-ró, te naja káchundéé iní-ro ndúkú-ró justicia nuu cháa tú ká'io ndaa. Naja tú kásánda-ró núu cháa ndoo. ²Xí tú kájiní-ro já ñáyivi ndóo, koto nchaa-i ñuyívi náún. Te nú koto nchaa máá-ró ñuyívi, naja tú kákanda-ró sá'a-ró justicia sikí iin cuestión lúli-ni núsáá. ³Xí tú kájiní-ro já kóto nchaa máá-yó ndájá'a ándívi jíná'an náún. Naga ñi kuu taká ja ío iní ñuyívi yá'a núsáá. ⁴Núsáá te hora ja jínu nú'ún-ró já kóo justicia sikí tínu ká'io iní ñuyívi, naja ndúkú-ró cháa tú kájatú'ún vá'a tikuní, ja ndúu-de justicia. ⁵Súan ká'an-rí nává'a ná kúka nuu-ro. Núsáá te á tú ndíchí kúti ní iin-ró, ja kúu koto nchaa-de ndé ñani-ro ío ndaa náún. ⁶Chí ñani jíin ñaní, kivi koyo-de nuu justicia, vasa tú kákandíja justicia-ún náún. ⁷Súan chí máni kástívi ndíja-ró tínu, ja káskívi tá'an-ró núu justicia. Á tú

va'a-ga ná sía-ro-í sá'a ndiva'a-i jíin-ró, jíin já xndá'ú-i róo. ⁸Chí sasua kásá'a ndiva'a-ró, te káxndá'ú-ro ondé ñani-ro.

Ja tú nani'in tá'u ñáyivi ñáá

⁹Á tú kájiní-ro já ñáyivi tú ío ndaa, ma nani'in tá'u-í ndívi koyo-i iní nuu nuu tá'ú Dios tínu. Ma xndá'ú-ro máá-ró, chí ni ñáyivi kájika téné, ni ñáyivi káchiñú'ún ndosó, ni ñáyivi káiskí ncháa tá'an, ni chaa kánda sá'i, ni chaa kákuu xi'ncha, ¹⁰ni ñáyivi ku'ná, ni ñáyivi tóo iní, ni ñáyivi ká'vá, ni ñáyivi káka'an ndiva'a, ni ñáyivi chísa'í ndatínu tá'an, ma nani'in tá'u-í ndívi koyo-i iní nuu nuu tá'ú Dios tínu. ¹¹Te súan kánda sava-ró núú, ko vina, a ñi nakacha-yá róo, a ñi nasándoo-yá róo, a ñi kákindoo ndaa-ro jíin sá'vi máá Jító'o-yo Jesús onde jíin Espíritu Dios máá-yó. ¹²Taká tínu kúu sá'a-rí. Ko tú ndíi kéndoo va'a. Taká tínu kúu sá'a-rí, ko tú kuní-rí ja kútiin iin tínu-ún so'o-rí. ¹³Ío ndeyu já kú'un chíi, te chíi kúu ja kú'un ndeyu, te ndendúu yúan náa sá'a Dios. Ko yiki kúnu-yó, nasu já kuatínu nuu tú'un téné kúu, chí ja kuatínu nuu máá Jító'o-yo kúu, te Jító'o-yo játínu-yá máá yíki kúnu-ún. ¹⁴Te Dios, a ñi naschakú-yá Jító'o-yo, te suni súan naschakú-yá yóo jíin fuerza máá-yá. ¹⁵Á tú kájiní-ro já yíki kúnu-ró kúu pedazo Cristo. Núsáá te á kuu ki'in-rí pedazo Cristo te nasá'a-rí pedazo iin ña'an kuáxán. Aa, ma kúu kuti. ¹⁶Á tú kájiní-ro já cháa ketá'an jíin ña'an kuáxán, iin-na kúu-de jíin-ña, chí súan ká'an: Ndendúu-ún, iin-na kúu, áhí. ¹⁷Ko chaa ketá'an jíin Jító'o-yo, iin-na nuu, kúu-de jíin-yá. ¹⁸Kunu-ró kóto-ró tínu téné. Chí taká kuachi sá'a chaa, fuera yiki kúnu-de kúu. Ko nú sáténé-de, chí sikí yíki kúnu máá-de sá'a-de kuachi. ¹⁹Á tú kájiní-ro já vé'e ií kúu yiki kúnu-ró, te onde nuu Dios ñi kenda Espíritu Santo vai ncháa iní-ro. Chí nasu máá-ró xín máá-ró. ²⁰Chí ya'u

n̄i nakuaan-ya róó. Núsáá te ná nákana jaa-i Dios sá'a-ró jíin yíki kúñu-ró jíin iní jíin añũ-ro. Ch̄i máni Dios x̄iin yúán.

Tu'un t̄anda'a jíin tú'un tú ndús̄in

7 Ná ká'an-ga-ri sik̄i táká tu'un n̄i chaa-ró núu-rí. Va'a-ga kendo chaa nú tú ké'é-de ñas̄í. ²Ko kuachi ja ío tu'un téné, ja yúán va'a-ga ná iin ná iin-de ná koo ñas̄í máa-de. Te ná iin ná iin-ña ná koo yii máa-ña. ³Te chaa kúu yii-ún, ná sk̄ikuu va'a-de jíin ñas̄í-de. Te ñas̄í-ún, suni súan ná sk̄ikuu va'a-ña jíin yii-ña. ⁴Ñas̄í, tú kúu tá'ú máa-ña tíñu nuu yíki kúñu-ña, ch̄i yii-ña. Suni súan chaa kúu yii, tú kúu tá'ú máa-de tíñu nuu yíki kúñu-de, ch̄i ñas̄í-de. ⁵Nú kákuni-ro kakán ta'u ní'in-ró ñin tiempo-ni, te nú ío conforme tá'an-ró, te kuu sásá'an-ró máa-ró, te nú túu te túu. Yúan-na te va'a-ga ná náketá'an tuku-ró, náv̄a'a ma kúu koto nchaa Satanás róó sik̄i tú'un téné. ⁶Ko tu'un yá'a ká'an-ri sik̄i permiso, nasu já tá'ú-rí tíñu nuu-ro. ⁷Játa'an in̄i-ri ja táká chaa ná koo-de nátu'un kaa-ri, ko ná iin ná iin-de n̄i ní'in-dé ta'u-dé nuu Dios, ch̄i súan n̄i teta'an-ya-dé. ⁸Súan ká'an-ri jíin chaa kákuu soltero, jíin ñá'an kákendo ndá'ú, ja va'a-ga kendo súan-ni jíiná'an nátu'un ruu. ⁹Te nú kájiní máá, já má kanda jíin, ná tãnda'a. Ch̄i va'a-ga ja tãnda'a, nasu já ndúkijí. ¹⁰Ko jíin ñáyivi ní katanda'a, ká'an n̄i'in-ri, ko nasu ruu ch̄i máá Jító'o-yo ká'an: Ja ñas̄í, ma xndóo-ña yíi-ña. ¹¹Te nú kenda-ña kuní-ña, ma nátãnda'a-ñá, xí ná nándikin-ña yíi-ñá, Te chaa kúu yii-ún, ma kíñi'in-de-ña kí'in-ña. ¹²Te jíin sava-ga-de ká'an máa-rí, nasu máá Jító'o-yo: Nú iin ñani-yo nchaka-de iin ña'an tú kándija, te játa'an in̄i máa-ña kunchaa-ña jíin-de, ma kíñi'in-de-ña kí'in-ña. ¹³Te nú iin ña'an nchaka-ña ñin chaa tú kándija, te játa'an in̄i máa-de kunchaa-de jíin-ña, ma kíñi'in-ña-dé

ki'in-de. ¹⁴Chi chaa tú kándija, a n̄i ndundoo-de sá'a ñas̄í-de. Te ña'an tú kándija, a n̄i ndundoo-ña sá'a yii-ña. Ch̄i nú tú súan, te koo chá'an sé'e-ró núú, ko vina a n̄i kandundoo-i. ¹⁵Ko nú kuxio chaa tú kándija-ún kuní-de, ná kúxio-de. Chi ja yúán tú níni xaa sik̄i chaa xí ñá'an. Ch̄i sua vindaa vinené ná kúxiukú-yó kuní Dios ja ní kana-ya xiní-yo. ¹⁶Chi naún jiní róó, ñas̄í, ja sãnaa te kundéé-ró káku yii-ro sá'a-ró, xí róó, chaa kúu yii, ja káku ñas̄í-ro sá'a-ró. ¹⁷Ko nátu'un n̄i ja'a Jító'o-yo núú ñin iin-de, jíin nátu'un n̄i kana Dios xiní ñin iin-de, súan ná kaka-de, ch̄i suni súan tá'ú-rí tíñu nuu táká tiku'n̄i. ¹⁸N̄i kana-ya xiní ñin chaa ja á n̄i xit̄i ndúu náún. Núsáá te ná koo-de súan-ni. N̄i kana-ya xiní ñin chaa tú ní xit̄i ndúu náún. Ma xit̄i ndúu-de máa-de núsáá. ¹⁹Tu'un xit̄i ndúu, jíin tú'un tú xit̄i ndúu, tú ndé játíñu, ch̄i sua ja ná sk̄ikuu va'a-yó tíñu tá'ú Dios. ²⁰Ná iin ná iin-de ndasa n̄i ío hora n̄i kana-ya xiní-dé, jíin yúan ná kúndij-de. ²¹Mozo kúu-ró, te n̄i kana-ya xiní-ro náún. Ma yú'ú-ro núsáá vii. Ko nú jiní máa-ró já kúu kenda-ró kaka kuu ndicha-na-ro, kuu nú kuu. ²²Ch̄i nú mozo kúu-de, te n̄i kana Jító'o-yo xiní-dé, libre ío-de nuu máá Jító'o-yo. Suni súan jíin chaa jíka kuu ndicha-na, nú n̄i kana-ya xiní-dé, mozo kúu-de nuu Cristo. ²³Ch̄i ya'u n̄i nakuaan-ya róó jíiná'an-ró. Ma kuátíñu sáni-ró núú chaa núsáá. ²⁴Ñani, ná iin ná iin chaa ndasa tíñu n̄i kana-ya xiní-dé, súan ná kúndij-de náv̄a'a ná kuátíñu-de nuu Dios. ²⁵Ko sik̄i ñá'an jáá, tú ní tá'ú máá Jító'o-yo tíñu nuu-rí. Ko ná ká'an-ri ndasa jáni in̄i-ri, nátu'un iin chaa ja ní kundá'ú in̄i Jító'o-yo-dé, náv̄a'a kundij ndaa-de. ²⁶Vai tundó'o sik̄i-yo vina. Te ja yúan jáni in̄i-ri ja va'a-ga kendo chaa nú kunchaa-ni máa-de súan. ²⁷Nchaka-ró ñas̄í náún. Ma sã-ro-ñá núsáá. Tú ñas̄í-ro náún.

Ma kúnukuu iní-ro ñásíí vii. ²⁸ Ko nú tanda'a-ro, nasu kuáchi sá'a-ró. Te nú ña'an jáá ní tanda'a-ñá, nasu kuáchi sá'a-ña. Ko ñayivi yúan, ni'in-í tundó'o iní ñuyivi yá'a. Te tú kuní-ri ja tá'an-ro súan. ²⁹ Náni, tu'un yá'a ká'an-ri chi a ni nduu kúti tiempo. Vina te chaá ká'io ñásíí, ná sá'a-de cuenta ja túu-ña ío. ³⁰ Te chaá kánde'e, nátu'un tú kánde'e-de. Te chaá kákusii iní, nátu'un tú kákusii iní-de, te chaá kájaan, nátu'un tú naún kánava'a-de, ³¹ te chaá kutéñu jín tiñu ñuyivi yá'a, nátu'un tú kutéñu-de, chi modo ñuyivi yá'a náa-ní. ³² Chi játa'an iní-ri ja má yú'ú-ro. Chaá soltero, jítu iní-de jín táká tiñu máá Jító'o-yo, ndasa ná kúsi iní Jító'o-yo sá'a-de, ³³ ko chaá a ni tanda'a, jítu iní-de jín táká tiñu ja ío iní ñuyivi, ndasa kusii iní ñásíí-de sá'a-de. ³⁴ Suni súan sñin sñin kájani iní ña'an jáá jín ña'an á ni tanda'a. Chi ña'an jáá, jítu iní-ña jín táká tiñu kuní máá Jító'o-yo, náva'a kendo ndoo yiki kúñu-ña jín añú-ña kuní-ña. Ko ña'an á ni tanda'a, jítu iní-ña jín táká tiñu ío iní ñuyivi, ndasa kusii iní yii-ñá sá'a-ña kuní-ña. ³⁵ Ko tu'un yá'a ká'an-ri náva'a kendo va'a-ró jíná'an-ró. Nasu yó'o chú'un-ri sukun-ro, ko ni ka'an-ri náva'a kaka jín'ún-ró, te náva'a nuña-ró kuátíñu kútu-ro nú máá Jító'o-yo. ³⁶ Te nú ñin chaá jáni iní-de ja tú va'a jka-de jín ñin ña'an jáá, chi nú ni ja'a medida kúu, te nú níni sá'a-de, núsáá te ná sá'a-de ndasa kuní-de, nasu kuáchi kúu ná tanda'a-dé jín-ña. ³⁷ Te nú ñin chaá kándii ni'in iní añú-de, te tú nándii-de, chi kúu jító-de máá-de, te ni chaá iní añú-de ja má tñin-de ña'an jáá-ún. Suni va'a-ni sá'a-de. ³⁸ Súan ío, te chaá tanda'a jín-ña, va'a sá'a-de. Te chaá tú tanda'a jín-ña, va'a-ga sá'a-de. ³⁹ Ña'an ní tanda'a, nú nini chakú yii-ñá, yíi-ña ndá'a-dé. Ko nú a ni jii' yii-ñá, yúan-na te a ni nuña-ña. Te nú kuní máá-ña, te kuu ná nátanda'a-ñá jín ñin

chaá kándija nuu máá Jító'o-yo. ⁴⁰ Ko jáni iní-ri ja sñi-gá koo iní-ña nú kunchaa ndá'ú máá-ña súan-ni. Te jáni iní-ri ja súni yíi Espiritu Dios ruu.

Siki ndéyu já kájani-i nuu ndoso

8 Bueno. Te siki ndéyu já kájani-i nuu ndosó, ndaa chi taká-yo kájiní-yo yakú. Te jín tú'un kájiní-i-ún kúu ja kásavixi-i máá-i, ko jín tú'un kundá'ú iní tá'an kúu ja nákuá'nu-ga-i jín. ² Nú ñin chaá jáni iní-de ja tú'a va'a-de, núsáá te kuní-ga te kutu'a va'a-de jín. ³ Te nú ñin chaá kúmani-dé jín Dios, suni jiní-ya núu cháa-ún. ⁴ Siki ndéyu já kájani-i nuu ndosó, ká'an-ri, chi a kájiní-yo já tú ndé játíñu kuti ndosó iní ñuyivi. Chi tú ingá Dios ío, chi máá ñin-ni-ya. ⁵ Chi vasa ío kua'a ía, te ío kua'a jító'o ja káskúnání máá-i ía iní andívi xí iní ñuyivi, ⁶ ko máá-yo káka'an-yo já máá ñin-ni máá Táa-yo Dios ío. Te onde nuu máá-yá vai taká ndatíñu te nuu máá-yá játíñu-yo. Suni ñin-ni máá Jító'o-yo Jesucristo ío. Te máá-yá ni sá'a taká ndatíñu te ni sá'a-ya yóo. ⁷ Ko tú ndí-i kájiní-i tu'un yá'a. Te sava-i a ni kakaan-i jín ndosó onde sáá. Te nú káye-e-í, nátu'un ndeyu ndosó káye-e-í, ko vítá iní añú-i, te kúchá'an añú-i sá'a. ⁸ Chi nasu jín ndéyu te kuatú'ún Dios yóo, chi nú tú kee-yo, nasu já yúan te kundá'ú-yo, te nú kee-yo, nasu já yúan te kendo va'a-ga-yo jín-yá. ⁹ Ko vasa ni'in kándii-ro, koto-ró náva'a tú sún-gava-ró tá'an-ró, já vítá iní añú-ún, nuu kuáchi. ¹⁰ Róo chi chaá jiní kákuu-ró, te nú ñin chaá kuní-de nuu-ro hora ja yée-ro stáa iní ve'e ndoso, á tú sánaa te skí-i iní-de, te kivi-de kee túku máá-de ndeyu ndosó-ún sá'a-ró xí túu. ¹¹ A ni jii' Cristo ja'a ñaní-ro, chaá vítá iní añú-ún, ko ja sikí tú'un tu'a-ró-ún, te ni xnáa-ro-dé. ¹² Súan kásá'a-ró kuáchi nuu ñaní-ro, chi ja ú'u-ni chindee-ró iní añú-de ja vítá, te suni nuu Cristo kásá'a-ró kuáchi. ¹³ Ja

yúan, te nú ndeyu sá'a ja júngava iin ñani nuu kuáchi, ma kée kúti-gá-ri kuñu nñ káni, náva'a ma súngava-ri ñani-ri nuu kuáchi.

Sikí já ío derecho chaá apóstol

9 Nasu apóstol kúu-ri náun. Á tú jíká kuu ndicha-na-ri. Á tú ní jiní-ri nuu máá Jító'o-yo Jesús. Nasu róo kákuu tiñu ni sá'a-ri nuu máá Jító'o-yo náun. ²Nú tú kúu-ri apóstol nuu sáva-ga chaá, ko nuu-ro chi kúu ndija-ri. Chi róo kákuu tuni-ri ja ndiso-ri tiñu apóstol nuu máá Jító'o-yo. ³Ya'á kúu tu'un ká'an-ri ja náma-ri máá-ri nuu cháa káxndichí ruu: ⁴Á tú ká'io derecho-ri kee-ri ko'o-ri. ⁵Á tú ká'io derecho-ri kunchaka-ri ñas'í kándija, nátu'un kánchaka sava-ga apóstol, jín Cefas, jín cháa kákuu ñani máá Jító'o-yo. ⁶Xí máá iin-ni ruu jín Bernabé, tú ká'io derecho-ri ja tú sátiñu-ga-ri náun. ⁷Ndé soldado kájata'an, te yée-dé cuenta máá-de. Nde cháa jítu uva, te tú yée-dé nde'e-í. Xí ío chaá skée-dé vaca-de, te tú jíi-de leche-ti. ⁸Nátu'un ká'an chaá yúkú, ká'an-ri náun. Á nasu suni tu'un yá'a ká'an ley. ⁹Chi nuu ley ja ní chaá Moisés, yóso: Ma chú'un-ró ñunu yú'u xndikí kítí jíkó, áchí. Á sikí xndikí ká'an Dios xí túu. ¹⁰Xí máni sikí yóo ká'an tu'un-ún náun. Jandáa ja sikí yóo yóso. Chi kuní-ya ja ná kúñukuu ini chaá jítu, ni'in-dé, te chaá jíkó, ná kúñukuu ini-de kee-dé. ¹¹Nú ni kajakin-ri tu'un Espíritu ini-ro, te stútú-ri ja kúchaku-ri nuu-ro, kuachi xaan kúu náun. ¹²Nú sava chaá ío derecho-de kájikán-de súan nuu-ro, á tú va'a-ga kakan máá-ri. Ko tú ní kákuni-ri kuatíñu-ri derecho-ri, chi sua kándo'o-ri te ni'in-ri náva'a tú u'u kaka tu'un Cristo sá'a-ri. ¹³Á tú kájiní-ro já cháa kásatiñu ini ve'e ij, ini ve'e ij-ún kenda ja káichaku-de. Te chaá kájatíñu onde nuu altar, sikí altar-ún káichaku ta'an-de. ¹⁴Suni súan ni tá'ú tiñu Jító'o-yo já sikí tú'un va'a

ná kúchaku chaá kájani tu'un va'a. ¹⁵Ko ruu, tú naun ní jikán-ri ni iin súan. Ni nasu cháa-ri tu'un yá'a ja ná kuá'a-ró núu-ri vina. Chi va'a-ga ná kúu-ri, nasu já kasú iin chaá nuu-ri ja sátéyí-ri máá-ri jín tiñu yá'a. ¹⁶Vasa jáni-ri tu'un va'a, ja yúan má kúu sátéyí-ri máá-ri, chi níni skíkuu-ri sá'a-ya. Chi koo tundó'o sikí-ri, nú tú kani-ri tu'un va'a. ¹⁷Te nú jín gusto máá-ri sá'a-ri súan, yuán te ni'in-ri ya'u-ri. Te vasa tú játa'an ini-ri, ko ni chaá-ya tiñu sikí-ri, te responsable-ri kúu. ¹⁸Ndéja kúu ya'u-ri núsáa. Ja ná káka kuu-ri kani-ri tu'un va'a Cristo, ni tú níni yá'u-ri, ni tú jikán-ri derecho-ri sikí tú'un va'a. ¹⁹Ja yúan, vasa tú naun chaá tiñ so'o-ri, játiñu-ri nuu taká-ni, náva'a skándija-ga-ri ñayivi. ²⁰Nátu'un judío násá'a-ri máá-ri nuu cháa judío, náva'a kundéé-ri skándija-ri chaá judío. Te nátu'un chaá yíi nda'a ley, násá'a-ri máá-ri nuu cháa yíi nda'a ley, vasa tú yíi-ri nda'a ley, náva'a skándija-ri chaá yíi nda'a ley. ²¹Ko nuu cháa tú káandatu nuu ley, suni súan nátu'un tú jándatu-ri nuu ley násá'a-ri máá-ri nuu-dé, náva'a kundéé-ri skándija-ri chaá tú káandatu nuu ley, vasa ncháa ley Dios jín-ri chi yíi-ri nda'a ley Cristo. ²²Te nuu cháa vitá ini, násá'a vitá-ri máá-ri, náva'a skándija-ri chaá vitá ini-ún. Súan taká-ni modo násá'a-ri máá-ri nuu taká chaá, náva'a kundéé-ri nama-ri sava-de. ²³Te ja sikí tú'un va'a kúu ja sá'a ndi-ri súan, náva'a ruu, suni ná ni'in-ri ta'u-ri ja kenda yúan. ²⁴Á tú kájiní-ro já cháa kájinu carrera, chi ndi-de kájinu ndija-de, ko iin-ni-de kundéé-de ni'in-dé premio-de. Suni súan ndúkú ndéé-ró kúnu-ró, náva'a ni'in-ro premio-ro. ²⁵Te taká chaá káisi, jító va'a ná'an-de máá-de. Te chaá-ún, súan kásá'a ndija-de, náva'a ni'in-dé iin premio ja kútú'ú. Ko yóo chi ni'in-yo premio ja má kútú'ú kúti. ²⁶Núsáa te modo súan, ndúkú ndéé-ri jínu-ri, tú jínu sáni-ri.

Modo súan kájjatá'an-ri, tú skée íú-rí. ²⁷ Chi sua tñin ni'in-ri máá-rí, te já'a-ri máá-rí, náva'a ma cháxio-ya rúu, vasa a ni jani-ri tu'un nuu sáva-ga chaa.

Siki já káchiñú'un-i ndoso

10 Náni, kuní-ri ja ná júku'un ini-ro ndasa ni ka'iin ndiyi táa-yo núu vikó nu'un, te ni kaja'a taká-de nuu mar. ² Te taká-de, ni kajanducha-dé nuu vikó nu'un jíin núu mar. Chi taká-de, ni kajandikin-de Moisés. ³ Te taká-de, ni kayee-dé ndeyu ní ja'a máá-yá. ⁴ Te taká-de, ni kaj'i-de iin-ni nducha ní ja'a-ya. Chi ni kaj'i-de nducha ní kenda chii kava ní sá'a-ya. Te kava-ún, ni ndikin yata-dé, chi kava-ún kúu ná-tu'un Cristo. ⁵ Ko tú ní kúsi iní Dios jíin kuá'a-dé. Ja siki yúan kúu ja ní xnáa-yá-de onde nuu ñú'un té'é. ⁶ Taká tu'un yá'a kúu iin modo náva'a koto nchaa máá-yó, te ma ndío ñáá ini-yo ná-tu'un ni kandío ñáá ini chaa-ún. ⁷ Ma chíñú'un-ró ndosó jíná'an-ró nátu'un ni kasá'a sava máá cháa-ún. Chi súan yóso núu tutú: Ni kajungoo ñayivi ní kayee-í ni kaj'i-i te ni kandukuiñi-i ni kajita já'a-i, áchí. ⁸ Ni ma káka kuáxán-yó nátu'un ni kajilka kuáxán sáva máá cháa-ún, te ni kaj'i oko uni mil-de ja iin kivi-ní. ⁹ Ni ma kóto nchaa-yo Jító'o-yo Jesucristo nátu'un sava máá cháa-ún ja ní kajito nchaa-de-ya, te ni kaj'i-de ni sá'a ko. ¹⁰ Ni ma kútuku ini-yo nátu'un ni kakutuku ini sava-de, te ni kaj'i-de ni sá'a iin kue'e xaan já ní ja'a-ya. ¹¹ Te modo-ún, ni kuu náva'a koto nchaa máá-yó. Te ja yúan, yóso-ún núu tutú vai nuu yóo, chaa kuni ndasa kuandi'i ñuyívi. ¹² Nú iin chaa jáni ini-de ja kúndij ni'in-de, ná kóto va'a-de máá-de, náva'a tú ndua-de núsáa. ¹³ Iin-ni jító nchaa ja'ú róo, onde jíin taká ñayivi. Ko bueno skíkuu Dios, te máá hora jító nchaa ja'ú róo, kuña-ya íchi kéndá-ró, náva'a kundéé-ró kéndá-ró. Súan te ma

kuá'a-ya tú'un ja kóto nchaa-ga róo, ja má kánda-ga-ro. ¹⁴ Náni máni. Kunu-ró kóto-ró ndosó núsáa. Ma chíñú'un-ró. ¹⁵ Nátu'un jíin cháa ío káji xini, súan ká'an-ri jíin-ró. Kani ini máá-ró ñaun tu'un ká'an-ri. ¹⁶ Vaso ii, já ní kasá'a ii-yo, nasu taká-yo káji'í ká'nu-yó niñi Cristo náun. Te staa já ní kasakuáchi-yó, nasu taká-yo kayee ká'nu-yó yíki kúnu Cristo náun. ¹⁷ Chi iin-ni staa-ún ío. Súan yóo, tñi-yo kákuu-yó iin-ni ñayivi, chi taká-yo kayee ká'nu-yó iin-ni staa-ún. ¹⁸ Nde'é ndasa kasá'a chaa Israel. Chaa kayee kiti já kásoko-dé nuu-yá, nasu kayee ká'nu-de nuu altar náun. ¹⁹ Naun áchí-ri núsáa. Játíñu ndoso náun, xí játíñu ndeyu iin nuu ndosó náun. ²⁰ Túu, chi ndeyu kásoko cháa sñin nación, nuu tachí kásoko-dé, nasu núu Dios. Te tú kuní-ri ja kétá'an ká'nu-ró jíin tachí. ²¹ Ma kúu ko'o-ró iní vaso máá Jító'o-yo, te suni ko'o-ró iní vaso tachí. Ma kúu kee ká'nu-ró núu mesa máá Jító'o-yo, te kee-ro núu mesa tachí. ²² Xí kuní-yo kúkuñi ini Jító'o-yo sá'a-yó náun. Ni'in-ga-yo vasa máá-yá náun. ²³ Taká-ni tñu kúu sá'a-ri, ko tú ndi'i kéndoo luu. Taká-ni kúu sá'a-ri, ko tú ndi'i skuá'nu tá'an. ²⁴ Ni iin chaa, ma ndúkú-de sá'a-de ja vá'a máá-de, chi ja vá'a inga ñani tá'an-de ná sá'a-de. ²⁵ Ndi'i-ni ndeyu núyá'u, kee-ro jíná'an-ró. Te nú kíyú'ú ini-ro, ma kaká tu'un kúti-ro ndé onde vai-ún. ²⁶ Chi máá Jító'o-yo xín ñuyívi jíin taká ndatñu ío ini, áchí. ²⁷ Te nú iin chaa tú kándija, te kana-de xini-ro kée-ro jíin-de, te nú suni kuní-ro kí'in-ro, núsáa te kee-ro taká ja káni-de nuu-ro. Te nú kíyú'ú ini-ro, ma kaká tu'un kúti-ro ndé onde vai-ún. ²⁸ Ko nú kastu'ún iin chaa nuu-ro: Kundatu, chi ya'á ja ní kandi nuu ndosó kúu, achí-de. Yúan-na te ma kée-ro, já kuáchi chaa ni kastu'ún-ún jíin kuáchi ja kíyú'ú ini-de. ²⁹ Siki já kíyú'ú ini ká'an-ri. Ko nasu já siki róo, chi siki já ingá chaa. Te nú

kíyú'ú iní inga chaa, naja koto nchaa-de ruu ndasa jika kuu ndicha-na-ri núsáá. ³⁰Te nú ruu xna'an-ga nákuatá'ú-rí te yéé-rí, naja káka'an ndíva'a-de siki-rí siki ndéyu ja ní jikan ta'u-rí ja'a-ún. ³¹Núsáá te vasa ná kée-ro, vasa ná kó'o-ró, vasa ná sátiñu-ró, ko modo ja ná nákana jaa-i Dios ná sá'a-ró. ³²Koto-ró náva'a ma skívi-ró cháa judfo, ni cháa sñn nación, ni tikuní Dios, nuu kuáchi. ³³Suni súan ruu jíin táká tiñu sá'a-rí, kuní-ri ja ná kúsií iní taká chaa. Tú jíitú iní-ri ja sá'a-ri ja vá'a máá-rí, chí kuní-ri sá'a-ri ja vá'a sava-ga chaa, náva'a kaku-de jíin'an-de.

11 Ná ndáku-ró rúu jíin'an-ró, suni nátu'un ndáku máá-rí Cristo.

Ja ná kúndasu xini nāsíí

²Bueno kánuku'un iní-ro rúu. Te ká'jin ní'in-ró jíin táká tiñu ní tá'ú-rí nuu-ro, jíin modo ja ní stá'an-ri nuu-ro. ³Ko kuní-ri ja ná kuní-ro jíin'an-ró ja Cristo kúu-ya xini táká chaa. Te cháa kúu-de xini nāsíí. Te Dios kúu-ya xini Cristo. ⁴Taká chaa ja ndasú xini-dé te jikan ta'u-dé xí jáni-de tu'un, já'a-de tuka nuu xini-dé. ⁵Ko taká nāsíí, nú tú ndasú xini-ná te kakan ta'u-ná xí káni-ña tú'un, já'a-ña tuka nuu xini-ná, chí ñin-ni kúu nú seté xini-ná. ⁶Chí nú nāsíí, tú jasú-ña xini-ná, ná seté-ña núsáá. Te nú kúka nuu-ná seté-ña, xí xiti-ná xini-ná, ná kasú-ña núsáá. ⁷Chí cháa, ma kúu kasu-de xini-dé, chí muestra luu Dios kúu-de. Ko nāsíí, chí stá'an-ña ndasa luu káa iní yii-ná. ⁸Chí tú ní sáva'a-ya cháa jíin yíki nāsíí, chí sua nāsíí jíin yíki cháa. ⁹Chí tú ní kúva'a chaa ja kuátíñu-de nuu nāsíí, chí sua ní kúva'a nāsíí ja sikí cháa. ¹⁰Ja sikí táká ndajá'a ándívi te níni kúndasu xini nāsíí. ¹¹Chí nuu máá Jító'o-yo tú sá'a-ya cuenta ndé-ja kúu ja yíi, te ndéja kúu ja síí, chí nú túu ñin, te ma kóo inga. ¹²Chí nátu'un ní sáva'a-ya nāsíí jíin yíki cháa, te vina kúva'a cháa chí nāsíí, ko Dios

kúu l'a sáva'a taká-ni. ¹³Kani iní máá-ró jíin'an-ró, á ío va'a ja tú kúndasu xini nāsíí te kakan ta'u-ña nuu Dios. ¹⁴Nasu máá nuyívi stá'an nuu-ro, já tú luu jíto cháa jíin íxi-dé, nú ná kée náún. ¹⁵Ko nú nāsíí, te síá-ña íxi-ña kee máá, luu jíto-ña jíin, chí xini-ún, ní ja'a-ya núu-ña kúndasu xini-ná. ¹⁶Ko nú ñin cháa kuní-de kutíxin-de jíin tú'un yá'a, ko yóó tú ká'io costumbre-yo súan, ni tikuní Dios.

Siki xini máá Jító'o-yo

¹⁷Tá'ú ní'in-ri inga tiñu yá'a nuu-ro, ja tú kúsií iní-ri jíin-ró, chí tú kándutútú-ró já sá'a va'a-ga-ro, chí sasua náá-ga kásá'a-ró. ¹⁸Yá'a ká'an-ri xna'an-ga. Ní jini tu'un-ri ja kásásñn-ró máá-ró, máá hora kákutútú-ró. Te yaku kándíja-ri. ¹⁹Chí níni kóo ñayívi sásñn mañú-ró, náva'a kuní-ro ndé ñayívi kándíja va'a mañú-ró. ²⁰Te nú ñin-ni nuu kándutútú-ró, nasu já kúxini-ró cuenta máá Jító'o-yo kúu-ún núsáá. ²¹Chí ná ñin ná ñin-ró, máni kanduyu-ro núu ingá-de xna'an-ga kákuñi-ro. Te ñin-ró jíi-ro sóko, te inga-ro nájini-ró. ²²Á tú kánava'a-ró vé'e nuu kée-ro kó'o-ró náún. Xí kásájá'a iní-ro núu tiku'ní Dios. Te cháa tú náún káindá'a-de, kákuka nuu-dé kásá'a-ró xí túu. Ndasa ka'an-ri jíin-ró jíin'an-ró. Kúsií iní-ri jíin-ró xí túu. Jíin tú'un yá'a tú kúsií kúti iní-ri jíin-ró. ²³Chí tu'un yá'a ní kutu'a-ri nuu máá Jító'o-yo. Te suni yá'a ní stá'an-ri nuu-ro jíin'an-ró. Chí máá ákuáa já ní kanastúu-de Jító'o-yo Jesús, ní ki'in-ya stáa. ²⁴Te ní jikan ta'u-yá. Te ní sákuáchi-yá. Te ní ka'an-ya: Ki'in te kee-ro jíin'an-ró, chí yá'a kúu yiki kúñu-ri, te ja sikí róo ní kukuáchi. Súan sá'a-ró te ná núku'un iní-ro rúu. Achí-ya. ²⁵Suni súan ní ki'in-ya vaso, nuu ní ndí'i ní kuxini-ya. Te ní ka'an-ya: Vaso yá'a kúu contrato jáa já ní sá'a-ri jíin niñí-rí. Te taká vuelta nú káji'i-ró,

te súan sá'a-ró náva'a ná núku'un iní-ro rúu. Achí-ya. ²⁶ Chi taká vuelta ja káyee-ro staa yá'a te káji'i-ró iní vaso yá'a, kivi ní j'i máá Jító'o-yo kúu ja kákastu'ún-ró onde kivi ncháa-ya. ²⁷ Te nú iin cháa kee-dé staa yá'a, xí kó'o-de iní vaso Jító'o-yo yá'a, te nú tú jínú'ún sá'a-de, te koo kuachi-de nuu yíki kúnu máá Jító'o-yo jín núu niñi-yá. ²⁸ Ná iin ná iin cháa, ná nándúkú ví-dé sikí máá-de núsáá. Yúan-na te kee-dé staa-ún te ko'o-de iní vaso-ún. ²⁹ Te nú iin cháa tú jiní-de ja kúu yiki kúnu-ya, cháa-ún chí ndonda kuachi sikí-dé nú ko'o-de kee-dé. ³⁰ Ja yúan ío kua'a cháa kaku'u, jín cháa vitá iní, ká'jin ma'nú-ro jíná'an-ró. Te ni kaji'i yaku-de. ³¹ Ko nú nandúkú víi-yo sikí máá-yó, te ma ndonda kuachi sikí-yo. ³² Ko nú a ni ndonda kuachi sikí-yo, máá Jító'o-yo xndó'o-ya yóó, náva'a tú ta'nu ndatu-yo jín náyivi núyivi. ³³ Náni máni, ja yúan nú kándutútú-ró káyee-ro, te kundatu tá'an-ró. ³⁴ Te nú iin cháa jí'i-de soko, ná kée-dé ve'e-de, náva'a tú ndonda kuachi sikí-ro hora kándutútú-ró. Te sava-ga tiñu sándaar-ri onde ná jáa-ri.

Sikí tá'u ja vái nuu Espíritu

12 Náni, sikí taká ta'u ja vái nuu Espíritu, kuni-ri ja ná júku'un iní-ro jín. ² A káiná'an-ró ja ná ni kakuu-ró cháa tú kákandíja, te ni káindikin-ro yatá ndosó ní'ín núú, ndasa ni kakuu iní máá-ró núú. ³ Ja yúan kástu'ún-ri nuu-ro ja tú ni iin cháa kuu ka'an tásí-de sikí Jesús, nú a yí'i-de Espíritu Dios. Te tú ni iin-de kuu ka'an-de: Jító'o-ri kúu Jesús, nú tú yí'i-de Espíritu Santo. ⁴ Chí sñin sñin ta'u ní saka-yá, ko suni iin-ni máá Espíritu kúu. ⁵ Te sñin sñin tiñu ni cháa-ya sikí-yo, ko iin-ni máá Jító'o-yo kúu. ⁶ Te sñin sñin modo kásatiñu-yó, ko suni máá Dios kúu I'a sá'a taká tiñu jín taká-yo. ⁷ Ko ná iin ná iin-de, ni ja'a-ya tú'un Espíritu nuu-dé náva'a ná skuánu

tá'an-de. ⁸ Chí onde jín máá Espíritu ni ja'a ndija-ya tú'un ka'an ndíchi iin-de. Te suni onde jín máá Espíritu ni ja'a-ya tú'un ja júku'un iní inga-de. ⁹ Te nuu ingá-de, suni jín máá Espíritu ni ja'a-ya ja ná kándíja va'a-de. Te suni jín máá Espíritu nuu ingá-de ja ná sá'a-de tana. ¹⁰ Te nuu ingá-de ja ná sá'a-de taká tiñu ñánu. Te nuu ingá-de, ja ná káni-de tu'un. Te nuu ingá-de, ja ná nándúkú víi-dé sikí taká ja vá'a ja ú'u. Te nuu ingá-de ja ná ká'an-de tiní yu'u. Te nuu ingá-de ja ná násama-de tu'un sñin yu'u. ¹¹ Ko taká tiñu yá'a sá'a suni máá iin-ni máá Espíritu. Sñin sñin sáka-yá nuu iin iin-de, ndasa jata'an iní máá-yá. ¹² Chí nátu'un yiki kúnu iin-ni kúu, te náva'a kua'a pedazo, te taká pedazo-ún, vasa kua'a, ko iin-ni yiki kúnu kúu, suni súan kúu Cristo. ¹³ Chí jín iin-ni máá Espíritu ni kajanducha taká-yo, náva'a nduu-yó iin-na náyivi, vasa judío xí náyivi nuu Grecia, vasa cháa kúu mozo xí cháa jíka kuu ndicha-na. Ko taká-ni-de, ni kani'in-dé iin-ni máá Espíritu ni sá'a-ya. ¹⁴ Ko yiki kúnu, nasu iin pedazo-ni kúu, chí sua ndíso kua'a. ¹⁵ Chí nú ja'a ká'an: Nasu yíki kúnu xín rúu, chí tú kúu-ri nda'a, achí. Te vasa súan ká'an, ko máá yíki kúnu xín ná'ín. ¹⁶ Te nú so'o ká'an: Nasu yíki kúnu xín rúu, chí tú kúu-ri nduchi, achí. Te vasa súan ká'an, ko máá yíki kúnu xín ná'ín. ¹⁷ Nú ndí'i yiki kúnu ní kuu nduchi, ndasa kuni so'o núú. Nú ndí'i ní kuu so'o, ndasa kuaan xiko núú. ¹⁸ Vina te ni jini-yo ndasa ni jata'an iní máá Dios te ni cháa-ya taká pedazo-ún ná iin ná iin jiká yíki kúnu. ¹⁹ Chí nú taká-ni ní kakuu iin-ni pedazo-ún, ndasa koo máá yíki kúnu núú. ²⁰ Ko vina chí kua'a ndíja pedazo ío, ko máá iin-ni yiki kúnu núú. ²¹ Ni ma kúu ka'an nduchi jín ndá'a: Tú jínu nú'ún-ri róó. Suni súan ni ma kúu ka'an xiní jín já'a: Tú jínu nú'ún-ri róó. ²² Chí sua kánúú taká pedazo ndí'jin ta'an jín yíki

kúñu, vasa vitá-ga jíto. ²³ Te taká pedazo yiki kúñu ja jáni ini-yo já tú jínú'ún jíto, suu yúan nūkúún xáan-gá jasú-yo núu. Te ja tú luu kájito-ún jiní-yo, luu-ga kájasu-yo núu. ²⁴ Te pedazo ja lúu kájito-ún jiní-yo, tú nini kúndasu nuu. Chi máá Dios, súan ni chutá'an-ya yíki kúñu-ún, te jínú'ún-gá ni skéndoo-ya já tú luu jíto-ún, ²⁵ náva'a tú sásín pedazo yiki kúñu-ún máá, chi taká pedazo-ún, sua iin núú ná kóto va'a tá'an. ²⁶ Chi nú iin-ni pedazo jatú, taká-ni pedazo iin jínu-ni kájatú. Te nú iin-ni pedazo jíto luu, taká-ni pedazo iin ká'nu-ni kákusií iní. ²⁷ Te róo, modo súan kákuu-ró yíki kúñu Cristo. Te pedazo-ya-ún kákuu iin iin-ró. ²⁸ Te súan ni jani máá Dios chaa kuatíñu nuu tiku'ni: Ja iin, apóstol, ja úu, chaa kájani tu'un, ja uní, chaa kástá'an tu'un, yúan-na te chaa kásá'a tiñu ná'nu, yúan-na te chaa kásá'a tana, te vasa cháa chindéé tá'an, jín cháa kátá'ú tiñu, jín cháa ká'an tini yu'u. ²⁹ Taká-de kákuu apóstol náún. Taká-de kájani tu'un náún. Taká-de kástá'an náún. Taká-de kásá'a tiñu ná'nu náún. ³⁰ Taká-de kájiní-de sá'a-de tana sá'a-ya náún. Taká-de káka'an-de tini yu'u náún. Taká-de kánasama-de tu'un sín yu'u náún. ³¹ Ko ná kuítú iní-ro ndúkú-ró tá'u vá'a-ga kuá'a-ya núu-ro jíná'an-ró. Ko ío inga modo va'a xaan-gá, ná stá'an-ri nuu-ro jíná'an-ró.

Tu'un kúndá'ú ini tá'an

13 Te nú ruu, vasa ká'an-ri nátu'un káka'an chaa xí ndájá'a ándívi, te nú tú kúndá'ú ini-ri-i, te kúu-ri nátu'un iin kaa ja ndáxín káxín xí iin platillo ja sáña. ² Te vasa jáni-ri tu'un sá'a-ya, te júku'un ndí'i ini-ri taká tu'un sa'í jín taká tu'un ndíchí, te vasa kándíja téyí-rí ja kúu skuío káni-ri yuku, te nú tú kúndá'ú ini-ri-i, tú na tiñu-ri. ³ Te vasa ná sáka ndí'i-ri taká ndatíñu-ri kee ñáyivi ndá'ú, te vasa ná kuá'a-ri yiki kúñu-ri kayu,

te nú tú kúndá'ú ini-ri-i, tú na ya'u-ri ío. ⁴ Tu'un kúndá'ú ini, ndíso paciencia, te ndíso tu'un kúmani iní. Tu'un kúndá'ú ini, tú ndíso tu'un kuásún iní. Tu'un kúndá'ú ini, tú sávixi máá, ni tú sátéyí máá. ⁵ Tú ká'an ndíva'a. Tú ndúkú já kúu máá. Tú kití ini. Tú chú'un ini. ⁶ Tú ndúvatu ini, chi sua kúsií iní jín tíñu ká'io ndaa. ⁷ Ndi'i jándéé iní. Ndi'i kándíja. Ndi'i nūkuu ini. Ndi'i kánda. ⁸ Taká tu'un kájani-yo, chi naa, te taká yu'u chi ndí'i, te tu'un ndíchí, chi taká kuxio, ko tu'un kúndá'ú ini, ma náa kúti. ⁹ Chi yaku-ni tu'un kájiní-yo, te yaku-ni tu'un kájani-yo, ¹⁰ ko onde ná cháa máá tú'un ni yija va'a, yúan-na te kuxio yaku-ni ja kájiní-yo-ún ki'in. ¹¹ Ná ni kuu-ri suchí yíkin, te ni ka'an yíkin-rí núú, te ni jani ini-ri nátu'un suchí yíkin. Ko nuu ní kuu-ri chaa ná'nu, te ni chaxio-ri taká ja ní sá'a-ri ná lúli-rí-ún kua'an. ¹² Te vina kánde'é-yó nátu'un jín espejo ja káxkí'vi, ko kúkuéé-ga te ku-ni ndijin-yo nátu'un jín núu tá'an-yo. Te vina chi yaku-ni jiní-ri, ko kúkuéé-ga te kuni ndí'i-ri nátu'un jiní káji-yá ruu. ¹³ Te vina ío uni tu'un játiñu ni'in, tu'un kándíja va'a, tu'un káñukuu ini, jín tú'un kúndá'ú ini. Ko máá tú'un kúndá'ú ini, kánúú xaan-ga vasa úu-ga-ún.

Siki já káka'an-i sín yu'u

14 Ndúkú ndéé-ró jín tú'un kúndá'ú ini tá'an, te kuítú iní-ro ndúkú-ró taká ta'u já'a Espíritu, ko kánúú-gá ja káni-ró tú'un. ² Chi chaa ká'an-de sín yu'u, jín Dios ká'an-de, nasu jín ñáyivi, chi tú ní iin chaa júku'un ini naún ká'an-de, chi jín Espíritu ká'an-de tu'un sa'í. ³ Ko chaa jáni tu'un, jín ñáyivi ká'an-de, chi skuá'nu-de ñáyivi-ún, te ká'an ká'nu-de, te ká'an ndéé-de jín-i. ⁴ Chaa ká'an sín yu'u, skuá'nu-de máá-de, ko chaa jáni tu'un, chi tiku'ni skuá'nu-ga-de. ⁵ Játa'an ini-ri ja taká-ro ná kúu ka'an-ro sín yu'u, ko

kánúú-gá ja káni-ró tú'un, chi ñá'nu-ga chaa jáni tu'un vása cháa ká'an sñin yu'u, te nú tú násama-de tu'un-ún, ná-va'a kua'nu-ga tikun'i sá'a-de jíin. ⁶Ñáni, vina te nú jaa-ri nuu-ro te ka'an-ri sñin yu'u jíin-ró, naun tiñu n'ín ja kúu róó, nú tú ka'an-ri iin tu'un ni kenda ndijin, xí ñin tu'un ndíchí, xí ñin tu'un stá'an-ri. ⁷Ío ndija ndatíñu kándaq t'íú ja kásá'a ndusu, nátu'un xkuili xí guitarra. Te nú tú sñin sñin nota ndé'e, ndasa kuni-yo ndé yaa jíku-de jíin xkuili, xí jíin guitarra-ún. ⁸Te nú corneta tú ndé'e káji, te ndé chaa sátu'a-de máa-de ja kuátá'an-de núsáa. ⁹Suni súan róó jíná'an-ró, nú ká'an-ro sñin yu'u, te nú tú káji ká'an tu'un-ún, te ndasa juku'un ini-i naun tu'un ká'an-ro núsáa, chi kuachi tisi'ví-ró stíví-ró. ¹⁰Kua'a núu yú'u ío ini ñuyívi ná sá'a-yó cuenta, te taká júku'un ini chaa jiní. ¹¹Nú ruu tú júku'un ini-ri yu'u ká'an iin chaa, te kúu-ri chaa jíká núu cháa ká'an-ún. Te chaa ká'an-ún, suni kúu-de chaa jíká núu-ri. ¹²Suni súan róó ja á kájitú ini-ro n'ín-ro tá'u Espiritu, ná ndúkú ndéé-ró náva'a skuá'nu va'a-ró tikun'i jíin. ¹³Ja yúan nú ká'an iin chaa sñin yu'u, ná kakán ta'u-dé nuu-yá náva'a kuu nasama-de tu'un. ¹⁴Chi nú ruu kakan ta'u-ri jíin tú'un sñin yu'u, ini añú-ri kúu ja jikán ta'u, ko nú tú júku'un kuti ini-ri, tú ña tiñu. ¹⁵Ndasa sá'a-ri núsáa. Ná kakán ta'u-ri ini añú-ri, ko suni ná kakán ta'u-ri jíin tú'un júku'un ini. Ná káta-ri ini añú-ri, ko suni ná káta-ri jíin tú'un júku'un ini. ¹⁶Chi nú máni tu'un jiní máa-ró jíin añú-ro nákuatá'ú-ró jíin, te iin chaa tú tu'a, ndasa kuni-de ka'an-de amén nuu tú'un nákuatá'ú-ró-ún, chi tú jiní kuti-dé naun tu'un ká'an-ro. ¹⁷Chi róó, bueno náku-atá'ú ndíja-ró, ko inga chaa-ún, tú já'nu tu'un ini-de sá'a. ¹⁸Nákuatá'ú-ri nuu Dios, ja tiní-ga yu'u ká'an-ri vása taká róó. ¹⁹Ko nuu tikun'i, chi máa ú'un-ni tu'un ja júku'un ini-ri jíin, játa'an ini-ri

ka'an-ri, náva'a suni stá'an-ri nuu sáva-ga chaa, vása ja ká'an-ri uxí mil tu'un sñin yu'u. ²⁰Ñáni, ma kóo-ró nátu'un suchí lúli jíin tú'un júku'un ini-ro. Chi sua koo-ró nátu'un suchí lúli jíin tú'un ñáa, ko ná yíja va'a-ró jíin ja jiní tuni-ro. ²¹Súan yóso núu ley: Jíin cháa ká'an sñin yu'u, te jíin sáva-ga chaa ká'an tu'un jíká, súan ka'an-ri jíin ñáyivi yá'a, ko vasa súan te ni ma kúni so'o-i tu'un ká'an-ri, áchi máa Jíto'o-yo, áchi. ²²Ja yúan taká yu'u, máni tuni-ni kákuu nuu cháa tú kákandíja, nasu núu cháa kákandíja. Ko tu'un jáni-yó, tuni nuu cháa kákandíja kúu-ún, nasu núu cháa tú kákandíja. ²³Núsáa te nú taká tikun'i ndutútu' iin-ni lugar, te taká súan ka'an sñin sñin yu'u, te yúan jakoyo chaa tú tu'a xí cháa tú kákandíja, á tú ka'an-de ja kándaq tachi-ro. ²⁴Ko nú taká-ro kájaní-ró tú'un, te kivi iin chaa tú kándíja xí ñin chaa tú tu'a, te kuni-de kuachi máa-de, sá'a taká-ro, te ndandúkú víi-dé sikí máa-de, sá'a taká-ro. ²⁵Te tu'un jáni sa'y ini añú-de kenda ndijin. Yúan-na te jukuiñi jíti-de te chiñú'ún-de Dios. Te kani ndaa-de tu'un ja ncháa ndija Dios jíin-ró. ²⁶Ñáni, ja yúan nú kándutútu-ró, te ná iin ná iin-ró ío iin yaa kata-ró, ío tu'un stá'an-ro, ío sñin yu'u ká'an-ro, ío tu'un sa'y ká'an ndijin-ro, ío ja násama-ró tú'un sñin yu'u. Ndi'i ná sá'a-ró jíná'an-ró náva'a skuá'nu tá'an-ró. ²⁷Te nú ío chaa káka'an sñin yu'u, ná kóo tu'un-ún ja jíin úu-de xí jíin uní-de. Ko iin-ni-de iin-ni-de ná ká'an. Te iin-de ná násama-de tu'un sñin yu'u. ²⁸Te nú túu chaa nasama tu'un ío, ná kasú-de yu'u-dé nuu kándutútu-ró-ún núsáa. Te ná ká'an máa-de ja máa-de jíin Dios. ²⁹Suni súan chaa kájaní tu'un, ná ká'an uu xí uní-de, te sava-ga-de ná nándúkú víi-dé-ún. ³⁰Te nú inga chaa kánchaa-ún, a ni jiní ndijin-de yaku tu'un sa'y, te chaa ni kejá'a ná kasú-de yu'u-dé. ³¹Chi taká-ro kuu kani-ró tú'un iin-ni-ró iin-ni-ró, ná-

va'a ná kútu'a taká-ro, te ndundéé iní taká-ro. ³²Te iní añú taká chaa kájani tu'un, kájandatu nuu máá chaa kájani tu'un-ún. ³³Chí Dios, nasu Dios savaa kúu-ya, chí sua vindaá vinené sá'a-ya. Te natu'un kásá'a-i nuu táká tikuní chaa ndoo, ³⁴súan ná kasú taká ñasí'í yu'u-ña nuu kándututú-ró. Chí tú permiso ka'an-ña, chí nasu ñá'nu-ga kúu-ña natu'un ka'an ley. ³⁵Te nú kutu'a-ña ñin tu'un kákuni-ña, te onde ve'e ná kaká tu'ún-ña máá yí-ña, chí tuka nuu kúu nú ka'an ñin ñasí'í núu kándututú-i. ³⁶Á nuu-ro jíná'an-ró ní kenda tu'un Dios, xí níni nuu máá-ni-ró ní jaá tu'un-ya náún. ³⁷Te nú ñin chaa jáni iní-de ja ñin chaa jáni tu'un kúu-de, xí jika Espíritu jíin-de, ná chú'un va'a iní-de, chí tiñu ni tá'ú máá Jító'o-yo kúu tu'un chaa-ri nuu-ro. ³⁸Ko chaa tú játú'ún tu'un yá'a, suni tú játú'ún-yó-de. ³⁹Ñáni, ja yúan ná kuítú iní-ro káni-ró tu'un jíná'an-ró, te ma kasú-ro núu chaa ka'an ñin ñin yu'u. ⁴⁰Ko ñúkuún ná sá'a káji-ró táká tiñu jíná'an-ró.

Tu'un nachaku ndiyi

15 Ñáni, vina te kástu'un-rí tu'un va'a nuu-ro já ní jani-ri nuu-ro sáá. Chí tu'un yúan, suni a ni kajatá'ú-ró, te suni jíin tu'un yúan ká'jin ni'in-ró, ²chí suni jíin tu'un-ún ni kakaku-ró, te nú kátjin ni'in-ró tu'un ni jani-ri nuu-ro, nú tú ní kákandíja sáni-ró. ³Chí suni tu'un kánúú já ní ni'in-rí-ún, ni nastá'an-ri nuu-ro: Ja ní jil'í Cristo ja sikí kuáchi-yó, natu'un ka'an tutu. ⁴Te ni yuji-ya. Te ni nachaku-ya núu uní kivi natu'un ka'an tutu. ⁵Te ni ndenda ndijin-ya núu Cefas. Te vasa ní ndenda-ya núu máá uxí uu-de. ⁶Te vasa ní ndenda-ya núu ví'í-gá u'un ciento ñani-yo ká'jin tutú-de. Te sava chaa-ún, sáni-ga káichaku-de. Te sava-de, a ni kajilí-de. ⁷Te vasa ní ndenda-ya núu Jacobo. Te vasa núu táká apóstol. ⁸Te onde sandí'í-na, te suni ni

kenda-ya núu-rí, natu'un nuu ñin suchí xánú. ⁹Chí ruu kúu chaa lúli-ga nuu táká apóstol, ja kúka nuu-rí kunaní-rí apóstol, kuáchi ja ní chindikín-ri tikuní Dios. ¹⁰Te kaa-ri natu'un ío-ri, chí súan ni jika tu'un luu ío iní Dios jíin-rí. Te tu'un luu ío iní-ya, tú ní jika sáni jíin-rí, chí sua ni sátiñu-ga-ri vasa táká máá chaa-ún. Ko nasu rúu, chí tu'un luu ío iní Dios ja jika jíin-rí-ún, ni sá'a. ¹¹Núsáá te vasa ruu xí vasa chaa-ún, súan kájani-ri tu'un, te súan kákandíja-ró. ¹²Te nú kájani-yó tu'un Cristo ja ní nachaku-ya má'ñú ndiyi, te najá káka'an sava tá'an-ró já tú naún ndiyi nachaku núsáá. ¹³Chí nú tú naún ndiyi nachaku, suni tú ní nachaku Cristo núsáá. ¹⁴Te nú tú ní nachaku Cristo, kájani sáni-ri tu'un-ya, te suni kákandíja sáni-ró-yá núsáá. ¹⁵Chaa tú káka'an ndaa tu'un Dios kakuu-ri nú súan, chí ni kaka'an-ri ja ní naschakú Dios Cristo, te nú ma nachaku ndija taká ndiyi, tú ní naschakú-ya Cristo núsáá. ¹⁶Chí nú ma nachaku taká ndiyi, suni tú ní nachaku Cristo núsáá. ¹⁷Te nú Cristo, tú ní nachaku-ya, kákandíja sáni-ró-yá núsáá, te kándiso-ga-ro kuáchi-ró nú súan. ¹⁸Nú súan ío, te a ni kanaa táká chaa ja ní kajilí nuu ndá'a Cristo núsáá. ¹⁹Te nú nini máá vina-ni ja káichaku-yo, kánukuu iní-yo Cristo, chaa ndá'ú i kakuu-yó vasa sava-ga chaa núsáá. ²⁰Ko vina a ni nachaku Cristo ma'ñú ndiyi. Máá-yá ni nachaku xna'an-ga vasa táká ja ní kajilí. ²¹Chí ja sikí ñin chaa, te ni chaa kue'e kuu-yo. Suni súan ja sikí ñin chaa, te nachaku ndiyi. ²²Chí natu'un káji'í taká-i ni sá'a Adán, suni súan nachaku taká-i sá'a Cristo. ²³Ko ná ñin ná ñin-de ndasa kándita koyo tá'an máá-de: Cristo xna'an-ga, te onde nchaa Cristo, te nachaku chaa káyi'i nda'a-yá. ²⁴Yúan-na te onde sandí'í-na te xnaa ndí'í-ya já kátá'ú tiñu, jíin táká ja kakuá'nu, jíin táká ja kátjin so'o. Yúan-na te nuu máá Táa-yo Dios te naku'a-ya ñuu nuu

tá'ú-yá tiñu. ²⁵ Chi tá'ú níní máá-yá tiñu onde ná kúxiukú taká ja kájito u'u-ya chíi ja'a-yá sá'a-ya. ²⁶ Te máá kué'e kuu-yo, já jíto u'u yóó, chíi onde sandí'i-na te xnáa-yá-ún. ²⁷ Chi taká ndatíñu ni ki'in Dios, ni chúkú-yá chíi ja'a Cristo, te sikí já ká'an súan, ja yúan jiní kají-yó já tú yí'i Dios nda'a Cristo, chíi a ni chí'i Dios taká-ga ndatíñu nda'a Cristo. ²⁸ Ko nú a ni ndí'i taká ndatíñu yí'i nda'a Cristo, yúan-na te suni máá Sé'e-ún kivi-ya ndá'a máá I'a ja ní chí'i-ya taká ndatíñu-ún nda'a-yá, náva'a máá Dios kutiin ndí'i-ya taká ndatíñu. ²⁹ Chi nú túu, te ndasa sá'a cháa kájanducha sikí ndíyi. Te nú tú nachaku kuti ndíyi núsáá, naja kájanducha-dé sikí ndíyi núsáá. ³⁰ Te ruu, naja ndíta'an hora káindee ini-ri koto-ri tundó'o núsáá. ³¹ Náni, ká'an ndaa-ri, chíi ja sikí róó jíná'an-ró kúu ja sátéyí-rí máá-rí nuu Jító'o-yo Cristo Jesús, ndíta'an kivi jí'i-ri. ³² Ná-tu'un cháa yúkú ká'an-ri. Ni kajatá'an-ri ini nuu Éfeso jíin kíti xáan, te nú tú nachaku taká ndíyi, naún ya'u-ri ni'in-rí núsáá. Ná kée-yo ná kó'o-yó chíi yuchaan kuu-yo nú súan. ³³ Ma xndá'ú-ro máá-ró, chíi nú kájika-ró jíin cháa náá, te sáchá'an-de róó, vasa va'a tiñu kásá'a-ró núú. ³⁴ Ná kóo kájí iní-ro jíin tiñu ndaa. Ma sá'a-ga-ro kuáchi jíná'an-ró. Chíi sava-de, tú kájiní-de nuu Dios. Súan ká'an-ri náva'a ná kúka nuu-ro. ³⁵ Ko sanaa te ka'an iin cháa: Ndasá nachaku taká ndíyi, ndasa koo yiki kúñu-ún nchaá jíin, achí-de. ³⁶ Já xíní náá kákuu-ró. Tata jakín-ro, ma náchaku kuti, onde nú tú kuu xna'an-ga. ³⁷ Te nú tata jakín-ro, nú trigo xí ingá nuni, nasu jakín-ro yukú ja kóo kúkuéé-ga, chíi máá nuní víchí kúu ja jakín-ro. ³⁸ Ko Dios, já'a-ya yukú nuni-ún, ndasa ni jata'an ini máá-yá, te ná iin ná iin tata jíin yukú máá. ³⁹ Taká kuñu, nasu iin-ni kuñu kúu. Ko iin kuñu kúu ndíja kuñu cháa. Te inga kuñu kúu kuñu kíti, te inga kúu kuñu

tiyáká, te inga kúu kuñu tisaa. ⁴⁰ Te ío yiki kúñu andíví, te ío yiki kúñu nuu ñú'un. Ko sñn luu káa ja ío andíví, te sñn luu káa ja ío nuu ñú'un. ⁴¹ Te sñn luu káa ndikandii. Te sñn luu káa yoo. Te sñn luu káa tiñuú xíní, chíi tú iin nuu lúu kándaa tiñuú xíní-ún. ⁴² Suni súan kúu ja náchaku taká ndíyi. Jakín-ya te te'yu, naschakú-ya te ma té'yu-ga. ⁴³ Jakín-ya te kuka nuu, naschakú-ya te nduu luu. Jakín-ya te koo vitá, naschakú-ya te nduu fuerza. ⁴⁴ Jakín-ya te ja káa yúkú, te naschakú-ya já k'vi ndee ándíví. Ío yiki kúñu yúkú, te ío yiki kúñu yí'i ndee ándíví. ⁴⁵ Suni súan yóso núu tutú: Adán xnáñúú, ni kuu-de iin cháa ni kuva'a jíin vida cuenta ñayivi, áchí. Te Adán sandí'i-na kúu máá-yá, te náschakú-ya-í jíin Espíritu-ya. ⁴⁶ Ko cháa xnáñúú, nasu cháa yí'i ndee ándíví kúu-de, chíi cháa yúkú kúu-de. Yúan-na te vasa ní cháa cháa yí'i ndee ándíví. ⁴⁷ Cháa xnáñúú kúu cháa nuu ñú'un, chíi jíin tikacha ní kuva'a-de. Te cháa uu, onde andíví vái-ya. ⁴⁸ Taká cháa nuu nú'un káa nátu'un máá cháa tikacha-ún. Te taká cháa onde andíví káa nátu'un máá cháa andíví-ún. ⁴⁹ Te nátu'un kájito-yó ndasa ni kaa cháa tikacha-ún, suni súan koto-yó ndasa káa cháa andíví-ún. ⁵⁰ Náni, tu'un yá'a ká'an-ri, chíi kuñu jíin niñí, ma kúu ni'in tá'u iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Ni ja te'yú, ma ní'in tá'u já má té'yu. ⁵¹ Kuni so'o-ró ná ká'an-ri iin tu'un sa'í jíin-ró. Nasu taká-yo kusú-yo, ko taká-yo, nasama-yó. ⁵² Já iin nú núu-ni, nátu'un iin nakuaní-ni-yó, nuu ndí'i-na nde'e clarín. Chíi nde'e clarín, te nachaku taká ndíyi, te ma té'yu-ga. Te yóó, chíi nasama-yó. ⁵³ Chíi ja te'yú yá'a, kánúú núku'un ja tuká te'yu. Te ja kúu yá'a, kánúú núku'un ja tuká kuu kuti. ⁵⁴ Te nú ja te'yú yá'a, nuku'un ja tuká te'yu, te ja kúu yá'a, nuku'un ja tuká kuu, yúan-na te skíkuu ja ká'an tu'un yóso núu tutú: Ni kundéé-yá ni ja-ni-yá

ku'e kuꝯ-yo. ⁵⁵ Róo ku'e kuꝯ-yo, ndasa kundéé-ró jíin-rí. Róo ku'e kuꝯ-yo, ndasa tuu-ró rúu. Achí. ⁵⁶ Chí inu ku'e kuꝯ-yo kúu kuachi. Te fuerza kuachi kúu ley. ⁵⁷ Ko ná kúta'u-yo núu Dios ja já'a-ya fuerza kundéé-yó sá'a Jito'o-yo Jesucristo. ⁵⁸ Náni máni, ja yúán ná kuíni ni'in-ró, ma náyu'ú-ro. Nene ná xndeá-ga-ro jíin tñu kuní máá Jito'o-yo. Chí a kájiní-ro ja tú kásatiñu sáni-ró núu máá Jito'o-yo.

Siki já kakín-i xú'un kuátíñu

16 Siki xú'un kájiní-ro ja kuátíñu ñayivi ndóo, suni ná sá'a-ró ná-tu'un ni tá'ú-rí tiñu nuu tiku'ni ndañuu Galacia. ² Ndita'an kivi ñin semana, ná ñin ná ñin-ró vé'e-ró chíva'a sñin-ró yakú najíin, ndasa ni jat'u'un-ya ní'in-ro, ná-va'a nú ni jaá-ri te tú níni kakín-ro. ³ Te nú ni jaá-ri, te koo chaá kaji máá-ró kuá'a-ró credencial nuu-dé, te táji-rí-de onde nuu Jerusalén kinchaka-de yakú ja kakín-ro-ún. ⁴ Te nú kee cuenta ja súni ki'in-ri, te kingoyo-de jíin-rí.

Consejo jíin sá'an kúta'u

⁵ Te jaá-ri nuu-ro, te nú ni ja'an-ri nuu Macedonia chí ichi nuu Macedonia ja'a-ri jaá-ri. ⁶ Chí sanaa te kendoo-ri jíin-ró, xí sjá'a-ri viko vjín, náva'a chu'un íchí-ró rúu nú ndénu kuní-ri ki'in-ri. ⁷ Chí vina tú kuní-ri ja ká'an-ri jíin-ró te ja'a-ni-ri ki'in-ri, chí núkuu ini-ri kendoo-ri jíin-ró yakú kivi, te nú kuá'a máá Jito'o-yo tú'un. ⁸ Ko kendoo-ri ini nuu Éfeso, onde jaá kivi Pentecostés. ⁹ Chí bueno ni nuña ñin yux'é kivi-ri sátiñu va'a-ri. Ko kua'a cháa kajaasu ichi ío. ¹⁰ Te nú ni jaá Timoteo,

te koto va'a-ró-de, ma síyú'ú-ro-dé, chí tiñu máá Jito'o-yo sá'a-de nátu'un sá'a-ri. ¹¹ Ni ñin-ró ma sájá'a ini-ro núu-dé núsáa, chí sua vindáa vinené ná náchu'un íchí-ró-de náva'a ná ncháa-de nuu-rí, chí kundatu-ri-de jíin ñani-yo. ¹² Te cuenta ñani-yo Apolos, xaan ní ka'an ni'in-ri jíin-de ja ná jáa-de nuu-ro jíin ñani-yo. Ko ni ñin modo tú ní játa'an ini-ya jáa-de vina. Ko jaá ná'in-de, nú ná nuña-de. ¹³ Koo ndito ini-ro jíná'an-ró. Kuiñi ni'in-ró jíin tú'un kákandíja-ró. Cuenta chaá téyí sátiñu-ró, te ná kóo fuerza ini-ro. ¹⁴ Jíin tú'un kundá'ú ini tá'an sá'a-ró táká tiñu. ¹⁵ Náni, a kájiní-ro ja vé'e Estéfanos ni kákandíja xna'an-ga ini nuu Acaya, te bueno kákutéñu-i kájatíñu-i nuu ñayivi ndóo. ¹⁶ Te ká'an ni'in-ri jíin-ró ja ná kivi-ró chíi nda'a ñayivi kás'a súan, jíin núu táká ñayivi káchindéé tá'an jíin-ró, jíin ñayivi kásatiñu jíin-ró. ¹⁷ Kúsij ini-ri ja ní chaá Estéfanos jíin Fortunato jíin Acaico, chí chaá-ún kákuu yunúu-ro ja tú ní kájin presente-ro. ¹⁸ Chí ni ndundéé ini añú-ri jíin ini añú-ro ní kasá'a-de. Ná kuátú'ún-ró cháa káa súan. ¹⁹ Sándéé ini-ro, áchí tiku'ni ká'io ndañuu Asia. Aquila, jíin Priscila, jíin tiku'ni ná-taka ini vé'e-de, onde jíin máá Jito'o-yo káka'an ni'in-de ja ná sándéé ini-ro. ²⁰ Sándéé ini-ro, áchí taká ñani-yo. Te titú ndoo tá'an-ró nú káka'an jítá'an-ró. ²¹ Ya'a kúu tu'un ndéé ini, ni chaá máá-rí Pablo jíin ndá'a-rí. ²² Nú ío ñin chaá ja ná tú kumaní-dé jíin Jito'o-yo Jesucristo, ná náa-dé. Nā'an-ní Táta. ²³ Tu'un luu ío ini máá Jito'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. ²⁴ Kundá'ú ini-ri taká-ro sá'a Cristo Jesús. Súan ná kóo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA
DEL APOSTOL SAN PABLO
A LOS CORINTIOS

YA'A KUU CARTA UU JA NI
CHAA SAN PABLO APOSTOL
NUU NAYIVI NUU CORINTO

Sa'an kúta'u

1 Máá-rí Pablo kúu-ri apóstol nuu Jesucristo, chī súan nī jata'an inī Dios. Te jín nānī-yo Timoteo káchaa-ri tutu yá'a nuu tku'ni Dios kánchaa inī nuu Corinto, onde jín núu táká ñayivi ndoo káxiukú nī núu Acaya. ²Tu'un luu ío inī, jín tú'un kuaká'nu inī, ja kī nuu máá Táa-yo Dios, jín já kī nuu máá Jito'o-yo Jesucristo, ná koo jín-ró jíná'an-ró.

Ndasa nī sándéé inī Pablo jín túndó'o

³Ná kúta'u-yo núu Dios, Táa Jito'o-yo Jesucristo, chī Táa tu'un kúndá'ú inī yóo kúu-ya. Te suni Dios taká tu'un ndúndéé inī-yo kúu-ya. ⁴Te máá-yá, chī já'a-ya tú'un ndéé inī-yo núu táká túndó'o káta'an-yo, náva'a yóo, suni kuu kuá'a-yó tú'un ndéé inī nuu cháa kájito túndó'o. Te jín tú'un ndúndéé inī-yo sá'a Dios ja ká'an máá-yó máá tú'un ndéé inī. ⁵Chī nátu'un jito ta'an-yo kuá'a túndó'o jín Cristo, suni súan bueno nī'in-yo tú'un ndéé inī-yo sá'a máá Cristo. ⁶Ko nú kájito máá-rí túndó'o, yuán kúu ja ná kaku máá-ró te koo ndéé inī-ro. Xí nú kándundéé inī-ri, yuán kúu ja ná ndúndéé inī-ro. Chī nī'in-ro tú'un-ún, te nú jín paciencia ná ndó'o-ró túndó'o nī kando'o-ri. ⁷Te tú násama inī-ri ja káñukuu inī-ri sikí róo, chī a kájini-ri ja nátu'un kájito ta'an-ro túndó'o jín-rí, suni súan kándundéé tá'an inī-ro jín-rí. ⁸Kákuni-ri, nānī, ja ná júku'un inī-ro sikí túndó'o nī kata'an-ri inī nuu Asia. Chī nī kuku'á inī añú-ri já á yani ma kánda-ri,

te káindatu ká'nu-na-ri ja kúu-ri núu. ⁹Ko máá-rí, a nī kaja'ncha inī-ri ja kúu-ri. Súan sá'a-ya náva'a ma kándija-ri ja kúu nama-ri máá-rí, chī sua nuu Dios ja náschakú-ya ndíyi, kándija-ri. ¹⁰Chī máá-yá, nī nama-ya rúu jíná'an-ri onde nuu á yani kuu-ri, te náma-ya rúu. Te káñukuu inī-ri, ja súnī nama-ga-ya rúu. ¹¹Sunī ná chéndéé-ró rúu ja kakán ta'u-ro já'a-rí, náva'a suni kua'a-í, ná nákuatá'ú-i ja sikí rúu, ná nī kani'in-ri ta'u-ri nī sá'a kua'a-í ja ní kajikan ta'u-í.

Naja tú ní jáa yachi Pablo

¹²Chī jín yá'a kúu ja kásatéyí-ri máá-rí. Chī inī añú-ri kúu testigo ja ní kajika kuu va'a núkúun-ri inī ñuyivi, jín tú'un ndoo inī, jín tú'un kájí iní cuenta Dios, nasu jín tú'un ndíchí cuenta ñuyivi, chī sua jín tú'un luu ío inī Dios. ¹³Chī tuká káchaa-ri tu'un jáa núu-ro, chī ja á káka'u-ró-ún kúu, te a kájuku'un inī-ro. Te núkuu inī-ri ja ná júku'un va'a va'a inī-ro, ¹⁴chī ndaa, kájuku'un inī-ro ñn tá'ú, ja onde kivī ncháa máá Jito'o-yo Jesús, te koo sií inī-ro já sikí rúu, te suni súan koo sií inī-ri ja sikí róo jíná'an-ró. ¹⁵Te súan nī jani ndija inī-ri. Te yuán jáa-ri nuu-ro xná'an-ga núu, náva'a kusí inī-ro úu jínu. ¹⁶Chī ichi núu-ro jáa-ri, yúan-na te ja'a-ri ki'in-ri nuu Macedonia núu, te ndenda-ri nuu Macedonia, te nchaa-ri nuu-ro ingá jínu, te róo nachu'un íchí-ró rúu ki'in-ri nuu Judea núu. ¹⁷Te ja súan nī kuu inī-ri ja-ri, te chaá nátu'u iní kúu-ri náún. Xí tú'un ja jáni inī-ri sá'a-ri-ún, tu'un jáni yúkú-ni inī máá-rí kúu náún. Yachi ká'an-ri: Kuu, kuu, yúan-na te: Túu, túu, náún. ¹⁸Chī skíkuu va'a Dios, te jiní-ya já tú'un káka'an-ri jín-ró, nasu ká'an-ri: kuu, yúan-na te: Túu-ni. ¹⁹Jesucristo kúu Se'e Dios. Te Silvano jín Timoteo jín rúu, nī kajani-ri tu'un-ya núu-ro. Te jín-yá, nasu tú'un kuu, jín tú'un túu ío, chī nuu máá-yá, ío máni

tụ'un kuu. ²⁰ Chi taká tụ'un nị keyu'u Dios, nị ka'an: Kuu, ja cuenta máa-yá. Te máa-yó, káka'an-yo: Amén, nuu-yá, chí kánakana jaa-yó Dios. ²¹ Te Dios kúu I'a skétá'an nị'in ruu jín róo jín Cristo. Te nị chaa-ya tínu siki-yo. ²² Te suni máa-yá, nị chaa-ya tuni siki-yo, te nị ja'a-ya Espiritu-ya iní añú-yo já kúu seña-yo. ²³ Té jaa-ga-ri Corinto, chí tú kuní-ri kana jín-rí nuu-ro. Te ná kúu Dios testigo, ndasa jáni iní añú-ri. ²⁴ Nasu kákuni-ri kutiin nị'in-ri so'o-ró ndasa kákandja-ró, chí sua káchindéé tá'an-ri jín-ró já ná kúsi-gá iní-ro. Chí kájin iní'in-ró jín tú'un kákandja-ró.

2 Ko súan nị chaa iní-ri ja má jaa-ri inga jínu nuu-ro jín tú'un ndúku'á iní-ro sá'a-ri. ² Chí nú ndúku'á iní-ro sá'a-ri, te ndé chaa kúu ja násási iní ruu, chí suni máa cháa ja ndúku'á iní sá'a-ri-ún. ³ Te suni tụ'un yá'a nị chaa-ri nuu-ro, nává'a nú nị jaa-ri, te ma kúku'á iní-ri sá'a chaa ja násási nini iní ruu ji-an. Te jáni ndija iní-ri ja nátu'un kúsi iní-ri, suni koo si iní taká-ro. ⁴ Chí siki já jito xa'an-ri tundó'o, te tá'u'u iní añú-ri, te xa'an ndé'e nducha núu-rí, kúu ja ní chaa-ri tutu yá'a nuu-ro, nává'a ná kuní-ro já maní xa'an-ri jín-ró, nasu já ndúku'á iní-ro sá'a-ri.

Siki tú'un kuña ká'nu iní

⁵ Ko nú in chaa saku'á iní-de ruu, nasu nini ruu sá'a-de jín-rí, chí suni on-de siki taká-ro sá'a-de. Súan ká'an-ri, nává'a tú ka'an xa'an-gá-ri nuu-ro. ⁶ Te sava-ró, nị kákana jín-ró núu-dé, te su súan-ni a nị kuu castigo yá'a siki in chaa súan. ⁷ Ja yúan súa ná sá'a-ró tóká'nu iní-ro núu-dé jíná'an-ró, te ka'an-ro tú'un ndéé iní jín-de, nává'a má ndáki'vi tú'un ku'á iní-ún xiní-dé. ⁸ Te ká'an nị'in-ri jín-ró, ja ná náka'an maní-ro jín-de jíná'an-ró. ⁹ Chí suni ja siki tínu yá'a kúu ja ní chaa-ri nuu-ro, nává'a koto nchaa-ri róo, te kuní-ri nú kájandatu

va'a-ró taká tínu. ¹⁰ Te nú sá'a-ró tóká'nu iní-ro núu in chaa, suni ruu. Te nú nị sá'a-ri tóká'nu iní-ri nuu in-de, siki já maní-rí jín-ró núu Cristo, yúan ní sá'a-ri tóká'nu iní-ri nuu-dé, ¹¹ nává'a ma kúndéé Satanás xndá'ú yóo, chí a kájiní va'a-yó modo tíin yátá-ún yóo. ¹² Ná nị ja'an-ri nuu Troas ja káni-ri tụ'un va'a Cristo, nị nuña ichi já ká'an-ri nị sá'a máa Jító'o-yo. ¹³ Ko tú ní kúsi iní añú-ri chí tú ní nani'in-rí nani-ri Tito. Yúan-na te nị nakuatá'ú-ni-ri nuu taká chaa-ún, te nị ki'in-ni-ri ichi kuá'an-ri nuu Macedonia. ¹⁴ Ko ná kúta'u-yo núu Dios, chí bueno kúndéé-yó skáka-yó tínu Cristo sá'a-ya, chí taká lugar jichá nuu tụ'un-ya kuá'an kásá'a-yó, te kájiní tụ'un-i-ya. ¹⁵ Chí tụ'un Cristo, bueno skáka-yó já'an sá'a Dios, te jáa tụ'un-ún nuu cháa kákaku jín núu cháa kánaa. ¹⁶ in chaa-ún, vasa jini so'o-de tụ'un-ún, ná kúu i-de. Te inga chaa jini so'o va'a, ná kúchaku-ni-de. Te ja siki taká tụ'un yá'a, ndé chaa kanda jín. ¹⁷ Chí nasu cháa káxikó tú'un Dios cuenta mercancia kákuu-ri, vasa kásá'a sava chaa súan, chí sua chaa ndaa kákuu-ri. Nátu'un chaa nị tájí Dios va kákuu-ri, chí Dios, jini-ya ndasa káka'an-ri tụ'un Cristo.

Siki tú'un contrato jáa

3 A nị ndejá'á-yó ingá jínu ká'an-yo já'a máa-yó náún, xí kánandi'i-ri tutu ka'an ja'a-rí ja kúu róo, xí tutu ka'an-ro já'a-rí nátu'un sava-de náún. ² Róo kákuu tutu-ri yóso-ro iní añú-ri, te kájiní taká chaa nuu, te káka'u-de. ³ A kájiní ndijin-i ja róo kákuu tutu nị chaa Cristo, ja ní kaskáka-ri, ko nasu jín tinta, chí jín Espiritu Dios, I'a chakú, nị chaa-ya, ni nasu núu yúu tabla, chí ichi iní añú. ⁴ Yúan kúu tụ'un kájaní ndija iní añú-ri jín núu Dios sá'a máa Cristo. ⁵ Nasu kájaní iní-ri ja kákundéé máa-rí ja máa-rí siki tínu-ún, ja kákuu iní-ri. Chí súan já'a máa Dios tụ'un ja kúndéé-yó. ⁶ Chí siki

ñin contrato jáá, játiñu va'a-ri sá'a-ya, ko nasu já ká'an letra, chi ja ká'an máa Espíritu kúu. Chi letra já'ni, ko Espíritu náschakú. ⁷Te tu'un-ún ja kúu-yo jíin núú, chi ni yoso núu yúu. Te xaan ní ndii ncháa kivi ní chaa-ún. Te ni ndii ncháa nuu Moisés ni sá'a. Te ja yúan tú ní kákuu nde'é sé'e Israel nuu-dé, vásá kuéni kuéni ni nda'va ja ndíi ncháa-ún. ⁸Te nú súan ío yúan, naga ni kuu tu'un Espíritu. Á tú ví'í-gá ndíi ncháa nuu. ⁹Chi nú tu'un ja tá'nu ndatu-yo jíin, ni ndii ncháa, ví'í-gá ndíi ncháa xaan tu'un nasándaq yóo. ¹⁰Chi ja ní ndii ncháa-ún, tuká ndíi ncháa jíin yá'a, chi ni'in-ga ndíi ncháa ya'a. ¹¹Chi nú ja ní nda'va-ún ni ndii ncháa, ví'í-gá ndíi ncháa ja koo ní káni. ¹²Nú súan káñukuu ini-ri, te ná chundéé ini-ri ka'an-ri núsáa, ¹³te tú kásá'a-ri nátu'un ni sá'a Moisés, ja ní jasu-de ñin sa'ma núu-dé, náva'a tú kuu nde'é sé'e Israel nuu-dé ndasa kuanda'va ja ní ndii ncháa-ún. ¹⁴Ko ini añú máa cháa-ún ni ndasu, chi onde vina nú káka'u-de tutu contrato aná'an, te suni nátu'un ndasú-ni sa'ma-ún nuu-dé, tú núña, chi onde nú kándíja-yó Cristo, yúan-na te kuxio sa'ma-ún ki'in. ¹⁵Suni sáni onde vina, nú káka'u-de tutu ni chaa Moisés, te ndasú-ni sa'ma-ún nuu añú-de. ¹⁶Ko nú naxíó káva ini-de nuu máa Jíto'o-yo, te sa'ma-ún kuxio-ni ki'in. ¹⁷Chi máa Jíto'o-yo kúu-ya Espíritu. Te nuu ío Espíritu máa Jíto'o-yo, yúan ío nuu káka kuu ndicha-na-yo. ¹⁸Núsáa te taká máa-yó, tú ndasú nuu-yo, te kánde'é-yó núu máa Jíto'o-yo, nátu'un nuu ñin espejo, ndasa ndíi ncháa nuu-ya. Te suni súan ndíi ncháa kánasama-yó nátu'un káa máa-yá. Súan sá'a Espíritu Jíto'o-yo jíin-yó.

4 Ja yúan ní chaa-ya tínu yá'a sikí-rí nátu'un ni kundá'ú ini-ya rúu. Te tú kákuítá-ri, te tú káyú'ú-ri. ²Chi sua ni kachaxio-ri tu'un yísa'í ja kúka nuu-yo sá'a-ún kua'an. Tú xndá'ú-ri

kájika kuu-ri, ni tú kánasama-ri tu'un Dios, chi sua káka'an ndijin-ri tu'un ndaa. Te taká ñayivi kájiní ini añú-i ja káka'an va'a-yó onde nuu Dios. ³Te nú sáni-ga ndasú sikí tú'un va'a káka'an-ri, nuu cháa naa ndasú sikí. ⁴Chi ja tñin so'o ñuyívi yá'a, ni jasú xini cháa tú kákandíja, náva'a tú tuun ndua tú'un va'a nuu já jiní tuní chaa-ún, te kuni-de ndasa luu kánchaa Cristo, chi muestra Dios kúu-ya. ⁵Chi nasu tú'un máa-rí kájani-ri, chi tu'un máa Jíto'o-yo Jesu-cristo kúu. Te ruu kákuu-ri mozo-ro ja sikí Jesús. ⁶Chi Dios kúu I'a ni tá'ú-yá tínu ja ná kúndijin ñuñáa. Te ni stúun-ya ini añú-ri, náva'a ná kuni-ri nuu Jesu-cristo ndasa ndíi ncháa Dios.

Ndasa ndo'o ñayivi kándíja

⁷Ko tu'un yá'a nú'un ini yiki kúñu vitá xaan-rí, náva'a ná kuni-ri ja onde nuu Dios kúu nuu kii fuerza ni'in xaan, nasu núu máa-rí kenda. ⁸Kájito-ri tundó'o taká lado, ko kákanda-ri jíin. Tú kákutuní ini-ri ndasa sá'a-ri, ko káñukuu ná'in ini-ri. ⁹Káchindikini-ri ruu, ko tú xndóo-ya rúu. Kástují-í ruu, ko tú káxnáa-í ruu. ¹⁰Te taká lado kájika kuu-ri, te nene a yani kuu yiki kúñu-ri, ná ni j'i Jesús, náva'a jíin yiki kúñu-ri te ná kuni ndijin-i tu'un ni nachaku Jesús. ¹¹Chi ruu, nini káichaku-ri, nene kája'a-ri máa-rí, te ná kúu-ri nú kuu-ri sikí Jesús, náva'a jíin yiki kúñu ndá'ú-ri yá'a, ná kuni ndijin-i tu'un ni nachaku Jesús. ¹²Ja yúan jika kue'e kuu-ri jíin-rí, te jíin-ró jika tu'un kuchaku-ro. ¹³Ko ñin-ni modo kákandíja-ri, nátu'un chaa ni chaa nuu tutu: Ni kandíja-ri te ja yúan ní ka'an-ri, áhí. Suni súan kákandíja-ri, te ja yúan káka'an-ri. ¹⁴A kájiní-ri ja máa I'a ni naschakú Jesús, suni naschakú-ya rúu jín'an-ri ja jíin Jesús, te kani-ya rúu nuu-ya onde jíin róo jín'an-ró. ¹⁵Chi taká tundó'o yá'a kándo'o-ri ja sikí róo jín'an-ró, náva'a nándeá-ga tu'un luu-ya

ki'in nuu kuá'a-gá-i, te ná kaa-ga ná nákuatá'ú-i, te ná nákana jaa-i Dios. ¹⁶Ja yúán tú káyu'ú-ri, chi sua ndújáá añú-ri iin iin kivi, vasa kuakuítá yiki kúñu-ri. ¹⁷Chi tundó'o kájito-ri vina, tú ká'ú kúu, chi núnúu-ni kúu, te ná ní'in-rí ta'u ná'nu, luu xaan, kúu-ri ní káni sá'a-ún. ¹⁸Tú kánde'é-rí nuu ndátíñu ja jini ndijin-yo núu, chi sua kánde'é-rí nuu ndátíñu ja tú jini ndijin-yo núu. Chi ndatíñu ja jini ndijin-yo núu, ja'a-ni ki'in. Ko ndatíñu ja tú jini ndijin-yo núu-ún, kundito ní káni.

Ve'e ja tú ní kuva'a jín ndá'a

5 Chi a kájiní-ri ja ve'e kuii ncháá-ri nuu ñú'un yá'a, nú ná náa, te a káñava'a-ri iin ve'e kánu nuu Dios, ko iin ve'e ja násu jín ndá'a ní kuva'a, chi ní káni súan-ni ío máá ondé andívi. ²Te ja sikí yá'a kúu ja kájaká nuu ini-ri, chi kákuni-ri kundasu ve'e-ri andívi-ún sikí-ri. ³Chi nú ná nándasu sikí-rí, te ma kóo víchí líi-gá-ri. ⁴Chi suni súan ruu ja kájin-ri ini ve'e kuii yá'a, ndá'ú xaan kájaká nuu ini-ri, chi tú kákuni-ri kúvichí líi-rí, chi sua kákuni-ri koso tá'an ku'un-ri, náv'a'a kunuu ja kúu-ún ki'in, te kendo ja kúchaku-ún ní káni. ⁵Ko I'a ni sáva'a ruu ja súan nduu-ri, Dios kúu-ya. Te máa-yá ni ja'a-ya Espíritu ini-ri ja kúu seña nuu-rí. ⁶Ja yúán nené ká'io ndéé ini-ri. Te kájiní-ri ja níni kájin-ri chii yiki kúñu yá'a, kájika kuu jíká-rí nuu máá Jító'o-yo. ⁷Chi sikí ja kákandíja-ri te kájika-ri, nasu ja kánde'é-rí nuu. ⁸Ko tú yú'ú-ri, vasa ví'i-gá kákuni-ri kenda-ri chii yiki kúñu yá'a, ja nájaa-ri kuxiukú-rí jín máá Jító'o-yo. ⁹Nándúkú ndéé vá'a-ri núsáá, vasa kájin jíká-rí, xí káxiukú-rí ve'e kájin yani-ri, ko ná kúsih ini-ya sá'a-ri. ¹⁰Chi níni kuñi ndijin taká-yo yú'u mesa Cristo sánda-a-ya tíñu-yó, náv'a'a ki'in iin iin-yó yá'u-yó nú ndasa tíñu ni kasá'a-yó jín yiki kúñu-yó, vasa va'a xí vasa náá.

Ndasa naketá'an-i jín Dios sá'a-yó

¹¹Kájiní-ri kuandatu-ri nuu máá Jító'o-yo, te káskandíja-ri ñayivi. Ko a jini ndijin Dios ruu jíná'an-ri, te suni káñukuu ini-ri ja kájiní ndijin-ro ruu jín ini añú-ro. ¹²Nasu núu-ro káka'an tuku máa-rí ja'a máa-rí, chi kákastu'ún-ri modo ndasa sátéyíi-ro máa-ro sikí ruu, náv'a'a ná ní'in-ro tú'un ndíó káni-ro núu cháa ja kásatéyíi-de máa-de ja kánde'é-de ndasa kánda-a nuu-dé, tú kánde'é-de ndasa kánda-a ini añú-de. ¹³Chi nú cháa kánda-tachi kákuu-ri, sikí ja játíñu-ri nuu Dios kúu. Te nú cháa ká'io káji ini kákuu-ri, sikí ja játíñu-ri nuu róo kúu. ¹⁴Chi tu'un kúnda'ú ini Cristo, stétuu ruu sá'a-ri tíñu yá'a. Chi súan kájani ini-ri ja nú iin-ya ní ji'i ja'a taká ñayivi, te natu'un ni kaji'i taká-i núsáá. ¹⁵Te ni ji'i-ya ja'a taká ñayivi. Ja yúán ñayivi káichaku, tuká kuchaku-i ja máa-i, chi kuchaku-i ja sikí máa-yá, I'a ni ji'i te ni nachaku ja sikí máa-i. ¹⁶Ja yúán ondé vina te ní-gá kua'an-yo, ma káni yúku ini-ri koto-ri ni iin ñayivi, vasa súan ni kajani yúku ini-ri sikí Cristo sáa, ko vina tuká jani ini-ri súan. ¹⁷Chi nú iin ñayivi y'i-i nda'a Cristo, a ni nduu jáa-i, te tu'un tú'ú, a ni kaja'a kua'an. Te vina a ni ndí'i ni kandujáá. ¹⁸Te ndí'i ya'a ní sá'a Dios. Chi máa-yá a ni naskétá'an-ya ruu jín máa-yá ni sá'a Cristo. Te ni chaa-ya tíñu sikí-rí ja kástu'ún-ri ndasa naketá'an-i jín-ya. ¹⁹Te jandaa, chi jín Cristo ni jiku Dios, náskétá'an máa-yá ñuyivi jín máa-yá, te taká kuachi kasá'a chaa tú ní chí'i-ya cuenta sikí-dé. Te ni chaa-ya tíñu sikí-rí ja ná káni-ri tu'un ndasa naketá'an-i jín-ya. ²⁰Ja yúán vái koyo-ri jín sí'vi máa Cristo. Te ná sá'a-yó cuenta ja yú'u núu Dios kákuu-ri. Te káka'an nda'ú-ri jín-ro jín sí'vi máa Cristo, ja ná náketá'an-ro jín Dios. ²¹Te Jesús, tú ní sá'a-ya kuáchi. Te ni nduu-ya kuáchi ni

sá'a Dios ja yóó, náva'a kendo ndaa-yo modo Dios sá'a Cristo.

6 Suni súan ruu, káchindéé tá'an-ri jíin-yá. Te káka'an ni'in-ri jíin-ró ja má kuatá'ú sáni-ró tú'un luu ío ini Dios. ²Chí áchí-ya: Máá kivi vá'a ni jini so'o-ri tu'un ká'an-ro, te kivi ní kaku-ró ní nama-ri róó. Vina-ni kúu máá kivi vá'a, vina-ni kúu máá kivi náma-ri róó, áchí-ya. ³Ni iin cháa, tú káskívi-ri-de nuu ní iin kuachi, náva'a ma ká'an-i siki tínu kándiso-ri. ⁴Chí sua káskíkuu va'a-ri jíin táká tínu, nátu'un kájatínu-ri nuu Dios. Te ni kakanda-ri vasa kájito-ri tundó'o, vasa kánandi'i-ri, vasa kánduku'á ini-ri, ⁵vasa káskúun-i yunu xí sukun-ri, vasa táan-í ruu vekaa, vasa kándonda va-a-i siki-ri, vasa kána tain-ri, vasa kája'ni-ri máá-ri ja núma'ná, vasa ká'io ndicha ini-ri. ⁶Ko kájika-ri jíin tú'un ndoo, jíin tú'un júku'un ini, jíin paciencia, jíin tú'un mani iní, jíin Espíritu Santo, jíin tú'un kúndá'ú ndija ini, ⁷jíin tú'un ká'an káji, jíin fuerza Dios, jíin tú'un jka ndaa nuu tú'ma-yó, kúu ichi ndávésé-ri, te kúu ichi ndává'a-ri, ⁸vasa jíin'úun káka'an-i jíin-ri xí túu, vasa kájatú'un-i ruu xí túu. Káka'an-i ja cháa xndá'ú kákuu-ri, vasa cháa ndaa kákuu-ri. ⁹Káka'an-i ja tú kánakuni-i ruu ko a kájiní va'a-i ruu, xí ja káji'i-ri, ko káichaku ná'in-ri, xí ja káxndó'o-i ruu, ko tú ní kája'ni-í ruu. ¹⁰Káka'an-i ja kánduku'á ini-ri, ko nene ká'io sií iní-ri, xí ja cháa ndá'ú kákuu-ri, ko kás'a kúká-ri kua'a náyivi, xí ja tú naún káava'a kuti-ri, ko máá-ri xín ndí. ¹¹Róó cháa nuu Corinto. ni kaka'an káji-ri jíin-ró, te onde jíin iní jíin añú-ri ni kundá'ú ini-ri róó. ¹²Ruu, chí ío lugar ini añú-ri ja kúu róó, ko róó, tú kás'a-ró lugar ini añú-ro ja kóto ndá'ú-ro núu-ri. ¹³Ná-tu'un jíin sé'e-ri ká'an-ri. Ná kúndá'ú tuku ini máá-ró ruu, náva'a iin núu ná xndíó káni-ró tú'un-ún.

Siki tú'un tú kivi nduu-yo jíin tínu náá

¹⁴Ma kivi koyo nduu-ro jíin náyivi tú káandíja, chi naún tínu ketá'an sá'a tu'un ndaa jíin tú'un náá. Te ndasa ketá'an nundijin jíin núnáa. ¹⁵Ndasa ka'an iin núu tú'un Cristo jíin tú'un Belial, xí ndasa kuiñi ká'nu cháa kándíja jíin cháa tú kándíja. ¹⁶Ndasa kani tá'an tu'un ve'e ií Dios jíin tú'un ndoso. Chí yóó kákuu-yó ve'e ií Dios, I'a chakú, ná-tu'un ni ka'an Dios: Kunchaa-ri te kaka kuu-ri ma'nú-i, te kuu-ri Dios máá-i, te kuu-i náyivi máá-ri. ¹⁷Chí máá Tatá Dios ká'an-ya: Ja yúan ná kenda koyo-ró má'nú máá-de, te ná sásin-ró máá-ró, te ma ké'é-ró tínu chá'an, te naki'in sé'é-ri róó, ¹⁸te ruu kuu-ri Táa-ro jíná'an-ró, te róó jíná'an-ró kúu-ró sé'e yí-ri jíin sésí-ri, áchí máá Tatá Dios, I'a kúñá'nu tá'ú tínu.

7 Náni, káava'a-yó tú'un yá'a ja ní keyu'u-yá, te ná náka ndí'i-yó táká cha'an ndiso yiki kúnu-yó jíin añú-yo núsáa. Te ná kuándatu-yo núu Dios, te ná síyíja-yó máá-yó jíin tú'un ni nasándoo-ya yóó.

Ja ní nakani ini tikuni kándíja

²Ná káni va'a ini-ro ja kúu ruu. Tú ní iin cháa ní kás'a ndiva'a-ri jíin-de. Tú ni iin cháa ní kásijíta-ri. Tú ni iin cháa ní káxndá'ú-ri. ³Nasu ká'an-ri tu'un yá'a ja nákuxndí-ri siki-ro, chí a ni ka'an-ri jíin-ró ja kákuundá'ú ini-ri róó, te iin ká'nu-ni kuu-yo, te iin ká'nu-ni kuchaku-yo. ⁴Xaan chundéé ini-ri ká'an-ri tu'un-ró. Xaan sátéyí-ri máá-ri ja siki róó jíná'an-ró. Xaan ío ndéé ini-ri. Xaan kúsií ini-ri, vasa taká tundó'o yá'a kájito-ri. ⁵Chí ná ni jakoyo-ri nuu Macedonia tú ní kúu kuti ndétatú-ri, chí sua ni kájito-ri tundó'o taká lado. Ichi fuera kájatá'an, ichi iní kayu'ú-ri. ⁶Ko cháa ndúku'á ini, ndundéé ini-de sá'a Dios, te ni nasándéé-yá ini-ri jíná'an-ri

ja ní nchaá Tito. ⁷Ko nasu máá ñin sikí já ní nchaá-de, chí suni nì kàkusii iní-ri jíín tú'un ndéé iní ja ní ndundéé iní-de nì kasá'a-ró. Chi nì nakani-de tu'un nuu-rí ndasa kájítú iní-ro, ndasa kánde'e-ro, ja káñukuu iní-ro rúu. Te ja yúán ní kusii-gá iní-ri. ⁸Chi vasa nì kuku'á iní-ro ní sá'a carta-ri, tuká nákanì iní-ri vasa a nì nakani iní-ri, chí a nì jini-ri ja ní kanduku'á iní-ro yakú-ni kivi ní sá'a carta-ri. ⁹Te vina kúsi iní-ri. Ko nasu sikí já ní kanduku'á iní-ro, chí sua ja ní kanakani iní-ro ní sá'a ja ní kanduku'á iní-ro. Chí súan nì kuní máá Dios ja ní kanduku'á iní-ro, te tú ní xnáa-ro ní ñin ta'u-ro sá'a-ri. ¹⁰Chí nú kanduku'á iní-yo nátu'un kuní Dios, yúan-na te ná nákanì iní-yo te kaku-yó. Nú sá'a-yó súan, te ma yú'ú-yo. Ko nú cuenta sikí ñayivi yá'a kanduku'á iní-yo, te kuu-yo sá'a. ¹¹Nì kanduku'á iní-ro nátu'un kuní Dios. Vina te ndé'é ndasa xaán ní kajítú iní-ro ní sá'a, te xaán ní kaka'an-ro já'a máá-ró, te xaán ní kakiti iní-ro, te xaán ní kayu'ú-ro, te xaán ní kañukuu iní-ro, te xaán ní kanandúkú víi-ro, te xaán ní kákana jíín-ró núu kuáchi. Te bueno ndoo nì kákenda-ró, tú naún kuáchi ní kéndá sikí-ro. ¹²Ja yúán vasa nì chaa-ri tutu-ún nuu-ro, ko nasu sikí cháa nì sá'a kuáchi-ún kúu, te ni nasu sikí cháa nì ndo'o-ún kúu, chí sua náva'a ná kuní ndijin-ro jíná'an-ró ndasa káñukuu iní-ri sikí róo nuu Dios. ¹³Ja yúán ní kandundéé iní-ri nì sá'a tu'un ndéé-ró. Ko ví'i-gá nì kàkusii iní-ri nì sá'a tu'un nì ndusii iní Tito, chí nì nani'in iní añú-de nì kasá'a-ró. ¹⁴Chi nì ndutéyí ñin tí'li iní-ri nákanì-ri tu'un nuu-dé ndasa kásá'a-ró. Te tú ní kúka nuu-rí jíín, chí nátu'un nì kaka'an ndaa-ri taká tu'un jíín-ró, suni súan nì kee ndaa taká tu'un nì kaka'an téyí-ri cuenta róo nuu Tito. ¹⁵Te kaa-ga kúndá'ú iní-de róo, hora núku'un iní-de ndasa kájandatú taká-ro, jíín ndasa káyu'ú-ro te kákisi-i róo ná

nì kajatá'ú-ró-de. ¹⁶Kúsi iní-ri, chí tú yú'ú-ri ndasa kásá'a-ró jíín ní ñin tiñu.

Sikí já jakín-i xu'un kuatíñu ñayivi ndá'ú kándíja

8Ñani, suni súan kákastu'ún-rí nuu-ro, ndasa nì ja'a Dios tu'un luu ío iní-ya núu tku'ni kákandíja ká'io iní ñuu Macedonia. ²Chí kua'a tundó'o nì ja'a-ya núu-í, ja ní jito nchaá-ya-í. Te vasa ndá'ú xaán káta'an-i, ko nì kàkusii xaán iní-i. Te bueno ká'io iní-i nì kaja'a-i najíin. ³Te a jiní máá-rí ja taká ja á kúu sá'a-i, nì kaja'a-i. Te sobra-ga nì kaja'a-i, nátu'un kákana kuu iní máá-i. ⁴Te n'in xaán ní kajikan-i permiso nuu-rí ja ná chindéé chítuu-i sava-ga chaa ndoo. ⁵Ko nasu ñin súan káñukuu iní-ri núu, chí sua xna'an-ga nì kaja'a-i máá-i nuu máá Jító'o-yo jíín núu-rí, chí súan nì jata'an iní Dios. ⁶Te ja yúán ní kaka'an n'in-ri jíín Tito ja ná síjínu ndi'i-de tiñu luu yá'a jíín-ró jíná'an-ró, nátu'un nì kejá'a-de sá'a-de núu. ⁷Bueno kásá'a-ró taká-ni. Bueno kákandíja-ró. Bueno kaka'an-ro. Bueno kájuku'un iní-ro. Bueno kájítú iní-ro. Bueno kákundá'ú iní-ro rúu. Suni súan ná ndeá-ga tiñu luu yá'a sá'a-ró núsáa. ⁸Na tú ká'an-ri nátu'un ká'an chaa tá'ú tiñu, chí sua ndé'é-rí nú kákundá'ú ndija iní-ro-í. Te jíín modo kájítú iní sava-ga-i ná chíku'a-ri róo. ⁹Chí a kájiní-ro tú'un luu ío iní Jesucristo, ja ní kundá'ú iní-ya róo. Te ja yúán ní nasándá'ú-ya máá-yá, vasa kúká-yá núu, náva'a koo kúká-ró jíná'an-ró sá'a tu'un nì kundá'ú-ya. ¹⁰Te ja'a-ri consejo yá'a nuu-ro. Andujin nì ka'io iní-ro sá'a-ró, te nì kejá'a-ró sá'a-ró. ¹¹Núsáa te vina ío va'a ja ná síjínu ndi'i tuku-ró sá'a-ró. Te nátu'un nì kajítú iní-ro kejá'a-ró, vina te nú ndasa já'a tundó'o, suni súan ku'a-a-ró. ¹²Chí nú kúu iní-yo ku'a-a-yó, kuu ku'a-a-yó ndasa ñáva'a-yó, nasu já nú tú naún ñáva'a-yó. ¹³Chí nasu ká'an-ri tu'un yá'a ja ná kuñi jinu sava-i jíín

túndó'o, te róo kuiñi nì'in-ró jíin túndó'o, ¹⁴chì sua kuní-ri já ná kóo iin nuu. Te vina kua'a káñava'a-ró te kua'a-ró núu-í, chì kánandi'i-ga-i, náva'a suni súan nú kua'a náva'a-i te kua'a-i nuu-ro, nú kánandi'i-ga-ro, náva'a ketá'an iin nuu sá'a-ró. ¹⁵Nátu'un yóso núu tutú: Chaa nì kanastútú kuá'a, tuká naún ní kéndoo, te chaa nì kanastútú yakú-ni, tuká naún ní kánandi'i-de, áchí. ¹⁶Ko ná kúta'u-rí nuu Dios ja iní añú Tito nì ja'a-ya súni tu'un kájítú iní-ri ja kúu róo. ¹⁷Chi nì jatá'ú ndíja-de tu'un nì kaka'an-ri jíin-de, ko suni súan jítú iní-de ki'in-de ichi jáa-de nuu-ro jíná'an-ró, chì súan kána kuu inì máa-de. ¹⁸Te jíin-de kátájí-rí iin ñani jaa-de nuu-ro. Te tikunì taká lado, kájatú'ún-i chaa-ún, chì bueno jáni-de tu'un va'a. ¹⁹Te nasu máa iin ya'a, chì suni taká tikunì nì chaa tínu siki-dé, ja kúu-de chaa chindéé tá'an jíin-rí jíin tínu luu ya'a. Te kástútú-rí náva'a nakana jaa-i máa Jító'o-yo sá'a, te náva'a kuní-i ndasa kájito ndá'ú-ri nuu-í. ²⁰Súan kásá'a-ri, náva'a ma ká'an ndi-va'a ni iin chaa siki-rí, ndasa kinchaka-ri xú'ún kuá'a ya'a ja ní kaja'a-ró. ²¹Kájítú iní-ri sá'a-ri tínu jíin'ún, ko nasu máa iin nuu máa Jító'o-yo, chì suni súan jíin núu taká chaa. ²²Suni kátájí-rí ñani-ri jaa jíin-de jíná'an-de, chì tínu jítú iní chaa ya'a, tinì jínu nì kajito nchaa va'a-ri-de. Te ví'í-gá vina jítú-ga iní-de, chì tuká yú'ú-de ja kúu róo. ²³Chì Tito, máa-de kúu chaa chindéé tá'an sátiñu jíin-rí ja siki róo. Te sava-ga ñani-yo-ún, máa-de kákuu ndajá'a tikunì kákandíja, te kánakana jaa-i Cristo sá'a-de. ²⁴Te ná stá'an ndijin-ro núu-dé jíin núu taká tikunì ndasa kákundá'ú ndija iní-ro rúu, te ndasa tú ní kásátéyí sáni-ri máa-rí nuu-dé ja siki róo.

9 Chì cuenta siki xú'ún kájakin-ro já kuatíñu ñayivi ndóo, tú níni cháa-ga-ri tutu nuu-ro. ²Chì a jiní-ri ja kúu iní-ro sá'a-ró. Ja yúan sátéyí-rí

máa-rí nuu ñayivi núu Macedonia, chì ká'an-ri ja núu Acaya, a ká'io tu'a-de on-de kuia andujin. Te modo ja ní kasá'a-ró, nì ndukandá inì sava-de nì sá'a. ³Ko tájí-rí ñani-yo núu-ro náva'a tú sátéyí sáni-ri máa-rí siki tínu ya'a ja siki róo, náva'a ná kóo tu'a-ró jíná'an-ró natu'un nì ká'an-ri. ⁴Chì sanaa te jaa yaku chaa núu Macedonia jíin-rí. Te nú kuní-de róo, ja tú ká'io tu'a-ró, yúan-na te koo tuka nuu-rí jíná'an-ri jíin-ró, ja súan nì kaka'an-ri ja ká'io tu'a ndija-ró núu. ⁵Ja yúan kánúu-gá nì ká'an ndá'ú-ri jíin ñani-yo, já ná kúxnúu-de jaa-de nuu-ro, te ná sátu'a-de xú'ún já ní kakeyu'u-ro, náva'a koo tu'a natu'un iin ndatíñu ja kákuu iní-ro ní ja'a-ró, nasu já ní kastétuu-ri róo kúu. ⁶Ko tu'un ya'a ká'an-ri: Chaa kakin táma, suni táma nástútú-de. Te chaa kakin kua'a, suni kua'a nástútú-de. ⁷Ná iin ná iin-de ná kakín-de ndasa táva iní-de. Ma kúxí iní-de kua'a-de, chì nasu fuerza kúu. Chì Dios, kúmanì iní-ya jíin ñayivi kúsi iní já'a. ⁸Te máa Dios kuu sá'a-ya já ná ndeá ndí'í tínu luu nuu-ro, náva'a ná kayá-ro taká ndatíñu, náva'a nene kanda va'a-ró, te kuu kua'a núu-ró ndá'a núu taká tínu va'a. ⁹Nátu'un yóso núu tutú: Onde jichá nì ja'a-ya núu ñayivi káta'an ndá'ú. Te tínu ndaa sá'a-ya, nene kéndoo ní káni. Achí. ¹⁰Te I'a já'a tata nuu cháa sáka, suni kua'a-ya staa kée-dé. Nakoko-ga itu-ro sá'a-ya. Te xndeá-ga-ya, te skuá'nu-ga-ya, tínu ndaa sá'a-ró. ¹¹Te ná kúkúká-ró jíin taká, náva'a kuu kua'a kua'a-ro, te skáka-ri nuu-í. Te yúan sá'a ja kánakuatá'ú-i nuu Dios. ¹²Chì xú'ún kájakin-ro já kúu siki tínu ya'a, nasu níni nuu taká ñayivi ndóo chindéé tá'an jíin-i, chì suni kua'a-í kánakuatá'ú núu Dios sá'a. ¹³Te tínu ya'a kúu ja jito nchaa róo. Te ja yúan kánakana jaa-i Dios siki já kájanatú-ro jíin já kájatú'ún-ró tú'un va'a Cristo. Chì va'a kákuu iní-ro kájakin-ro náva'a ku-

atĩnu máa-i jíin sáva-ga-i. ¹⁴Suni súan kájikan ta'u máa-i ja'a-ro jíiná'an-ró. Chi káñukuu xaan iní máa-i róó, siki já ní sjá'a Dios tu'un luu ío iní-ya ní ja'a-ya núu-ro. ¹⁵Ná kúta'u-yo núu Dios, chi ní kijn ndivá'a-na-ya tá'u-yá ní ja'a-ya núu-yo.

Ja ní ka'an Pablo ja'a tĩnu ndiso-de

10 Ko ruu, Pablo, chi jíin tú'un vitá iní, jíin tú'un maní iní ío iní Cristo, ká'an nda'ú-ri jíin-ró. Ruu, nú kánchaa-ri jíin-ró, chi sá'a súchí ndíja-ri iní-ri nuu-ro, ko nú kánchaa jíká-ri, chi a chundéé-ni iní-ri ká'an nĩ'in-ri jíin-ró. ²Yuán ká'an nda'ú-ri jíin-ró vína, nává'a nú ní ja-a-ri nuu-ro, te tú nĩni chundéé iní-ri ka'an xaan-rí, vasa jáni ndíja iní-ri ja ká'an-ri súan nuu sáva-ga-de ja ká-jani iní-de ja kájika kuu yúkú-ni-ri. ³Chi vasa kájika kuu-ri iní ñuyívi, ko tú kájatá'an-ri nátu'un kájatá'an-i iní ñuyívi. ⁴Chi ja kájatá'an-ri jíin, nasu ja kájatĩnu-i iní ñuyívi kákuu, chi ja yí'i fuerza Dios kákuu. Te kuu xnáa-ún táká ndatĩnu nĩ'in. ⁵Káxnáa-rí taká tu'un kástátá'an-i, jíin tú'un ja ndúkú sávixi máá, kuní kasu ichi nává'a ma kuní sava-ga-i nuu Dios núú. Ko tĩn-ri so'o taká tu'un kájani iní-i, nává'a kuu kuandatu-i nuu Cristo. ⁶Te ká'io tu'a-ri ja xndó'o-ri chaa tú ká-jandatu, onde nú ná skĩkuu máá-ró kuandatu va'a-ró. ⁷Ndé'é-ró núú taká ndatĩnu ndasa kájito. Nú ĩin chaa jáni ndíja iní-de ja yí'i-de nda'a Cristo, ná sá'a-de cuenta ja ná-tu'un yí'i máa-de nda'a Cristo, suni súan ruu. ⁸Chi vasa sátéyíi-ga-ri máá-rí siki tĩnu ní chaa-ya siki-rí jíiná'an-ri, te ma kúka nuu-rí sá'a, chi tĩnu-ún ní chaa máá Jító'o-yo siki-rí ja skuá'nu-ga-ri róó jíiná'an-ró, nasu ja xnáa-rí róó. ⁹Chi tú kuní-ri ja káni iní-ro ja ndúkú-rí síyú'ú-ri róó jíin carta-ri. ¹⁰Chi ío chaa káka'an ndíja: Carta-de xaan ndái, te nĩ'in ká'an, ko nú ní chaa-de, tú ndáján

jító-de, te tu'un ká'an-de chi tú káxaan, áchí-de. ¹¹Te chaa-ún, ná sá'a-de cuenta ja nátu'un káka'an-ri jíin carta nú ká'ĩin jíká-rí, suni súan kákuu-ri jíin tĩnu nú ká'ĩin-ri nuu-ro. ¹²Chi tú kákuu-ri kivi nduu-ri jíin-de, ni ja skétá'an-ri máá-rí jíin sáva chaa ja kájatú'ún-de máa-de. Máá chaa-ún, káchikua'a-de máa-de ja máa-de, te káskétá'an-de máa-de jíin tá'an-de, ko tú ká'io kájí iní-de ja súan. ¹³Ko ruu, ma sjá'a-ri punto ja sátéyíi-rí máá-rí, chi náni káa máá kú'a ní ja'a Dios nuu-rí, te ja-a-ún onde nuu máá-ró jíiná'an-ró. ¹⁴Nasu kásjá'a-ri punto káskáa-ri ku'a-ri nátu'un tú ní jákoyo-ri nuu-ro núú, chi sua ruu kákuu ja xnánuú ní jákoyo-ri onde nuu róó kájani-ri tu'un va'a Cristo. ¹⁵Tú sjá'a-ri punto ja sátéyíi-rí máá-rí siki tĩnu kásá'a inga chaa, ko káñukuu iní-ri ja ná yíja-ga modo káandíja-ró, te súan ná ndeá xaan-gá tĩnu sá'a-ri jíin róó jíiná'an-ró, ¹⁶nává'a kani-ri tu'un va'a nĩ-gá ñuu ío onde yata ñuu-ro. Súan te tú nĩni sátéyíi-rí máá-rí siki tĩnu ja á ká'io tu'a ní sá'a inga chaa. ¹⁷Ko chaa ja sátéyíi-de máa-de, ná sátéyíi-de máa-de siki máá Jító'o-yo. ¹⁸Chi nasu chaa ja játu'ún máá kúu ja kéndoo jíin'ún, chi sua chaa ja máá Dios játu'ún-yá-de.

11 Kuña ká'nu iní-ro ná ká'an-ri ĩin t'li tu'un katachi jíin-ró. Kuña ká'nu iní-ro núsáa vii. ²Chi kúkuñí-ri ja'a-ro jíin tú'un kuñí Dios, chi ní ja'ncha-ri tu'un ja stánda-a-rí róó jíin ĩin-ni yii, kúu máá Cristo, te stá'an-ri róó nuu-yá nátu'un ĩin ña'an jáá ĩi. ³Ko nátu'un koo, ní xndá'ú-tí Eva jíin tú'un ndíchí-tí, súan yú'ú-ri jíin-ró ja sánaa te sana nuu já jiní tuní-ro, te sanaa te sí-a-ro modo kájí, modo ndoo, ja káchin'ún-ró Cristo. ⁴Chi nú inga chaa chaa, te kani-de tu'un inga Jesús nuu já á ní kajani-ri nuu-ro, xí nú kuatá'ú-ró ingá espíritu nuu já á ní kájatá'ú-ró, xí ingá tu'un nuu já á ní kachu'un

ini-ro, a jini-ri ja bueno kálandéé ini-ro jín. ⁵ Chi apóstol yúan, vasa kúñá'nu xaan-dé ká'an-de, ko tú kánúú kúti-dé kanduu-de ruu, jáni ini-ri. ⁶ Chi vasa tú jákuta'an ka'an-ri, ko ndichí-rí, te ndivii táká ya'a, a ni kastá'an káji-rí nuu-ro jíná'an-ró. ⁷ Te ruu, ni nasásúchí-rí máá-rí nává'a kendoo jínú'ún-ró, te tú ní xíkó-rí tu'un Dios nuu-ro. Te kuachi ni kivi-ri ja ní sá'a-ri súan náún. ⁸ Ni tevichí-rí sava-ga tikuní ja ní tiin-ri xu'ún-i, nává'a jaa-ri kuatíñu-ri nuu-ro. ⁹ Chi ná kánchaa-ri jín-ró núú, te ni nandi'i-ri yaku najín, ko tú ní stáa-ri sikí ní iin-ró. Chi vasa ni nandi'i-ri, ko ñani-yo ja ní kikoyo-de ichi ñuu Macedonia, ni kaja'a kua'a-dé nuu-rí. Te tú ní stá'an kuti-rí róó jíná'an-ró, te ni ma sá'a-ri. ¹⁰ Te jín tíñu yá'a ná sátéyí-rí máá-rí. Ma kasú-de nuu-rí ja súan ka'an-ri ní ndáñúú Acaya núsáá, chi tu'un ndija Cristo ká'an-ri. ¹¹ Te naja. Tú kúndá'ú ini-ri róó náún. Máá Dios, a jini-ya. ¹² Ko sá'a-ga-ri tíñu sá'a-ri yá'a, chi chaa-ún, kásatéyí-de máá-de, kándúkú-de cuestión, káka'an-de ja iin núú-ni kásatiñu-de jín-rí, ko ma kúndéé-de, chi kasu-ri nuu-dé. ¹³ Chi chaa yúan, apóstol falso kákuu-de. Te máni káxndá'ú-de jín tíñu kásá'a-de. Ko kásá'a-de máá-de ja apóstol Cristo kákuu-de. ¹⁴ Nasu tíñu naa ini-yo nd'é-é-yó kúu, chi suni máá Satanás, násama máá, te ndúu ndajá'a ndíi ncháa. ¹⁵ Ja yúan, nasu tíñu káxáan kúu, chi chaa kájatíñu nuu já'ú, kánasá'a-de máá-de, te kásá'a-de ja cháa kájatíñu ndaa kákuu-de. Te jín yá'u tíñu kásá'a máá-de, súan naa-dé. ¹⁶ Ná ká'an-ri inga jínu. Ni iin chaa, ma káni ini-de ja cháa katachi kúu-ri. Te nú súan, ná kuatá'ú-ró rúv vasté nátu'un iin chaa katachi, nává'a kuu sátéyí-rí máá-rí iin tí'li-ga núsáá. ¹⁷ Tu'un ká'an-ri yá'a, nasu ní tá'ú tíñu máá Jító'o-yo, chi sua ká'an-ri nátu'un

ká'an chaa katachi. ¹⁸ Chi tini-de, kásatéyí-de máá-de ndasa kákuu-de jín modo kásá'a ñayivi. Te ruu, suni ná sátéyí-ga-ri máá-rí núsáá. ¹⁹ Chi kákuu va'a ini-ro káandatu-ro núú cháa kánáá xini, chi chaa ká'io káji iní kákuu-ró. ²⁰ Chi nú iin chaa taan-dé róó, sátiñu sáni-ró, xí nú iin chaa kee-dé sikí-ro, xí nú iin chaa kuanchaa-de ndatíñu-ró, xí nú iin chaa sáná'nu-de máá-de, xí nú iin chaa stují-dé yiki núu-ro, bueno kálandéé ini-ro jín-de jini-ri. ²¹ Kúka nuu-rí, chi vitá máá-rí te ja yúan tú ní kásá'a xaan-rí súan, áchi-ri vii. Chi nátu'un chúndéé iní inga chaa sátéyí-de máá-de, suni súan ruu chúndéé ini-ri ká'an-ri tu'un katachi. ²² Chaa hebreo kákuu-de náún. Suni ruu. Chaa Israel kákuu-de náún. Suni ruu. Tata Abraham kákuu-de náún. Suni ruu.

Tundó'o ni jito Pablo sikí tú'un-ya

²³ Chaa kájatíñu nuu Cristo kákuu-de náún. (Ká'an-ri nátu'un chaa kátachi.) Ko ruu ví'í-gá. Kua'a-gá tíñu sá'a-ri. Nasaa vuelta kákuu-de yunu xii sukun-rí. Xaan-gá já'an-ri vekaa. Ni kuu kua'a jínu káku-ri kuu-ri. ²⁴ Chaa judío, iin-na te jínu uu xiko cuarta ni kaja'a-de ruu u'un vuelta. ²⁵ Uní jínu ni ki'in-ri yunu xii. Iin jínu ni ki'in-ri yuu. Uní jínu ni ta'u barco-ri. Iin núú te iin ndúú ni kaxndée ñinu-ri nuu kúnú ndúcha mar. ²⁶ Kua'a jínu ni ja'an jíká-rí ichi. Ni kuu káku-ri nuu yúcha. Ni kuu káku-ri nuu ñáku'í'ná. Ni kuu káku-ri nuu ñayivi núu-ri. Ni kuu káku-ri nuu ñayivi sáin nación. Ni kuu káku-ri ini ñuu. Ni kuu káku-ri máá iní ñu'un té'é. Ni kuu káku-ri nuu mar. Ni kuu káku-ri ma'ñú ñaní tú ká'jin ndaa. ²⁷ Ni kuitá-ri. Ni kana tajin-rí. Ni sátiñu-ri. Kua'a jínu ni kuu já'ni-rí máá-rí numá'ná. Ni kuu jí'í-ri sokó, te jichí-ri nducha. Ió kua'a kivi tú ní'in-rí kee-rí. Ni kuu tá'an vijin-ri te jika kuu vichí-ni-ri. ²⁸ Te sikí táká tundó'o tá'an-ri-ún, ío in-

ga. Chi taká kivi nákani xaan iní-ri te jítú iní-ri ja kúu taká tikuní kákandíja. ²⁹Ndé ñayivi vitá ini-i, te ruu tú vitá ini-ri náún. Ndéja kánangava nuu kuáchi sá'a inga chaa, te ruu tú ndúkíjí xini-ri náún. ³⁰Te nú kánúú sátéyí-ri máá-ri, te ná sátéyí-ri máá-ri sikí ja vitá ini-ri. ³¹Máa Dios, Táa Jito'o-yo Jesucristo, ja kánakana jaa-i-ya ní káni ní kuiá, a jiní-ya ja tú xndá'ú-ri. ³²Ini nuu Damasco ni sá'a gobernador jín-ri, chaa tá'ú tínu ndańúu tfin rey Aretas, ja ní káindasu-de yuńúu cháa Damasco, ja tfin-de ruu kákuní-de núú. ³³Ko ini in jika ni kandee-ri. Te ni kakiní'in-i ruu yau ventana. Te ni kaskúun-i ruu jika vé'e namań nuu Damasco. Te súan ni kaku-ri ini nda'a cháa-ún.

12 Níni sátéyí-ri máá-ri ja máá-ri vasa tú ní'in tínu. Ka'an-ri sikí tú'un ni stá'an ndijin máa Jíto'o-yo núu-ri jín ja ní skóto-ya rúu. ²Jiní-ri nuu in chaa yí'i-de nda'a Cristo, ja ío uxí kuun kuiá ni ndéché cháa-ún ni ja'an-de onde andívi uní. Te nú jín yíki kúńu-de, xí naún, tú jiní-ri, xí ní xndóo-de yiki kúńu-de, tú jiní-ri. Dios kúu l'a jiní. ³Te jiní-ri chaa-ún. Te nú jín yíki kúńu-de, xí ní xndóo-de yiki kúńu-de, tú jiní-ri. Dios kúu l'a jiní. ⁴Ja ní ndéché-de ni ja'an-de onde nuu jardín andívi. Te yúan ni jini so'o chaa-ún tu'un saí, ja má kúu kastu'ún ní in chaa. ⁵Sikí cháa-ún, ná sátéyí-ri máá-ri, ko ja jín máá-ri, ja máá-ri, ma sátéyí-ri máá-ri, chi sua nú jín tú'un vitá ini-ri te kuu. ⁶Nú kuní-ri sátéyí-ri máá-ri, tú káńáa xini-ri. Chi ka'an ndaa-ri. Ko ma sá'a-ri. Ko ma ká'an-ri súan, chi sanaa te in chaa kani-ga ini-de ja súkún-ga ku'a-ri vása ja jiní-de ruu, xí ja jini so'o-de tu'un-ri. ⁷Chi sikí ja ní stá'an ndijin kua'a-ya nuu-ri, tú kuní-ya ja ja'a ku'a sáńá'nu-ga-ri máá-ri. Ja yúan ní chaa in kue'e nuu-ri. Te in yuchi Satanás kúu-ún, ni stují núu-ri, náv'a'a tú ja'a

ku'a kusí iní añú-ri jín máá-ri. ⁸Ja yúan ní kuu uní jínu ká'an nda'ú-ri jín máa Jíto'o-yo, ja ná cháxio-ya-ún kí'in. ⁹Te ni ka'an-ya jín-ri: Tú níni, chi tu'un luu ío ini-ri kúu ja kánúú núu-ro, chi nú ká'io vitá ini ñayivi, yúan-na te fuerza-ri ná yíja ini-i, áchí-ya. Ja yúan kúsí xaan iní-ri sátéyí-ri máá-ri sikí ja vitá ini-ri, náv'a'a ná kúnchaa fuerza máa Cristo jín-ri. ¹⁰Ja sikí yúan kúu ja xaan kúsí ini-ri jín tú'un vitá ini, jín tú'un kástá'an-i ruu, jín tú'un nándi'i-ri najín, jín tú'un káchindikin-i ruu, jín tú'un tá'an-ri tundó'o ja sikí Cristo. Chi hora ío vitá-ri, máa hora-ún ío ndáján-ri. ¹¹Chaa káńáa xini sá'a-ri máá-ri ja súan sátéyí-ri máá-ri. Ko máá-ró, ni kastétuu-ró rúu, chi sua ka'an-ro ja'a-ri jíná'an-ró núú. Chi ni tú kuí'a kuti cháa kúu-ri nuu apóstol kákuu ví'í-gá-ún, vasa tú na tínu-ri. ¹²Te mańú taká-ro ní io ndija taká tu ni ni sá'a-ri cuenta apóstol, jín táka paciencia jín tuní, jín tínu ná'nu, jín tínu náa ini-yo ndé'é-yó. ¹³Naún ta'u kuí'a ni ni'in-ro vása sáva-ga tikuní kákandíja, chi máni ja tú ní staa kuti-ri sikí-ro. Sá'a tuká'nu ini nuu-ri ja súan ni sá'a ndiva'a-ri jín-ró.

Ja kuní Pablo kí'in-de vuelta uní sándaq-de tínu-i

¹⁴Te vina a ío tu'a-ri ja ja'a-ri nuu-ro vuelta uní. Ko nasu ja staa-ri sikí-ro jíná'an-ró, chi nasu ndátínu-ró kuní-ri, chi róo kuní-ri. Chi se'e, tú modo kaya-i ja kúu táa-i, chi sua kaya táa ja kúu se'e-de. ¹⁵Ko ruu chi kúsí ini-ri kanu-ri cuenta máá-ri, te vasa onde máá-ri ná síjita ndi'i-ri máá-ri sikí añú-ro. Sikí ja kúndá'ú xaan-ga ini-ri róo, ja yúan nú ku'a kákundá'ú ini-ro rúu, náún. ¹⁶Ja jaan, ko ruu, vasa tú ní staa kuti-ri sikí-ro, chi sua ni tfin yátá-ri róo, chi chaa mańa kúu-ri káka'an-ro. ¹⁷Jaán, jín in tá'an chaa ni tájí-ri ni jaa nuu-ro, ní xndá'ú-ri róo, náún. ¹⁸Ni

ka'an nda'ú-ri jíin Tito ja-de, te ni tájí-rí ñin ñani kujaa jíin-de. Te xí sá-naa ní xndá'ú Tito róó. Nasu jíin ñin-ni xini kájika kuu-ri náún. Te nasu ñin-ni ichi kájika-ri náún. ¹⁹Kájani iní-ro já kándúkú-rí ka'an-ri ja'a máá-rí nuu-ro náún. Máá Dios jiní-ya já káka'an-ri tu'un Cristo. Náni máni, taká yuán kásá'a-ri náva'a ná yíja-ga iní-ro. ²⁰Chi yú'ú-ri ja sánaa nú ná jáa-ri, te ma n'ín-rí róó nátu'un játa'an iní máá-rí. Ni róó, ma játa'an iní-ro rúu. Chi sánaa kákanaá-ro, kákukuásún iní-ro, kák-iti iní-ro, kásásfin-ró máá-ró, káka'an tú'un sikí tá'an-ró, kákutuku iní-ro kájito tá'an-ró, kásávixi-ro máá-ró, tú kétá'an kásá'a-ró. ²¹Chi nú sanaa jáa tuku-ri, yúan-na te kuka nuu-rí sá'a Dios kuní-ro jíná'an-ró. Te nduku'á iní-ri sá'a kua'a cháa kásá'a kuachi ichi yatá, chi tú kákuni-de nakani iní-de sikí taká tiñu chá'an kásá'a-de, ja kásá'a téné-de, ja kásá'a kuaxán-de.

13 Ya'á kúu vuelta uni ja jáa-ri nuu-ro jíná'an-ró. Te jíin tú'un ka'an uu xí uní testigo te kundaá taká tiñu. ²A ni kana jíin-rí nuu ñáyivi ní kásá'a kuachi-ún, te suni nuu sáva-ga-i. Te vina vasa jíká kánchaa-ri, ko kána jíin tuku-ri nuu-í, ná ni ka'an-ri kivi ní ja-ri vuelta uu ni kanchaa-ri jíin-ró chi nú ja-ri inga jínu, te ma ká'an vitá-ri jíin-i. ³Chi kájikan-ro prueba ja nú ndaa ká'an Cristo ja ká'an-ri yu'u núu-ya. Te l'a-ún, tú vitá-ni jíku-ya já'a róó, chi sua jíku-ya jíin fuerza ja'a róó jíná'an-ró. ⁴Chi vitá-ya te ni jíi-ya jiká cruz, ko chakú-ya sá'a fuerza Dios. Te suni súan

yóó, vitá iní-yo jíin-ya, ko kúkuéé-ga te kuchaku-yo jíin-ya sá'a fuerza Dios ja'a yóó jíná'an-yó. ⁵Ná nándúkú ví máá-ró sikí máá-ró, te kuní-ro nú kákandíja va'a-ró xí túu, chi sanaa te ká'lin-ga-ro núu kuachi. Xí tú kájini-ro máá-ró já ncháá Jesucristo iní-ro náún, te nú ma kéndoo ku'á-ro. ⁶Ko núkuu iní-ri ja nú kuní-ro jíná'an-ró já rúu tú kákendoo ku'á-ri. ⁷Te kájikan ta'u-rí nuu Dios, náva'a ma sá'a-ró ní ñin tiñu ñáá jíná'an-ró, ko nasu sikí já ná kúndéé-rí kéndoo va'a-ri. Chi kuní-ri ja ná kúndéé-ró sá'a-ró tiñu va'a, vasa ruu ná kóo-ri nátu'un cháa kéndoo ku'á, ni jiní-ro. ⁸Chi ma kúu kasu-ri ichi tú'un ndaa, chi máni sua skáka-ri tu'un ndaa. ⁹Ja yúan kákusi iní-ri nú vitá iní-ri, te róó, nú ká'io fuerza iní-ro. Te kájikan ta'u-rí ja ná yíja va'a-ga iní-ro. ¹⁰Ja yúan vasa kánchaa jíká-rí, te cháa-ri taká tu'un yá'a nuu-ro, náva'a tú kundii-ri nuu-ro te ka'an xaan-rí jíin-ró. Chi ni ja'a máá Jító'o-yo fuerza-ya núu-rí ja skuá'nu-ri róó, nasu já xnáa-rí róó. ¹¹A ni ka'an-yo núsáá, ñani. Ko ío ñin máá tú'un-na tu'un ka'an-ri jíin-ró. Ná kóo siñ iní-ro. Ná sýíja-ga-ro máá-ró. Ná sándéé iní-ro jíná'an-ró. Vindáa vinené ná kúxiukú-ró. Te máá Dios, l'a ndíso tu'un kuaká'nu iní, jíin tú'un kúndá'ú iní, ná kúnchaa-ya jíin-ró jíná'an-ró. ¹²Nú káka'an-ro jíin tá'an-ró te ndoo titú tá'an-ró. Taká ñáyivi ndóo, káka'an-i ja ná sándéé iní-ro jíná'an-ró. ¹³Tu'un luu ío iní máá Jító'o-yo Jesucristo jíin tú'un kúndá'ú iní Dios yóó, jíin tú'un kétá'an ká'nu-yó jíin Espíritu Santo, ná kóo jíin taká-ro jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN
PABLO A LOS GALATAS

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA
SAN PABLO APOSTOL NUU
NAYIVI NUU GALACIA

Sa'an kúta'u

1 Máa-rí Pablo kúu apóstol. Ko nasu ñayivi ní kásá'a, ni nasu ñin ñayivi ní káchaa tiñu siki-rí, chí máá Jesucristo jíin máá Táa-yo Dios, I'a ni naschakú-ya Jesús mañú ndíyi. ²Te onde jíin táká ñani káxiukú jíin-rí yá'a, káchaa-ri tu-tu nuu táká tiku'ni kákandíja ní ndáñúu Galacia. ³Tu'un luu ío ini, jíin tú'un kuaká'nu ini, ja kí nuu máá Táa-yo Dios, jíin ja kí nuu máá Jíto'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. ⁴Chí I'a-ún ni soko-yá máa-yá ja siki kuáchi yóo, ná-va'a tava-yá yóo ini ñuyivi náá yá'a, ná-tu'un játa'an ini máá Táa-yo Dios. ⁵Ja yúan ná nákana jaa-yó-yá ní kani ní kúia. Amén.

Siki já tuká inga tu'un ndaa ío

⁶A ni kana-ya xiní-ro siki tú'un luu ío ini Cristo. Te náa ini-ri ndé'é-rí na-ja xáan yachí ni kaskéndoo-ró-yá, te ni kakivi nduu-ro siki ingá tu'un. ⁷Ko tú kuti ingá tu'un va'a ío, vasa ío ñayivi káská'an róo, te kákuni-i nasama-i tu'un va'a Cristo. ⁸Ko sanaa te ruu jíná'an-ri, xí ñin ndajá'a ándívi, kani sñin inga tu'un nuu-ro jíná'an-ró, te nú tú kété'an jíin tú'un ni kajani-ri nuu-ro-ún, ná náa cháa-ún. ⁹Nátu'un a ni kaka'an-ri jíin-ró, suni súan ká'an tuku-ri vina: Nú ndé cháa jáni sñin inga tu'un nuu-ro, te nú tú kété'an jíin tú'un ni kajatá'ú-ró-ún, ná náa cháa-ún. ¹⁰Te á ñayivi xí Dios ku-atú'ún ruu kuni-ri, xí ndúkú-rí ja kúsi iní ñayivi sá'a-ri náún. Ko jandaa ká'an-ri jíin-ró ja násu mozo Cristo kúu-ri nú

súan ná ndúkú-rí sá'a-ri ja kúsi iní ñayivi núú.

Onde nuu Dios vai tu'un ká'an Pablo

¹¹Ko kástu'ún-rí nuu-ro jíná'an-ró, ñani, ja tú'un va'a ja ní jicha nuu kua'an ni sá'a-ri, nasu tú'un ñayivi kúu. ¹²Chí nasu ñin ñayivi ní stá'an tu'un yá'a nuu-rí, ni tú ní kútu'a-ri sá'a ñayivi, chí Jesucristo ni stá'an ndijin-ya núu-ri. ¹³Chí a ni kajini tu'un-ró ruu, ndasa ni sá'a-ri sáá, ná ni chiñú'ún-rí tu'un judío, te ni chindikin téyí-rí tiku'ni Dios, te xndí'i-ri-i kuni-ri núú. ¹⁴Te ni kutu'a-ga-ri jíin sá'an judío vasa sáva ñayivi ká'nu jíin-rí. Te ni jítu-ga ini-ri jíin táninu vuelú-ri. ¹⁵Te ni teta'an-ya ruu onde ná nú'un-ri chíi náa-ri. Te jíin tú'un luu ío ini-ya ní kana-ya xiní-rí. ¹⁶Te nuu ní kúsi iní Dios ja jíin ruu te stá'an ndijin-ya Sé'e-ya, náva'a kani-ri tu'un-ya núu ñayivi sñin nación, yúan-na te tú ní jiká tu'ún kúti-rí ni ñin ñayivi. ¹⁷Ni tú ní já'an-ri nuu Jerusalén nuu cháa ja á kákuu apóstol vasa ruu. Chí ni ja'an-ri nuu Arabia. Yúan-na te ni no'on tuku-ri nuu Damasco. ¹⁸Yúan-na te onde nuu uní kuia, te ni ja'an-ri nuu Jerusalén, ni jandé'é-rí Pedro. Te ni kanchaa-ri xia'un kivi jíin-de. ¹⁹Ko tú ní jiní-ri nuu ingá apóstol, chí ñin-ni nuu Jacobo ñani máá Jíto'o-yo ní jiní-ri. ²⁰Tu'un yá'a cháa-ri nuu-ro, te a jiní Dios ja tú xndá'ú-ri. ²¹Yúan-na te ni ja'an-ri ní ndáñúu Siria jíin Cilicia. ²²Ko tiku'ni kákandíja nuu Cristo ini nuu Judea, tú ní kánakuni kuti-í ruu. ²³Máa ní kajini tu'un-ni-i káka'an: Chaa-ún ni chindikin-de yóo sáá. Te xndí'i-de tu'un kákandíja-yó kuni-de núú, ko a jani-de tu'un yá'a vina. Achí-i. ²⁴Te ni kanakana jaa-i Dios ja súan ni sá'a-ya jíin-rí.

2 Yúan-na te onde nuu uxí kuun kuia, te ni ja'an tuku-ri nuu Jerusalén jíin Bernabé, te suni ni jaka-ri Tito ni ja'an jíin-rí. ²Te ni ja'an-ri, chí súan ni tá'ú

ndijín-ya tíñu nuu-rí. Te nuu cháa ñá'nu ni kastu'ún sá'í-ri naún tu'un jáni-ri nuu ñáyivi sñin nación, chi sanaa ní jika kuu sáni-ri, xí káka kuu sáni-ga-ri jáni ini-ri. ³ Ko Tito, ja jika-de jíin-rí, vasa chaá ñuu Grecia kúu-de, tú ní kástétuu-de chaá xiti ndúu-de. ⁴ Te ni io ñani kandañáá, ni kivi koyo sa'í-de, náva'a koto yu'u-dé ndasa kájika kuu ndicha-na-yo ní sá'a Jesucristo, chi kákuni-de nduu tuku-yó mozo. ⁵ Ko ni iin hora tú ní kájandatu-ri nuu cháa-ún, chi kuní-ri ja ná kéndoo tu'un ndaa tu'un va'a jíin-ró jín'an-ró. ⁶ Te chaá ja káka'an-i ja kúná'nu-de, ko tú ní sá'a-ri cuenta ndasa káa-de, chi Dios, tú ncháa nuu-yá ñáyivi. Tuká naún ní stá'an chaá ñá'nu-ún nuu-rí. ⁷ Chi sasua ni kajini-de ja ndíso-ri tíñu ja jáni-ri tu'un va'a nuu ñáyivi sñin nación, natu'un Pedro jíin ñáyivi judío, ⁸ chi I'a sátiñu jíin Pedro ja jáni-de tu'un nuu ñáyivi judío, suni I'a-ún sátiñu jíin-rí jíin ñáyivi sñin nación. ⁹ Te káka'an-i ja Jacobo jíin Cefas jíin Juan kákuu chaá kándituu tiku'ni. Te nuu ní kajini-de ndasa ku'a ni ja'a-ya tú'un luu máa-yá ini-ri, yúan-na te ni kaka'an mani-dé jíin-rí jíin Bernabé. Te ni kasánda-ri ja kóngoyo máa-rí nuu ñáyivi sñin nación. Te kóngoyo máa-de nuu ñáyivi judío. ¹⁰ Máni kákuni-de ja ná núku'un ini-ri koto-ri ñáyivi káta'an ndá'ú, ko suni yuán núkuu ini máa-rí sá'a-ri núú.

Modo kéndoo ndaa-yo núu Dios

¹¹ Ko nuu ní jaá Pedro ñuu Antioquía, te ni kana jíin-rí nuu-dé, chi kuachi ni sá'a-de. ¹² Chi onde ná té chakoyo-ga yaku chaá ni táji Jacobo, te ni yee Pedro staa jíin ñáyivi sñin nación. Yúan-na te ni chakoyo chaá-ún, te ni kuxio-ni-de ni sásin-de máa-de, chi ni yu'ú-de ni jito-de chaá judío. ¹³ Te sava judío kákandíja, ni kasá'a uu xini jíin-de. Te jíin uu xini-dé ni kaxndá'ú-de onde máa Bernabé. ¹⁴ Yúan-na te ni jini-ri ja

tú kájika ndóo-de natu'un ká'an ndaa máa tú'un va'a, te ni kachi-ri jíin Pedro jíto nuu táka-de: Róo kúu-ró cháa judío, te sá'a-ró natu'un sá'a ñáyivi sñin nación, te tú sá'a-ró natu'un sá'a ñáyivi judío, te naja stétuu-ró ñáyivi sñin nación nduu-i ñáyivi judío núsáa. ¹⁵ Chi yóo, chaá ni kakaku ñuu judío kákuu-yó, nasu ñáyivi sñin nación kándiso kuachi kákuu-yó. ¹⁶ Chi a kájini-yo já tú ni iin ñáyivi kéndoo ndaa-i jíin tíñu skíkuu-i ja tá'ú ley, chi onde nú kándíja-yó Jesucristo. Te máa-yó, a kákandíja-yó Jesucristo, náva'a kéndoo ndaa-yo jíin tú'un kándíja-yó Cristo, chi jíin tíñu tá'ú ley, ni iin ñáyivi ma kéndoo ndaa kuti-í. ¹⁷ Te nini kuní-yo kéndoo ndaa-yo jíin tú'un Cristo, te ni kajini-yo já ío kuachi-yó, Núsáa te Cristo sá'a-ya kuáchi náún. Túu. ¹⁸ Chi nú naki'in tuku-ri ja ní skána-ri-ún, te kuachi sá'a-ri núsáa. ¹⁹ Chi ruu, a ni kenda-ri chi ley, chi ni ji'i-ri ni sá'a máa ley. Te vina, a chakú-ri nuu Dios. ²⁰ Ni ji'i-ri jika cruz jíin Cristo, te chakú-ri. Ko nasu rúu kúu ja chakú, chi Cristo kúu I'a chakú ini añú-ri. Te modo ja chakú-ri ini ñuyivi yá'a vina, kúu ja kándíja-ri nuu Sé'e Dios, chi ni kundá'ú ini-ya rúu, te ni soko-yá máa-yá ja rúu. ²¹ Nasu jasú-ri nuu tú'un luu ío ini Dios, chi nú kéndoo ndaa ñáyivi jíin tú'un tá'ú ley, yúan-na te ni ji'i sáni-ni Cristo núú.

3 Te róo ñáyivi Galacia ja xini náá, ndé chaá ni tiin yátá róo. Naja tú kájandatu-ro núu tú'un ndaa. Chi a ni stá'an ndijin-ri nuu-ro ndasa ni ji'i Jesucristo jika cruz. ² Máa iin tu'un jiká tu'un-rí róo: Ndasa ni kani'in-ro Espiritu, á ja ní skíkuu-ró tíñu tá'ú ley, xí já ní kándíja-ró tú'un ni kajini so'o-ró. ³ Súan kákuñáá xini-ro náún. Ni kakejá'a-ró jíin máa Espiritu, te vina jíin modo yúkú máa-ró kuáyija-ró náún. ⁴ Te taká tundó'o ni ndo'o sáni-ró náún. Ko jáni ini máa-rí ja tú ní kúu sáni. ⁵ Te máa-yá, chi

nī ja'a-ya Espiritu-ya nú-ro, te sá'a-ya tíñu ñá'nu ma'ñú-ró. Te á sá'a-ya jíin já ní skíkúu-ró tú'un tá'ú ley, xí sá'a-ya jíin já ní kandíja-ró tú'un nī kajini so'o-ró.

Tu'un nī keyu'u-yá nuu Abraham

⁶Nátu'un Abraham, chi nī kandíja-de nuu Dios, te nī chi'i-ya cuenta-de ná-tu'un ja á nī kendoo ndaa-de. ⁷Vina te kuni-ro núsáá, chi taká chaá ja kákandíja, yuán kákuu se'e Abraham. ⁸Onde ná té chá'an-ga kuu, te nī jinī tu-tu iī ja ñin kivi te skéndoo ndaa Dios ñayivi sñin nación nú kandíja-i. Ja yuán, jíin kivi ní ja'an tu'un va'a nuu Abraham: Onde jíin róó, ná kéndoo ndatu taká ñuu, áchí-ya. ⁹Núsáá te ñayivi kákandíja vina, ká'io ndatu-i jíin Abraham, chaá nī kandíja. ¹⁰Yí'i tasí sikí taká ñayivi já kákandíja-i kaku-i nú ná skíkúu-i tu'un tá'ú ley, chi súan yóso núu tutú: Yí'i tasí sikí taká ñayivi tú skíkúu taká tu'un ja yóso nuu tutú tá'ú tíñu, áchí. ¹¹Te a jiní kaji-yó já tú ni ñin ñayivi kéndoo ndaa-i ichi núu Dios sá'a ley jíin-i. Te ñayivi ndáa, chi sikí já kándíja-i te kuchaku-i. ¹²Chi nasu chíi tu'un kándíja vaí ley. Chi ká'an ley: Ñayivi skíkúu ya'á te kaku-i kuchaku-i jíin, áchí. ¹³Te Cristo nī nakuaan-ya yóó chíi tasí já ní sá'a ley. Te nī ndiso-ya tasí-yo. Chi yóso núu tutú: Yí'i tasí taká ñayivi ndíta kaa jiká yúnu, áchí. ¹⁴Náva'a tu'un iī, já ní keyu'u-yá nuu Abraham, ná jáa nuu ñayivi sñin nación sá'a Cristo Jesús, ná-va'a ná kándíja-yó-yá, te ni'in-yo Espiritu ja ní keyu'u ya sáa. ¹⁵Ñáni, ná káni-ri ñin tu'un nuu-ro nátu'un ká'an-yo ndíki ví. Nú ío ñin acta, te vasa ñayivi ní sá'a, te nú a nī kukútu, ni ma kúu nda'va-ga, te ni ma kúu jukoso-gá. ¹⁶Nuu Abraham jíin núu já kúu tata-de, nī keyu'u-yá. Tú ká'an: Nuú já kákuu tata-de, na tú ká'an sikí já kuá'a, chi ká'an sikí já ñin-ni: Nuú já kúu tata-ro, áchí. Yuán kúu Cristo. ¹⁷Súan kuní ka'an-ri: Tú kúu nda'va ley

máa acta ja ní sákútu Dios onde jíin kivi. Ni tú kúu sijíta ley tu'un ja ní keyu'u-yá, chi onde ná kuun ciento oko uxí kuia já ní keyu'u-yá-ún, yúan-na te nī chaá ley. ¹⁸Chi nú jíin sikí ley kii ta'u-yo, núsáá te tuká játíñu tu'un nī keyu'u-yá. Ko sikí tú'un ja ní keyu'u-yá-ún kúu ja ní ja'a-ya tá'u núu Abraham.

Naún ni'in tíñu máa ley

¹⁹Te ndénu játíñu ley núsáá. Chi nī ku-va'a ley ja kúu sikí ñayivi ní kasaña'mu, te vasa ní chaá tata ja ní keyu'u-yá sáa, te ndajá'a ándívi ní sungoo tu'un-ún jíin ñin ja ní kuu yu'u núu. ²⁰Te nú ío ja kúu yu'u núu, ko nasu jíin máa ñin-ni kándij, ko Dios, chi máa ñin-ni-ya. ²¹Núsáá te ley, jíto u'u tu'un nī keyu'u Dios náún. Túu, chi nú ley kuu naschakú yóó núu, yúan-na te kuu kendoo ndaa ndija-yó sá'a ley núu. ²²Sáa te nī keyu'u-yá sikí ñayivi kándíja nuu Jesucristo. Te tutu iī ley nī jasú taká-i chíi kuachi, náva'a ni'in-i tu'un-ún nú kandíja-i-ya. ²³Ko onde ná té chaá-ga tu'un-ún ja kándíja-yó, te nī kayi'i-yó ndá'a ley. Chi ley nī ndito yóó, onde kivi kándíja-yó tú'un ja ní kenda ndijin kuéé-ga. ²⁴Núsáá te ley kúu máa já ní chi'i yóó nda'a Cristo, náva'a kándíja-yó-yá te kendoo ndaa-yo. ²⁵Ko vina nī chaá tu'un-ún ja kándíja-yó-yá, te tuká yí'i-yó ingá nda'a. ²⁶Chi sikí já kákandíja-ró Cristo Jesús, te nī kanduu-ró sé'e Dios. ²⁷Chi taká róó, ja nátu'un skuánducha Cristo iní-ro, suni nátu'un Cristo káindij-ró. ²⁸Tú judío ío, ni ñayivi griego. Tú mozo ío, ni ñayivi jíka kuu ndicha-na. Tú chaá ío, ni ña'an. Chi taká róó, ñin-ni káyí'i-ró ndá'a Cristo Jesús. ²⁹Te nú Cristo kúu ja xíin róó, núsáá te tata Abraham kákuu-ró, te ni'in-ro tá'u-ro já ní keyu'u-yá-ún nuu máa-de.

4 Te ná ká'an-ri jíin-ró: ñin suchí já xíin tá'u, te vasa tíin-i so'o taká-ni, ko nú nini lúlí-i, ñin-ni kúu-i jíin mozo.

²Chị sua kánde-e-i chíi cháa tĩn so'o-i jíin chíi cháa ndító ndatĩnu-i, onde ná jínu kivi ní jani táa-i. ³Suni súan yóó, ná lúfí-yó núú, te ni kajandatú sání-yó núú táninu ñuyivi. ⁴Ko nuu ní jínu ndaa kivi, te Dios ni táj-ya Se'e yí-ya ní kii-ya ní kaku-ya chíi iin ñasíí, te suni ni kaku-ya chíi ley. ⁵Náva'a ndiñi'in-ya ñayivi yíi chíi ley, nává'a naki'in se'e-yá yóó. ⁶Te sikí já se'e-ya kákuu-ró, yuán ní táj Dios Espíritu Se'e-ya ní kivi ini añu-ro. Te Espíritu yúan kúu já kána jaa: Abba, áhí, kuni ka'an, Táa. ⁷Núsáa te tuká kúu-ró mozo, chi se'e-ya kúu-ró. Te nú se'e-ya kúu-ró, suni cháa xín tá'u núú Dios kúu-ró sá'a Jesucristo. ⁸Chị onde kivi sáá, tú ní kájin-ro núú Dios, te ni kajatĩnu sání-ró núú já násu ndíja i'a kákuu.

Sikí já káchiñú'un táninu sání

⁹Ko vina, a kájin-ro já kúu Dios, xí va'a-ga ní ka'an-ri ja á jiní Dios róó. Núsáa te naja kákuu-ro náxíó káva-ró náchiñú'un tuku-ró núú táninu ja tú ní'in tĩnu kuti. ¹⁰Chị máni kivi, máni yoo, máni viko, máni kuia káchiñú'un-ró. ¹¹Yuán yú'u-ri, chíi sanaa ní ndo'o sání-ri ja sikí róó. ¹²Náni jíná'an-ró, ka'an nda'u-ri jíin-ró ja ná sá'a-ró natu'un sá'a-ri, chíi ruu, a ni sá'a-ri natu'un kásá'a-ró. Te tú ní kásá'a ndiva'a-ró jíin-rí. ¹³Ko a kájiní va'a-ró ndasa ni kuu onde ná xnáñúú, chi vitá yiki kúnu-ri, te ja yuán ní jani-ri tu'un va'a nuu-ro sáá. ¹⁴Te vasa ni kuku'á ini-ro ní sá'a-ri jíin kué'e tá'an-ri, ko tú ní káské'ichi-ro ruu, ni tú ní kásájá'a ini-ro núu-rí, chíi sua ni kajatá'u-ró ruu natu'un iin ndajá'a Dios, xí natu'un máá Cristo Jesús. ¹⁵Núsáa te naja tuká kákusii ini-ro. Chi jandáa ka'an-ri jíin-ró, já nú ní kúu sá'a-ró, te tava-ro ndúchi-ro te kua'a-ró núu-rí núú. ¹⁶Ja yuán, te cháa jíto u'u róó kúu-ri ja ní kastu'un ndaa-ri tu'un nuu-ro náún. ¹⁷Ni'in kánandúkú-de róó, ko tú va'a,

chị kákuu-de kasu-de nuu-ro, nává'a kundíkin ni'in-ró máa-de. ¹⁸Chị ío va'a ja ndúkú ní'in-de róó taká kivi nú tiñu va'a kúu, te nasu onde níni máá kivi ncháa-ri jíin-ró. ¹⁹Hijo máni, ja sikí róó kúu ja tá'u'u xaan túku ini-ri, onde ná yíja va'a Cristo ini-ro jíná'an-ró. ²⁰Chị kuni-ri ja-ri kunchaa-ri jíin-ró vina, te naxnú-ri tachi-rí ka'an-ri jíin-ró. Kúnáa xini-rí, tú jiní-ri ndasa sá'a-ri jíin-ró. ²¹Róó, ja kákuu-ro kuñi-ró chíi ley, kastu'un núu-rí: Á tú kájiní so'o-ró ndasa ka'an ley. ²²Chị súan yóso núú tutú, ja Abraham ni nává'a-de uu se'e yí-de, iin-i kúu se'e ña'an ndikín nchaa, te inga-i kúu se'e ña'an kúu nuu. ²³Ko se'e ña'an ndikín nchaa, ni kaku-i natu'un taká ñayivi, ko se'e ña'an kúu nuu, a ni kaku-i natu'un ni keyu'u máa-yá. ²⁴Taká tu'un yá'a kúu iin tu'un yátá. Chíi ña'an yá'a kákuu-ña uu tu'un. Chíi iin-ña nání-ña Agar, te vai-ña onde yuku Sinaí, te máa-ña skáku-ña se'e sátiñu sání. ²⁵Chị Agar kúu natu'un máá yúku Sinaí, onde nuu Arabia. Te ná ni kuu-ún, suni súan kúu nuu ja nání Jerusalén vina, chíi suni máá jíin taká se'e ká-jatĩnu sání. ²⁶Ko máá Jerusalén ja vái onde andíví, chíi tú jatĩnu sání nuu ní iin. Te náa-yo kúu-ún. ²⁷Chị súan yóso núú tutú: Róó ña'an numá, ja tú skáku-ró se'e, ná koo sii ini-ro. Róó ja tú jiní-ro jatú-ro káku se'e-ró, ná kána jaa-ró, te ná kána kó'o-ró. Chíi ío kua'a-gá se'e ña'an máá iin, nasu se'e ña'an ío yii, áhí. ²⁸Núsáa, te yóó, ñáni, natu'un Isaac, súan kákuu-yó se'e-ya já ní keyu'u-yá. ²⁹Te cháa ni kaku natu'un taká ñayivi, chíi ni chindikín-de cháa ni kaku jíin máá Espíritu. Te ná ni kuu sáá, suni súan kúu, onde vina. ³⁰Ko ndasa ka'an tutu ii: Kiñi'in ña'an ndikín nchaa, ná k'iin-ña jíin se'e-ña, chíi se'e ña'an ndikín nchaa, ma kúu ni'in-í ta'u-í jíin se'e ña'an kúu nuu, áhí. ³¹Náni, tú kákuu-yó se'e ña'an

ndikín nchaá, chi se'e ña'an kúu nuu kákuu-yó.

**Ná kuíni ñi'in-yó jíin
tú'un ñi nduu libre-yó**

5 Chi ñi ndájí-yá yóó nává'a koo libre-yó. Núsáá te kuíni ñi'in-ró, te ma ndívo nduu tuku-ró jíin tú'un ja jasú sáni róó. ²Nde'é te kuni-ro, ruu Pablo ká'an-ri jíin-ró, ja nú xiti ndúu-ro máá-ró, yúan-na te tú ñi'in tínu Cristo sikí róó. ³Te inga jínu ká'an ndaa-ri nuu táká chaa ja nú xiti ndúu-de máá-de, te fuerza ná skíkuu-de ndivií tú'un ká'an ley núsáá. ⁴Taká ñayivi já ndúkú-i kendo ndaa-i jíin máá ley, a ñi kasá-i Cristo, te tu'un luu ío iní-ya tuká yí'i iní-i. ⁵Chi yóó, jíin máá Espíritu ndátu-yó kivi kéndoo ndaa-yo, chi kákandíja-yó. ⁶Chi jíin tú'un Cristo Jesús, ni tú játíñu nú xiti ndúu, te ni tú játíñu nú tú xiti ndúu, chi máni jíin tú'un kákandíja-yó kúu ja ñi'in tínu jíin tú'un kúndá'ú iní-ya yóó. ⁷Va'a-ni kásá'a-ró núú, ko ndé chaa ñi jasú nuu-ro ja tú kájandatú-ro núú tú'un ndaa núsáá. ⁸Chi máá-yá kúu I'a ñi kana-ya xiní-ro, ko nasu máá-yá kúu ja ská'an róó vina. ⁹Chi iin tá'u-ni yujan ía, te jiá ndí'i-ni yujan sá'a. ¹⁰Te jáni ndija iní-ri sá'a máá Jíto'o-yo, ja má nákaní iní-ro ingá tu'un. Ko chaa sáká núu iní-ro, nakuxndí-ya sikí-dé, ñani chaa kúu-de. ¹¹Ñani, chi ruu, nú sáni-ga jáni-ri tu'un xití ndúu núú, te najá káchindikín-ga-i ruu núsáá. Chi nú súan, te ma kití-ga iní-i nuu cruz-ya sá'a-ri núú. ¹²Te chaa ja sáká núu iní-ro, va'a-ga nú ná xiti-gá-de máá-de, jáni iní-ri. ¹³Ñani, ñi kana-ya xiní máá-ró jíin'an-ró nává'a koo libre-ro. Te vasa tuká tíin ley so'o-ró, ko ma kivi-ró jíin táká modo játa'an iní máá-ró, chi sua ná kúndá'ú iní-ro tá'an-ró, te kuatíñu nuu tá'an-ró. ¹⁴Te nú ñi skíkuu-ró jíin máá iin-ni tu'un yá'a, te a ñi kundéé-ró jíin ñí ley: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró ná-

tu'un kúndá'ú iní-ro máá-ró, áchí. ¹⁵Ko nú káyaji yí'i tá'an-ró, te kájichi sikí tá'an-ró, yúan-na te koto-ró máá-ró, chi sanaa te xndí'i tá'an-ró.

Modo kásá'a ñayivi

¹⁶Súan ká'an-ri, ja ná káka-ró nátu'un kuní máá Espíritu. Yúan te ma sá'a-ga-ro ja kuní modo máá-ró. ¹⁷Chi modo ja kuní ñayivi jíto u'u sikí máá Espíritu, te ja kuní máá Espíritu jíto u'u sikí modo máá-i, te u'u tu'un yá'a kájasu nuu tá'an. Ja yúan tú kúu sá'a-ró ja kuní máá-ró jíin'an-ró. ¹⁸Ko nú máá Espíritu stá'an ichi núu-ro, núsáá te tuká ká'jin-ró chíi ley. ¹⁹Ió ndijin taká tínu sá'a ñayivi, te ya'a kákuu: Tu'un ísiki ncháa tá'an, tu'un jíka téné, tu'un sá'a chá'an, tu'un sá'a kuaxán, ²⁰tu'un chíñú'ún ndosó, tu'un sá'a tási, tu'un jíto u'u tá'an, tu'un ká-jatá'an, tu'un kúkuásún iní, tu'un kití iní, tu'un kánaa, tu'un kástatá'an, tu'un sásíin máá, ²¹tu'un ndío iní, tu'un já'ni ndíyi, tu'un ká'vá, tu'un sá'a viko kuaxán, jíin sikí táká tu'un sá'a súan. Te ya'a kúu tu'un kástu'ún-ri nuu-ro, nátu'un ñi ká'an-ri jíin-ró sáá, ja ñayivi kásá'a súan, ma náni'in tá'u kúti-í najaa-i iní ñuu nuu tá'ú Dios tínu.

Modo sá'a máá Espíritu

²²Ko tínu sá'a máá Espíritu kákuu: Tu'un kúndá'ú iní, tu'un kúsiñ iní, tu'un kuaká'nu iní, tu'un paciencia, tu'un maní iní, tu'un va'a iní, tu'un skíkuu va'a, ²³tu'un súchí iní, jíin tú'un ñúkuún iní. Sikí táká tu'un yá'a tú ndóna ley. ²⁴Ko ñayivi káy'i chíi Cristo, a ñi kaja'ni-í yiki kúñu-i jíka cruz, onde jíin táká ja kúu iní máá, jíin táká tínu kuní máá. ²⁵Chi nú jíin máá Espíritu káichaku-yo, te suni jíin máá Espíritu ná káka-yó núsáá. ²⁶Ma sávixi sáni-yó máá-yó, ma skití iní-yo tá'an-yó, ni ma kúkuásún iní-yo sikí tá'an-yó.

Já náchu'un íchí-yó cháa sáña'mu

6 Ñáñi, sanaa te kuni-ro sáña'mu iin ñayivi. Te róo ja jíin máá Espíritu kájika kuu-ró, te ná náchu'un íchí-ró-i jíin tú'un súchí iní. Ko koto-ró máá-ró náva'a suni súan tú súnava-ró máá-ró. ²Ná kúndiso-ró carga vee tá'an-ró, chí súan kúu ja skíkuu-ró jíin ley Cristo. ³Te nú iin ñayivi jáni iní-i ja ñayivi téyíí kúu-i, ko tú ndija-i, yuán máni xndá'ú-i máá-i. ⁴Ná iin ná iin ñayivi, ná kóto nchaá-i ndasa káa tíñu kás'a-a-i, yúan-na te ni tú níni jíin ingá ñayivi te kuu sátéyíí-i máá-i. ⁵Chí ná iin ná iin-i ná kúndiso-i responsable máá-i. ⁶Ñayivi ní kutu'a jíin tú'un máá-yá, na ndí'i ja vá'a náva'a-i, ná chindéé tá'an-i jíin cháa stá'an nuu-í. ⁷Ma xndá'ú-ro máá-ró, chí ma kúu sákátá-yó núu Dios, chí taká ja jakín ñayivi, suni yuán nání'in-í. ⁸Chí ñayivi jakín-i ja kuní yiki kúñu-i, ya'u yiki kúñu-i ní'in-í ja té'yu-i. Ko ñayivi jakín-i ja kuní máá Espíritu, nuu máá Espíritu ní'in-í ja kúchaku-i ní káni. ⁹Ma kuítá-yo sá'a-yó tíñu va'a núsáá, chí nú ná jáa kivi, te ní'in-yo, te nú ma kuítá iní-yo. ¹⁰Núsáá te hora ja núña-yó, te ná sá'a va'a-yó jíin taká ñayivi, ko xnáñúú-gá jíin tá'an-yó já kákandíja.

Tu'un cruz máá Jító'o-yo

¹¹Nde'é jíná'an-ró ná xaan nánu letra cháa-ri nuu-ro jíin ndá'a-rí. ¹²Te ío cháa kásáña'mu-de máá-de kákuni-de. Te cháa-ún kástétuu-de róo ja xití ndúu-ro, náva'a ma chíndikin-i-de sikí cruz Cristo. ¹³Ko ni máá cháa ni kaxití ndúu-ún, suni tú káskíkuu-de jíin ley, chí kákuni-de ja ná xití ndúu-ro, náva'a sá'a téyíí-de máá-de ja súan kás'a-ró. ¹⁴Ko ruu, tú játa'an iní-ri sá'a téyíí-rí máá-rí, chí máni jíin cruz Jító'o-yo Jesucristo kúsií iní-ri. Chí jíin tú'un cruz ni sá-ri ñuyivi, te máá ñuyivi suni ni sá ruu. ¹⁵Chí nuu Jesucristo, ni ja xití ndúu, te ni ja tú xití ndúu, tú ní'in tíñu kuti, chí ja ná ndúu jáá iní-yo. ¹⁶Te taká ñayivi káka modo yá'a, tu'un kuakánu iní-ya jíin tú'un kúndá'ú iní-ya-í, ná kóo sikí-í jíná'an-i, jíin sikí ñayivi Israel, se'e Dios. ¹⁷Onde vina te ní-gá kua'an-yo, ma ku'a-ri tu'un ja stá'an ni iin cháa ruu, chí nuu yiki kúñu-ri ndíso-ri tuni Jító'o-yo Jesús. ¹⁸Ñáñi jíná'an-ró, tu'un luu ío iní máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kóo iní añú-ro. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL
SAN PABLO A LOS EFESIOS

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA
SAN PABLO APOSTOL
NUU ÑAYIVI NUU EFESO

Sa'an kúta'u

1 Máa-rí kúu Pablo, apóstol Jesucristo, **chí** súan **ni** jata'an **ini** Dios. Te cháa-ri tutu yá'a nuu ñáyivi ndóo, ja káskíkuu va'a-i nuu Cristo Jesús, ja káxiukú-i **ini** ñuu **Efeso**. ²Tu'un luu jíin tú'un kuaká'nu ío **ini** máa Táa-yo Dios jíin **ini** máa Jíto'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró.

Na sikí ní teta'an-ya-yó

³Ná nákana jaa-yó Dios, I'a kúu Táa Jíto'o-yo Jesucristo. Luu **ni** sá'a-ya jíin-yó jíin táká tínu sá'a Espíritu. Te ichi ándívi sá'a-ya-ún jíin Cristo. ⁴Ná-tu'un **ni** kaji Dios yóo nuu Jesús onde ná té jukuñi-ga ñuyívi, náva'a koo ndoo-yó, te tú koo chá'an-yó núu-ya, te kundá'ú **ini-ya** yóo. ⁵Te **ni** teta'an-ya yóo náva'a naki'in sé'é máa-yá-yó sá'a Jesucristo, ndasa **ni** jata'an ya'a **ini-ya** sá'a-ya, ⁶náva'a ná nákana jaa-yó-yá jíin tú'un luu tu'un va'a ío **ini** máa-yá. Te jíin tú'un-ún **ni** ki'in sé'é-yá-yó ndúu jíin-yó jíin Cristo, I'a kundá'ú **ini-ya**. ⁷Te I'a-ún, **ni** nakuaan-ya yóo jíin niñi-yá. Te **ni** chaxio-ya kuáchi-yó jíin tú'un luu xa'an ío **ini-ya**. ⁸Te jíin tú'un-ún **ni** chítú ndíi añú-yo onde jíin táká tú'un ndíchí, tu'un júku'un **ini**. ⁹Te tínu ja ní chaa **ini** máa-yá sáa, ja kúsiñ **ini** máa-yá sá'a-ya kuní-ya, **chí** tu'un sa'i-ún **ni** stá'an-ya núu-yo. ¹⁰Chí onde ná jínu va'a kivi te kuní Dios ja íin ká'nu-na nduu ndí-i-**ni** **ini** nda'a Cristo, vasa ja ká'io **ini** andívi xí vasa ja ká'io **ini** ñuyívi. ¹¹Te jíin Cristo **ni** kani'in-yo táu-yo. Te **ni** teta'an Dios

yóo, nátu'un **ni** chaa **ini** máa-yá, I'a sá'a taká-**ni** ndasa jata'an **ini** máa-yá, ndasa kúsiñ **ini** máa-yá. ¹²Súan **ni** sá'a-ya, náva'a máa-yó, ja xná'an-ga **ni** kañukuu **ini-yo** Cristo, ná nákana jaa-yó-yá jíin tú'un luu máa-yá. ¹³Te suni róo, **ni** kajini so'o-ró tú'un ndaa. Te jíin tú'un va'a-ún **ni** kakaku-ró. Te nuu máa Cristo **ni** káandíja-ró. Te suni máa Espíritu Santo ja ní chísó tú'un-ya, **ni** chaa sello **ini** añú-ro. ¹⁴Yúan kúu seña ja ní'in-yo táu-yo, onde ná tñin-yó máa. Yúan-na te nakana jaa-yó tú'un luu-ya ja sikí-ún.

Tu'un ni jikan ta'u Pablo ja'a yóo

¹⁵Te suni ruu, **ni** jini tu'un-ri ndasa káandíja-ró núu máa Jíto'o-yo Jesús, jíin ndasa kundá'ú **ini-ro** táká ñayivi ndóo. ¹⁶Te ja yúan tú júkuiñi-ri ja nákuatá'ú-ri ja róo jíná'an-ró, te núku'un **ini-ri** róo nú jikán ta'u-ri, ¹⁷náva'a kuní-ro núu máa Dios, I'a xiin máa Jíto'o-yo Jesucristo, máa Táa-yo, I'a ndíso tu'un luu, te náva'a ná kuá'a-ya modo ndíchí, te stá'an ndijin-ya tú'un nuu-ro. ¹⁸Te stúun-ya **ini** añú-ro, náva'a kuní-ro ndéja kúu tu'un ñúkuu **ini-ro** sikí ja ní kana-ya xini-ro, te ndéja kúu ta'u lúu xa'an ní'in-yá sikí ñayivi ndóo. ¹⁹Te kuní-ro ndasa ní'in xa'an sátiñu-ya ja'a róo, ñayivi káandíja, **chí** fuerza téyíí ndíso-ya. ²⁰Te fuerza-ún, **ni** jatíñu Dios kivi ní naschakú-ya Cristo mañú ndíyi, jíin ja ní súngeo-ya Cristo ichi ndává'a-ya onde andívi. ²¹Te **ni** jani-ya Cristo sikí táká ja kátá'ú tínu, jíin ja kándiso tínu, jíin ja kátñin so'o, jíin ja kakuñá'nu, jíin sikí táká s'ví ja káskúnáni-i, nasu níni kua yá'a, **chí** suni taká kua chaa. ²²Te taká-**ni** **ni** jañu Cristo sukun ní sá'a Dios. Te **ni** nduu Cristo xini núu máa tíku'ni káandíja, **ni** sá'a-ya sikí táká-**ni**. ²³Te tiku'ni-ún kúu nátu'un yiki kúñu Cristo, te chítú máa-i jíin máa-yá, **chí** I'a schítú ní ká'nu-ni kúu-ya.

Ndasa ni nama-ya-yó

2 Te máá-yá, ni naschakú-ya róó, ja á ni kají'i-ro ní sá'a kuachi-ró jíin já ní kasáña-mu-ró. ² Chi ni kajika-ró jíin máá yuán sáá, nátu'un kásá'a-i iní ñuyívi yá'a, nátu'un kuní máá já tá'ú tíñu nuu tachí. Yuán kúu tachi já sátiñu jíin ñáyivi ní'in iní íó vina. ³ Te suni taká máá-yó ní kajika-yó jíin ñáyivi-ún sáá, ni kasá'a-yó tíñu ni kakani iní-yo, ni kaskíkuu-yó tíñu ni kuní yiki kúñu-yó jíin tíñu ni kajani iní-yo, te ni kakuu-yó ñáyivi ní ki-ti iní-ya núu, nátu'un nuu sáva-ga-i. ⁴ Ko iní Dios yí'i kua'a tú'un kúndá'ú iní, te ni kundá'ú xaán iní-ya yóó. ⁵ Te nini ni kakuu-yó ndíyi ni sá'a kuachi-ún, te ni naschakú-ya yóó jíin Cristo. Te jíin tú'un luu íó iní-ya te ni kakaku-ró. ⁶ Te ñin núu-ni ni ndukani-ya yóó jíin Cristo. Te suni súan ni súnogo-ya yóó onde andívi jíin Cristo Jesús, ⁷ náva'a ní-gá kuia ja cháa-ga, stá'an-ya ndasa kua'a xaán já luu íó iní-ya jíin tú'un kúmani-yá jíin-yó jíin Cristo Jesús. ⁸ Ni kakandíja-ró, te ja yuán ní kakaku-ró ní sá'a tu'un luu íó iní-ya. Te nasu máá-ró ní kíñi'in, chí ta'u já ní ja'a Dios nuu-yo kúu. ⁹ Nasu sikí tíñu sá'a-yó ní kakaku-yó, te ja yuán tú ni ñin-i kuu sátéyí-i máá-i. ¹⁰ Chi máá-yá ni sá'a yóó. Te ni sáva'a-ya yóó nuu Cristo Jesús, náva'a sá'a-yó táká tíñu va'a. Chi jíin kivi, ni sátu'a Dios tíñu-ún ja káka kuu-yó jíin. ¹¹ Núsáá te ná núku'un iní-ro já chí ñáyivi sñin nación ni kakaku-ró sáá. Onde sáá, chí nání-de chaá ni kaxití ndúu kuñu-de ja ní sá'a nda'a. Te chaá-ún, ni kaskúnání-de róó: Ñáyivi tú ní kaxití ndúu. ¹² Te suni ná núku'un iní-ro já ondé kivi sáá, tú ní ká'jin-ro jíin Cristo. Jíká ní ka'jin-ro jíin ñáyivi núu Israel. Te jíká xaán ní ka'io-ro jíin tú'un ni keyu'u-yá, ni tú ní káñukuu iní-ro, ni Dios, tú ní jík-a-ya jíin-ro iní ñuyívi yá'a. ¹³ Ko vina jíin Cristo Jesús, te róó ja ní ka'jin jíká-ró ondé kivi sáá,

chí a ni kakuyani-ró ní sá'a niñi Cristo. ¹⁴ Chi máá-yá kúu paz nuu-yo, te ja ndéndúu ñuu-ún ni nasá'a-ya ñin-na, chí ni stúincháa-ya máá xé'ñú já ní sásñin yóó ni kandij sava ma'ñú-yó. ¹⁵ Te xé'ñú-ún ja ní skánaá yóó kúu taká tu'un tá'ú tíñu jíin táninu ndíso máá. Te jíin yíki kúñu-ya ní xnáa-yá taká yuán, náva'a naskétá'an-ya ndéndúu-ún núu máá-yá, te nduu ñin-na ñáyivi jáá, te ja yuán sá'a-ya paz, ¹⁶ te suni náva'a jíin máá cruz te naskétá'an-ya ndéndúu yuán jíin Dios, chí ñin-na ñáyivi ní nduu-ún, te jíin cruz ni xnáa-yá máá já ní kajito u'u tá'an. ¹⁷ Te ni kii-ya, te ni jani-ya tú'un paz nuu-ro, já ní ka'jin jíká-ró núu-yá, jíin núu ñáyivi já ní ka'jin yani. ¹⁸ Chi ja máá-yá kúu ja núña ichi kívi koyo ndéndúu-yo núu máá Táa-yo, sá'a suni ñin-ni máá Espíritu. ¹⁹ Núsáá te tuká kákuu-ró ñáyivi jíká, ni ñáyivi tatú, chí ñin-na ni kanduu-ró jíin ñáyivi ndóo, te suni tá'an se'e Dios kákuu-ró. ²⁰ Te ni kaja'nu máá-ró sikí cimientu ja kákuu apóstol jíin cháa ni kájani tu'un. Te máá Jesucristo kúu yuu ndíso jiki. ²¹ Te ní ve'e jákutá'an jíin máá-yá, te já'nu kua'an náva'a nduu ñin ve'e ij sá'a máá Jító'o-yo. ²² Te suni ni kanduu-ró ñin ve'e ni sá'a-ya, náva'a kunchaa Dios iní jíin máá Espíritu.

Tu'un yíi tu'un sa'í ndíso Pablo

3 Te ruu Pablo, ja yuán kándeeri vekaa ja sikí Cristo Jesús ja'a róó, ñáyivi sñin nación jíná'an-ró. ² Te ni kajini tu'un-ró ndasa ni ja'a Dios tu'un luu íó iní-ya núu-rí ja'a róó, jáni iní-ri. ³ Chi ni stá'an ndijin-ya tú'un sa'í-ún nuu-rí, nátu'un ni chaa-ri yaku tu'un nuu-ro ká'an ichi yatá. ⁴ Te nú ka'u-ró, te a kuu juku'un iní-ro ndéja kúu tu'un sa'í Cristo ja jiní-ri. ⁵ Te tu'un-ún tú ní stá'an-ya núu ní ñin se'e chaá ní kuia ni kii ichi yatá. Ko vina ni stá'an ndijin Espíritu-ya núu táká apóstol

ndoo-ya, jíin núu cháa kájani tu'un-ya. ⁶Te tu'un-ún ká'an ja ñáyivi sñin nación, suni ná n'ín tá'an-i ta'u-í, te ñin-na ñáyivi ná ndúu-i jíin-yó, te ja ní keyu'u-yá ná n'ín tá'an-i sá'a Cristo jíin máá tú'un va'a. ⁷Te sikí tú'un-ún játiñu máá-rí. Te ta'u-ún ni ja'a tu'un luu ío iní Dios nuu-rí, te jíin fuerza-ya ní sá'a-ya-ún. ⁸Ruu kúu chaá súchí-ga vásá ñáyivi ndóo súchí xáan, te nuu máá-rí ni ja'a-ya tá'u lúu yá'a ja jáni-rí tu'un va'a nuu ñáyivi sñin nación, ndasa va'a xaan káa tu'un Cristo, ⁹jíin já stá'an ndijin-rí nuu táká-i ndasa koo máá tú'un sa'í ja ní yisa'í onde sáá iní máá Dios, I'a ni sá'a taká-ni. ¹⁰Náva'a taká ja kátá'ú tñu jíin já kakuñá'nu ichi ándíví, ná kuní jíná'an ndasa kua'a xaan tú'un ndíchí Dios ío, sá'a tiku'ni. ¹¹Nátu'un ni chaá ini-ya ní káni, te ni skíkuu-ya ní sá'a-ya-un jíin Jíto'o-yo Cristo Jesús. ¹²Te kákandíja-yó-yá. Te ja yúan máá-yá sá'a ja káchundéé ini-yo, tú yú'u-yo, kivi koyo-yó núu Dios. ¹³Ja yúan ká'an ndá'ú-rí jíin-ró, ja má kúkuí'a ini-ro sá'a tundó'o jíto-rí ja sikí róo, chi sua ndeá-ga tu'un luu ini máá-ró sá'a. ¹⁴Ja yúan kúu ja júkuini jíit-rí núu máá I'a kúu Táa Jíto'o-yo Jesucristo. ¹⁵Te nuu máá-yá kenda s'ví táká tata ká'io andíví jíin já ká'io ini ñuyívi, ¹⁶chi tu'un luu xaan ío ini-ya, te jikán ta'u-rí nuu-yá ja súan ná yíja va'a ini añú-ro sá'a-ya jíin fuerza ndíso máá Espíritu. ¹⁷Te suni jikán-rí ja ná kúnchaa Cristo ini añú-ro jíná'an-ró sá'a ja kákandíja-ró, náva'a ná kuikín va'a tu'un kúndá'ú ini tá'an ini-ro, ¹⁸te suni náva'a kuu juku'un va'a ini-ro, jíin táká ñáyivi ndóo, ndasa káa tu'un jichá, tu'un káni, tu'un kúnú, tu'un súkún, cuenta máá-yá, ¹⁹te suni náva'a ná kuní-ro ndasa kúndá'ú ini Cristo yóo, vasa tú kúu juku'un ini-yo tú'un-ún, te náva'a ku'un chítú ndí-ro jíin kú'a ñú'un chítú Dios. Achí-rí. ²⁰Máá-yá, kúu I'a sá'a va'a xaan-ga vásá já kájani ini-yo xí ja kájikan-yo, chi jíku fuerza-ya ini-yo.

²¹Te nuu máá-yá, ná nákana jaa tiku'ni kákandíja sá'a Cristo Jesús. Te súan ná kóo ní káni ní kuiá, onde taká kuia chaá. Súan ná kóo. Amén.

ñin-ni kákuu-yó sá'a Espíritu

4 Ruu, chi kánde-rí vekaa sikí máá Jíto'o-yo. Te káañ ndá'ú-rí jíin-ró ja ná káa kuu-ró nátu'un ío jínú'ún sikí já ní kana-ya xiní-ro. ²Te ná kóo súchí vá'a ini-ro. Te ná kóo vitá ini-ro. Te jíin tú'un kúndá'ú ini, te jíin paciencia, ná kuándéé ini-ro jíin tá'an-ró. ³Ná kuítú ini-ro já ñin-na naketa'an-ró jíná'an-ró iní máá Espíritu sá'a tu'un kuaká'nu ini. ⁴Chi ñin-na ñáyivi ío, te suni ñin-ni Espíritu, suni nátu'un ni kana-ya xiní-ro já ñin-ni tu'un kuñukuu ini-ro, chi yúan kúu ja ní kana-ya xiní-ro, ⁵te suni ñin-ni máá Jíto'o-yo ío, jíin ñin-ni tu'un kándíja, jíin ñin-ni tu'un jánducha, ⁶jíin ñin-ni máá Dios Táa xiní táká-yo, chi máá-yá ndíto taká-ni, te máá-yá ni sá'a taká-ni, te jíin ndí'i-ni ncháa-ya. ⁷Ko ná ñin ná ñin-yó, kúta'u-yo tú'un luu ío ini máá-yá ndasa ku'a já'a máá Cristo nuu-yo. ⁸Ja yúan ká'an tutu: Nuú ní ndaa-ya kuá'an-ya ándíví, ni stútú-yá kua'a já ní yinda-su te kua'an-ya jíin. Te ni jacha nuu-ya tá'u núu táká ñáyivi, áchí. ⁹Te ja súan ká'an: Ni ndaa-ya kuá'an-ya, suni kuní ka'an ja ní kuun-ya ní ja'an-ya onde nuu kúnú-ga chijí ñu'un. ¹⁰I'a ni kuun, suni máá-yá kúu I'a ni ndaa kua'an onde nuu súkún-ga andíví, náva'a skíkuu-ya jíin táká tiñu. ¹¹Te suni máá-yá, ni teta'an-ya sáva ñáyivi kí'in apóstol, te sava-ga kani tu'un-ya, te sava-ga skuikín tu'un va'a, te sava-ga kundito tiku'ni, te sava-ga stá'an. ¹²Súan ni teta'an-ya, náva'a ná yíja va'a ñáyivi ndóo, jíin já kuátíñu nuu-í, náva'a ná kuá'nu tiku'ni Cristo sá'a. ¹³Súan te ná náketá'an ñin núu-yó jíin tú'un kándíja, jíin tú'un kuni-yo núu Sé'e Dios. Te suni ná yíja va'a-yó nátu'un ñin-na-yo, onde chítú kú'a Cristo ini-yo. ¹⁴Yúan-na

te ma nátu'u iní-yo cuenta suchí lúlí, ni ma kivi nduu-yo yá'a yúan jíin sñin sñin sa'an, ndasa kuní chaá xndá'ú ja kándúkú-de tiin yátá-de yóó, sana iní-yo sá'a-de. ¹⁵ Chí sua ná kútiin-ró tú'un ndaa jíin tú'un kúndá'ú iní, te ná kuá'nu-ró jíin táká tiñu kuní máá l'a kúu xiní, te l'a-ún kúu Cristo. ¹⁶ Te iní máá-yá, iin-na káñutá'an ní tiku'ni, te ndítiiin tá'an taká nátu'un taká vaú, te ná iin ná iin játtñu ndasa xñin tñu. Te xndea tá'an te skuá'nu tá'an jíin tú'un kúndá'ú iní.

Ñayivi ñúndijin

¹⁷ Tu'un yá'a ká'an-ri, chí ká'an ni'in-ri jíin-ró cuenta máá Jító'o-yo, ja má káka-ga-ro nátu'un kájika sava-ga ñayivi sñin nación, chí kájika kuu-i jíin tú'un kájani sáni iní máá-i. ¹⁸ Ni kakuñaa nú jiní tuní-i. Te tú ñú'un kuti vida Dios iní-i, chí tú kájiní-i nuu máá-yá, chí ni'in iní añú-i. ¹⁹ Te ñayivi-ún, ni kayija-i jíin máá tú'un ni'in iní. Te ni kivi koyo-i jíin tú'un kuaxán ja ná kuítú iní-i sá'a-i taká tiñu chá'an. ²⁰ Ko róó jíná'an-ró, nasu súan ní káskuá'a-ró íchi Cristo. ²¹ Te súan ni kajini so'o-ró tú'un-ya, te ni kakutu'a-ró ní sá'a-ya, nátu'un ío ndaa tu'un jíin Jesús. ²² Ná cháxio-ró máá cháa tú'ú kí'in-de jíin táká tiñu ni jika-ró jíin-de ichi yatá, chí máni kuchá'an-de jíin táká tiñu ñáá sá'a-de kuní-de. ²³ Te ná ndújáá modo kájani iní-ro. ²⁴ Te ná núku'un-ró cháa jáá, ja ní kuva'a-de nátu'un káa máá Dios jíin tú'un ndaa, jíin tú'un ndoo ndija. ²⁵ Núsáá te ná sía-ro tú'un xndá'ú, te ná ká'an ndaa-ro jíin táká tá'an-ró, chí pedazo-yo kánakuni tá'an-yó. ²⁶ Nú kití iní-ro te ma sá'a-ró kuáchi. Ni ma kuá'a-ró tú'un ja kití iní-ro ondé kee ndikandii. ²⁷ Ma kuá'a-ró tú'un kukuu ja'ú jíin-ró. ²⁸ Ñayivi ní saku'ná, ma saku'ná-ga-i, chí sua ná sátiñu-i. Ná tñin-i taká tiñu va'a jíin ndá'a-i, náva'a ná ni'in-í najjín kuá'a-i nuu ñayivi kánandí'i. ²⁹ Ni iin tu'un chá'an ma kenda yu'u-ro,

chí sua ná ká'an-ro tú'un va'a ja skuá'nu tá'an, náva'a ñayivi jíni so'o-ún ná kén-doo luu iní-i sá'a. ³⁰ Nde'é-ró náva'a ma kúku'á iní Espíritu Santo Dios sá'a-ró, chí jíin Espíritu ni jaxin-ya sello róó, onde jinu kivi nákuuan-ya yóó. ³¹ Taká tu'un ua, jíin tú'un xaán iní, jíin tú'un kití iní, jíin tú'un kákanaá, jíin tú'un káan ndiva'a, ná cháxio-ró jíin táká tiñu jító u'u tá'an. ³² Chí sua ná kúmaní-ro jíin tá'an-ró. Ná kúndá'ú iní-ro tá'an-ró. Ná sá'a-ró túká'nu iní-ro núu tá'an-ró, nátu'un ni sá'a Dios tuká'nu iní-ya núu-ro sikí Cristo.

5 Te róó, ná ndáku-ró Dios nátu'un se'e máá-yá ja maní jíin-yá. ² Te kaka kuu-ró jíin tú'un kúndá'ú iní, nátu'un ni kundá'ú iní Cristo róó, te ni soko-yá máá-yá ja sikí róó, te ni ja'an asun-yá ni soko-yá máá-yá ja ní ja'a-ya máá-yá nuu Dios. ³ Ko tu'un téné, jíin táká tu'un chá'an, xí tú'un too iní, ni ma ndátu'ún-ró súan jíná'an-ró, chí tú súan kásá'a ñayivi ndóo. ⁴ Ni ma kóo tu'un chá'an, ni tu'un ñáá, ni tu'un ndiyi, chí túu sá'a luu. Chí sua ná nákuatá'ú-ró. ⁵ Chí a kájiní-ro já ío ndaa tu'un yá'a, ja ní iin ñayivi kájika téné, xí já kásá'a chá'an, xí já too iní (chí iin-ni kúu-ún jíin já kájatñu nuu ndosó), tú nani'in tá'ú kúti-í ndívi-i iní ñuu nuu tá'ú Cristo tiñu jíin Dios. ⁶ Koto-ró, ma xndá'ú ni iin-i róó jíin tú'un sáni, chí ja sikí táká tu'un yá'a te cháa tu'un kití iní Dios sikí táká-i ja tú kájandatu-i. ⁷ Ma kivi nduu-ro jíin-i núsáa. ⁸ Chí kivi sáá, ni kaichaku-ro sikí ñúñáa, ko vina, a káichaku-ro sikí ñúndijin nuu máá Jító'o-yo. Ná káka kuu-ró nátu'un kájika kuu ñayivi ñúndijin núsáa. ⁹ Chí tiñu sá'a Espíritu kúu taká ja vá'a, taká ja ío ndaa, taká ja ío ndija. ¹⁰ Ná ndúkú víi-ro táká ja kúsi iní máá Jító'o-yo sá'a-ró. ¹¹ Te ma kivi nduu-ro jíin tiñu ñúñáa ja tú ni'in tiñu, chí sua ná kána jíin-ró núu. ¹² Chí kúka nuu-yo ká'an-yo tiñu kásá'a sa'í-i. ¹³ Ko taká tu'un ja á ni tu-

un nuu, jiní ndijin-yo núu sá'a luz, chí luz kúu ja kíni'in ndijin taká-ni. ¹⁴Ja yúan ká'an: Róo ja kákixi, natá'ú núu-ro, ná ndúko-ro má'nú ndíyi, te Cristo ná stúun-ya núu-ro, áchí. ¹⁵Núsáá te ndé'é vá'a-ró ndasa kájika ñúkuún-ró, nasu natu'un chaá kánáá, chí natu'un chaá ndíchí. ¹⁶Ma stívi-ró tiempo, chí kán-dañáá kivi yá'a. ¹⁷Núsáá te ma ndúñáá xini-ro, chí sua ná júku'un va'a ini-ro naún tiñu játa'an ini máá Jító'o-yo. ¹⁸Ma kóo ká'vá-ró sikí vino, chí jín yúan te jita sáni-ró. Chí sua ná kútú Espíritu ini-ro. ¹⁹Te ka'an jín tá'an-ró jín salmo, jín yáa máa-yá, jín yáa Espíritu. Te ichi iní añu-ro ná káta-ró te ná chínú'un-ró máá Jító'o-yo. ²⁰Te nene nakuatá'ú-ró núu máá Táa-yo Dios sikí taká-ni, jín sí'ví máá Jító'o-yo Jesucristo.

Tu'un kuandatu-yo núu tá'an-yó

²¹Te kuandatu-ro núu tá'an-ró, chí káchiñú'un-ró Dios. ²²Te ñasíí, ná kuándatu-ña núu yíi máá-ña, natu'un nuu máá Jító'o-yo. ²³Chí yíi kúu xini ñasíí, natu'un Cristo kúu-ya xini tiku'ni. Te máa-yá kúu I'a náma-ún. ²⁴Chí natu'un tiku'ni kájandatu-i nuu Cristo, suni súan ñasíí ná kuándatu ndí'i-ña núu yíi máa-ña. ²⁵Te róo yíi jíná'an-ró, ná kúndá'ú ini-ro ñasíí-ro, natu'un ni kúndá'ú ini Cristo tiku'ni-ya. Te ni ja'a-ya máa-yá ja tiku'ni-ún, ²⁶náva'a nasándoo-ya, te nakacha-ya-ún jín máá tú'un, natu'un ini nuu ndúndoo jín ndúcha, ²⁷náva'a koo ñin tiku'ni luu kundij nuu máa-yá, ja tú kundiso cha'an, ni tú tí'yi, ni ñin ja súan, chí sua ná kóo ndoo, ma kúnchaá cha'an. ²⁸Suni súan taká yíi, níni ná kúndá'ú ini-de ñasíí máa-de, natu'un jín máa-de. Chí chaá kúndá'ú ini-de ñasíí-de, máa-de kúndá'ú ini-de. ²⁹Chí tú ni ñin chaá jító u'u-de máa-de, chí sua skée-dé te jító ñúkuún-de máa-de. Suni súan sá'a Cristo jín tiku'ni-ya. ³⁰Chí natu'un pedazo

máa-yá kákuu-yó, yiki-yá, kuñu-ya. ³¹Ja yúan skéndo chaá táa-de náa-de, te kétá'an-de jín ñasíí-de, te ñin-ña kákuu ndendú-de. ³²Yíi xaan káa tu'un sa'í yá'a. Ko ruu, chí cuenta sikí Cristo jín sikí tiku'ni ká'an-ri. ³³Ko ná ñin ná ñin róo, ná kúndá'ú ini-ro ñasíí máa-ro, natu'un kúndá'ú ini-ro máa-ro. Te suni ñasíí, ná kóo ja jínú'un-ña núu yíi-ña.

6 Hijo, kuandatu-ro núu táa-ro, nuu náa-ro sikí máá Jító'o-yo, chí yúan kúu ja vá'a sá'a-ró. ²Chí ya'á kúu xna'an-ga tu'un ja ndíso ta'u, ni tá'ú-yá tiñu: Koo ja jínú'un-ró núu táa-ro núu náa-ro, ³náva'a ná kéndoo va'a-ró, te ná'an kúchaku-ro iní ñuyívi yá'a. Achí. ⁴Te róo, táa jíná'an-ró, ma skití-ro iní se'e-ró jíná'an-i, chí sua ka'nu-ro-í, te stá'an-ro núu-í sikí máá Jító'o-yo. ⁵Róo mozo jíná'an-ró, kuandatu-ro núu patrón-ro ñuyívi yá'a, jín tú'un jínú'un, jín tú'un yú'ú, jín tú'un koo kájí iní añu-ro, natu'un nuu Cristo. ⁶Ma sá'a-ró tiñu ja kúsi iní ñayívi ndé'é-i nuu, chí sua sá'a-ró natu'un mozo Cristo. Te kuu ini-ro sá'a-ró já játa'an ini Dios. ⁷Te jín iní jín añu-ro kuátíñu-ró. Te kani ini-ro já núu máá Jító'o-yo játtíñu-ró, nasu núu ñayívi. ⁸Chí a kájini-ro já nú tiñu va'a sá'a ñin ñin-ró, jín yá'á te nani'in-ro yá'u-ró núu máá Jító'o-yo, vasa mozo xí cháa jka kuu ndicha-ña. ⁹Te róo patrón jíná'an-ró, suni súan sá'a-ró jín-i, te ma síyú'ú-ro-í, chí a kájini-ro já ío Jító'o máa-i jín máa-ró ondé andívi, te ñin núu-ni ndíto-ya taká ñayívi.

Ná kúkútu-yo jín taká tu'un Dios

¹⁰Te ñin-ña tu'un ío, ñani máni: Ná kuñi ni'in-ró jíná'an-ró sá'a máá Jító'o-yo jín fuerza sátiñu máa-yá. ¹¹Ná kúkútu-ro jín taká tu'un Dios náva'a ma káka yátá-ró sá'a ja'ú ja ndúkú tñin yátá róo. ¹²Chí nasu kájatá'an-yó jín cháa yíi niñi jín kúñu, chí sua jín já kákuñá'nu, jín já kátijñ so'o, jín taká

jito'ō ñuyivi yá'a, ja kátátú tíñu ñuñáa yá'a, jíin táká tachí ñáá kájika nuu tachí. ¹³Núsáa te ná kúkútu ndí'i-ró jíin táká tu'un Dios, nává'a ma káka yátá-ró kivi ío tundó'o. Te kundij ni'in-ró ondé nú ni ndí'i ni jinu ni sá'a-ró. ¹⁴Núsáa te kuiñi ni'in-ró jíná'an-ró. Te chivá'a-ró tú'un ndaa, nátu'un ná kúnu'ni sánchii-ró. Te ná kú'un-ró tú'un skéndoo ndaa-ya róó, nátu'un iin su'nu káa. ¹⁵Te ná kí'vi-ró tú'un va'a tu'un vindáa vinené, nátu'un ndijan iní ja'a-ro. ¹⁶Te ío iin-na tu'un kánúú: Jíin tú'un kándija te kasu-ro máá-ró, nátu'un iin nuu tú'ma-ró, chi jíin yúan te kuu nda'va ndí'i-ró yáá ñú'un ja skée ja'ú nátu'un ndua. ¹⁷Te ná kú'un-ró tú'un nama róó, nátu'un kachíní káa. Te nátu'un machete, kuatíñu-ró tú'un Espíritu, chi yúan kúu tu'un Dios. ¹⁸Te nene kakan ta'u-ro te ka'an nda'ú-ro jíin-yá, te ná kakán ta'u-ro sá'a máá Es-

píritu. Te ja yúan ná kóo ndito ini-ro, te ja'a táká ñayivi ndóo ná kakán ta'u-ro, te ná ka'an nda'ú-ro. ¹⁹Te suni ka'an-ro ja'a-rí, nává'a ná chúndéé ini-ri ndika-ri yu'u-rí kani-ri tu'un va'a tu'un sa'í-ya, ²⁰te ka'an vatu máá-rí ndasa kánúú ka'an-ri, chi ja sikí tú'un-ún jika kuu-ri, te nú'ni-ri. ²¹Tíquico kúu cha jatíñu te skíkuu va'a-de tíñu máá Jíto'o-yo, te mani-yo jíin-de. Te suni kastu'un-de nuu-ro ndasa kua'an tíñu jiku-ri jíin, nává'a kuni ndí'i-ni-ró. ²²Máá ja yúan-ni tájí-rí-de kujaa-de nuu-ro, nává'a kuni-ro ndasa kakuu-ri, te ndundéé iní añú-ro sá'a-de. ²³Tu'un kuaká'nu ini, jíin tú'un kúndátú ini, jíin tú'un kándija, ja kii nuu máá Táa-yo Dios jíin núu máá Jíto'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin táká ñani-yo. ²⁴Tu'un luu ío ini-ya ná kóo jíin táká ñayivi maní ndíja-i jíin Jíto'o-yo Jesucristo. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN
PABLO A LOS FILIPENSES

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA
SAN PABLO APOSTOL NUU
ÑAYIVI NUU FILIPOS

1 Máá-rí kákuu Pablo jíin Timoteo, mozo Jesucristo, te káchaa-rí tutu yá'a nuu táká ñayivi ndóo kákandíja nuu Cristo Jesús, ja káxiyúkú-i iní ñuu Filipos, jíin núu cháa ja kándito-de-i, jíin núu cháa kájatíñu nuu-í. ²Tu'un luu ío iní, jíin tú'un kuaká'nu iní, ja kíi nuu máá Taa-yo Dios jíin núu máá Jíto'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró.

Ja ní nakuatá'ú Pablo nuu Dios

³Nakuatá'ú-rí nuu Dios máá-rí ndita'an jínu ja núku'un iní-rí róo jíná'an-ró. ⁴Nú jikán ta'u-rí, te nene kúsiñ iní-rí jikán ta'u-rí ja róo jíná'an-ró. ⁵Chi ní chindéé tá'an-ró jíin-rí skáka-yó tú'un va'a onde kivi xnáñúú, te onde vina. ⁶Te jáni ndija iní-rí ja sjínu ná'in-yá tíñu va'a ja ní skéj'á-yá jíin-ró, te súan kuku-ga-ya jíin onde kivi ndíi Jesucristo. ⁷Te suni ío va'a ja súan nákan iní-rí ja kúu taká róo, chi nú'un iní añu-rí ja kúu róo, chi ní kani'in táká-ni yóo tu'un luu ío iní-ya, te káchindéé tá'an-ró jíin-rí kivi kánde-rí vekaa jíin ja káka'an-yo ja'a tú'un va'a jíin ja káxndeá-ga-yo. ⁸Chi Dios kúu testigo-rí ja jini-ya ná ku'a kúu iní-rí ja kúu taká róo, jíin ja maní-rí jíin-ró, nátu'un maní Jesucristo jíin-ró. ⁹Te jikán ta'u-rí ya'á. Kuní-rí ja ná kúnda'ú-ga iní-ro tá'an-ró, te ná skuá'a-ga-ro júku'un-ga iní-ro tú'un-ya, te nde'é-ró ndéja ío va'a, ¹⁰náva'a kuu kuatú'un-ró máá ja vá'a, te suni náva'a ná kóo káji iní-ro, te tú nakuxndíi-ya síkí-ro kivi ndíi Cristo, ¹¹te suni náva'a ná kúkútu-ro jíin tíñu ndaa sá'a

Jesucristo. Jiañ kúu ja nákana jaa-yó Dios, jíin ja ká'an jíin'ún-yó jíin-yá.

Modo ni jika máá tú'un va'a

¹²Ñáni, kuní-rí ja ná kuní-ro ná tundó'o ni ta'an-rí, chi ni jicha-ga tu'un va'a ni sá'a. ¹³Te taká ñayivi ká'io iní palacio, jíin sáva-ga-i, ni kajini tu'un-i ruu ndasa kánde-rí vekaa ja síkí Cristo. ¹⁴Te kuachi ja núni-rí kánde-rí vekaa, yuán ní kayija iní sava ñani-yo ja káchiñ'ún-de máá Jíto'o-yo. Te ni kachundéé téyíi-ga iní-de kájani-de tu'un va'a, te tuká káyu'ú-de. ¹⁵Ndaa, chi sava ñayivi, kájani-i tu'un Cristo síkí tú'un kuásún iní, jíin ja kástátá'an-i. Ko sava-i, suni kájani-i tu'un síkí ja ká'io va'a iní-i. ¹⁶Te sava-i kájani-i tu'un Cristo ja skuikín-ni-i tixin, te tú ndija-i, chi kákuni-i ja xndeá-ga-i tundó'o vekaa síkí-rí. ¹⁷Ko sava-i kájani-i tu'un va'a chi kúnda'ú iní-i ruu, te a kájini-i ja ndúkú íchi-rí ka'an-rí ja'a tú'un va'a. ¹⁸Tú naún sá'a núsáa, chi taká-ni modo jichá tu'un Cristo, vasa káka'an síkí-i, xí ká'an ndaa-i. Te ya'á kúu ja kúsiñ iní-rí sá'a, te ni ma ndíi kuti ja kúsiñ iní-rí. ¹⁹Chi jini-rí ja ya'á kúu ja náma ruu, jíin ja kájikan ta'u-ro, jíin ja chindéé chítuu Espíritu Jesucristo ruu. ²⁰Chi núkuu iní-rí, te kuní ndásí iní-rí, ja má kúka nuu kúti iní-rí, chi sua ná chundéé téyíi iní-rí, náva'a ná ndúñá'nu Cristo sá'a máá-rí vina, nátu'un ní ní kii-rí, te vasa ná kúu-rí xí kúchaku-rí. ²¹Chi ja chakú-rí kúu ja jika-rí jíin máá Cristo, te ja kúu-rí kúu ja ní'in-gá-rí. ²²Ko nú kuchaku-ga-rí, te súan ní'in-rí síkí taká tíñu ni sá'a-rí tú jini-rí ndé ichi tíin-rí vii. ²³Chi mañú ndéndúú tu'un yá'a kánde ni'in-rí. Te kúu iní-rí no'on-rí kunchaa-rí jíin Cristo. Yuán kúu máá ja vá'a xaan-gá. ²⁴Ko ja ná kúchaku núu-ga-rí kúu ja kánúú-gá ja síkí róo jíná'an-ró. ²⁵Súan jáni ndija iní-rí. Yuán kúu ja jini-rí ja kúkuu-ga-rí jíin-ró jíná'an-ró, náva'a ná kándíja

va'a-ga-ro, te kusii-gá ini-ro. ²⁶Náva'a kusii-gá ini-ro jíná'an-ró jíin Cristo Jesús ja sikí rúu, chi jaa tuku-ri nuu-ro. ²⁷Máni ná káka kuu va'a-ró jíná'an-ró, nátu'un kánúú máá sikí tú'un va'a Cristo, náva'a vasa ná jaa-ri te kuni-ri nuu-ro, xí vasa ná kúnchaa jíká-rí, ko kuni tu'un-ri róó ja ká'jin ni'in-ró jíin fin-ni xini, te jíin já fin ká'nu-ni kásatiñu ni'in-ró sikí tú'un va'a ja kákandíja-yó. ²⁸Te ma yú'ú kuti-ro sá'a ja kájito u'u róó, chi yuán kúu tu'un ja náa íi máá jíná'an, ko róó, a kaku-ró jíná'an-ró, chi ya'á sá'a Dios. ²⁹Chi ni ja'a Cristo uu tu'un nuu-ro jíná'an-ró. Nasu máá fin ja ná kándíja-ró núu-yá, chi suni ja ná ndó'o-ró já sikí máá-yá. ³⁰Te suni kándo'o-ró nátu'un ni kajini-ro já ndó'o-ri, te vina a ni kajini tu'un-ró já jiku jíin-rí.

Ja ní sásúchí-yá máá-yá

2 Núsáá te jíin tú'un ndéé ío ini Cristo, jíin tú'un kúndá'ú ini-ya yóó skandá-ya róó, jíin tú'un ja ká'jo in núu-ró iní máá Espíritu, jíin tú'un maní ini-ro jíin-i, jíin já jito ndá'ú-ro núu-í. ²Jíin táká tu'un ya'a ná kúkuu-ró, náva'a kusii xáan ini-ri. Te in-ni ná kaa xini-ro. Te in-ni ná kúndá'ú ini-ro tá'an-ró. Te in-ni ná kóo ini-ro jíin fin-ni ná káni ini-ro. ³Tú ni in ndatñu sá'a-ró já kuátá'an-ró, xí já sávi-xi-ro máá-ró, chi sua ná kóo súchí ini-ro jíná'an-ró, te ná táva-ro cuenta ja vá'a-ga kúu tá'an-ró vásá máá-ró. ⁴Te ma kóto-ró tñu ja kúu máá-ró jíná'an-ró, chi suni ná kóto-ró tñu ja kúu tá'an-ró. ⁵Ná káni ini-ro jíná'an-ró nátu'un ni jani ini Cristo Jesús. ⁶Te máá-yá ni kaa-ya nátu'un Dios, ko tú ní ndío ini-ya já jíin fuerza nduu in núu-yá jíin Dios. ⁷Ko ni sía-ya máá-yá, te ni nduu-ya nátu'un kándaa mozo, ni kaku-ya nátu'un jito chaa. ⁸Te nuu ní kenda-ya nátu'un jika chaa, te ni sásúchí-yá máá-yá. Te ni jandatu-ya ondé ni ji'i-ya, vasa ni ji'i-ya

jiká cruz. ⁹Ja yuán ní nduñá'nu luu xaan-ya ni sá'a Dios, te nuu Jesús ni ja'a Dios in s'ví kánúú núu táká-ga s'ví. ¹⁰Náva'a jíin s'ví Jesús ná júkuini jítí táká ja ká'jin ini andíví, jíin já ká'jin nuu nū'un, jíin já ká'jin chi nū'un, ¹¹te taká yu'u ka'an ndaa ja Jesucristo kúu máá Jíto'o. Yuán kánakana jaa-ún máá Táa-yo Dios. ¹²Ñáni máni, nene nátu'un ni kajandatu-ro núu-rí kivi ní kandi-ri nuu-ro, te suni súan va'a-ga ni kasá'a-ró vina vasa jíká ní kanchaa-ri, núsáá te vina ná sátiñu va'a-ró náva'a ná kée va'a ja náma-ró máá-ró. Te jíin tú'un yú'ú, tu'un kisi-i róó, ná sá'a-ró. ¹³Chi Dios kúu I'a sátiñu jíin-ró náva'a ná sá'a-ró ndasa kuni maá-yá, jíin ndása kúsi iní máá-yá. ¹⁴Ma kútuku ini-ro jíin tñu kásá'a-ró, ni ma kánaá-ro jíin tá'an-ró. ¹⁵Náva'a tú naún náku-xndí-ya sikí-ro. Te ma kivi nduu-ro jíin tñu nāá. Te kuu-ró sé'e Dios, ñayivi tú cha'an, vasa kájika kuu-ró má'nú ñayivi yákua yo'o ini, jíin má'nú ñayivi ní'in ini. Te ma'nú ñayivi-ún kástuun-ro nátu'un lám-para ini ñuyivi. ¹⁶Kutiin ni'in-ró tú'un ja kúchaku-ro jíin, náva'a kusii ini-ri kivi ndíi Cristo. Yuán-na te kuni-ri ja ná tú ní jika kuu sáni-ri, ni tú ní kána sáni tain-rí. ¹⁷Te nú ni jati niñi-rí ja ndúkú-rí skándíja-ga-ri róó, yuán kúu nátu'un ni soko-rí máá-rí nuu-yá. Yuán kúsi iní máá-rí, te suni kúsi ini-ri onde jíin táká róó jíná'an-ró. ¹⁸Te suni súan ná kúsi iní máá-ró jíná'an-ró, te ná kúsi ini-ri onde jíin rúu.

Tu'un Timoteo jíin Epafrodito

¹⁹Ko nūkuu ini-ri ja ná kuá'a máá Jíto'o-yo Jesús tu'un, te táji yachí-ri Timoteo jaa-de nuu-ro, náva'a ná ndúndéé ini-ri nú ni jini-ri ndasa ká'jo-ró. ²⁰Chi tú kuti ingá chaa ío ya'a ja fin-ni xini kúnava'a jíin-rí nátu'un máá-de, ja kuitú iní koto nūkúun róó. ²¹Chi taká-de kándúkú-de ja kúu máá-de, ko nasu ja

kúu Cristo Jesús. ²²Ko a ni kajini-ro já bueno sá'a Timoteo. Natu'un se'e jíin táa-i, suni súan ni kuu játiñu-de jíin-rí jáni-de tu'un va'a. ²³Núsáá te nūkuu iní-ri táji-rí chaá yá'a jaá-de nuu-ro, te nú ni jini-ri ndasa kua'an tiñu jíku-ri jíin. ²⁴Te jáni ndija iní-ri ja kuá'a máá Jító'o-yo tú'un, ja súni máá-rí jaá yachi-ri nuu-ro. ²⁵Ko ni jani iní-ri ja kánúú táji-rí ñani-ri Epafrodito jaá-de, chi chaá sátiñu jíin-rí kúu-de, te chíndéé tá'an-de jíin-rí. Te suni ndajá'a máá-ró ní kuu-de sáá. Te suni játiñu-de nuu-rí taká nuu nándi'i-ri-de. ²⁶Chi ni kuu xaan iní-de ja kuní-de nuu-ro jíná'an-ró núú. Te ni kuku'á iní-de, chi a ni kajini tu'un-ró já ní ku'u-de. ²⁷Chi jandáa ni ku'u-de ja á yani kuu-de núú, ko Dios, ni kundá'ú iní-ya-dé, ko nasu máá ñin-de, chi onde ruu, náva'a tú kaa-ga kuku'á iní-ri núú. ²⁸Núsáá te jítú iní-ri ni táji-rí-de kujaa-de nuu-ro, náva'a ná kuní-ro núú-dé jíná'an-ró. Te ndusii túku iní-ro, te ruu tuká nduku'á ndásí iní-ri. ²⁹Núsáá te kuatá'ú-ró-de, chi kándíja-de nuu máá Jító'o-yo, te ná kóo sii iní-ro, te ka'an jíñú'ún-ró jíin cháa ja kándaa ná-tu'un kaa-de. ³⁰Chi a yani kuu-de núú, ja sikí tiñu máá Cristo. Te vasa ní jí'i-de ko a ni skíkuu-de tiñu ja tú ní sjiñu máá-ró já kúu ruu.

Ná sikí ndúkú ndéé-yó

3 Te ñin-na tu'un ío ñani. Ná kúsii iní-ro jíin máá Jító'o-yo. Chi ruu, jandáa, tú kúníni iní-ri chaa-ri suni suni-ni tu'un-ún nuu-ro, ko súan ío seguro-ga ja kúu róó. ²Ma kóto-ró núu tí'ina. Ma kóto-ró núu ñáyivi kásá'a tiñu ñáá. Ma kóto-ró núu cháa ni kaxiti ndúy. ³Chi yóó kákuu chaá ni kaxiti ndúy ndija. Te jíin iní jíin añú-yo káchiñú'ún-yó Dios. Te kákusii iní-yo jíin Cristo Jesús. Chi tú káchiñú'ún-yó máá-yó. ⁴Te nú ndé chaá jáni iní-de ja kúu chiñú'ún-de máá-de, te suni

ruu ví'i-gá sá'a-ri núú, chi suni ruu chiñú'ún-rí máá-rí nú súan ío núú. ⁵Chi ni xiti ndúy ruu nuu uná kivi. Te suni tata Israel kúu-ri. Te suni tá'an tata Benjamín kúu-ri. Te suni hebreo se'e hebreo kúu-ri. Te suni ni chiñú'ún-rí ley ja káchiñú'ún fariseo. ⁶Te ni jítú iní-ri ni chindikín-ri tiku'ni ni sá'a ndíva'a-ri jíin-i. Te tú ní náku'ndíi ni ñin ley sikí-rí, chi ni skíkuu ndaa-ri. ⁷Ko taká tiñu ja kúndéé-rí jíin núú, tú sá'a-ri cuenta jíin-ún vína, chi va'a-ga ná náa-ún, te ná chíñú'ún-rí Cristo jáni iní-ri. ⁸Te jandáa, chi jáni iní-ri ja va'a-ga ná náa taká tiñu-ún, náva'a ná kuní va'a-ri ja kúu tu'un Jító'o-ri Cristo Jesús, chi jian kúu ja kánúú-gá. Te ja sikí máá-yá ni xnáa-rí taká tiñu, te jáni iní-ri ja máni kuayo kúu. Súan sá'a-ri náva'a kundéé-rí najaa-ri nuu Cristo, ⁹te ná va'a ñin kivi te a jini-ri ja kánde-ri chi Cristo. Ko nasu já sánda-ri máá-rí jíin ley, chi sua ja kéndoo ndaa-ri sá'a Dios jíin tú'un kándíja-ri, chi kándíja-ri nuu Cristo, ¹⁰náva'a kuni va'a-ri nuu-yá, te kuni-ri ndasa káa fuerza naschakú-ya yóó, te suni ndo'o ta'an-ri jíin-yá, te suni nduu-ri natu'un káa máá-yá jíin tú'un ja ní jí'i-ya. ¹¹Chi sanaa te súan kundéé-rí nachaku-ri ma'ñú ndíyi. ¹²Te chá'an-ga kundéé-rí, ni té chá'an-ga yija-ri. Ko ndúkú ndéé-rí kua'an-ri náva'a ná ní'in-ri tu'un-ún, chi ja yúan kúu ja ní ní'in Cristo Jesús ruu. ¹³Ñani jíná'an-ró, ruu na tú sá'a-ri cuenta ja á ni kundéé-rí jíin. Ko máni xnáa-rí iní-ri taká ja ní kuu ichi yatá, te skáa-ga-ri ichi núu-rí kua'an-ri jíin. ¹⁴Te ndúkú ndéé-rí kua'an-ri ná jaá-ri onde nuu ío ku'a, náva'a kundéé-rí ní'in-ri premio ja kuá'a Dios, chi kana-ya xini-rí ki'in-ri ichi nínu onde jíin Cristo Jesús. ¹⁵Te ndé yóó ni yija-yó, te súan ná kóo xini-yo núsáá. Te nú ndé róó sñin xini kánava'a-ró, suni ya'á ná stá'an Dios nuu-ro. ¹⁶Ko nú ndasa ni kundéé-yó ní skuá'a-yó, súan ná

káka-yó, te suni iin-ni ná kóo xini-yo. ¹⁷Náni, ná ndáku-ró rúu jíná'an-ró, te kunchaa nuu-ro ñayivi kájika súan ná-tu'un ichi ní stá'an-ri nuu-ro. ¹⁸Chí kua'a ñayivi kájika kuu-i ichi ñáá, te tini jínu ni jani-ri tu'un ñayivi yúan nuu-ro. Te suni ká'an ndé'e-ri jín-ró vína, ja máa-i kákuu ñayivi kájito u'u-i tu'un ja ní j'i'i Cristo jika cruz. ¹⁹Te iin kivi te naa íi ñayivi-ún, te ndi'i-i. Chí máni chínú'ún-i toko-í. Te kúsií iní-i jín tú'un ja kúka nuu iní-i sá'a núú. Te kaní iní-i ndé'é-i nuu ndátínu ío iní ñuyivi. ²⁰Ko ñuu máa-yó kúu onde andívi. Te suni onde yúan káindatu-yó ndíi máá Jító'o-yo Jesucristo, I'a nama yóo. ²¹Te máá I'a-ún, nasama-ya yíki kúnu ndá'ú-yo, náva'a nduu nátu'un kaa yiki kúnu ndíi ncháa máa-yá. Chí Dios kúu ka'nu-ya táká ja ío, te suni jín fuerza-ya sá'a-ya-ún.

Nene ná kúsií iní-yo

4 Náni máni jíná'an-ró, súan ná kuíni ni'in-ró jín máá Jító'o-yo, chí kúu iní-ri róo, te kúsií iní-ri jín-ró, te róo kúu nátu'un premio-ri. ²Te ká'an nda'ú-ri jín Evodia, te ká'an nda'ú-ri jín Síntique ja ná kóo iin-ni xini-ñá jíná'an-ña, nátu'un kuní máá Jító'o-yo. ³Te nuu róo Timoteo, suni ká'an nda'ú-ri jín-ró, chí cháa ni chindéé tá'an va'a jín-rí kúu-ró, te ná kuá'a núu-ró ndá'a núu ñá'an yá'a, chí ni kasátínu ni'in-ña jín-rí ni jani-ri tu'un va'a sáá, te suni onde jín Clemente jín sáva-ga ñayivi kásátínu jín-rí, chí s'ví ñayivi yúan a káyoso núu lista ñayivi kúchaku ní káni. ⁴Nene ná kúsií iní-ro jíná'an-ró núu máá Jító'o-yo. Inga jínu ká'an-ri jín-ró: Ná kúsií iní-ro. ⁵Ka'an mani-ro jíná'an-ró náva'a ná kuichá tu'un ki'in nuu táká ñayivi ja súan kaa máa-ró. Máá Jító'o-yo a ni kuyani-ya. ⁶Ma nándi'i iní-ro sikí ní iin. Ko ná ká'an-ro jín Dios onde jín tú'un kánakuatá'ú-ró, jín tú'un kájikan ta'u-ro, jín tú'un káka'an nda'ú-ro, ná-

va'a ná kuní-ya ndéja kuní máa-ró. ⁷Yúan-na te Dios kua'a-ya tú'un vindáa vinené iní añú-ro jín xini-ro. Vasa tú kájuku'un iní-ro ndasa sá'a-ya-ún, te koto-ya róo onde jín Cristo Jesús. ⁸Náni, máá iin-na tu'un ío. Tu'un yá'a ná kúndee xini-ro: Taká tu'un ndija, taká tu'un jínú'ún, taká tu'un ndaa, taká tu'un ndoo, taká tu'un maní iní, taká tu'un ja játú'ún-i, taká nuu ío ja va'a, jín táká ja kúu nakana jaa-yó-yá sá'a, yúan ná núku'un iní-ro. ⁹Taká tu'un ja ní kakutu'a-ró, jín tú'un ni kani'in-ro, jín tú'un ni kajini so'o-ró, jín tínu ni kajini-ro sá'a máa-rí, taká yúan ná sá'a máa-ró. Yúan-na te máá Dios, I'a já'a tu'un vindáa vinené, koo-ya jín-ró. ¹⁰Ko kúsií xáan iní-ri jín máá Jító'o-yo, chí vina, vasa kuéé, ko ni kanuku'un iní-ro, te ni kachindéé-ró rúu. Chí súan sá'a-ró kuní-ro núú, ko tú ní ío modo. ¹¹Nasu já ndá'ú tá'an-ri ká'an-ri, chí ruu, a ni skuá'a-ri kaan-ri jín nú ndasa-ni tá'an-ri. ¹²Jini-ri kuchaku ndá'ú-ri, te jini-ri kuchaku kúká-rí. Ndi'i ni skuá'a-ri, te a ni kaan-ri jín táká, nú ja ndá'a chii-ri, nú ja yíta'an nuu-rí, nú ja kúnavá'a kua'a-rí, xí já tá'an ndá'ú-ri. ¹³Ndi'i-ni kúu sá'a-ri, chí máá Cristo já'a-ya fuerza iní-ri. ¹⁴Ko bueno ni sá'a-ró já ní jito ta'an-ro túndó'o jín-rí. ¹⁵Te róo, ñayivi núu Filipos, suni a kájini-ro já ní iin tiku'ni tú ní kájito tá'an jín-rí ja kuá'a yaku najín kúta'u-rí, chí máni róo jíná'an-ró onde kivi ní kejá'a-rí jáni-ri tu'un va'a ná ni kenda-ri vai-ri nuu Macedonia. ¹⁶Chí onde ná kándeé-ga-ri nuu Tesalónica ni katájí-ró yakú ja jínu ñú'ún-rí, ni jaa iin uu jínu. ¹⁷Nasu ndúkú-rí ja kuá'a-ró núu-rí núú, chí ndúkú-rí ja ná ndeá-ga ta'u-ro núu-yá. ¹⁸Te a náva'a-ri taká ja jínu ñú'ún-rí, te sobra-ga ío. Te a ñú'un chítu iní nda'a-rí, chí ni ni'in-rí ja ní katájí-ró vái jín Epafródito. Te kúsií iní Dios sá'a, chí nátu'un ni kasoko vá'a-ró núu-yá, te asun já'an. ¹⁹Te

Dios máá-rí, ná nákuá'a-ya núu-ro táká ja nándí'i-ró, chí kúká máá-yá jíín tú'un ja vá'a ja lúu ío iní Cristo Jesús. ²⁰ Te nuu máá Taa-yo Dios ná nákana jaa-yó-yá ní káni ní kúíá. Súan ná kóo. Amén. ²¹ Ná sándéé iní taká ñayivi ká'io ndoo ní sá'a Cristo Jesús, achí-ro kúni-i. Te

ñani-yo já káxiukú jíín-rí yá'a káka'an ja ná sándéé iní-ro jííná'an-ró. ²² Te taká ñayivi ndoo káka'an-i ja ná sándéé iní-ro jííná'an-ró. Te ní kaa-ga káka'an ñayivi káxiukú vé'e César. ²³ Tú'un luu ío iní máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kóo jíín táká róo jííná'an-ró. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL SAN
PABLO A LOS COLOSENSES

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA
SAN PABLO APOSTOL NUU
ÑAYIVI NUU COLOSAS

1 Máá-rí Pablo kúu apóstol Jesucristo, chī súan nī jata'an inī Dios. Te jín nānī-yo Timoteo, ²káchaa-rī tutu yá'a nuu ñayivi ndóo, jín núu nānī-yo kákandija nuu Cristo ja káxiukú-i inī nuu Colosas. Tu'un luu jín tú'un kuaká'nu inī ío inī máá Taa-yo Dios, jín inī máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kóo jín-ró jíná'an-ró.

**Tu'un nī jikan ta'u Pablo
nuu Dios ja'a máa-i**

³Nene kájikan ta'u-rí ja'a róo jíná'an-ró. Te kánakuatá'ú-rí nuu Dios Taa Jító'o-yo Jesucristo. ⁴Chi nī kajini tu'un-rí róo ja kákandija va'a-ró nuu Cristo Jesús, jín ndasa kájito ndá'ú-ro núu táká ñayivi ndóo, ⁵chī kánukuu inī-ro ní'in-ro ja yíva'a onde andíví. Tu'un yúan a nī kajini tu'un-ró, chī súan ká'an ndaa tu'un va'a. ⁶Chi tu'un-ún, a nī ja nuu-ro jíná'an-ró, nátu'un nuu ní ñuyívi, chī ní'in tínu te ndeá kua'an, suni nátu'un nī sá'a jín-ró onde kivi ní kajini so'o-ró. Te nī kajiku'un ndija inī-ro tú'un luu ío inī Dios, ⁷nátu'un nī kutu'a-ró ní sá'a Epafra. Mozo ta'an jín-yó kúu-de. Te kúmani-yo jín-de. Te chaa-ún játtínu va'a-de nuu Cristo ja sikí róo jíná'an-ró. ⁸Chaa-ún, nī kastu'ún-de tu'un-ró núu-rí ndasa kákundá'ú inī tá'an-ró sá'a Espíritu. ⁹Ja yúan rúu jíná'an-rí, suni tú kájukuiñí-rí ja kájikan ta'u-rí ja'a-ro núu-yá onde kivi ní kajini tu'un-rí tu'un-ún. Te kájikan-rí nuu-yá ja ná kuní ndí'i-ró ndasa játa'an inī máa-yá, te ná kuní-ro táká tu'un ndíchí jín tú'un júku'un va'a inī-ro sá'a

Espíritu, ¹⁰náva'a ná káka kuu luu-ró, nátu'un kuní máá Jító'o-yo, te ná kúsi va'a inī-ya sá'a-ró jín táká-ni, te nani tínu va'a júku-ró jín, ná ní'in tínu, te ná júku'un-ga inī-ro sikí Dios. ¹¹Te va'a téyíí ná yíja taká fuerza-ya inī-ro, nátu'un káa fuerza luu máa-yá, náva'a ná kóo siñ inī-ro, te ká'nu koo inī-ro, te kuandéé inī-ro. ¹²Ná nákuatá'ú-ró núu máá Taa-yo Dios ja ní chí'i-ya fuerza yóo náva'a ní'in tá'an-yo tá'u-yo jín ñayivi ndóo ja ká'jin-i nuu ndíi ncháa. ¹³Chi nī ndíin'in máa-yá yóo inī nda'a fuerza ñuñáa, te nī xndívi-ya yóo inī nuu nuu tá'ú tínu Se'e-ya, I'a maní-yá jín. ¹⁴Te Se'e-ya-ún, chī nī ñakuaan-ya yóo jín niñí-yá. Te nī sá'a-ya túká'nu inī-ya núu-yo jín kuáchi-yó.

Muestra Dios kúu Jesús

¹⁵Te Se'e-ya-ún kúu muestra Dios, I'a tú jiní ndíjin-yo núu. Te xnañúú-gá Se'e-ún, vásá táká ndatínu ja ní sá'a-ya. ¹⁶Chī jín máá Sé'e-ya-ún kúu ja ní kuva'a taká ndatínu ja ká'io andíví, jín ja ká'io inī ñuyívi ja jiní-yo núu jín ja tú jiní-yo núu, kúu nuu tá'ú tínu, kúu nuu kúñá'nu, kúu ja kátíin xini, kúu ja kándiso tínu. Ndi'i nī kuva'a nī sá'a Dios jín máa-yá, te kúu cuenta máa-yá. ¹⁷Máa-yá ío xna'an-ga vásá ní kuva'a taká ndatínu, te taká ndatínu tíin ní'in máa-yá. ¹⁸Te máa-yá kúu xini tiku'ní, te nátu'un yiki kúnu-ya kúu-ún. Máa-yá kúu nuu kéjá'á, te máa-yá nī nachaku xna'an-ga ma'ñú ndíyi, náva'a kuñá'nu-ga-ya núu táká-ni. ¹⁹Chi nī kusí iní máá Dios ja ñú'un tá'an ká'nu-ni-ya jín máá Sé'e-ya, ²⁰náva'a naketa'an taká-ni jín Dios sá'a-ya jín máá Sé'e-ya. Te jín niñí Sé'e-ya, I'a nī ndo'o jika cruz, te ná kóo paz sá'a-ya sikí máá ja ká'io inī ñuyívi jín ja ká'io andíví. ²¹Te suni súan nī sá'a Se'e-ya jín-ró, chī sñ sikí ní ká'jin-ró sáa, chī nī kajito u'u-ro-yá, te máni tínu ñáa nī kasá'a-ró

núú. Ko vina a ni naskétá'an-ya róó jíin Dios. ²² Ya'a ní sá'a-ya jíin yíki kúñu-ya já ní jíi, náva'a nasándoo-ya róó, te ma kúnchaa cha'an róó, ni ma kana jíin Dios nuu-ro hora stá'an-ya róó nuu Dios. ²³ Súan sá'a-ya nú kuiñi ni'in-ró, te kandíja ndija-ró, te ni ma násama ini-ro jíin tú'un va'a káñukuu ini-ro já ní kajini so'o-ró. Chi tu'un-ún a ni jicha ní nuyívi chíi andívi. Te ruu Pablo kúu chaá játíñu sikí tú'un-ún.

Sátíñu Pablo ja'a ñáyivi sñin nación

²⁴ Te kúsiñ ini-ri vina, chi ndó'o-ri ja sikí róó jíná'an-ró. Te skíkuu yiki kúñu-ri ja kúmani-gá ndo'o Cristo ini tikuni máa-yá, ja kúu yiki kúñu-ya, ²⁵ te suni játíñu-ri nuu-ún, chi súan ni chaá Dios tíñu sikí-ri ja'a róó, náva'a ná ká'an ndí'i-ri tu'un Dios jíin-ró. ²⁶ Yuán kúu máa tú'un sa'í ja ní yisa'í onde ná ni kej'á'á kuiá aná'an jíin ñáyivi. Ko vina a ni stá'an ndijin-ya tú'un-ún nuu táká ñáyivi ndóo máa-yá. ²⁷ Chi máa Dios súan ni kuni-ya stá'an-ya núu ñáyivi-ún, ndasa kúká káa tu'un luu ja ndíso tu'un sa'í yá'a, kua'an nuu ñáyivi sñin nación. Te tu'un-ún kúu máa Cristo kándeé ini-ro, jíin já káñukuu ini-ro núu lúu kánchaa-ya. ²⁸ Te tu'un l'a-ún kúu ja kájani-ri, te kákana jíin-ri nuu táká ñáyivi. Te jíin tú'un ndíchí kástá'an ñúkúún-ri nuu-í náva'a ná yíja va'a taká-i kuiñi-i nuu Cristo Jesús sá'a-ri. ²⁹ Te ja sikí yúan sátíñu-ri. Te ni'in sátíñu-ri jíin fuerza máa-yá. Te máa fuerza-ya-ún kúu ja sátíñu téyí jíin-ri.

2 Chi kuní-ri ja ná kuní-ro ndasa ndí'i xaan ini-ri ja sikí róó jíin sikí táká ñáyivi ká'jo ini ñuu Laodicea, jíin sikí táká ñáyivi tú kájini kuti núu-ri ndasa káa-ri, ² náva'a ná ndúndéé ini añu-i, te ñin nuu kúnchaka maní tá'an-i, te ná júku'un ndí'i ini-i taká tu'un luu-ya, náva'a kuni-i tu'un sa'í máa Táa-yo Dios te yúan kúu cuenta Cristo. ³ Chi ini nda'a

máa-yá yisa'í taká yaka tu'un ndíchí, jíin tú'un ja júku'un ini-yo sá'a. ⁴ Te tu'un yá'a ká'an-ri jíin-ró jíná'an-ró, náva'a tú ni ñin chaá xndá'ú-de róó, ja kándíja-ró ingá tu'un tñin yátá. ⁵ Chi vasa kándeé jíká máa-ri, ko nátu'un kándeé-ri jíin-ró, te kúsiñ ini-ri te ndé'é-ri tíñu va'a kásá'a-ró, chi ni'in kákandíja-ró núu Cristo. ⁶ Chi nátu'un ni kajatá'ú-ró máa Jíto'o-yo Jesucristo, súan ná káka-ró jíin-yá núsáa. ⁷ Ná nákuikñ yo'o-ro ini-ya. Te ná skuá'nu tá'an-ró sikí-yá. Te ná yíja va'a-ró jíin tú'un kándíja, nátu'un ni kutu'a-ró. Te ná ndeá-ga-ro jíin tú'un-ún, onde jíin tú'un nakuatá'ú-ró núu-yá.

Ini nda'a Cristo ncháa taká-ni

⁸ Koto va'a-ró máa-ró, náva'a tú xndá'ú ni ñin ñáyivi róó, jíin sikí tú'un ndíchí ñáa, jíin tú'un vixi sáni, nátu'un ío tanínu chaá, modo kásá'a-de ini ñuyívi yá'a te tú kásá'a-de ja kuní Cristo. ⁹ Chi jíin máa-yá, te ini yiki kúñu máa-yá, ncháa ndí'i taká-ni ndasa káa Dios. ¹⁰ Te ká'jo chítú-ró jíin Cristo. Te máa-yá tñin xini táká ja tal'ú tíñu, jíin táká ja kándíso tíñu. ¹¹ Te suni jíin máa-yá ni kaxiti ndúu-ro, ko nasu jíin ndá'a ní kaxiti ndúu-ro. Te ni chaxio-ya táká kuachi ndíso máa-ró, chi Cristo nátu'un ni xiti ndúu-ya róó. ¹² Chi ñin núu-ni ni kayuji-ró jíin-yá nuu ní kajanducha-ro, te suni yúan ni kanachaku-ro jíin-yá, chi ni káandíja-ró tíñu sá'a Dios ja ní naschakú-ya Jesús ma'ñú ndíyi. ¹³ Ko róó, tú kaxiti ndúu-ro núu, te a ni kají'i-ro ní sá'a taká kuachi-ró. Ko ñin ká'nu-ni ni kanachaku-ro jíin Cristo ni sá'a Dios. Te ni sá'a-ya tóká'nu ini nuu táká ja ní kásá'ña-mu-ró. ¹⁴ Te ni nda'va-ya acta ja tñin sukun-yo te jito u'u yóo núu. Te ni skána-ya, chi nátu'un ni stñin-ya-ún jíin ndúyu kaa jiká cruz. ¹⁵ Te ni tevíchí-yá taká ja kátá'ú tíñu jíin já kándíso tíñu, te ni kiñi'in ndijin-ya, te ni

kaꝓuka nuu. Chi ni kundée-yá jíin, ni sá'a máá cruz. ¹⁶Ja yúan ma kuá'a-ró tú'un ja nákuꝓndíi ni iin-i sikí-ro, cuenta sikí já yee, xí já jí'i, xí cuenta kivi ío viko, xí já núkoso yóo, xí sikí kivi ndétatú. ¹⁷Chi yúan kúu nátu'un iin kuanda'u taká ndatíinu chaꝓ kuee-ga, ko máá jándaꝓ kúu ja cuenta máá Cristo. ¹⁸Ma kuá'a-ró tú'un ja ní iin ñayivi kasú-i nuu tá'u-ro. Chi kásá'a-i ja súchí iní máá-i, te káchiñú'un-i taká ndajá'a-yá. Te káꝓivi nduu-i jíin tú'un ja tú ní káꝓini ndijin-i, te máni kásáꝓixi sáni-i máá-i. Chi yúkú xini máá-i. ¹⁹Te tú káꝓini ni'in-i jíin máá I'a kúu xini. Chi máá-yá kúu ja skuá'nu yiki kúñu, chi skée máá-ún túchi, te ñútá'an sá'a máá túchi, te já'nu máá sá'a Dios. ²⁰Chi nú ni kají'i-ro jíin Cristo sikí taká taninu iní ñuyívi, te naja kajika-ga-ro nátu'un káꝓika ñayivi ñuyívi. Te naja kájandatu-ro núu tú'un yá'a: ²¹Ma tñin-ró, ni ma ké'é-ró, ni ma kée-ro, áchí. ²²Chi taká tu'un-ún nini káꝓatíinu máá, te ndí'i-ni naa. Chi máni tu'un, máni taninu ja ní jani sáni iní ñayivi kúu-ún. ²³Ká-jani ndija iní-i ja tú'un ndíchí kúu-ún, chi stétuu-ún-i ja ní'in chiñú'un-i, te sá'a ja sásúchí iní, te ni'in ndóna máá sikí yíki kúñu, ko tú ní'in tñinu kuti já kasú nuu já kuní máá-i.

3 Núsáá te nú ni kanachaku-ro jíin Cristo, te va'a-ga ná ndúkú-ró tú'un andívi, nuu kánchaꝓ Cristo ichi ndává'a Dios. ²Ná káni iní-ro sikí tú'un ká'io ichi ándívi, nasu sikí tú'un ká'io iní ñuyívi. ³Chi a ni kají'i-ro, te vida-ro, a yísá'í, jíin Cristo iní Dios. ⁴Te Cristo, I'a kúu vida-ro-ún, te nú kenda ndijin-ya, yúan-na te suni luu kenda koyo ndijin-ro jíin-yá.

Chaa tú'ú jíin cháa jáá

⁵Ná kasú-ro iní yiki kúñu-ró já káa yúkú, nává'a ma sá'a téné, ma kóo chá'an, ma káni ñáá iní, ma ndío iní,

chi iin-ni kúu-ún jíin já chíñú'un ndosó. ⁶Chi ja sikí taká tñinu yúan kúu ja kití iní Dios, te ndonda-ya sikí ñayivi ní'in iní. ⁷Te suni jíin tñinu-ún ni kajika-ró núu, ná ni kasá'a-ró súan. ⁸Ko vina ná síá-ro taká tu'un yá'a núsáá: Tu'un kití iní, tu'un xaꝓ iní, tu'un káñáá, tú'un ká'an sikí tá'an, jíin tú'un chá'an kenda yu'u-ro. ⁹Ma xndá'ú tá'an-ró, chi a ni chaxio-ró cháa tú'ú-ún kua'an-de jíin taká tñinu ni sá'a-de. ¹⁰Te ni nuku'un-ró cháa jáá. Chi cha-ún kuajuku'un iní-de, kuandujáá-de, nátu'un káa máá-yá ja ní sá'a-ya-dé. ¹¹Te yúan tú ío sñin ñayivi ñúu Grecia jíin ñayivi judío, ni ja ní xití ndúu, te ni ja tú ní xití ndúu, ni ja sñin yu'u, te ni ja kúu ñayivi es-cita, ni ja sátíinu sáni, te ni ja jíka kuu ndicha-na, chi Cristo kúu ndí'i-ni, te yí'i-ya iní taká-yo. ¹²Chi ni kaji Dios róo. Te ñayivi ndóo ja maní-yá jíin kákuu-ró. Núsáá te níni kúndá'ú iní-ro tá'an-ró, te kumani-ro jíin tá'an-ró, te koo súchí iní-ro, koo paciencia-ro. ¹³Kuandée iní-ro jíin tá'an-ró, te sá'a-ró túká'nu iní nú jikín nuu-ro sikí tá'an-ró. Chi nátu'un ni sá'a Cristo tuká'nu iní-ya núu-ro, te suni súan sá'a-ró jíná'an-ró. ¹⁴Te ja kánúu xaꝓ-gá nuu taká tu'un yá'a kúu tu'un kundá'ú iní tá'an. Chi tu'un yúan kúu ja skétá'an taká-ni jíin já síyíja va'a. ¹⁵Te tu'un vindáꝓ vinené ja ndíso máá Dios, ná kútiin añu-ro. Chi ja yúan ní kana-ya xini-ro ndúu-ró iin-na ñayivi. Te suni ná nákuatá'ú-ró jíná'an-ró. ¹⁶Te tu'un Cristo ná kútú ndí'i iní-ro, jíin ndí'i tu'un ndíchí. Te stá'an-ro núu tá'an-ró. Te ka'an ndá'ú-ro jíin-i jíin salmo, jíin yáꝓ máá-yá, jíin yáꝓ Espíritu. Te ichi iní añu-ro ná káta luu-ró núu máá Jító'o-yo. ¹⁷Te taká tñinu kásá'a-ró, nú ja ká'an-ro, xí já sá'a-ró kúu, taká ná sá'a-ró jíin sí'ví máá Jító'o-yo Jesús. Te ná nákuatá'ú-ró núu máá Táa-yo Dios sá'a Jesús.

Tiñu kánúú skíkuu chaa jáá

¹⁸Róó ñásíí, kuandatu-ro núu yíi máá-ró jíná'an-ró, chí súan játa'an iní máá Jító'o-yo. ¹⁹Róó yíi jíná'an-ró, ná kundá'ú iní-ro ñásíí-ro. Te ma ndúu ua-ro jíin-ña. ²⁰Róó se'e jíná'an-ró, taká tiñu kuandatu-ro núu taa-ro, nuu náa-ro. Chí súan kúsíi iní máá Jító'o-yo sá'a. ²¹Róó taa jíná'an-i, náva'a tú kukuf'a iní-i. ²²Róó mozo jíná'an-ró, taká tiñu kuandatu-ro núu patrón-ro ñáyivi yá'a. Ma sá'a-ró tiñu ja kúsíi iní ñayivi ndé'é-i nuu, chí sua koo ndaa añú-ro sá'a-ró, te kuandatu-ro núu Dios. ²³Te taká tiñu kásá'a-ró, koo iní koo añú-ro sá'a-ró. Kani iní-ro já núu máá Jító'o-yo kájatíñu-ró, nasu núu ñáyivi. ²⁴Chí a jini-ro já máá Jító'o-yo kuá'a va'a-ya tá'u-ro já kúu ya'u-ró. Chí nuu máá Jító'o-yo Jesucristo kájatíñu-ró. ²⁵Ko ñayivi sá'a tiñu náá nduta'u túku-i ja ní sá'a-i-ún, chí tú ncháá nuu-yá-i.

4 Róó patrón jíná'an-ró, sá'a va'a-ró jíin mozo-ro. Te iin nuu koto-ró núu-í. Chí a kájiní-ro já súni kañava'a-ró máá patrón-ro ándíví. ²Ma júkuini-ro já jikán ta'u-ro. Te ná nákuatá'ú-ró, te koo ndito iní-ro jíin tú'un-ún. ³Te suni hora-ún kakan ta'u-ro já'a-rí jíná'an-ri, náva'a ná kúña Dios ichi káni-ri tu'un, náva'a kuu ka'an-ri tu'un sa'í Cristo, chí ja sikí tú'un-ún kúu ja kánde-ri vekaa, ⁴chí kuní-ri ká'an ndijin-ri nátu'un kánúú ká'an-ri. ⁵Kaka kuu ñúkúún-ró jíin ñáyivi ká'iin sáin siki, te ma stívi-ró tiempo. ⁶Te nene ka'an asun-ro, ná já'an ñíi tú'un ká'an-ro, náva'a kuní-ro ndasa kánúú xndíó káni-ró tú'un nuu iin iin-i.

Tu'un ndéé ni chaa Pablo nuu-í

⁷Taká tiñu sá'a-ri ná kástu'un Tíquico nuu-ro jíná'an-ró, chí iin ñani sátiñu jíin-ri nuu máá Jító'o-yo kúu-de, te

bueno játíñu-de nuu-yá, te maní-yo jíin-de. ⁸Te ja yúan tájí-ri chaa yá'a ja-de nuu-ro, náva'a ná kuní-ro ndasa kua'an tiñu kákuu-ri jíin, te ndundéé iní añú-ro sá'a-de. ⁹Suni tájí-ri Onésimo, te maní-ri jíin-de, chí ñani kándíja va'a kúu-de, te tá'an máá-ró kúu-de. Te taká ja kúu ichi yá'a, ná kástu'un-de nuu-ro jíná'an-ró, ndasa ío. ¹⁰Aristarco, chaa kánde-ri ta'an jíin-ri vekaa yá'a, sándeé iní-ro áchí-de. Te suni súan ká'an Marcos, sajin Bernabé, te sikí cháa-ún, a ni tá'u-ri tiñu nuu-ro. Te nú kujaa-de nuu-ro, te kuatá'ú-ró-de. ¹¹Te suni súan ká'an Jesús, chaa nání Justo. Chaa ni kaxiti ndúu kákuu chaa-ún. Mání chaa yá'a kákuu chaa káchindéé tá'an-de jíin-ri sikí núu nuu tá'u Dios tiñu, te ío ndéé iní-ri kásá'a-de. ¹²Suni sándeé iní-ro áchí Epafras, chaa kúu tá'an máá-ró, te mozo Cristo kúu-de, te nene jítu iní-de jikán ta'u-dé ja'a-ro jíná'an-ró, náva'a ná yíja-ró kuñi-ró, te náva'a ná skíkuu ndí-i-ró tiñu kuní máá Dios. ¹³Chí ná ká'an ndaa-ri tu'un-de nuu-ro, ja xa'an jítu iní-de ja kúu róó jíná'an-ró, jíin já kúu ñayivi núu Laodicea, jíin já kúu ñayivi núu Hierápolis. ¹⁴Lucas, chaa táná, ja maní-yo jíin-de, jíin Demas, káka'an-de ja ná sándeé iní-ro. ¹⁵Ná sándeé iní ñani-yo, chaa káxiukú iní nuu Laodicea, kachi-ro kúni-de. Suni súan ka'an-ro jíin Ninfas, jíin tíku-ni ío ve'e-de. ¹⁶Te nú ni kuu ni kaka'u-ró carta yá'a, te suni ná ká'u tiku-ni nuu Laodicea sá'a-ró. Te róó, suni ná ká'u-ró ingá ja ndíi ichi núu Laodicea. ¹⁷Te kastu'un-ró núu Arquipo: Ná ndúkú ndéé-de skíkuu-de tiñu ni chaa máá Jító'o-yo sikí-dé, achi-ro kúni-de. ¹⁸Nda'a máá rúu Pablo, ni chaa-ri tu'un yá'a ja ná sándeé iní-ro. Te nuku'un iní-ro jíná'an-ró já kánde-ri vekaa. Te tu'un luu ío iní máá-yá, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA DEL
APOSTOL SAN PABLO A
LOS TESALONICENSES

YA'A KUU CARTA HN JA NI
CHAA PABLO APOSTOL NUU
NAYIVI NUU TESALONICA

1 Máá-rí kákuu Pablo jíin Silvano jíin Timoteo, te káchaa-ri tutu yá'a nuu tiku'ni kákandíja nuu Tesalónica, ja ká'jin-i nuu máá Táa-yo Dios, jíin núu máá Jító'o-yo Jesucristo: Tu'un luu ío iní-ya jíin tú'un kuaká'nu iní ja kí nuu máá Táa-yo Dios, jíin núu máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró.

Ja ní kandíja va'a-i

²Nene kánakuatá'ú-rí nuu Dios siki táká róó. Te kánuku'un iní-ri róó, hora kájikan ta'u-rí. ³Nene káxndáku-ri róó nuu máá Táa-yo Dios ndasa kásátiñu-ró jíin tú'un kándíja, jíin ndása kákundá'ú iní-ro-í kásátiñu-ró já'a-í, jíin ndása káñukuu ni'in iní-ro, sá'a máá Jító'o-yo Jesucristo. ⁴A kájiní-ri, nani, ja Dios kúndá'ú iní-ya róó, te ni kaji-ya róó jíná'an-ró. ⁵Ko nasu jíin máá tú'un ní jáa tu'un va'a-ri nuu-ro, chi suni ni ja jíin fuerza, jíin Espiritu Santo, te ni kayija iní-ro jíin. Te kájiní-ro ndasa clase ñayivi ní kakuu-ri jíin-ró, chi ni kundá'ú iní-ri róó. ⁶Te ruu jíná'an-ri, jíin máá Jító'o-yo ni kandaku-ró. Te jíin túndó'o xaan ní kajatá'ú-ró tú'un, te ni kakusi iní-ro ní sá'a Espiritu Santo. ⁷Te ni kanduu-ró ñayivi stá'an ichi núu táká ñayivi kákandíja ío iní nuu Macedonia jíin nuu Acaya. ⁸Chi máá-ró, ni kaskáka-ró tú'un máá Jító'o-yo. Ko nasu máá ñin nuu Macedonia jíin nuu Acaya, chi ní ká'nu-ni ni jicha tu'un kua'an ja kákandíja-ró núu Dios, te tú nini já ká'an kuti-gá-ni-ri. ⁹Chi máá-i kájani-i tu'un-ri ndasa ni kivi koyo-ri

nuu-ro jíná'an-ró, jíin já ní kaxndóo-ró ndosó, te ni ndivi-ró núu Dios ndija, náva'a kuatiñu-ró núu-yá, chi chakú-ya, ¹⁰te náva'a kundatu-ró ncháa Se'e-ya íchi ándví, I'a ni naschakú-ya-ún. Te máá Jesús kúu-ya. Te a ni nama-ya yóo nuu tú'un kití iní ja cháa sá'a Dios núu.

Ndasa ni sá'a Pablo iní nuu Tesalónica

2 Chi a kájiní máá-ró, nani, ja tú ní jákoyo sáni-ri nuu-ro. ²Chi a kájiní-ro já súa ni kando'o-ri xna'an-ga iní nuu Filipos, te yúan ni kaja'a-de tuka nuu rúu. Te Dios máá-yó, ni nasá'a téyí-yá ruu náva'a kani-ri tu'un va'a-ya núu-ro, vaša ni kajito-ri túndó'o. ³Chi tu'un káka'an nda'ú-ri jíin-ró, tú ndiso tu'un tú'un, ni tú káchá'an, ni tú xndá'ú. ⁴Chi natu'un ni jatú'un Dios ruu jíná'an-ri, te ni chaa tiñu-ya rúu ja kani-ri tu'un va'a, suni súan káka'an-ri. Ko na tú kásá'a-ri natu'un kásá'a ñayivi já kúsi iní tá'an-i sá'a-i, chi sua kúsi iní Dios sá'a-ri, chi máá-yá jito ncha-ya añu-yo. ⁵Chi a kájiní-ro já tú ní káka'an ncha kuti-ri róó, ni tú ní kakutóo iní-ri siki-ro. Te máá Dios kúu-ya testigo-ri. ⁶Ni tú ní kándúkú-ri ja kuatú'un ñayivi rúu, vaša róó xí sáva-ga-i, vaša kuu tá'ú ní in-ri tiñu nuu-ro núu, chi káji já apóstol Cristo kákuu-ri. ⁷Chi sua ni kaka'an vitá-ri jíin-ró natu'un ñin ña'an ncháka ykín, ja ñúkúun iní-ña jíin sé'e-ña. ⁸Te ni káundá'ú xaan iní-ri róó, te yúan ní kakuni-ri ja násu máá ñin tu'un va'a Dios kua'a-ri nuu-ro, chi suni onde jíin añu-ri núu, chi maní xaan-ri jíin-ró. ⁹Chi a kánuku'un iní-ro, nani, ndasa ni kando'o-ri jíin tiñu. Te ni kásátiñu-ri ndúu ñúu-ni, náva'a tú stáa-ri siki ní ñin-ró, nini ni kajani-ri tu'un va'a Dios nuu-ro. ¹⁰Máá-ró, a kájiní-ro, te suni jiní Dios, ndasa ndoo, ndasa ndaa ni kajika-ri jíin-ró, te tú kuachi ní kásá'a-ri nuu máá-ró ñayivi kákandíja. ¹¹Te suni a kájiní-ro ndasa

ni kaka'an nda'ú-ri jíin ná iin ná iin-ró, te ndasa ni kaka'an-ri tu'un ndéé ini jíin-ró, nátu'un iin chaá jíin sé'e-de, ¹²te ni kaka'an ni'in-ri jíin-ró já ná káka jíin'ún-ró núu Dios, chi ni kana-ya xiní-ro k'ín-ro núu níu luu tá'ú-yá tiñu. ¹³Ja yúan, suni tú kájukuiñi-ri ja kánakuatá'ú-ri nuu Dios ja ní kajatá'ú-ró tú'un Dios ni kaka'an-ri. Te ni jini-ro já násu tú'un chaá kúu, chi jandáa máá tú'un Dios kúu, te máá tú'un-ún sátíñu ini róó ñayivi kákandíja. ¹⁴Te máá-ró jíná'an-ró ñáni, iin-ni káta'an-ro jíin t'ku'ni níu Judea ja kákandíja-i nuu Dios jíin núu Cristo Jesús, chi ná-tu'un ni kando'o máá-i ni kasá'a chaá judío, te suni súan ni kando'o máá-ró ní kasá'a ñayivi níu-ro. ¹⁵Chi judío-ún ni kaja'ni-dé máá Jító'o-yo Jesús jíin cháa ni kajani tu'un-ya ondé sáá. Te ni kachindikín-de ruu ni kákenda-ri, te tú kúsiñ ini Dios kásá'a-de, te kándonda-de sikí táká ñayivi. ¹⁶Te kájasu-de ja ká'an-ri jíin ñayivi sñin nación náva'a kaku-i. Te súan káskútú ná'in-de ku'a kuachi kándiso-de. Te sikí-dé ni chaá ndi'i-ni tu'un kití ini Dios.

Ja ní kuxio núu Pablo

¹⁷Ko ruu jíná'an-ri, ñáni, a ni kákuxio núu-ri nuu-ro, ko máá-ni-ri, nasu jíin añú-ri. Te ví'i-gá kándúkú ndéé-ri kájítú ini-ri ja kuní-ri nuu-ro. ¹⁸Te ja yúan ní kakuni-ri ja-ri nuu-ro núu, chi ruu Pablo, iin uú jínu ni kuní ndija-ri, ko Satanás ni jasú nuu-ri jíná'an-ri. ¹⁹Chi naún sikí káñukuu ini-ri, xí já kákusiñ ini-ri, xí já kúu premio ja sáñá'nu-ri máá-rí. Nasu máá-ró kákuu jian náún, hora kuiñi-yó núu máá Jító'o-yo Jesucristo kivi ndíi-ya. ²⁰Suu ja sikí róó te nduñá'nu-ri te kusíñ ini-ri jíná'an-ri.

Sikí tiñu ni sá'a Timoteo

3Ja yúan tú ní kándá-ri kundatu-ga-ri, te ni kasánda-ga-ri ja

kéndoo máá-na-ri níu Atenas jíná'an-ri, ²te ni katájí-ri ñani-ri Timoteo, chaá jítíñu nuu Dios sikí tú'un va'a Cristo, chi sátíñu ta'an-de jíin-ri, kujaa-de nuu-ro náva'a síyíja-de ini-ro jíná'an-ró, te ka'an nda'ú-de jíin-ró sikí tú'un kákandíja-ró. ³Náva'a ni iin-ró ma náyu'ú-ro sá'a tundó'o yá'a, chi róó a kájini-ro já sikí tú'un yá'a ni jani-ya yóó. ⁴Chi onde ni kákastu'ún-ri nuu-ro já kóto ná'in-yó tundó'o, nátu'un ni kata'an-ro te a kájini-ro. ⁵Ja yúan súni máá-rí tú ní kándá-ri kundatu-ga-ri, te ni tájí-ri-de kujaa-de ja ná kuní-ri ndasa kákandíja-ró, chi sanaa te ni jito nchaá máá-ún róó, te naa sáni tiñu ni kasá'a-ri. ⁶Ko vina, a ni nchaá Timoteo nuu-ri ja ní ja-je-de nuu-ro. Te ni nakani-de tu'un-ró núu-ri jíná'an-ri ndasa kákandíja-ró, te kákundá'ú ini-ro tá'an-ró, te nene kánuku'un va'a ini-ro rúu, te kákuu ini-ro kuní-ri núu-ri, te suni súan kákuu ini-ri kuní-ri nuu-ro. ⁷Ja yúan, te ni kándundéé ini-ri, ñáni, ni sá'a tu'un ja kákandíja-ró, va'a kájito-ri tundó'o, te kánandi'i-ri. ⁸Te vina a ni kanani'in ini-ri te nú ká'jin ni'in-ró jíin máá Jító'o-yo. ⁹Te ndasa nákuatá'ú-ri nuu Dios ja sikí róó jíná'an-ró, sikí táká tu'un kúsiñ ini-ri nuu Dios máá-yó ní kasá'a-ró. ¹⁰Chi ndúú níu-ni kájikan ta'u téyí-ri ja ná kuní-ri nuu-ro, te stá'an ndi'i-ga-ri ndéja kúmani kándíja-ga-ro. ¹¹Ko máá Táa-yo Dios jíin máá Jító'o-yo Jesucristo, ná chú'un íchí-yá ruu jakoyo-ri nuu-ro, kuní-ri. ¹²Te máá Jító'o-yo ná skuá'nu-ya róó te ná xndéa-ya tú'un ja kúndá'ú ini-ro tá'an-ró, jíin táká-ga-i, suni nátu'un kákundá'ú ini-ri róó. ¹³Náva'a násíyíja-ya añú-ro, te ná kóo ndoo ini, náva'a tú kenda ni iin kuachi sikí-ro núu máá Táa-yo Dios kivi ncháa Jító'o-yo Jesucristo jíin táká ñayivi ndóo-ya.

Ndasa sá'a-yó te kusij iní Dios

4 Iin-na tu'un íó, ñáni. Ná ká'an ni'in-ri te ná ká'an ndá'ú-ri jíin-ró sikí máá Jító'o-yo Jesús, chí nátu'un ni káktu'a-ró já ní kastá'an-ri nuu-ro, ndasa kánúú káka-ró, te kusij iní Dios sá'a-ró, súan ná kúkuu-ga-ro jíin. ²Chí a kájiní-ro ñaún tiñu ni katá'ú-rí nuu-ro sikí máá Jító'o-yo Jesús. ³Chí kuní Dios ja ná kóo ndoo-ró, te ma káka téné-ró. ⁴Te ná iin ná iin-ró ná kuní-ro ndasa koo jíin'ún-ró jíin ñásfí-ro, te koo ndoo-ña. ⁵Te ma kaní xaan iní-ro jásí, nátu'un kásá'a ñayivi sijn nacióon ja tú kájiní-i nuu Dios, ⁶náva'a tú ni iin-ró sáña'mu-ró, ni tú xndá'ú-ro ñaní-ro sikí tú'un yá'a, chí máá Jító'o-yo kúu I'a nani'in tá'an-ya jíin táká yuán, nátu'un ni kakachi káji-rí nuu-ro. ⁷Chí tú ní kána Dios xini-yo já kóo chá'an-yó, chí ja ná kóo ndoo-yó. ⁸Núsáá te chaá ské'ichi tu'un yá'a, tú ské'ichi-de nuu cháa, chí sua nuu Dios, I'a ni ja'a-ya Espíritu Santo-ya núu-yo. ⁹Ko tú níni já cháa-ri tutu nuu-ro sikí já kúnchaka maní tá'an-ró, chí a ni stá'an Dios nuu-ro já kóo maní-ro jíná'an-ró. ¹⁰Te suni súan kásá'a-ró jíin táká ñani-yo já káxiukú-de ní ñúu Macedonia. Ko káka'an ndá'ú-ri jíin-ró, ñáni, ja ví'í-gá nándeá-ga tu'un maní-ún iní-ro. ¹¹Te ná cháa iní-ro kúxiukú ná'ín-ró. Te ma kivi nduu-ro ingá tiñu. Te tiin-ró tiñu jíin ndá'a-ro nátu'un ni katá'ú-rí tiñu nuu-ro. ¹²Súan sá'a-ró nává'a ná káka jíin'ún-ró jíin ñayivi ká'jin sijn sikí, nává'a suni tú nandi'i-ró.

Kivi ncháa-ya jíin já náchaku-i

¹³Suni kákuni-ri, ñáni, ja ná júku'un iní-ro sikí ñayivi káxixi, nává'a ma ndúku'á iní-ro nátu'un kásá'a sava ñayivi tú káñukuu iní-i. ¹⁴Chí nú kákandíja-yó já ní jíi Jesús te ni nachaku-ya, suni súan kinakí'in Dios ñayivi káxixi nuu ndá'a Jesús. ¹⁵Chí

ya'á kácastu'ún-rí nuu-ro jíin tú'un máá Jító'o-yo, ja yóo ja káichaku-yo, ja ní kakendoo-yó onde kivi ncháa máá Jító'o-yo, ma kúxnúú-yó xná'an-ga nuu ñayivi káxixi-ún. ¹⁶Chí máá Jító'o-yo, nuu-ya kii-ya ichi andívi, te kana jaa-ya, te ka'an jaa ndajá'a ñá'nu andívi, te nde'e clarín máá Dios. Te nachaku xná'an-ga taká ndiyi nuu ndá'a Cristo. ¹⁷Yúan-na te yóo ja káichaku-yo, ja ní kakendoo-yó, iin ká'nu-ni kañaa-ya yóo k'iin-yo jíin-yá ma'ñú vikó nu'ún. Te kita'an-yo máá Jító'o-yo sáva andívi. Te súan kunchaa-yo ní káni jíin máá Jító'o-yo. ¹⁸Te jíin tú'un yá'a ná ká'an ká'nu-ró jíin tá'an-ró núsáa.

5 Ko sikí kuía jíin kivi, tú níni cháa-ri tutu nuu-ro, ñáni. ²Chí a kájiní va'a-ró já kivi ncháa máá Jító'o-yo, koo nátu'un cháa ñaku'íná ákuáa. ³Te nú káka'an-i: Vina te ná'ín-ni íó, te ma kii tundó'o. Yúan-na te iin sanaa-ní te chaá tundó'o sikí-i ja náa-í, nátu'un sikí ñá'an já já'ncha skáku-ña, te súan ma kúu kaku kuti-í jíná'an-i. ⁴Ko máa-ró ñáni, nasu ká'jin-ró ñúñáa. Te ja yuán ma jinú-ya nátu'un ñaku'íná sikí-ro kivi-ún. ⁵Chí taká róo kákuu-ró sé'e ñundijin jíin sé'e ndúú, nasu sé'e ákuáa ni nasu sé'e ñúñáa kákuu-yó. ⁶Núsáá te ma kusú-yo nátu'un sava-ga-i. Chí sua ná kúndito-yó, te ná kóo kuándfí-yo. ⁷Te ñayivi káxixi, chí ákuáa káxixi-i, te ñayivi kánajini, chí ákuáa kánajini-i. ⁸Te máa-yó, chí se'e ndúú kákuu-yó, te ná kóo kuándfí-yo. Te ná kú'un-yó tú'un kándíja jíin tú'un kúndá'ú iní tá'an, nátu'un iin su'ñu káa. Te ná kú'un-yó tú'un kuñukuu iní-yo káku-yó, nátu'un kachini káa. ⁹Chí Dios, tú ní téta'an-ya yóo ja kóto u'u-ya yóo, chí sua ja ná káku-yó sá'a máá Jító'o-yo Jesucristo. ¹⁰Te I'a-ún ni jíi-ya já yóo, nává'a kunchaa ká'nu-yó jíin-yá, vasa kusú-yo xí kúndito-yó. ¹¹Ja yuán ná ká'an ndéé-ró jíin tá'an-ró. Te ná síyija-ró tá'an-ró, nátu'un kákuu-ró jíin.

Consejo Pablo

¹²Te káka'an nda'ú-ri jíin-ró ñáni, ja kuándatu-ro núu cháa kásatiñu jíin-ró, te kátá'ú-de tíñu nuu-ro já cuenta máá Jító'o-yo te kákana jíin-de nuu-ro. ¹³Te ná kóo ja jíin'ún xáan-ro núu-dé, te koo maní-ro jíin-de sikí tíñu kásá'a-de. Te vindáa vinené ná kúxiuku-ró jíin tá'an-ró. ¹⁴Te káka'an nda'ú-ri jíin-ró ñáni, ja kána jíin-ró núu cháa kájika ñáá, te ka'an ká'nu-ró jíin cháa tú kua'a iní, te kutuu-ró cháa vitá iní, te koo paciencia iní-ro jíin táká-i. ¹⁵Te nde'é-ró, ma násá'a ndiva'a-ró jíin ní ñin ñayivi, nú ni sá'a ndiva'a-i jíin-ró, chi sua nene ná ndúkú-ró tíñu ja kée va'a jíin tá'an-ró, jíin táká-i. ¹⁶Te nene ná kóo sií iní-ro jíná'an-ró. ¹⁷Ma júkuiñi-ro já jikán ta'u-ro. ¹⁸Ná nákuatá'ú-ró nú nañun ndi'i kúu, chi súan kuní Dios ja

sá'a-ró núu Cristo Jesús. ¹⁹Ma kasú-ro núu máá Espíritu. ²⁰Ma sájá'a iní-ro núu tú'un kájani-i tu'un-ya. ²¹Ná kóto nchaa vii-ro táká-ni, te nú ja vá'a kúu, te kutiin ni'in-ró, ²²te nú ja ú'u kúu, ma kivi nduu-ro jíin. ²³Te máá Dios, I'a ndiso tu'un kuaká'nu iní, nasándoo ndi'i-ya iní-ro jíná'an-ró. Te kundito kútu-yá iní-ro, añú-ro, jíin yíki kúñu-ró, náva'a tú nakuxndíi-ya sikí-ro kivi ncháa máá Jító'o-yo Jesucristo. ²⁴Te bueno skíkuu máá-yá, I'a ni kana xini-ro, te súan sá'a-ya. ²⁵Ñáni jíná'an-ró, kakan ta'u-ro já'a-rí jíná'an-ri. ²⁶Nú káka'an-ro jíin ñani-yo, te ndoo titú-ro-í. ²⁷Káka'an ni'in-ri jíin-ró jíná'an-ró sikí máá Jító'o-yo, ja ká'u-ró tutú yá'a nuu táká ñani-yo, cha ká'io ndoo. ²⁸Tu'un luu ío iní máá Jító'o-yo Jesucristo ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA
DEL APOSTOL SAN PABLO
A LOS TESALONICENSES

YA'A KUU CARTA UU JA NI
CHAA SAN PABLO APOSTOL
NUU ÑAYIVI NUU TESALONICA

1 Máa-rí kákuu Pablo jíin Silas jíin Timoteo, te káchaa-ri tutu yá'a nuu tiku'ni kákandíja nuu Tesalónica, ja ká'jin-i nuu máa Táa-yo Dios, jíin núu máa Jíto'o-yo Jesucristo. ²Tu'un luu ío iní-ya jíin tú'un kuaká'nu iní ja kii nuu máa Táa-yo Dios jíin núu máa Jíto'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró jíná'an-ró.

Dios kúu I'a sándaq va'a tiñu-yó

³Kánakuatá'ú náni-rí nuu Dios ja sikí róo nāni. Súan ío va'a, chi kuakukútu-gá-ro jíin tú'un kákandíja-ró, te bueno kákundá'ú iní-ro tá'an-ró. ⁴Ja yúan kákusií iní-ri ja sikí róo jíná'an-ró, hora kánakani-ri tu'un-ró núu tiku'ni máa Dios, ndasa kákandíja-ró, jíin ja ká'jin ní'in-ró, vaša káchindikín-i róo, vaša káta'an-ro túndó'o. ⁵Yúan kúu iin tuni ja sándaq ndaa-ya-í, náv'a nani'in tá'u-ro nájaa-ro iní nuu nuu tá'ú Dios tiñu, chi ja sikí yúan kándo'o-ró. ⁶Chi ío va'a ja súni jíin túndó'o nachunaa Dios nuu ñayivi káxnó'o róo. ⁷Te róo, ñayivi kándo'o, iin ká'nu-ni ndetátú-ro jíin-rí jíná'an-ri sá'a-ya kivi ja ndíi ndijin Jíto'o-yo Jesús ichi ándiví, jíin táká ndajá'a-yá ja ká'io ní'in téyí. ⁸Te jíin yáá nú'un kii-ya, te xndó'o-ya ñayivi tú kájito nuu Dios, jíin ñayivi tú kájandatu nuu tú'un va'a máa Jíto'o-yo Jesucristo. ⁹Te máa ñayivi-ún ndo'o-i ja náa-í nfi káni sá'a-ya, jíin ja má kúu kivi koyo-i nuu kánchaa máa Jíto'o-yo jíin núu lúu ndíi ncháa fuerza-ya. ¹⁰Súan sá'a-ya kivi ncháa-ya ja ndúná'nu luu-ya sá'a taká ñayivi ndóo-ya, te náv'a naa iní

sava ñayivi ndé'é-i nuu-ya kivi-ún sá'a taká ñayivi kákandíja nuu-ya, chi ni kákandíja-ró tú'un ndaa ni kakastu'ún-rí nuu-ro. ¹¹Ja sikí yá'a, te nene kájikān ta'u-rí ja'a róo, náv'a Dios máa-yó kuv'a iní-ya jíin-ró ja ní kana-ya róo. Te taká tiñu va'a kákuni-ro ná skíkuu-ya jíin-ró, jíin fuerza-ya, te suni jíin tiñu kásá'a-ró, jíin tú'un kákandíja-ró. ¹²Náv'a ná nákana jaa-i s'ví máa Jíto'o-yo Jesucristo sá'a-ró jíná'an-ró, te suni kuatú'ún-i róo sá'a-ya, chi súan sá'a tu'un luu ío iní Dios máa-yó jíin ja ío iní Jíto'o-yo Jesucristo.

Sikí ñayivi náa kivi ndíi Jesús

2 Te vina káka'an nda'u-ri jíin-ró, nāni, sikí ja ndíi máa Jíto'o-yo Jesucristo jíin ja ndútútú-yó núu-ya, ²ja má nátu'u yachi iní-ro, ni ma kúku'á iní-ro sá'a iin ja jika kuu, xí tú'un, xí tutú ja sá'a síkí-i ja rúu táji, cuenta sikí ja á ni kuyani ndaa kivi máa Jíto'o-yo. ³Ma kuá'a-ró tú'un ja xndá'ú kuti ní iin-i róo. Chi ma cháa kivi-ún onde nú túu ndu'ichi iní kua'a-í-ya, te suni onde ná kenda ndi-jin máa cháa ja xiin kuáchi, chi máa cháa ta'nu ndatu kúu-de. ⁴Te ndonda-de kasu-de nuu táká ja káskúnán-i Dios, jíin núu ja káchinú'ún-i. Ja yúan te nungo-de iní ve'e i Dios, te ka'an-de ja Dios kúu máa-de. ⁵Á tú kánuku'un iní-ro ja onde ná kánchaa-ga-ri jíin-ró, ni ka'an-ri tu'un yá'a jíin-ró jíná'an-ró. ⁶Te vina a kájiní-ro ndéja kúu ja jasú nuu-dé, náv'a onde ná ja kivi máa-de te kenda ndijin-de. ⁷Chi máa tú'un sa'í xiin kuáchi, a yáji ní'ni kua'an, ko ío ja jasú nuu vina, onde ná kúxio-ún. ⁸Yúan-na te kenda ndijin máa cháa xiin kuáchi-ún. Te máa Jíto'o-yo ká'ni-yá-de nini jíin máa ja tiví tachi-ní-ya, te nini ja ndíi ncháa kenda ndijin-ya, te xnáa-yá-de. ⁹Te chaa-ún kii-de sá'a Satanás, te jíin fuerza ní'in xaan, jíin tuni, jíin tiñu ná'nu sá'a síkí-ni-de. ¹⁰Te jíin

táká tiñu tú jíká ndaa, te tiin yátá-de ñayivi náa, kuachi ja tú ní kájatú'ún-i kumaní-í jín tú'un ndaa, náva'a kaku-i sá'a-ya núú. ¹¹Ja yúan te skí Dios ini-i, te kuñáá xini-í, ja kándíja-i iin tu'un xndá'ú, ¹²náva'a nakuxndíi-ya sikí táká-i ja tú kákandíja-i tu'un ndaa, chí sasua kákusi iní-i jín tiñu tú jíká ndaa.

Máa-ya kúu I'á skíkuu

¹³Nene kánakuatá'ú nni-rí nuu Dios ja'a róo, ñani, ja kúndá'ú ini Jito'o-yo róo. Chí máa Dios ni kaji-ya róo onde ná xnánúú náva'a kaku-ró, te suni jín Espiritu-ya ndúndoo ini-ro te kandíja-ró tú'un ndaa. ¹⁴Ja yúan ní kana-ya xini-ro jíná'an-ró ní sá'a tu'un va'a káka'an-ri, náva'a jaq-ro nú ndíi ncháa kánchaa Jito'o-yo Jesucristo. ¹⁵Núsáá te kuiñi ni'in-ró ñani, te kutiin ni'in-ró tú'un ni kakutu'a-ró, kúu jín tú'un xí jín tutú-ri. ¹⁶Máa Táa-yo Dios kúu I'á ni kúndá'ú ini yóo, jín ja ní ja'a-ya tú'un koo ndéé ini-yo ní káni, jín ja kúnukuu va'a ini-yo sá'a tu'un luu ío ini-ya. Te máa-ya, onde jín máa Jito'o-yo Jesucristo, ¹⁷ná násandéé-ya ini añú-ro jíná'an-ró, te ná síyíja-ya róo sikí tú'un jín sikí tiñu va'a.

3 Hin-na tu'un ío, ñani. Ná kakán ta'u-ro jíná'an-ró ja'a-rí jíná'an-ri, náva'a yachi ná kuichá nuu tu'un máa Jito'o-yo kí'in, te ná kuátú'ún-i, ná-tu'un nuu máa-ró jíná'an-ró, ²te suni náva'a ná kaku-ri ini nda'a cháa ñáá jín cháa kástá'an ruu jíná'an-ri, chí nasu ndíi-de kákandíja. ³Ko bueno skíkuu máa Jito'o-yo. Te ná síyíja-ya ini-ro, te koto-ya róo nuu kini nuu ku'á. ⁴Te ká-jani ndija ini-ri, sá'a máa Jito'o-yo, ja kákuu-ró jín tiñu ni katá'ú-rí nuu-ro te kukuu-ga-ro jín. ⁵Te máa Jito'o-yo, ná stá'an-ya núu añú-ro ndasa koo maní-ro jín Dios, te ndasa kundiso-ró paciencia Cristo.

Sikí cháa kúxí

⁶Ko katá'ú-rí tiñu nuu-ro, ñani, jín s'ví máa Jito'o-yo Jesucristo, ja kúxio-ró núu táká ñani-yo ja kájika kuu katá-ni-de, chí nasu súan ní kástá'an-ri nuu-ro. ⁷Chí a kájini máa-ró ndasa kánúú ndaku-ró rúu, chí tú súan ní kájika kuu katá-ni-ri nuu-ro jíná'an-ró. ⁸Ni tú ní káyece sáni-ri staa sikí ní iin-ró, chí sua ni kaja'ni-rí máa-rí jín tiñu, te ndúú núú-ni ni kasátiñu-ri, te tú ní kúníni iní ni iin-ró ní kasá'a-ri. ⁹Nasu ja túu derecho-ri kakan-ri núu. Chí sua kuní-ri kuu-ri iin ejemplo nuu-ro ndasa ndaku-ró rúu. ¹⁰Chí onde ná káxiukú-ga-ri jín-ró, te ni katá'ú-rí tiñu yá'a nuu-ro, ja nú ndé iin ñayivi tú kuní-i sátiñu-i, te ma kée-í núsáá. ¹¹Chí ni kajini tu'un-ri ja kájika kuu katá-ni sava-i jín-ró, tú kásátiñu kuti-í, chí sasua kájika kuu-i kándúkú tú'un-ni-i tá'an-i. ¹²Te nuu ñayivi-ún katá'ú-rí tiñu, te káka'an nda'ú-ri jín-i sikí máa Jito'o-yo Jesucristo, ja ná'in-ni ná koo-i, te ná sátiñu-i, te ni'in-í kee-í sikí máa-i. ¹³Te róo jíná'an-ró ñani, ma kuítá-ro ja kásá'a-ró tiñu va'a. ¹⁴Te nú ndé iin-i tú kuní-i kuandatú-i nuu tú'un-ri ja ká'an carta yá'a, kunchaa nuu-ro-í te ma kétá'an-ró jín-i jíná'an-ró, náva'a ná kúka nuu-í. ¹⁵Ko ma koto u'u-ro-í, chí sua kana jín-ró núu-í natu'un nuu ín ñani-ro. ¹⁶Te máa Jito'o-yo, I'á ndíso tu'un kuaká'nu ini, nene ná kuá'a-ya tú'un vindáa vinené ini-ro jíná'an-ró jín táká-ni modo. Te máa Jito'o-yo ná kúnchaa-ya jín táká-ro jíná'an-ró. ¹⁷Ruu, Pablo, áchí-ri ja ná sándéé ini-ro te cháa nda'a máa-rí, chí ya'á-ni kúu iin tuni ja chísó-rí nuu táká-ni carta-ri. Chí súan cháa-ri. ¹⁸Tu'un luu ío ini máa Jito'o-yo Jesucristo ná koo jín táká róo jíná'an-ró. Súan ná koo. Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA DEL
APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

YA'A KUU CARTA HN JA
NI CHAA SAN PABLO
APOSTOL NUU TIMOTEO

1 Máá-rí Pablo kúu apóstol Jesucristo, chí súan nì tá'ú tíñu Dios, I'a náma yóó, jíín Jíto'o-yo Jesucristo, ja káñukuu inì-yo-yá. ² Cháa-rì tutu yá'a nuu Timoteo, se'e ndija-rì ja ní skándija-rì: Tu'un luu ío inì-ya, jíín tú'un kúndá'ú inì-ya, jíín tú'un kuaká'nu inì ja kii nuu máá Taa-yo Dios, jíín núu máá Jíto'o-yo Cristo Jesús, ná kóo jíín-ró.

Sikì ñáyivi sñin sñin sa'an

³ Nátu'un nì ka'an nda'ú-rì jíín-ró ja ná kéndoo-ró ñúu Éfeso ná nì ki'in-rì ichi kuá'an-rì ñuu Macedonia, ja ná ka'an nì'in-ró jíín sáva-i, te suni ka'an tuku-rì ja má stá'an-i sñin sñin nuu sá'an, ⁴ ni ma kuá'a-i tu'un ja ná ndúkú kuáchí-i sikì cuento, jíín sikì jíchi tu'un tá'an. Chí sua nákaa-ga kua'an, te skuikín tixin, lugar ja yíja-ga tu'un kándija-yó núu Dios sá'a. Achí-rì. ⁵ Ya'á kúu ja kuní-rì tá'ú-rí tíñu nuu-ro, ja ná kúndá'ú inì-ro-í jíín tú'un koo ndoo inì-ro, jíín tú'un koo va'a inì añú-ro, jíín tú'un kándija ja tú yóso yú'u. ⁶ Ja sikì yúan kájika yátá sáva-i, te kákusñin inì-i kájukuiñi-i sikì tú'un ja tú ní'in tíñu. ⁷ Kákuni-i kuu-i maestro ley, ko ni tú kájuku'un inì-i naun tu'un káka'an-i, ni naun tu'un kájani nì'in-i. ⁸ A kájinì-yo ja ío va'a ley, ko nú koo káji inì-ro jíín. ⁹ Chí a jiní-yo ja ley, tú ní kúva'a ja ndóna sikì ñáyivi vá'a, chí sua ndóna sikì ñáyivi náá, sikì ñáyivi tú ká-jandatú, sikì ñáyivi tú káchiñú'un-i-ya, sikì ñáyivi kásá'a kuachi, sikì ñáyivi kán-
daa ndiva'a jíín ñáyivi chá'an, sikì ñáyivi kája'ni táa náa, jíín sikì ñáyivi kája'ni ndíyi, ¹⁰ sikì ñáyivi kájika téné, sikì

xí'ncha, sikì ñáyivi saku'ná ñáyivi, sikì ñáyivi káxndá'ú, sikì ñáyivi kásátú'un, jíín sikì sáva-ga tu'un ja tú káni tá'an jíín tú'un máa-yá ja ío ndéé ndánu. ¹¹ Chí tu'un-ún kúu máa tú'un va'a luu xaan ja vái nuu máa Dios, I'a ij. Te sikì tú'un-ún nì chaa tíñu-ya rúu.

Tíñu nì chaa-ya sikì Pablo

¹² Te nákuatá'ú-rí nuu máa I'a nì ja'a fuerza inì-rì, kúu Cristo Jesús Jíto'o-yo, te nì nakani inì-ya ja cháa skíkuu va'a kúu-rì, te nì chaa tíñu-ya rúu. ¹³ Ko onde sáá núú, chí nì ka'an ndiva'a-rì, te nì chindikin-rì-i, te nì stují-rí-i. Ko nì kundá'ú inì-ya rúu, chí tú jiní-rì te nì sá'a-rì, te ni tú ní kándija-rì sáá. ¹⁴ Ko tu'un luu ío inì máá Jíto'o-yo, nì ndea-ga inì-rì jíín tú'un kándija, jíín tú'un kúndá'ú inì Cristo Jesús ruu. ¹⁵ Chí ío va'a ja ná kuatá'ú táká-i tu'un ndaa yá'a, ja Cristo Jesús nì kii-ya iní ñuyívi, nává'a nama-ya ñáyivi kándiso kuachi, te ruu kúu máa ja ní kaa-ga nì sá'a. ¹⁶ Ko nì kundá'ú inì-ya rúu, nává'a jíín rúu ja ní kaa-ga nì sá'a-rì, te kuní-i ndasa ío xaan paciencia inì Jesucristo, nává'a kuu-rì ñin muestra nuu ñáyivi kúkuéé-ga kándija-i nuu-yá, te nani'in tá'u-í kuchaku-i ní káni. ¹⁷ Núsáá te ní káni ní kúia ná ka'an jíñú'un-yo te ná nákana jaa-yó máa Rey, I'a ndíto chakú ní káni, ja tú jí'i-ya, ja tú kúu nde'é ndijín-yo núu-yá, ja máa ñin-ni-ya kúu Dios ndíchi. Amén. ¹⁸ Hijo, súan tá'ú-rí tíñu nuu róo Timoteo. Chí jíín kivi ní kaka'an-i ja kúndi máa-ró. Te jíín tú'un nì kaka'an-i-ún, te ná skíkuu va'a-ró jíín tíñu jíku-ró. ¹⁹ Te kándija nì'in-ró, te ná káni va'a inì añú-ro, chí tu'un yá'a nì kaské'ichi sava-i, te nì kasjíta-i máa-i nuu tú'un kándija. ²⁰ Te chaa yúan, Himeneo jíín Alejandro kákuu-de, ko nì chí'i-rì-de nda'a Satanás, nává'a ná skuá'a-de inga jínu ma ka'an ndiva'a-ga-de.

Nde cuenta kakan ta'u-yo

2 Te ví'í-gá ká'an nda'ú-ri jíin-ró núsáá, ja ná kakán ta'u-ro já'a táká ñayivi. Ka'an nda'ú-ro jíin-yá ja kúu máá-i, te kakan-ro nú naún jínu ñú'ún-i, ko nene ná nákuatá'ú-ró já kúu máá-i. ²Suni ná ká'an-ro já'a táká rey jíin já'a táká chaa kákuñá'nu, náva'a ná kúxiukú ná'ín-yó, te ná kóo paz nuu-yo, te chiñú'ún-yó-yá, te koo ja jíinú'ún-yó núu táká-ni. ³Chi ya'a kúu ja ío va'a te sá'a ja játa'an ini Dios, I'a náma yóo. ⁴Te máá-yá kuní-ya já táká ñayivi ná kaku-i, te ná kuní-i ndasa kaa máá tú'un ndaa. ⁵Chi ío iin-ni Dios, suni súan ío iin-ni I'a ká'an ja'a táká ñayivi onde nuu Dios, te I'a-ún, máá cháa Jesucristo kúu-ya. ⁶Te I'a-ún ni soko-yá máá-yá ja ní nakuaan-ya táká yóo, te onde máá kivi-ún, ni kenda testigo siki I'a-ún. ⁷Te ja siki yúan ní jani-ya rúu ja kúu-ri apóstol náva'a kani-ri tu'un. Chaa jiní stá'an va'a nuu ñayivi sñin nación kúu-ri. Te jandaa ká'an-ri, te a jiní máá Cristo tú xndá'ú-ri. ⁸Te kuní-ri ja ndéni ni kuu, te ná kakán ta'u táká chaa jíná'an-de. Te ná kóo ndoo nda'a-dé ndukani-de. Te ma kití ini-de, te ni ma kánaá-de. ⁹Suni súan taká ñasfí, ná kasú va'a-ña máá-ña jíin sá'ma jíinú'ún, ja tú kuka nuu ini-yo sá'a. Te nasu sáluu-ña máá-ña jíin lazo, xí oro, xí perla, xí sá'ma ncháa ya'u, ¹⁰chi sua ná sáluu-ña máá-ña jíin tñu jíinú'ún sá'a-ña, natu'un kánúú sá'a taká ña'an já káka'an-ña já káchiñú'ún-ña máá-yá. ¹¹Te ñasfí, náskuá'a-ña kasú-ña yú'u-ñá, te ma ndúkú-ña tá'ú-ña tñu. ¹²Chi tú já'a-ri tu'un ja kánduu ñasfí stá'an-ña, ni tú tá'ú-ña tñu nuu cháa, chi ná'ín-ni ná kóo-ña. ¹³Chi Adán ni sáva'a-ya xná'an-ga, te vásá ní sáva'a-ya Eva. ¹⁴Chi tú ní xndá'ú ja'ú Adán, chi sua ñasfí-de ni kandíja-ña, te ni sáña'mu-ña. ¹⁵Ko kaku-ña sá'a ja júku'un se'e-ña, te nú túu síá-ña tú'un kándíja-ña jíin tú'un kúndá'ú

ini-ña, jíin tú'un koo ndoo ini-ña, jíin tú'un ja tú kuka nuu-ña sá'a.

Ndasa koo chaa ndito tiku'ni

3 Tu'un ndaa kúu ya'a: Nú iin chaa kuní-de kuu-de chaa kundito tiku'ni, bueno tiñu ndúkú-de. ²Núsáá te níni ná kóo jíinú'ún cháa kundito-ún, náva'a tú ndenda kuachi siki-dé. Te iin máá tú'ún-ni ñasfí-de ná kóo, te koo ndito ini-de, koo kuándfí-de, koo káji ini-de, kundá'ú ini-de ñayivi jíká, te koo ña-ma ini-de stá'an-de. ³Ma kóo ká'vá-de, ma stují-dé ñayivi. Ma ndío xa'an ini-de siki xú'ún. Chi sua ná kóo paciencia ini-de. Ma kútíxín-de. Ma kútóo ini-de. ⁴Te jíinú'ún ná tá'ú-de tiñu ini ve'e-de, te ná kúñava'a-de se'e ja skíkuu-i tiñu tá'u núu-í jíin já kóo jíinú'ún-i. ⁵Chi chaa ja tú jiní-de tá'ú jíinú'ún-de tiñu ini ve'e-de, ndasa koto-de tiku'ni Dios núsáá. ⁶Ko ma kúu kivi iin chaa jáá. Te nú túu, chi sanaa te sávixi-de máá-de te ndonda ja'ú siki-dé. ⁷Suni kánúú já kúu-de iin chaa ja kuátú'ún ñayivi-dé, va'a ká'lin-i sñin inga siki, náva'a ma kuakú nchaa-i-de, ni ma tñin yátá já'ú-de.

Ndasa koo chaa játíñu nuu tiku'ni

⁸Suni súan chaa kájatíñu nuu tiku'ni kákandíja, ná kóo jíinú'ún-de, ma kóo tflakuá-de, ma kóo ká'vá-de, ni ma ndío xa'an ini-de siki xú'ún. ⁹Ko ná kóo ndoo ini añú-de, te ná kundij ni'in-de jíin tú'un sa'í kákandíja-yo. ¹⁰Te chaa ya'a, suni kuní ja kóto nchaa-yo-dé xna'an-ga, náva'a kuni-yo nú túu kuachi yí'i siki-dé. Yúan-na te kuu kuatíñu-de. ¹¹Suni súan ná kóo va'a ini taká ñasfí, ma ndúkú tú'un-ña tá'an-ña, te ná kóo kuándfí-ña, te ná skíkuu-ña táká naún tiñu kúu. ¹²Chaa kájatíñu nuu tiku'ni, suni iin-ni ñasfí-de ná kóo, te ná tá'ú vá'a-de tiñu nuu se'e-de jíin núu táká ini ve'e-de. ¹³Chi chaa kájatíñu va'a, sua skákunu-ga-de máá-de kua'an-de, te

káchundéé-gá ini-de sá'a-de siki tú'un kákandíja-yó núu Cristo Jesús. ¹⁴Tu'un yá'a cháa-ri kujaa nuu-ro. Te núkuu ini máa-rí jaa yachi-ri nuu-ro. ¹⁵Ko sanaa te kúkuéé-ga te jaa-ri nuu-ro. Te ja yuán cháa-ri yá'á, náva'a kuni-ro ndasa kánúú káka-ró jíin ñáyivi káchiñú'un Dios. Chi yuán kuu tikun'i Dios, I'a chakú. Te yuán kándítuu te kásákútu-gá máa tú'un ndaa. ¹⁶Ndaa ká'an-ri, ja yí xaan kaa máa tú'un sa'y káchiñú'un-yó: Ni kenda ndijin Dios jíin yíki kúnu-ya. Te ni kendoo ndaa-ya ní sá'a máa Espíritu. Ni kajini ndajá'a-yá nuu-yá. Ni jicha nuu tu'un-ya núu ñáyivi sijn nación. Ñáyivi ñúyivi ní kákandíja-i nuu-yá. Ni ndaa-ya kuá'an-ya núu lúu ndíi ncháa ni sá'a Dios.

Siki tú'un ndu'ichi ini

4 Ko máa Espíritu, a kástu'un káji núu-yo, nú ná kúyani ndíi kivi te ndu'ichi ini sava-i jíin tú'un kákandíja-i. Te kuatú'un-i máa já ká'an tu'un xndá'ú jíin sá'an tachi. ²Kundiso-i uu xini, te ka'an-i tu'un tú'un, chi ndukavá ini añú-i. ³Ma kuá'a-i tu'un tanda'a-yo, ni ma kuá'a-i tu'un kee-yo sava ndeyu ní sá'a Dios ja kuni máa-yá ja ná ní'in cháa kákandíja jíin cháa kájiní ichi ndaa, chi kánakuatá'ú-de nuu-yá te káyee-dé. ⁴Chi taká ja ní sá'a Dios ío va'a, te ma kuu ské'ichi-yo, te nú ná nákuatá'ú-yó núu-yá te ná kée-yo. ⁵Chi jíin tú'un Dios, te jíin tú'un kakan ta'u-yo núu-yá, te a ni ndundoo-ni ndeyu-ún.

Chaa játiñu va'a nuu Jesucristo

⁶Ko nú tu'un yá'a kastu'un-ró núu taká ñani-yo, chaa játiñu va'a nuu Jesucristo kuu-ró nú súan, chi a ni tjin tu'un kándíja-ró-ún ini-ro, onde jíin sá'an va'a ja bueno skíkuu-ró. ⁷Ko taká tu'un yúku, jíin taká tu'un aná'an, ná skána-ró kí'in, te ná skuá'a-ró máni tu'un ja chíñú'un-yó máa-yá. ⁸Tiñu ja skuá'a-yó ndúndéé yíki

kúnu, chi yakú-ni ní'in tíñu. Ko tu'un chíñú'un-yó máa-yá, chi taká-ni modo ní'in tíñu, chi vida yá'a jíin vida chaa, bueno kee sá'a. ⁹Tu'un ndaa kuu tu'un yá'a, te ío va'a ja ná kuatá'ú taká-i. ¹⁰Chi siki yá'a kuu ja kásatiñu ní'in-yó, te kándo'o-yó, chi káñukuu ini-yo já kuu máa Dios, I'a chakú, chi máa-yá kuu I'a náma taká ñáyivi, ko ví'i-gá náma-ya ñáyivi kákandíja nuu-yá. ¹¹Tu'un yá'a ná stá'an-ro, te tá'ú-ró tíñu. ¹²Ma kuá'a-ró tú'un ja kúj'á ini ni iin-i koto-i róo va'a súchí-ró. Te ná koo va'a-ró, ná va'a ñáyivi kákandíja kuu ndaku-i róo jíin tú'un ká'an-ro, jíin modo jika kuu-ró, jíin tú'un kúndá'ú ini-ro-í, jíin tú'un kándíja-ró, jíin tú'un ndoo ini-ro. ¹³Nini kúkuéé-ga-ri te jaa-ri, te ná kuítu ini-ro ká'u-ró tutú nuu-í, ná kána jíin-ró núu-í, ná stá'an-ro tú'un nuu-í. ¹⁴Ma kúkúxí-ró jíin tá'u ní ní'in-ro, chi chaa kakuu nuu, ni chaa-de nda'a-dé xini-ro, te ni kuta'u-ro yuán, nátu'un ni kaka'an-de onde kivi ní kuu-ún. ¹⁵Ná kúndee tu'un yá'a xini-ro. Te kuuu ní'in-ró jíin, náva'a ná kuni taká-i ndasa bueno kuayija-ró jíin. ¹⁶Te koto va'a-ró máa-ró jíin tú'un stá'an-ro. Ma sía-ro. Chi nú súan ná sá'a-ró, te bueno nama-ró máa-ró jíin taká ñáyivi chú'un ini tu'un ka'an-ro.

5 Ma kána jíin-ró núu cháa ñá'nu, chi sua ka'an nda'u-ro jíin-de ná tu'un jíin táa-ro. Te nuu cháa súchí, ka'an-ro jíin-de nátu'un jíin ñani-ro, ²te nuu ñá'an ñá'nu, nátu'un jíin náa-ro, te nuu ñá'an súchí, nátu'un jíin kuá'a-ró. Te tu'un ndoo ndatu'un-ró. ³Te ná ká'an jíñú'un-ró jíin ñá'an kákendoo ndá'ú, te nú ni kákendoo ndá'ú ndija-ña. ⁴Ko nú iin ña'an kéndoo ndá'ú ío se'e-ña, xí se'e tjáni-ña, ná kútu'a súchí yá'a xna'an-ga kundiso jíñú'un-i responsable máa-i ini ve'e-i, te ná nákoto-i táa-i náa-i, chi súan játa'an ini Dios. ⁵Te nú ña'an já ní kendoo ndá'ú ndija kuu-ña, te máa iin-ña, te núkuu ini-ña Dios,

te nene ká'an ndá'ú-ña jíin-yá te jikán ta'u-ña ndúú ñúú-ni nuu-yá. ⁶Ko nú ña'an jíka sikí tú'un sií iní kúu-ña, vasa chakú-ña, ko nátu'un a ñi jí'i-ña. ⁷Tu'un yá'a ná tá'ú-ró tínu nuu-í, nává'a tú ndenda kuachi sikí-í. ⁸Te nú iin chaa tú ndíto-de tá'an-de, te ví'i-gá nú jíin tá'an máa-de iní ve'e-de, te a ñi ské'ichi-de tu'un kándíja-de nú súan, te chaa ñáa-ga kúu-de vasa íin chaa tú kándíja. ⁹Ma sá'a-ró cuenta ja ñá'an ní kendoo ndá'ú kúu-ña, te nú té jinu-ga-ña uní xiko uxi kua-ña, jíin já máa íin-ni yii-ña ñi nchaka-ña, ¹⁰jíin já kájatú'un vá'a-i ja bueno tínu ñi sá'a-ña, jíin já ní skuá'nu-ña sé'e, jíin já ní kundá'ú iní-ña ñáyivi jíká, jíin já ní nakacha-ña já'a ñáyivi kákandíja, jíin já ní chindéé-ña ñáyivi káta'an tundó'o, jíin já ní'in ñi jika-ña jíin táká tínu vā'a. ¹¹Ko ña'an súchí ja kéndoo ndá'ú-ña, ma kuátá'ú-ró-ña, chí nú a ñi kaisiki ncháa-ña sikí Cristo, yúan-na te kákuni-ña já nátanda'a túku-ña. ¹²Nú súan, te ta'nu ndatu-ña sá'a máa-ña, chí tú ní skíkuu-ña tú'un ñi keyu'u-ña xnáñúú. ¹³Te suni káskuá'a-ña kée kúxí-ña, kájika-ña ndíta'an ve'e, te nasu máa íin ja kée kúxí-ña, chí suni sikí cuentú-ni kájika kuu-ña, te kivi nduu-ña ká'an-ña tú'un ja tú ío vā'a. ¹⁴Núsáá, te taká ñas'í súchí kákendoo ndá'ú, kuní-ri ja ná nátanda'a-ña, náskuá'nu-ña sé'e-ña, ná koto vā'a-ña vé'e-ña, te ma kuá'a-ña lugar ja ká'an ndiva'a ja'ú sikí-yo. ¹⁵Chí sava-ña a ñi kajika yátá-ña, te ñi kandikin-ña yatá Satanás kája'an-ña jíin. ¹⁶Ko nú iin chaa kándíja, xí íin ña'an kándíja, kánava'a tá'an ja kákuu ña'an ní kendoo ndá'ú, ná koto-de-ña, te ma cháa-de carga sikí tíku'ni kákandíja, nává'a ní'in tíku'ni najíin kúu ña'an kákendoo ndá'ú ndija. ¹⁷Ná koo jíin'ún xáan-ro núu cháa kákuu nuu, te nú kátá'ú vá'a-de tínu, ko ví'i-gá jíin'ún ná koo-ró núu-dé nú kájani ní'in-de

tu'un jíin já kástá'an-de. ¹⁸Chí áchí máa tutú íi: Ma chú'un-ró ñunu yú'u xndikí jíkó, áchí. Te: Chaa sátiñu kivi, chí ío derecho-de ja kí'in-de ya'u-de, áchí. ¹⁹Ma kuátú'un-ró ní iin kuachi sikí cháa kúu nuu, chí onde nú ío uu xí uní tés-tigo. ²⁰Te ñáyivi kúkuu jíin kuáchi, kana jíin-ró núu-í, ko ná kuní jíin núu táká-i, nává'a suni ná yú'u sava-ga-i. ²¹Ko onde jíin Dios, jíin máa Jíto'o-yo Jesucristo, jíin táká ndajá'a-yá ja ní kaji-ya, ká'an ní'in-ri tu'un yá'a jíin-ró, ja ná skíkuu vā'a-ró, te ma kúnchaa nuu-ro-í, ma íin-i kaa íin-i kuun koto-ró núu-í. ²²Ma xndée yachi-ro ndá'a-ro xiní ní iin-i, te ma kivi nduu-ro kuáchi jíin ingá ñáyivi. Koto vā'a-ró máa-ró nává'a ná kéndoo ndoo-ró. ²³Vina te níi-gá kua'an-yo, ma kó'o-ga-ro máni máa ndúcha, ná kó'o-ró íin tí'li vino sikí já sá'a kue'e chíi-ró, jíin já núu-ni núu-ni kú'u-ro. ²⁴Taká kuachi kás'a sava-i, a ñi natuu, te jiní-yo já náku-xndíi-ya sikí yúan, ko kuachi kás'a sava-ga-i, chí kuéé-ga te natuu. ²⁵Suni súan kúu taká tínu vā'a, chí a ñi natuu, te ja ná té tuká-ún, ma kúu kundee sa'í.

6 Taká ñáyivi kákuu mozo kásatiñu sáni-i, ná koo jíin'ún vá'a-i nuu patrón-i, nává'a tú koo ndiva'a tu'un sikí s'ví máa Jíto'o-yo jíin sikí sá'an-ya. ²Te ñáyivi kánava'a-i patrón kákandíja, ma sájá'a iní-i nuu-dé sikí já ñaní-i kákuu chaa-ún, chí sua ná kuátínu vā'a-ga-i nuu-dé, chí kákandíja chaa-ún ja kájatínu-i nuu-dé, te maní-dé jíin-i. Súan ká'an ní'in tu'un yá'a, te suni stá'an.

Sikí tú'un xndá'ú

³Te nú ndé iin chaa stá'an-de inga tu'un, te nú tú játú'ún-de ja ío ndaa tu'un máa Jíto'o-yo Jesucristo, te nú tú játú'ún-de sa'an ja káchiñú'ún-yó máa-yá, ⁴máni sávixi-de máa-de. Te ni iin tu'un tú júku'un iní-de, chí tíxin jáni iní-de, te kánaa-de jíin tú'un ká'an sáni. Te yúan kákuu tu'un kuásún iní, tu'un

tíxín, tu'un ká'an ndivá'a, tu'un jáni n̄áá ini xini, ⁵ jíin já kákanaá cháa kándakú'u xini, cháa tú káñu'un tu'un ndaa ini-de, te kájani ini-de ja ná chíñú'ún-de máa-yá nává'a ni'ín-dé xú'ún. Ná kúxio-ró má kétá'an-ró jíin cháa kándaa súan. ⁶ Ko ja á ni kaan-yó jíin-yá, te káchiñú'ún-yó máa-yá, jíin yúán, chí nátu'un a kua'a ní kani'in-yo. ⁷ Tú naún ní cháa jíin-yó ini ñuyívi yá'a, suni má kúu kiñi'in-yó ní iin ki'in-yo jíin. ⁸ Nú ío ja kée-yo, ío ja kú'un-yó, te siñ-ní ná kóo ini-yo jíin. ⁹ Te ñayivi já kákuni-i kuu kúká-i, chí jito nchaá ja'ú-i, te tíin yátá-ún-i. Te yachi kivi-i jíin tú'un ndío n̄áá ini-i te sá'a ndivá'a ndituni-i, te náa ñáyivi-ún, te síjita-i máa-i sá'a tu'un-ún. ¹⁰ Chí nú xú'ún kúmani-yo jíin, te sikí yúán kaku taká tínu n̄áá. Yúán ní kandio ini sava-i, te ni kasía-i ichi kákandíja-i. Te ni kivi tundó'o xaan ini añú-i.

Tu'un ndúkú ndéé kándíja va'a

¹¹ Ko róo, cháa já tínu nuu Dios kúu-ró, te ná kúu-ró kóto-ró taká tínu yá'a. Te ná ndúkú-ró já skíkuu-ró tínu ndaa, tu'un káchiñú'ún-yó máa-yá, tu'un kándíja, tu'un kúnda'ú ini tá'an, tu'un paciencia, tu'un súchí ini. ¹² Ná ndúkú ndéé-ró kándíja va'a-ró, te suni ná sá'a-ró fuerza ni'in tá'u-ro kúchaku-ro ní káni, chí ja yúán kúu ja ní kana-ya xini-ro, te ni ka'an ndaa-ro tú'un-ya ní kajini kua'a ñáyivi. ¹³ Te onde jíin Dios tá'ú-rí tínu yá'a nuu-ro, chí ja máa-yá, te chakú taká ndatínu, te suni jíin Jesucristo, I'a ni ka'an ndaa taká tu'un nuu Poncio Pilato,

ká'an-ri. ¹⁴ Ná skíkuu va'a-ró jíin tínu tá'u núu-ro, nává'a má kúchá'an, ni má kuakú nchaá-i, onde kivi ndíi máá Jíto'o-yo Jesucristo. ¹⁵ Chí iin kivi te kuní ndijin-yo kii-ya, sá'a máá I'a kúsií ini-yo jíin. Te I'a-ún, máá iin-ya kúñá'nu, te kúu-ya Rey nuu taká rey, te Jíto'o nuu taká jito'o. ¹⁶ Te máá iin-ya kúu I'a ndíto chakú ní káni. Te ncháa-ya iin lugar nuu ndíi ncháa, te má kúu ja ni iin-i yúan. Te ñayivi tú ní jiní ndijin nuu-yá, ni má kúu kuti. Nuú máa-yá ná kóo tu'un jíñú'ún, te ná tá'ú máa-yá tínu ní káni. Amén.

Sikí tú'un kúká

¹⁷ Nuú taká ñayivi kúká ká'io ini ñuyivi yá'a, ná tá'ú-ró tínu ja má sávixi-i máa-i. Ni má kúñukuu ini-i kaku-i jíin xú'ún, chí yachi náa-ún. Chí sua ná kúñukuu ini-i kaku-i sá'a Dios, I'a chakú, chí máa-yá já'a kua'a-yá taká-ni ndatínu nuu-yo já kúsií ini-yo sá'a. ¹⁸ Ná sá'a va'a-i jíná'an-i. Ná kúu kúká-i jíin taká tínu va'a sá'a-i. Yachi ná kóto tá'an-i, te yachi ná chindéé tá'an-i. ¹⁹ Súan te kayá-i taká tínu va'a sikí máa-i ja kúu-i kua cháa, chí súan te kuti-in-i ichi kúchaku ndíja-i. ²⁰ Ko róo Timoteo, má sía-ro taká tu'un ni chi'i-ri nda'a-ro. Te má kivi nduu-ro jíin taká tu'un yúkú tu'un sáni, jíin taká tu'un ndíchí n̄áá, ja jasú nuu máá tú'un júku'un ndaa ini. ²¹ Chí súan ni kajatú'ún sava-i tu'un yúkú-ún. Te ni ka'naa-í ichi ndíso tu'un kákandíja-yó. Tu'un luu ío ini máa-yá ná kóo jíin-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA DEL
APOSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

YA'A KUU CARTA UU JA
NI CHAA SAN PABLO
APOSTOL NUU TIMOTEO

1 Máá-rí kúu Pablo apóstol Jesucristo, chī súan nī jata'an inī Dios, chī a nī keyu'u-yá kua'a-ya tú'un kuchaku-yo sá'a Cristo Jesús. ² Cháa-rī tutu yá'a nuu Timoteo, se'e-ri ja maní-rí jíin: Tu'un luu ío inī-ya, jíin tú'un kúndá'ú inī-ya yóó, jíin tú'un kuaká'nu inī ja kúu nuu máá Táa-yo Dios, jíin já kúu nuu máá Jíto'o-yo Jesucristo, ná kóo jíin-ró. ³ Nákuatá'ú-rí nuu Dios, te jatíñu-rī nuu-yá nátu'un nī kasá'a vuelú-rī, te tú náku-xndíi añú-rī sikí-rí. Te tú júkuiñi kuti-rí ja núku'un inī-rī róó, hora jikán ta'u-rí ndúú ñúú-ni. ⁴ Kúu inī-rī kuni-rī nuu-ro, náv'a kusii xáan inī-rī, chī núku'un inī-rī ndasa nī nda'i-ro. ⁵ Chī a nī nuku'un inī-rī ndasa kájí kándija-ró, te suni súan nī kándija naná ñúu-ro Loida xna'an-ga, jíin náa-ro Eunice. Te jáni ndija inī-rī ja sūni súan ncháa tu'un kándija-ún inī máá-ró vína. ⁶ Ja yúán xndáku-rī nuu-ro, ja ná náskandá jáá-ró máá tá'u ní ja'a Dios nuu-ro, ja ní ní'in-ro ná nī chaa-rī nda'a-rí xini-ro. ⁷ Chī tú ní ja'a Dios iin modo io nuu-yo, chī sua ja ná kuñi nī'in-yó, jíin já ná kúndá'ú inī-yo-í, jíin ja ná kóo kuándí'i-yo.

Ma kúka nuu-yo sikí tú'un máá-yá

⁸ Núsáa te ma kúka nuu-ro káni ndaa-ro tú'un máá Jíto'o-yo, ni tu'un ruu chaa kándeé vekaa ja sikí máá-yá. Chī sua ná kóto ta'an-ro túnd'óo sikí já jáni-ró tú'un va'a, chī ja sikí yúán ní ja'a Dios fuerza inī-yo. ⁹ Chī nī nama-ya yóó, te nī kana-ya xini-yo ndúndoo-yó, ko nasu sikí tíñu kásá'a-yó, chī sua ñúkuún máá-yá nī sá'a-ya jíin tú'un luu ío inī-ya,

chī onde ná té chá'an-ga kéjá'a táká kuia, te nī ja'a-ya tú'un-ún nuu-yo ní sá'a Cristo Jesús. ¹⁰ Ko vina a nī kenda ndijin tu'un-ún nī sá'a ja ní kenda Jesucristo, l'a náma yóó. Te máá-yá nī janchaa-ya kué'e kuu-yo. Te jíin máá tú'un va'a nī stá'an-ya núu-yo ndasa kuchaku-yo te ma kúu-ga-yo. ¹¹ Te nī chaa-ya tíñu sikí-rí kúu-rí apóstol kani-rí tu'un-ún, te stá'an-rí nuu ñáyivi sñin nación. ¹² Te ja sikí yúán jíto-rí túnd'óo yá'a. Ko tú kúka nuu-rí, chī a jiní-rí ndé nuu kándija-rí. Te jáni ndija inī-rí ja kúu kundito-ya já ní chí'i-rí nda'a-yá, onde ná jáa máá kivi. ¹³ Ná kúkuu nī'in-ró jíin íchi tú'un va'a ndasa nī jini so'o-ró ní ka'an-rí. Te ná kúndij-ro jíin-ún modo kándija-ró jíin já kúndá'ú inī-ro-í sá'a Cristo Jesús. ¹⁴ Ná kóto-ró tú'un ndaa ja ní ja'a Espíritu Santo nuu-ro, chī ncháa-ya iní-yo. ¹⁵ A jiní-ro já táká ñáyivi káxiukú ñúu Asia, nī kaskéndo-o-i ruu, te uu-i kákuu Figelo jíin Hermógenes. ¹⁶ Ná kúndá'ú inī máá Jíto'o-yo ñáyivi káxiukú vé'e Onesíforo, chī kua'a vuelta nī nani'in iní-rí nī sá'a-de, te tú ní kúka nuu-dé vasa núni-rí kándeé-rí vekaa. ¹⁷ Chī sasua nī nandúku víi-dé ruu, te nī ndenda-rí nī sá'a-de, ná nī kándeé-de Roma. ¹⁸ Ná kuá'a máá Jíto'o-yo tú'un ja máá l'a kúu Tatá, ná kúndá'ú inī-ya-dé máá kivi-ún. Te a jiní va'a máá-ró ndasa xaan ní jatíñu-de nuu-rí inī ñuu Éfesó.

**Máá-yó nátu'un
soldado va'a Jesucristo**

2 Ko róó, hijo máni, ná ndúndáján iní-ro jíin tú'un luu ío inī Cristo Jesús. ² Te tu'un nī jini so'o-ró ní ka'an-rí onde jíin kuá'a ñáyivi ní kajini, tu'un yá'a ná chí'i-ró iní nda'a sáva chaa skíkuu va'a, náv'a suni kuu stá'an tuku máá-de nuu sáva-ga-i. ³ Ko róó, ma yú'u-ro kóto-ró túnd'óo, nátu'un iin soldado va'a Jesucristo. ⁴ Ni iin chaa kájatá'an, tú sátéñu-de máá-de jíin tíñu ñuyívi, náv'a

kusij iní máá cháa nī chaa tiñu soldado sikí-dé. ⁵Suni súan cháa ísíki, tú nī'in-dé premio-de te nú tú kusíki ndáa-de. ⁶Suni súan cháa jítu, ma nī'in-dé kee-dé te nú tú sátiñu-de xna'an-ga. ⁷Ná káni iní máá-ró naún tu'un ká'an-ri, te máá Jító'o-yo ná kúña-ga-ya xini-ro jíin táká-ni. ⁸Ná núku'un iní-ro já Jesu-cristo, se'e tata David nī kuu-ya, te nī nachaku-ya máñú ndíyi. Nátu'un ká'an tu'un va'a jáni-ri. ⁹Te ja sikí-ún jító-ri tundó'o, te kánde-ri vekaa nátu'un cháa nī sá'a kuachi xaan. Ko máá tú'un va'a Dios, ma kúu kunu'ni. ¹⁰Núsáa te sikí já kúndá'ú iní-ri ñayivi ní kaji máá-yá kúu ja kánda-ga-ri koto-ri tundó'o. Ná-va'a suni kaku máá-i jíná'an-i, te jaa-i nuu lúu kunchaa-i ní káni sá'a Cristo Jesús. ¹¹Ká'an ndaa tu'un yá'a: Nú nī kaji'i-yo jíin máá-yá, te suni kuchaku-yo jíin máá-yá. ¹²Nú kanda-yó kóto-yó túndó'o, te suni tá'ú-yó tiñu jíin-yá. Nú tú kua'tu'un-yó-yá, te suni ma kuá'tu'un-ya yóo. ¹³Vasa tú kaskíkuu va'a máá-yó, ko a skíkuu va'a máá-yá. Ma kúu ské'ichi-ya máá-yá. Achí.

Tu'un xndáku nuu tá'an

¹⁴Tu'un yá'a ná xndáku-ró núu ñayivi, te ka'an nī'in-ró jíin-i, te ná kuní jíin núu máá Jító'o-yo, ja má stá'tá'an-i sikí tú'un, chí tú nī'in tínu kuti-ún, chí sua sáká núu iní ñayivi jini so'o. ¹⁵Nī'in ná ndúkú-ró náva'a kua'tú'ún Dios róo, te náva'a kuu-ró cháa sátiñu va'a ja tú níni kúka nuu-ro, jíin já bueno jáni ndaa-ro máá tú'un va'a. ¹⁶Ma kivi nduu-ro jíin tú'un yúkú, tu'un sáni, chí ví'i-gá nákaa jíin tú'un náá. ¹⁷Chi tu'un-ún, kaji kí'in nátu'un kue'e gangrena. Te uu cháa súan kákuu Himeneo jíin Fileto. ¹⁸Te cháa-ún, a nī skuíta-de ichi tú'un ndaa, chí káka'an-de ja á nī ja'a máá kivi náchaku taká-i, te súan sáká núu-de jíin tú'un kákandíja sava-i. ¹⁹Te nī'in kándij ja'a já ní jani Dios. Te a nī kukútu

jíin tú'un yá'a: A jiní máá Jító'o-yo táká ñayivi yíi nda'a máá-yá. Te suni ká'an: Taká ñayivi já ndáku nī'in-i sí'vi máá-yá, ná kúxio-i nuu táká tiñu náá, achí. ²⁰Iní iin ve'e ká'nu, nasu máni máá kó'o oro, ko'o plata ío, chí suni ío ko'o yúnu, ko'o nú'un, te suni ío ja kú'un ja jíin'ún iní te suni ja kú'un ja tú jíin'ún. ²¹Te nú iin ñayivi skána-i tiñu ja tú jíin'ún ío iní-i, yúan-na te nduu-i nátu'un iin ko'o ja kú'un ja jíin'ún iní. Te koo ndoo-i. Te nī'in tínu-i ndasa játa'an iní máá Jító'o. Te koo tu'a-i ja kúu taká tiñu va'a. ²²Kunu-ró kóto-ró táká ja ndío iní cháa súchí. Kundikín-ro tú'un ndaa, tu'un kándíja, tu'un kúndá'ú iní, tu'un vindáa vinené. Súan sá'a-ró ondé jíin ñayivi kándaku nī'in-i máá Jító'o-yo jíin já ndóo ío iní añú-i. ²³Ma kivi nduu-ro jíin tíxin náá, ja tú ío káji iní, chí a jiní-ro já máni tíxin skuikín-ún. ²⁴Chí mozo máá Jító'o-yo, ma kúu koo tíxin-de, chí sua kumaní-dé jíin táká-i, te koo ñama iní-de stá'an-de, te ná kuándéé iní-de jíin-i. ²⁵Te jíin tú'un súchí iní-de ná náka'nu-de ñayivi kájasu, chí sanaa te nakani iní-i sá'a Dios, náva'a kuní-i ichi tú'un ndaa, ²⁶te náva'a kaku-i nuu já'ú ja kuní-ún tíin yátá-i, chí nī kundéé jíin-i jíka ná'in-i nátu'un játa'an iní máá.

Ñayivi chá'an kivi sándí'i-na

3 Tu'un yá'a ná júku'un iní-ro, ja ondé nuu kuájínu-na kivi, te cháa kivi kóo tundó'o. ²Te koo ñayivi já máni chíin'ún-i máá-i, chíin'ún-i xu'ún, sávi'xi sáni-i máá-i, sájá'a iní-i, ka'an ndíva'a-i sikí tá'an-i, ma kuándatu-i nuu táa-i nuu náa-i, koo nde'é-i, ma kéndoo ndoo-i, ³ma kumaní-i jíin tá'an-i, ma júkuiñi-i ja kájata'an-i, sá'tú'ún-i, síjita-i máá-i, tíiná koo-i, koto u'u-i taká tiñu va'a, ⁴nastúu tá'an-i, ka'ncha ndaa-ni-i, sándúxi-i máá-i, te chíin'ún-ga-i tu'un kúsij iní-i nasu já chíin'ún-i Dios. ⁵Sá'a-i ja káchiñú'ún-i máá-yá, ko kaské'ichi-i

fuerza yúan. Ma kivi nduu-ro jíin ñayivi kásá'a súan. ⁶Chí sava chaá yá'a kákuu chaá kivi koyo tini ve'e, te kátiin-de taká ña'an xíní ñáá ja kándiso xaan-ña kuachi, te sñin sñin kásá'a-ña jíin tú'un kákani ini máá-ña. ⁷Te nene káskuá'a-ña, te tú kúu kuti kúndéé-ña júku'un ini-ña tú'un ndaa. ⁸Te nátu'un ni kasá'a Janes jíin Jambres, ja ní kándúkú-de kasu-de nuu Moisés, suni súan kásá'a chaá yá'a chí kándúkú-de kasu-de nuu tú'un ndaa. Chaá ni te'yu ja jiní tuni kákuu-de, te a ni ské'ichí-ya-dé siki já tú kákandíja-de. ⁹Ko ma kúndéé-ga máá-de, chí koto ndi-jin taká-i tiñu káñáá ni kasá'a-de, ná-tu'un ni ta'an uu chaá-ún. ¹⁰Ko róó, a ni skuá'a-ró ndasa stá'an-ri, ndasa jíka-ri, ndasa kúu ini-ri, ndasa kándíja-ri, ndasa paciencia ini-ri, ndasa kúndá'ú ini-ri-i, ndasa kándij ni'in-ri, ¹¹ndasa ni kachindikín-i ruu, ndasa ni ta'an-ri tundó'o. Taká yuán ní kii siki-rí ini nuu Antioquía, nuu Iconio, nuu Listra. Súan ni kachindikín-i ruu. Ko máá Jító'o-yo ni nama-ya rúu nuu táká-ni-ún. ¹²Te suni taká ñayivi já kákuu-i kaka kuu-i jíin-yá chinú'ún-i Cristo Jesús, chindikín-de-i. ¹³Ko chaá ñáá, chaá xndá'ú, ví'í-gá kivi-de jíin. Chí xndá'ú-de ñayivi, te ñayivi-ún naxndá'ú tuku-i-de. ¹⁴Ko róó, ná kúkuu-ga-ro jíin já ní skuá'a-ró, ja ní kandíja ni'in-ró jíin, chí a jiní-ro ndé ñayivi ní stá'an nuu-ro. ¹⁵Chí onde ná lúli-ró ní jiní-ro núu máá tutú ii, te kuu koo ndíchi-ró sá'a náva'a kaku-ró chí kándíja-ró núu Cristo Jesús. ¹⁶Taká tutu ii, ni kachaa-de ni sá'a máá-yá, te bueno ní'in tíñu ja stá'an, ja kána jíin núu-í, ja náchu'un íchi-ún-i, ja stá'an ichi ndaa nuu-í, ¹⁷náva'a ná yíja va'a ñayivi jíka jíin Dios, náva'a ná kúndiso-i taká tu'un kánúu ja kée va'a tiñu-i sá'a.

Siki já ná káni ná'in-yó tú'un

4 Ká'an ni'in-ri jíin-ró jito nuu Dios jíin núu máá Jító'o-yo Jesucristo, I'a

sándaá tiñu ñayivi chakú, jíin ñayivi ní jí'i, kivi ndíi-ya, kivi tá'ú-yá tiñu ini nuu-ya. ²Ná káni-ró tú'un. Ni'in ná ká'an-ro. Kuítú ini-ro ká'an-ro vasa tú núña-ró. Te jíin paciencia jíin sá'an, ná stétuu-ró-i, ná kána jíin-ró núu-í, ná ká'an nda'ú-ro jíin-i. ³Chí chaá kivi já má kuátú'ún kúti-í kuni so'o-i sa'an va'a, chí sua kókon ná sá'a-i so'o-i. Te ndúkú-i maestro ja ká'an ndasa kúu ini máá-i. ⁴Te kuxio-i ma kúni so'o-i tu'un ndaa, te kivi-i ichi cuento sáni. ⁵Ko róó, ná kóo ndito ini-ro. Ná kuándéé ini-ro jíin túndó'o. Ná káka-ró káni-ró tú'un va'a. Ná skíkuu-ró tíñu ndíso-ró. ⁶Chí ruu, a sokó-rí máá-rí nuu-yá ja kúu-ri, te a kuakuyani kivi kí'in-ri. ⁷Bueno a ni kundéé-rí jíin tíñu jíku-ri. A ni síjínu-ri máá kú'a carrera. Tú ní sía-ri tu'un kákandíja-yó. ⁸Ja yúan, a ndátu tu'a premio-ri, siki já kéndoo ndaa-ri, te yuán kuá'a máá Jító'o-yo núu-rí máá kivi-ún. Te máá-yá kúu juez ndaa. Te nasu núu máá íin-ri kuá'a-ya, chí suni kuá'a-ya núu táká ñayivi káñukuu xaan ini-i kivi ndíi-ya.

Tundó'o ni jito Pablo

⁹Kuítú ini-ro te chaá yachi-ro núu-rí. ¹⁰Chí Demas, a ni sía-de ruu, te kua'an-de nuu Tesalónica, chí chinú'ún-de ñuyivi yá'a. Crescente, a kua'an-de nuu Galacia, te Tito, a kua'an-de nuu Dalmacia. ¹¹Máá íin-na Lucas kánchaá jíin-rí. Kuaka-ró Marcos kii-ró jíin-de. Chí bueno kuatíñu-de jíin-rí nuu-yá. ¹²Tíquico, ni tájí-rí-de kua'an-de nuu Éfeso. ¹³Te nú vaji-ró, te kundá'a-ró kútóo-ri kii-ró jíin, ja ní skéndoo-ri ve'e Carpo nuu Troas, te suni jíin táká libro. Ko tutu nii kúu ja kánúu-ga. ¹⁴Alejandro, chaá xndúcha kaa, xaan ndíva'a ni sá'a-de jíin-rí, ko máá Jító'o-yo kuá'a-ya yá'u-de ná tiñu ni sá'a-de. ¹⁵Ná kóto va'a-ró máá-ró, ma kivi nduu-ro jíin-de, chí xaan ní jiku-de

n̄i jas̄u-de nuu tú'un káka'an-yo. ¹⁶Kivi ní kundaa núú já ní ka'an máá-rí ja'a máá-rí, tú ni in ñayivi ní chindéé tá'an jín-rí, chi taká-ni-i n̄i kaskéndo-o-i ruu. Ná kakán ta'u-rí ja'a máá-i náva'a ma chísó-yá kuachi-i. ¹⁷Ko máá Jító'o-yo, n̄i kandii-ya xín-rí, te n̄i ja'a-ya fuerza in̄i-rí náva'a síjnu-rí kani ndí'i-rí tu'un, náva'a kuu kuni so'o taká ñayivi s̄in nación. Te súan n̄i kaku-rí in̄i yu'u ndíka'a. ¹⁸Te suni máá Jító'o-yo, ná náma-ya rúu nuu taká tiñu ñáá. Te kanda-ni-rí sá'a-ya onde kivi-rí ñuu

andívi núu tá'ú-yá tiñu. Te ná nákana jaa-yó-yá n̄í káni n̄í kuiá. Súan ná koo. Amén. ¹⁹Ná sándéé iní Prisca jín Aquila, ach̄i-ro kúni-i, jín ñayivi kaxiukú vé'e Onesíforo. ²⁰Erasto, n̄i kendo-de ñuu Corinto. Te Trófimo, n̄i skéndo-rí-de ñuu Mileto, kú'u-de. ²¹Ndúkú ndéé-ró cháa-ro vásá kéjá'á víko víjin. Sándéé in̄i-ro áchí Eubulo, jín Pudente, jín Lino, jín Claudia, jín taká ñani-yo. ²²Máá Jító'o-yo Jesucristo ná koo-ya jín añú-ro. Te tu'un luu ío in̄i-ya ná koo jín-ró jíná'an-ró. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL
SAN PABLO A TITO

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA
SAN PABLO APOSTOL NUU TITO

1 Máá-rí kúu Pablo, mozo Dios te suni apóstol Jesucristo kúu-ri ni sá'a-ya, náva'a skándíja-ga-ri ñayivi ní kaji Dios, jíin já ná júku'un-ga iní-i tu'un ndaa ndasa chinú'un-i-ya. ²Te ja yúan káñukuu iní-i kuchaku-i ní káni, chi súan ni keyu'u Dios onde aná'an xáan, te ma kúu kuti xndá'ú-ya-í. ³Te onde ni jinu va'a máá kivi, te ni stá'an ndijin-ya tu'un-ya jíin tu'un kájani-ri, ja ní chi'i-ya-ún ndá'a-rí, nátu'un ni tá'ú tíñu Dios, I'a náma yóó. ⁴Cháa-ri tutu yá'a nuu-ro Tito, chi se'e ndija-ri kúu-ró sikí tu'un kákandíja ká'nu-yó. Tu'un luu ío iní-ya, jíin tu'un kúndá'ú iní-ya yóó, jíin tu'un kuaká'nu iní, ja kii nuu máá Táa-yo Dios, jíin já kii nuu máá Jíto'o-yo Jesucristo, I'a náma yóó, ná kóo jíin-ró.

Ndasa koo chaa kakuu nuu

⁵Ja sikí yúan ní skéndo-ri róó onde nuu Creta, náva'a ná sánda-ri nú tu' kuní jinu va'a tíñu, te náva'a kani-ró cháa kuu nuu ná ñin ná ñin nuu, nátu'un ni tá'ú-rí tíñu nuu-ro. ⁶Kani-ró cháa tú yí'i kuachi sikí, jíin nú ñin-ni ñasfí-de ío, jíin nú kákandíja va'a se'e-de, te nú tú kájaku nchaa ñayivi-í ja síjita-i máá-i xí já ní'in iní-i. ⁷Te chaa ndíto tikuní, níni ná kúu-de chaa tú yí'i kuachi sikí, chi nchátíñu-de tíñu Dios. Ma kúj'a iní-de, ma yachí kití iní-de, ma kóo ká'vá-de, ma stují-dé ñayivi, ma ndío xaan iní-de sikí xú'ún. ⁸Chi sua ná kóto ndá'ú-de nuu ñayivi jíká, ná chinú'un-de tíñu va'a, ná kóo kuándí'í-de, ná kóo ndaa iní-de, ná kóo ndoo-de, ná kútiin ni'in-de máá-de. ⁹Te ná kúndij ni'in-de jíin tu'un ndaa kákandíja-yó jíin já kúu sa'an-ya, náva'a

kuu stá'an-de taká sa'an va'a, te náva'a kuu kundéé-de jíin ñayivi sáká núu.

Ja xndá'ú ñayivi

¹⁰Chi ío kua'a cháa ja tú kákuni-de kuandatu-de, te káka'an sáni-de, te káxndá'ú-de ñayivi. Te chaa ni kaxiti ndúu, ví'í-gá kásá'a-de súan. ¹¹Níni ná kasú-ro yú'u cháa-ún, chi kásáká núu-de iní ñayivi ní ní-ni-í ve'e-i. Te kástá'an-de tu'un ja tú ká'io va'a, te kándúkú-de ni'in-dé xú'ún sikí tíñu ñáá-ún. ¹²Ñin tá'an máá-de, chaa jáni tu'un nuu máá-de, ni ka'an súan: Ñayivi nínu Creta, chi máni ñayivi xndá'ú kakuu, máni kiti sána kakuu, máni káyee kúxí, áchí-de. ¹³Ká'an ndaa tu'un ni ka'an chaa-ún. Núsáa te kana jíin téyí-ró núu-í, náva'a ná kándíja ni'in-i. ¹⁴Ma chú'un iní-i cuento káka'an chaa judío, ni tíñu kátá'ú cháa ja á ni kaské'ichí-de tu'un ndaa. ¹⁵Ñayivi ká'io ndoo, jáni iní-i ja ío ndoo-ni taká ndatíñu, ko ñayivi chá'an jíin ñayivi tú kákandíja, ni ñin ndatíñu tú ío ndoo jiní-i, chi sua ni te'yu añú-i jíin já jiní tuní-i. ¹⁶Káka'an-i ja á kájiní-i nuu Dios, ko jíin tíñu kásá'a-i, te kájasu-i nuu-yá, chi ñayivi chá'an, ñayivi ní'in iní kakuu-i, te tú ní'in tíñu kutí-í nuu ní ñin tíñu va'a.

Sa'an ja ío va'a

2 Ko róó, ná ká'an-ro sá'an ja ío va'a. ²Kachi-ro núu cháa ñá'nu ja ná kóo kuándí'í-de, ná kóo káji xiní-dé, ná kóo jíinú'un-de, ná kándíja ni'in-de, ná kúndá'ú iní-de-i, ná kóo paciencia-de. ³Suni súan ña'an ñá'nu. Ná káka jíinú'un-ña, ma sátú'un-ña, ma kóo ká'vá-ña, ná stá'an-ña núu-í ndéja kúu ja va'a, ⁴te ná stá'an-ña núu ñá'an súchí já ná kóo jíinú'un-i, ja ná kúvixí-i jíin yí-í, ná kúndá'ú iní-i se'e-i, ⁵te ná kóo kuándí'í-i, ma káka téné-i, ná kóto va'a-i ve'e-i, ná kóo tu'un maní iní-i, ná kuandatu-i nuu yí-í, náva'a tú ka'an ndi-

va'a ñayivi sikí tú'un Dios sá'a-i. ⁶Suni súan ka'an ndá'ú-ro jíin cháa súchí, ja ná kútiin ni'in-i máá-i. ⁷Te róó, ná sá'a-ró táká tínu va'a, náva'a kuu-ró ñin ejemplo va'a nuu-í. Te jíin tú'un ká'an-ro, ná ká'an ndaa, te ná ká'an ñukájí iní-ro. ⁸Tu'un va'a ka'an-ro, náva'a ma kuakú nchaa-i yóó, náva'a kuka nuu cháa jasú nuu-yo, chí tú kúu ndiñi'in-de ni ñin tínu ñáá ká'an-de sikí-yo. ⁹Ka'an ndá'ú-ro jíin mozo ja ná kuándatu-i nuu patrón-i, ja ná kúsiñ iní patrón-i sá'a-i jíin táká tínu-i, te ma ná chísó-i tu'un nuu-dé. ¹⁰Ma sáku'ná-i ndatínu-de, chí sua ndaa ná skíkuu va'a-i nuu-dé, náva'a jíin táká tínu sá'a-i, te skéndo luu-i sa'an Dios máá-yó, I'a náma yóó, sá'a-i. ¹¹Chi tu'un luu ío iní Dios, ja kúu kaku taká ñayivi sá'a, a ni kenda ndi-jin. ¹²Te tu'un-ún stá'an nuu-yo ndasa skána-yó táká tu'un ja tú chíñú'ún-yó-yá sá'a, jíin ja ndío iní-yo sikí ñúyivi sá'a, te stá'an nuu-yo ndasa koo kájí iní-yo káka kuu-yó jíin ja koo ndaa iní-yo, jíin ja ná chíñú'ún-yó-yá kuia yá'a. ¹³Káindatu-yó, chí káñukuu iní-yo kéndoo ndatu-yo kivi ndíi ncháa kenda ndi-jin Jesucristo ja kúu-ya Dios ná'nu máá-yó, I'a náma yóó. ¹⁴Te ni ja'a-ya máá-yá ja sikí yóó, náva'a chunáa-yá taká ja ní kastívi-yó, suni náva'a sándoo-ya ñayivi kuñi nuu máá-yá, jíin ja ná kuítú iní-i sá'a-i tínu va'a. ¹⁵Súan ka'an-ro, te ka'an ndá'ú-ro, te kana jíin-ró núu-í jíin tínu ndiso-ró. Ma kuá'a-ró tú'un ja sá'á iní ni ñin-i nuu-ro.

3 Xndáku-ró núu-í ja ná kuá'a-i so'o-i nuu cháa kaku'á'nu, jíin núu cháa kándiso tínu. Ná kuándatu-i, te yachi ná tñin-i taká tínu va'a. ²Ma ká'an-i sikí ní ñin ñayivi, ma kútxín-i, ná koo jíñú'ún-i, te ná koo súchí iní-i jíin táká ñayivi. ³Chí sáá, suni ñayivi ñáá ni kakuu-yó núu, tú ní káandatu-yo, ni kasana-yó íchi, ni kachiñú'ún-yó táká ja ní ndio ñáá iní-yo jíin sñin sñin tínu ni kakusiñ iní-yo jíin, te ni kajika kuu-yó jíin tú'un

ñáá tu'un kuásún iní, ni kakiti iní-i nuu-yo, te ni kajito u'u tá'an-yó. ⁴Te Dios kúu I'a náma yóó. Te ni kenda ndi-jin tu'un kúmani iní-ya jíin-yó jíin tú'un kúndá'ú iní-ya táká ñayivi. ⁵Yúan-na te ni nama-ya yóó, ko nasu jíin tínu ndaa ni kasá'a-yó, chí jíin tú'un ni kundá'ú iní-ya yóó. Te jíin tú'un ni nakacha-ya yóó ni nakaku-yó, te ni ndujáá-yó ní sá'a máá Espíritu Santo. ⁶Te Espíritu-ún ni jicha nuu kua'a iní añú-yo ní sá'a Jesucristo I'a náma yóó, ⁷náva'a kuu kendo ndaa-yo sá'a tu'un luu ío iní-ya, suni náva'a ni'in-yo tá'u-yo ja kúñukuu iní-yo kúchaku-yo ñí káni. ⁸Ká'an ndaa tu'un yúan. Te kuní-ri ja ná ká'an ni'in-ró táká tu'un yá'a, náva'a ñayivi ní kakandíja-i nuu Dios ná kuítú iní-i kukuu-i jíin tínu va'a. Ío va'a taká tu'un yá'a, te ní'in tínu ja kúu taká ñayivi. ⁹Ko ma kivi nduu-ro jíin táká tixín káñáá, ni sikí tú'un jichi tu'un tá'an, ni tu'un kanaá, ni jíin tú'un kástátá'an sikí ley. Chí máni tu'un sáni kákuu-ún te tú ní'in tínu. ¹⁰Nú ío ñin cháa tú játú'ún, te nú a ni kana jíin-ró núu-dé ñin uu jínu, yúan-na te ma kivi nduu-ga-ro jíin-de. ¹¹A jiní ndija-yó ja ñin ñayivi sá'a súan, a ni skuíta-i ichi, te máni kuachi sá'a-i, te kuachi máá-i kúu ja nákuñdii-ya sikí-í.

Tu'un sándéé iní

¹²Nú ni táji-rí Artemas xí Tíquico ja nuu-ro, yúan-na te ndúkú ndéé-ró kí-ró núu-rí nuu Nicópolis, chí cháa iní-ri kunchaa-ri yúan viko víjin. ¹³Te ná ndúkú ndéé-ró chú'un íchí-ró Zenas, cháa kúu maestro ley, onde jíin Apolos. Te koto-ró-de náva'a tú kuu falta ni ñin nuu-dé. ¹⁴Te ñayivi ká'jin jíin-yó, ná skuá'a-i tñin ni'in-i tínu va'a, náva'a ni'in-í ndasa ja'a tundó'o sava-ga-i, náva'a tú kundii sáni-i. ¹⁵Taká ñayivi kaxiukú jíin-rí yá'a, káka'an-i ja ná sándéé iní-ro. Ná sándéé iní taká ñayivi kákumani jíin-yó sikí tú'un kákandíja-yó, kachi-ro

kúni-i. Tụ'un luu íó inì-ya, ná kóo jíín-ró
jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA DEL APOSTOL
SAN PABLO A FILEMON

YA'A KUU CARTA JA NI
CHAA SAN PABLO
APOSTOL NUU FILEMON

1 Máá-rí kúu Pablo, te kándeé-ri vekaa ja sikí Jesucristo te jíin ñaní-yo Timoteo katájí-rí tutu yá'a nuu-ro Filemón, chaa mani jíin-rí kúu-ró, te chíndéé tá'an-ró jíin-rí. ²Suni káchaa-ri tutu yá'a nuu Apia, ña'an maní jíin-ró, jíin núu Arquipo, chaa chíndéé tá'an jíin-rí sikí tínu kándúkú ndéé-ri yá'a, jíin núu tiku'ni kákandíja ío iní ve'e-ró jián. ³Tu'un luu ío iní-ya jíin tú'un kuaká'nu iní ja kii nuu máá Táa-yo Dios jíin já kii nuu máá Jító'o-yo Jesucristo ná kóo jíin-ró jíná'an-ró. ⁴Nakuatá'ú-rí nuu Dios máá-rí, te nene núku'un iní-ri róó, nú jikán ta'u-rí nuu-yá. ⁵Chí a jíini so'o-ri ja bueno kákundá'ú iní-ro táká ñayivi ndóo, te kándíja va'a-ró núu máá Jító'o-yo Jesús. ⁶Te jikán-ri nuu-yá náva'a nú kájani-ró tú'un te ná skándíja va'a-ró-i, te kuní kájí-i taká tínu va'a káñava'a-yó jíin Cristo Jesús. ⁷Chí kákusií xáan iní-ri, te ká'jo ndéé iní-ri, ja súan kákundá'ú iní-ro-i, chí ja róó ñáni, te ni nani'in-gá iní añú ñayivi ndóo.

Ja ní ka'an Pablo ja'a Onésimo

⁸Núsáá te vasa kuu chundéé iní-ri, sá'a Cristo, ja tá'ú-rí tínu nuu-ro núú, ja ná skíkuu-ró tínu va'a, ⁹chí sua va'a-ga ná ká'an nda'ú-ri jíin-ró já jíin sikí já mani-ro jíin-rí, jíin sikí já rúu kúu Pablo, chaa ni yii jíin já kándeé-ri vekaa ja sikí Jesucristo. ¹⁰Núsáá te ká'an nda'ú-ri jíin-ró já ná sá'a-ró tóká'nu iní-ro núu sé'e-ri Onésimo, chí a ni skándíja-ri-i nini kándeé-ri vekaa. ¹¹Te suchí yá'a, tú ní ní'in tínu-i nuu-ro sáá, ko vina, chí bueno

ní'in tínu-i nuu-ro jíin núu-rí. ¹²Te ná nátájí-rí-i najaa-i nuu-ro. Te kuaatá'ú-ró-i, nátu'un ruu, chí in-ni kákuu-ri jíin-i. ¹³Te kúsií iní-ri ja kúnchaa-i jíin-rí te kuu-i yu'u núu-ro kuatí'nu-i nuu-rí núú, nini kándeé-ri vekaa ja sikí máá tú'un va'a. ¹⁴Ko tú ní kuní-ri sá'a-ri súan, onde nú tú kua'nu'un máá-ró, chí na-su stétuu-ri róó sá'a va'a-ró, chí sua sikí já játa'an iní-ro. ¹⁵Chí sanaa te ja sikí yúán kúu ja ní jinu-i ni jito-i róó yaku tiempo ni sá'a-ya, náva'a kuu naki'in-ró-i te ma síá tá'an-ró jíin-i ní káni. ¹⁶Te ma káni-ga iní-ro já mozo kúu-i, chí va'a-ga koo-ró jíin-i vásá jíin mozo nátu'un mani-ro jíin in ñani-ro, chí súan jáni iní-ri jító-ri-i. Ko v'í-gá kúu máá-i nuu máá-ró ja sikí tá'an-ró kúu-i jíin já sikí máá Jító'o-yo. ¹⁷Núsáá te nú jini máá-ró já chaa chíndéé tá'an jíin-ró kúu-ri, te ná kuaatá'ú-ró-i, nátu'un ruu núsáá. ¹⁸Te nú ña'ún falta ni sá'a-i jíin-ró, xí taú-i nuu-ro, te sikí máá-rí ná chí'í-ró cuenta. ¹⁹Máá-rí kúu Pablo, chaa-ri tutu yá'a jíin ndá'a máá-rí, te máá-rí chunáa. Súan ká'an-ri lugar ja ká'an-ri ja súni onde jíin máá-ró jíin añú-ro taú-ro núu-rí. ²⁰Jándáa ñáni, kuní-ri ja ná kúsií iní-ri sá'a-ró sikí tínu máá Jító'o-yo. Te ná nani'in-gá iní-ri sá'a-ró jíin máá Jító'o-yo. ²¹Chaa-ri tutu yá'a nuu-ro, chí kúva'a iní-ri ja kuándatu va'a-ró, te jini-ri ja skíkuu-ga-ro vásá já ní ka'an-ri jíin-ró. ²²Te suni kuní-ri ja sátu'a-ró nú kúnchaa-ri, chí níkuu iní-ri kenda-ri yá'a te ja'a-ri nuu-ro, sá'a-ya jíin tú'un jikán ta'u-ro já'a-rí. ²³Te Epafras, chaa kándeé ta'an jíin-rí vekaa yá'a ja sikí Cristo Jesús, ká'an-de ja násándéé iní-ro. ²⁴Te Marcos, Aristarco, Demas, jíin Lucas, chaa kásatí'nu ta'an jíin-rí, suni súan káka'an-de. ²⁵Tu'un luu ío iní máá Jító'o-yo Jesucristo ná kóo iní-ro. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA A LOS HEBREOS

YA'A KUU CARTA KUA'AN NUU ÑAYIVI HEBREO

Já ní ka'an Dios jíin yú'u Sé'e-ya

1 Tinì jínu te tinì modo nì ka'an Dios jíin ndíyi táa-yo onde aná'an, nì ka'an-ya jíin yú'u cháa nì kajani tu'un-ya. ²Te vina kúu kivi sándí'i-na. Te nì ka'an-ya jíin-yó jíin yú'u Sé'e-ya. Te nuu Sé'e-ya-ún nì ja'a ndí'i-ya táká ndatínu. Te suni jíin Sé'e-ya-ún nì sá'a-ya ñúyívi. ³Te ndíi ncháa Sé'e-ya-ún ná-tu'un ndíi ncháa máá-yá. Te iin núú-ni káa-i nátu'un káa máá-yá. Te tñin-i taká ndatínu jíin fuerza tu'un ká'an-i. Te nì ñasándoo-i yóo taká kuachi-yó. Yúan-na te nì nungoo-i ichi ndáv'a máá I'a ñá'nu onde andívi. ⁴Te ñá'nu xa'an-gá nì nduu Sé'e-ya-ún vásá táká ndajá'a-yá, chí kánúú-gá sí'ví-i vásá sí'ví táká ndajá'a.

Ñá'nu-ga Se'e-ya vásá ndajá'a andívi

⁵Xí ndé jíin ndajá'a ní ka'an Dios sa: Róo kúu Sé'e-ri, te ruu kúu Táa-ro vina, nì kachi-ya náún. Xí, ruu kuu táa-i, te máá-i kuu se'e-ri, nì kachi-ya náún. ⁶Te suni ká'an-ya tú'un yá'a kivi já ndíi Sé'e núú-yá inì ñuyívi: Taká ndajá'a Dios ná chíñú'ún-yá-i. ⁷Te tu'un ndajá'a-yá ká'an ndija-ya: Nátu'un kée tachì súan jíka ndajá'a-yá sá'a-ya, te máá já ká-jatínu nuu-yá ndúu yáá ñú'un sá'a-ya, áchí-ya. ⁸Ko tu'un yá'a ká'an Dios jíin Sé'e-ya: Máá-ró kúu Dios, te mesa tá'ú-ró tínu koo ní káni ní kuiá, te bastón ndaa kúu bastón tñin-ró tá'ú-ró tínu inì ñuu-ro. ⁹Kúsiñ iní-ro jíin tínu va'a te jito u'u-ro tínu káñáá. Já yúan I'a, kúu Dios máá-ró, nì ji'i-gá-ya róo jíin aceite ja kúsiñ iní-ro sá'a vásá táká-ga tá'an-ró, áchí Dios jíin Sé'e-ya. ¹⁰Te suni ká'añ-ya: Máá-ró kúu Jito'o, te onde xnáñúú ní

sá'a-ró ñúyívi. Te andívi chí tínu nì sá'a nda'a-ro kúu. ¹¹Tínu nì sá'a-ró-ún, chí naa, ko máá-ró, chí ío-ro ní káni. Te taká ndatínu nì sá'a-ró-ún, chí kutú'ú nátu'un iin sa'ma, ¹²te nátu'un iin tikachí súan natuu-ro te nasama jíná'an, ko máá-ró, ma násama kuti-ro, te kuia-ro ma ndí'i kuti, áchí Dios jíin Sé'e-ya. ¹³Xí ndé jíin ndajá'a ní ka'an Dios sa: Jungoo-ró íchi ndáv'a-ri nini ná chúkú-ri taká ñayivi kájito u'u róo, kuu-i teyu kuxndíi ja'a-ro, nì kachi-ya náún. ¹⁴Á nasu ní xndéché-yá ndajá'a-yá te nátu'un mozo nì táji-yá kuangoyo náva'a kuatínu nuu ñayivi ná ní'in tá'u-í kaku-i saa.

Tu'un kánúú já náma-ya yóo

2 Jínu ñú'ún já chú'un va'a ini-yo taká tu'un nì kajini so'o-yó-ún núsáá, chí nú túu te sanaa te sí'a-yo tú'un-ún. ²Chí tu'un nì kaka'an ndajá'a-yá nì kendoo ndaa. Te taká ñayivi ní'in inì jíin ñayivi tú ní ká'jandatu, vatu-ni nì ní'in-í ya'u-i. ³Te yóo, ndasa kaku-yó nú sío-ni-yó koto-yó tú'un kánúú-ún ja náma-ya yóo núsáá. Chí xnáñúú-gá nì jani ndijin máá Jito'o-yo tú'un-ún. Yúan-na te cháa nì kajini so'o tu'un nì ka'an-ya, nì sákútu-dé tu'un-ún ini-yo. ⁴Te Dios, nì chindéé ní chituu-ya-dé ja ní kajani ndaa-de tu'un-ún, te nì kasá'a-de tuni jíin tínu ñá'nu jíin sñin sñin tínu ja nánaa iní-yo sá'a. Te nì ja'a-ya Espíritu Santo nuu ná iin ná iin-de ndasa nì jata'an inì máá-yá.

Nì jito ncháa Jesús tund'ó kii nuu máá-yo

⁵Chí tú ní já'a-ya tú'un tá'ú taká ndajá'a tínu nuu ñúyívi já cháa-ún ja káka'an-yo tú'un-ún. ⁶Ko ío iin tutu nuu ká'an ndaa iin cháa: Naja núku'un ini-ní ja kúu cháa, chí tú káxaan-dé. Te ñaún kúu máá Sé'e cháa ja ndíto-ní-ya. ⁷Nì ñasásúchí núu-ní-ya vásá táká ndajá'a. Yúan-na te nì sáñá'nu-ní-ya. Te nì kaka'an jíñú'ún ñayivi jíin-yá nì sá'a-ní.

Te ni jani-ni-ya tá'ú-yá tiñu nuu táká tiñu ni sá'a nda'a-ní. ⁸Ni chúkú-ní taká ndatíñu chi ja'a-yá kájandatu nuu-yá. Achí tutu. Chi taká ndatíñu kájandatu nuu-yá, ni sá'a Dios. Te tú ni iin ja tú jándatu nuu-yá ío. Ko té chá'an-ga kuni-yo já kuándatu taká ndatíñu nuu-yá. ⁹Ko vina a kájiní-yo núu Jesús, I'a ni ndusúchí núu, vásá taká ndajá'a. Te ni ndo'o-ya te ni ji'i-ya. Te ja yúán ní nduñá'nu-ya te ni kaka'an jínú'ún-i jín-yá. Te ja sikí t'ún luu ío ini Dios, te ni ji'i-ya já'a taká ñayivi. ¹⁰Te Dios, ni sá'a-ya taká ndatíñu, te tñin-ya taká ndatíñu, te ncháka-ya ku'a sé'e kingoyo-i nuu ndii ncháa. Ja yúán ní jo va'a ja ndó'o máá Jesús, I'a náma-ya-í, sá'a Dios, nává'a yija va'a Jesús jín túndó'o-ún. ¹¹Chi Jesús, máá I'a sándoo, jín ñayivi ní kandundoo, onde iin-ni nuu Dios vaikoyo. Ja yúán tú kúka nuu Jesús skúnání-yá-i ñani-ya. ¹²Chi ni ka'an-ya: Kastu'ún-ná s'ví-ní nuu táká ñani-ná, te mañú tku'ni nakana jaa-ná ní, áchí-ya. ¹³Te suni ká'an-ya: Ruu kandíja-ri nuu-yá. Te inga jínu ká'an-ya: Yá'a ndé'é-ró kánchaa-ri jín taká se'e ni ja'a Dios nuu-rí, áchí-ya. ¹⁴Te natu'un ni kakaku taká se'e modo ñayivi, suni súan ni kaku máá Jesús, nává'a kuu kuu-ya te yuán xnáa-yá kui'na já tñin kue'e kuu-yo. ¹⁵Te suni nává'a kuu nama-ya taká ñayivi kájatíñu sání ní vida-i nuu ku'na, kuachi ja ní kayu'ú-i kuu-i. ¹⁶Chi tú ní tñin-ya ndá'a máá ndájá'a, chi sua ni tñin ndija-ya ndá'a taká tata Abraham. ¹⁷Te yuán níni ní nasama-ya natu'un kándaa taká ñani-ya, nává'a kuu-ya iin sutu ñá'nu ja kúndá'ú ini-ya yóó, te skíkuu-ya taká tiñu kuni Dios, nává'a kuanchaa-ya taká kuachi ñayivi. ¹⁸Chi ni ndo'o máá-yá ja ní jito nchaa tá'an yuán jín-yá. Te ja yúán kúu chindéé chítuu-ya ñayivi nú jito nchaa tá'an-ún jín-i.

Ñá'nu-ga Jesús vásá Moisés

3 Ñáni máni, ká'jo ndoo-ró. Ja yúán ní kana ká'nu-ni-ya xini-ro jín máá-rí ja nó'on-yo ándiví. Ná ndé'é-ró ndasa ni sá'a Jesús, I'a kúu apóstol, I'a kúu sutu ñá'nu, ja kákandíja-yó-yá. ²Chi ni skíkuu va'a-ya jín Dios, I'a ni chaa tiñu sikí-yá, natu'un ni skíkuu va'a Moisés jín vé'e-ya. ³Ko Jesús, ví'í-gá ni nduñá'nu-ya vásá Moisés, natu'un chaa jáni ve'e, ví'í-gá kúñá'nu-de vásá vé'e-ún. ⁴Chi taká ve'e, kúva'a sá'a chaa. Ko I'a sá'a taká ndatíñu kúu máá Dios. ⁵Chi Moisés, natu'un mozo ni skíkuu ndija-de jín vé'e Dios. Te ni ka'an ndaa-de taká tu'un ja kuni-ya já kuéé-ga ka'an-de. ⁶Ko ni skíkuu Cristo natu'un iin se'e jín vé'e Dios. Te ve'e-ún kákuu yóó, nú kuiñi ni'in-yó te kákusiñ ini-yo jín t'ún káñukuu ini-yo onde kivi ndí'i-na.

Tu'un ndetatú-yo

⁷Ja yúán ní kuu natu'un ká'an Espíritu Santo: Vina te ná kúni ná'in-ró tu'un ká'an-ya, ⁸te ma ndúndava ini añú-ro, natu'un ni kasáni'in ini-ro kivi ní jito nchaa-ri róo onde nuu nú'un té'é. ⁹Te yúan ni kajito nchaa ndíyi táa-ro ruu. Te ni kajini-de tiñu ni sá'a-ri jín-de uu xiko kuia. ¹⁰Ja yúán ní kití ini-ri nuu ñayivi-ún. Te ni ka'an-ri: Nene kásana-i ini añú-i, te tú ní kájiní-i ichi-rí. ¹¹Yuán ní kití ini-ri, te ni ka'an ni'in-ri ja má kivi koyo kuti-í nuu ndetatú-ri, áchí-ya. ¹²Ñáni, núsáa te koto va'a-ró máá-ró jíná'an-ró, nává'a ma kóo ni iin-ró jín añú ñáa ja tú kándíja kuti, te kuxio-ró núu Dios, I'a chakú sá'a. ¹³Te ndíta'an kivi ná ká'an ndá'ú-ro jín tá'an-ró, nini káka'an-yo já vina kúu vina, nává'a ma sáni'in ini ni iin-ró sá'a kuachi jín t'ún xndá'ú. ¹⁴Te nú kuiñi ni'in-yó jín t'ún ni kejá'a-yó jín onde kivi ndí'i-na, yuán-na te iin-na kákuu-yó jín Cristo. ¹⁵Chi súan ká'an: Vina te ná

kúni ná'ín-ró tú'un ká'an-ya, te ma ndún-dava iní añú-ro, nátu'un nī kasáni'in inī ndiyi táa-ro sáa. ¹⁶ Chi ñayivi ní kenda koyo jíin Moisés inī nuu Egipto, nī kajini so'o-i tu'un nī ka'an-ya, te nī kasáni'in inī-i, vasa tú ndi'i-i. ¹⁷ Te ndé nuu ní kiti inī-ya úu xiko kuia-ún núsáa. Á nasu núu ñayivi ní kasá'a kuachi-ún náun. Te nī kanaa máa-i onde nuu núu'n té'é. ¹⁸ Te ndé jíin ní ka'an téyíí-ya ja má kivi koyo kuti-í nuu ndétatú-ya. Á nasu jíin ñayivi tú ní kajandatú nuu-yá-ún náun. ¹⁹ Te kajini-yo ja tú ní kuu kivi koyo kuti-í, kuachi ja tú ní kákandija-i.

4 Ná yú'u-yo núsáa, chi vasa ío ná'ín-ga tu'un nī keyu'u-yá ja kivi koyo-yo ndétatú-yo jíin-yá, ko sanaa te ñin-ró ma kundéé-ró ní'ín-ro tú'un-ún. ² Chi suni nī kajini so'o-yó tú'un va'a-ya, nátu'un máa ñayivi-ún. Ko tú ní ní'ín tiñu tu'un nī kajini so'o máa-i, kuachi ja tú ní kákandija-i. ³ Ko yóo, ja kákandija-yo, kivi koyo-yo núu ndétatú-ya, nátu'un nī ka'an-ya: Nī ka'an téyíí-rí kivi ní kiti inī-ri, ma kivi koyo kuti-í nuu ndétatú-ri, áchí-ya, vasa a nī jinu ndi'i tiñu nī sá'a-ya onde kivi ní jukuiñi ñuyivi. ⁴ Chi ío ñin tutu nuu yóso tú'un nī ka'an-ya sikí kivi usiá: Nī ndi'i nī sá'a Dios taká tiñu-ya, te nī ndetátú-ya kivi usiá, áchí. ⁵ Te inga tu'un ká'an yá'a: Ma ndívi koyo kuti-í nuu ndétatú-ri, áchí. ⁶ Te ñayivi ní kajini so'o tu'un-ya xná'an-ga, tú ní kivi koyo-i, kuachi ja tú ní kajandatú-i nuu-yá. Ko kivi ná'ín yakú ñayivi. ⁷ Te ja yúan ní jani tuku-ya ingá kivi. Chi nī kuu kua'a tiempo te jíin yú'u David nī ka'an-ya ja vína kuu kivi-ún, nátu'un a nī ka'an-ri ndivi'a: Vina te ná kúni ná'ín-ró tú'un ká'an-ya, te ma ndúndava iní añú-ro, áchí. ⁸ Chi nú ní já'a Josué ñin nuu ndétatú-i jíin'an-i, yúan-na te ma ká'an-ga Dios sikí ingá kivi cháa núu. ⁹ Ja yúan kéndoo ná'ín ñin nuu ndétatú ñayivi Dios. ¹⁰ Chi cháa kivi nuu ndétatú-ya, ndétatú-de taká tiñu sá'a-de,

natu'un ndétatú máa Dios taká tiñu nī sá'a-ya. ¹¹ Ná ndúkú ndéé-yó kivi-yó núu ndétatú-ya yúan núsáa, náva'a tú jingava ni ñin-yó, nátu'un máa-i, ja tú ní kajandatú-i sáa. ¹² Chi tu'un Dios, tu'un chakú, tu'un ní'ín kuu, te xa'an-gá vasa machete uu yu'u. Te kundéé káan onde kúsín inī jíin añú-yo, te suni sásín onde nuu káñutá'an yiki jíin méke, te nándúkú ví ndasa jáni inī-yo jíin ndasa cháa inī añú-yo sá'a-yó. ¹³ Te tú ní ñin ndatíñu yisa'í nuu-yá. Chi taká-ni núña sikí, te ká'ín ndijin nuu I'a naki'in cuenta.

Jesús kuu sutu ñá'nu-ga ká'an-ya já'a-yo

¹⁴ Núsáa te káñava'a-yó ñin sutu ñá'nu. Máa Jesús Se'e Dios kuu-ya ja ní ndívi-ya ándívi. Ja yúan ná kuíñi ní'ín-yó jíin tú'un káka'an-yo. ¹⁵ Chi tú káñava'a-yó ñin sutu ñá'nu ja má kuu ta'u'u inī-ya yóo sikí ja vítá inī-yo, chi sua ñin núu-ni nī jito nchaa-i-ya nátu'un yóo, ko tú kuachi ní sá'a-ya. ¹⁶ Núsáa te ná chundéé inī-yo jáa-yo núu mesa-ya, nuu kundá'u inī-ya yóo, náva'a sá'a-ya tóká'nu inī nuu kuáchi-yó, te ní'ín-yo tú'un luu ío inī-ya hora ja kánandi'i-yó-ún.

5 Chi taká sutu ñá'nu ja ní kaji-ya má'nú ñayivi, nī jani-ya sutú-ún ja ká'an-de ja'a ñayivi núu Dios, te soko-dé ndatíñu te ka'ni-dé kiti núu-yá ja sikí kuáchi-i. ² Te sutu-ún, kuu ka'an vítá-de jíin ñayivi tú tu'a jíin ñayivi kájika sana, chi suni máa-de, vítá xa'an iní-de. ³ Te ja yúan jinu nú'ún ja súní ka'ni-dé kiti núu-yá ja sikí kuáchi máa-de, nasu máa ñin ja sikí kuáchi ñayivi. ⁴ Te ní ñin cháa, ma kuu sañá'nu-de máa-de ja kuu-de sutu, chi sua Dios kuu I'a kaji cháa-ún, nátu'un nī kaji-ya Aarón. ⁵ Suni súan Cristo, tú ní sañá'nu-ya máa-yá ja ní nduu-ya sutu ñá'nu, chi sua máa Dios, nī jani-ya I'a-ún, te nī ka'an-ya tú'un yá'a jíin-yá: Róo kuu Se'e-ri, te ruu kuu Táa-ro vína, áchí-ya. ⁶ Te suni

ká'an-ga Dios inga tu'un: Ní káni kúu-ró sutú cuenta Melquisedec. ⁷Te Cristo, nini chakú-ya ñúyivi yá'a, onde jíin ndúcha núu-yá ni nde'e kó'ó-yá ja ní jikan ta'u-yá. Te ni ka'an nda'ú-ya jíin máa Dios, I'a kuu nama-ya náva'a ma kúu-ya núu. Te ja súan ni chiñ'ún-ya Dios, te ni jini so'o Dios. ⁸Te vasa Se'e Dios kúu-ya, ko jíin túndó'o ni kii sikí-yá ni kutu'a-ya ndasa kuandatu-ya. ⁹Te nuu ní yija va'a-ya, te ni nduu-ya I'a nama taká ñayivi kájandatu nuu-yá, te kuchaku-i ní káni. ¹⁰Te ni chaa Dios tiñu sikí-yá ja ní nduu-ya sutú ñá'nu cuenta Melquisedec. ¹¹Te ío kua'a tú'un ndatu'ún-yó sikí-yá. Ko yíi kaa ja káni káji-rí tu'un nuu-ro, kuachi ja kókon so'o-ró. ¹²Vina ní kakuu-ró maestro núu, chi ío kua'a tiempo kákandíja-ró, ko jínu ñú'ún ja ingá jínu stá'an iin chaa nuu-ro ndasa kéj'á'á tú'un Dios. Núsáa te kájinu ñú'ún-ró leche, nasu ndéyu ndáva. ¹³Chi nú máa-ni leche káji'i-i, tú kájuku'un va'a ini-i jíin tú'un ndaa, kuachi ja súchi yíkn kakuu-i. ¹⁴Ko ndeyu ndáva kúu ja kée ñayivi ní kayija, chi a ni kakutu'a-i te kájiní va'a-i ndéja kúu ja vá'a ja ú'u.

Ná kúxnúu-yó te ná kuñi ni'in-yó

6 Núsáa te ná skéndo-yó tú'un núu Cristo, te ná káandu-yo náva'a yija va'a-ga ini-yo. Te ma náki'in jáa tuku-yó ondé ja'a ja nákaní ini-yo ndasa ni kasá'a-yó tíñu ñáa, ndasa ni kandíja-yó núu Dios, ²jíin tú'un jánducha, jíin tú'un xndée-yó ndá'a-yo xiní ñayivi, jíin tú'un ja náchaku-i ma'ñú ndíyi, xí jíin tú'un ja tá'nu ndatu-i ní káni. ³Te tiñu yá'a sá'a ndija-yó te nú ná kuá'a máa Dios tu'un. ⁴Chi nú ío ñayivi já á ni kajúku'un ini-i iin jínu, te nú ni kata'ni-i ta'u ándívi, te nú suni ni kani'in-í tá'an-i Espíritu Santo, ⁵te nú suni súan ni kata'ni-i tu'un va'a Dios jíin taká fuerza kuia chaa, ⁶yúan-na te nú ndu'ichi ini-i-ya, te ma kúu kuti ndéj'á'á jáa-i ja nákaní ini-i sá'a-yó, chi

sua kája'ni túku-i Se'e Dios jika cruz, te kája'a-i tuka nuu-yá nú súan. ⁷Chi nú kua'a jínu kúun sa'u núu iin ñu'un te ndí'i-ni-cha jíi, te já'a yua kuatíñu máa chaa kájitú-ún, yúan-na te kúsi iní Dios jíin ñú'un-ún. ⁸Ko nú máni iñu jíin ncháu kána nuu ñú'un-ún, yúan-na te jita ii ñú'un-ún. Te yachi naa, chi kiti ini jito'o jíin, te iin kivi te kayu. ⁹Ko ja sikí róo jín'an-ró, ñáni máni, vasa káka'an-ri tu'un yá'a, ko káñukuú ini-ri ja ná sá'a-ga-ro tíñu va'a ja kánúu sá'a chaa a ni kaku. ¹⁰Chi nasu I'a ñáa kúu Dios ja náa ini-ya tíñu kás'a-ró, chi ja sikí s'ví-yá te ni kakundá'ú ini-ro taká ñayivi ndóo, te suni kakuu-ró jíin ondé vina. ¹¹Te kákuú-ri ja ná iin ná iin-ró ná kúkuu-ró jíin súni tíñu-ún onde kivi ndí'i, náva'a skíkuu va'a-ró ndasa kuní tu'un káñukuú ini-ro. ¹²Te ma kóo uun ini-ro jín'an-ró, chi sua ná ndáku-ró ñayivi já ní'in-í tu'un ni keyu'u-yá, sá'a tu'un kákandíja-i jíin já ká'jo paciencia ini-i. ¹³Chi kivi ní keyu'u Dios nuu Abraham, ni ka'an téyí-yá jito jíin núu máa-yá, chi tú ní kúu ka'an téyí-yá ja ingá i'a kúñá'nu-ga kuu testigo-ya. ¹⁴Te ni ka'an-ya: Jandaa ja chindéé chí-tuu ndija-ri róo, te ndea xaan-ro sá'a-ri, áchi-ya. ¹⁵Te ja yúan súan jíin paciencia ni jandéé iní Abraham, ni ndatu-de, te vásá ní ni'in-dé tu'un ni keyu'u-yá. ¹⁶Chi taká chaa, káka'an téyí-de nuu iin ja kúñá'nu-ga vásá máa-de, te jíin tú'un téyí-ún kúndaq ii ini-de sikí tú'un kástátá'an-de. ¹⁷Te kuní Dios stá'an ndijin-ya núu ñayivi xíin tá'u, ja má nátu'u kuti ini-ya tú'un ni keyu'u-yá nuu-í. Te ja yúan ní ka'an téyí-yá, ¹⁸náva'a yóo, ja ní kanatu'ma-yó-yá, ná ndúndéé xaan ini-yo, te kundikin-yo tú'un káñukuú ini-yo, chi jíin úu tu'un yúan ma kúu kuti xndá'ú Dios, ja nátu'u ini-ya. ¹⁹Káñukuú ini-yo tú'un-ya-ún, te ja yúan kéndoo ni'in kéndoo kútu añu-yo, te yúan sá'a ja nátu'un kivi-yó

iní cuarto ij xáan íchi yatá sá'ma ndíta kaa. ²⁰ Te iní yúan ni kiví Jesús xna'an-ga vása máa-yó. Te ní káni ní nduu-ya ñin sutu ñá'nu cuenta Melquisedec.

Cuenta Melquisedec

7 Chi cháa Melquisedec, rey ñuu Salem jín sutu nuu máa Dios ñá'nu, ni kuu-de. Te ni kenda-de ni janata'an-de Abraham kiví ní naxió káva cháa-ún ja ní jaka'ni-dé kua'a rey. Te ni jikan ta'u-dé ja'a Abraham. ² Te suni ni ja'a Abraham ñin sikí uxí ja táká ndatínu nuu-dé. Te sí'ví núú-de kúu Melquisedec, ja kuní ka'an: Rey sá'a tínu ndaa. Yúan-na te suni nání-de rey Salem, ja kuní ka'an; Rey ndíso tu'un vindáa vinené. ³ Tú táa-de, tú náa-de, ni tata-de. Te suni tú kiví ní kaku-de, ni tú kiví kúu-de, chi ni nduu-de nátu'un máa Sé'e Dios. Chi cháa-ún, ñin sutu ní káni kúu-de. ⁴ Nde'é ndasa ni kuá'nu-de, chi tata ñúu-yo Abraham, sikí táká ndatínu ni janchara-de nuu rey, ni ja'a-de ñin sikí uxí nuu cháa-ún. ⁵ Te cháa kákuu se'e Leví ja kákuu sutu, ni ta'u tínu nuu-dé ja kí'in-de ñin ja sikí uxí nuu ñáyivi nátu'un ká'an ley. Te kí'in-de nuu ñaní-de vasa suni chij Abraham ni kenda koyo-de. ⁶ Te Melquisedec, vasa tú ní kenda tata-de chij ñáyivi-ún, ko ni kí'in-de ñin ja sikí uxí nuu Abraham, te ni jikan ta'u-dé ja'a Abraham, cháa xín tú'un ni keyu'u-ya. ⁷ Te a kájiní va'a-yó ja jikán ta'u cháa ñá'nu-ga ja'a cháa lúfí. ⁸ Te ichi yá'a, ñin ja sikí uxí káki'in ndija cháa ja jí'í níni. Ko cháa yúan, suni ni kí'in-de, te kájani ndaa-i tu'un-de ja chakú-de. ⁹ Te Leví, cháa ni kí'in ñin ja sikí uxí nuu ñáyivi, suni nátu'un jíin Abraham ni ja'a-de ñin ja sikí uxí nuu Melquisedec, ¹⁰ chi nú'un-ga Leví chij Abraham, tata ñúu süká-de, kiví ní naketá'an cháa-ún jíin Melquisedec.

Ja ní naa táninu sutu aná'an

¹¹ Sutú ni kekoyo chij tata Leví kákuu ja ní kaja'a ley nuu ñáyivi ondé sáa. Te nú ní káyija va'a-i sá'a máa-de núú, te naún níni júkuiñi inga sutu cuenta Melquisedec, ja násu cuenta Aaron kúu núsáa. ¹² Chi nú ni nasama taká sutu, yúan-na te jínu nú'ún násama ley. ¹³ Tu'un máa Jesús ká'an-yo, te chij inga tata ni kaku-ya. Te ni ñin tá'an-ya, tú ní játínu kuti núu altar. ¹⁴ Chi a kájiní ndaa-yo ja chíi tata Judá ni kaku máa Jíto'o-yo. Te cuenta tata yúan, tú naún tu'un ní ká'an Moisés ja kúndiso-i tínu sutu. ¹⁵ Te ndijin-ga kúu tu'un yá'a, chi ni nukuiñi inga sutu cuenta Melquisedec. ¹⁶ Te I'a-ún, ni nukuiñi-ya kúu-ya sutú, ko nasu ja ní kaku-ya chíi tata sutu nátu'un ká'an ley, chi sua sikí ja ndíso-ya fuerza ja má kúu kuti-ya. ¹⁷ Chi súan yóso ndaa tu'un máa-yá: Máa-ró kúu ñin sutu ní káni, cuenta Melquisedec, áchi. ¹⁸ Te tínu ni ta'u núu-yo xna'an-ga, ni jasú ndija-ya, kuachi ja vítá máa, jíin ja tú ní'in tínu, ¹⁹ chi ley, tú ní síyija kuti ní ñin. Yuán-na te ni ní'in-yo ñin tu'un va'a-ga ja kánuuu iní-yo jíin, te jíin tú'un yúan kandita-yó núu Dios. ²⁰ Te súan ni ka'an téyí-yá kiví ní kenda máa. ²¹ Chi sava-ga cháa-ún ni kani'in-dé tínu sutu, ko tú ní kúu jíin tú'un téyí. Ko jíin Jesús, chi ni ka'an téyí Dios súan: Ni ka'an téyí máa Tatá Dios te ma nátu'u iní-ya, máa-ró kúu ñin sutu ní káni cuenta Melquisedec, áchi-ya. ²² Te jíin Jesús ni kukútu contrato va'a-ga, nátu'un ni ka'an Dios yúan. ²³ Te sava-ga sutu-ún tú ní kúu kuatínu-de ní káni, chi káji'i káji'i-ni-de núú, te ja yúan ní ka'jo kua'a-dé. ²⁴ Ko I'a yá'a kúu-ya sutú ja tú sama kuti-ya, chi chakú-ya ní káni. ²⁵ Ja yúan súni kúu nama-ya táká ñáyivi ní káni-ní nú kándita-i nuu Dios jíin-yá, chi ní káni chakú-ya náva'a ka'an-ya ja'a-í jíná'an-i. ²⁶ Chi ni kajinu nú'ún-yó ñin

sutu ñá'nu nátu'un máa-yá. Chi sutu ii kúu-ya, túu kuachi-ya, ío ndoo-ya, te sñin kúu-ya núu ñáyivi kásá'a kuachi, te ñá'nu luu xaan-gá ni nduu-ya vása ándívi. ²⁷ Te tú níni já ndíta'an kivi sokó-yá kiti já síkí kuáchi máa-yá xna'an-ga, te vása síkí kuáchi ñáyivi, nátu'un ni kasá'a sutu ñá'nu onde sáá, chi iin jínu-ni ni sá'a-ya súan ja ní soko-yá máa-yá. ²⁸ Chi máa ley, jáni chaá vitá ini kákuu-de sutu ñá'nu. Ko tu'un ni ka'an téyí Dios, ni chaá kuee-ga vása ley. Te jín tú'un-ún ni jani Dios máa Sé'e-ya. Te l'a-ún, ni yija va'a-ya já kúu ní káni.

Iin sutu ñá'nu ini andívi

8 Núsáá te tu'un kánúu-ga nuu táká tu'un káka'an-yo-ún kúu tu'un yá'a: Káñava'a-yó iin sutu ñá'nu súan, te kánchaa-ya íchi lado vá'a mesa nuu tá'ú tíñu Dios ñá'nu ini andívi. ² Te játtíñu-ya ini cuarto ii, jín ini ve'e ñii íi ndíja ja ní jani máa Tatá Dios, nasu cháa ní jáni-ún. ³ Te taká sutu ñá'nu, ká'jin-de ja kásoko-dé ndatíñu jín kiti núu Dios. Ja yúan súni súan jínu ñú'ún já koo ja sokó l'a sutu yá'a nuu Dios. ⁴ Ko nú kándeeyá ini ñuyívi, ma kúu kuti-yá sutu núu, chi a ká'io sutu ja kásoko ndatíñu nuu Dios ná-tu'un ká'an ley. ⁵ Chi tíñu kásá'a-de, máni iin copia iin muestra tíñu andívi kúu, ná-tu'un ni ka'an Dios jín Moisés kivi ní kejá'a-de sá'a-de ve'e ñii íi: Nde'é vá'a-ró, te sá'a-ró táká ndatíñu nátu'un kaa muestra ni jini-ro já ní stá'an-ri nuu-ro onde yuku-ún, áchi Dios jín-de. ⁶ Te contrato jáá kúu ja vá'a-ga nasu já tu'ú, chi ndiso tu'un ja ní kaa-ga ni keyu'u Dios. Te ná-tu'un va'a-ga ku'a ja jáá-ún, suni súan ku'a kúu vina ja vá'a-ga tíñu ndiso Cristo, ja kúu-ya yú'u núu máa contrato jáá. ⁷ Chi nú ní kée va'a va'a contrato xnáñúu, te tú níni koo inga contrato uu núu. ⁸ Suni ni jini Dios ja tú ní kée va'a va'a tu'un-ún, te ni ka'an-ya: Chaá iin kivi já násá'a-ri iin contrato jáá jín ñáyivi Is-

rael jín ñáyivi Judá, áchi máa Tatá Dios. ⁹ Ko nasu nátu'un contrato ni sá'a-ri jín ndíyi táa-i, kivi ní tñin-ri nda'a-dé ja ní kiñi'in-ri-de ini nuu Egipto. Chi kuachi máa-de kúu ja tú ní ká'jin ni'in-de síkí contrato-ri. Ja yúan tú ní játtí'ún-ri ja ká'an-de, áchi máa Tatá Dios. ¹⁰ Te ya'á kúu máa contrato nasá'a-ri jín ñáyivi Israel onde ná já'a taká kivi-ún. Chu'un-ri ley máa-rí xini-í, te suni chaa-ri ley-ún ini añú-i. Te kuu-ri Dios máa-i. Te máa-i jín'an-i kuu-i ñáyivi máa-rí. Achí máa Tatá Dios. ¹¹ Te tú níni kástu'ún ná iin ná iin-i nuu tá'an-i, nuu ñaní-i: Ná kuni-ro núu máa Tatá Dios. Chi taká-i kuni-ruu, onde ñáyivi lúli-ga te onde ñáyivi ñá'nu-ga. ¹² Chi kundá'ú ini-ri-i vasa tíñu ñáá ni kasá'a-i, te ni ma kúná'an kúti-gá-ri kuachi ni kasá'a-i, áchi máa Tatá Dios. ¹³ Te ja súan ká'an-ya tu'un contrato jáá-ún, te sá'a-ya cuenta ja á kuajita ja xnáñúu. Te ja á kuajita te a kuakutú'u, a yani naa íi.

Ja níin tíñu niñi-yá jín contrato jáá

9 Ko contrato xnáñúu suni ni tá'ú tíñu ndasa chiñú'ún-i-ya, te ndiso iin cuarto ii ini ñuyívi yá'a. ² Chi ni kajani-i iin ve'e ñii. Te ichi fuera ni jo iin cuarto ja ní nání cuarto ii. Te ini yúan ni jo candelero, jín mesa, jín státilá káxiukú ndi-jín. ³ Te yata sá'ma úu ndíta kaa ichi ini ve'e ii, ni jo inga cuarto, ni nání cuarto ii xáan. ⁴ Te ini yúan ni jo iin ko'o kúu oro, jín janú tu'un contrato, ja ndasú oro ní tu'ú síkí. Te ini janu-ún kándeeyá iin tija'an oro ja ñú'un staa ándívi, jín yúnu xii Aarón ja ní nana numa, jín yúu tabla nuu yoso tu'un contrato. ⁵ Te síkí janu-ún ká'jin figura querubín luu, kásá'a-i kati, kájasu-i síkí tapa janu-ún nuu ñú'un yúyú niñí. Ko síkí táká tu'un yúan, tú núña-yó vina ja ká'an káji-yó. ⁶ Te nuu ní jinu tu'a taká tíñu yá'a, te núu-ni núu-ni kivi koyo sutu ini cuarto iin, kásá'a-de tíñu cuenta sutu. ⁷ Ko ini cuarto uu-ún,

chĩ máá ĩn-ni sutu ñá'nu-ga kúu kívi-de, te suni máá tú'ún-ni vuelta ja kuía. Te tú kívi-de te nú túu niñĩ já sokó-dé nuu Dios sikĩ máá-de jíin sikĩ já kásáña'mu ñáyivi. ⁸Te súan stá'an Espíritu Santo nuu-yo, já té nuña-ga ichi kívi koyo-yó iní cuarto iĩ ándívi, níni kándij ve'e ñii ĩn inĩ ñuyívi. ⁹Te yúan kúu ĩn tu'un sikĩ tiempo vina, te jíin modo-ún kásoko-dé ndatĩnu, te kája'mu-de kiti núu Dios. Ko vasa káchiñú'ún-i-ya súan, ma yíja va'a iní añú-i s'a. ¹⁰Chĩ máni ley yúkú kúu-ún, ndasa kee-yo, ndasa ko'o-yó, ndasa ndundoo-yó. Te nĩ ndiso tĩnu onde nĩ chaá máá já va'a-ga. Te nĩ nasama. ¹¹Ko nĩ chaá Cristo, te sutu ñá'nu nuu táká tu'un va'a-ga-ún kúu-ya. Te nĩ kivi-ya iní ve'e iĩ ándívi, ja tú ní kuvá'a jíin ndá'a, ni nasu cuenta ñuyívi kúu, te kánúú-ga te va'a-ga kúu vásá já áva-ún. ¹²Ko nasu jíin niñĩ ndíxí'ú, xí niñĩ chélu, chĩ jíin niñĩ máá-yá nĩ kivi-ya iní cuarto iĩ ándívi ja ĩn máá tú'ún-ni jínu ja ní káni. Te nĩ kundéé-yá nĩ nakuaan-ya yóo ja ní káni. ¹³Chĩ onde sáá te niñĩ xndikĩ jíin niñĩ ndíxí'ú, jíin yáa núu kayú chelu, nĩ joso yúyú-de sikĩ ñáyivi chá'an, te nĩ kandundoo-i onde jíin yíkĩ kúñu-i, nĩ s'a. Te nú súan ní'in tĩnu niñĩ kítĩ-ún, ¹⁴núsáá te naga nĩ kuu niñĩ Cristo ja má nákachá iní añú-ro núu tĩnu ñáá kásá'a-ró, nává'a kuu kuatĩnu-ró núu Dios, I'a chakú. Chĩ Cristo, tú chá'an kúti-yá, te nĩ soko-yá máá-yá nuu Dios, nĩ s'a Espíritu ja ío ní káni. ¹⁵Ja yúan kúu-ya yú'u núu sikĩ ĩn contrato jáá, nává'a ñáyivi jáá nĩ kana Dios xini-í, ni'in-í ta'u já kéndoo ní káni nátu'un nĩ keyu'u-yá. Chĩ nĩ jí'ĩ Jesús, te ja yúan ní janchaa-ya kuáchi nĩ kasá'a-i ná nĩ kaxiukú-i chij contrato xnáñúú. ¹⁶Chĩ nuu ío ĩn testamento, te kánúú já kúu chaá nĩ s'a contrato-ún. ¹⁷Chĩ ĩn testamento, onde nú kuu chaá nĩ s'a, yúan-na te ní'in tĩnu. Ko nú nini chakú chaá nĩ s'a, tú

ní'in tĩnu kuti. ¹⁸Ja yúan, vasa contrato xnáñúú, tú ní kúkútu, onde nú túu niñĩ. ¹⁹Chĩ nú a nĩ ka'u ndí'ĩ Moisés taká tu'un tá'u tĩnu yóso núu ley nuu ndívii ñáyivi, yúan-na te nĩ k'i'in-de niñĩ chélu, jíin niñĩ ndíxí'ú, jíin ndúcha, jíin íxi kuá'a, jíin ĩn yokón, te nĩ joso yúyú-de sikĩ máá tutú-ún jíin sikĩ ndívii ñáyivi. ²⁰Te ká'an-de: Yá'a kúu niñĩ cuenta contrato ja ní tá'u tĩnu Dios nuu-ro, áchí-de. ²¹Suni súan jíin niñĩ-ún nĩ joso yúyú-de máá vé'e níi jíin táká ko'o kájatĩnu nuu káchiñú'ún-de-ún. ²²Te jandáa, ja á yani taká ndatĩnu ndundoo jíin niñĩ cuenta ley, chĩ nú tú kati niñĩ te ma kóo kuti túká'nu iní-ya núu kuáchi-i núu. ²³Chĩ fuerza ja jíin modo yúan nĩ ndundoo taká copia ndatĩnu ío ándívi, ko máá ndatĩnu ándívi-ún, níni ní soko já vá'a-ga cuenta máá vásá yúan. ²⁴Chĩ tú ní kívi Cristo iní ĩn cuarto iĩ já ní kuvá'a nda'a, nátu'un ĩn muestra ndija, chĩ sua iní máá ándívi ní ndívi-ya nává'a kundij-ya vina ka'an-ya já'a-yo ndé'é jíin núu Dios. ²⁵Te nasu ní kivi-ya yúan ja núu-ni núu-ni soko-yá máá-yá, nátu'un kivi sutu ñá'nu ndita'an kuía iní cuarto iĩ jíin niñĩ tatú. ²⁶Chĩ nú súan, te kánúú já ndó'o-ya kuá'a jínu onde kivi ní jukuiñĩ ñuyívi núu. Ko sasua, onde kivi jínu ñuyívi nĩ kenda ndijin-ya ĩn máá tú'ún-ni jínu ja ní káni, te nĩ soko-yá máá-yá nává'a kuanchaa-ya kuáchi. ²⁷Te nátu'un nĩ kundaa ja kúu taká chaá ĩn jínu-ni, yúan-na te kivi koyo-de nuu sándaá Dios tĩnu-de. ²⁸Suni súan Cristo, nĩ soko-yá máá-yá ĩn máá tú'ún-ni jínu nává'a kundiso-ya kuáchi kua'a ñáyivi, yúan-na te kenda ndijin-ya vuelta uu, ko nasu já kuanchaa-ya kuáchi, chĩ sua ja náma-ya táká ñáyivi káindatu-i-ya.

10 Te máá ley, chĩ máni ĩn kuanda'u kúu sikĩ táká ndatĩnu va'a ja cháa kuee-ga. Ko nasu forma ndija máá ndatĩnu-ún kúu. Te ja sikĩ kítĩ kája'ni-í-ún, núu-ni núu-ni

kásoko-í ndita'an kuia. Te ni ma kúu kuti síyíja ñayivi kuní jakoyo nuu-yá. ²Te nú kúu sá'a núú, te naja tú ní júkuiñi-i ja kásoko-í-ti núsáá. Chi ñayivi káchiñú'ún-ún, nú a ni kendoo ndoo ii-í iin jínu-ni sá'a yuán núú, te ma kakán-ga añú-i kuachi-siki-í núú. ³Ko siki já kásoko-í-ti-ún, te a jiní-yo já kánuku'un ini-i kuachi-i ndita'an kuia. ⁴Chi niñi xndiki, jín niñi ndíxí'ú, ma kúu kuti kuánchaa kuachi. ⁵Ja yuán kivi ní kii Cristo ini ñuyívi, ni ka'an-ya jín Dios: Ja kája'ni-í-ti jín já kásoko-í ndatíñu nuu-ní, tú jata'an ini-ní, ko ni sátu'a-ní iin yiki kúñu máá-ná. ⁶Ja kája'mu-i-ti kásoko-í-ti núu-ní siki já kúxio kuachi-i, tú ní kúsiñ ini-ní jín, áchi-ya. ⁷Yuán-na te ni ka'an-ná: Súan yóso tú'un-ná nuu tutú: Ai Táta Dios, yá'a kándij-ná nává'a skíkuu-ná ja jata'an ini máá-ní, áchi-ya. ⁸Súan ká'an tu'un vai ichi yatá: Ja kája'ni-í-ti jín já kásoko-í ndatíñu nuu-ní, jín já kája'mu-i-ti kásoko-í-ti núu-ní siki já kúxio kuachi-i, tú jata'an ini-ní, ni tú kúsiñ ini-ní jín, áchi-ya. Ndatíñu-ún kásoko-í natu'un ká'an ley. ⁹Yuán-na te ni ka'an-ya: Ai Táta Dios, yá'a kándij-ná nává'a sá'a-ná tiñu jata'an ini máá-ní, áchi-ya. Ja súan ni ka'an-ya, te ni janchaa-ya tú'un iin nává'a nakani-ya tú'un uu-ún. ¹⁰Te jín tú'un ni jata'an ini máá Dios, te ni kádundoo-yó ní sá'a-ya siki já ní soko Jesucristo yiki kúñu-ya, ko iin máá tú'un-ni jínu ni sá'a-ya súan ja ní káni. ¹¹Núsáá te taká sutu, vasá kája'an-de ndita'an kivi kájatíñu-de, te kua'a jínu kásoko-dé suni suni-ni modo ja kája'ni-dé-ti, ko yuán ma kúu kuti kuánchaa kuachi-i. ¹²Ko Cristo, iin máá tú'un-ni jínu ni soko-yá máá-yá ja siki kuachi-yó ondé ní káni, yuán-na te ni nungoo-ya ichi ndává'a Dios, ¹³ndátu-ya tiempo ondé ná kúxiukú ñayivi kájito u'u tá'an jín-yá, kuu-i teyu kuxndí ja'a-yá. ¹⁴Chi jín iin máá

tú'un-ni jínu ja ní soko-yá máá-yá, te ní káni ní kayija ñayivi ndoo ni sá'a-ya. ¹⁵Te máá Espíritu Santo kúu-ya testigo nuu-yo siki tú'un yuán, chi xna'an-ga ká'an-ya: ¹⁶Yá'a kúu máá contrato nasá'a-ri jín-i jín'an-i, onde ná ndí'i taká kivi yá'a. Te chu'un-ri ley-ri ini añú-i. Te suni chíso-rí tu'un-ri-ún ini xini-í jín'an-i, áchi máá Tatá Dios. ¹⁷Yuán-na te ká'an-ga-ya: Ma núku'un kuti-gá ini-ri kuachi ni kasá'a-i jín tíñu chá'an ní kasá'a-i, áchi-ya. ¹⁸Núsáá te nú a ni sá'a-ya tókánu ini-ya siki taká-ún, tuká naún ío ja sokó-gá siki kuachi.

Ja núña ichi kivi-yó ini cuarto ij

¹⁹Ja yuán, ñani, a chúndéé ini-yo kivi-yó ini cuarto ij ándívi sá'a niñi máá Jesucristo. ²⁰Chi ni juña-ya iin ichi jáa chakú, nává'a kivi-yó ichi yatá máá sá'ma ndíta kaa, te yuán kuní ka'an ja máá yiki kúñu-ya kúu. ²¹Te kánavá'a-yó iin sutu ñá'nu xa'an ndíto ve'e Dios. ²²Núsáá te ná kándita-yó núu-yá, jín añú-yo já ío ndaa ja siki tú'un káandíja va'a-yó, jín añú ja ní ndundoo siki taká tiñu jáni ñáá ini, chi ni joso yúyú-yá niñi-yá siki, jín yíki kúñu-yó já ní nakacha-yó jín ndúcha ndoo. ²³Ná kuñi ni'in-yó jín tú'un ni kaka'an-yo káandíja-yó te káñukuu ini-yo. Te ma káka yatá-yó núsáá, chi skíkuu va'a I'a ni keyu'u tú'un-ún. ²⁴Ná ndéé va'a-yó ndasa skandá-yo tá'an-yó, ja ná kúndá'ú-ga ini-i tá'an-i, jín já ná sá'a-i taká tiñu va'a. ²⁵Ná nátaqa ná'in-yó, ma sí-a-yo natu'un kásá'a sava-i, chi sua ná ká'an ndéé-yó jín tá'an-yó. Ko ná kuítú-gá ini-ro sá'a-ró, chi kájin-ro ja kuákuyani máá kivi-ún. ²⁶Chi nú kusí ini-yo sá'a-yó kuachi ja súan a ni jatá'ú-yó tú'un ndaa, tuká kéndoo kuti já kúu ku-ga ja siki kuachi-ún. ²⁷Chi sua iin nuu yú'ú xa'an-yo já ndón-da-ya siki-yo ío, jín iin nuu kánda yáá ñú'un

ió, náva'a kókó ñáyivi kájito u'u tá'an jíin-yá. ²⁸ Ñáyivi ní ské'ichi ley Moisés, jí'i ná'in-i, tú naún tu'un kúndá'ú iní íó, te nú ní kaka'an ndaa u'u xí uní testigo. ²⁹ Tava-ro cuenta núsáá, chí na-ga ní kuu ja má ndó'o xaan-gá ñáyivi kuañú ja'a sikí Sé'e Dios jíin já jáni iní-i ja káchá'an niñi contrato, vasa jíin niñi-ún ní ndundoo-i, jíin já sákátá-i nuu máá Espíritu ndíso tu'un luu. ³⁰ A kájiní-yo núu I'a ní ka'an: Nani'in tá'an máá-rí jíin-i, máá-rí ku'a ya'u-i, áchí máá Tatá Dios. Te inga jínu ká'an: Máá Tatá Dios koto nchaa-ya ndasa káa ñáyivi máá-yá, áchí. ³¹ Ñin tiñu yú'ú xaan-yo sá'a, kúu ja jún-gava iin ñáyivi iní nda'a Dios, I'a chakú. ³² Ko ná núku'un iní-ro sikí táká kivi ní kendo ichi yatá, chí ní nastúun-ya iní ja jíni tuní-ro. Yúan-na te nasaa ja sñin sñin tundó'o ní xndóna-i sikí-ro. ³³ Chí iin modo ní kaka'an ndijin-i sikí-ro, te ní kaxndó'o ndijin-i róo. Te inga modo suni ní kanduu-ró tá'an ñáyivi ní kando'o súan. ³⁴ Chí suni ní kundá'ú xaan iní-ro já kánde vekaa. Te ní kakusi-ní iní-ro, vasa ní kasaku'ná ñúkuún-i ndatíñu-ró, chí a kájiní-ro já onde andívi káñava'a-ró iin ta'u vá'a xaan-gá, te koo ní káni. ³⁵ Ma sñ-ro modo ja káchundéé iní-ro, chí kua'a xaan tá'u ndíso tu'un-ún. ³⁶ Chí kánúú koo paciencia iní-ro, náva'a ni'in-ro já ní keyu-u-yá, onde nú ní sá'a-ró tíñu játa'an iní Dios. ³⁷ Chí iin núnúu-na te chaa máá I'a kii, te ma kúkuéé-ya, áchí. ³⁸ Ko máá ñáyivi ndáa-ri, chí sikí já kákandíja-i te kuchaku-i. Ko nú ní jika yátá-i, ma kúsi iní añu-ri sá'a-i, áchí-ya. ³⁹ Ko yóo, nasu tá'an ñáyivi kásá'a súan kákuu-yó já káka yátá-yó te xnáa-yo máá-yó, chí sua kákuu-yó tá'an ñáyivi kákaku jíin tú'un kákandíja va'a-i.

Sikí tú'un kándíja

11 Te tu'un kándíja-yó kúu modo ja jíin-yo já ío seguro taká ndatíñu káñukuu iní-yo, chí yúan kúu tuni ja ío

ndija taká ndatíñu ja tú jíin-yo núu. ² Chí ní kákandíja chaa aná'an, te ja yúan ní jatú'ún-yá-de. ³ Kákandíja-yó, te yúan kájuku'un iní-yo já ní sáva'a Dios ñuyívi jíin tú'un ní ka'an-ni-ya. Te chí ndatíñu ja tú jíin-yo núu, ní kuva'a ndatíñu ja á jíin-yo núu. ⁴ Ní kandíja Abel, te yúan ní ja'mu-de ndatíñu ja vá'a-ga ní soko-dé nuu Dios vasa Caín. Súan ní kandíja-de, te ní jatú'ún Dios ja ío ndaa-de, chí súan ní sá'a-ya já ní jatá'ú-yá ndatíñu ní soko-dé nuu-yá. Te vasa a ní jíi-de, ko ká'an-ni-de jíin tú'un ní kandíja-de. ⁵ Ní kandíja Enoc, te yúan ní naki'in-ya-dé kua'an-ya jíin-de, te tú ní jíi-de. Te tú ní ndénda kuti-dé ní kasá'a-i, chí ní naki'in Dios-de. Te onde ná té naki'in-ga-ya-dé, te ní jatú'ún Dios-de ja ní kusii iní-ya ní sá'a-de. ⁶ Ko nú tú kándíja-yó, te ma kúsi iní Dios sá'a-yó, chí chaa kuní jaa nuu Dios, kánúú kándíja-de ja ndíto chakú-ya jíin já ku'a-ya yá'u nuu táká ñáyivi kánandúkú-i-ya. ⁷ Ní kandíja Noé, te yúan ní ka'an ni'in Dios jíin-de sikí sáva tiñu ja té kuni-ga-de nuu. Te ja ní chu'un iní-de, te yúan ní sáva'a-de iin barco náva'a kaku-de onde jíin ní vé'e-de. Ja súan kándíja-de, te ní nakuxndíi-de sikí ñuyívi. Te ní nduu-de iin chaa ní in tá'u sikí já kendo ndaa-i ja kákandíja-i. ⁸ Ní kandíja Abraham, te yúan ní jandatu-de ní kenda-de kua'an-de kivi ní kana-ya xiní-dé, náva'a jaa-de iin lugar nuu ku'a-ya núu-dé kuu ta'u-dé. Te ní kenda-de kua'an-de, vasa tú jíin-de ndénu kí'in-de. ⁹ Ní kandíja-de, te yúan ní nchaa-de natu'un chaa jká núu ñu'un ní keyu-u-yá ja ku'a-ya núu-dé. Yúan ní nchaa-de iní vé'e kuii jíin Isaac jíin Jacob, chí suni suchí ní in tá'an ta'u núu ní keyu-u-yá-ún kákuu suchí-ún. ¹⁰ Chí ní ñukuu iní-de koo iin ñuu jíin cimientu, ja máá Dios kúu I'a chutá'an-ya te sá'a-ya-ún. ¹¹ Suni ní kandíja máá Sara, te yúan ní ni'in-ñá

fuerza ni nuku'un se'e-ña, vasa ña'an numá ni kuu-ña. Te ni skáku-ña ñin se'e onde tiempo ni ja'a xaan kuiá-ña, chi ni kandíja-ña já skíkuu va'a máá Dios tu'un ni keyu'u-yá. ¹²Ja yuán súni súan ni kakaku kua'a-í ni sá'a ñin-ni chaá, vasa a ni yii xaan-dé. Ko tata-de ni ndea xaan, nátu'un tiñuú xíní ándíví, jín nátu'un ñítí káa yu'u mar, ja má kúu ka'u-yó. ¹³Nini kákandíja-de te ni kají'i taká chaá-ún, vasa tú ní káni'in-dé ja ní keyu'u-yá. Ko ni kande'é jíká-ni-de nuu, te ni kaka'an-de sa'an kúta'u jín. Te ni kaka'an ndaa-de ja cháa jíká, jín cháa káxiukú núu-ni, kákuu-de. ¹⁴Chi chaá káka'an súan, a kástá'an ndijín-de ja kándúkú-de ñin nuu máá-de ja kúxiukú máá-de. ¹⁵Chi nú ní nákaní ini-de nuu nuu ní kenda koyo-de-ún núú, ío modo ja náxío káva-de, nú ní kákuni-de núú. ¹⁶Ko ni kakuni-de inga nuu va'a xaan-gá ja ío onde andíví. Ja yuán tú kúka nuu Dios nuu-dé kunání-yá Dios máá-de, chi a ni sátu'a-ya ñin nuu kuxiukú-de. ¹⁷Ni kandíja Abraham, te yuán ní soko-dé Isaac kivi ní jito nchaá-ya-dé. Te máá tú'un se'e ñáva'a-de, te siki súchí-ún ni ni'in-dé taká tu'un ja ní keyu'u-yá nuu-dé, ko ni io tu'a-de soko-dé-i ja kúu-i, ¹⁸vasa ni ka'an-ya tú'un-i jín-de: Onde chi Isaac te kana-ri tata-ro te súan kunání, áchí-ya. ¹⁹Chi ni tava máá-de cuenta ja á kuu naschakú Dios ñayivi má'nú ndíyi. Te suni nátu'un jín ñin tu'un yátá, te súan ni nani'in Abraham máá-i ni nachaku-i, nátu'un súan. ²⁰Ni kandíja Isaac, te yuán ní jikan ta'u-dé ja'a Jacob, jín Esaú, siki taká tiñu chaá kuee-ga. ²¹Ni kandíja Jacob, te yuán kivi já á yani kuu-de ni jikan ta'u-dé ja'a ndéndúú se'e yí José. Te ni chiñú'un-de-ya vasa ndítuu-na-de xiní vara tñin-de. ²²Ni kandíja José, te yuán kivi á kúyani kuu-de, te ni ka'an-de ja kóo kivi ndénda ñayivi Israel, Te ni tá'ú-de tiñu nuu-í ndasa

sá'a-i jín yki-dé. ²³Kivi ní kaku Moisés ni kakandíja táa-i náa-i, te yuán ní chisa'í-de-i uni yoo, chi ni kajini-de ja lúu káa-i. Te tú ní káyu'ú-de acta ja ní sá'a rey. ²⁴Ni kandíja Moisés, onde kivi ní ja'nu-de. Yuán tuká ní já'a-de tu'un ja kúnání-de se'e sesí'í Faraón. ²⁵Sua ni kuni-de ja kóto-de tundó'o jín ñáyivi Dios, nasu já núnúu-ni kusí'í iní-de jín tú'un sii iní ja ndíso kuachi. ²⁶Chi a ni tava-dé cuenta ja nú ka'an-i siki-dé ja siki Cristo, te kúká xáan-gá kuu-de sá'a, vasa já kúu taká yaka xu'ún ío ini nuu Egipto, chi a ni nde'é-de ja kuá'a-ya ya'u-de. ²⁷Ni kandíja-de, te yuán ní kenda-de nuu Egipto. Te tú ní yú'ú-de, vasa kití ini rey. Te ni kanda-de, chi ni sá'a-de cuenta ja á nde'é-de nuu máá I'a tú jiní ndijín-yo núú. ²⁸Ni kandíja-de, te yuán ní ja'ni-dé lélu Pascua, te ni joso yúyú-de niñi-tí, náv'a nú vai ndajá'a ká'ni-yá taká se'e núú, te ma ké'é-yá-i jín'an-i. ²⁹Ni kakandíja-de, te yuán ní kuu ni kaja'a-ni-de sava sava ma'ñú mar kuá'a, nátu'un nuu nú'un íchí-ni. Te súan kándúkú cháa nuu Egipto sá'a-de jín ndúcha-ún kákuni-de núú, ko ni kókó-ni-cha-dé. ³⁰Ni kakandíja-i, te yuán ní jungoyo corral nama yuu nuu Jericó, onde ni jinu ni kajikó ndúu-i nuu-ún nuu usiá kivi. ³¹Ni kandíja Rahab, ña'an tiní ini, te yuán tú ní náa-ña ñin jínu-ni jín ñáyivi ní'in ini, chi sua ni ka'an-ña tú'un ndeé ini jín cháa ni kajito yu'u, te ni jatá'ú-ña-dé. ³²Naún ká'an-ga-ri núsáa. Chi tuká tiempo ja káni-ga-ri tu'un Gedeón, tu'un Barac, tu'un Sansón, tu'un Jefe, tu'un David, tu'un Samuel, jín tú'un taká chaá ni kajani tu'un Dios onde sáa. ³³Ni kakandíja-de, te yuán ní kakundéé-de ni katñin-de so'o nuu ná'nu, ni kasá'a-de tiñu ndaa, ni kani'in-dé tu'un ni keyu'u-yá, ni kajasu-de yu'u ndíka'a jín'an-ti, ³⁴ni kanda'va-de nu'un kayú yáa, ni

kakaku-de yu'u machete, ni kanani'in iní-de ja ní kaku'u-de, bueno ni'in ni kanduu-de ni sá'a-ya kivi ní kajatá'an-de nuu guerra, te ni kaskúnu-de soldado inga nuu jíká já kájatá'an jíin-de-ún kája'an. ³⁵ Ió ñasíí ja ní kanani'in-ña se'e-ña já á ni kají'i-te ni kanachaku-i. Sava-de ni kando'o xa'an-dé ni kasá'a-i, ko tú ní kája'a-de tu'un ja kúu kaku-de, náva'a kundéé-de nachaku va'a-ga-de. ³⁶ Sava-de ni kasákátá-i nuu-dé, te ni kaxndó'o-i-de jíin cuarta, te suni ni kaju'ni-i cadena-de, te ni ka'jin-de vekaa. ³⁷ Ni kaja'a-i yuu xiní-dé. Ni kaxiti-í-de jíin sierra. Ni kaja'ni-í-de jíin machete. Ni kajika-de ichi yá'a ichi yúan. Te ni kañu'un-de ñii ríí jíin ñii ndíxí'ú. Ndá'ú-ni ni kata'an-de, ni kajito-de tundó'o, te ni kastá'an-i-de. ³⁸ Ni kajinu-de onde nuu ñú'un té'é. Te suni chii yuku ní kivi koyo-de. Te ni ka'jin-de yau kava jíin yau chii ñu'un. Te va'a xa'an-gá kúu taká cha-ún, nasu ñáyivi iní ñuyívi. ³⁹ Te taká cha yá'a, vasa ni jatú'ún-yá-de sikí já ní kakandíja-de, ko tú ní kani'in-dé tu'un ni keyu'u-yá. ⁴⁰ Chi ni sátu'a Dios iin tiñu va'a xa'an-gá ja kúu yóó jíná'an-yó, náva'a ma yíja máá cháa-ún, onde nú tú yóó.

I'a yóxnúú jíin tú'un kándíja

12 Kua'a xa'an testigo kájíko ndúú ñíí núu-yo natu'un vikó nu'ún. Núsáá te ná cháxio-yó taká kuachi ncháá vee sikí-yo, jíin já jíkó ndúú ñíí xiin-yo, te jíin paciencia ná kúnu-yó carrera máá-yó ja ní jani-ya núu-yo. ² Te ná ndé'é-yó núu Jesús, I'a yóxnúú jíin tú'un kándíja-yó, te síyíja-ya yóó jíin. Te máá-yá, ni kanda-ya jíin túndó'o cruz, chi ni ndatu-ya cháá kivi já kúsií iní-ya, te tú ní sá'a-ya cuenta ja kúka nuu-yá, te ni nungoo-ya íchi ndáv'a Dios nuu mesa-ya.

Ja kuandéé iní-yo jíin túndó'o

³ Ná kani iní máá-ró ndasa ni jandéé iní-ya jíin ñáyivi kándiso kuachi, vasa ni kaka'an ndiva'a-i sikí-yá, yúan ni'in-ro modo ja má kuítá-ro, ni ma kúu xa'an iní añú-ro. ⁴ Ko vasa kájatá'an-ró sikí kuáchi, ko té chá'an-ga kaka ñiñi já kasú-ro núu-ún. ⁵ Chi a ni kanaa iní-ro tú'un ká'an nda'ú jíin-ró natu'un jíin se'e, te súan ká'an: Hijo máni, ma káva já'a iní-ro nú xndó'o máá Tatá Dios róó, ni ma kuítá iní-ro nú kána jíin-yá nuu-ro. ⁶ Chi máá Tatá Dios xndó'o-ya ñáyivi kúndá'ú iní-ya, te skúun-ya yúnu xii sukun taká se'e ja jatá'ú-yá, áchi. ⁷ Chi nú kuandéé iní-ro jíin castigo jíto-ró, te jíká Dios jíin-ró natu'un jíin se'e-ya, xí ío se'e ja tú ndó'o-i sá'a táa-i náun. ⁸ Ko nú tú castigo jíto-ró, natu'un ni kando'o ta'an taká se'e, se'e kándikin ncha-ñi kakuu-ró nú súan, nasu máá se'e. ⁹ Ió inga tu'un. Yóó, ni kañava'a-yó táa máá-yó núu ní kakaku-yó, ni kaxndó'o-de yóó, te ni ka'io ja jíin'ún-yó núu-dé. Te naga ni kuu ja má kuandatú jíin'ún-ga-yo núu máá Táa nuu vái añú-yo, te kuchaku-yo núsáá. ¹⁰ Te cha-ún, jandáa ni kaxndó'o-de yóó, ko yaku-ni kivi ndasa ni kakuu iní máá-de. Ko I'a yá'a, chi ja ná kéndoo va'a-yó kuní-ya, náva'a ndundoo ta'an-yo jíin-yá natu'un máá-yá. ¹¹ Jandáa kúu ja ní iin castigo jíto-yó, tú kúsií iní-yo sá'a vina, chi sua kúkuí'a iní-yo sá'a. Ko kúkuéé-ga te jíin tú'un vindáa vinené kéndoo ndaa suchi ní kaskuá'a jíin. ¹² Núsáá te ná kátiin xa'an-ro jíin ndá'a tívítá-ró, te nakani ni'in-ró síin-ró já kani yá'a kani yúan-ró. ¹³ Te sá'a-ró íchi ndóó káka ja'a-ro, náva'a ma sána ñáyivi rengo, chi sua nduva'a-i. ¹⁴ Skuá'a-ró náva'a ná kóo tu'un vindáa vinené iní-ro jíin taká ñáyivi, jíin já ná kóo ndoo-ró jíná'an-ró, chi nú tú tu'un ndoo iní, te ma kúu kuni ni iin ñáyivi núu máá Jító'o-yo. ¹⁵ Nde'é

vii-ro jíná'an-ró, náva'a ma káka yátá ní ñin-ró núu tú'un luu ío ini Dios, te suni náva'a ma ndú'u'a tuku ini ni ñin-ró. Te nú túu, chí nduku'á ini-ro sá'a, te nduchá'án kuá'a-í sá'a. ¹⁶Te koto-ró náva'a ni ñin-ró ma káka téné, ni ma kújá'a ini-ro jín-yá, nátu'un Esaú, suchí já sikí ñin ko'o ndéyu ní xikó-i derecho-i ja kúu-i suchí núu. ¹⁷Chí a jini-ro já kúkuéé-ga te ni kuni-i ni'ín-í ta'u-í sikí já kakán ta'u táa-i ja'a-í. Ko ni kendoo ichi-i ni sá'a táa-i, chí tú ní ni'ín-í modo nakani ini-i, vasa ndé'e nducha núu-í ndúkú-i. ¹⁸Chí nasu ní jakoyo-ró núu ñin yuku já kúu tiin-yó, nuu kánda yáá ñú'un, nuu túún, nuu ñáa, jín núu kée tachi xáan, ¹⁹nuu jini so'o-ró ndé'e clarín, nuu ñin ká'an-ya, chi ñayivi ní kajini so'o ñin tu'un-ún, ni kaka'an ndá'u-i ja má ká'an-ga-ya jín-i. ²⁰Chí tú ní kákanda-i jín tiñu ni tá'u-yá nuu-í: Nú ñin kiti ná kaku'un-ti yúku-ún, ná skée-ró yúu sikí-ti kuu-ti, xí túu-ró machete-ti, áchí. ²¹Te io xaan káa tiñu-ún ni kajini-i. Te ja yúan ní ka'an Moisés: Yú'u xaan-rí, te kisi-i ruu sá'a, áchí-de. ²²Chí sua ni jakoyo-ró núu máa yúku Sion, te suni ini ñuu máa Dios, I'a chakú. Te ñuu-ún kúu ñuu Jerusalén cuenta andívi. Te suni ni ja-ro núu kaxiukú kuá'a xáan mil ndajá'a-yá, ²³te suni nuu tiku'ni ñayivi ní kanakaku xna'an-ga ja káyoso lista-i andívi, te suni nuu Dios, I'a kúu juez xini táká-i, te suni nuu ío añú taká ñayivi ndáa ja á ni kayija va'a, ²⁴te suni nuu Jesús, I'a kúu yu'u núu sikí contrato jáa, te suni nuu máa ñiní ní josó yúyú já vá'a-ga ñin tiñu vásá ñiní Abel. ²⁵Koto va'a-ró náva'a tú ské'ichi-ro I'a ká'an. Chí nú tú ní kákaku ñayivi já tú ní játá'u-i cháa ni ka'an ini ñuyívi, naga ni kuu yóo nú tú kuatá'u-yó máa I'a ká'an onde andívi. ²⁶Chí jín já ní ni'ín ni ka'an-ya sáa, te ni kisi-ya ñuyívi. Ko vina a ni keyu'u-yá: Vasté ñin jínu-na kisi-ri, ko nasu máa ñin ñuyívi, chí suni onde andívi,

áchí-ya. ²⁷Te tu'un yá'a ja ká'an: Vasté ñin jínu-na, áchí, kuni ka'an ja cháxio-ya táká ndatiñu ni kakanda-ún, ndatiñu ja á ni kakuva'a, náva'a ná kéndoo máa táká ndatiñu ja ní kakaku ní. ²⁸Núsáa te a ni'ín-yo ñin ñuu ja ní kaku ní, te ja yúan ná nákuatá'u-yó núu Dios, te ná kuatiñu-yó núu-yá, te ná chíñú'ún-yó máa-yá, te ná koo ja jínú'ún-yó núu-yá, náva'a kusii ini-ya sá'a-yó. ²⁹Chí Dios máa-yó, ñin ñu'un ja xndí'i já'mu kúu-ya.

Modo kuatiñu-yó núu-yá

13 Ma júkuini-ro jíná'an-ró já kúndá'u ini-ro ñani-ro. ²Ma náa ini-ro já koto ndá'u-ro núu ñayivi jiká, chí súan ni kasá'a sava-de, ko naún kajini-de ja máa núu ndajá'a andívi ní kaja'a núu-de ve'e. ³Ná núku'un ini-ro ñayivi ká'jin vekaa. Sá'a-ró cuenta ja súni ká'jin-ró vékaa jín-i. Te suni súan sá'a-ró jín cháa ja kánda-i sikí-dé, chí suni máa-ró kajini-ro tá'u-u-ro máa-ró. ⁴Ma kasú-ro já tánda'a-í, te ná koo jínú'ún táká-ro jín-i, te ma sáchá'an-ró jito-i. Chí ñayivi kajika téné, jín ñayivi ká'isikí ncháa tá'an, máa Dios nakuxndí-ya sikí-í. ⁵Ná káka kuu-ró, te ma chíñú'ún-ró xú'ún. Ná kusii ini-ro jín já tiñ-ró víta ñu'ni. Chí máa-yá ni ka'an: Ná skíkuu ná'ín-rí jín-ró, te ma sía kuti-rí róo, áchí-ya. ⁶Núsáa te kuu chundéé ini-yo ká'an-yo: Máa Jíto'o-yo kúu I'a chindéé chítuu-ya rúu, te ma yú'u-ri nú naún kuni ñayivi sá'a ndíva'a-i jín-rí, áchí-yo. ⁷Ná núku'un ini-ro cháa ni kastá'an ichi núu-ro, chí ni kaka'an-de tu'un Dios jín-ró. Ná ndáku-ró modo ndasa ni kakandíja-de, te ná ndéé vá'a-ró ndasa ni kee tiñu ni kasá'a-de. ⁸Jesucristo, chí ñin-ni káa-ya íku, jín vína, jín ní káni. ⁹Ma nátu'u ini-ro yá'a, yúan, jín sñin sñin sa'an jáa. Chí ío va'a ja ná kéndoo ni'ín ini añú-yo sá'a tu'un luu ío ini-ya, ko nasu jín ndéyu já tú ni'ín tiñu kuti núu ñayivi

chínú'ún yúan. ¹⁰ Káñava'a-yó ñin-ni altar. Te cháa kájatíñu iní ve'e ñii-ún, tú ká'io derecho-de ja kée-dé ja ío nuu altar-ún. ¹¹ Chí yiki jín kúñu kiti kája'ni-dé-ún kayú, kája'mu-de ichi fuera yuñú. Te ñíñi kíti-ún, skívi sutu ñá'nu iní cuarto i, yúan sokó-dé nuu-yá cuenta siki kuáchi. ¹² Suni súan Jesús, ni ndo'o-ya íchi fuera yuxé'é, náva'a jín ñíñi-yá te sándoo-ya ñáyivi. ¹³ Núsáa te ná kéndayó k'ín-yo núu-yá ichi fuera yuñú, te ná ndó'o ta'an-yo jín-yá ja káka'an ndiva'a-i siki-yá. ¹⁴ Chí yá'a tú káñava'a-yó ñin ñuu ja kéndoo ní káni, chí sua kándúkú-yó ñin ñuu ja cháa kuee-ga. ¹⁵ Núsáa te jín íchi ní juña Jesús, te nene ná nákana jaa-yó máa Dios, chí nátu'un ñin ja sokó-yo núu-yá kúu. Chí ya'á kúu máa tú'un xíin tíñu ja sá'a yu'u kándaku ñi'in sí'ví-yá. ¹⁶ Ma náa iní-ro sá'a va'a-ró, jín ja kóto tá'an-ro, jín sáva-ga-i, chí kúsiñ iní Dios sá'a ya'á, nátu'un ja á ni kasoko-ro ñin nuu-yá. ¹⁷ Ná chú'un iní-ro tú'un ká'an cháa kástá'an ichi núu-ro, te kuandatú-ro núu-dé, chí kándito-de añú-ro nátu'un kásá'a cháa ja níni náku'a-de cuenta. Nde'é náva'a kusii iní-de sá'a-de, te nasu ja nákuaka nuu iní-de, chí nú súan te tú ní'in tíñu ja kúu

róo. ¹⁸ Ná kakán ta'u-ro ja'a-rí jíná'an-ri, chí a kájani ndija iní-ri ja kájani va'a iní añú-ri, chí kákuni-ri kaka jínú'ún-rí jín táká-ni tíñu. ¹⁹ Te ká'an nda'ú téyí-ga-ri jín-ro ja ná sá'a-ró súan, náva'a ná nájaa yachi-ga-ri nuu-ro. ²⁰ Te máa Dios kúu I'a ndíso tu'un kuaká'nu iní, te ni naschakú-ya máa Jító'o-yo Jesucristo ma'ñú ndíyi. Te Jesús kúu pastor ná'nu ndíto yóo nátu'un riñ. Te onde jín máa ñíñi contrato ní káni, ²¹ ná síyja Dios róo, náva'a kuu sá'a-ró táká tíñu va'a, ndasa játa'an iní-ya. Te iní añú-ro ná sá'a-ya táká ja kúsiñ iní máa-yá nde'é-yá nuu, te onde jín Jesucristo ná sá'a-ya-ún. Te nuu máa-yá ná nákana jaa-yó-yá ní káni ní kuiá. Amén. ²² Ko ká'an nda'ú-ri jín-ro jíná'an-ró ñáni, ja má kiti iní-ro sá'a tu'un ká'an nda'ú-ri jín-ro yá'a, chí ni cháa-ri ñin tutu lúli yá'a nuu-ro. ²³ Kuní-ri ja ná júku'un iní-ro ja á ni kenda ñani-yo Timoteo vekaa, te jín cháa-ún jandé'é-rí róo te nú ncháa yachi-de. ²⁴ Ná sándéé iní táká cháa stá'an ichi núu-ro, achi-ro kúni-de, jín táká ñayivi ndóo. Te ñayivi ñuu Italia káka'an-i ja ná sándéé iní-ro. ²⁵ Tu'un luu ío iní-ya ná kóo jín táká róo jíná'an-ró. Súan ná kóo. Amén.

LA EPISTOLA UNIVERSAL
DE SANTIAGO

YA'A KUU CARTA SANTIAGO JA
NI CHAA-DE NUU TAKA
ÑAYIVI KAKANDIJA

1 Máá-rí kúu Santiago, mozo Dios jíin Jító'o-yo Jesucristo. Te cháa-ri tutu yá'a nuu ñayivi nd'uxí uú tata Israel ja ní kajicha nuu-i. Ta'u-ro kúu.

Onde nuu Dios vai tu'un ndíchi

²Ñáni jíná'an-ró, ná kúsií xáan iní-ro te nú nī cháa tinī nuu túndó'o siki-ro. ³Chī a kájinī-ro já nú koto nchaá-i róo ndasa kákandíja-ró, yúan-na te kuiñi nī'in-ró sá'a. ⁴Te ná kuñi nī'in-ró ndíta'an kivi, náva'a yija va'a téyíí-ró. Te ni mā kúu falta ni iin nuu-ro. ⁵Te nú ndé iin róo kúu falta ja kóo ndíchi-ró, te kakan-ro núu Dios, te kuá'a-ya núu-ro, chí máá-yá, já'a kua'a-ya nuu táká ñayivi, te tú kána jíin-yá nuu-í. ⁶Ko nú kakan-ro, te ná kándíja-ró, te mā káni síkí inī-ro. Chí cháa ja jáni síkí inī-de, ná-tu'un su'ma mar ja ndóna sá'a tachi, te yá'a yúan ndéché-chá kua'an-cha, súan kúu-de. ⁷Cháa yúan, mā káni inī-de ja nī'in-dé iin ndatínu nuu Jító'o-yo, ⁸chí máni nátu'u inī-de, te ya'á yúan jáni inī-de. ⁹Iñ ñani yínúu, ná kúsií iní-de, chí kuñá'nu-de jíin-yá. ¹⁰Ko ñani kúká, ná kúsií iní-de ja ní ndusúchí-de nuu máá-yá. Chí nátu'un ita yuku, súan-ni naa-dé. ¹¹Chí nú nī kana-ni ndikandii te nī kuní'ni-ni, te ichi-ni yuku. Te jungava-ni ita, te naa-ní ja lúu káa. Suni súan-ni nda'va cháa kúká jíin táká tínu sá'a-de.

Sikí já jító nchaá-i yóo

¹²Xáan ndatu koo cháa kéndoo nī'in vasa nī jito nchaá-i-de. Chí nú a nī jatú'un-yá-de, te nī'in-dé premio ja

kúchaku-de, chí a nī keyu'u Dios ja kuá'a-ya premio nuu ñayivi maní jíin-yá. ¹³Te nú náké'é-i iin cháa, te mā ká'an cháa-ún ja Dios náké'é-yá-de. Chí mā kúu náké'é-i Dios ja sá'a-ya tínu ñáá, ni tú náké'é-yá ni iin ñayivi. ¹⁴Chí iin cháa, nú kuáxán iní-de, yúan kúu ja skaní-ún iní-de te ñú'un-ún-de, súan náké'é-i-de jíin máá-de. ¹⁵Te tu'un kuáxán iní-de, nú a nī yija, skáku kuachi. Te kuachi-ún, nú a nī ja'nu, kuu cháa-ún sá'a. ¹⁶Ñáni máni, mā xndá'ú-ro máá-ró jíná'an-ró. ¹⁷Taká ja kúta'u-yo, ja lúu ja vá'a kúu, chí kúu ichi ándívi te kúun vai onde nuu máá Táa-yo, I'á xíin táká ndua luz. Te máá-yá, iin-ni ku'a stúun-ya, ni tú natu'u kuti iní-ya.

Kájinī so'o-i te tú káskíkuu-i

¹⁸Chí nī kuu inī máá-yá, te nī nakaku-yó ní sá'a-ya jíin tú'un ndaa, náva'a kuu-yó nátu'un se'e núu núu táká ñayivi-yá. ¹⁹Ñáni máni, ja yúan táká róo, yachi ná kúni so'o-ró, ko kuéé ka'an-ro, te kuéé kití inī-ro. ²⁰Chí tu'un kití inī iin cháa, tú jíka tínu ndaa Dios sá'a. ²¹Núsáá te ná sía-ro táká tínu chá'an jíin táká tu'un ñáá ja ní kukútu-ro jíin. Te ná kóo vitá inī-ro, te kuatá'ú-ró tú'un nī tin inī-ro, chí tu'un yúan kúu ja kúu nama róo jíná'an-ró. ²²Skíkuu-ró jíin tú'un máá-yá, náva'a mā kúni so'o sáni-ró. Chí nú túu, te xndá'ú-ro máá-ró. ²³Chí nú iin cháa, jini so'o-de tu'un-ún, te tú skíkuu-de, cháa yúan kúu-de nátu'un iin cháa ndé'é-de nuu-dé nuu espejo ndasa yúkú jító-de. ²⁴Chí ndé'é-de nuu-dé, te nú kua'an-de, te naa-ní inī-de ndasa jító-de. ²⁵Ko nú ndé cháa nándúkú víi-dé máá ley va'a, ley ja káka kuu ndicha-na-yo sá'a, te nú kuuu-de jíin, na tú jini so'o sáni-de, ni ja náa iní-de, chí skíkuu-de tu'un ká'an, yúan-na te chindéé chítuu Dios tínu sá'a-de. ²⁶Nú kándeé iin cháa ma'ñú-ró, te jáni inī-de

ja bueno chíñú'un-de Dios, te túu ja jíñú'un yáa-dé, chí sua xndá'ú-un añu-de, cháa-ún chíñú'un sáni-de-ya. ²⁷ Ìn cháa ja chíñú'un nña-de chíñú'un ndíja-de máá Táa-yo Dios, cháa-ún sá'a-de tíñu yá'a: Koto va'a-de sūchí lá'ú jíñ nā'an viuda nú ío tundó'o káta'an-i. Te koto va'a-de máá-de, náv'a tú kuchá'an-de sá'a ñuyívi.

Sikí tú'un tú kunchaa nuu

2 Ñáni máá-rí, ma kunchaa nuu-ro ní ìn ñayivi, chí kákandíja-ró núu máá Jító'o-yo Jesucristo ja ndíi ncháa-ya. ² Chí nú jaa ìn cháa ìn ve'e nuu kándutútu-ró, te ñú'un xe'e oro nda'a-dé, te ñú'un-de sa'ma lúu, te nú suni jaa ìn cháa ndá'ú ñú'un-de sa'ma ndá'ú, ³ te nú koo jíñú'un-ró núu cháa ñú'un sa'ma lúu-ún, te nú ka'an-ro jíñ-de: Yá'a jungoo-ní chí ío va'a, achí-ro, te nú ka'an-ro jíñ cháa ndá'ú-ún: Jíñ-ní kundí-ro, xí yá'a-ni jungoo-ró chíi silla-ri, achí-ro, ⁴ á nasu cháa kájani nāá ìn ñi kánduu-ró ja súan kánchaa nuu-ro ñayivi náún. ⁵ Ñáni máni, chu'un ìn-ro tú'un ká'an-ri: Nasu ní kaji Dios cháa ndá'ú ìn ñuyívi yá'a, ja ná kúkúká-de jíñ tú'un kándíja, te ñi'in-dé ta'u-dé ìn ñuu nuu tá'ú-yá tíñu. Nasu súan ñi keyu'u-yá ja kuá'a-ya núu ñayivi maní-yá jíñ xí túu. ⁶ Ko róó, chí ñi ja'a-ró túka nuu cháa ndá'ú. Á nasu kátíin cháa kúká-ún so'o-ró, te á nasu súni cháa-ún káñu'un-de róó ki'in-ro núu justicia, xí túu. ⁷ Te nasu máá-de kákuu cháa káka'an ndiva'a sikí s'v'í vá'a ja káinání-ró náún. ⁸ Chí nú káskíkuu ndíja-ró tú'un kánúú-gá ká'an ley, ná-tu'un yóso núu tutú ñi: Kundá'ú ìn-ro tá'an-ró, nátu'un kúndá'ú ìn-ro máá-ró, áchí. Va'a sá'a-ró nú súan. ⁹ Ko nú ncháa nuu-ro ñayivi, a ñi sá'a-ró kuáchi nú súan, te a ñi nakuxndíi ley sikí-ro ja súan kástívi-ro. ¹⁰ Chí cháa stívi ñi-ni tu'un ley, vasa a ñi skíkuu ndíi-de, te

ndonda ní ley sikí-dé. Chí nátu'un ñi stívi ndíi-de. ¹¹ Chí ñi ka'an Dios: Ma kúsíki ncháa tá'an-ró. Te suni máá-yá ñi ka'an: Ma ká'ni-ro ndíyi. Bueno, vasa tú ní ísíki ncháa tá'an-ró, ko nú ñi ja'ni-ro ndíyi, a ñi kuu-ró cháa ñi stívi ní ley nú súan. ¹² Súan ka'an-ro, te súan sá'a-ró jíñá'an-ró, te sá'a-ró cuenta ja máá-ró kákuu cháa ja kúndaá tíñu-ró sá'a ley ja skáka kuu ndicha-na róó. ¹³ Chí ìn cháa, nú tú ní kúndá'ú ìn-de tá'an-de, te máá ley juicio, ma kúndá'ú ìn-ún-de. Ko tu'un kúndá'ú ìn, ñi'in-ga kúu vasa ley juicio.

Tu'un kándíja jíñ tú'un skíkuu

¹⁴ Ñáni máá-rí jíñá'an-ró, nú ká'an ìn cháa ja kándíja-de, te nú tú tíñu skíkuu-de jíñ, te ndénu ñi'in tíñu tu'un kándíja-de-ún. Á kuu kaku-de sá'a máá tú'un kándíja-ni-de-ún. ¹⁵ Te nú ìn ñani-yo xí ñi kuá'a-yo jíka té'ndé-i, te nándí-i ja kúchaku-i taká kivi, ¹⁶ te nú ìn róó ka'an-ro kúni-i: Ma yú'u-ro, chí ñi'in-ro kú'un-ró te kuvixi-ro, te ñi'in ná'in-ró kée-ro, achí-ro, te nú tú ní ja'a-ró ja kánandí-i kuchaku-i, te ndénu ñi'in tíñu tu'un-ún. ¹⁷ Suni súan kúu ìn ñayivi kándíja, chí nú tú jíku-i jíñ máá tíñu, te a ñi jíi ñi máá tú'un kándíja-i-ún. ¹⁸ Ko sanaa te ka'an ñi-ro: Róó kándíja-ró, te ruu jíku-ri jíñ tíñu va'a, achí-ro. Núsáá te ná stá'an máá-ró núu-rí ndasa kándíja-ró vasa tú jíku-ró jíñ tíñu, te ruu, onde jíñ tíñu jíku-ri, te ná stá'an-ri nuu-ro ndasa kándíja-ri. ¹⁹ A kándíja-ró ja ñi-ni Dios ío. Bueno sá'a-ró. Suni súan kákandíja ja'ú te kákisi-i ja yú'ú. ²⁰ Róó, cháa xíní nāá, stá'an-ri nuu-ro kúni-ro náún. Ñayivi kándíja, te nú tú jíku-i jíñ tíñu, máni kándíja sáni-i. ²¹ Táa-yo Abraham, tú ní kéndoo ndaa-de jíñ tíñu ñi sá'a-de, ná ñi soko-dé se'e-de Isaac nuu altar náún. ²² Á tú jíni-ro ja tú'un ñi kándíja-de-ún, ñi chindéé tá'an jíñ tíñu ñi sá'a-de. Te tu'un ñi

kandíja-de-ún ni skíkúu va'a-de onde jíin tíñu ni sá'a-de. ²³ Te súan ni skíkúu tu'un ká'an tutu ii: Abraham ni kandíja-de nuu Dios, te ja yúan ní chi'i-ya cuenta-de ja á ni kendoq ndaa-de, áchí, te ni nakunání-de amigo Dios. ²⁴ Núsáá te a ni kajini-ro já kendoq ndaa iin ñayivi jíin tíñu sá'a-i, nasu má iin-ni ja kándíja-i nuu-ya. ²⁵ Suni súan jíin Rahab, ña'an tiní iní-ún, ná ni jatá'ú-ña ndájá'a Josué, te ni chu'un-ña-dé inga ichi kája'an-de, á tú ní kendoq ndaa-ña jíin tíñu ni sá'a-ña-ún. ²⁶ Chi nátu'un a ni ji'i yiki kúñu ja tú ñu'un tachí iní, suni súan a ni ji'i tu'un kándíja, te nú tú jíku jíin máá tíñu.

Tu'un sikí yáa-yo

3 Ñáni máá-rí jíná'an-ró, ma cháa iní kua'a-ro kúu-ró maestro, chi a kájiní-ro já yóó, ja kástá'an-yo tú'un, ni'in-ga nandakan-ya cuenta nuu-yo kivi cháa juicio. ² Chi taká-yo, ío tiní tíñu kástá'ví-yó. Ko nú iin cháa nú tú stá'ví-de tíñu jíin tu'un ká'an-de, cháa a ni ta'u vá'a iní kúu-de. Te suni kúndé-de jíin ní máá-de já'nu-de. ³ Chi a kájiní-yo já káchu'un-yó freno yu'u caballo náva'a kuandatu-ti núu-yo, te súan já'nu-yo-tí jíin ní máá-tí. ⁴ Suni súan barco vaša ná'nu xaan, te chúndá'á tachí xaan kuá'an, ko vatu-ni tá'nu nuu jíin iin su'ma lúli sá'a cháa skáka, ndé onde ni kuu iní-de ki'in-de jíin. ⁵ Suni súan yáa-yo, chi vaša ja lúli-ni kúu, ko xaan sátéyí máá. Chi nátu'un kayú iin yuku ká'nu xaan sá'a iin ñu'un lúli, súan kúu ya'á. ⁶ Te yáa-yo kúu nátu'un iin ñu'un. Suni nátu'un iin ñuyivi ñáá kúu yáa kánde ma'ñú táká-ga kuñu-yó, te kúchá'an ní-yó sá'a. Chi infierno ni tuu ñu'un yáa, te yáa-ún tú ñu'un ní ñuyivi yúkú. ⁷ Chi taká kiti jíin tísaa, ko jíin kiti ñu'un chi mar, tá'nu-ti te ndúu manso-ti sá'a ñayivi. ⁸ Ko ni iin cháa ma kúu ka'nu-de yáa-dé. Chi iin kuñu ñáá ja

má kúu ka'nu-de kúu. Te ñu'un chítú ná-tu'un nducha kuñi-tí ja já'ni ndíyi. ⁹ Chi jíin yáa-ún nákana jaa-yó máá Táa-yo Dios, te suni jíin yáa-ún ká'an ndiva'a-yó sikí ñayivi, vaša muestra chi Dios ni kuvá'a-i. ¹⁰ Iní iin-ni yu'u kenda tu'un va'a jíin tú'un ndiva'a. Ñáni máá-rí, tú ío va'a ja súan koo. ¹¹ Á kana nducha vixí jíin ndúcha uá iní iin-ni nuu sóko náun. ¹² Ñáni máá-rí, á kuu kuun nde'e oliva xiní yúnu mérkexe, xí ndé'e mérkexe xiní yúnu uva. Núsáá te suni súan ma kúu kana nducha ú'a jíin ndúcha vixí iní iin-ni sóko.

Tu'un ndíchi já vái ichi ándívi

¹³ Ja máá-ró jíná'an-ró, ndé iin-de ndíchi te ndito xiní-dé. Ná káka kuu va'a-de jíin tíñu sá'a-de, ná kuni jíin núu máá-ró, te ná kóo súchi iní-de vaša ndíchi-de. ¹⁴ Ma stá'ví-ró tú'un ndaa máá-yá jíin tú'un tú'ún ká'an-ro. Chi nú tu'un kuásún téyí iní jíin tú'un tixín iní ñu'un iní añu-ro, nasu já sá'vixi-ro máá-ró kúu-ún. ¹⁵ Te tu'un ndíchi modo jian, nasu já kii ichi ándívi kúu, chi tu'un ñuyivi, tu'un yúkú, tu'un kui'na kúu. ¹⁶ Chi nuu ío tu'un kuásún iní jíin tixín, yúan ío tu'un sáká núu jíin táká tíñu káñáá. ¹⁷ Ko tu'un ndíchi kii ichi ándívi xnáñúú-gá ndiso tu'un ndoo, yúan-na te júkuiñi tixín sá'a, te suni ndiso tu'un vitá iní, tu'un juku'un yachi iní, tu'un kúndá'ú iní tá'an, tu'un sá'a tíñu va'a, tú náku'ndíi sikí tá'an, tú ndiso tu'un yóso yú'u. ¹⁸ Te máá tíñu ja kenda chi tu'un ndaa kúu tu'un vindaa vinené kásá'a ñayivi kánasamaní tá'an.

Ma kóo maní-yo jíin ñuyivi

4 Ndenu kaku pleito jíin tixín kásá'a-ró. Á nasu sikí já ndío iní-ro kúu. Te tu'un yúan kájatá'an iní-ro. ² Kándio iní-ro, ko tú kánavá'a-ró. Ja yúan kája'ni-ro ndíyi. Te káku'ásún iní-ro, ko tú káni'in-ro. Ja yúan

kájjatá'an-ró te kákutíxín-ró. Tú káñava'a-ró chí tú kájikan-ro. ³Kájikan-ro ko tú káni'in-ro, chí ñáá-ni kájikan-ro náva'a síjita sáni-ró jíin tú'un kúsií iní-ro. ⁴Ñayivi káisiiki ncháa Dios kákuu-ró. Á tú kájjini-ro já tú'un kúmani jíin ñúyivi kúu tu'un jíto u'u tá'an jíin Dios. Chí cháa maní jíin ñúyivi, cháa jíto u'u tá'an jíin Dios kúu-de. ⁵Te tu'un ká'an tutuú ií, máa Espíritu ja ncháa iní-yo, ja ní ja'a-ya núu-yo, kúkuúfí iní-ya ndasa jka-yó, áchí. Á kájani iní-ro já ká'an sáni tu'un-ún náún. ⁶Ko já'a-ga-ya tú'un luu ío iní-ya núu-yo. Yuán ká'an: Dios, jasú-ya núu cháa vixi, te já'a-ya tú'un luu ío iní-ya núu cháa vitá iní, áchí. ⁷Kuandatu nuu Dios jíná'an-ró núsáa, kasu nuu ku'na te kunu koto róó. ⁸Kandita nuu Dios, te máa-yá ná kándita-ya núu-ro núsáa. Róó cháa kás'a kuachi, nasándoo nda'a-ro, te róó cháa kájani iin kájani uu iní-ro, nasándoo añu-ro. ⁹Ná tá'u'u iní-ro. Ná kúku'á iní-ro. Te ná ndé'e-ro. Vasa kájaku-ro ko ná ndé'e kó'o-ró. Vasa kákusií iní-ro ko ná ndúku'á iní-ro. ¹⁰Sá'a súchí iní-ro núu Dios, te máa-yá sáña'nu-ya róó. ¹¹Ñáni, ma kútuku iní-ro kóto-ró tá'an-ró. Chí cháa kútuku iní-de jíto-de ñani-de, xí nákuñndí-de sikí ñani-de, cháa-ún kútuku iní-de jíto-de ley, te nákuñndí-de sikí ley. Ko róó, nú nákuñndí-ró sikí ley, nasu cháa skíkuu ley kúu-ró, chí iin juez kúu-ró nú súan. ¹²Máa iin-ni I'a kúu ja já'a ley. Te máa-yá kuu nama-ya yóó xí xnáa-yá yóó. Te róó, ndé cháa kúu-ró já nákuñndí-ró sikí tá'an-ró núsáa. ¹³Róó ñayivi já káka'an: Vina xí yúchaan te kinglyo-yó ñúu yúan, te yúan kuxiukú-yó iin kua, te kuaan-yó xikó-yó, te ni'in-yo sikí, áchí-ro. Ná kúni ná'in-ró, ¹⁴chí tú kájjini-ro ndasa kuu kivi yúchaan, chí naún ja káxaan kúu vida-ro. Jandaa ja máa yokó-ni kúu, ja iin núnúu-ni vai. Yuán-na te nducha-ní

ki'in. ¹⁵Ko va'a-ga ná ká'an-ro: Nú kuni máa Jíto'o-yo, te kuchaku-yo te sá'a-yó yá'a xí sá'a-yó yúan, achí-ro. ¹⁶Ko vina, chí máni kásavixi-ro máa-ró, ja kásatéyí-ró máa-ró. Te tiñu ñáa kúu nú suán sávixi-yo máa-yó. ¹⁷Te nú ndé ñayivi jini-i modo sá'a-i tiñu va'a, te nú tú skíkuu-i, te kuachi-i kúu nú súan.

Sikí cháa kúka

5 Ko róó cháa kúka jíná'an-ró, ná ndé'e-ro te ná kána jík'ó-ró, chí kii tundó'o sikí-ro. ²Chí ndatíñu kúka ñáva'a-ró, a ni kate'yu. Te a ni yaji tíkixin sá'ma-ro. ³Te oro jíin plata káñava'a-ró, a ni jita ni kana si'in yóó. Te si'in yóó-ún, nátu'un kani ndaa tu'un sikí-ro, te kaji kúñu-ró nátu'un sá'a ñu'un. Chí a ni kayá máa-ró yaji-ro ndasa kuu-ró kivi ndé'i-na. ⁴Ni ka'io sava cháa kájanu trigo-ro, te tú ní kácha'u-ró-de. Vina te nátu'un kána kó'o máa yá'u-de-ún. Te máa Tatá Dios, I'a xiin táka ndajá'a, suni jini so'o-ya já kákana jaa máa cháa kájanu-ún. ⁵A ni kaichaku kúka-ró iní ñuyivi yá'a. Te ni kasá'a-ró táka tiñu ni kakaní iní-ro, te ni jito ñúkuún-ró máa-ró vasa kivi-ún ní ji'i kua'a ñayivi. ⁶Ni kanakuxndí-ró sikí cháa va'a, te ni kaja'ni-ro-dé. Ko máa-de tú jasú-de nuu-ro.

Jíin paciencia kundatu-yó ncháa-ya

⁷Ñáni, núsáa te ná kundatu-ró jíin paciencia onde kivi ncháa máa Jíto'o-yo. Nde'é-ró ndasa jíin paciencia ndatu cháa jíto onde ná cháa sau ñá'an jíin sau kué, te ni'in-dé nuní lúu já'a ñu'un. ⁸Suni súan koo-ró paciencia jíná'an-ró, te ná kuñi ni'in-ró jíin iní jíin añu-ro, chí kuakuyani ncháa máa Jíto'o-yo. ⁹Ñáni jíná'an-ró, ma kútuku iní-ro kóto-ró tá'an-ró, ná va'a ma nákuñndí-ya sikí-ro. Chí máa I'a sánda kuachi-yó, nátu'un a kándii-ya yúxé'é. ¹⁰Ñáni máa-rí jíná'an-ró, ná skuá'a-ró ndasa ni kasá'a cháa ni kájani tu'un máa Tatá Dios onde sáa, chí vasa

n̄i kando'o-de ko n̄i ka'io paciencia-de.
¹¹ Vina káka'an-yo já xáan ndatu ñayivi kájandéé iní. A n̄i kajini tu'un-ró ndasa n̄i jandéé iní Job, te suni a kájini-ro ndasa kenda taká tiñu kuní máá Jító'o-yo, chí xaan ndá'ú iní-ya yóo te va'a iní-ya jín-yó. ¹² Ñani máá-rí, kánúú-gá ja má chísó tú'un téyíí-ró, ni tu'un andíví, ni tu'un ñuyívi, ni inga tu'un ma ká'an téyíí-ró. Chí nú ka'an-ro tú'un kuu, te máni tu'un kuu-ún ka'an-ro. Te nú ka'an-ro tú'un túu, te máni tú'un túu-ún ka'an-ro, náva'a tú nakuxndíi-ya sikí-ro.

Tu'un kakan ta'u já'a tá'an

¹³ Á ío ñin róo ja ndó'o. Ná kakán ta'u-ro núsáá. Á ío ñin róo ja kúsiñ iní. Ná káta-ró ñin yaa ij núsáá. ¹⁴ Á ío ñin róo ja kú'u. Va'a-ga ná kána-ró xiní cháa kákuu nuu iní tiku'n̄i. Te ná kakán ta'u-dé ja'a cháa kú'u-ún. Te jín s'ví máá Jító'o-yo, ná chíi-de aceite cha-a-ún. ¹⁵ Te nú

kákandíja-de hora kájikan ta'u-dé, te nduva'a cha kú'u-ún, chí máá Jító'o-yo, nasáva'a-ya-dé. Te nú kuachi ndiso-de, te koo tuká'nu iní nuu kuáchi-de. ¹⁶ Ja yúan ná nákan ndaa-ro kuáchi-ró núu tá'an-ró, te kakan ta'u-ro já'a tá'an-ró náva'a ná ndúva'a-ró. Chí ñin cha va'a nú kakan ta'u-dé, te kuu sá'a-de kua'a tiñu ñá'nu jín tú'un jikán ta'u-dé. ¹⁷ Chí Elías, suni natu'un ka'io-yó vina súan n̄i ka-de onde sáá. Te n̄i jikan ta'u-dé ja má kúun sau, te tú ní kúun-cha núu ñú'un yá'a un̄i kua'ia ññu yoo. ¹⁸ Te inga jínu n̄i jikan ta'u-dé. Te n̄i ndii sau íchi andíví. Te n̄i nana tuku taká ndatíñu nuu ñú'un yá'a. ¹⁹ Ñani jíná'an-ró, te nú ñin róo n̄i kenda-ró íchi ndáa, te inga-ro ná nachu'un íchí tá'an-ró, ²⁰ yúan-na te kuní-ro já nú ñin róo n̄i nachu'un íchí-ró cháa n̄i kivi kuáchi, a n̄i nama-ró ñin cha kuu, te suni kasu-ro núu kuá'a kuáchi nú súan.

LA PRIMERA EPISTOLA UNIVERSAL
DE SAN PEDRO APOSTOL

YA'A KUU CARTA HN JA NI
CHAA SAN PEDRO APOSTOL
NUU TAKA NAYIVI KAKANDIJA

1 Máá-rí kúu Pedro apóstol nuu Jesucristo. Te cháa-ri tutu yá'a nuu róó ñayivi jíká, ja ní kajicha nuu-ró káxiukú-ró ní ñúu Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, jín Bitinia. ² Chi máá Táa-yo Dios, ni jini-ya róó onde jín tiempo, te ni kaji-ya róó jíná'an-ró. Te a ni kandundoo-ró ní sá'a máá Espiritu, náva'a kuandatu-ro núu Jesucristo, te koso yúyú-yá ñiñi-yá siki-ro. Tu'un luu ío ini-ya jín tú'un kuaká'nu ini ná ndeá ini-ro jíná'an-ró.

Tu'un ñúkuu ini

³ Ná nákana jaa-yó máá Dios, Táa Jito'o-yo Jesucristo. Chi ni kundá'ú xaan ini-ya yóó. Te ni nakaku-yó já kúchaku-yo, te káñukuu ini-vo ní sá'a-ya jín tú'un ja ní nachaku Jesucristo ma'ñú ndíyi, ⁴ náva'a ni'in-yo ñin ta'u já má té'yu kuti, ni ma kúchá'an kúti, ni ma xí kuti, chi yíva'a ini andívi já siki yóó. ⁵ Chi yóó kúu ñayivi kákandíja, te ja yúán ndíto Dios yóó jín fuerza-ya náva'a nama-ya yóó kivi sándí'i-na, ná-tu'un a ni sánda-ya. ⁶ Ja yúán kákusi ini-ro, vasa tiní tundó'o kájito níni-ro yakú-ni kivi. ⁷ Chi tundó'o-ún, kájito nchaá róó nú kákandíja va'a-ró. Te tu'un kákandíja-ró, luu-ga káa vasa oro, chi vasa kájito nchaá-i oro jín ñú'un, ko ñin kivi te naa. Te tu'un kákandíja va'a-ró, nakana jaa-i Jesucristo sá'a, te jín tú'un jínú'un ká'an-i nduñá'nu-ya sá'a kivi kenda ndijin-ya. ⁸ Te máá-yá, vasa té kuni-ga-ro núu-yá, te mani-ro jín-yá, te kákandíja-ró-yá. Vasa tú kande'é-ró núu-yá vina, te kákusi xaan

ini-ro te kánakana jaa-ró-yá. ⁹ Chi ja ní kákandíja-ró te ní'in-ro tá'u-ro já kaku añú-ro. ¹⁰ Chaa ni kajani tu'un Dios onde sáá, ni kaka'an-de ndasa chaa tu'un luu ío ini-ya núu-ro. Te suni ni kande'é vá'a-de, ni kandúkú víi-dé tu'un ndasa kaku-yó. ¹¹ Te ni kanandúkú ñúkuún-de ja ná júku'un ini-de ndé kivi jín ndé tiempo kuu tu'un ni ka'an Espiritu Cristo jín-de, chi onde jín tiempo ni jani-ya tú'un nuu-dé ndasa kii tundó'o siki Cristo jín ndasa nduñá'nu tuku-ya nú ná já'a tundó'o-ún. ¹² Te ni stá'an-ya núu cháa-ún ja násu já kúu máá-de, chi sua ja kúu máá-yó kúu tu'un ni kajani-de. Te vina a ni kajini so'o-ró tú'un-ún chi chaa ni kajani tu'un va'a nuu-ro ní sá'a Espiritu Santo ja ní kii ichi andívi, suni ni kajani-de tu'un-ún nuu-ro. Te taká ndajá'a Dios kájítú ini-ya ndúkú víi-yá taká tu'un-ún.

Siki tú'un koo ndoo-yó

¹³ Ja yúán ná koo ndito ini ja jini tuni-ro, te koo kuándí'i-ro. Te kuñukuu téyí ini-ro já ní'in-ro tú'un luu ío ini-ya já kuá'a-ya núu-ro kivi kenda ndijin Jesucristo. ¹⁴ Te natu'un se'e káandatu va'a, súan ná koo-ró. Te ma sá'a-ró tíñu ni kakaní ini-ro sáá, ná tú ní kájuku'un kuti ini-ro. ¹⁵ Chi natu'un ío ndoo máá l'a ni kana xini-ro, suni súan ná koo ndoo-ró jín taká tíñu kás'a-ró. ¹⁶ Chi súan yoso núu tutú: Ná koo ndoo-ró jíná'an-ró, chi ruu ío ndoo-ri, áchí. ¹⁷ Te máá-yá, tú ncháá nuu-yá ñayivi, ko sánda-ya taká tíñu-i ndasa kás'a ñin ñin-i. Te nú ká'an nda'ú-ro jín-yá natu'un jín Táa-ro, núsáá te ná chíñú'un-ró-yá taká kivi já kájika tatú-ro yá'a. ¹⁸ Chi a kájin-ro ndasa ni kájika sáni-ró jín táninu ni kaja'a táa-ro núu-ro sáá. Ko ni nakuaan-ya róó nuu táninu-ún. Ko nasu jín ndátíñu ja té'yu, natu'un oro jín plata, ¹⁹ chi sua jín ñiñi Cristo ja yá'u xaan ncháá ni nakuaan-ya róó. Chi máá-yá kúu natu'un

iin lélú vá'a kiti tú káchá'an, ²⁰ chi súan a ni teta'an Dios máá Cristo onde ná té jukuini-ga ñuyivi, te ni kenda ndijin Cristo kivi kuandi'i-na, siki já ní kundá'ú ini-ya róo. ²¹ Te káandija-ró núu Dios sá'a Jesús. Chi ni nachaku-ya má'nú ndíyi, te ni nduñá'nu-ya ní sá'a Dios. Ja yúan káandija-ró núu Dios, te káñukuu ini-ro-yá. ²² A ni ndundoo añu-ro, chi ni kajandatu-ro núu tú'un ndaa ni sá'a Espiritu jín-ró, náva'a kundá'ú ndija ini-ro ñaní-ro. Núsáá te ná kundá'ú xaan iní-ro tá'an-ró onde jín iní jín añu-ro. ²³ Chi a ni kanakaku jáá-ró. Ko nasu chíi tata té'yú, chi chíi tata já má té'yu kuti. Te tu'un Dios ni sá'a súan, chi ndíto chakú ní káni. ²⁴ Chi nátu'un yuku, súan kúu taká ñayivi. Te modo nduñá'nu-i kúu ná-tu'un ita yuku. Chi yuku-ún, ichi-ni, te ita-ún, júngava-ni, ²⁵ ko tu'un ká'an máá Tatá Dios, chi kéndoo ní káni ní kúia. Achí. Te tu'un yúan kúu máá tú'un va'a ni kani'in-ro.

Cristo, nátu'un yuu chakú

2 Núsáá te ná sá-ro taká tu'un ñáá, taká tu'un xndá'ú, tu'un yóso yú'u, tu'un kuásún iní, jín taká tu'un káka'an ndiva'a siki tá'an. ² Te ná kaní ini-ro leche máá Espiritu kaxin-ro nátu'un suhí yikín sáá ní kaku-i, náva'a kaku-ró te kua'nu-ró jín. Chi leche-ún, tú xndá'ú kuti. ³ Chi a ni kajini-ro já vá'a xaan iní máá Jító'o-yo. ⁴ Kandita nuu-yá jíná'an-ró, chi nátu'un yuu chakú kúu-ya. Te taká ñayivi, vasa ni kaské'ichi-i-ya, ko ni kaji Dios-ya, nátu'un iin yuu lúu. ⁵ Suni róo, nátu'un yuu chakú kákuu-ró. Te ná kuá'nu-ró kuu-ró iin ve'e ij máá-yá, te kuu-ró sutu ndoo, te nuu Dios soko-ro tú'un cuenta Espiritu, chi ja siki Jesucristo te kúsi iní Dios nú súan. ⁶ Chi súan ká'an tutu ij: Vina te onde nuu Sion kaitúu-rí iin yuu kánúú kundiso jiki, chi nátu'un yuu lúu ni kaji-ri-ya, te chaá kándija nuu-yá, ma

kúka nuu-dé, áchí. ⁷ Luu káa máá-yá nuu róo ja káandija-ró-yá. Ko siki ñáyivi tú káandija ká'an: Chaá kácutá'an ve'e vasa ni kaské'ichi-de yuu, ko yuu-ún ni ni'in tínu kundiso jiki. ⁸ Te suni yuu skáchi'i ja'a-í nání-yá, te kava júngoyo-i sá'a kúu-ya, áchí. Chi kájungoyo-i kuachi siki já tú kájandatu-i tu'un-ya. Te ni jani-ya-í ja súan sá'a-i.

Modo kuandatu ñayivi xiin máá-yá

⁹ Ko róo, tata ja ní kaji máá-yá kákuu-ró, te suni sutu kúñá'nu xaan, te suni ñayivi ndoo, jín ñáyivi ní ni'in-yá kákuu-ró. Súan ni sá'a-ya róo náva'a kani-ró tú'un ndasa xaan vá'a ini máá I'a ni kana xini-ro ná ni kaxiukú-ró ñuñáa. Te ni kivi koyo-ró núu lúu nuu ndíi ncháa máá-yá. ¹⁰ Chi róo, onde sáá nasu ñáyivi Dios kákuu-ró núu. Ko vina a ni kanduu-ró ñáyivi máá-yá. Suni onde sáá té ni'in-gá-ro tú'un kundá'ú ini-ya róo, ko vina, a kundá'ú ini-ya róo. ¹¹ Náni máni, ká'an ndá'ú-ri jín-ró nátu'un ká'an-ri jín cháa jíká jín cháa kájika kuu tatú, ma sá'a-ró taká tínu kákaní ini máá-ró, chi yúan kájatá'an siki añu-ro. ¹² Te ná káka jínú'ún-ró má'nú ñayivi sijn nación. Náva'a vasa káka-ri róo nátu'un siki cháa kásá'a tínu ñáá, ko nú ná kuní-i nuu tínu va'a kásá'a-ró te nakana jaa-i Dios kivi kú-ya. ¹³ Ja siki máá Dios, te kuandatu-ro núu taká chaá ndíso tínu, vasa nuu rey, chi chaá kúñá'nu-ga kúu-de, ¹⁴ xí núu taká gobernador ja ní táji-de vaikoyo, náva'a xndó'o-de taká ñayivi kásá'a tínu ñáá, te ka'an-de tu'un jínú'ún jín ñáyivi kásá'a tínu va'a. ¹⁵ Chi kuní Dios ja sá'a-ró tínu va'a. Te jín tínu va'a-ún kundéé-ró kasú-ro núu tú'un ñayivi yúku já tú kájuku'un ini-i. ¹⁶ Ná káka kuu ndicha-na-ro. Ko nasu já núña ichi já máni sá'a-ró tínu ñáá, chi sua ja ná kuátínu-ró núu Dios. ¹⁷ Koo ja jínú'ún-ró jín taká ñayivi. Kundá'ú ini-ro ñaní káandija. Kuandatu-ro núu Dios.

Koo ja jínú'un-ró jín máá rey. ¹⁸Róó mozo, ná kuándatu-ro núu cháa kákuu patrón-ro. Te koo ja jínú'un-ró jín-de. Ko nasu máá ñin nuu cháa va'a ini, jín núu cháa mani jín-ró, chi suni súan sá'a-ró jín cháa xaan ini. ¹⁹Chi ñin cháa vasa tú sá'a-de tiñu ñáá, nú jító-de tundó'o siki já skíkuu va'a-de jín Dios, yuán kúu ja kúsi iní-ya jín-de sá'a-ún. ²⁰Ko nú kásá'a ndija-ro kuáchi, te kája'a-i róó, te ñaún ja va'a kúu nú kájandeé iní-ro jín. Ko nú kásá'a-ró tíñu va'a, te káxndó'o-i róó, te kájandeé iní-ro jín, tiñu yá'a kúu ja kúsi ndíja ini Dios sá'a. ²¹Chi ja yuán ní kana-ya xiní-ro jíná'an-ró. Chi máá Cristo, suni ni ndo'o-ya já siki yóó. Te ni skéndo'o-ya ñin ejemplo nuu-yo nává'a ná kúndikín-ro súní ichi ní sá'a-ya. ²²Te máá-yá, tú ní sá'a-ya kuáchi. Ni tú ní kenda tu'un xndá'ú yu'u-yá. ²³Ni kaka'an ndiva'a-i jín-yá, ko tú ní náka'an ndiva'a-ya. Ni ndo'o-ya, ko tú ní stá'an-ya-í, chi sua ni chi'i-ya máá-yá nda'a Dios, I'a sándaá va'a taká tiñu. ²⁴Suni máá-yá, ni ji'i-ya jiká cruz, te ni ndiso-ya kuáchi-yó jín yíki kúñu-ya. Chi a ni kaku-yó chíi kuáchi nává'a kaka ndaa-yo. Chi ni tuji-yá, te ja yuán ní kanduva'a-ró. ²⁵Chi ni kajicha nuu-ró natu'un ri, ko vina a káno'on-ro núu I'a ndíto róó, te ini nda'a máá-yá yí'i añú-ro.

Tu'un kuándatu ñasí'í nuu yíi-ñá

3 Suni súan róó ñasí'í jíná'an-ró, kuándatu-ro núu máá yíi-ro nává'a kundéé-ró skándíja-ró yíi tú kándíja tu'un-ya. Chi vasa tú ká'an-ro jín-de, ko kuni-de ndasa sá'a róó, ñasí'í-de, ²te kuni-de ndasa jka jínú'un-ró jín já ñúkúún iní-ro jín-de, te kandíja-de. ³Te ja sáluu-ró máá-ró, nasu ichi siki-ro kúu ja nátiin-ró xiní-ro, xí já chí'i-ró siki oro máá-ró, xí já kú'un-ró sá'ma lúu, ⁴chi sua ná sáluu-ró iní añú-ro já kándeé sa'í ini-ro. Te ná sákútu-ro jín tú'un ja

má té'yu kuti. Yuán kúu tu'un vitá ini jín tú'un vindáa vinené ini añú-ro, te sá'a ja kúsi xaan ini Dios. ⁵Chi ña'an ndóo aná'an já ní kañukuu ini-ña Dios, suni súan ni kasáluu-ña máá-ña. Te ni kajandatu-ña núu máá yíi-ñá. ⁶Natu'un Sara, ni jandatu-ña núu Abraham, ni skúnáni-ña-dé jito'o-ña. Te sesí'í-ña kákuu-ró nú súan va'a ná sá'a-ró te nú tú yu'ú-ro.

Yii ná kúndá'ú ini-de ñasí'í-de

⁷Te róó yii jíná'an-ró, suni súan kuxi-ukú va'a-ró jín-ña. Te koo ja jínú'un-ró jín-ña, chi tá'in-ga máá-ña vásá róó, chi ñin núu-ni ni ni'in tá'u-ñá jín-ró tú'un luu kúchaku-yo. Te súan ná sá'a-ró ná va'a tú ndasu nuu tú'un kájikan ta'u-ro. ⁸Te tu'un sandí'í-na kúu ya'á: ñin-ni tu'un ná káni ini taká-ro, ná ndúku'á ini-ro jín tá'an-ró, ná kúndá'ú ini-ro ñaní-ro, te sá'a-ró tókánu ini nuu tá'an-ró, te koo vitá ini-ro jíná'an-ró.

Tu'un kuándéé iní jín túndó'o

⁹Nú sá'a ndiva'a ñayivi jín-ró, ma násá'a ndiva'a-ró jín-i. Te nú ká'an tásí-i jín-ró, ma náka'an tásí-ró jín-i. Chi sua ná ká'an-ro já'a-í nuu Dios. Chi ja yuán ní kana-ya xiní-ro nává'a ni'in-ro tá'u-ro sá'a-ya. ¹⁰Chi cháa kuni kuchaku te koo va'a-ni-de taká kivi, cháa-ún, ná kasú-de nuu yáa-dé nává'a tú ka'an ndiva'a, te suni súan jín yú'u-dé nává'a tú kenda tu'un xndá'ú. ¹¹Ná kúxio-de nuu tíñu ñáá, te ná sá'a-de tiñu va'a. Ná ndúkú-de tu'un vindáa vinené te ná kuitú iní-de kukuu-de jín. ¹²Chi máá Jító'o-yo, ndé'é-yá nuu cháa ndaa, te jini ná'in-yá tu'un kájikan ta'u-dé. Ko jito u'u-ya cháa kásá'a tiñu ñáá. ¹³Te ndé cháa sá'a ndiva'a jín-ró te nú máni tiñu va'a jítu iní-ro kásá'a-ró. ¹⁴Xáan ndatu-ro te nú koto-ró túndó'o siki já ní kasá'a-ró tíñu va'a. Núsáa te ma yú'ú-ro koto-ró-i ni ma kúku'á ini-ro. ¹⁵Chi sua

ná chíñú'ún-ró máá Tatá Dios iní añú-ro. Te koo tu'a-ró ndasa xndíó káni vitá-ro tú'un, te ka'an jíñú'ún-ró jíin ñayivi káxndichí róó sikí tú'un káñukuu iní-ro. ¹⁶ Va'a ná kóo iní-ro náva'a vasa káka'an ñayivi já cháa náá kákuu-ró, yúan-na te kuka nuu-í ja ní kakaji-i róó sikí já kájika va'a-ró jíin Cristo. ¹⁷ Chi nú kuní Dios, te va'a-ga ja kájito-ró túndó'o sikí tíñu va'a kásá'a-ró, nasu sikí já kásá'a-ró tíñu náá. ¹⁸ Chi Cristo, suni ni ndo'o-ya fin jínu-ni ja sikí kuáchi-yó. Chaa ndaa ni ji'i ja sikí cháa náá. Náva'a no'on-yo nuu Dios sá'a-ya. Chi ni ji'i yiki kúñu-ya, ko tú ní ji'i añú-ya. ¹⁹ Chi suni ni ja'an máá añú-ya te ni jani-ya tú'un nuu añú ja káinu'ni. ²⁰ Chi onde sáá tú ní kájan-datú. Te kivi Noé, jíin paciencia ni ndatu Dios nini jku-de jíin barco ká'nu. Te jíin barco ni kakaku yaku-ni ñayivi nuu ndúcha. Máá uná-ni-i ni kakaku. ²¹ Suni súan káku-yó vína jíin tú'un jánducha, ja tú jánchaa ja chá'an kándiso-yó, chi sua sá'a ja ná kóo ndaa nuu jiní tuní-yo nuu Dios, chi ja yúan ní nachaku Jesucristo. ²² Chi máa-yá ni ndaa-ya kuáno'on-yá andívi. Te kánchaa-ya íchi ndává'a Dios. Te tén-ya só'o taká ndajá'a andívi, jíin táká ja kátá'ú tíñu, jíin táká ja ká'io fuerza.

Modo Cristo ná káni iní-yo

4 A ni ndo'o Cristo ja yóó jíin yíki kúñu-ya. Núsáá te suni súan ná káni iní-ro. Chi chaa ni ndo'o jíin yíki kúñu, tuká kánde-de chi kuáchi, ² náva'a ja ní-gá kua'an-de, te tuká sá'a-de tíñu kákaní iní ñayivi, chi sua ja kuní Dios. ³ Chi onde ní vají-yó, te bueno ni kasá'a-yó táká tíñu kákuñi ñayivi sfin nación. Ni kajika kuáxán-yó ni kakutóó iní-yo, ni kandaa ká'vá-yó, ni kayee téyí-yó, ni kasá'a-yó víko, ni kachiñú'ún-yó ndosó chá'an. ⁴ Te kákuháa iní-i sikí já tuká kájika-ró jíin-i ja fin núu-ni sjíta i-ro máá-ró jíin-i.

Te ja yúan kákaji-i róó. ⁵ Ko ñayivi yúan, naku'a-i cuenta nuu máá l'a ja ío tu'a-ya sánda-ya tíñu ñayivi káichaku jíin ñayivi ní kají'i. ⁶ Chi ja yúan suni ni kenda tu'un va'a-ya nuu táká ndíyi, ná-va'a ná kúndaa tíñu-i nátu'un chaa yíi yiki kúñu, ko kuchaku añú-i cuenta Dios. ⁷ Ko kuakuyani kivi náa táká ndatíñu. Núsáá te ná kóo kuándí'í-ro, te koo ndito iní-ro kakán ta'u-ro. ⁸ Te ja kánúú kúu ja kúndá'ú ndija iní-ro tá'an-ró, chi tu'un kúndá'ú iní tá'an, jasú nuu kuá'a kuáchi. ⁹ Koto ndá'ú-ro nuu tá'an-ró, te ma kú-tuku iní-ro jíin-i. ¹⁰ Ná in ná in-ró ná kuátíñu-ró nuu tá'an-ró nú ndasa káa máá tá'u ní ja'a-ya nuu-ro. Te bueno skíkuu-ró jíin sfin sfin tu'un luu ío iní-ya já ní ja'a-ya nuu-ro. ¹¹ Te nú ká'an in chaa, ná ká'an-de nátu'un káa máá tú'un Dios. Te nú in chaa jíto ndá'ú-de nuu tá'an-de, ná kóto ndá'ú-de nátu'un káa máá fuerza ni ja'a Dios nuu-dé, náva'a ná nákana jaa-i Dios sá'a Jesucristo, chi máa-yá kúñá-nu-ya te tá'ú-yá tíñu ní káni ní kuiá. Amén.

Tu'un ndo'o tá'an-yo jíin Cristo

¹² Náni máni jíná'an-ró, nú koto nchaa-i róó nátu'un jíin nú'un, te ma nánaa iní-ro, nátu'un káta'an-ro fin túndó'o sanaa. ¹³ Chi sua ná kúsi iní-ro já kándo'o ta'an-ro jíin Cristo, náva'a suni súan kusíi xáan iní-ro kivi kuní-yo nuu-yá ndasa ndíi ncháa-ya. ¹⁴ Xáan ndatu-ro, nú kákaji-i róó ja sikí s'ví Cristo, chi tu'un luu tu'un ná'nu Dios jíin Espíritu-ya ncháa sikí-ro jíná'an-ró. Chi máa-i jandaa káka'an-i sikí-yá, ko máa-ró, chi kánkana jaa-ró-yá. ¹⁵ Núsáá te ma ndó'o ni in-ró cuenta chaa já'ni ndíyi, xí cháa ku'ná, xí cháa sá'a tíñu náá, xí cháa kivi nduu nuu tíñu tatú. ¹⁶ Ko nú in chaa ndó'o-de sikí já nání-de chaa kándíja Cristo, ma kúka nuu-dé, chi sua ná nákana jaa-de Dios ja súan nání-de. ¹⁷ Chi a ni jaa kivi

kejá'á kúndaá tiñu ñáyivi kákuu se'e Dios. Te nú xna'an-ga kejá'á-yá jíin-yó, ndasa koo siki ñáyivi tú ní kájandatu nuu tú'un va'a Dios núsáá. ¹⁸Te nú xaan ú'u kaku ñáyivi ndáa, naga ni kuu ja káku ñáyivi tú kákandíja, jíin ñáyivi sá'a kuachi núsáá. ¹⁹Núsáá te taká ñáyivi ndó'o siki modo játa'an ini Dios, ná sá'a-i tiñu va'a, te ná kuá'a-i máa-i ini nda'a máa I'a ni sá'a taká ndatñu, chi skíkuu-ya jíin-i.

Tu'un tiku'ni Dios

5 Ká'an nda'ú-ri jíin taká chaa kákuu nuu ká'jin jíin-ró, te suni nuu kúu máa-rí. Te ni jini-ri taká tundó'o ni jito Cristo. Te suni nduñá'nu ta'an-ri jíin-yá kivi kenda ndijin-ya. ²Koto-ró tiku'ni Dios ja ká'jin jíin-ró jíná'an-ró. Te koto ñúkuún-ró-i. Nasu ja fuerza sá'a-ró, chi sua ná kúsi ini-ró sá'a-ró, nasu ja ndútóo ini-ró ní'in-ró xú'un, chi sua ja ná kuítu ini-ró sá'a-ró. ³Ni nasu ja tá'ú ní'in-ró tíñu siki ñáyivi máa Jító'o-yo, chi ná kúu-ró ñin ejemplo nuu tiku'ni-ya. ⁴Te kivi kenda ndijin máa I'a ñá'nu ndíto yóo, te kuá'a-ya premio luu nuu-ro ja má té'yu kuti. ⁵Suni súan róo chaa káyinúu, kuandatu-ro núu taká chaa kákuu nuu. Te ndí'i-ró, kuandatu nuu tá'an-ró. Te ná kóo súchí ini-ró. Chi Dios, jasú-ya núu cháa vixi, ko kúsi ini-ya jíin cháa súchí ini.

Ja má yú'ú-yo

⁶Núsáá te ná sásúchí-ró máa-ró k'vi-ró chíi nda'a ní'in Dios, náva'a

ná nduñá'nu-ró sá'a-ya nú ni ja máa kivi. ⁷Ma nándí'i xaan ini-ro jíin ní ñin, va'a-ga ná sía-ro kúndito máa-yá, chi kúndá'ú ini-ya róo. ⁸Ná kóo kuándí'í-ro te koo ndito ini-ro. Chi kui'na ja jito u'u róo, cuenta ndíka'a kiti ndé'e súan jíkó ndúu ndúkú ñáyivi kókó kuni. ⁹Te ná kuñi ní'in-ró jíin tú'un kákandíja-ró, te jíin yúan te kasu-ro núu ku'na-ún. Chi ká'jini-ro ja súni súan kándo'o ta'an-ro jíin taká ñani-ro ja káxiukú ini ñuyivi. ¹⁰Ko Dios ja ío taká tu'un luu ini-ya, ni kana-ya xini-yo nó'on-yo núu ndíi ncháa-ya ní káni jíin Jesucristo, ko onde ná ndó'o núu-ró xna'an-ga. Te máa-yá ná sáva'a-ya róo, ná síyja-ya ini-ro, te ná kuá'a-ya fuerza ini-ro náva'a kuiñi ní'in-ró. ¹¹Ná nákana jaa-yó-yá, te ná tá'ú máa-yá tiñu ní káni ní kuiá. Súan ná kóo. Amén. ¹²Silvano kúu ñin ñani skíkuu va'a jáni ini-ri. Te jíin máa-de táji-rí tutu lúli yá'a ja ní chaa-ri kujaa. Te ká'an nda'ú-ri jíin-ró, te ká'an ndaa-ri ja yá'a kúu ndija tu'un luu ío ini Dios. Ná kuñi ní'in-ró jíin tú'un yá'a. ¹³Tiku'ni kándeé ini ñuu Babilonia, ja ñin-ni ni kaji-ya-í jíin-ró, ká'an ja ná sándéé ini-ro. Te se'e-ri Marcos, suni ká'an-i ja ná sándéé ini-ro jíná'an-ró. ¹⁴Ka'an tu'un ndéé ini jíin tá'an-ró, te titú mani-ro tá'an-ró. Te tu'un kuaká'nu ini ná kóo jíin taká róo ja ká'jin-ró jíin Jesucristo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA UNIVERSAL
DE SAN PEDRO APOSTOL

YA'A KUU CARTA UU JA NI
CHAA SAN PEDRO APOSTOL
NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

1 Máá-rí kúu Simón Pedro. Te mozo jíin apóstol Jesucristo kúu-ri. Te cháa-ri tutu yá'a nuu róo ja ñin kánu kákandíja-yó tú'un luu-ya, te káyí'i-yó chíi tínu ndaa Dios máá-yó jíin Jesucristo, I'a nama yóó. ²Tu'un luu ío iní jíin tú'un kuakánu iní ná ndea iní-ro jíná'an-ró, chí kájini-ro núu Dios jíin núu Jíto'o-yo Jesús.

Siki já kuítú iní kandíja va'a

³Chí I'a ñá'nu I'a va'a kúu-ya, te ja yúan ní kana-ya xiní-yo. Te kájini-yo núu-yá, te jíin fuerza íi-yá, te ní ja'a-ya táká ndatínu kánandí'i-yó já kúchaku-yo jíin já chíinú'un-yó-yá. ⁴Ja yúan te tu'un luu tu'un kánúu xáan ní keyu'u-yá nuu-yo, náva'a jíin tú'un-ún te kaku-ró iní ñuyívi, te ma stíví-ró máá-ró jíin tínu kákani iní-i sá'a-i, chí sua ná ndúndoo ta'an-ro jíin-yá. ⁵Te róo, suni ná ndúkú ndéé-ró jíin tú'un yá'a. Nú kákandíja-ró, te siki-ún ná chíso-ró tínu va'a. Te nú kásá'a-ró tínu va'a, te siki-ún ná chíso-ró tú'un ndíchi. ⁶Te nú ndíchi-ró, te siki-ún ná káka ñúkúún-ró. Te nú kájika ñúkúún-ró, siki-ún ná kuíni ní'in-ró. Te nú ká'jin ní'in-ró, siki-ún te ná chíinú'un-vá'a-ró Dios. ⁷Te nú káchiinú'un vá'a-ró Dios, siki-ún ná kóo maní-ro jíin tá'an-ró. Te nú maní-ro jíin tá'an-ró, te siki-ún ná kúndá'ú iní-ro tá'an-ró. ⁸Chí nú ndea tu'un yá'a iní-ro, yúan-na te ma káka kuu kúxí-ró, chí sua kee va'a tínu sá'a-ró, jíin tú'un júku'un iní-ro cuenta Jíto'o-yo Jesucristo. ⁹Ko ñayívi tú sá'a súan, kákuáá-i, te kákuáá ndí-í, te a ní naa iní-i ja ní nakacha-ya-í

táká kuachi ní sá'a-i onde sáa. ¹⁰Ñani, ja yúan ná kuítú xáan iní-ro náva'a koo seguro ja ní kana-ya xiní-ro jíin já ní kaji-ya róo. Chí nú súan sá'a-ró táká tínu yá'a, te ma júngava kuti-ro. ¹¹Yúan-na te kundéé-ró kivi-ró iní ñuu máá Jíto'o-yo Jesucristo, I'a náma yóó, te yúan tá'ú-yá tínu ní káni. ¹²Ja yúan tú júkuíni-ri ja xndáku-ri tu'un yá'a nuu-ro, va'a a kájini-ro, te va'a a ká'jin ní'in-ró jíin tú'un ndaa kákandíja-ró vína. ¹³Chí jáni iní-ri ja ío va'a ja xndáku-ri nuu-ro nini chakú-ga-ri vína, náva'a ndukan-da iní-ro, ¹⁴chí jiní-ri ja á yani sía-ri yiki kúnu-ri yá'a, nátu'un ní kastu'un máá Jíto'o-yo Jesucristo nuu-ri. ¹⁵Te jíku ní'in-ri xndáku-ri nuu-ro, náva'a nú a ní jí'i-ri, te ní'in-ro modo ja nené ná núku'un iní-ro táká tu'un yá'a.

Tu'un ñayívi ní kájini jíin núu

¹⁶Chí tú ní káka'an-ri cuento ja ní katava ñúkúún máá-i, ná ní kakastu'un-ri tu'un máá Jíto'o-yo Jesucristo nuu-ro, ndasa ndii-ya jíin fuerza. Chí ní kajini jíin núu-ri ndasa I'a ñá'nu kúu-ya. ¹⁷Chí máá Táa-ya Dios, ní ka'an jíinú'un-yá jíin-yá, te ní sáñá'nu-ya Jesús. Chí ichi ándívi ní ka'an in tu'un jíin-yá: Ya'á kúu Se'e-ri ja kúndá'ú iní-ri, te kúsi iní-ri jíin-i. Achí. ¹⁸Te ruu, ná ní ka'jin tútu-ri jíin-yá xiní máá yúku íi, te ní kajini so'o-ri tu'un yá'a ja ní kii ichi ándívi. ¹⁹Te suni kájini-yo tú'un ní kaka'an chaa ní kajani tu'un Dios onde sáa, te vína a ní kukútu vá'a-ga tu'un. Te tu'un-ún kúu ná-tu'un in luz ja stúun ñuñáa. Núsáa te ná chú'un iní-ro tú'un-ún onde kundíjin te stúun lucero iní añu-ro. ²⁰Ko xna'an-ga ná kuní-ro já in ñayívi ma kúu júku'un iní-i ní in tu'un ká'an tutu íi jíin fuerza máá-i. ²¹Chí chaa ní kajani tu'un Dios, tú ní kajani-de tu'un ja kúu iní máá-de, chí sua ní kajani-de tu'un Dios ní sá'a Espíritu jíin-de.

Sikí cháa stá'an tu'un xndá'ú

2 Ko ma'nú ñáyivi-ún ni ka'io cháa ni kajani tu'un xndá'ú. Te suni súan jukuiñi cháa stá'an tu'un xndá'ú ma'nú-ró. Te skívi sa'í-de sa'an ja náa-ro sá'a. Te ma kuatú'ún-de ja ní nakuaan Jito'o-yo-dé, chi sua xnáa yachí-de máa-de. ² Te kua'a cháa kúndikin-de ichi kuáxan kája'an-de. Te ja sikí cháa-ún te kuaku ncha-i koto-i ichi ndáa. ³ Te ja tóo iní-de jín'an-de te xndá'ú-de róo, náva'a sanaa te ni'in-dé xu'ún sikí-ro. Ko ma kúkuéé kivi tá'nu ndatu-de, ni tú kixi tundó'o naa-dé. ⁴ Chi Dios, tú ní kúndá'ú iní-ya ndáj'a-yá ja ní kasá'a kuachi, chi sua ni ju'ni-ya-í jín cadena ñuñáa, te ni súnogoy-ya-í onde iní infierno. Yúan ni taan tú'a-ya-í onde cháa juicio. ⁵ Te ni tú ní kúndá'ú iní-ya ñuyívi ánán, chi sua ni skúun-ya saú xa'an sikí ñáyivi káñáa. Ko Noé, cháa ni jani tu'un ndaa, ni ndito va'a-ya-dé jín usiá-ga ñáyivi. ⁶ Te ni nakuxndí-ya sikí ñúu Sodoma jín ñúu Gomorra ja ní naa-í. Te ni nduu máa nían-na yaa ní sá'a-ya. Te súan ni kuu-i ñin ejemplo nuu táka-ga ñáyivi já tú kákuñi chiñú'ún Dios. ⁷ Ko Lot, ni kuu-de cháa ndaa te ni nduku'á iní-de ja ní jini-de nuu tínu kuáxan ní kasá'a ñáyivi ñáa-ún. Te ni nama-ya-dé. ⁸ Chi cháa ndaa yúan, ni ncha-de ma'nú ñáyivi-ún, te ni jini-de te ni jini so'o-de tínu ñáa ni kasá'a-i. Te ndita'an kivi ní nduku'á iní-de ja súan ni kasá'a-i, chi ni io ndaa iní añú-de. ⁹ Te nú súan ni io, núsáa te nú vai tundó'o sikí ñáyivi káchiñú'ún-i máa Tatá Dios, te jini-ya náma-ya-í, te chíndasu-ya ñáyivi ñáa, náva'a ndo'o-i kivi cháa juicio. ¹⁰ V'í-gá ndo'o ñáyivi kásá'a tínu ja kaní iní máa-i, chi chá'an xa'an kájika kuáxan-i, te káské'ichi-i ñáyivi kátá'ú tínu. Ñáyivi ní'in iní kákuu-i, te kásá'a-i ja kúu iní máa-i, te tú káyu'ú-i ká'an ndiva'a-i sikí já kákuñánu. ¹¹ Ni máa ndáj'a-yá,

vasa ñá'nu-ga-ya jín fuerza jín tínu kándiso-ya, ko tú káka'an ndiva'a-ya sikí yúan núu máa Tatá Dios. ¹² Ko ñáyivi yá'a, káka'an ndiva'a-i sikí já tú kájuku'un iní-i, te kákuu-i nátu'un kiti yúkú ja ní kakaku-ti náva'a kunu'ni-ti te kuu-ti. Te súan naa ñáyivi-ún sá'a yaku-i, ¹³ chi kii tundó'o sikí-í kuachi tínu ñáa kásá'a-i. Chi máni sikí tú'un siñ iní ká-jata'an iní-i ndita'an kivi. Ñáyivi kini ñáyivi chá'an kákuu-i. Te nini káyee-í jín-ró jín'an-ró, te kákusij xa'an iní-i káxndá'ú-i róo. ¹⁴ Te j'vá-i sikí tú'un ísiki ncháa tá'an. Te tíndí-i sikí kuachi. Te skaní-i iní ñáyivi tá'ya iní. Te bueno tóo iní añú-i, te se'e tasi kákuu-i. ¹⁵ Ni kasá-a-i ichi ndóo. Te ni kasana-i. Te ni kandikin-i ichi Balaam, se'e Beor. Chi cháa-ún ni kusij iní-de jín yá'u tínu ñáa ni sá'a-de. ¹⁶ Ko ñin burro, vasa kiti ndíso kiti ní'in kúu-ti, ko ni ka'an-ti nátu'un ñin ñáyivi. Te ni kana jín-ti nuu-dé. Te súan ni jasú-ti núu tínu kátachi ndúkú sá'a cháa jáni tu'un-ún. ¹⁷ Ñáyivi-ún kákuu-i nátu'un sókó íchi. Te suni kákuu-i nátu'un viko já ndéché-ni jín tachí. Ko ío tu'a ñuñáa lúchi túun nuu kúxiukú-i ní káni. ¹⁸ Chi kásavixi-i máa-i jín tú'un sáni kákana-i. Te jín tínu kaní iní máa-i te káñu'un-i sava-ga cháa ja ná káka kuáxan-de, vasa a ni kajinu ndija cháa-ún ni kajito-de ñáyivi kásá'a tínu ñáa. ¹⁹ Te máa-i, vasa kákeyu-u-í ja ndúu libre cháa-ún, ko kájatínu máa-i nuu tínu ñáa. Chi nú ni yuji ñin cháa ni sá'a inga cháa, yúan-na te kuatínu-de nuu cháa ni kundéé jín-de-ún. ²⁰ Chi ni kajini-de nuu máa Jito'o-yo Jesucristo, te ni nama-ya-dé, te ni kakuxio-de nuu tínu chá'an ío iní ñuyívi. Te nú ndívi tuku-de inga jínu nuu tínu chá'an-ún, te a ni kayuji-ní-de nú súan. Te ñáa xa'an-ga kendo-de ja sándí-i-na vásá já xnáñú. ²¹ Chi va'a-ga kendo-de nú tú ní kajini-de ichi ndáa, nasu já á ni kajini-de, te káské'ichi-de tínu ii já ní

tá'ú-yá nuu-dé. ²²Te nī kata'an-de ná-tu'un ká'an ndija iin tu'un aná'an: Ti'ina, nī nakaji-tí ja ní nduxian-ti. Te kuchí, vasa a nī ndundoo-ti, ko nī nakiin-tí máá-tí nuu ndé'yu.

Tu'un nī keyu'u-yá ncháa-ya

3 Nāni máni, ya'á kúu carta uu cháa-ri nuu-ro vīna, te jīn ndéndúú xndáku-ri nuu-ro náv'a ná ndúkanda inī-ro, chí ío kájí xini-ro. ²Náv'a ná núku'un inī-ro táká tu'un nī kaka'an cháa nī kajani tu'un Dios onde sáá, jīn tíñu nī tá'ú Jító'o-yo, I'a náma yóó, ja ní ka'an-ya jīn yú'u cháa kákuu apóstol nuu-ro. ³Tu'un yá'a ná kunī-ro xná'an-ga, ja ondé sandí'í-na te cháa cháa sákátá jīn tú'un kátá-de. Te sá'a-de taká ja kákani inī máá-de. ⁴Te kachi-de: Naja tú ncháa-ya nátu'un nī keyu'u-yá. Chí onde kivi ní kaji'í ndiyi táa-yo, te taká ndatíñu yá'a tú ní sama kuti onde kivi ní kejá'a-yá nī sá'a-ya nūyivi, achi-de. ⁵Chí kájasu-de nuu jini tuni-de, náv'a tú kunī-de ja ío andívi ondé aná'an, te jīn tú'un Dios nī kuv'a nūyivi jīn ndúcha má'nú máá ndúcha-ún. ⁶Te suni jīn ndúcha-ún nī naa nūyivi áná'an, chí nī sa'u chii nducha-ún. ⁷Ko andívi jīn nūyivi ío vina, suni súan jīn tú'un máá-yá te yíndasu tu'a náv'a kayu jīn nū'un kivi cháa juicio. Te suni kivi-ún naa táká ñayivi tú káchiñú'un Dios. ⁸Ko róó ñani máni, ma náa iní-ro tú'un yá'a jíná'an-ró. Chí iin kivi jīn máá Jító'o-yo, nátu'un mil-ni kuia kúu. Te mil kuia nátu'un iin kivi-ní kúu. ⁹Tú kú'uun inī máá Jító'o-yo sikí tú'un nī keyu'u-yá-ún, nátu'un kájani inī sava ñayivi. Chí sua ío paciencia inī-ya núu-yo, tú kunī-ya

ja náa ní iin-yó, chí sua ndíi-yó ná nákani inī-yo kuní-ya. ¹⁰Ko kivi máá I'a kúu Tatá Dios cháa nátu'un ñaku'ná ákuáa. Te kivi-ún nī'in xaan, te naa andívi, te taká ndatíñu andívi ndíi kayu te nducha. Te nūyivi jīn táká ndatíñu ío, ndíi kayu. ¹¹Te nú súan nduxia taká ndatíñu yá'a, núsáa te jīn nū'un já káka ndoo-ró te chiñú'un-ró-yá. ¹²Nini káindatu-ró, te kásatiñu-ró náv'a yachi cháa máá kivi Dios. Te kivi-ún kayu andívi te nducha-ni. Te taká ndatíñu andívi nducha jīn nū'un. ¹³Ko máá-yó, káindatu-yó andívi jáá jīn nūyivi jáá, nátu'un nī keyu'u-yá. Te yúan koo máni tínu ndaa. ¹⁴Nāni máni, a káindatu-ró cháa tu'un yá'a. Ja yúan ná ndúkú ndéé vá'a-ró já nī'in-yá róó, ja tú káchá'an iní-ro, ni ja tú na kuachi-ró kóo. Ni ja tú kánaa-ro. ¹⁵Te ná kunī-ro já núu-yo ío paciencia inī máá Jító'o-yo, te ja yúan káku-yó. Chí ñani-yo Pablo ja maní-yo jīn-de, suni súan nī cháa-de tutu nuu-ro. Chí nī stá'an-ya tú'un ndíchí núu-dé. ¹⁶Suni súan yóso tú'un yá'a nuu táká carta nī cháa-de. Te nuu carta-de-ún ío yaku tu'un yí ja tú kájuku'un yachi inī-yo jīn. Te ñayivi tú tu'a jīn ñayivi tá'ya inī, kásama-i tu'un yí yúan. Nátu'un kásama-i sava-ga tutu i. Te ja yúan káxnáa-í máá-i. ¹⁷Ko róó ñani máni, onde jīn tiempo te a kájini-ro tú'un yá'a. Núsáa te koto-ró máá-ró, náv'a tú kuku-ró jīn kuáchi kás'a ñayivi náá, chí sanaa te jungava-ró já tuká ká'in nī'in-ró. ¹⁸Chí sua ná ndea tu'un luu-ya iní-ro. Te ná júku'un-ga inī-ro tú'un máá Jító'o-yo Jesucristo, I'a náma yóó. Te ná nákana jaa-yó-yá vina, te suni súan ní káni ní kuia. Súan ná kóo. Amén.

LA PRIMERA EPISTOLA UNIVERSAL
DE SAN JUAN APOSTOL

YA'A KUU CARTA HN JA NI
CHAA SAN JUAN APOSTOL
NUU TAKA NAYIVI KAKANDIJA

Tu'un máá-yá ni jini Juan

1 Tu'un kájani-ri kúu tu'un máá I'a ni jo onde xnáñúú. Te ni kajini so'o-ri ni ka'an-ya. Te ni kajini-ri nuu-yá jín ndúchi-rí. Te ni kaké'é-rí-ya jín ndá'a-rí. Te máá-yá kúu tu'un kuchaku-yo. ²Te I'a-ún chakú-yo sá'a-ya, ni kenda ndijin-ya. Te ni kajini-ri nuu-yá. Te kájani ndaa-ri tu'un-ya. Te kákastu'ún-rí nuu-ro ndasa kuchaku-ro ní káni jíná'an-ró sá'a-ya. Chi ni kanchaa-ya jín máá Táa-yo Dios. Te ni kenda ndijin-ya núu-yo. ³Ja ní kajini-ri jín já ní kajini so'o-ri-ún, yúan kákastu'ún-rí nuu-ro, náva'a suni máá-ró, iin núu-ni koo iní-ro jín-rí. Te máá-rí, iin núu-ni ká'io iní-ri jín máá Táa-yo Dios jín Sé'e-ya Jesucristo. ⁴Te tu'un yá'a káchaa-ri nuu-ro náva'a kusii xáan iní-ro jíná'an-ró.

**Ja ndii ncháa Dios jín já
janchaa-ya kuáchi-yó**

⁵Te ya'a kúu tu'un ni kajini so'o-ri ni ka'an-ya. Te tu'un-ún kájani-ri nuu-ro: Máá Dios kúu luz. Te nuu ncháa máá-yá, tú kuti na ñuñáa ío. ⁶Nú káka'an-yo já iin núu-ni ká'io iní-yo jín-yá, te kájika kuu-yó íchi ñuñáa. Yúan-na te káxndá'ú-yo, te tú káka'an ndaa-yo. ⁷Ko nú kájika-yó íchi ñúndi-jin nátu'un máá-yá kánchaa-ya ñúndijin, yúan-na te iin núu-ni ká'io iní-yo jín-yá. Te niñi máá Sé'e-ya Jesucristo nda'va taká kuáchi-yó. ⁸Nú káka'an-yo já tú na kuáchi kándiso-yó, te káxndá'ú-yo máá-yó já súan, te tú ñú'un tu'un

ndaa iní-yo. ⁹Te máá-yá, I'a skíkuu, I'a va'a kúu-ya. Ja yúan nú nakani ndaa-yo kuáchi-yó, te sá'a-ya táká'nu iní nuu kuáchi-yó, te sándoo-ya yóo kuanchaa-ya taká ja ñáá ñú'un iní-yo. ¹⁰Te nú ka'an-yo já tú na kuáchi ní kásá'a-yó, te nátu'un kánasá'a-yó-yá iin I'a ká'an tu'un tú'ún, te tu'un máá-yá na tú ñú'un iní-yo.

2 Súchi, taká tu'un yá'a cháa-ri nuu-ro, náva'a ma sá'a-ró kuáchi jíná'an-ró. Ko nú ndé iin-ró sá'a kuáchi, te ío iin I'a ká'an ja'a-yo núu máá Táa-yo Dios. Jesucristo, I'a ndaa kúu-ya. ²Te onde jín niñi máá-yá jánchaa taká kuáchi-yó jíná'an-yó. Te nasu máá iin kuáchi máá-yó, chi suni jánchaa kuáchi ní ñúyivi. ³Nú skíkuu-yó tíñu tá'ú-yá nuu-yo, yúan-na te jini ndaa-yo já kájini-yo-yá. ⁴Te nú iin cháa ka'an-de: Ruu, chi jini-ri-ya. Te nú tú skíkuu-de tíñu tá'ú-yá, cháa yúan, cháa xndá'ú kúu-de, te tú ñú'un tu'un ndaa iní-de. ⁵Ko cháa skíkuu tu'un-ya, jandáa ja iní máá-de ni yija va'a tu'un kúndá'ú iní Dios. Ja yúan kájini-yo nú kánchaa-yo jín-yá xí túu. ⁶Nú ká'an iin cháa ja ncháa-de jín-yá, kánúú káka-de nátu'un ni jika máá-yá.

Tu'un jáá tá'ú tíñu nuu-yo

⁷Ñani máni, nasu tíñu jáá tá'ú-rí nuu-ro, chi tíñu ja á kañava'a-ró ondé ni kejá'a kúu. Te tíñu-ún ja tá'ú-rí nuu-ro kúu tu'un ni kajini so'o-ró ondé kivi ní kejá'a. ⁸Ko suni tá'ú-rí iin tíñu jáá núu-ro, ja kúu tu'un ndaa ío iní máá-yá jín iní máá-ró. Chi ñuñáa, a ja'a kua'an. Te stúun máá luz ndija nuu-yo vína. ⁹Nú iin cháa jito u'u-de ñani-de, cháa-ún kánde-de ñuñáa, vasa a ká'an-de ja kánchaa-de ñundijin. ¹⁰Chaa ja kúndá'ú iní-de ñani-de, kánde-de ñundijin. Te tú náyu'ú ni iin ñayivi sá'a-de. ¹¹Ko cháa jito u'u-de ñani-de, kánde-de ñuñáa. Te ñuñáa jika-de, te tú jini-de ndé

nuu k'ín-de. Chi ni kukuáá-de ni sá'a ñuñáa-ún. ¹²Súchi jíná'an-ró, cháa-ri tutu yá'a nuu-ro chi ja sikí Jesucristo te ni sá'a Dios tuká'nu ini-ya núu táká kuachi-ró. ¹³Róo táa jíná'an-ró, cháa-ri tutu nuu-ro, chi kájiní-ro l'a kúu onde xnáñúú. Róo cháa súchi jíná'an-ró, cháa-ri tutu nuu-ro, chi a ni kundéé-ró jín kuf'na. Súchi, cháa-ri tutu nuu-ro, chi kájiní-ro núu máá Táa-yo Dios. ¹⁴Róo táa jíná'an-ró, cháa-ri tutu nuu-ro, chi kájiní-ro l'a kúu onde xnáñúú. Róo cháa súchi jíná'an-ró, cháa-ri tutu nuu-ro, chi ká'io ni'in-ró, te tu'un Dios n'ún ini-ro, te a ni kakundéé-ró jín ku'na. ¹⁵Ma kóo maní-ro jín ñuyívi, ni taká ndat'ñu ja ío ini ñuyívi. Chi nú ndé iin cháa maní-dé jín ñuyívi, te tú kúu koo maní-dé jín máá Táa-yo Dios. ¹⁶Chi taká ja ío ini ñuyívi kúu modo yúkú ja kaní ini máá-yó, jín ja kaní ini nduchi-yo, jín ja sávi-xi-yo máá-yó. Yuán násu onde nuu máá Táa-yo Dios vai, chi cuenta ñuyívi kákuu. ¹⁷Te naa ñuyívi jín taká ja kákaní ini-yo. Ko cháa sá'a ja kúu ini máá Dios, kundii-de ní káni.

Chaa jito u'u Cristo

¹⁸Súchi, a kuand'i kivi. Te a ni kajini tu'un-ró ja kí máá ja xín tñu jito u'u Cristo. Te onde vina, a ni kenda tini ñayivi kájito u'u-ya. Te ja yúan kájiní-yo ja á kuand'i kivi. ¹⁹Nuu máá-yó ní kenda-i kája'an-i. Ko nasu tá'an-yó kákuu-i. Chi nú tá'an-yó kákuu-i, kendo ndija-i jín-yó núu. Ko ni kenda-i kája'an-i náva'a kuní ndijin-yo núu-i ja násu tá'an-yó kákuu-i. ²⁰Ko máá l'a ii, ni ji'i-yá róo jín Espíritu Santo. Te kájiní-ro táká tu'un. ²¹Nasu cháa-ri tutu yá'a nuu-ro ja nátu'un tú kájuku'un ini-ro jín tú'un ndaa, chi sua kájuku'un ini-ro jín, jiní-ri, chi tú kuti ní iin tu'un tú'ún ío nuu tú'un ndaa. ²²Ndé ja xín tú'un xndá'ú, suu ja tú játu'un ja Jesús kúu máá Cristo. Yuán kúu ja jito u'u Cristo, chi

tú játu'un ja kúu máá Táa-yo Dios jín Sé'e-ya. ²³Taká cháa tú játu'un-de máá Sé'e, suni tú ká'jin-de jín máá l'a kúu Táa. Te cháa játu'un-de máá Sé'e, suni ká'jin-de jín máá l'a kúu Táa. ²⁴Núsáa te tu'un ni kajini so'o-ró onde xnáñúú, ná kendo tu'un-ún ini-ro jíná'an-ró. Te nú jín-ró kánchaa tu'un ni kajini so'o-ró onde xnáñúú-ún, yúan-na te suni kuxiukú máá-ró jín máá Táa-yo jín Sé'e-ya. ²⁵Te ya'a kúu tu'un ni keyu'u-yá nuu-yo: Ja kúchaku-yo ní káni. ²⁶Tu'un yá'a cháa-ri tutu nuu-ro ja kástu'un-rí cuenta sikí ñayivi kándúkú xndá'ú róo jíná'an-ró. ²⁷Ko ni ji'i-yá róo jín Espíritu Santo, te kánchaa máá Espíritu ini-ro jíná'an-ró. Te tú kájinu nú'ún-ró ja stá'an ni iin ñayivi núu-ro, chi máá Espíritu kúu ja stá'an taká tu'un nuu-ro, te stá'an tu'un ndaa, tú xndá'ú kuti. Núsáa te kuxiukú-ró jín-yá, nátu'un ni stá'an máá Espíritu nuu-ro. ²⁸Te vina súchi, ná kúxiukú ní'in-ró jín-yá, náva'a nú ni kenda ndijin-ya, te ma yú'ú-yo, ni ma kúka nuu-yo núu-yá kivi ncháa-ya. ²⁹Te nú kájiní-ro ja l'a ndaa kúu-ya, te suni ná kuní-ro ja táká ñayivi kásatiñu ndaa, onde nuu máá-yá ni kakaku-i.

Tu'un se'e Dios

3 Ná kúná'an-ró sikí máá Táa-yo, ndasa ni kundá'ú xañ iní-ya yóo, ja ná kúnání-yó sé'e Dios. Te yúan kákuu ndija-yó. Ja yúan tú jiní ñayivi ñuyívi núu-yo, chi tú ní jiní-i nuu máá-yá. ²Ñáni máni, vina a kákuu-yó sé'e Dios, te té cha'an-ga kuní-yo ndasa koo-yó. Ko a kájiní-yo ja nú ni kenda ndijin-ya, te nduu-yó nátu'un káa máá-yá. Chi kuní-yo núu-yá ndasa káa-ya. ³Te taká cháa ja súan káñukuu ini-de-ya, sándoo-de máa-de nátu'un ío ndoo máá-yá. ⁴Chaa sá'a kuachi, suni stívi-de ley, chi kuachi-ún kúu ja síjita ley. ⁵Te kájiní-ro ja ní kenda ndijin-ya náva'a nda'va-ya kuáchi-yó. Te tú na kuachi

ndíso-ya. ⁶Ñayivi kánchaa jíin-yá, tú sá'a-i kuachi. Te ñayivi sá'a kuachi, tú ní ndé'é-i nuu-yá, ni tú ní jiní-i nuu-yá. ⁷Súchi jíná'an-ró, ni iin-de ma xndá'ú-de róo. Chaa sá'a tiñu ndaa, chaa ndaa kúu-de, nátu'un I'a ndaa kúu máa-yá. ⁸Te chaa sá'a kuachi, se'e kui'na kúu-de. Chi kui'na, sá'a kuachi vai onde xnañúú. Ja yúan ní kii Se'e Dios ja xnaa-yá taká tiñu sá'a kui'na. ⁹Chaa kúu se'e Dios, na tú sá'a-de kuachi, chi tata-ya kánchaa ini-de. Te ma kúu sá'a-de kuachi, chi se'e Dios kúu-de.

Tu'un se'e kui'na

¹⁰Súan ná kuní-yo ndéja kúu se'e Dios jíin se'e kui'na. Taká chaa ja tú sá'a-de tiñu ndaa, jíin ja tú kúndá'ú ini-de ñani-de, nasu se'e Dios kúu-de. ¹¹Chi ya'á kúu tu'un ja ní kajini tu'un-ró onde xnañúú: Ja ná kúndá'ú ini-yo tá'an-yó. ¹²Te ma sá'a-yó nátu'un ni sá'a Caín, ja ní kuu-de se'e kui'na, te ni ja'ni-dé ñani-de. Te naja ní ja'ni-dé ñani-de. Kuachi ja máni tiñu ñáa ni sá'a-de, te ñani-de ni sá'a tiñu ndaa. ¹³Ma ná-naa ini-ro ñani, te nú ñayivi ñuyívi jíto u'u-i róo jíná'an-ró. ¹⁴A kajini-yo ja á ni kaku-yó ja kúu-yo, te ni naja'a-yó núu kúchaku-yo, chi kákundá'ú ini-yo ñani-yo. Te chaa ja tú kundá'ú ini-de ñani-de, chaa-ún kánde-de nuu kúu-de. ¹⁵Chaa jíto u'u ñani, chaa ja'ni ndíyi kúu-de. Te a kajini-ro ja ní iin chaa ja'ni ndíyi, ma nani'in tá'u kúti-dé kuchaku-de ní káni. ¹⁶Ja yúan jiní-yo ndasa sá'a tu'un kúndá'ú ini. Chi Cristo, ni ji'i-ya ja yóo. Te máa-yó, suni súan jínu ñú'ún kúu-yo ja tá'an-yó. ¹⁷Ko chaa ja kúka-de jíin ndátíñu ja ío ini ñuyívi, nú jiní-de tá'an ñani-de tundó'o, te nú sáxii-de onde jíin ini añú-de, núsáa te á ncháa tu'un kúndá'ú ini Dios ini-de xí túu. ¹⁸Súchi, ma kúndá'ú ini-yo jíin tu'un ká'an-ni-yó, ni jíin yú'u-yo, chi

sua ná kúndá'ú ndija ini-yo onde jíin tiñu kásá'a-yó. ¹⁹Ja yúan te kuní-yo ja kákuu-yó se'e tu'un ndaa, te kundaa ini añú-yo núu-yá, ²⁰nú añú-yo kána jíin núu-yo. Chi Dios, ñá'nu-ga kúu-ya vasa añú-yo, te jiní ndí'i-ya taká ñaún kúu. ²¹Súchi máni, nú añú-yo tú náku-xndíi siki-yo, yúan-na te tuká yú'ú-yo núu Dios, ²²te taká ñaún kajikan-yo núu-yá, te kua'a-ya núu-yo, chi kájandatu-yo taká tiñu tá'ú-yá nuu-yo. Te kásá'a-yó taká tiñu ja kúsiñ ini-ya jíin. ²³Te ya'á kúu tiñu tá'ú-yá: Ja ná kándíja-yó núu Sé'e-ya Jesucristo, te ná kúndá'ú ini-yo tá'an-yó nátu'un ni tá'ú-yá tiñu nuu-yo. ²⁴Te taká ñayivi skíkuu tiñu tá'ú-yá, káxiukú-i jíin Dios, te Dios kánchaa-ya jíin-i. Te jíin tu'un ya'a kajini-yo ja ncháa máa-yá jíin-yó jíin máa Espiritu ja ní ja'a-ya núu-yo.

Modo kuní-yo sñin sñin tu'un

4 Ñani máni, ma kándíja-ró taká tu'un. Chi ná kóto nchaa-ro taká tu'un te nú onde nuu Dios vai xí túu. Chi kua'a ñayivi kajani tu'un tú'ún, ni kenda koyo-i ini ñuyívi. ²Jíin tu'un ya'a ná kuní-ro ndéja kúu máa Espiritu Dios: Taká tu'un ja ká'an ndaa ja ní kii Jesucristo jíin yíki kúñu-ya, te suu onde nuu Dios vai. ³Te taká tu'un ja tú ká'an ndaa ja ní kii Jesucristo jíin yíki kúñu-ya, nasu núu Dios vai. Te yúan kúu tu'un jíto u'u Cristo, ja ní kajini tu'un-ró ja kii, te vina a kánde-de ini ñuyívi. ⁴Súchi jíná'an-ró, se'e Dios kákuu-ró. Te ni kundéé-ró jíin yúan. Chi ñá'nu-ga kúu I'a kánchaa ini máa-ró nasu yúan ja kánchaa ini ñayivi ñuyívi. ⁵Máa-i kákuu se'e ñuyívi. Ja yúan káka'an-i tu'un ñuyívi. Te ñayivi ñuyívi jini so'o tu'un káka'an-i. ⁶Máa-yó kákuu se'e Dios. Te chaa jiní nuu Dios, jini ná'in-de tu'un ká'an-yo. Ko ñayivi ja násu se'e Dios kúu-i, tú jini ná'in-i tu'un ká'an-yo. Ja yúan kajini-yo ndasa kaa tu'un ndaa jíin tu'un ñáa.

Dios kúu máá tú'un kúndá'ú ini

⁷Ñáni máni, ná kúndá'ú ini-yo tá'an-yó, chi tu'un kúndá'ú ini, onde nuu Dios vai. Te taká ñayivi kúndá'ú ini tá'an, se'e Dios kúu-i, te jiní-i nuu Dios. ⁸Te chaa ja tú kúndá'ú ini-de tá'an-de, tú jiní-de nuu Dios, chi Dios kúu máá tú'un kúndá'ú ini. ⁹Súan ni kenda ndijin ndasa kúndá'ú ini Dios yóó. Chi ni tájí-yá Se'e-ya, vasa máá tú'un-ni-i ío. Te ni kii Se'e-ya-ún ini ñuyivi yá'a, náva'a jíin máá-yá te kuchaku-yo. ¹⁰Súan ío tu'un kúndá'ú ini, chi vasa tú ní kákumani-yo jíin Dios, ko ni kundá'ú ini-ya yóó. Te ni tájí-yá Se'e-ya ní kii, náva'a kuancha-ya taká kuachi-yó jíin niñi-yá. ¹¹Ñáni máni, nú súan kúndá'ú ini Dios yóó, te suni súan níni ná kúndá'ú ini-yo tá'an-yó núsáa. ¹²Ni iin chaa, tú ní jiní kuti-dé nuu Dios. Ko nú kúndá'ú ini-yo tá'an-yó, te Dios ncháa-ya jíin-yó, te tu'un kúndá'ú ini-ya, a ni yija va'a ini-yo. ¹³Ja yúan kájiní-yo já ncháa-yo jíin-yá. Te ncháa-ya jíin-yó. Chi ni ja'a-ya Espiritu-ya núu-yo. ¹⁴Te a ni kajiní-yo, te káka'an ndaa-yo, já máá Taa-yo Dios ni tájí-yá Se'e-ya ní kii ja náma-ya ñayivi núyivi. ¹⁵Nú ndé ñayivi ká'an ndaa ja Sé'e Dios kúu Jesús, yúan-na te ncháa Dios jíin máá-i, te máá-i jíin Dios. ¹⁶Te yóó, a ni kajiní-yo, te ni kakandíja-yó já Dios kúndá'ú ini-ya yóó. Chi Dios kúu tu'un kúndá'ú ini. Te chaa kúndá'ú ini tá'an, ncháa-de jíin Dios. Te Dios ncháa-ya jíin-de. ¹⁷Súan yija va'a tu'un kúndá'ú ini-yo, náva'a ma yú'u-yo kivi kii juicio, chi natu'un káa máá-yá, suni súan kánda máá-yó ini ñuyivi yá'a. ¹⁸Tu'un kúndá'ú ini, tú ndíso tu'un yú'ú. Chi nú kúndá'ú ndija ini-yo, te a ni jinu tu'un yú'ú kua'an. Chi tu'un yú'ú ndíso tundó'o. Chi nú yú'ú iin ñayivi, chá'an-ga yija va'a-i jíin tú'un kúndá'ú ini. ¹⁹Te yóó, mani-yo jíin-yá, chi ni kundá'ú ini-ya yóó xna'an-ga.

²⁰Nú iin chaa ká'an-de: Ruu, chi mani-rí jíin Dios. Te nú jito u'u-de ñani-de, chaa xndá'ú kúu-de nú súan. Chi chaa ja tú kúndá'ú ini-de ñani-de ja á ni jiní-de nuu, ndasa kuu kumani-dé jíin Dios ja tú jiní-de nuu-yá núsáa. ²¹Te ni tá'ú-yá tiñu yá'a nuu-yo: Chaa mani jíin Dios, suni ná kúndá'ú ini-de ñani-de.

Jíin tú'un kándíja te kundéé-yó

5 Nú ndé ñayivi kándíja-i ja Jesús kúu Cristo, Se'e Dios kúu-i, núsáa te ñayivi kumani jíin máá I'a kúu Taa, suni kumani-í jíin Sé'e-ya. ²Nú mani-yo jíin Dios te jándatu-yo taká tiñu tá'ú-yá, yúan kájiní-yo já mani-yo jíin taká se'e Dios. ³Chi ja mani-yo jíin Dios kúu ja ná kuándatu-yo tiñu tá'ú-yá, chi tiñu tá'ú-yá tú vee. ⁴Chi taká ñayivi kákuu se'e Dios, kundéé-i jíin ñuyivi, chi tu'un kándíja-yó kúu fuerza ja kundéé-yó jíin ñuyivi. ⁵Ndéja kúu ja kundéé jíin ñuyivi, suu ñayivi kándíja ja Jesús kúu Se'e Dios, ñayivi-ún kúu-i. ⁶I'a yá'a kúu Jesucristo, ni kii-ya jíin ndúcha jíin niñi. Nasu máá iin jíin ndúcha, chi jíin ndúcha jíin niñi. Te máá Espiritu ká'an ndaa ya'a, chi Espiritu kúu tu'un ndaa. ⁷Chi ío uni ja ká'an ndaa ini andívi. Máá I'a kúu Taa, máá Sé'e, jíin máá Espiritu Santo kákuu-ya. Te ndenúni I'a yá'a, iin-ni-ya kúu. ⁸Te ío uni ja ká'an ndaa ini ñuyivi. Espiritu, jíin ndúcha, jíin niñi kákuu, te ndenúni ya'a, iin-ni káka'an. ⁹Nú já'tá'ú-yó tú'un káka'an ndaa chaa, naga ni kuu jíin tú'un ká'an ndaa Dios, ja ná'nu-ga kúu, chi tu'un ká'an ndaa Dios kúu tu'un Se'e-ya. ¹⁰Chaa kándíja nuu Sé'e Dios, a jiní ndaa máá-de. Te chaa tú kándíja nuu Dios, natu'un násá'a-de-ya iin I'a xndá'ú, chi tú kándíja-de tu'un ni ka'an ndaa Dios ja ní jani-ya tú'un Se'e-ya. ¹¹Te ya'a kúu tu'un ndaa-ún: Ni ja'a Dios tu'un ja kúchaku-yo ní káni, te Se'e-ya kúu I'a ndíso tu'un kuchaku-yo. ¹²Chaa

kándija nuu Sé'e-ya, a ni ní'in tá'u-dé kuchaku-de. Ko chaa tú kándija nuu Sé'e-ya, tú ní ní'in tá'u-dé kuchaku-de. ¹³Tu'un yá'a cháa-ri nuu róó, ñayivi kákandija nuu Sé'e Dios, náva'a ná kuní-ro já á ni kani'in tá'u-ro kúchaku-ro ní káni, náva'a kandija va'a-ró núu Sé'e Dios. ¹⁴Ja yá'a chundéé iní-yo ká'an-yo jíin-yá, chí nú jikán-yo ñin ndatínu nuu-yá natu'un kuní máá-yá, te jini ná'in-yá tu'un ká'an-yo. ¹⁵Te nú kájiní-yo já jini ná'in-yá tu'un ká'an-yo naún ndatínu kájukan-yo. Núsáá te a kájiní-yo já ní'in-yo já ní kájukan-yo-ún. ¹⁶Nú ñin ñayivi jini-i sá'a ñani-i kuachi ja násu kuáchi kuu-de kúu, te ná ká'an nda'ú-i jíin-yá, te ku'a-ya tú'un kuchaku-de. Ko máni nuu cháa ja ná-

sú kuáchi kuu-de kásá'a-de, áchí-ri. Ió kuachi ja kúu-de, ko nasu já'a yúán ká'an-ri ja ká'an nda'ú-yo jíin-yá. ¹⁷Taká tiñu káñáá kúu kuachi. Ko ío kuachi ja násu kuáchi kuu-i kúu. ¹⁸Kájiní-yo já ñayivi kákuu se'e Dios, tú sá'a-i kuachi. Chí ñin se'e Dios ndíto va'a-i máá-i. Te kui'na, ma kúu ké'é-ún-i. ¹⁹Te kájiní-yo já sé'e Dios kákuu-yó. Te kui'na kúu ja tñin so'o ní ñúyívi. ²⁰Ko a kájiní-yo já ní kii Se'e Dios. Te kájukan'un iní-yo ní sá'a-ya, náva'a kuni-yo núu máá I'a ndaa. Te a káxiukú-yó jíin máá I'a ndaa, máá Sé'e-ya Jesucristo kúu-ya. Máá-yá kúu ndija Dios ndaa, te máá-yá kúu I'a kuchaku-yo ní káni sá'a-ya. ²¹Súchi, ná kúxio-ró núu ndosó. Súan ná kóo. Amén.

LA SEGUNDA EPISTOLA
DE SAN JUAN APOSTOL

YA'A KUU CARTA UU JA NI
CHAA SAN JUAN APOSTOL
NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

Siki íchi ndaa jíin tú'un
kúndá'ú iní tá'an

1 Máa-ná kúu máa cháa ñá'nu-ga. Te cháa-ná tutu yá'a nuu níí, ñá'an ní kaji-ya. Te kúndá'ú ndija iní-ná níí. Te nasu máa ñin-ná, chi suni taká ñayivi kájiní tu'un ndaa. ² Chi ñu'un tu'un ndaa iní-yo. Te kunchaa jíin-yó taká kivi. ³ Tu'un luu ío iní, jíin tú'un sá'a tuká'nu iní, jíin tú'un kuaká'nu iní, ja vái onde nuu máa Táa-yo Dios jíin núu Sé'e-ya Jesucristo, ná koo ndija iní-ní jíin tú'un kúndá'ú iní. ⁴ Xaan kúsiñ iní-ná, chi ni'ín-ná tu'un ja kájika ndaa se'e-ní jíná'an-i, natu'un ni tá'ú tíñu máa Táa-yo Dios nuu-yo. ⁵ Te vina nána, tú cháa-ná tutu yá'a ja tá'ú-ná ñin tíñu jáa núu-ní. Chi sua ká'an ndá'ú-ná jíin-ní siki tú'un ni ni'ín-yo onde xnáñúú, ja ná kúndá'ú iní-yo tá'an-yó. ⁶ Te ya'á kúu tu'un kúndá'ú iní, ja ná káka-yó natu'un

ni tá'ú-yá tíñu nuu-yo. Ya'á kúu tíñu ni ta'u núu-ní: Ja ná káka-ní jíin tú'un-ún, natu'un ni kajini so'o-ní onde xnáñúú.

Siki já xndá'ú

⁷ Chi kua'a ñayivi káxndá'ú ñá'an, vai koyo-i iní ñuyivi. Te ñayivi-ún, tú kája'a-i tu'un ja ní kii Jesucristo jíin yiki kúñu-ya. ñin ñayivi súan kúu ñayivi xndá'ú ñá'an. Te ñayivi jito u'u Cristo kúu-i. ⁸ Koto va'a-ní máa-ní jíná'an-ní, náv'a tú xnáa-ní tíñu ni kasá'a-ní. Chi sua ná ni'ín va'a-ní ya'u-ní. ⁹ Nú ndé ñayivi sáni'in iní-i, te tú jiku-i jíin tú'un Cristo, tú ncháa Dios jíin-i. Te nú ndé ñayivi jku jíin tú'un Cristo, ncháa máa Táa-yo jíin Sé'e-ya jíin-i. ¹⁰ Te nú ñin ñayivi jáa-i nuu-ní, te tú ndíso-i tu'un yá'a, ma kuátá'ú-ní-i kunchaa-i iní ve'e-ní, ni ma ká'an-ní sa'an kúta'u jíin-i. ¹¹ Chi ñayivi ká'an jíin-i, chindéé tá'an jíin-i siki tíñu ñáa sá'a-i-ún. ¹² Vasa ío kua'a tú'un chaa-ná nuu-ní, ko tú kumí-ná ka'an-ná jíin-ní jíin tutú jíin tinta, chi ñúkuu iní-ná ja-ná nuu-ní jíná'an-ní. Te ndatu'ún jíin yú'u-yo, náv'a ná kúsiñ xaan iní-yo. ¹³ Taká se'e ku'u-ní, ja ní kaji-ya, káka'an-i ja ná sándéé iní-ní. Súan ná koo. Amén.

LA TERCERA EPISTOLA DE
SAN JUAN APOSTOL

YA'A KUU CARTA UNI JA NI
CHAA SAN JUAN APOSTOL
NUU TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

Chaa kájika jíin tú'un ndaa

1 Máa-rí kúu máa cháa ñá'nu-ga. Te cháa-ri tutu yá'a nuu-ro Gayo máni, chi kúndá'ú ndija ini-ri róó. ²Ñáni máni, kuní-ri ja bueno ná kí'in taká tiñu sá'a-ró, jíin ja ná kendoó ndéé ndánu-ro, ná-tu'un ni kendoó va'a añú-ro. ³Jandáa ni kusii xáan ini-ri kivi ní chakoyo ñani-yo, chi ni kanakani-de tu'un-ró núu-rí, ndasa bueno ío ndaa tu'un nú'un ini-ro, nátu'un jíika ndaa-ro. ⁴Tuká inga tu'un kúsii ini-ri sá'a ná nuu yá'a, ja kúni tu'un-ri ja kájika ndaa se'e-ri jíin'an-i. ⁵Ñáni máni, bueno sá'a-ró táká tiñu jíku-ró jíin jíin táká ñani-yo, vaša chaa jíká kákuu-de. ⁶Chi chaa-ún, ni kajani-de tu'un-ró núu tiku'ni, ja vá'a kúndá'ú ini-ro. Te va'a sá'a-ró te nú chindéé chítuu-ró-de chu'un íchí-ró-de, nátu'un kuní Dios. ⁷Chi chaa-ún, maní-dé jíin-yá, te ja yúan ní káki'in-de ichi kája'an-de, te tú káki'in-de ní iin ndatíñu nuu ñayivi sñin nación.

⁸Núsáa te yóó, ñani ná kuatá'ú-yó cháa-ún, náva'a chindéé tá'an-yó jíin-de siki tú'un ndaa.

Ja kájasu nuu tú'un va'a

⁹A ni chaa-ri tutu nuu máa tiku'ni. Ko Diótrefes, tú jata'ú-de tu'un ká'an-ri, kuachi ja kúñá'nu máa-de nuu-í kuní-de. ¹⁰Núsáa te nú ja-ri te naxndáku-ri nuu-ro tiñu sá'a-de ja kátlakuá yu'u-dé, ndasa sá'tú'un-de siki-rí. Te vaša a ká'an-de súan, ko tú kúva'a ini-de. Chi tú jata'ú-de ñani-yo kátáji-yó núu-dé, te jasú-de nuu ñayivi kákuu-i kuatá'ú-i-de. Te skúnu-de-i ini tiku'ni. ¹¹Ñáni máni, ma sá'a-ró nátu'un kásá'a chaa ñáa, chi sua nátu'un kásá'a chaa va'a. Chaa sá'a tiñu va'a, se'e Dios kúu-de. Ko chaa sá'a tiñu ñáa, tú jiní kuti-dé nuu Dios. ¹²Taká ñayivi kájani ndaa-i tu'un siki Demetrio, te suni máa tú'un ndaa ká'an siki-dé, te suni súan ká'an máa-rí. Te a kájiní-ro ja tú'un ká'an-ri ío ndaa. ¹³Ío kua'a tú'un chaa-ri nuu-ro kuní-ri, ko tú kuní-ri chaa-ri jíin tinta jíin pluma. ¹⁴Chi núkuu ini-ri ja yakú-na kivi te ja-ri nuu-ro. Yúan-na te ndatu'un jíin yú'u-yo. ¹⁵Ná kóo tu'un vindáa vinené jíin-ró. Sándéé ini-ro, áchí taká amigo yá'a. Te suni ka'an-ro jíin táká amigo jian, ná sándéé ini-i.

LA EPISTOLA UNIVERSAL
DE SAN JUDAS APOSTOL

YA'A KUU CARTA JA NI CHAA
SAN JUDAS APOSTOL NUU
TAKA ÑAYIVI KAKANDIJA

1 Máá-rí kúu Judas ñani Jacobo, te mozo Jesucristo kúu-ri. Te cháa-ri tutu yá'a nuu róó, ñayivi ní kana-ya xiní, ja ní ndundoo-ró ní sá'a Táa-yo Dios. Te Jesucristo, ndíto va'a-ya róó. ²Tu'un kuaká'nu ini, jín tú'un vindáa vinené, jín tú'un kúndá'ú ini tá'an ná ndeá-ga nuu-ro sá'a-ya.

Ná kuñi ni'in-yó jín tú'un kándija

³Náni máni jíná'an-ró, xaan jítú ini-ri cháa-ri tu'un nuu-ro ndasa ni nama-ya yóó jíná'an-yó. Ko ni jini-ri ja jínu nū'ún ja cháa-ri tutu nuu-ro ja má kuá'a-ró tú'un stív-i tu'un kákandija-yó, ja ñin jínu-ni ni ja'a-ya tú'un-ún nuu ñayivi ndóo. ⁴Chi yaku ñayivi, ni kivi koyo sa'i-i. Te tú káchiñú'ún-i Dios. Te ni kanasama-i tu'un luu ío ini Dios máá-yó, ni kanasá'a-i tu'un kuáxán. Te suni tú kájatá'ú-i máá Jító'o-yo Jesucristo, ni Dios ja máá ñin-ni-ya tá'ú tíñu. Ko ñayivi yá'a, onde aná'an a ni kundaa ja tá'nu ndatu-i.

**Dios kúu I'a sándaq
tiñu sikí cháa ñáá ij**

⁵Te vina, vasa a ni kajini va'a-ró, ko ná náxndáku-ri nuu-ro ndasa ni sá'a máá-yá. Chi vasa a ni nama-ya ñayivi ini ñuu Egipto, ko kúkuéé-ga, te ni xnáa-yá sava-i ja tú ní kákandija-i. ⁶Te ndajá'a-yá ja ní kaskéndoo tiñu kándiso, te suni ni kaskéndoo ve'e káxiukú, ni ju'ni-ya ndajá'a-ún jín cadena ní káni, káxiukú chíi ñuñáa onde kivi ká'nu ja cháa juicio. ⁷Suni ni ndo'o ñuu Sodoma jín ñuu Gomorra jín sáva-ga ñuu ni ka'lin

yani. Chi ñayivi nū'ún, suni súan ni kajika téné-i, te sñin kuñu kuáxán ní kandúkú-i. Te nuu-ún kúu ñin ja ná kóto ncháa-yo, chi ni kando'o-i juicio nuu nū'ún ní káni. ⁸Te suni modo súan kásá'a ñayivi yá'a, chi jín tú'un ká'an jani jín-i, te kásáchá'an-i yiki kúñu-i, kásákátá-i nuu cháa ndíso tíñu, te káka'an ndiva'a-i sikí ja kakuñá'nu. ⁹Te Miguel, ndajá'a ñá'nu-ga, hora ja ní státá'an-ya jín ku'ña sikí yíki kúñu Moisés, tú ní chúndéé ini-ya nákuñdii-ya sikí ku'ña-ún, ja ká'an ndiva'a-ya, chi sua ni ka'an-ya: Máá Tatá Dios, ná kána jín-yá nuu-ro, áchí-ya. ¹⁰Ko ñayivi yá'a káka'an ndiva'a-i sikí táka ja tú kájuku'un ini-i. Te tu'un kájiní máa-i ja máa-i, natu'un kiti yúkú-ni, jín tú'un yúan te naa-í. ¹¹Naka ndá'ú koo máa-i, chi a kája'an-i ichi ní kandij Caín. Te ni katau-i kája'an-i yata sá'an ñáa Balaam náva'a ni'in-í najjín sikí-ún. Te suni kánaa-í jín tú'un já'a ini Coré. ¹²Ñayivi yá'a, nuu káyee-í jín-ró, te kákuu-i ñin cha'an núu káyee maní-ro. Te tú káyú'ú-i koto va'a-i máa-i ja skée-í máa-i. Viko ja tú ndíso sau kákuu-i, ja ndéché-ni sá'a tachí. Yunu ja tú kúun nde'e víko sau kákuu-i, uu jínu ni kajij ja ní tu'un onde yo'o. ¹³Su'ma mar ja ndóna kákuu-i. Te ti'ñu mar kúu tu'un kuka nuu ini-i. Natu'un tiñu xíní ja kájika kuu sáni kákuu-i, te ni sátu'a-ya lugar ñuñáa lúchi túun nuu kúxiukú-i ní káni. ¹⁴Te Enoc, chij tata usia Adán, ni jani-de tu'un sikí ñayivi yá'a: A ni chaa máa Tatá Dios jín kuá'a xaan ñayivi ndóo-ya, ¹⁵náva'a sándaq-ya tíñu taká ñayivi, te nakuxndii-ya sikí táka ñayivi ja tú káchiñú'ún-i-ya, chi ni kasá'a-i tíñu ñáa, kuachi ja tú ní káchiñú'ún-i-ya. Te suni kua'a tú'un ndiva'a ni kaka'an-i sikí-yá, áchí-de. ¹⁶Ñayivi yá'a, káku-tuku ini-i, te káka'an ndiva'a-i nani ja káta'an-i, te kásá'a-i ndéni kaní ini máa-i. Káka'an ni'in-i ja kándaq téyí-i, te

vixi káka'an-i náva'a ni'in-í najjín. ¹⁷ Ko máá-ró, ñáni máni, ná nándaku ini-ro tú'un ni kaka'an cháa ni kakuu apóstol máá Jító'o-yo Jesucristo. ¹⁸ Chi ni kaka'an-de: Onde kivi ndí'i-na te koo ñayivi sákátá núu-ro. Te ñayivi-ún, kaka kuu-i ja ndúkú-i sá'a-i tiñu ñáá ja kákani ini máá-i, áchí-de. ¹⁹ Ñayivi yá'a kakuu ja sásíin ñayivi. Ñayivi yúkú kakuu-i, chí tú ncháá máá Espíritu-ya iní-i. ²⁰ Ko máá-ró, ñáni máni, ná skuá'nu-ró máá-ró jín tú'un ii kákandíja-ró. Te kakan ta'u-ro jín Espíritu Santo. ²¹ Ma kúxio-ró núu tú'un kundá'ú ini Dios róó, te ná ndúkú-ró já máá Jító'o-yo Jesucristo, ná kundá'ú ini-ya róó ja kúchaku-ro ní káni

sá'a-ya. ²² Te kundá'ú ini-ro sáva-i, vasa kájani síkí ini-i. ²³ Te nama-ró yakú-ga-i vasa yú'ú-ro, te nátu'un stáa-ró-i nuu ñú'un. Te sava-ga-i kundá'ú ini-ro-í, vasa jító u'u-ro sá'ma chá'an já ní kukini ni sá'a kuñu-i. ²⁴ Te vina ío ñin-ni l'a ja kúu koto róó, náva'a tú kanangava-ró kuáchi, te kuu sá'a-ya já kuñi-ró núu ndí nchá máá-yá, jín já má kóo chá'an-ró, jín já kúsiñ xáan iní-ro. ²⁵ Te nuu máá ñin-ni Dios, l'a náma yóó, ná nákana jaa-yó-yá, te ná kóo ja jínú'un-yó núu-yá. Te ná tá'ú máá-yá tiñu jín fuerza ndíso-ya, vina te onde ní káni ní kuiá. Súan ná kóo. Amén.

EL APOCALIPSIS O REVELACION DE
SAN JUAN, EL TEOLOGO

TU'UN NI JINI NDIJIN SAN
JUAN CHAA SKUA'A TU'UN-YA

Ndasa ni kenda tutu yá'a

1 Ya'á kúu tu'un Jesucristo ja ní kenda ndijin, ja ní ja'a Dios nuu-yá, ná-va'a stá'an-ya núu mozo-ya ná taká tiñu ja kánúú kíi yachi. Te ni táji-yá iin ndajá'a-yá ni kii. Te ni kastu'un-yá tu'un yá'a nuu mozo-ya Juan. ²Te chaa-ún kúu testigo. Te ni jani ndaa-de tu'un Dios jín tú'un ndaa Jesucristo, jín ja ní jini-de. ³Xáan ndatu chaa káka'u, jín ñáyivi kájiní so'o tu'un ká'an tutu yá'a. Te suni xáan ndatu ñáyivi skíkuu tu'un yóso núu tutu yá'a, chi a ni kuyani kivi. ⁴Máa-rí Juan, táji-rí tu'un nuu nd'usiá tikuní kákandíja ja káxiukú ndáñúu Asia. Jín-ró ná kóo tu'un luu ío iní-ya jín tú'un kuaká'nu iní ja kii onde nuu máa Dios, I'a ío, I'a ni ío, I'a kii, jín onde nuu usiá Espíritu, I'a ká'jin yu'u mesa nuu tá'ú-yá tiñu, ⁵jín onde nuu Jesucristo, I'a kúu testigo ndaa. Te máa-yá ni nachaku xna'an-ga vása táka-ga ñáyivi ní kaji'i. Te tñin-ya só'o taká rey ñuyívi. Te máa-yá kúndá'ú iní-ya yóo, te ni nakacha-ya kuáchi-yó jín niñi-yá. ⁶Te ni nduu-yó rey jín sutu nuu Táa-ya Dios ni sá'a-ya. Núsáa te ná nákana jaa-yó-yá. Te ná tá'ú-yá tiñu nuu-yo ní kani ní kuiá. Amén. ⁷Kuni so'o, chi kii-ya jín vikó nu'un. Te ndivii ñáyivi jín táka-i ja ní kakaan-i-ya, kuni-i nuu-yá. Te taká tata iní ñuyívi, nde'e kó'ó-i ja'a-yá. Súan ná kóo. Amén. ⁸Máa-rí kúu natu'un letra Alfa jín Omega, nuu kéjá'á jín núu nd'í, áchi máa Tatá Dios, I'a ío, I'a ni ío, I'a kii, I'a kúná'nu xaan. ⁹Máa-rí kúu ñani-ro Juan, te jito ta'an-ri tundó'o jín-ró. Te ká'jin ta'an-yo núu tá'ú-yá tiñu. Te ká'jin

ni'in-yó sá'a Jesucristo. Ni kanchaa-ri isla Patmos siki tú'un Dios jín siki ja kúu-ri testigo nuu tú'un ni ka'an ndaa Jesucristo. ¹⁰Te máa Espíritu, ni jaka-ya rúu iin kivi íi máa Jíto'o-yo. Te ni jini so'o-ri ichi yatá-rí iin tu'un jaa natu'un corneta. ¹¹Te ni ka'an: Máa-rí kúu natu'un letra Alfa jín Omega, ja xnáñúú jín ja sándi'í-na. Chaa nuu iin tutu taká ja kuni-ro núu, te táji-ró ná k'ín nuu nd'usiá tiku'ni kákandíja káxiukú iní ndáñúu Asia: nuu Éfeso, nuu Esmirna, nuu Pérgamo, nuu Tiatira, nuu Sardis, nuu Filadelfia, jín nuu Laodicea. Achí.

Ja ní jini Juan nuu-yá

¹²Te ni jó koto-ri ja kuni-ri ndéja ká'an jín-rí. Te nuu ní jó káva-ri, te ni jini-ri usiá candelero oro. ¹³Te sava ma'ñú táka candelero-ún kándeé iin I'a ja ná kuni koo máa Sé'e chaa. Te ñu'un ní-yá iin sa'ma ní jinu onde nuu já'a-yá. Te nú'ni jika-yá jín iin sánchi oro. ¹⁴Te xini-yá jín íxi-yá kándaq ku'jín natu'un ixi ku'jín ri, natu'un yu'a volcán, te nduchi-yá natu'un yáa ñu'un, ¹⁵te ja'a-yá natu'un latón fino, ja ní nandu'a iní jinu súan kuni koo. Te ní'n ká'an-ya natu'un nuu kuá'a ndúcha. ¹⁶Te iní ndavá'a-ya tñin-ya usiá tiñúú xini. Te iní yu'u-yá kenda iin machete xaan ja úu yu'u. Te nuu-yá kaa natu'un ndikandii hora nándii ndáxin xaan. ¹⁷Te nuu ní jini-ri nuu-yá, te ni ndua-ri nuu já'a-yá natu'un ni ji'i-ri. Te ni chaa-ya ndavá'a-ya siki-rí. Te ni ka'an-ya jín-rí: Ma yú'ú-ro. Máa-rí kúu ja xnáñúú jín ja sándi'í-na. ¹⁸Te I'a chakú kúu-ri. A ni ji'i-ri núu, ko vina chi kuchaku-ri ní kani ní kuiá. Amén. Te tñin-ri ndakaa nuu ká'jin ndiyi, jín kué'e já'ni yóo. ¹⁹Chaa nuu tutu taká ja ní jini-ro, jín taká ja ío, jín taká ja kóo nú ná já'a ya'á. ²⁰Ya'á kúu tu'un sa'í nd'usiá tiñúú xini ja ní jini-ro tñin ndavá'a-ri, jín nd'usiá candelero oro. Usiá tiñúú xini-ún kakuu ndajá'a núu

ndf'usía tik'u'ni. Te usiá candelero ja ndf'usía tik'u'ni.

Tu'un nuu tik'u'ni nuu Éfeso

2 Chaa-ró tutú nuu ndájá'a tik'u'ni nuu Éfeso: Súan ká'an máa I'a tñin usiá tiñúú xíní jín ndává'a-ya, te jka kuu-ya má'nú usiá candelero oro: ²A jiní-ri tiñu sá'a-ró, ja n'in sátiñu-ró jín ja n'in kándij-ro, jín ja tú kúsiñ iní-ro k'ivi nduu-ro jín cháa ñáá. Te ni jito nchaa-ro cháa káka'an ja apóstol kákuu-de. Te ni kajini-ro ja máni káxndá'ú ñá'an-de. ³Te suni jiní-ri ja kándij ni'in-ró vasa ni ndo'o-ró, te tú ní kuitá-ro ja ní sátiñu-ró ja'a-rí. ⁴Ko ná kíñi'in-ri ñin siki-ro, chi ni xnúu-ró kú'a ja maní-ro jín-rí xnáñúú núú. ⁵Núsáá te ná núku'un ini-ro ndé on-de ni jungava-ró. Ná nákaní ini-ro, te ná sá'a-ró ná ni sá'a-ró xnáñúú. Chi nú túu, te chaa yachi-ri nuu-ro, te kuanchaa-ri candelero máa-ró nuu kándij, te nú tú nakani ini-ro. ⁶Ko ío ñin ja ní kee va'a, chi kití ini-ro jito-ró tñin kásá'a chaa nicolaítas. Te suni máa-rí kití ini-ri jito-ri tiñu-ún. ⁷Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an Espíritu nuu tik'u'ni kákandíja. Chaa kundéé, kua'a-ri nde'e yúnu chakú kee-dé. Te yunu-ún kándij nuu jardín Dios.

Tu'un nuu tik'u'ni nuu Esmirna

⁸Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tik'u'ni nuu Esmirna: Súan ká'an máa I'a xnáñúú jín sándí'í-na, I'a ni j'i'í te ni nachaku-ya. ⁹A jiní-ri tiñu sá'a-ró jín túnd'o'ó tá'an-ro. Te ndá'ú tá'an-ro, ko kúká-ró. Te ío sava chaa káka'an-de ja judío kákuu-de. Ko nasuú kákuu-de. Chi onde ve'e sinagoga Satanás vai koyo-de. Te káka'an ndivá'a-de jín-ró. ¹⁰Ma yú'u-ro ja á yani ndo'o-ró, chi kui'na, taan yakú róo vekaa, nává'a koto nchaa róo. Te ta'an-ro túnd'o'ó uxí kivi. Ko ná skíkuu va'a-ró vasa ná kúu-ro. Nú súan te kua'a-ri premio chakú nuu-ro. ¹¹Chaa ío

so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an Espíritu jín tik'u'ni kákandíja. Chaa kundéé, ma tá'an-de túnd'o'ó ja kúu-de vuelta uu.

Tu'un nuu tik'u'ni nuu Pérgamo

¹²Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tik'u'ni nuu Pérgamo: Súan ká'an máa I'a tñin machete xa'an uu yu'u. ¹³A jiní-ri tiñu sá'a-ró, chi ncháa-ro núu kánchaa mesa Satanás. Te suni jiní-ri ja kándij ni'in-ró rúu, te tú ní ské'ichi-ro tú'un kándij-ro siki-rí vasa kivi-ún ni j'i'í testigo va'a-ri Antipas ma'nú-ró jiná'an-ró núu ncháa Satanás. ¹⁴Ná kíñi'in-ri yaku tu'un siki-ro. Chi jín-ró jián káxiukú sáva ñayivi káchiñú'ún sá'an Balaam. Chi chaa-ún, ni stá'an-de sa'an-ún nuu Balac. Te ni jungoyo se'e Israel kuachi, chi ni kayee-í ndeyu ní soko núu ndosó, te ni kasáténé-i, ni sá'a-de. ¹⁵Suni súan káxiukú sáva ñayivi káchiñú'ún sá'an chaa Nicolaítas jín-ró, te kití ini-ri jito-ri sa'an-ún. ¹⁶Nakani ini-núsáá, chi nú túu, te chaa yachi-ri nuu-ro, te kuatá'an-ri jín-i jín machete ja kenda yu'u-rí. ¹⁷Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an Espíritu jín tik'u'ni kákandíja. Chaa kundéé, nuu-dé kua'a-ri staa ándí'í ja yisa'í. Te suni kua'a-ri ñin yuu kujjín lúli núu-dé. Te nuu yúu-ún koso ñin s'í'í jáá ja tú ni ñin-i kuni, chi máa cháa ni'in-ún.

Tu'un nuu tik'u'ni nuu Tiatira

¹⁸Te suni chaa-ró tutú nuu ndájá'a tik'u'ni nuu Tiatira: Súan ká'an máa Sé'e Dios, I'a nává'a nduchi nátu'un yáá nú'un, jín já'a nátu'un latón fino. ¹⁹A jiní-ri tiñu sá'a-ró, ja kúndá'ú ini-ro tá'an-ró, jín ja kándij va'a-ró, jín ja játiñu-ró, jín ja kándij ni'in-ró. Te suni jiní-ri ja ví'í-gá sátiñu-ró vína vásá xnáñúú. ²⁰Ko ná kíñi'in-ri yaku tu'un siki-ro. Chi tú skúnu-ró ñá'an nání Jezabel. Te áchí-ña ja ñá'an jáni tu'un Dios kúu-ña. Te stá'an-ña tú'un, te xndá'ú-ña

ñayivi kájatíñu nuu-rí, ja ná kóo tñi iní-i jíin ja ná kée-í ndeyu sokó núu ndosó. ²¹ Te ni ja'a-ri tiempo nuu-ñá ja ná nákaní iní-ña ja jíka téné-ña. Ko tú kuní-ña nákaní iní-ña. ²² Vina te ndo'o-ña ñin kue'e sá'a-ri. Te taká ñayivi kásáténé jíin-ña, suni kuá'a-ri tundó'o xaan núu-í, te nú tú nakani iní-i tiñu kásá'a-i. ²³ Te ka'ni-rí se'e-ña ná kúu-i. Te kuní taká tiku'ni ja máá-rí kúu I'a nándúkú víi iní ja jiní tuní jíin iní añú. Te kuá'a-ri ya'u nuu ñin ñin-ró ndasa tiñu kásá'a-ró. ²⁴ Ko nuu sáva-ga-ro ja káxiukú-ró iní nuu Tiatira, ja tú kákandíja-ró sá'an jian, jíin ja tú ní kájiní-ro tú'un yí Satanás, chí súan káskúnání sáva-i sa'an-ún, nuu máá-ró ká'an-ri ja má cháa-ri inga carga siki-ro. ²⁵ Ko ja á kátjin-ró, kutiin ni'in-ró ondé kivi cháa-ri. ²⁶ Te chaá kundéé chaá jandatu taká tiñu tá'u-rí ondé sandí'i-ña, kuá'a-ri fuerza nuu-dé ja tñin-de so'o taká nación. ²⁷ Te suni nátu'un ni ni'in máá-rí fuerza nuu Táa-ri, súan tá'u cháa-ún tiñu nuu-í jíin bastón kaa, te ka'nu-de-i ná-tu'un nuu tá'u kisi. ²⁸ Te kuá'a-ri tiñuú xini jáná'an nuu-dé. ²⁹ Chaá ío so'o; ná kúni so'o-de tu'un ká'an máá Espiritu nuu tiku'ni kákandíja.

Tu'un nuu tiku'ni nuu Sardis

3 Te suni chaá-ró tutú nuu ndájá'a tiku'ni iní nuu Sardis: Súan ká'an máá I'a ja ñáva'a usiá Espiritu Dios, jíin usiá tiñuú xini: Máá-rí jini-ri tiñu sá'a-ró, ja káka'an-i ja chakú-ro, ko a ni ji'i-ro. ² Ná náta'u núu-ro. Te nakani ni'in-ró yakú-ga ja ndúkú kúu. Chi ni jini-ri ja tiñu sá'a-ró tú ío va'a va'a nuu Dios. ³ Núsáa te ná núku'un iní-ro naún ní ni'in-ro jíin ja ní jini so'o-ró. Kuandatu, te nakani iní-ro. Chí nú tú kundito-ró, te chaá-ri nátu'un ñaku'ná. Te ma kuní-ro na hora chaá-ri nuu-ro. ⁴ Ko ío yakú-ni ñayivi jíin-ró iní nuu Sardis, ja tú ní kásáchá'an-i sa'ma káñu'un-i.

Te máa-i, ku'un-i sa'ma ku'jín te kaka-i jíin-rí. Chí ñayivi vá'a kákuu-i. ⁵ Chaá kundéé, súan-ni ku'un-de sa'ma ku'jín chú'un-ri-de. Te ma ndá'va-ri sí'ví-de nuu libro chakú. Te kani ndaa-ri tu'un-de nuu Táa-ri, jíin núu taká ndájá'a-yá. ⁶ Chaá ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an máá Espiritu nuu tiku'ni kákandíja.

Tu'un nuu tiku'ni nuu Filadelfia

⁷ Te suni chaá-ró tutú nuu ndájá'a tiku'ni iní nuu Filadelfia: Máá I'a ndoo, I'a ndaa, I'a tñin ndakáa David, I'a júña te tú ni ñin kúu nakasu, I'a jasú te tú ni ñin kúu nakuña, súan ká'an máa-yá: ⁸ Jini-ri tiñu sá'a-ró. Vina te nuu-ro ní juña-ri ñin yuxéé, te ma kúu kasu ni ñin ñayivi, chí vasa ñin t'li-ni fuerza ñáva'a-ró, ko ni jandatu-ro tú'un-ri, te tú ní ské'ichi-ro rúu. ⁹ Te ñayivi káxiukú iní ve'e sinagoga Satanás, ja káka'an-i ja ñayivi judío kákuu-i, ko káxndá'u-i chí nasuú kákuu-i, vina te chakoyo-i te jukuiñi jítí-i nuu já'a-ro sá'a-ri. Yúan-na te kuní-i ndasa kúndá'u iní-ri róo. ¹⁰ A ni jandatu-ro tú'un ni ka'an-ri ja ná kundii ni'in-ró. Ja yúan náma-ri róo nuu túndó'o kii ní ñuyívi, ja kóto nchaá-ri ñayivi káxiukú iní ñuyívi. ¹¹ A yani chaá-ri. Núsáa te kutiin ja á tñin-ró, náva'a tú ni ñin ñayivi kuánchaá premio-ro núu-ro. ¹² Chaá kundéé, ná sá'a-ri-de nátu'un ñin pilar iní ve'e i Dios máá-rí. Te ma kenda kuti-dé yata vé'e. Te chísó-rí sí'ví Dios máá-rí nuu-dé, jíin sí'ví jáá máá-rí, jíin sí'ví núu Dios máá-rí ja kúu nuu Jerusalén jáá ja kúun kii ichi ándívi ondé nuu Dios máá-rí. ¹³ Chaá ío so'o ná kúni so'o-de tu'un ká'an máá Espiritu jíin tiku'ni kákandíja.

Tu'un nuu tiku'ni nuu Laodicea

¹⁴ Te suni chaá-ró tutú nuu ndájá'a tiku'ni iní nuu Laodicea: Súan ká'an máá I'a kúu Amén, I'a kúu testigo skíkuu ndaa, I'a xnáñuú-gá vásá taká ndatíñu

ja ní sá'a Dios. ¹⁵A jiní-ri tiñu sá'a-ró, ja ná tú vijin-ró ni tú ní-ní-ró. Va'a-ga ní ío vijin-ró xí ní ío ní-ní-ró núú. ¹⁶Ko vixin-ni-ró, tú vijin-ró ni tú ní-ní-ró. Ja yúán nátava-rí róó iní yu'u-rí. ¹⁷Chí áchí-ro: Chaa kúká kúu-ri, te ja bueno ni ndukúká-rí, tú naún nándi'i-ri, áchí-ro. Te tú jiní-ro já cháa kákini, chaa ñáá, chaa ndá'ú, chaa kuáá, chaa víchí líi kúu-ró. ¹⁸Núsáá te ká'an ni'in-ri jíin-ró: Nu-u-rí ná kuáan-ró oro ni nandu'a ni sá'a ñu'un, náva'a ndukúká ndíja-ró. Te ku'un-ró sá'ma kuíjin, náva'a tuká kuka nu-u-ro já víchí líi-ro. Te chu'un-ró taná nduchi-ro náva'a kuu nde'é-ró. ¹⁹Máa-rí ká'an xaan-rí te xndó'o-ri taká ñayivi já kúndá'ú iní-ri. Núsáá te kuítú iní-ro te nakani iní-ro. ²⁰Kuni so'o-ró, chí kándij-ri yux'éé te ká'an-ri. Te nú ndé ñayivi kúni so'o tu'un ká'an-ri, te kuña-i yux'éé, yúan-na te kivi-ri ve'e-i, te kuxíni-ri jíin-i, te máa-i jíin-rí. ²¹Chaa kundéé, ku'a-ri tu'un ja kúnchaa-de jíin-rí mesa nuu tá'ú-rí tiñu, nátu'un ni kundéé máa-rí, te ni nungoo-ri jíin Táa-ri mesa nuu tá'ú-yá tiñu. ²²Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de tu'un ká'an máa Espiritu jíin tiku'ni kákandíja. Achí-ya.

Ja kánakuatá'ú-i nuu I'a kánchaa mesa

4 Yuán-na, te ni nde'é-rí, te ichi ándívi ní jiní-ri núña ñin yux'éé. Te tu'un ni ka'an núú jíin-rí, nátu'un ñin corneta, ni ka'an tuku: Ichi yá'a kaa-ró, te stá'an-ri nu-u-ro taká tiñu koo kúkuéé-ga, áchí. ²Te máa Espiritu, ni jaka-ya ríu. Yúan te ni jiní-ri ñin mesa, kándij andívi, te nuu mesa-ún kánchaa ñin I'a. ³Te I'a kánchaa-ún, káa-ya nátu'un kuni koo ñin yuu kuí ndí'í jíin yúu kuá'a. Te ñin tikoye'ndé jíkó ndúu xiin mesa-ún, kuni koo ná luu káa yuu kuí kuáan. ⁴Te xiin mesa-ún ío oko kuun mesa. Te ni jiní-ri nuu oko kuun cháa ñá'nu káxiukú núu mesa-ún, káñu'un-de sa'ma

kuíjin. Te xini-dé suni káñu'un corona oro. ⁵Te onde nuu mesa-ún ndeyú. Te ká'an taja. Te ní'in. Te nuu mesa-ún kayú usia linterna ñu'un, ja kákuu ndí'usíá Espiritu Dios. ⁶Te nuu mesa-ún ío ñin nátu'un mar nátu'un vidrio ja ndíi ní'ni. Te ma'ñú mesa jíin xiin mesa ío kuun kíti. Te ío kua'a ndúchi-tí ichi núu-tí jíin íchi yatá-tí. ⁷Te kiti ñin jíto-tí nátu'un ñin ndíka'a, te kiti úu, nátu'un ñin chelu. Te kiti uní, ñáa-tí núu cháa, te kiti kúun, nátu'un ñin yachóko ndéché. ⁸Te ndikúun kíti-ún, ío ñin ndijin-tí, ná ñin ná ñin-tí. Te ichi iní-tí jíin níi xiin-tí ío kua'a ndúchi-tí. Te ndúú núú tú kájukuiñi-tí jíta-tí yáa yá'a: I'a ii, I'a ii, I'a ii, kúu máa Tatá Dios, I'a kúñá'nu xaan, I'a ni io, I'a ío, I'a kii, áchí-tí. ⁹Te hora ja kánakana jaa kiti-ún, káka'an-tí tu'un jíñú'ún, kánakuatá'ú-tí nuu I'a kánchaa mesa, I'a chakú níi káni níi kuiá, ¹⁰te máa hora yúan kájukuiñi jíti oko kuun cháa ñá'nu-ún nuu I'a kánchaa mesa. Te káchiñú'ún-de-ya já chakú-ya níi káni níi kuiá. Te káchukú-de corona-de nuu mesa te káka'an-de: ¹¹Táta Dios máa-ná. Xáan va'a I'a kúu-ní ja nákana jaa-i níi, ja ká'an-i tu'un jíñú'ún jíin-ní, jíin já ndíso-ní taká fuerza. Chí máa-ní, ni sá'a-ní taká ndatíñu. Ja kúu iní máa-ní ni sá'a-ní, te ni kuva'a, áchí-de.

Tu'un tutu tñin Lélú Dios

5 Te ni jiní-ri ja I'a kánchaa mesa-ún, tñin-ya ñin tutu iní ndavá'a-ya. Te tutu-ún, yóso tú'un ichi núu jíin íchi yatá. Te ndasú jíin usia sello. ²Te ni jiní-ri ñin ndajá'a ní'in ja ká'an jaa-ya ñin tu'un: Ndéja vá'a kuu kuña tutu yá'a, te xndóna sello, áchí-ya. ³Te ni ñin ja ío andívi, ni iní ñuyivi, ni ichi chíi ñu'un, tú ní kúu kuña tutu-ún, ni tú kúu nde'é núu. ⁴Te xaan ní nde'e-ri, chí tú ní kenda ni ñin ja vá'a ja kuña tutu-ún, ni ja ká'u, ni ja nde'é núu. ⁵Te ñin chaa ñá'nu-ún, ni ka'an-de jíin-rí: Ma nde'e-ro.

Yá'a nde'é-ró, máa ndíka'a tata Judá, tata David, a ni kundéé-yá, te ja yúan kúu kuña-ya tutú-ún, te xndón-da-ya usiá sello-ún. ⁶Te sava ma'nú mesa jíin ndíkúun kíti-ún ni jini-ri ja kándii iin lélú má'nú cháa nán'u. Te jito-ti nátu'un ja á ni kaja'ni-í-ti. Te ío usiá ndiki-tí jíin usiá nduchi-tí. Ya'á kákuu nd'usiá Espiritu Dios ja ní táji-yá kája'an ní nuyívi. ⁷Te ni jaa-ya. Te ni ki'in-ya tutú-ún iní ndavá'a I'a kánchaa mesa. ⁸Te ja ní ki'in-ya tutú-ún, te ndíkúun kíti jíin ndí'okó kuun cháa nán'u, ni kajukuiñi jíti-de nuu máa Lélú. Te taká-de tiiin-de iin yaa nání arpa, jíin iin ko'o kúu ja n'u'un susia kutú, yúan kákuu tu'un kájikan ta'u náyivi ndóo. ⁹Te ni kajita-de iin yaa jáá: Xáan va'a I'a kúu-ní. Te kuu ki'in-ní tutú-ún te xndón-da-ní sello, chi ni kaja'ni-í ní, te jíin niñí-ní ni nakuaan-ní náyivi taká tata, taká yu'u, taká nuu, taká nación, ja ná nó'on-i nuu Dios. ¹⁰Te ni nduu-i rey jíin sutú nuu Dios, ni sá'a-ní, te tá'u-i tiñu iní nuyívi, áchi-de kajita-de. ¹¹Te máa-rí Juan, ni nde'é-rí, te ni jini so'o-ri káka'an kua'a ndajá'a-yá, ká'jin xiin mesa jíin kíti-ún, jíin cháa nán'u. Te ni ka'io kua'a xaán-yá, nátu'un millón ja millón. ¹²Te ni kaka'an jaa-ya: Xáan va'a I'a kúu Lélú ja ní kaja'ni-í. Ja yúan ná kúndiso tiñu-ya, jíin tú'un kúká, jíin tú'un ndíchi, jíin tú'un ndíso fuerza, te taká náyivi, ka'an jíin'ún-i jíin-yá, te nakana jaa-i-ya, ná-va'a súan nduñá'nu-ya, áchi ndajá'a-yá. ¹³Te ni jini so'o-ri ja ndívii ja ío iní andívi, jíin iní nuyívi, jíin chí nuyívi, jíin iní mar, taká yúan ni kaka'an: Tu'un nduñá'nu jíin tú'un ndíso fuerza ná kóo nuu I'a kánchaa mesa, te ná nákana jaa-yó-yá te ka'an jíin'ún-yó jíin-yá ní káni ní kuiá, áchi. ¹⁴Te ni kaka'an ndíkúun kíti-ún: Súan ná kóo, áchi-ti. Te ndí'okó kuun cháa nán'u-ún, ni kajukuiñi jíti-de nuu I'a chakú ní káni ní kuiá, te ni kachiñú-ún-de-ya.

Ndi'usiá sello

6 Te ni jini-ri Lélú ja ní xndón-da-ya iin tá'an usiá sello-ún. Yúan-na te ni jini so'o-ri ká'an iin ja kúun kíti chakú-ún, nátu'un iin taja: Na'an te kuni-ro, áchi-ti. ²Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri iin caballo kuñin. Te chaa yóso-tí-ún, ni tiin-de iin ndua. Te ni ni'in-dé iin corona xini-dé. Te ja á ni kundéé-de sava te ni kenda-de náva'a kundéé-ga-de. ³Te ni xndón-da-ya sello uu-ún. Yúan-na te ni jini so'o-ri ká'an kiti úu: Na'an te kuni-ro, áchi-ti. ⁴Te ni kenda tuku iin caballo kuá'a. Te chaa yóso-tí-ún, ndíso tiñu-de ja kuánchaa-de paz nuu nuyívi, náva'a ka'ni tá'an náyivi jíná'an-i. Te suni ni ni'in-dé iin machete káni. ⁵Te nuu ní xndón-da-ya sello uni, te ni jini so'o-ri ká'an kiti uní: Na'an te kuni-ro, áchi-ti. Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri iin caballo túun. Te chaa yóso-tí-ún, tiin-de iin balanza. ⁶Te ni jini so'o-ri iin tu'un ma'nú ndíkúun kíti-ún, ká'an: iin kilo trigo ja iin peso, te uni kilo cebada ja iin peso, ko ma stíví-ró aceite jíin vino, áchi. ⁷Te ni xndón-da-ya sello kuun. Te ni jini so'o-ri ká'an kiti kúun: Na'an, te kuni-ro, áchi-ti. ⁸Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri iin caballo kuáan. Te ja yóso-tí-ún, nání Muerte, te infierno ndikín yata-ún, te ndíso tiñu ja ndón-da siki iin cuarta parte nuyívi, te ku-i sá'a jíin machete, jíin tamá, jíin ku'é, jíin kíti xaán ja ío iní nuyívi. ⁹Te ni xndón-da-ya sello u'un. Te chi altar ni jini-ri taká añu ni kaji'i siki tú'un Dios jíin siki tú'un ni kajani ndaa-i. ¹⁰Te ni kakana jaa-i: Táta, I'a nán'u, I'a ndaa, I'a ndoo kúu-ní. Nasa-ga kivi te sánda-ní tiñu náyivi káxiukú iní nuyívi, te nani'in tá'an-ní jíin-i siki niñí-ná ja ní kaja'ni-í náá, áchi-i. ¹¹Yúan-na te ni ja'a-ya sá'ma kuñin núu-í ná kú'un-i. Te ni ka'an-ya jíin-i ja ná ndetátú núu-ga-i onde ná jinu taká tá'an-i jíin nani-i, chi suni kuu yúan nátu'un ni kaji'i máa-i. ¹²Te ni

xndón-da-ya sello inu. Te ni jini-ri in nütáan xaan. Te ndikandii ní kutúun ná-tu'un sa'ma túun, te yoo ni nduu ná-tu'un niñi. ¹³Te tiñúú xini ándívi, ni jungoyo-ti núu ñú'un, nátu'un júngoyo nde'e yúnu mékexé sá'a tachi xaan. ¹⁴Te andívi ni kuxio kua'an, nátu'un nátuu-yó tutú. Te ndivii yúku jín isla ni kuxio nuu ká'in. ¹⁵Te taká rey ñuyívi, jín cháa kákuñá'nu, jín cháa kúká, jín cháa capitán, jín cháa ñ'in, jín ndivii mozo, jín ndivii ñayivi kájika kuu ndicha-na, ni kachisa'i-i máa-i ini yau kava jín má'nú káva já ío yuku. ¹⁶Te ni kaka'an-i jín yúku jín káva-ún: Jungava siki-ri jíná'an-ri, te ná jákusa'i-ri nuu I'a kanchaa mesa, chi máa Lélú kití ini-ya núu-ri. ¹⁷Chi a ni jaá kivi já kití ini-ya núu-yo. Te ndé chaá kanda-ga kundii. Achí-i.

7 Yuán-na te máa-ri, Juan, ni jini-ri kuun ndajá'a-yá ká'in ndíkuun lado ñuyívi, te kajasu-ya núu kée ndíkuun tachi nuu ñú'un, náva'a tuká kee tachi núu ñú'un, ni nuu mar, ni nuu ñin yunu. ²Te ni jini-ri inga ndajá'a-yá ni kaa-ya vái-ya íchi núu kána ndikandii. Te tñin-ya sello Dios, I'a chakú. Te ni kana jaa-ya xini ndíkuun ndajá'a já kándiso tñin ja stívi-yá ñuyívi jín mar. ³Te ni ka'an-ga-ya: Ma stívi-ró ñuyívi, ni mar, ni taká yunu, onde ná cháa-yó tuní chaan taká mozo Dios máa-yó, áchí-ya. ⁴Te ni jini tu'un-ri ja ío ciento uu xiko kuun mil ñayivi kanchaa tuni. Te ja ká'io tuni-ún kákuu tata taká se'e Israel. ⁵Te uxí uu mil tata Judá, jín uxí uu mil tata Rubén, jín uxí uu mil tata Gad kanchaa tuni. ⁶Te uxí uu mil tata Aser, jín uxí uu mil tata Neftalí, jín uxí uu mil tata Manasés kanchaa tuni. ⁷Te uxí uu mil tata Simeón, jín uxí uu mil tata Leví, jín uxí uu mil tata Isacar kanchaa tuni. ⁸Te uxí uu mil tata Zabulón, jín uxí uu mil tata José, jín uxí uu mil tata Benjamín kanchaa tuni. ⁹Yuán-na te ni nde'é-ri.

Te ni jini-ri kua'a xaan ñayivi, ja ní in chaa, ma kúu ka'u-de. Taká nación, jín taká tata, jín taká nuu, jín taká yu'u, ká'in-i nuu mesa jín núu máa Lélú. Te káñu'un-i sa'ma kuñin, te káñin-i yuku nuu. ¹⁰Te ni kakana jaa-i: Dios máa-yó, ja kanchaa-ya mesa máa-yá, jín máa Lélú, kúu I'a náma yóo. ¹¹Te taká ndajá'a ká'in xiin mesa jín xín cháa ñá'nu-ún, jín xín ndíkuun kítí, ni kajukuiñi jítí-yá nuu mesa, te ni kachiñú'ún-yá Dios. ¹²Te ni kaka'an: Amén. Ná nákana jaa-yó Dios máa-yó. Ná kúta'u-yo núu-yá. Ná ká'an jínú'ún-yó jín-yá. Xaan ndíchí-yá. Te ndíso-ya taká tñin jín taká fuerza. Súan ná ndúñá'nu-ya ní káni ní kuiá. Amén. Achí. ¹³Te in chaa ñá'nu-ún ni ka'an-de jín-ri: Ndé ñayivi kákuu ja káñu'un sa'ma kuñin yá'a, te ndéchi vái koyo-i, áchí-de. ¹⁴Te ni ka'an-ri jín-de: Máa-ni jini, tata, áchí-ri. Te ni ka'an-de jín-ri: Yá'a kákuu ñayivi ní kenda koyo nuu túndó'o xaan. Te ni kanakacha-i sa'ma-í, te ni kanasákiyi-i jín niñi Lélú. ¹⁵Ja yuán ká'in-i nuu mesa nuu tá'ú Dios tñin. Te kájatñin-i nuu-yá ndúú ñúú-ni ini ve'e i-yá. Te I'a kanchaa mesa, koto va'a-ya-í, chi tu'ma-i-ya. ¹⁶Te tuká kuu-i soko, ni tuká kuchi-i nducha, te tuká ndo'o-i ja ní ní sá'a ndikandii, ¹⁷chi Lélú já kanchaa ma'ñú mesa, kundito-ya-í. Te kuxnúú-yá nuu-í ki'in-ya jín-i nuu kána nducha chakú. Te Dios nakua'a-ya ndúcha núu-í jíná'an-i. Achí-de.

Ndi'usiá corneta

8 Te Lélú, ni xndón-da-ya sello usiá. Yuán-na te ni kuná'in-ni ini andívi nátu'un sava hora. ²Te ni jini-ri ndí'usiá ndajá'a já ká'in-ya núu Dios. Te ni kani'in-yá usiá corneta. ³Te ni chaá inga ndajá'a kándá'a-yá in ko'o kúu oro. Te ni jukuiñi-ya núu altar. Te ni ni'in-yá kua'a súsia kutú náva'a sáká núu-ya jín tú'un kájikan ta'u ñayivi ndoo nuu altar oro ja kándii nuu mesa-ya. ⁴Te

ñu'ma susia kutú-ún jín tú'un kájikan ta'u ñáyivi ndóo, ni kenda ini nda'a ndajá'a-yá-ún, te ni kaa kua'an onde nuu Dios. ⁵ Yúan-na te ni ki'in ndajá'a-yá-ún ko'ò kúu. Te ni skútú-yá ñu'un altar. Te ni jacha-ya sikí ñuyívi. Te ni ka'an taja. Te ni ñi'in. Te ni ndeyu. Te ni taan. ⁶ Te ndí'usiá ndajá'a já ní kani'in-yá usia corneta, ni kasátu'a-ya máa-yá ja xndé'e-ya. ⁷ Te ndajá'a ñin, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ñíni jín nú'un ja ní saka nuu jín ñíni, ni kuun sikí ñuyívi. Te ni kayu ñin tercera parte ñuyívi jín yúnu, te ndivii ichá kuí ní kayu. ⁸ Te ndajá'a úu, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ñin nátu'un yuku ká'nu ja kayú ni jungava kua'an nuu mar. Te ñin tercera parte mar ni nduu ñíni. ⁹ Te ni kaji'i sava kití ká'jin chijí nducha-ún ja káichaku-ti núú, te suni ñin tercera parte barco ni naa. ¹⁰ Te ndajá'a uní, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ichi ándívi ní jungava ñin tiñúú xíní ká'nu. Te kayú nátu'un ñin ñu'un yiti. Te ni jungava sikí ñin tercera parte yucha, jín sikí sókó ndúcha. ¹¹ Te tiñúú xíní-ún, nání-tí ja uá. Te ñin tercera parte nducha ní nduu uá. Te ni kaji'i kua'a ñáyivi já sikí ndúcha-ún, chi ni nduu uá-cha. ¹² Te ndajá'a kúun, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ñin tercera parte ndikandii jín yóo, jín tiñúú xíní, ni nda'va. Te ni kutúún sava-ún jíná'an. Te tuká ní túun sava ndúú jín sáva ñúú.

Sikí uní tundó'o

¹³ Te ni ndé'é-rí. Te ni jini so'o-ri ká'an jaa ñin ndajá'a ndéché-yá ini sava andívi: Naka ndá'ú kuu ñáyivi káxiukú ini ñuyívi, chi a yani koo yaku-ga corneta ja xndé'e uní-ga ndajá'a-yá, áchí-ya. **9** Te ndajá'a ú'un, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ni jini-ri ñin tiñúú xíní já ní jungava ichi ándívi ondé sikí ñuyívi. Te ni ni'in-yá ndakaa tunchi kúnú xáan. ² Te ni juña-ya tunchi. Te ni kaa ñu'ma tunchi-ún nátu'un ñu'ma ñin

jinu ká'nu. Te ni kuñaa núu ndí'kandii ní sá'a ñu'ma tunchi-ún. ³ Te chijí ñu'ma-ún ni kenda koyo ndíkuáyú ní jicha-ti ini ñuyívi. Te ni kani'in-tí fuerza, nátu'un kúrsiuku ñuyívi. ⁴ Te ni ta'u tínu nuu-tí ja má stávi-tí icha nuu ñu'un, ni yuku kuí, ni ñin yunu, chi máni ñáyivi já tú ncháá tuni Dios chaan-í. ⁵ Te ni ni'in-tí tu'un ja má ká'ni-tí, chi ná xndó'o-tí-tí u'un yoo. Te ni kando'o-i nátu'un sá'a ñin kúrsiuku nú ni stují-tí yóo. ⁶ Te kivi-ún, ndíku táká ñáyivi modo kuu-i, ko ma ní'in-í. Te vasa kákuñi-i kuu-i, ko ma kúu kuu-i. ⁷ Te ndíkuáyú-ún kuní koo-ti nátu'un caballo ja ká'io tu'a kuatá'an. Te xini-tí ñu'un nátu'un corona oro, te ñaa-ti núu cháa. ⁸ Te ío ixi-tí nátu'un ixi xini ñás'í. Te ío nu'un-ti nátu'un nu'un ndíka'a. ⁹ Te kaa kúu soo-tí nátu'un ñu'un cháa kájatá'an. Te ní'in ndijin-tí, nátu'un káni'in carreta jín caballo nuu kájinu kua'a-tí ja kíkuatá'an-ti. ¹⁰ Te ío su'ma-tí ja ná kuní koo su'ma kúrsiuku. Te nuu sú'ma-tí ío ñin iñu kuáñú. Te kándiso tínu-ti já ú'un yoo xndó'o-ti táká ñáyivi. ¹¹ Te ini tunchi-ún ío ñin ndajá'a kúu rey ja tá'ú tínu nuu-tí. Te ndajá'a-ún nuu yú'u hebreo nání Abadón, te nuu griego nání Apolión. ¹² Te tundó'o ñin-ún, ni ja'a kua'an. Ko chaá ná'ín úu-ga tundó'o. ¹³ Te ndajá'a iñú, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ni jini so'o-ri ñin tu'un ni kenda onde ndíkuún punta altar oro ja kándii nuu Dios. ¹⁴ Te ni ka'an jín ndajá'a tíin corneta iñu: Ndají ndíkuún ndajá'a káinu'ni ini yucha ká'nu Eufrates, áchí. ¹⁵ Te ni kandaji ndíkuún ndajá'a. Te ká'io tu'a-ya, chi a ni jaá máa hora jín kivi jín yóo jín kuiá, náva'a ka'ni-yá sava ñáyivi. ¹⁶ Te ni jini so'o-ri ja ío uu ciento millón soldado káyoso caballo. ¹⁷ Te súan ni jini-ri caballo nátu'un jín jáni. Te chaá káyoso-tí-ún, káñu-un-de su'nu nátu'un jito ñu'un, jín yúu kuáan, jín azufre. Te xini caballo-ún kándaa

nátu'un xini ndíka'a, te yu'u-tí ni kenda koyo ñu'un, jíin ñú'ma, jíin azufre. ¹⁸Te jíin uní kue'e yá'a ni kají'i ñin tercera parte ñayivi. Súan ni sá'a ñu'un, jíin ñú'ma, jíin azufre, ja ní kenda yu'u-tí. ¹⁹Te fuerza caballo-ún kándeé ini yu'u-tí, jíin núu sú'ma-tí. Te su'ma-tí-ún kándaá nátu'un koo, te ká'io xini, te jíin yúán stují-tí-i. ²⁰Ko sava-ga ñayivi já tú ní kají'i jíin kue'e yá'a, tú ní kánakani ini-i tiñu kásá'a-i, ni tú ní kásí'a-i ja káchiñú'ún-i tachí kíni jíin ndosó oro, plata, kaa, yuu, yunu, vasa tú ndé'é, ni tú jini so'o, ni tú jka. ²¹Ni tú ní kánakani ini-i ja kája'ni-í ndíyi, ni ja kásá'a-i tiñu ñavá'a, ni ja tiní ini-i, ni ja kásáku'ná-i.

Tutu lúli

10 Te ni jini-ri inga ndajá'a ní'in, ni kuun-ya íchi ándívi, yisúkun-yá viko nu'ún. Te ñin tikoye'ndé káxndéé xini-yá. Te nuu-yá káa nátu'un ndikandii, te si'in-ya nátu'un pilar ñu'un. ²Te núña ñin tutu tñin-ya ini nda'a-yá. Te ni jani-ya já'a vá'a-ya núu mar. Te ja'a vésé-yá nuu ñú'un. ³Te ni kana jaa-ya nátu'un nuu ndé'e ñin ndíka'a. Te nuu ní kana jaa-ya, te ni kaka'an ndíusiá taja. ⁴Te nuu ní kaka'an ndíusiá taja, te chaa-ri tutu núu, ko ichi ándívi ní jini so'o-ri ñin tu'un ni ka'an jíin-ri: Kasu va'a taká tu'un ni kaka'an ndíusiá taja-ún, te ma cháa-ró, áchí. ⁵Te ndajá'a já ní jini-ri kándii nuu mar jíin núu ñú'un, ni ndukani-ya ndává'a-ya íchi ándívi. ⁶Te jíin sí'vi I'a chakú ní káni ní kúii, I'a ni sá'a ándívi jíin taká ja ío ini, jíin ñúyívi jíin taká ja ío ini, jíin mar jíin taká ja ío chíi, jíin sí'vi máa-yá, ni ka'an téyí-yá ja má kúkuéé-ga kivi. ⁷Ko kivi já ká'an ndajá'a usiá, nú ná xndé'e-ya corneta, yúan-na te skíkuu tu'un sa'í Dios nátu'un ni kastu'ún-yá nuu mozo-ya, chaa ni kajani tu'un-ya. ⁸Te tu'un ni jini so'o-ri

ichi ándívi, ni ka'an tuku jíin-ri: Kuá'an, te ki'in-ró tutu núña ini nda'a ndajá'a-yá ja kándii nuu mar jíin núu ñú'un, áchí. ⁹Te ni ja'an-ri nuu ndajá'a-yá-ún, te ni ka'an-ri jíin-yá ja ná kuá'a-ya tutu-ún nuu-ri. Te ni ka'an-ya jíin-ri: Ki'in te kee-ro, te ku'ua chíi-ró sá'a, ko yu'u-ro, chí kuvixi nátu'un sá'a nduxi, áchí-ya. ¹⁰Te ni ki'in-ri tutu ini nda'a ndajá'a-yá. Te ni yee-ri. Te ni kuvixi ini yu'u-ri nátu'un sá'a nduxi, ko nuu ní kókó-ri, te ni ku'ua chíi-ri ni sá'a. ¹¹Te ni ka'an-ya jíin-ri: Jínu ñú'ún já ingá jínu kani-ró tú'un nuu kuá'a núu, jíin núu kuá'a ñayivi, jíin núu kuá'a yú'u, jíin núu kuá'a rey, áchí-ya.

Ndi'uq testigo-ya

11 Te ni ni'in-ri ñin nuñíí nátu'un káa ñin vara. Te ni kachi jíin-ri: Ndukuiñi, te chikuá'a-ro vé'e ii Dios, jíin altar, jíin taká ja káchiñú'ún-i-ya yúan. ²Ko skéndo-ro ndú'a yata vé'e ii, ma chíkuá'a-ro. Chí a ni ja'a-ya núu ñayivi sñin nación, te uu xiko uu yoo kuañú-i sikí núu ii. ³Te kuá'a-ri tu'un nuu ndí'uq testigo-ri ja káni-de tu'un ja mil uu ciento uní xiko kivi, te ku'un-de sa'ma costal. ⁴Chaa yá'a kákuu uu yunu olivo jíin uu candelero ja ká'ii nuu Dios, I'a xíin ñúyívi. ⁵Te nú ndé ñin kuní sá'a ndiva'a jíin-de, te kenda ñu'un yu'u-dé, te naa ii já kájito u'u tá'an jíin-de. Te nú ndé ñin kuní sá'a ndiva'a jíin-de, te níni kúu súan. ⁶Chaa yá'a kuu kasu-de ándívi náva'a ma kúun-ga sa'u ní kivi káni-de tu'un. Te suni kándiso tñin-de ja taká nducha nduu niñi sá'a-de. Te kuu stívi-de ñuyívi jíin taká kue'e, nasaa jínu kákuu ini máa-de. ⁷Te onde nú ni jinu ni jani ndaa-de tu'un, yúan-na te nana kiti kándeé ini tunchi-ún. Te ndonda-ti sikí-dé. Te kuatá'an-ti jíin-de. Te kundéé-ti jíin-de te ka'ni-tí-de. ⁸Te ndíyi-ún kundaa-i ini nuyá'u ñuu ká'nu-ún, ja skúnání yátá-yó

ñúu Sodoma jíin ñúu Egipto, te ñuu-ún, ni jíi Jito'o-yo jiká cruz. ⁹Te ñayivi táká tata, taká ñuu, taká yu'u, taká nación, ndé'é ndí-í ja káva ndíyi-ún uní kivi yósáva. Te ma kuá'a-i tu'un yuji-de. ¹⁰Te ñayivi káxiukú iní ñuyívi, kusii iní-i kuni-i-de. Te sá'a-i iin viko. Te kuá'a-i regalo nuu tá'an-i. Chí uu chaá ni kajani tu'un Dios xaan ní xndó'o-de ñayivi káxiukú iní ñuyívi. ¹¹Te onde nuu ní jinu uní kivi yósáva, te Dios, ni nachu'un táchi-yá-de, te ni nachaku tuku-de. Te ni kandukoo-de. Te ni kayu'ú xaan ñayivi ní kajini nuu-dé. ¹²Yúan-na te ichi ándívi ní kajini so'o-de iin tu'un jaa ja ní ka'an jíin-de: Kaa kikoyo-ró íchi yá'a, áchi. Te ñayivi, ja kájito u'u-i-de, ni kajini-i ja ní kakoyo-de kája'an-de andívi jíin má'ñú vikó. ¹³Te máá hora-ún ni taan xaan. Te sava ñuu-ún ni jungoyo. Te jíin nítáan ni kajii usiá mil ñayivi. Te sava-ga-i ni kayu'ú-i. Te ni kanakana jaa-i Dios andívi. ¹⁴Te tundó'o uu, a ni ja'a kua'an. Te a yani kii tundó'o uní.

Corneta sandí'i-na

¹⁵Te ndajá'a usiá, ni xndé'e-ya corneta-ya. Te ni io tu'un jaa iní andívi ní kaka'an: Taká ñuu iní ñuyívi, a ni nduu ñuu máá Tatá-yo Dios jíin Cristo-ya, te tá'ú-yá tiñu ní káni ní kúia, áchi. ¹⁶Te ndí'okó kuun cháa ná'nu ja káxiukú mesa-de nuu Dios, ni kajukuiñi jíti-de. Te ni kachiñú-ún-de Dios: ¹⁷Táta Dios, I'a tiin taká poder. A ío-ní vina, te ni io-ní sáá, te koo-ní. Te ná kúta'u-ná nuu-ní ja ní kejá'a-ní tá'ú-ní tiñu nuu-í jíin fuerza ni'in máá-ní. ¹⁸Ni kandonda vaá taká ñayivi, kákiti iní-i. Ko ni kití iní máá-ní, te ni jaa kivi ja kúndaá tiñu taká ndíyi, jíin ja kuá'a-ní ja kúta'u mozo-ní, chaá ni kajani tu'un-ní, jíin núu ñayivi ndóo, jíin núu ñayivi kámandatu nuu-ní, kúu nuu ñayivi lúli te kúu nuu ñayivi ná'nu, te xnáa-ní ñayivi kástívi ñuyívi, áchi-de.

¹⁹Yúan-na te ni nuña ve'e ij Dios onde andívi. Te ni jini-ri janu já ñú'un tutu contrato ini, te ndeyú, te ká'an taja, te táan, te xaan kúun ñíñí.

Tu'un ña'an jíin kóo

12 Te ichi ándívi ní kenda iin tuni ná'nu. Iin ñasí'í ñú'un-ña ndíkandii nátu'un sa'ma, te yúxndíi ja'a-ñá sikí yóo, te xini-ñá ñú'un iin corona ja uxí uu tiñúu xíní. ²Te ñú'un se'e-ña. Te ni nde'e kó'o-ña ja já'ncha káku se'e-ña, jatú-ña ja skáku-ña-í. ³Te ni kenda inga tuni ichi ándívi. Te ni jini-ri iin koo kuá'a ká'nu. Te ío usiá xini-tí jíin uxí ndiki-tí. Te ndí'usiá xini-tí ñú'un corona. ⁴Te jíin sú'ma-tí ni stáa-ti iin tercera parte tiñúu xíní ní kajungoyo iní ñuyívi. Te koo ká'nu-ún, ni jukuiñi-ti núu ná'an skáku se'e-ún, náva'a kókó-tí se'e-ña nú ná káku-i. ⁵Te ni skáku-ña iin se'e yíi ja tá'ú-i tiñu nuu ndívii nación jíin bastón kaá. Te se'e yíi-ña-ún ni ndaa-i kua'an-i nuu kánchaá Dios mesa-ya ní sá'a-ya. ⁶Te ni jinu ñasí'í-ún kua'an-ña núu ñú'un té'é, nuu ío iin lugar ni sátu'a Dios. Yúan kunchaa-ña iin mil uu ciento uní xiko kivi, kundito-ya-ñá. ⁷Te ni io guerra iní andívi. Miguel jíin ndájá'a-yá, ni kajatá'an-i sikí kóo, te koo-ún jíin ndájá'a máá-tí ni kajatá'an-ti jíin-yá. ⁸Te tú ní káku-déé-tí, ni tuká ní ní'in-tí lugar kuxiukú-tí iní andívi. ⁹Te ni kiñi'in-ya kóo ká'nu-ún kua'an-ti. Koo onde aná'an kúu-ti, ja nání-tí kui'na jíin Satanás, ja xndá'ú-ti ndívii ñayivi. Ni sún-gava-ya-tí kua'an-ti sikí ñuyívi, te suni ni sún-goyo-ya taká ndajá'a-tí jíin-tí. ¹⁰Te ni jini so'o-ri iin tu'un jaa iní andívi ní ka'an: Vina te Dios, náma-ya yóo. Te jíin poder tá'ú-yá tiñu iní ñuu-ya. Te Cristo-ya, ndíso tiñu-ya. Chí a ni kini'in-ya máá ja sátu'ún sikí taká ñani-yo kuá'an, ja ndúu ñúu-ni jikán kuachi sikí-dé nuu Dios máá-yó. ¹¹Te jíin niñí Lélú-ún ni káku-déé-de

jíin-tí, jíin tú'un nî kajani ndaa-de, chí tú ní kúndá'ú iní-de máá-de vasa ná kúu-de. ¹²Ja yúan ná kóo sîi iní-ro, róo andívi jíin táká ja káxiukú jían. Ko naká ndá'ú kuu róo ja káxiukú iní ñuyívi jíin mar. Chi nî kuun kui'na kujaa nuu-ro, te kití xaan iní, chí jiní ja yakú-ní kiví kúkuu. ¹³Te nuu ní jiní koq-ún ja ní súngava-ya-tí sikí ñuyívi, te nî chindikín-tí ná'an ní skáku se'e yí-ún. ¹⁴Te nî ni'ín-ná uú ndijín ná'nu yachókó, náva'a ndéché-ña káku-ña núu kóo-ún, te ki'ín-ña ondé nuu nú'un té'é, nuu kúnchaa-ña ñin tiempo, jíin yakú-ga tiempo yósáva. ¹⁵Te iní yu'u kóo-ún nî jichá nducha nátu'un yucha, kua'an yata ná'an-ún, náva'a tene-ña sá'a-cha. ¹⁶Ko ñu'un, nî chindéé ní chituu ná'an-ún. Chí ñu'un-ún nî ndiká yu'u, te nî ji'i-ni yucha ja ní kana iní yu'u kóo-ún. ¹⁷Yúan-na te nî kití xaan iní koq-ún sikí ná'an-ún. Te nî kee-tí kuákuatá'an-tí jíin sáva-ga se'e-ña já káskíkuu-i tínu tá'ú Dios, jíin já kájani ndaa-i tu'un Jesucristo.

Uu kiti xaan

13 Te nî kandii-ri nuu ñítí yú'u mar. Te nî jini-ri ja chíi mar nî kenda ñin kiti já ío usiá xini-tí jíin uxí ndiki-tí. Te ndiki-tí ñu'un uxí corona. Te xini-tí yóso ñin s'ví tú'un náá. ²Te kiti ní jini-ri-ún káa-tí nátu'un ñin kuiñí, te ja'a-tí nátu'un ja'a yí'i, te yu'u-tí nátu'un yu'u ndíka'a. Te nuu-tí, nî ja'a koq ká'nu-ún poder máá, jíin mesa máá, jíin tínu ná'nu ndíso. ³Te nî jini-ri ja ní tuji ñin xini-tí nátu'un a yani kuu-tí jíin. Ko nuu ní tuji xaan-ún nî nduva'a. Te nî kánaa iní ndivii ñayivi ní kajini-i, te nî kaindikín-i yata kiti-ún. ⁴Te nî kachiñú'ún-i koq ká'nu-ún, chí nî ja'a-tí poder-tí núu kiti-ún. Te suni nî kachiñú'ún-i kiti-ún te nî kaka'an-i: Ndé-ja kétá'an jíin kiti yá'a, te ndéja kánda kuatá'an jíin-tí, áchí-i. ⁵Te nî ni'ín-tí tu'un ja ká'an-tí tú'un téyí jíin tú'un ndi-

va'a. Te nî ni'ín tínu-tí já tá'ú tínu-tí úu xiko uú yoo. ⁶Te nî ndiká-tí yú'u-tí. Te nî ka'an ndiva'a-tí sikí Dios. Te nî kaji-tí s'ví-yá, jíin vé'e-ya, jíin ja káxiukú iní andívi. ⁷Te suni nî ni'ín-tí tu'un ja kuatá'an-tí jíin ñayivi ndóo, te kundéé-tí. Te suni nî ni'ín tínu-tí já ndón-da-tí sikí táká tata, jíin táká ñuu, jíin táká yu'u, jíin táká nación. ⁸Te taká ñayivi káxiukú iní ñuyívi, chiñú'ún-i-tí, yúan kúu ñayivi já tú káyoso s'ví-i nuu tutú chakú máá Lélú, I'a ni ji'i. Te onde té jukuñi-ga ñuyívi káyoso-í. ⁹Chaa ío so'o, ná kúni so'o-de. ¹⁰Nú ndé chaa kasu-de tá'an-de, suni nandasu máá-de. Te nú ndé chaa ka'ni ndívi jíin yuchí, suni jíin yuchí kuu máá-de. Jíin tú'un yá'a níni ná kuñi ni'ín ñayivi ndóo, te ná kándíja va'a-i. ¹¹Yúan-na te nî jini-ri nuu ingá kiti já ní kana-tí chíi ñu'un. Te ío uú ndiki-tí nátu'un ndiki lélú, te ká'an-tí nátu'un ñin koq ká'nu. ¹²Te nuu kiti ñin, suni ñin núu-ni nî ndíso tínu-tí. Te sá'a-tí já táká ñayivi káxiukú iní ñuyívi, ná chíñú'ún-i kiti xnáñúú, kiti ní nduva'a nuu ní tuji xaan-tí-ún. ¹³Suni sá'a-tí tiní tuní ná'nu. Te nî kajini ñayivi já ní skúun-tí ñu'un ichi ándívi ní chaa nuu ñu'un. ¹⁴Te xndá'ú-tí táká ñayivi káxiukú iní ñuyívi, jíin tuní ja sá'a-tí núu ingá kiti-ún. Te tá'ú-tí tínu nuu táká ñayivi káxiukú iní ñuyívi, ja ná sá'a-i ndoso kiti ní tuji jíin yuchí te nî nachaku. ¹⁵Te suni nî ja'a-ya tú'un ja chú'un-tí tachí iní ndoso kiti, náva'a kuu ka'an ndoso-ún, te ka'ni-tí taká ñayivi já tú kákuñi-i chíñú'ún ndosó kiti. ¹⁶Te taká ñayivi, ja lúli jíin já ná'nu, ja kúká jíin já ndá'ú, mozo jíin já kájika ndicha-na, ná kóso ñin-ni tuní ndavá'a-i xí cháan-í, sá'a-tí. ¹⁷Te ni ñin ñayivi, ma kúu kuaan-i, ni ma kúu xikó-i nú tú ncháá tuní-ún-i, ja kúu s'ví kiti-ún xí número s'ví-tí. ¹⁸Yá'a ío tu'un ndíchí. Ja júku'un iní, ná ká'u-i número kiti-ún, chí número ñin chaa kúu. Te número kiti-ún kúu ñnu ciento uní xiko ñnu.

**Máá Lélú Dios jíin
ñáyivi ní nakuaan-ya**

14 Te ñi nde'é-rí, te ñi jini-rí kándii máá Lélú xiní yúku Sion. Te ío ciento uu xiko kuun mil ñáyivi ká'íin jíin-yá. Te chaan-í ncháá s'ví Táa-ya. ²Te ichi ándíví ní jini so'o-rí ñi ka'an iin tu'un nátu'un n'ín nducha kuá'a, xí nátu'un ka'an taja n'ín. Te ñi jini so'o-rí ndusu yaa nání arpa ja káchaa chaá. ³Te kájita-de iin yaa jáá núu mesa tá'ú-yá tínu, jíin núu ndíkúun kítí, jíin núu cháa ñá'nu. Te tú ni iin-i kuu kutu'a-i yaa-ún, chí máni máá ciento uu xiko kuun mil chaá ñi nakuaan-ya iní ñuyívi. ⁴Chaa yá'a kákuu ja tú ní kásáchá'an-de máá-de jíin ñás'í. Chi chaá jáá chaá kútu kákuu-de. Chaa yá'a káindikín-de yata máá Lélú, nú ndéni ñi kuu iní-ya kí'ín-ya. Te ma'ñú sáva-ga-i ñi nakuaan-ya cháa yá'a jíná'an-de, nátu'un se'e núu kákuu-de nuu Dios jíin núu máá Lélú. ⁵Te yu'u-dé tú ní kenda tu'un tú'ún, chí chaá tú káchá'an kákuu-de nuu Dios.

Tundó'o kivi kii juicio

⁶Te ñi jini-rí inga ndajá'a já ndéché-yá sava ma'ñú ándíví. Te ndíso-ya tú'un va'a ja má náa kúti. Te kani-ya tú'un-ún nuu táká ñáyivi káxiukú iní ñuyívi, nuu táká nación, jíin núu táká tata, jíin núu táká yu'u, jíin núu táká ñáyivi. ⁷Te ñi ka'an jaa-ya: Kuandatu nuu Dios, te nakana jaa-ró-yá. Chí hora ja sánda-ga-ya, a ñi kuyani chaá. Te ná chíñú'ún-ró I'a ñi sá'a ándíví, jíin ñuyívi, jíin mar, jíin táká sóko ndúcha. Achí-ya. ⁸Yuán-na te ñi chaá inga ndajá'a, te ñi ka'an-ya: Ñi naa ná'ín Babilonia, ñuy ká'nu, chí nátu'un ñi ja'a vino ja tñi xaán iní ñi kají'i taká nación. ⁹Te ndajá'a uní, ñi ndikín-ya úu-ga. Te ñi ka'an jaa-ya: Nú ndé ñáyivi chíñú'ún kítí-ún jíin ndosó-tí, xí kúnchaá tuni-tí cháan-í, xí iní nda'a-í, ¹⁰te jíin iin

tu'un yátá kúu ja ñáyivi-ún ko'o-i vino ja kití iní Dios, ja ní jati-ya iní ko'o kití iní-ya. Te kayu-i jíin nú'un, jíin azufre, kuni jíin núu táká ndajá'a ndóo, jíin máá Lélú. ¹¹Te ñu'ma ja kákyu-i-ún, kana ní káni ní kuiá. Te ñáyivi káchiñú'ún kítí-ún jíin ndosó-tí, jíin ñáyivi kí'ín tuni s'ví-tí-ún, ma ndétatú kuti-í ndúú núú. ¹²Jíin tú'un yá'a nání ná kuñi ñi ñáyivi ndóo, ja kájandatu-i tínu ñi tá'ú Dios, te kákandíja-i nuu Jesús. ¹³Te ñi jini so'o-rí iin tu'un ja ní ka'an jíin-rí ichi ándíví. Chaa tu'un yá'a: Xáán ndatu taká ndiyi ja kúu iní nda'a máá Tatá Dios onde vina te ní-gá kua'an-yo. Jandáa, chí ndetátú-i ja ní kasatínu-i. Te tínu-i-ún kí'ín-ni jíin-i, áchí Espíritu. ¹⁴Te ñi nde'é-rí. Te ñi jini-rí iin viko kuijín. Te nuu vikó-ún kánchaa iin I'a ja á kuni koo máá Sé'e chaá. Te nú'un iin corona oro xini-yá. Te tñin-ya iin jóso. ¹⁵Te ñi kenda inga ndajá'a-yá iní ve'e ii, te kána jaa-ya xiní I'a kánchaa nuu vikó: Kachi'i-ní jóso-ní, te ka'nu-ní. A ñi jaa hora ka'nu-ní, chí ja káa nuu nú'un, a ñi kuaan, áchí-ya. ¹⁶Te I'a kánchaa nuu vikó, ñi kachi'i-ni-ya jóso-ya iní ñuyívi. Te ñi ndí'i ja káa nuu nú'un ñi ta'nu. ¹⁷Te ñi kenda tuku inga ndajá'a-yá iní ve'e ii já kánchaa iní ándíví. Te suni kándá'a-yá iin jóso xaán. ¹⁸Te ñi kenda inga ndajá'a-yá nuu altar. Te ndíso tñin-ya sikí nú'un. Te ñi kana jaa-ya xiní ndajá'a tñin jóso xaán: Kachi'i jóso xaán-ro, te nastútú-ró tñikukú uva káa nuu nú'un, chí a ñi kajíchi, áchí-ya. ¹⁹Te ndajá'a-ún, ñi kachi'i-ya jóso xaán-ún iní ñuyívi. Te ñi nastútú-yá tñikukú káa nuu nú'un. Te ñi chúkú-yá tñikukú-ún nuu taxín uva. Yuán kúu iin tu'un yátá ndasa kití iní Dios. ²⁰Te ñi taxín-ún ñi jika iin yucha niñi ní jaa onde nuu nú'un freno yu'u caballo. Te ñi jika nátu'un uní ciento kilómetro.

Usia kue'e sandi'í-na

15 Yuan-na te ni naa iní-ri ni nde'é-ri inga tuni ñá'nu ichi ándívi, kúu usia ndajá'a-yá kándiso usia kue'e sandi'í-na. Chi nú ni jinu kue'e yá'a, te ma kití-ga ini Dios. ²Te suni ni jini-ri in nátu'un mar nátu'un vidrio ja ní saka nuu jín nún. Te ñayivi ní kákdéé jín kti-ún, jín ndosó-ti, jín tuní-ti, jín número s'ví-tí, ká'in-i yu'u mar vidrio-ún. Te kátiin-i yaa nání arpa Dios. ³Te kájita-i yaa Moisés mozo Dios, jín yaa máá Lélú. Tiñu ñá'nu jín tínu luu sá'a-ní, Táta Dios. Máá-ní tñn taká poder. Ichi ndaa ichi ndóo kákuu ichi-ní. Te máá-ní kúu rey taká ñayivi ndóo. ⁴Nde-ja tú yú'u ní te tú nákana jaa s'ví-ní núsáá Táta. Chi máá in ní kúu I'a ii. Taká nación, cha-i te chiñú'n-i ní, chi ni ndenda ndijin modo sándaq-ní. Achí-i. ⁵Yúan-na te ni nde'é-ri. Te ichi ándívi ní jini-ri ja núña cuarto ii xáan ichi iní ve'e ii, máá nú kenda tu'un ndaa. ⁶Te iní ve'e ii yúan, ni kenda usia ndajá'a kándiso-ya usiá kue'e xaán, te káñu'un-ya sá'ma ku'jín kiyí, jín sánchii oro káinu'ni jika-yá. ⁷Te in ja kúun kiti ni ja'a-ti usiá ko'oro nuu nd'usiá ndajá'a. Te ko'oro-ún nún chítu nátu'un jín tu'un kití ini Dios, I'a chakú nf káni nf kuiá. ⁸Te ni ndii ncháa Dios jín fuerza-ya. Te ñu'ma-ún, ni chítu ndí iní ve'e ii. Te tú ní kúu kivi ni in ñayivi iní ve'e ii-ún, chi onde ná ndí usia kue'e ja kándiso nd'usiá ndajá'a-yá.

Usia ko'oro nún tu'un kití ini Dios

16 Te iní ve'e ii-ún ni kenda in tu'un jaa, ni jini so'oro-ri ni ka'an jín nd'usiá ndajá'a-yá: Kuángoyo, te kacha nuu-ró nd'usiá ko'oro ja káñu'un tu'un kití ini Dios ná júngoyo siki ñuyívi, áchí. ²Te kua'an ndajá'a in, te ni koyo-ya ko'oro-yá siki ñuyívi. Te ñayivi ja ncháa tuni kiti xáan-ún nuu, jín ja káchiñú'n

ndosó-ti, ni kata'an-i in kue'e ini xaán. ³Te ndajá'a úu, ni koyo-ya ko'oro-yá nuu mar. Te ni nduu-cha nátu'un niñ ndívi. Te taká kiti káyi'i chii mar, ni kaji'i-ti. ⁴Te ndajá'a uní, ni koyo-ya ko'oro-yá siki yúcha, jín siki taká sóko ndúcha, te ni nduu-ni niñ. ⁵Te ni jini so'oro-ri ni ka'an ndajá'a ndúcha-ún: Táta, I'a ii kúu-ní, I'a ío vina, I'a ni jo sáa. Te I'a ndaa kúu-ní, chi ni sándaq ndaa-ní taká tiñu yá'a, ⁶chi ñayivi yá'a, ni kajacha-i niñ cháa ndoo, jín niñ cháa kájani tu'un-ní, te vina ja'a-ní niñ ná ko'oro-i. Te súan ná náko'oro-i. Achí-ya. ⁷Te ni jini so'oro-ri ni ka'an inga tu'un onde altar. Jandaa, Táta Dios, máá-ní tñn taká fuerza, máá-ní sándaq ndaa-ní, sándaq ndija-ní taká tiñu. ⁸Te ndajá'a kúun, ni koyo-ya ko'oro-yá siki ndikandii. Te ni ni'jn tínu ndikandii-ún ja jín nún te ka'mu taká ñayivi. ⁹Te taká ñayivi, vasa súan ni kakayu-i ja ní'ni xáan, ko tú ní kánakani iní-i, ni tú ní kánakana jaa-i Dios, chi sasua ni kaka'an ndiva'a-i siki-yá ja ní ja'a-ya ku'e yá'a siki-í. ¹⁰Te ndajá'a ú'un, ni koyo-ya ko'oro-yá nuu mesa nuu tá'u tínu kiti xáan-ún, te nuu tá'u-tí tiñu ni kuña. Te taká ñayivi, ni kanakaji yí'i yáa-í ja kájatú-i. ¹¹Te ni kaka'an ndiva'a-i siki Dios ándívi, ja kájatú-i jín ja káta'an-i kue'e, ko na tú ní kánakani iní-i tiñu ni kasá'a-i. ¹²Te ndajá'a iñú, ni koyo-ya ko'oro-yá siki yúcha ká'nu Eufrates. Te ni ichi yúcha-ún, náva'a koo tu'a ichi kíkoyo rey, ichi núu kána ndikandii. ¹³Te ni jini-ri ja iní yu'u koo ká'nu, jín yú'u kiti xáan, jín yú'u cháa jani tu'un tú'un, ni kenda uní tachi kini nátu'un sa'va. ¹⁴Chi tachi kini kákuu, te kasá'a tuni. Te kenda nuu taká rey ñuyívi, te stútú-ni-de ja koo guerra kivi ká'nu máá Dios, I'a tñn taká poder. ¹⁵Kuni so'oro chi ncha-ri nátu'un ñaku'íná. Xáan ndatu koo ñayivi ndíto, jín ja ndíto-i sa'ma-í, náva'a tú kaka víchí lí-í, te tú kuka nuu-í nuu sáva-ga-i, áchí-ya. ¹⁶Te ni kasá'a

tachí káni ja ní kácutútú-de iin ndu'a ja núu yú'u hebreo nání Armagedón. ¹⁷ Te ndajá'a usiá, ni koyo-ya kó'o-yá ichi núu tachí. Te iní ve'e ii ándíví jíin núu mesa tá'ú-yá tiñu ni kenda iin tu'un ni ka'an jaa: A ni kuu, áchí. ¹⁸ Yúan-na te ni ndeyu. Te ni ni'in. Te ni ka'an taja. Te ni taan xaan nú'un ja ná té koo-ga onde kivi ní tuu nuu cháa iní ñuyívi. ¹⁹ Te ñuu ká'nu-ún ni ndata sáva uní pedazo. Te ni ndua taká ñuu iní taká nación. Te ni nuku'un iní Dios ñuu ká'nu Babilonia ja kuá'a-ya kó'o ja ñú'un tu'un kiti xaan iní-ya ná kó'o ndí'i-i. ²⁰ Te taká isla ni kajinu kája'an. Te taká yuku, tuká ndijín iin. ²¹ Te ichi ándíví ní jungoyo ñíñí ná'nu nátu'un uu xiko kilo ná iin ná iin. Te taká ñayívi, ni kaka'an ndíva'a-i sikí Dios ja sikí túndó'o ñíñí-ún, chí iin túndó'o xaan ní kuu.

Kivi xnáa-yá ñuu Babilonia

17 Yúan-na te ni chaá iin ja usiá ndajá'a-yá ja ní kandá'a usiá ko'o. Te ni ka'an-ya: Na'an te ná stá'an-ri nuu-ro ndasa kundaa tiñu sikí ñá'an kuáxán ja kánchaa-ña núu ndúcha kuá'a, ² chí taká rey ñuyívi ni kasáténé-de jíin ñá'an-ún. Te taká ja káxiukú iní ñuyívi ni kanajini jíin tú'un kuáxán máá-ña, áchí-ya. ³ Te jíin Espíritu ni jaka-ya rúu ni ja'an-ri onde nuu nú'un té'é. Te ni jini-ri iin ñá'an yóso-ñá iin kiti kuá'a. Te kiti-ún, ndíso-ti kuá'a sí'ví tú'un ndíva'a. Te ío usiá xini-tí te uxí ndiki-tí. ⁴ Te ñá'an-ún, nú'un-ña sá'ma kuá'a jíin sá'ma kuá'a tándí'í. Te suni nú'un-ña oro, jíin yúu lúu, jíin perla. Te tññ-ña iin ko'o oro nú'un chítu jíin tú'un ñáá, jíin tú'un chá'an ja tiní iní-ña. ⁵ Te chaan-ña ncháá iin sí'ví, iin tu'un sa'í: Nuú ká'nu Babilonia, náa ja kásáténé jíin ja kásá'a tiñu ñáá iní ñuyívi yá'a, áchí. ⁶ Te ni jini-ri ñá'an-ún ja nájjini-ña jíin niñí ñayívi ndóo jíin niñí ñayívi ní kaji'i ja sikí tú'un Jesús. Te ni naa xaan iní-ri ni

nde'é-ri nuu-ñá. ⁷ Yúan-na te ni ka'an ndajá'a-yá-ún: Naja náa iní-ro. Máá-ri kachi-ri nuu-ro tú'un sa'í ñá'an-ún, jíin kiti yóso-ñá, kiti ja ío usiá xini-tí te uxí ndiki-tí. ⁸ Te kiti ní jini-ro, ni ío-ti núu. Ko tú ío-ti vína. Te nana-ti kiti-ti iní tunchi kúnú. Te ki'in-ti núu tá'nu ndatu-ti. Te taká ñayívi káxiukú iní ñuyívi, ja tú káyoso sí'ví-i nuu tutú chakú onde kivi ní jukuñi ñuyívi, naa iní-i nde'é-i nuu kiti ja ní ío-ti núu, te tú ío-ti vína, te koo-ti. ⁹ Te nú túu ndíhí iin chaá, ma kúu juku'un iní-de tu'un yá'a. Usiá xini-tí kákuu usiá yuku, te sikí yúku-ún kánchaa ñá'an-ún. ¹⁰ Te suni kákuu usiá rey. Te u'un-de a ni kánaa-dé. Iin-de ío. Te té chaá-ga inga-de. Te nú ni chaá-de, jínu nú'ún ja yakú-ni kivi kunchaa-de. ¹¹ Te kiti ja ní ío núu te tú ío-ti vína, máá-tí kúu rey una. Te iin tá'an ja ndí'usiá-de kúu-ti. Te ki'in-ti núu tá'nu ndatu-ti. ¹² Te ndí'uxí ndiki ní jini-ro, kákuu uxí rey ja té tá'ú-ga-de tiñu. Ko máá-de jíin kiti-ún, tá'ú-de tiñu iin hora-ni. ¹³ Te rey-ún, iin núu-ni tu'un kájani iní-de. Te naku'a-a-de poder jíin tiñu kándiso-de nuu kiti. ¹⁴ Te kuatá'an-de jíin máá Lélú. Te Lélú-ún, kundéé-yá jíin-de jíná'an-de, chí Jito'o nuu táká jito'o kúu-ya, te Rey nuu táká rey kúu-ya. Te ñayívi ká'jin jíin-yá kákuu ja á ni kana-ya xini-í, te a ni kaji-ya-í, te ñayívi kákandíja va'a kákuu-i, áchí-ya jíin-rí. ¹⁵ Te ni ka'an-ga-ya: Ni jini-ro ja kánchaa ñá'an kuáxán-ún sikí kuá'a ndúcha. Te nducha kuá'a-ún kákuu ñayívi tiní nuu, tiní nación, tiní yu'u. ¹⁶ Te ndí'uxí ndiki kiti ní jini-ro-ún, máá-de jíin kiti, chí koto u'u-de ñá'an kuáxán-ún, te xnáa-dé-ña, te sávichí líi-dé-ña, te kaji-dé kuñu-ña, te ka'mu-de-ña jíin nú'un. ¹⁷ Chí Dios, súan ni ská'an-ya-dé ja iin núu-ni kájani iní-de, te naku'a-a-de tiñu kándiso máá-de nuu kiti-ún. Te súan ná sá'a-de ja kúu iní máá-yá onde kivi skíkuu taká

tɔ'un Dios. ¹⁸Te ña'an ní jini-ro-ún kúu ñuu ká'nu ja tá'ú tíñu nuu táká rey ñuyívi.

18 Yuán-na te ni jini-ri ni kuun inga ndajá'a ní kii-ya ichi ándívi, ndiso téyíi-yá poder. Te ni ndii ncháa nuu ñú'un jín ndúa-yá. ²Te ni ka'an jaa-ya: Ni naa ndíja Babilonia ñuu ká'nu. Te ni nduu ve'e kui'na. Yúan káxiukú táká tachi káni. Suni yúan káxiukú ndívii tísaa chá'an já kájiito u'u-yo-tí. ³Chi táká ñayívi, nátu'un vino ni kají'i-i ko'o já tiní xaan iní ñuu-ún. Te táká rey ñuyívi, ni kasáténé-de jín-ña. Te chaá ká-jaan káxiukú iní ñuyívi, ni sákúká-ña-dé jín táká ndatíñu luu kaní iní máá-ña, áchí-ya. ⁴Te ni jini so'o-ri inga tu'un ichi ándívi, ja ní ka'an: Kuxio nuu-ña jíná'an-ró, chi ñayívi máá-rí kákuu-ró, te ma kivi nduu-ro jín kuáchi-ña, ná-va'a tú ta'an-ro kué'e ta'an-ña. ⁵Chi kuáchi-ña a ni jaa xiko onde andívi, te ni nuku'un iní Dios ja sá'a-ña tíñu ñáá. ⁶Cha'u nuu-ña, nátu'un ni ja'a-ña núu sáva-ga-i. Te kaa-ga kuá'a-ró núu-ña nú ndasa káa tíñu ni sá'a máá-ña. Te iní ko'o já ní ja'a-ña ní kají'i-i, suni iní-ún ná káa nuku'un ko'o-ña. ⁷Nátu'un ni sátéyíi-ña máá-ña, te ni sá'a-ña tiní kuáchi, suni súan ku'a xndó'o-ró-ña já ndé'e-ña. Chi áchí-ña jín máá-ña: Máá-rí kúu ña'an tá'ú tíñu, nasu ñá'an viuda kúu-ri, te ma ndé'e kuti-rí, áchí-ña. ⁸Ja yúan nú ñin kivi te kii tundó'o siki-ña. Kuu ndiyi, nde'e kó'o-ña, kii tama, te nduxia-ña jín ñú'un. Chi ni'in téyíi káa máá Tatá Dios, I'a sándaá tíñu-ña. Achí. ⁹Te táká rey ñuyívi já ní kajika téné-de jín-ña te ni kaichaku kúká-de jín-ña, nde'e-de te kana jíkó'o-de ja'a-ña kivi kuní-de ja kána ñu'ma kayu-ña. ¹⁰Te kuiñi jíká-ña-de ja yú'u-de siki já kayu-ña. Te ka'an-de: Xáán ndá'ú ni kuu ñuu Babilonia, vasa ñuu ká'nu kúu-ró núu. Ko nuu ñin hora te ni chaá juicio siki-ro. ¹¹Te táká chaá kájaan káxiukú

iní ñuyívi, nde'e-de te kana jíkó'o-de ja'a-ña. Chi tuká ni ñin ja kuáan tíñu xikó-de. ¹²Ndatíñu kúya'u kákuu oro, plata, yuu lúu, perla, sa'ma fino jín sá'ma kuá'a tándíi, sa'ma tindu'a jín sá'ma kuá'a, táká yunu vixí, ndatíñu marfil jín ndatíñu yunu lúu, cobre jín káa jín yúu ndáva. ¹³Canela, jín jí'o, susiá ja'an xiko asun jín susiá uá jín susiá kutú, vino, aceite, yuchi fino, trigo, xndiki, ri, caballo, jín carreta, jín mozo sátiñu sáni, jín ñayívi. ¹⁴Ndatíñu ja ní ndio iní-ro, a ni kuxio kua'an, te táká ndatíñu fino máá-ró jín ndatíñu luu-ró, a ni naa, te ma nani'in kúti-gá-ro, áchí. ¹⁵Te táká chaá kájaan káxiukú ndatíñu yá'a, ja ní kákuu kúká-de siki-ña, kuiñi jíká-ña-de nuu-ña ja káyu'u-de tundó'o ta'an-ña. Te nde'e-de te kana jíkó'o-de. ¹⁶Te ka'an-de: Xáán ndá'ú ni kuu ñuu ká'nu yá'a. Ni ñu'un-ña sá'ma fino jín já kuá'a, jín já ndíi. Te ni ñu'un-ña oro jín yúu lúu, jín perla. ¹⁷Ko nuu ñin hora te ni naa íi táká ndatíñu kúká yá'a. Achí-de. Te táká chaá xín barco, jín táká chaá jíká jín barco, jín cháa jíká nuu mar, jín táká ja kásatiñu nuu mar, ni ka'ñin jíká-ña-de. ¹⁸Te ni kajini-de ñu'ma ja kayu-ña. Te ni kákaana jaa-de: Ndé inga ñuu kúu ja kétá'an jín ñuu ká'nu yá'a, áchí-de. ¹⁹Te ni kachu'un-de tikacha ñú'un xini-dé. Te ni kande'e-de ni kákaana jíkó'o-de: Xáán ndá'ú ni kuu ñuu ká'nu yá'a. Chi táká chaá ni kañava'a barco, ni kákuu kúká-de jín táká ndatíñu ya'u ñáva'a-ña. Te nuu ñin hora te ni tuchá ii. ²⁰Ná ndúvatu iní-ro já ní ta'an-ña, róo andívi, jín táká róo ñayívi ndóo, chaá apóstol, jín cháa káani tu'un Dios. Chi Dios ni nani'in tá'an-ya jín-ña já siki róo. Achí-de. ²¹Yuán-na te ñin ndajá'a ní'in, ni tin-ya ñin yuu nátu'un ñin yosó ká'nu. Te ni skána-ya núu mar. Te ni ka'an-ya: Súan ni'in tuncháa Babilonia ñuu ká'nu, te ma núkuiñi kuti-gá. ²²Te ma kúni so'o-ga-ro ndusú yaa chaá káchaa, ni

chaa jíta, ni chaa kátiví xkuili jíin corneta. Te ma ní'in-gá-ro ní iin chaa sá'a taká ndatíinu, ni ja ní'in molino ma kúni so'o kuti-gá-ro. ²³Te ma ndíi ncháa-ga nuu-ro jíin ndúa linterna. Te ma kúni so'o-ga-ro ka'an yii jíin nāsífí. Chi chaa kájaan káxikó núu-ro, chaa kákuñánu iní ñuyivi ní kakuu-de, te jíin tínu ñavá'a ní xndá'ú-ro ndívii ñáyivi. ²⁴Te nuu-ñá ní ndenda niñi cháa ní kajani tu'un Dios, jíin niñi ñáyivi ndóo, jíin niñi táká ñáyivi ní kaja'ni-i iní ñuyivi yá'a. Achí-ya.

Kiví nákana jaa-i Dios iní andíví

19 Yuán-na te ni jini so'o-ri ni kuvaa iin ñáyivi kuá'a íchi andíví, ja ní kaka'an-i: Xáán va'a Dios. Ná nákana jaa-yó-yá. Ná ká'an jíin'ún-yó jíin-yá, chi ni nama-ya yóo jíin fuerza-ya. ²Chi sándaq va'a-ya jíin tú'un ndaa. Ni nakuxndii-ya sikí ñá'an kuaxán-ún, ja ní stíví-ña ñuyivi jíin tú'un tiní iní-ña. Te ni nani'in tá'an-ya jíin-ña ja ní jacha-ña niñi mozo-ya, áchí-i. ³Te inga jínu ni kaka'an-i: Xáán va'a Dios, chi ñu'ma kayú-ña-ún, kána-ni ní káni ní kuiá, áchí-i. ⁴Te nd'okó kuun cháa ñá'nu jíin ndíkúun kíti ni kajukuiñi jíití-de nuu nú'un. Te ni kachiñú-ún-de Dios ja kánchaa-ya mesa tá'ú-yá tínu. Te ni kaka'an-de: Amén, xáán va'a Dios, áchí-de. ⁵Te onde nuu mesa-ún ni ka'an iin tu'un: Taká róo mozo Dios máa-yó, jíin róo ja kájandatú nuu-yá, kúu lúlí kúu ñá'nu-ró, ná nákana jaa-ró-yá, áchí. ⁶Te ni jini so'o-ri nátu'un kaka'an ñáyivi kuá'a, nátu'un ní'in kua'a ndúcha, xí nátu'un ká'an taja: Xáán va'a Dios máa-yó, chi tá'ú-yá tínu te tíin-ya táká poder. ⁷Ná kúsií xáan iní-yo. Te ná nákana jaa-yó-yá. Chi a ni jaá kiví tánda'a máá Lélú. Te nāsífí-ya, a ío tu'a-ña. ⁸Te ni ni'in-ña tu'un ja kú'un-ña sá'ma fino ja ndóo ío te ndíi ncháa. Chi sá'ma fino-ún kakuu tínu ndaa ni kasá'a ñáyivi ndóo, áchí. ⁹Te ni ka'an ndajá'a-yá-ún

jíin-ri: Chaa tu'un yá'a: Xáán ndatu kakuu ñáyivi ní kana-ya xini-í ja ná kíngoyo-i nuu ío xini tánda'a máá Lélú, áchí-ya. Te ni ka'an-ga-ya jíin-ri: Yá'a kúu tu'un ndaa ni ka'an Dios, áchí-ya. ¹⁰Te ni jukuiñi jíití-ri nuu ja'a-yá ja chíñú'ún-ri-ya núu. Te ni ka'an-ya jíin-ri: Ma sá'a-ró súan. Chi suni mozo-ya kúu-ri jíin-ró jíin ñani-ro ja kájani ndaa tu'un Jesús. Ná chíñú'ún-ró máá Dios, áchí-ya. Chi tu'un ni ka'an ndaa Jesús kúu modo jáni-yó tú'un-ya.

I'a skíkuu tu'un jíin I'a ká'an ndaa

¹¹Te ni jini-ri ja núña andíví. Te ni kenda-ni iin caballo kuójin. Te I'a yóso-tí, nání-yá I'a ndaa, I'a skíkuu. Te jíin tú'un ndaa sándaq ndaa-ya te kuatá'an-ya. ¹²Te nduchi-yá káa nátu'un yáá nú'un. Te xini-yá nú'un kua'a corona. Te yóso iin s'ví ja ní iin tú juku'un iní, chi máa-ni máa-yá jini. ¹³Te yúsukun-yá iin tikachí niñi. Te nání-yá tu'un Dios. ¹⁴Te iin tikuní andíví, ni kandikin-de-ya kaja'an-de jíin-yá káyoso-dé caballo kuójin. Te káñu'un-de sa'ma fino xaan ja ío ndoo te kiyi. ¹⁵Te yu'u-yá kenda iin machete xaan, náva'a jíin machete-ún stují-yá taká ñáyivi. Te tá'ú-yá tínu nuu-í jíin bastón qa. Te kuañu-ya sikí uva kaxin-ya. Yuán kúu ja kiti iní Dios, I'a tíin taká poder. ¹⁶Te nuu tikachí-yá jíin núu sá'nda-ya yóso s'ví yá'a: Rey nuu táká rey, te Jito'o nuu táká jito'o, áchí. ¹⁷Te ni jini-ri iin ndajá'a ja kándii-ya núu ndíkandii, te ni kana jaa-ya jíin táká tisaa kándéché sáva andíví: Na'an te ndutútú-ró núu kúxini-ró sá'a Dios ñá'nu, ¹⁸náva'a kee-ro kúnu rey jíin capitán, jíin kúnu chaa ni'in, jíin kúnu caballo jíin cháa káyoso-tí, jíin kúnu taká-ga ñáyivi ja kájika ndicha-na jíin ja kakuu mozo, ja lúlí jíin ja ñá'nu, áchí-ya. ¹⁹Te ni jini-ri nuu máá kiti xáan-ún jíin núu táká rey ñuyivi, ni kakutútú-de jíin soldado-de ja

kuátá'an-de jíin I'a yóso caballo kuíjín jíin taká soldado-ya. ²⁰Te kiti xáan-ún kua'an-ti preso jíin cháa ni jani tu'un tú'ún ja ní sá'a kua'a-dé tuni nuu-tí, te jíin tuni-ún ni xndá'ú-de ñayivi ní káki'in tuni kiti-ún jíin já ní kachiñú'ún ndosó-ti. Ndúú cháa yá'a, ni kenda-de kua'an chakú-de nuu laguna ñu'un ja kayú jíin azufre. ²¹Te sava-ga cháa-ún ni kají'i-de jíin machete ja kenda yu'u I'a yóso caballo kuíjín. Te taká tisaá, ni kanda'a chii-ti ní kayee-tí kuñu-de jíná'an-de.

Tu'un sikí mil kuia jíin juicio sikí ku'na

20 Te ni jini-ri ja ichi ándívi ní kuun iin ndajá'a tñn-ya ndákáa tunchi kúnú xáan, jíin iin cadena ká'nu. ²Te ni katiin-ya kóo ká'nu, koq áná'an, kiti kúu kui'na Satanás. Te ni ju'ni-ya-tí ja ná kúnú'ni-ti mil kuia. ³Te ni skívi-ya-tí kua'an-ti tunchi kúnú. Te ni jasu-ya-tí. Te ni sákútu-yá sikí-tí, jíin sello, náva'a tuká xndá'ú-ga-ti taká nación. Chi onde ná jínu mil kuia, yúan-na te jínu ñú'ún já ndajf nunda-ga-ti. ⁴Te ni jini-ri tini mesa. Te cháa káxiukú mesa-ún kákuu ja sándaá tiñu. Te suni ni jini-ri añú ñayivi ní kaxiti xiní-í, sikí já ní kajani ndaa-i tu'un Jesús jíin tú'un Dios, ni tú ní káchiñú'ún-i kiti-ún ni ndoso-ti, ni tú ní kájatá'ú-i tuni-ti kúnchaá chaan-í, ni iin nda'a-í. Te ni kanachaku-i. Te ni katá'ú-i tiñu jíin Cristo iin mil kuia. ⁵Ñayivi yá'a kákuu ja náchaku xna'an-ga. Ko sava-ga ndíyi-ún, tú ní kánachaku-i onde ná jínu mil kuia. ⁶Xáan ndatu koo ñayivi ndóo ja náchaku-i xna'an-ga. Ma kúu-i vuelta uu, chi sua nduu-i sutu nuu Dios jíin núu Cristo, te tá'ú-i tiñu jíin-yá mil kuia. ⁷Te onde ná jínu mil kuia-ún, te ndaji Satanás nuu kándeé preso. ⁸Te kenda xndá'ú nación ká'jo ndíkuun lado ñuyívi, nuu Gog jíin núu Magog, náva'a stútú ñayivi já kuátá'an-i. Te koo kua'a xáan-í

nátu'un ñití yú'u mar. ⁹Te ni chakoyo-i onde ní ñuyívi. Te ni kajikó ndúu-i nuu ká'lin taká ñayivi ndóo jíin núu ja maní-í jíin. Ko Dios ni skúun-ya ñú'un ichi ándívi. Te ni kanduxia-i. ¹⁰Te kui'na já ní xndá'ú ñayivi-ún, ni skée-ya kuá'an nuu laguna ñu'un ja kayú jíin azufre. Te suni yúan kándeé kiti xáan-ún jíin cháa ni jani tu'un tú'ún. Te yúan ndo'o-de ndúú ñúú ní káni ní kuia.

Tu'un mesa ká'nu kuíjín ándívi

¹¹Te ni jini-ri iin mesa ká'nu kuíjín, jíin I'a kánchaá mesa-ún. Te nuu máá I'a-ún ni kuxio ñuyívi jíin ándívi. Te tuká ní ní'in núu kúxiukú. ¹²Te ni jini-ri taká ndíyi, ja ñá'nu ja lúli, ká'lin-i nuu Dios. Te ni juña-ya taká libro. Te suni ni juña-ya ingá tutu nání libro chakú. Te ni sándaá-ya tíñu ndíyi-ún jíná'an-i, nú ndasa káa tu'un yóso núu tutú-ún, ná iin iin tiñu ni kasá'a-i. ¹³Te nducha mar, ni naku'a-a-cha ndíyi ká'lin chii-cha. Te kue'e jíin infierno, ni kanaku'a ndíyi ja kátin. Te ni kakundaá kuachi-i ná tiñu ni kasá'a iin iin-i. ¹⁴Te ni skée-ya infierno jíin kue'e kája'an nuu laguna ñu'un. Ya'á kúu modo kuu-i vuelta uu. ¹⁵Te ñayivi tú ní ndénda s'ví-i nuu libro chakú, te ni skána-ya-í kua'an-i nuu laguna ñu'un.

Ñuyívi jáá jíin ándívi jáá

21 Yúan-na te ni jini-ri iin andívi jáá jíin iin ñuyívi jáá. Chi andívi xnáñúú jíin ñuyívi xnáñúú ní nda'va. Te tuká mar ni ío. ²Te máa-rí Juan ni jini-ri nuu ií já kúu nuu Jerusalén jáá, ja ní kuun ichi ándívi ní kenda nuu Dios. Te ío tu'a nátu'un iin ñasíí ja ío tu'a-ña tánda'a-ñá jíin yí-ñá. ³Te ichi ándívi ní jini so'o-ri iin tu'un ni ka'an jaa: Vina te ncháá ve'e Dios jíin ñayivi. Te kunchaa-ya jíin-i. Te kuu-i ñayivi máa-yá. Te máa-yá, kuu-ya Dios máa-i te kunchaa-ya jíin-i. ⁴Te nakua'a Dios taká

nducha núu-í. Te ma kúu kuti-gá-i. Te tuká koo ja ndúku'á iní-i, ni ja ndé'e-i, ni ja jatú-i, chí a ni nda'va-ya tínu xnáñúú. Achí. ⁵Te ni ka'an l'a kánchaa mesa-ún: Kuni so'o-ró, chí ruu nasájáá-rí taká ndatíñu, áchí-ya. Te ni ka'an-ga-ya jíin-rí: Chísó tú'un yá'a, chí taká tu'un yá'a, tu'un ndaa tu'un ndija kúu, áchí-ya. ⁶Te ni ka'an-ya jíin-rí: A ni kuu. Máá-rí kúu natu'un letra Alfa jíin letra Omega, nuu kéjá'á jíin núu ndí'í. Te ñayivi jichí nducha, ku'a-rí sókó ndúcha chakú ko'o sáni-i. ⁷Te chaa kundéé, ni'in tá'u-dé taká ndatíñu, te kuu-rí Dios máá-de, te máá-de kuu-de se'e-rí. ⁸Ko ñayivi já káyú'ú ja tú kákandíja, ja káchá'an, ja kája'ni ndíyi, ja kásá'a téné, ja kátí'vi, ja káchiñú'ún ndosó, jíin taká ja káka'an tu'un tú'ún, ñayivi yá'a kuiñi-i nuu laguna ñu'un nuu kayú jíin azufre. Súan kuu-i vuelta uu. ⁹Yúan-na te ñin ndajá'a já usiá-ya ní katiin usiá ko'o já ñu'un ndí'usiá kue'e sandí'í-na, ni chaa-ya núu-rí. Te ni ka'an-ya jíin-rí: Ña'an, te ná stá'an-rí ñin ña'an núu-ro já kúu ñasí'í máá Lélú, áchí-ya. ¹⁰Te jíin máá Espíritu ni jaka-ya rúu ni ja'an-rí xini ñin yuku súkún ká'nu. Te ni stá'an-ya ñuu ii Jerusalén nuu-rí ja kúun vai ichi ándí'vi ondé nuu Dios. ¹¹Ndíso ndua Dios. Te ndíi ncháa natu'un yuu lúu, natu'un yuu kuí ndí'í, te ndíi ní'ni natu'un vidrio. ¹²Te ñáva'a ñin nama ñuu ká'nu súkún. Te suni ñáva'a uxí uu yuxé'é. Te yuxé'é-ún ká'jin uxí uu ndajá'a-yá. Te yuxé'é-ún káyoso s'ví ndí'uxí uu tata se'e Israel. ¹³Ichi núu kána ndikandii ío uní yuxé'é. Ichi norte ío uní yuxé'é. Ichi sur ío uní yuxé'é. Ichi núu kée ndikandii ío uní yuxé'é. ¹⁴Te nama ñuu-ún, ñáva'a uxí uu cimientu. Te sikí yúan yóso uxí uu s'ví ndí'uxí uu apóstol máá Lélú Dios. ¹⁵Te ndajá'a ká'an jíin-rí-ún, tñin-ya ñin vara oro ja chíku'a-ya ñuu, jíin taká yuxé'é, jíin nama ñuu. ¹⁶Te ñin ñuu ío kuun jikí kúu. Te ñin núu-ni ja káni jíin já

jichá. Te ni chíku'a-ya ñuu jíin vara-ún, te ni jinu uu mil kuun ciento kilómetro, ja káni, jíin já jichá, jíin já súkún, ñin núu-ni kúu. ¹⁷Te suni ni chíku'a-ya nama ñuu-ún. Te ni jinu ñin ciento uu xiko kuun yíkí ku'a chaa, ja súni ku'a ndajá'a-yá kúu. ¹⁸Te nama ñuu-ún kúu yuu kuí ndí'í. Te ñuu kúu máá ñan oro, natu'un vidrio ndíi ní'ni. ¹⁹Te cimientu ñuu-ún, ni kukútu jíin taká yuu lúu. Ja xnáñúú kúu yuu kuí ndí'í. Ja uu kúu yuu ncháa kuí. Ja uní kúu yuu ncháa pinto. Ja kúun kúu yuu kuí. ²⁰Ja ú'un kúu yuu pinto. Ja ññu kúu yuu ku'a pinto. Ja usiá kúu yuu kuí méku. Ja uná kúu yuu kuí ncháa. Ja ñin kúu yuu kuáan. Ja uxí kúu yuu kuí kuíjin. Ja uxí ñin kúu yuu color naranja. Te ja uxí uu kúu yuu ndí'í. ²¹Te ndí'uxí uu yuxé'é-ún kákuu uxí uu perla, ja ñin yuxé'é, te ñin perla. Te nuyá'u ñuu-ún kúu máá ñan oro ja ndíi ní'ni natu'un vidrio. ²²Te tú ní jiní-rí ve'e ii iní ñuu, chí ve'e ii ñuu-ún kúu máá Dios, l'a tñin taká poder jíin máá Lélú. ²³Te ñuu-ún, tú níni ndíkandii ni yoo ja stúun, chí ndua máá Dios ndíi ncháa, te máá Lélú kúu lámpara. ²⁴Te ñayivi ní kakaku, kaka kuu-i jíin ndúa ñu'un-ún natu'un jíin lámpara. Te taká rey ñuyí'vi, kikoyo-de ñuu-ún jíin taká ndatíñu luu-de, te ka'an jíin-ún-de jíin-yá yúan. ²⁵Te yuxé'é ñuu-ún, ma nándasu kuti já ío-ni ndúú, te ma koo-ga akuáa yúan. ²⁶Te iní ñuu-ún kinchaka-de taká ndatíñu luu jíin ndatíñu jíin-ún ío iní ñuyí'vi. ²⁷Te iní ñuu-ún ma ndí'vi kuti ní ñin ñayivi chá'an, ni ja sá'a tínu ñáá, ni ja ká'an tu'un tú'ún, chí máni máá-ni ñayivi já káyoso s'ví-i nuu libro chakú máá Lélú.

22 Yúan-na te ni stá'an-ya ñin yucha nducha chakú nuu-rí. Te ndíi ní'ni-cha. Te kána-cha núu mesa tá'ú tínu Dios jíin máá Lélú. ²Te jíka-cha sáva ma'ñú nuyá'u ñuu-ún. Te ndúú lado yucha, ká'jin yunu chakú, ja já'a uxí uu

nuu ndé'e, ndita'an yoo kúun nde'e. Te nda'a yúnu-ún kákuu ja sá'a tana táká ñayivi. ³Te tuká koo ni ñin tu'un tásí, chí mesa tá'u tiñu Dios jíin Lélú kúnchaa iní ñuu-ún. Te mozo-ya, kuatíñu-i nuu-yá jíná'an-i. ⁴Te kuni-i nuu-yá. Te koso sí'ví-yá chaan-í. ⁵Te ma koo kuti-gá akuáa yúan. Te tuká kájinu ñú'ún-i ja stúun luz, ni ja stúun ndikandii. Chí máa Tata Dios, stúun-ya núu-í. Te tá'u-i tiñu nfi káni nfi kuiá.

Taká tiñu ja kánúú cháa yachi

⁶Te ni ka'an-ga-ya jíin-rí: Tu'un ndaa tu'un ndija kúu tu'un yá'a. Te máa Tata Dios, Jito'o chaa ndoo ja ní kajani-de tu'un-ya, ni táji-yá ndajá'a-yá náva'a stá'an-ya núu mozo-ya táká tiñu ja kánúú cháa yachi. ⁷Te jandáa ja ncháa yachi-ri. Achí-ya. Xáan ndatu ñayivi skíkuu tu'un ká'an tutu yá'a. ⁸Te ruu Juan kúu ja ní jini so'o-ri te ni jini-ri taká tiñu yá'a. Te nuu ní ndí'i ni jini so'o-ri, jíin ja ní nde'é-rí, te ni jukuiñi jíití-rí nuu já'a ndajá'a I'a ni stá'an taká tu'un yá'a nuu-rí, ja chíñú'ún-rí-ya núu. ⁹Te ni ka'an-ya jíin-rí: Ma sá'a-ró súan, chí ruu, suni mozo-ni kúu-ri jíin-ró, jíin ñani-ro ja kájinu tu'un Dios, jíin ñayivi káskíkuu tu'un ká'an tutu yá'a. Sua ná chíñú'ún-ró máa Dios, áchí-ya. ¹⁰Te ni ka'an-ga-ya jíin-rí: Ma kasú-ro tú'un ká'an tutu yá'a, chí a ni kuyani kivi. ¹¹Ñayivi sá'a tiñu ñáá, ná kúkuu-i jíin tíñu ñáá-ún. Ñayivi káchá'an, ná kéndoo chá'an-i. Ñayivi sá'a tiñu va'a, ná kúkuu-i jíin tíñu va'a-ún. Te ñayivi ndoo, ná kúkuu-ga-i jíin tú'un

ndoo. ¹²Kuni so'o, chí nchaa yachi-ri, te kii ya'u jíin-rí, náva'a kuá'a-ri ya'u ñin ñin-i ndasa tiñu ni kasá'a-i. ¹³Máa-rí kúu nátu'un letra Alfa jíin letra Omega, nuu kéjá'a jíin núu ndí'i, ja xnáñúú jíin ja sándí'i-na. Achí-ya. ¹⁴Xáan ndatu ñayivi skíkuu tiñu ni tá'u-yá, náva'a ni'in tá'u-í jaa-i nuu yúnu chakú, te kivi koyo-i ichi yúxe'é iní ñuu-ún. ¹⁵Ko yata vé'e kuiñi ti'ina, jíin ja kásá'a tiñu ñavá'a, jíin ja tiní iní, jíin ja kája'ni ndíyi, jíin ja káchiñú'ún ndosó, jíin táká ja kúsi iní xndá'ú tá'an. ¹⁶Máa-rí kúu Jesús ja ní táji-rí ndajá'a-rí kujaa nuu-ro jíná'an-ró, náva'a kani ndaa-ya tú'un taká tiñu yá'a nuu tikuní kákandíja. Máa-rí kúu nátu'un yo'o ja kúu tata David. Te suni kúu-ri nátu'un tiñuú xini ja ndíi ndáxin tikúáan-na. ¹⁷Te máa Espiritu jíin ñá'an tánda'a káka'an: Ña'an-ní, áchí. Te ñayivi jini so'o, ná ká'an-i: Ña'an-ní, achí-i. Te ñayivi jichí nducha, ná kii-i. Te ñayivi kuni, ná kó'o sáni-i nducha chakú. ¹⁸Te ká'an xaan-rí nuu táká ñayivi jini so'o tu'un ká'an tutu yá'a: Nú ndé ñin ñayivi ná chíso-ga-i nuu tú'un yá'a, te Dios, chíso-yá tundó'o yoso núu tutu yá'a sikí-í. ¹⁹Te nú ndé ñin ñayivi kuánchaa-i yakú tu'un ja ká'an tutu yá'a, te Dios kuanchaa-ya tá'u-í ja yíi nuu libro chakú, jíin iní ñuu ii, sikí tú'un ja yoso núu tutu yá'a. ²⁰Súan ká'an I'a ká'an ndaa taká tu'un yá'a: Jandáa ja ncháa yachi-ri, áchí-ya. Súan ná koo Amén. Ña'an-ní Táta Jesús. ²¹Tu'un luu ío iní máa Jito'o-yo Jesucristo ná koo jíin taká-ro jíná'an-ró. Amén.